สมนฺตปฺปาสาทิกาย นาม วินยฏฺฐกถาย

อตฺถโยชนา

มหาวิภงฺควณฺณนายํ

ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๑] เอวํ ตีส สิกฺขาปทานิ วณฺเณตฺวา อิทานิ ขุทฺทก-สิกฺขาปทานํ สํวณฺเณตุกาโม วณฺณเน ปฏิญฺญาเปนฺโต เยสนฺติ-อาทิมาห ฯ

ขุทฺทกานํ พหุกานํ เยสํ สิกฺขาปทานํ นวหิ วคฺเคหิ สงฺคโห สุปฺปติฏฺฐิโต สุฏฺฐุ ปติฏฺฐิโต อิทานิ เตสํ สิกฺขาปทานํ อยํ วณฺณนา ภวติ ฯ

เยสนฺติ ปทํ สงฺคโหติ ปเท กมฺมํ วคฺเคหีติ ปทํ สงฺคโหติ ปเท วิเสสนตติยา ฯ สงฺคโหติ คณนาย ปริจฺฉินฺทนํ ฯ

[๒] ตตฺถาติ นวสุ วคฺเคสุ เตสุ วา ขุทฺทเกสุ ฯ มุสาวาท-วคฺคสฺส ตาว ปฐมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ เตสนฺติ อสีติปุริสสหสฺสานํ ฯ วาทกฺขิตฺโตติ ปทสฺส อิติ อตฺโถ ฯ วาเทนาติ ปทํ ขิตฺโตติ ปเท กตฺตา จิตฺเตนาติ ปทํ ขิตฺโตติ

[ปาลิ องฺเก ๑๕๓ สมนฺตปฺปาสาทิกา องฺเก ๒๘๒]

ปเท กตฺตา ฯ ยตฺร ยตฺราติ ยสฺมึ ยสฺมึ ฐาเน วาโท อตฺถิ ฯ อปิสทฺโท ปุริมตฺถํ อเปกฺขติ ฯ อานิสํสนฺติ คุณํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ วจเน ฯ รูปํ อนิจฺจนฺติ ปฏิชานิตฺวา รูปํ ชานิตพฺพโต อนิจฺจนฺติ การณํ วตฺวา ปุน รูปํ ชาติธมฺมโต ชาติสภาวโต อนิจฺจนฺติอาทีนิ การณานิ วทติ หตฺถโกติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปฏิจรตีติ ปฏิปุพฺโพ จร ฉาทเน ธาตฺวตฺถพาธโก ปฏิสทฺโท ฯ

เอตสฺสาติ ปฏิชานนอวชานนสฺส ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ เอตสฺสาติอาทิวจเน ฯ ปุเรภตฺตาทีสูติ นิทฺธารเณ ภุมฺมํ ฯ

สมฺปชานมุสาวาเทติ มุสาติ อภูตสฺส วตฺถุสฺส วาจโก นิปาโต ฯ วจนํ วาโท มุสา อภูตสฺส วตฺถุสฺส วาโท มุสาวาโท นิปาเตน สทฺธึ ฉฏฺฐีตปฺปุริโส ฯ สมฺปชานสฺส มุสาวาโท สมฺปชานมุสาวาโท ฯ

วิสํวาทนปุเรกฺขารสฺสาติ วิสํ วาเทนฺติ เอเตน จิตฺเตนาติ วิสํวาทนํ วิสํวาทนํ ปุรโต กโรตีติ วิสํวาทนปุเรกฺขาโร ฯ

คิยิตพฺพาติ คิรา เค สทฺเท อิรปฺปจฺจโย ฯ พฺยสฺส วจนสฺส ปโถ พฺยปโถ ฯ ปถภูตโตติ การณภูตโต ฯ วุจฺจเตติ วจี อีปจฺจโย วจิยา เภโท วจีเภโท ฯ

เอวนฺติ วจีเภโทติ เอวํ ฯ วาจาย ปวตฺตา วาจสิกา ฯ

[ปา.๑๕๓.๑๕๔ ส.๒๘๒.๒๘๓]

ตีหีติ คิรา พฺยปโถ วจีเภโทติ ตีหิ ปเทหิ ฯ ตาย เจตนาย
สมุฏฺฐิโต ตํสมุฏฺฐิโต ตํสมุฏฺฐิโต จ โส สทฺโท จาติ
ตํสมุฏฺฐิตสทฺโท เตน สหิตา ตํส...ตา ฯ อนฺเต เอเกนาติ
วาจสิกา วิญฺญตฺตีติ ปเทน ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ
เมติอาทิวจเน อตฺโถ เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ วา
อทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ เมติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ อทิฏฺฐํ ฯ เป ฯ
วทโต ภิกฺขุสฺส วจนํ เอโก อนริยโวหาโร นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ
อปีจาติ อปโร นโย ฯ เอตฺถาติ อทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ เมติอาทิวจเน
เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อญฺญตฺราติ ปญฺจหิ อินฺทฺริเยหิ
วชฺเชตฺวา ฯ โอฬาริเกเนว นเยนาติ ปากเฏเนว นเยน ฯ
ทิฏฺฐาทีสุ จาติ นิทฺธารเณ ภุมฺมํ ฯ อปโร ปน ปริยาโย ฯ
ตสฺสาติ ตีหาการเรหีติอาทิวจนสฺส อตฺโถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพติ
สมฺพนฺโธ ฯ เกวลํ หีติ หิ สจฺจํ เกวลํ เอกนฺตํ ตตฺถ จตุตฺถ-
ปาราชิกปาลิยํ ปฐมชฺฌานํ สมาปชฺชินฺติ วุตฺตํ อิธ สิกฺขาปเท
อทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ เมติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ จตุตฺถปาราชิกปาลิยํ
อาปตฺติ ปาราชิกสฺสาติ วุตฺตํ อิธ สิกฺขาปเท อาปตฺติ
ปาจิตฺติยสฺสาติ วจนํ วุตฺตํ ฯ เสสํ วจนํ เอกลกฺขณเมว
สทิสสภาวเมว ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺนตฺโถ ฯ หิ สจฺจํ เอตฺถ
อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ปาลิมตฺตเมว จตุตฺถปาราชิกปาลิโต วิเสโส ฯ

[ปา.๑๕๔.๑๕๕ ส.๒๘๓.๒๘๔]

สตฺเถรวาเทติ สห เถรวาเทน วตฺตตีติ สตฺเถรวาโท ฯ โย ปน
ภิกฺขุ ภณตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตุมฺเห อปิ ปสฺสถาติ สมฺพนฺโธ ฯ
อปิสทฺโท ปุจฺฉนตฺโถ ฯ มาตุยา เตติ ตว มาตุยา ฯ ปูรณา ฯ
สา กถา จาติ ปูรณกถา ฯ เอกํ เตลํ เอตสฺมึ คาเมติ
เอกเตโล ฯ อิติ วาติ ปทํ ภณตีติ ปทสฺส อากาโร ฯ อยนฺติ
อยํ วาโท ฯ

ปจมํ ฯ

[๓] ทุติยสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อสฺสาติ พลิวทฺทสฺส ฯ
อถาติ ตทา ฯ อเหตุก...กาเลปีติ อปิสทฺเทน ปเคว สเหตุกปฺ-
ปฏิสนฺธิกาเลติ ญาเปติ ฯ เหฏฺฐาติ สกฏสฺส เหฏฺฐา สกฏสฺส
อุทเร อุปตฺถมฺภนทณฺฑเก พนฺธิตฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ ปวฏฺเฏนฺโต
โพธิสตฺโตติ สมฺพนฺโธ ฯ ปติฏฺฐิตารปฺปเทสนฺติ ปทํ ปตฺเตติ
ปเท กมฺมํ ฯ ปุริมสกเฏนาติ ปทํ ปติฏฺฐิตฏฺฐาเนติ ปเท ตติย-
กตฺตา ฯ อกฺโกเสนปีติ เอตฺถ วจเน อวตฺวา อาหาติ ปททฺวเย
อาธาโร ฯ ยสฺมา ปรโต วิภชิตุกาโม ภควา ฯ ตสฺมาติ ปทํ
อวตฺวาติ ปเท เหตุ ฯ ปุพฺเพติ อตฺถุปฺปตฺติยํ วุตฺตนฺติ ปเท
อาธาโร ฯ อกฺโกเสน อิจฺเจวํ อาห น หีเนนาติ ปทํ อาห ฯ

หตฺถสฺส มุทฺธา หตฺถมุทฺธา ฯ น ฉิทฺทกํ อจฺฉิทฺทกํ
อจฺฉิทฺทกํ อาทิ ยสฺสา สา อจฺฉิทฺทกาทิ ฯ อกฺขรสฺส เลขา

[ปา.๑๖๔ ส.๒๘๕..๒๘๗]

อกฺขรเลขา ฯ

ยกาเรน วา ภกาเรน วาติ ยภสทฺทา เมถุนวาจกา ฯ ยการปฺปโยโค อกฺโกโส เอโก หีโน นาม อกฺโกโสติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ อุปสมฺปนฺโนติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถ จาติ เอเตสุ หีเนน ทีนาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ น ปุริเมนาติ มุสาวาทสิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยํ น อาปชฺชติ ฯ ปริหริตฺวาติ ปริฌเฏฺวา ฯ อตฺถปุเรกฺขารสฺสาติอาทีสุ วจเนสุ เวทิตพฺโพ ฯ วณฺณยนฺโตติ กเถนฺโต ฯ เอตฺถาติ อาปตฺตีสุ นิทฺธารณํ ฯ

ทุติยํ ฯ

[๔] ตติยสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อาปตฺตี คเมตีติ อาปตฺติ-คามิโก ฯ กายวาจาวีติกฺกโมติ กายวาจาหิ วีติกฺกมนํ ฯ วิรุทฺโธ วาโท วิวาโท ฯ วิคฺคาหํ สํวตฺเตตีติ วิคฺคาหิกา วิคฺคาหิกา เอว กถา วิคฺคาหิกกถา ฯ ปิสุตีติ ปิสุณา วาจา ปิสุณา เอว เปสุญฺญํ สกตฺเถ ภาวปฺปจฺจโย ฯ ปิสุณาย วาจาย สมนฺนาคโต ปิสุโณ ปิสุณสฺส กมฺมํ เปสุญฺญํ ภิกฺขูนํ เปสุญฺญํ ภิกฺขุเปสุญฺญํ ภิกขุสฺส วา เปสุญฺญํ ภิกฺขุเปสุญฺญํ ฯ อิธาปีติ อิมสฺมิมฺปิ สิกฺขาปเท ฯ

ตติยํ ฯ

[ปา.๑๖๖..๑๘๒ ส.๒๘๗..๒๘๙]

[๕] จตุตฺถสิกขาเปเท วินิจฺฉโย ฯ อปฺปติสฺสาติ ปติ สวนํ ปติสฺโส ส สวเน ฯ นตฺถิ ปติสฺโส เอเตสนฺติ อปฺปติสฺสา อปฺปติสฺสวา อนีจวุตฺติโนติ อตฺโถ ฯ อปฺปติสฺสาติ ปทสฺส อปฺปติสฺสวา อนีจวุตฺติโนติ อตฺโถติ เวทิตพฺโพ ฯ อปฺปติสฺสวาติ-อาทิโก ปน วาสทฺทตฺเถ อธิปฺเปโต ฯ เกสุจิ โปตฺถเกสุ ปน อปฺปติสฺสวาติ อนีจวุตฺติโนติ อตฺโถติ ปาโจ ทิสฺสติ ฯ โส น ยุชฺชติ ฯ กสฺมา ฯ ปาลิยํ อปฺปติสฺสวาติ ปทสฺส อภาวโต ฯ

ยถา เยน ปกาเรน ภิกฺขูสุ อุปาสเกหิ วตฺติตพฺพํ ฯ

ปทโส ธมฺมนฺติ ปทํ ปทํ ปทโส โสปิ วิจฺฉายํ ปกาเรสูติ โมคฺคลฺลานสุตฺเตน วิจฺฉายํ โสปจฺจโย ฯ

ปทโสติ ปทํ ธมฺมนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตตฺถาติ ปทาทีสุ ฯ เอตฺถาติ ปทาทีสุ ฯ อิทานิ ปทํ นาม ฯ เป ฯ โอสาเปนฺตีติ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อิเมสุ ปทาทีสุ ฯ เป ฯ อาปชฺชตีติ อยํ ปน เอตฺถ ปทํ นาม เอกโต ปฏฺฐเปตฺวาติอาทิวจเน สงฺเขโปติ โยชนา ฯ อฏฺฐกถานิสฺสิโตติ โปราณฏฺฐกถายํ อาคโต ยถาปิ ทีปิโก นาม นิสีทิตฺวา[๑] คณฺหตีต มิเคติอาทิโก ธมฺโม ฯ ปาลินิสฺสิโตติ ปาลิยํ อาคโต มกฏิวชฺชีปุตฺตา จาติอาทิโก

๑. นิลิยิตฺวาน อิติปิ ฯ

[ปา.๑๙๑ ส.๑๘๙..๑๙๑]

ธมฺโม ฯ อุภเยนปิ อตฺถุปสญฺหิโต ธมฺมุปสญฺหิโตติ ปททฺวเยน วิวฏฺฏุปนิสฺสิตเมว นิพฺพานุปนิสฺสิตํ นิพฺพานสฺส ลภนการณํ ธมฺมํ ภควา วทติ ฯ วิวฏฺฏุปนิสฺสิเตปิ อภิสงฺขเต วจเน อนาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท อรุจิสูจนตฺโถ ฯ นานาภาสาวเสนาติ ปทํ อภิสงฺขเตติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ กุลุมฺพสุตฺตํ อมฺหากํ นคเร นตฺถิ ฯ อีทิเส สุตฺเต ฯ อปลาลทมนมฺปิ อปลาลสฺส นาม นาคราชสฺส ทมนมฺปิ อาปตฺติกรณวเสน อาจริเยน วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยํ อปลาลทมนํ อาจริเยน ปฏิสทฺธํ อนาปตฺตีติ อธิปฺ-ปาโย ฯ สกปฺปฏิภาเณติ อตฺตโน วจเน ฯ รญฺโญติ มิลินฺท-ราชสฺส ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ วจเน ฯ สีลุปเทโส อมฺหากํ นคเร นตฺถิ ฯ เตสูติ อฏฺฐกถาทีสุ ปกรเณสุ ฯ มหาปจฺจริยาทีสูติ ปทํ วตฺวา ปริคฺคหิโตติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ อวเสเสสูติ เมณฺฑกปญฺหาทีสุ เสเสสุ วจเนสุ ฯ อาปตฺติวตฺถูติ อาปตฺติยา การณํ ฯ ตตฺราติ เอกโต อุทฺทิสาเปนฺโตติ วจเน ฯ นตฺถิ-ภาโวเยว จสฺสาติ อสฺส มหาปจฺจริยาทีสุ วุตฺตวจนสฺส นตฺถิ-ภาโวเยว จ ยุตฺโต ฯ กสฺมา ฯ อาปตฺติยา กิริยสมุฏฺฐานตฺตา ฯ อถวา อาปตฺติยา อสฺส ภิกฺขุสฺส นตฺถิภาโวเยว จ ยุตฺโต ฯ กสฺมา ฯ อาปตฺติยา กิริยสมุฏฺฐานตฺตา ฯ อิตรถา อิตเร อตฺเถ คหิเต สติ อิทํ สิกฺขาปทํ กิริยากิริยํ ภเวยฺย ฯ อิตรถาติ

[ปา.๑๙๒ ส.๒๙๑..๒๙๓]

อาปตฺติยา อตฺถิภาเว สตีติ อธิปฺปาโย ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๖] ปญฺจมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ เอตนฺติ มุฏฺฐสฺสตี อสมฺปชานาติ วจนํ ฯ เอตนฺติ ภควตา อาวุโส ราหุล สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺติ วจนํ ฯ เต ภิกฺขู ปญฺญาเปตฺวา เทนฺติ ฯ ภควติ จาติ จสทฺโท คารเวน จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อายสฺมโต จาติ จสทฺโท สิกฺขากามตาย จาติ โยเชตพฺโพ ฯ จีวรนฺติ สงฺฆาฏึ ฯ อายสฺมโต ตสฺส ราหุลสฺส ฯ ตตฺร ตสฺสา[๑] สิกฺขากามตาย อิทํ วจนํ สาธนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เตนาติ ราหุเลน ฯ อนุพฺรูหนฺโตติ วฑฺฒนฺโต ฯ กวาฏพทฺธาติ กวาเฏน พทฺธา กวาฏสหิตา ฯ คนฺธปริภณฺฑกตาติ คนฺเธน เลปนกตา ฯ สโมสริตปุปฺผทามาติ โอลมฺพิตปุปฺผทามา ฯ สโมสริตํ ปุปฺผทามํ ยสฺสา สา สโมสริต-ปุปฺผทามา ฯ อปริโภคาติ อญฺเญสํ ชนานํ ปริภุญฺชิตุํ อยุตฺตา ฯ ปริหารนฺติ รกฺขนํ ฯ ตํปิ เสนาสนํ เสยฺยาติ วุจฺจตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ตาสุ ทฺวีสุ เสยฺยาสุ ฯ เอตฺถาติ เสยฺยํ กปฺเปยฺยาติ วจเน ฯ อิธ ฉทนนฺติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท วุตฺตจฺฉทนํ ฯ ตํ เสยฺยํ สนฺธาย จตุตฺเถ ฯ เป ฯ อาทิ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ตตฺถ เสยฺยาย นิปชฺชนมตฺเตน ปาจิตฺติยํ เจ[๒] โหตีติ โยชนา ฯ

๑. ตสฺส อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. วณฺณนายํ จสทฺโท โหติ ฯ

[ปา.๑๙๔..๑๙๖ ส.๒๙๓..๒๙๖]

เอตฺถาติ ตสฺมึ[๑] สิกฺขาปเท ฯ โย หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ตสฺสาปิ
ภิกฺขุสฺส จตุตฺถทิวสโต ปฏฺฐาย เทวสิกา อาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ
อยญฺจ สหเสยฺยาปตฺติ นาม ติรจฺฉานคเตนาปิ สทฺธึ ติรตฺตํ
สหเสยฺยํ กปฺเปนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺราติ
สหเสยฺยาปตฺติยา ฯ โคธาวิฬารมงฺคุสาทีสูติ[๒] นิทฺธารเณ ภุมฺมํ ฯ
โคธา จ วิฬาโร จ มงฺคุโส จ โคธาวิฬารมงฺคุสา เต อาทโย
เยสํ เต โค...โย ฯ มงฺคุโสติ มงฺคุโล ฯ วสนเสนาสเนติ ปทํ
เอกุปจารฏฺฐาเนติ ปเท อาธาโร ฯ ยทิ ปน นิกฺขมิตฺวา คจฺฉตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ ถมฺภานนฺติ ปทํ อุปรีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ กตปฺ-
ปาสาทสฺสาติ ปทํ อุปริมตเลนาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อสมฺพทฺธ-
ภิตฺติกสฺสาติ ปทํ จิตสฺส สุสิรตุลาสีสสฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ[๓] ฯ
ภิตฺติยาติ ปทํ อุปรีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เตนาติ ฉิทฺเทน ฯ
เตสูติ สพฺพตเลสุ ฯ ยตฺถ กตฺถจิ ตเล ฯ สภาสงฺเขเปนาติ
สภาสทิเสน ฯ อฑฺฒํ กุฑฺฑํ ยสฺมึ ตํ อฑฺฒกุฑฺฑกํ ตญฺจ
ตํ เสนาสนญฺจาติ อฑฺฒ...สนํ ฯ พหิ คเตติ พหิ ภูเต
นิมฺพโกสพฺภนฺตเร ฉทนโกฏิยา อพฺภนฺตเร กโปตาทโย สยนฺติ ฯ

๑. อิมสฺมึ ฯ ๒. โคธาวิฬารมงฺคุสาทิจตุปฺปทาทีสูติ ฯ ๓. อสมฺพทฺธ-
ภิตฺติกสฺสาติ ปทํ ภิตฺติยาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ จิตสฺสาติ ปทํ สุสิรตุลาสีสสฺสาติ
ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อิติ เม มติ ฯ

[ส.๒๙๖.๒๙๗]

ปริมณฺฑลํ วา จตุรสฺสํ วา เสนาสนํ โหติ ฯ คพฺภมาลายาติ
คพฺภปนฺติยา ฯ ตตฺราติ เสนาสเน ปวิสิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ
สห มุเขน วตฺตนฺตีติ สปฺปมุขา ฯ อุจฺจํ วตฺถุํ ยสฺส ตํ
อุจฺจวตฺถุกํ ฯ สมฺพทฺธจฺฉทนํ ปมุขํ โหติ ฯ ตตฺราติ ปมุเข ฯ
คพฺภปริกฺเขโปเยว หีติ หิ สจฺจํ คพฺภปริกเขโปเยว อสฺส ปมุขสฺส
ปริกฺเขโป ฯ คพฺภสฺส ปริกฺเขโป คพฺภปริกฺเขโป ฯ อิติสทฺโท
สมาปนฺนตฺโถ ฯ เอเตเนว หีติ หิ สจฺจํ เอเตเนว นเยน อฏฺฐ-
กถาสุ อาปตฺติ อาจริเยน วุตฺตา ฯ โลหปฺปาสาทปริกฺเขปสฺสาติ
ปทํ ทฺวารโกฏฺฐเกสูติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

[๗] โลเหหิ ฉาทิโต ปาสาโท โลหปฺปาสาโท ตมฺพ-
โลหิฏฺฐกาหิ ฉาทิโต ปาสาโทติ อตฺโถ ฯ เตน วุตฺตํ ถูปวํเส
ปาสาโท เอเกน ปสฺเสน หตฺถสตปฺปมาณตา[๑] อโหสิ ตถา
อุพฺเพเธน นว ภูมิโย จสฺส อเหสุํ จตุทฺทฺวารโกฏฺโฐ มโนหเรน
ปากาเรน ปริกฺขิตฺโต ตมฺพโลหิฏฺฐกาหิ ปน ฉาทิตตฺตา ปาสาทสฺส
โลหปฺปาสาโทติ โวหาโร อโหสีติ ฯ

[๘] ตถา จ วุตฺตํ มหาวํเส

รตสตํ รตสตํ อาสิ เอเกกปสฺสโต
อุจฺจโต ตตฺตโกเยว ปาสาโท จ จตุมฺมุโข

๑. หตฺถสตปฺปมาโณติ วา หตฺถสตปฺปมาณิโกติ วา ภเวยฺย ฯ

[ส.๒๙๗.๒๙๘]

ตมฺพโลหิฏฺฐกาเหโส ปาสาโท ฉาทิโต อหุ
โลหปฺปาสาทโวหาโร เตน ตสฺส อชายถาติ ฯ

[๘] อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺติ ภูมิยํ วินา ชคติยาติ ชคตี วินา ภูมิยํ กตเคหสฺส ปมุขํ สนฺธาย อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺตีติ วจนํ อาจริเยน กถิตํ อิติ ยํ ปน วจนํ อนฺธกฏฺฐกถายํ อาจริเยน วุตฺตํ ตํ วจนํ อนฺธกรฏฺเฐ คพฺภ-ปาลิโย คพฺภปนฺติโย สนฺธาย วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อนฺธกรฏฺเฐติ ปทํ คพฺภปาลิโยติ ปเท อาธาโร ฯ ปาเฏกฺกสนฺนิเวสาติ วิสุํวิสุํ กตสนฺนิเวสา ฯ เอกํ ฉทนํ เอตาสนฺติ เอกจฺฉทนา ฯ ภูมิยํ วินา ชคติยาติ ยญฺจ วจนํ ตตฺถ อนฺธกฏฺฐกถายํ อาจริเยน วุตฺตํ ตํ วจนํ เนว ฯ เป ฯ ปาลิยา น สเมติ ฯ หิ สจฺจํ ทสหตฺถุพฺ-เพธาปิ ชคติ ปริกฺเขปสงฺขํ ปริกฺเขโปติ โวหารํ น คจฺฉติ ตสฺมา ตตฺถ อนฺธกฏฺฐกถายํ ทุติยสิกฺขาปเท ทุติยสหเสยฺยสิกฺขา-ปเท ชคติยา ปมาณํ วตฺวา เอตํ ชคติสงฺขาตํ ฐานํ เอกูปจารปริจฺฉนฺนํ นาม โหติ อิติ ยํปิ วจนํ วุตฺตํ ตํ วจนํ ปณฺฑิเตน น คเหตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมาติ ปทํ น คเหตพฺพนฺติ ปเท เหตุ ฯ ยํปีติ อปีสทฺโท ภูมิยํ วินาตฺยาทิวจนํ อเปกฺขติ ฯ ตตฺถาติ ปทํ วตฺวา วุตฺตนฺติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ

๑. อนาปตฺตีติ ฯ

[ส.๒๙๘]

[๑๐] สพฺพตฺถาติ สพฺพสฺมึ ฐาเน อนุปริคนฺตุํ สกฺกา โหนฺติ ฯ เตสุปีติ ปาสาเทสุ ฯ น หิ ทฺวารปิทหเนนาติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ ทฺวารํ วา อทฺวารํ วา น โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เกสุจิ โปตฺถเกสุ มนทฺวารํ วา อทฺวารํ วาติ ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ทฺวารํ อทฺวารนฺติ ปาโฐ ยุชฺชติ ฯ น วลญฺชนปริจฺเฉทนตฺถาย[๑] กวาฏํ กตํ ฯ เอกํ กวาฏํ อนฺโต โหติ เอกํ กวาฏํ พหิ โหติ ฯ

[๑๑] ตตฺถ ยสฺส ฯ เป ฯ อนาปตฺตีติ โจทนา ฯ ตตฺถ ตสฺมึ ทีฆปฺปมุข[๒]นฺติอาทิวจเน ยสฺส โจทกสฺส เอกูปจารนานูปจารตา ภควตา วุตฺตา อิธ ปน สิกฺขาปเท ฯ เป ฯ เอตฺตกเมว วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ เป ฯ ตสฺมา ตตฺถ เจติยฆเร ฯ เป ฯ อนาปตฺติ อิติ อยํ อธิปฺปาโย ฯ โส โจทโก สกวาทินา อปิทหิต ฯ เป ฯ อาปตฺตีติ เอวํ วตฺตพฺโพ ฯ ปมุขสฺส ฯ เป ฯ ตฺตา[๓] โจทกสฺส วิสชฺชนํ ฯ ปมุขสฺส ฯ เป ฯ ตฺตา อปิทหิตทฺวาเร พหิ สยิเตน อาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ กึ ปน ฯ เป ฯ โหตีติ สกวาที ปุจฺฉติ ฯ วิทฺธสฺตนฺติ วิทฺธํสิตํ ฯ น วิทฺธสฺตํ ฯ เป ฯ น โหติ[๔] โจทกสฺส วิสชฺชนํ ฯ น วิทฺธสฺสนฺติ ฉทนํ น วิทฺธํสิตํ ฯ กึ ปน[๕] ปริกฺเขโป

๑. วลญฺชนปฺปจฺเฉทนตฺถายาติ วณฺณนายํ ลิขิตํ ฯ ๒. ทีฆมุขนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ
๓-๔. อิโต ปรํ อิติสทฺโท ปกฺขิปิตพฺโพ ฯ ๕. อยํ ปนสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ส.๒๙๘.๒๙๙]

วิทฺธสฺโตติ สกวาที ปุจฺฉติ ฯ อทฺธา วกฺขตีติ โจทโก อทฺธา เอกํเสน น วิทฺธสฺโต ฯ เป ฯ ปริจฺฉินฺโนติ วกฺขติ ฯ โจทโก เอวํ วุตฺตนเยน ฯ เป ฯ ปจฺจาคมิสฺสติ ฯ สุทูรํ คนฺตฺวา ฯ เป ฯ ปจฺจาคมิสฺสตีติ เอตฺถ โจทโก อญฺญํ วจนํ วตฺวา เอกูปจาร-นานูปจารตํเยว คณฺหิสฺสตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๑๒] อปิจาติ อปโร นโย อญฺญํ กิญฺจิ วจนํ วตฺตพฺพํ อตฺถีติ อธิปฺปาโย ฯ เกจิ ปน อปิจาติ สมุจฺจยตฺเถ นิปาโตติ วทนฺติ ฯ พฺยญฺชนมตฺเตเนวาติ สทฺทมตฺเตเนว ยทิ สิยา ฯ ปญฺจนฺนนฺติ นิทฺธารเณ ฉฏฺฐี ฯ น อญฺเญนาติ อญฺเญน ฉทเนน ฉนฺนเสยฺยา น สิยา ฯ เอวญฺจ สตีติ เอวญฺา ปน อญฺญตเรน ฉนฺนา เอว เสยฺยาติ วจเน สติ ฯ ตโตติ ตสฺมึ อาปตฺติยา อภาเว สติ เสฺวว อตฺโถ ปริหาเยยฺย ฯ เสฺวว อตฺโถ ปริหายตุ วา มา วา ปริหายตุ ภควตา อวุตฺตํ วจนํ กถํ กสฺมา คเหตพฺพํ ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺนตฺโถ ฯ โก วา ฯ เป ฯ ตพฺพนฺติ โก วา ขโน ภควตา อวุตฺตํ วจนํ คเหตพฺพนฺติ วทติ ฯ วุตฺตํ เหตนฺติ หิ สจฺจํ อนิยเตสุ อนิยตสิกฺขาปเทสุ ปฏิ ฯ เป ฯ โหตีติ เอวํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ยถา ตตฺถ อนิยเตสุ ฯ เป ฯ เอวมิธาปิ สิกฺขาปเท อิติ ปณฺฑิเตน คเหตพฺพํ ฯ ตสฺมา

[ส.๒๙๙.๓๐๐]

เสยฺยาปตฺติ[๑] โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ยํ ยํ เสนาสนํ เอกูปจารํ สพฺพตฺถา เสนาสเน สหเสยฺยาปตฺติ โหติ ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ อุปฑฺฒจฺฉนฺเน ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน ทุกฺกฏเมวาติ วจนํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน สตฺต ปาจิตฺติยานีติ วจนํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ สพฺพจฺฉนฺเน ฯ เป ฯ ปญฺจ ทุกฺกฏานีติ วจนํ วุตฺตํ ฯ สพฺพจฺฉนฺเน สพฺพอปริจฺฉนฺเนติ จ เอตฺถ วจเน ฯ เป ฯ โหตีติ วจนํ วุตฺตํ ฯ ปนมฺพมณฺฑปวณฺณนฺติ ปนมฺพมณฺฑปวณฺณนามโก สนฺนิปาตมณฺฑโป ฯ เปนมฺพมณฺฑปวณฺณนฺติปิ ปาโฐ ฯ ยถา เยน ปกาเรน ชคติ ปริกฺเขปสงฺขํ ปริกฺเขปโวหารํ น คจฺฉติ อิมินาปิ สพฺพจฺฉนฺเน สพฺพอปริจฺฉนฺเนติ วจเนน เอตํ ชคติ ปริกฺเขปสงฺขยํ น คจฺฉตีติ วจนํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๑๓] มนุสฺสานํ วจนํ สุตฺวา อปฺปสงฺกมีติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ จสทฺโท ยกฺขีเปตีติ จ ติรจฺฉานคติตฺถิยา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๔] สตฺตมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ปุริสวิคฺคหํ คเหตฺวาปีติ

๑. สหเสยฺยาปตฺติ ฯ

[ส.๓๐๐..๓๐๒]

ปุริสเวสํ นิมฺมินิตฺวา ฯ ตตฺถาติ ฉปฺปญฺจวาจาหีติ วจเน เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ ธมฺเมสุ ฯ เอกํ ปทํ ปาลิโตติ ปาลิโต อาคตนเย เอกํ ปทํ ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๑๕] อฏฺฐมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ วตฺถุกถายํ ตาว ยํ วจนํ มยา วตฺตพฺพํ สิยา ตํ วจนํ ฯ เป ฯ วุตฺตนยเมว ฯ ตตฺถาติ จตุตฺถปาราชิเก ฯ อิธ สิกฺขาปเท ฯ ภูตํ ปุถุชฺชนา อาโรเจสุํ น อริยา ฯ ปยุตฺตวาจา นามาติ อุทรสฺส การณา นิจฺฉาริตวาจา ฯ อริยา อญฺเญ ชเน น ปฏิเสเธสุํ ฯ ตถา อุปฺปนฺนภาวํ อตฺตโน คุณาโรจเนน...นฺนภาวํ อชานนฺตา อริยา ตถาº อุปฺปนฺเน จ อตฺตโน คุณาโรจเนน อุปฺปนฺเน ปจฺจเย สาทิยึสุ คณฺหึสูติ สมฺพนฺโธ ฯ อถโข เต ฯ เป ฯ อาโรเจสุนฺติ- อาทิมฺหิ วจเน เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถาติ กถํ หิ นาม ตุเมฺห ภิกฺขเวติอาทิวจเน อาหาติ ปเท อาธาโร ฯ ยสฺมา ภาสิโต วิย โหติ ตสฺมา ภควา ฯ เป ฯ อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ อริยา อญฺเญสํ วจนํ สุตฺวา ฯ เป ฯ ปฏิชานึสุ ฯ เตหีติ อริเยหิ ภาสิโต วิยาติ ปเท ตติยกตฺตา ฯ ยํ อญฺเญติ อญฺเญ ปุถุชฺชนา ºยํ ปิณฺฑปาตํ อุปฺปาเทสุํ ฯ ตนฺติ ปิณฺฑปาตํ สาทิยนฺเตหิปีติ

๑. ยถาติ วณฺณนาปาโฐ โสว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๒๐๗..๒๑๑ ส.๓๐๒..๓๐๔]

ปเท กมฺมํ ฯ สาทิยนฺเตหิปีติ ปทํ เตหีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ
ตตฺถาติ จตุตฺถปาราชิเก ฯ สุตญฺจ ปริยตฺติ จ สีลญฺจ สุต-
ปริยตฺติสีลํ ตํ เอว คุโณ สุต...คุโณ ฯ สุตคุโณติ อตฺถ-
กุสลตา ปริยตฺติคุโณติ ปาลิกุสลตา ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ
ภูตสฺเสว ฌานสฺส อภาวโต น วตฺตพฺพา ฯ ปุพฺเพปิ จตุตฺถ-
ปาราชิเก วุตฺเตหิ[๑] ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๑๖] นวมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ
สมานสทฺโท[๒] ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ อุปสมฺปนฺนสทฺเท สมาเนปิ ฯ ยตฺถาติ
ยสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ ตตฺถ ภเวยฺยาติ ตสฺมึ ทุฏฺฐุลฺลา นาม
อาปตฺตีติอาทิวจเน กสฺสจิ โย ปาราชิกํ ฯ เป ฯ อาปชฺชตีติ
มติ ภเวยฺย ฯ เอวํ อธิปฺปาเย สติ ฯ วุตฺตํ เหตนฺติ หิ สจฺจํ เอตํ
วจนํ ปาราชิเก ภควตา วุตฺตํ ฯ อถโขติ สจฺจโต ปาราชิกานิ
ทุฏฺฐุลฺลสทฺททสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ สงฺฆาทิเสสํ ปน อิธาธิปฺเปตนฺติ
วจนสฺส สพฺพอฏฺฐกถาสุ วุตฺตตฺตา ฯ เอตฺถาติ ทุฏฺฐุลฺลา นาม
อาปตฺตีติ อาทิวจเน ฯ อิมินาปิ เจตนฺติ อิมินาปิ ปริยาเยน การ-

๑. ปุพฺเพ อวุตฺเตหีติ วณฺณนายํ ทิสฺสติ ตถา หิ จตุตฺถปาราชิเก อีทิสํ ติสมุฏฺฐานํ
น วุตฺตํ ตสฺมา วณฺณนาวจนํ ยุตฺตํ ฯ ๒. อิทํ ปทํ นิรตฺถกํ โหติ อติเรกปทนฺติ
ทฏฺฐพฺพํ ฯ

[ส.๓๐๔..๓๐๖]

เฌน เอตํ อฏฺฐกถาวจนํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ สาสเน ตสฺส ภิกฺขุโน ปติฏฺฐานนิเสธนตฺถาย น อนุญฺญาตํ ฯ อตฺถิ ฯ เป ฯ อาทีสุ ปน วินิจฺฉโย ฯ อิธ วุตฺตตฺตาติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ภิกฺขุสมฺมติยา วุตฺตตฺตาเยว เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ทิสฺวาติ ปทํ อปโลเกตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เอวเมสาติ เอวํ อาปตฺติยา อาโรจเนน เอโส ภิกฺขุ ฯ ปเรสุ หิโรตฺตปฺเปนาปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ อตฺตานํ รกฺขนํ อาปชฺชิสฺสตีติ ญาเปติ ฯ อิติสทฺโท หิเตสิตายาติ ปเท อากาโร ฯ อนุป ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโรฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

นวมํ ฯ

[๑๗] ทสมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อปฺปปาสาณาทีสุ ปเทสุ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถาติ ปาสาณาทีสุ ฯ ปากฏสกฺขราติ วลยมิว สกฺขรา ฯ ปตฺตํ ปจิยติ เอตฺถาติ ปตฺตปจนํ ฯ อาวปจนฺติ เอตฺถาติ อาวาโป กุมฺภการสฺส อาวาโป กุมฺภการาวาโป ฯ อุทฺธนญฺจ ปตฺตปจนญฺจ กุมฺภการาวาโป จ อุทฺธน...วาปา เต อาทโย เยสํ เต อุทฺธน...วาปาทโย เตสํ วโส เภโท อุทฺธน-...วโส ฯ สา ปนาติ สา อทฑฺฒา ภูมิ ฯ หตฺถิกุจฺฉิยนฺติ ลงฺกาทีเป วิชฺชมาเน หตฺถิกุจฺฉินามเก เทเส อาหราเปตฺวา ชนึสูติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ เอกปจฺฉิปูรํ ปจวึ ฯ เตสํเยว หีติ

[ปา.๒๒๖..๒๘๐ ส.๓๐๖๓๐๘]

หิ สจฺจํ เตสํเยว อปฺปปีสุ อปฺปมตฺติกาติ ทฺวินฺนํ ปเภททสฺสนํ เอตํ เยภุยฺเยน ปาสาณาติอาทิ วจนํ ฯ สยํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๑๘] กปฺปิยโวหาโรติ สมณานํ อนุรูปวจนํ ฯ อิมํ วลฺลึ ฯ เป ฯ น วฏฺฏตีติ อิมินา อิมํ เอตนฺติ อวตฺวา เกวลํ วลฺลึ ขนาติอาทินา นเยน วตฺตุํ วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ โย ตนุกทฺทโม ตํ ตนุกทฺทมํ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ สุกฺขกทฺทเม นิทฺธารณํ ฯ โย กทฺทโม ฯ อุทเกนาติ ปทํ คติ อิติ ปเท ตติยกตฺตา ฯ ตฏนฺติ ตีรํ ฯ ตตฺถาติ โสณฺฑิยํ ฯ เทเวนาติ ปทํ โอวุฏฺฐนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ปริยาทินฺเนติ ขีเณ ฯ ตตฺถ หีติ หิ สจฺจํ ตตฺถ โสณฺฑิยํ ฯ ตมฺปีติ รชํ ฯ อกตปฺปพฺภาเรติ ชเนน อกตปฺปพฺภาเร ฯ

คณฺฑํ ปชวิยา คณฺฑสทิสํ อุปฺปาเทนฺตีติ คณฺฑุปฺปาทา เตสํ คูโถ ค...โถ ฯ มูสิกานํ อุกฺกุโร มูสิกุกฺกุโร มูสิกาหิ พหิ กตปํสุราสิ ฯ มูสิกกุกฺกุโรติปิ ปาโฐ ฯ คุนฺนํ กณฺฏโก โคกณฺฏโก ฯ คณฺฑุปฺปาทคูโถ จ มูสิกุกฺกุโร จ โคกณฺฏโก จ คณฺฑุ... โคกณฺฏกา ฯ

สเจ ปน ฯ เป ฯ ภูมิสมฺพทฺโธ โคกณฺฏโก โหติ เอกทิวสํปิ วิโกเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ เตนาติ ฉทนิฏฺฐกาทินา ฯ ยา ยา มตฺติกา

[ปา.๒๓๐ ส.๓๐๘..๓๑๐]

อตินฺตา ฯ สจสฺสาติ สเจ อสฺส มตฺติกาปุญฺชสฺส ฯ ตตฺถ ชาต-
ปจวิยํ ฯ อุทฺธริตุนฺติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา อุทฺธรณนฺติ
อตฺโถ ฯ เอวรูเปสุ อญฺเญสุปิ อตฺโถ ยถารหํ ทฏฺฐพฺโพ ฯ
ตตฺถาติ ปวฏฺฏฏฺฐาเน ฯ อฏฺฐิสูจิกณฺฏกาทีสุปีติ นิทฺธารเณ
ภุมฺมํ ฯ อฏฺฐิ จ สูจิ จ กณฺฏโก จ อฏฺฐิสูจิกณฺฏกา ฯ

[๑๙] อญฺเญน วาติ ปทํ ขนาเปตีติ ปเท กมฺมํ ฯ
ตตฺราปิ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ หิ สจฺจํ ตตฺราปิ ฐาเน ฯ
เตสนฺติ อิฏฺฐกาทีนํ

อคฺคินา อุปาทิยติ คณฺหิยตีติ อุปาทานํ อินฺธนํ น
อุปาทานํ อนุปาทานํ ตสฺส ภาโว อนุปาทานตฺตํ ฯ

น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ตานิ อิฏฺฐกาทีนิ ฯ
อุสฺมายาติ ปทํ อนุคตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺเถวาติ มหา-
ปจฺจริยํฯ อนาปตฺติ ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพติ
สมฺพนฺโธ ฯ สาติ สา ปจวี อสญฺจิจฺจ ภินฺนา นาม โหติ ฯ
โอวุฏฺฐํ ฉนฺนนฺติ ปจมํ โอวุฏฺฐํ ปจฺฉา ฉนฺนํ ฯ โอวกฺจจฺ-
ฉนฺนนฺติปิ ปาโฐ ฯ สงฺโคปนตฺถายาติ ขนิตฺติอาทีนํ รกฺขนตฺถํ ฯ

ทสมํ ฯ

มุสาวาทวคฺโค ปจโม ฯ

[๒๐] เสนาสน ฯ เป ฯ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ตสฺสาติ เทวตาย ฯ

[ปา.๒๓๑ ส.๓๑๐..๓๑๓]

ตตฺถาติ หิมวนฺเต ฯ ตตฺถาติ ตาสุ เทวตาสุ นิทฺธารณํ ฯ อิทํ ปนสฺสาติ อิทํ วิตกฺกนํ อสฺสา เทวตาย อโหสิ ฯ สห ปิตุนา วตฺตตีติ สปิติโก ฯ ตตฺถาติ ตาสุ ทฺวีสุ คาถาสุ ฯ ทุติยคาถา สุตฺตนิปาเต สงฺคหํ อารุฬฺหา วตฺถุ ปน วินเย สงฺคหํ อารุฬฺหํ ฯ โส กิร รุกฺโข อาฬวีรฏฺเฐ น อตฺถิ โส รุกฺโข เชตวนสฺส อนฺโตปริกฺเขเป อตฺถิ ฯ ปริคฺคโหติ สนฺตโก ฯ ลทฺโธ ปริหาโร ยาย สา ลทฺธปริหารา ลทฺธรุกฺขาติ อตฺโถ ฯ อปฺเปสกฺขาติ อปฺปานุภาวา ฯ ตตฺเถวาติ วิมาเนเยว ฯ

[๒๑] ภูต...เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ภวนฺติ อหุวนฺติ จาติ อิมินา วตฺตมาเน ภูเต วา ตปฺปจฺจโยติ ญาเปติ ฯ ปติฏฺฐิตหริตติณรุกฺขาทีนนฺติ ภูมิยํ ปติฏฺฐิตสฺส หริตคจฺฉสฺส เจว หริตรุกฺขาทีนํ จ ฯ เอตนฺติ ภูตคาโมติ วจนํ ฯ

ปริภุญฺชนํ ปาตพฺยํ ปาธาตุ ภุญฺชนวาจโก ยทนูติ สุตฺเตน ตพฺยปฺปจฺจโย ฯ ปาตพฺยํ เอว ปาตพฺยตา สกตฺเถ ตาปจฺจโย ฯ

[๒๒] ตตฺถาติ ภูตคาโมติอาทิวจเน ฯ อุทฺธริตฺวา อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ ยสฺมินฺติ ยสฺมึ ยสฺมึ พีเช ฯ เอวํ สนฺเตปีติ เอวํ อฏฺฐกถาวจเน สนฺเตปิ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ มูลาทีสุ ชายมานานิ ปน ตานิ พีชานิ ชายนฺติ ตสฺมา เอวํ วุจฺจมานา-

๑. อติเรกมิทํ วิย ขายติ ฯ

[ปา.๒๓๓ ส.๓๑๔..๓๑๖]

นเยน เอตฺถ ภูตคาโม นามาติอาทิวจเน วณฺณนา ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพาติ ฯ ตสฺสาติ พีชชาตานีติ ปทสฺส ฯ เอตนฺติ พีช-ชาตานีติ วจนํ ฯ เอเตนาติ พีชชาตานีติ วจเนน ฯ เตสนฺติ มูลพีชาทีนํ ฯ นิทฺเทเส ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน...พีชํ ภควตา ทสฺสิตํ ฯ เอตฺถาติ ยานิ วา ปนญฺญานีติอาทิวจเน ฯ

[๒๓] อาลุวญฺจ กเสรุ จ กมลญฺจ อุปฺปลญฺจ ปุณฺฑรี-กญฺจ กุวลยญฺจ กนฺทญฺจ ปาฏลี จ อาลุว...ปาฏลิโย เตสํ มูลํ อาลุว...ปาฏลีมูลํ ฯ เก ชเล สติ ปวตฺตตีติ กเสรุ กสทฺทุปปโท สิ ภกฺขวิเสเส อุปฺปจฺจโย ฯ กมลนฺติ รตฺตปทุมํ อุปฺปลนฺติ นีลุปฺปลํ ปุณฺฑรีกนฺติ เสตรตฺตปทุมํ[๑] กุวลยนฺติ เสตุปฺปลาทิ ฯ ตานีติ คจฺฉวลฺลีรุกฺขาทีนิ ฯ ตญฺจาติ มูลํ ฯ เย วา ปน ขนฺธพีเชสูติ นิทฺธารเณ ภุมฺมํ ฯ เอตฺถาติ ขนฺธพีชาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อมฺพาฏโก จ อินฺทสาโล จ นุหิ จ ปาลิภทฺโท จ กณฺณิกาโร จ อมฺพา...การา ฯ อมฺพิลวลฺลี จ จตุรสฺสวลฺลี จ กณเวโร จ อมฺพิ...เวรา ฯ มกจิ จ สุมนา จ ชยสุมนา จ มกจิ...มนา ฯ

[๒๔] ยํ วุตฺตนฺติ ภูต ฯ เป ฯ ปาจิตฺติยนฺติ ยํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ตตฺถ วจเน ฯ สญฺญาวเสนาติ สญฺชานนปฺปฏิพทฺเธน ฯ

๑. เสตปทุมนฺติ ภเวยฺย ฯ

[ปา.๒๓๓ ส.๓๑๖.๓๑๗]

ตตฺถาติ ตสฺมึ พีเช พีชสญฺญีติอาทิวจเน วุตฺโตติ ปเท
อาธาโร ฯ สาลีนํ ฯ เป ฯ อาทีสุ ปโยเคสุ วุจฺจติ ฯ ยํ ปน
ขปิตพีชํ ฯ ภูตคามปริโมจนนฺติ ภูตคามโต ปริโมจนํ ฯ ยเทตํ
อาทิปทํ เตน อาทิปเทน สทฺธึ โยเชตฺวา อตฺโถ เวทิตพฺโพติ
สมฺพนฺโธ ฯ ยถารุตํ ปน ยถาปาลี คเหตฺวา ฯ เป ฯ ปาจิตฺติยํ
ปณฺฑิเตน น วตฺตพฺพํ ฯ

[๒๕] อยํ เหตฺถาติ หิ สจฺจํ เอตฺถ ภูตคามสิกฺขาปเท อยํ
วินิจฺฉยกถา วินิจฺฉเยน กถา ฯ ตตฺถาติ อุทกฏฺฐกลฏฺเฐสุ พีช-
คามภูตคาเมสุ ฯ สาสปมตฺติกาติ สาสปปฺปมาณา ฯ จสทฺโท
สปณฺณิกา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อุทเก ปลวมาโน[๑] ปปฺปฏโก
พหลปฏโล อุทกปปฺฏโก ฯ ตตฺถาติ เสวาลชาตีสุ นิทฺธารณํ ฯ
ตสฺส เสวาลสฺส ฐานํ ปฐวี ฯ โย เสวาโล อุทเก สญฺจริ[๒] ตสฺส
เสวาลสฺส ฐานํ อุทกํ ฯ ตสฺสาติ เสวาลสฺส ฯ โส เสวาโล ฯ
อุปฺปลํ เอตฺถ คจฺเฉ อตฺถีติ อุปฺปลินี ปทุมํ เอตฺถ คจฺเฉ
อตฺถีติ ปทุมินี ฯ ตตฺเถวาติ อุทเกเยว ฯ ตานิ หีติ หิ สจฺจํ
ตานิ อุปฺปลินีปทุมินีอาทีนิ ฯ ติล...โลปีติ ติลพีชกสาสปปฺปมาณ-
เสวาโล ฯ ตตฺถ ติลพีชกเสวาโล นาม อุปริ ขุทฺทกปตฺโต
เหฏฺฐา ขุทฺทกมูโล เสวาโล ฯ สาสปเสวาโล นาม สาสปมตฺโต

๑. ปฺลว...อิติ เยภุยฺเยน ทิสฺสติ ฯ ๒. สญฺจรตีติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๒๓๔ ส.๓๑๗.๓๑๘]

ขุทฺทกเสวาโล ฯ อนนฺตกติลพีชกาติ อมูลงฺกุรติลพีชกํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ วจเน ฯ อนนฺตกติลพีชกํ สมฺปุณฺณภูตคาโม น โหติ ฯ ตํปีติ อนฺธกฏฺฐกถาวจนํ ปาลิยา น สเมติ ฯ ภูตคาเม หีติ หิ สจฺจํ ภูตคาเม ปาจิตฺติยํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ตติโย โกฏฺฐาโสติ ภูตคามพีชคามอสมฺปุณฺณภูตคาเมสุ อสมฺปุณฺณภูตคาโม ตติโย โกฏฺฐาโส นาม ฯ อถ จ ตนฺติ ตํ อนนฺตกติลพีชกํ พีช... คจฺฉิสฺสติ อิติ เอวํ มตํ อถ จ ยทิ สิยา ฯ ตํปิ วจนํ น ยุตฺตํ ฯ กสฺมา ฯ ตาทิสสฺส พีชสฺส อภูตคามมูลตฺตา ภูตคามสฺส มูลสฺส การณสฺส อภาวโต ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺนตฺโถ ฯ

[๒๖] ตตฺถาติ หริตขานุมฺหิ นิทฺธารณํ ฯ กกุโธ จ กรณฺโช จ ปิยงฺคุ จ ปนโส จ กกุธ...ปนสา ฯ โส ขานุ ฯ ผลิตาย กทลิยา ขานุ พีชคาเมน สงฺคหิโต ฯ ยทา ฯ เป ฯ สุสฺสติ ผลิโต เวฬุ ฯ กตรพีชคาเมน สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ผลุ- พีชคาเมน สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ กึ ตโต เวฬุโต นิพฺพตฺตติ ฯ ยทิ หีติ หิ สจฺจํ กิญฺจิ ยทิ นิพฺพตฺเตยฺย ผลิโต เวฬุ ภูต ฯ เป ฯ คจฺเฉยฺย ฯ ตสฺสาติ วณฺฏกาทิกาย ฯ ตนฺติ วณฺฏกาทิกํ ฯ ตโตติ รุกฺขโต ฯ ตสฺสาปีติ ลตาย ฯ เคหมุขญฺจ ปากาโร จ เวทิกา จ เคห...ทิกา ฯ อนฺโต อพฺโพหาริโกติ ปานียฆฏาทีนํ อนฺโต เสวาโล อพฺโพหาริโก อาปตฺติโวหาริโยโค น โหติ ฯ

[ส.๓๑๘..๓๒๐]

วุตฺตํ เหตนฺติ หิ สจฺจํ เอตํ สเจ ฯ เป ฯ ตพฺพาติ วจนํ ภควตา
วุตฺตํ ขนฺธเก ฯ ปาสาณชาติ จ ปาสาณทฺทุ จ เสวาโล จ
เสเลยฺยโก จ ปาสาณ...เลยฺยกา ฯ ตตฺถาติ อหิจฺฉตฺตเก ฯ
ตนฺติ ปปฺปฏิกํ ฯ อลฺลรุกฺขโต นิยฺยาสํ คณฺหิตุํ น วฏฺฏติ ฯ หตฺถ-
กุกฺกุจฺเจนาติ ปทํ ฉินฺทนฺตสฺสาปีติ ปเท กรณํ ฯ ตตฺถ ชาตก-
ตาลปณฺณาทีสูติ ตสฺมึ ตาลรุกฺเข ชาตกตาลปณฺณาทีสุ ฯ ปานีย-
วาสตฺถิเกน ภิกฺขุนา โอจินาเปตพฺพานิ ฯ เตสนฺติ สามเณรานํ ฯ

[๒๗] ทารุมกฺกฏโกติ อาณึ โกฏฺเฏตฺวา ทารุยนฺตํ กตฺวา
ตตฺถ กณฺฏกํ โอลมฺเพนฺติ เอตํ ทารุมกฺกฏกํ๑ นาม ฯ อิมํ
รุกฺขนฺติ เอตํ รุกฺขํ อิมํ เอตนฺติ อวตฺวา เกวลํ รุกฺขํ
ฉินฺทาติอาทินา วตฺตุํ วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย เตน วุตฺตํ ขุทฺทก-
สิกฺขาย โปราณฏีกายํ อิมํ เอตนฺติ อวตฺวา เกวลํ รุกฺขํ
ฉินฺทาติอาทินา วตฺตุํ วฏฺฏตีติ ฯ ตนฺติ อิมํ อมฺพรุกฺขนฺติอาทิ
วจนํ ฯ สพฺพนฺติ สพฺพํ วจนํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ อนาปตฺติ
อิมํ ชานาติอาทีสุ วจเนสุ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เอตฺตาวตาติ
อิมํ มูลเภสชฺชํ ชานาติอาทิวจเนน ฯ

[๒๘] เอตฺถาติ เอตสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ นิพฺพตฺตนิยํ นิพฺพตฺตํ
นิปฺผุพฺโพ วตฺตุ วตฺตเน ตปฺปจฺจโย ฯ นิพฺพตฺตํ พีชํ ยสฺส ตํ

๑. เอโส ทารุมกฺกฏโก ฯ

[ปา.๒๓๔ ส.๓๒๐..๓๒๓]

ทิพฺพตฺตพีชํ[๑] ฯ ตตฺถาติ อคฺคิปริจิตนฺติอาทิปเทสุ ฯ ตญฺจ
โขติ ตํ วตฺถุ ฯ กปฺปิยนฺติ วตฺวา วาติ ยาย กายจิ ภาสาย
กปฺปิยนฺติ วตฺวา ฯ เอวสทฺเทน ปจฺฉา อคฺคินา ผุสิตฺวา ปจฺฉา
กปฺปิยนฺติ วตฺตุํ น วฏฺฏตีติ ทสฺเสติ ฯ เยหิ ปน นเขหิ กปฺปิยํ
กาตุํ วฏฺฏติ ตตฺถ ชาตเกหิปิ เอตสฺมึ ฐาเน ชาเตหิ เตหิ
นเขหิ อุทฺธริตฺวา คหิตเกหิปิ นเขหิ เฉทนํ วา ฯ เป ฯ กาตพฺพนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ เตสุ พีชาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อุจฺฉุขณฺฑา-
นนฺติ อุจฺฉุขณฺเฑหิ ฯ ตตฺถาติ มริจปกฺกาทีสุ[๒] นิทฺธารณํ ฯ

[๒๙] ตานิ ติณานิ อสญฺจิจฺจ ฉินฺนานิ นาม โหนฺติ ฯ
เตนาติ ปวฏฺฏนาทินา ฯ เอตฺถพฺภนฺตเรติ เอตสฺมึ อพฺภนฺตเร ฯ
ตตฺราติ อคฺคิปตนฏฺฐาเน ฯ มนุสฺส...วณฺณนายํ วุตฺตนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ วจเน ฯ สเจ เอตสฺส อนุโลมนฺติ
อิทํ ภูมิขนนาทิกํ เอตสฺส สุตฺตสฺส อนุโลมํ อนุรูปํ สเจ สิยา ฯ
อตฺตโน อตฺถาย ฯ เป ฯ ปโร ปน การุญฺเญน กโรติ ตสฺมา
อนาปตฺติ อิติ โจทโก เจ วเทยฺย ฯ เอตํปิ อตฺตโน อตฺถายาติ-
อาทิ วจนํ อการณํ อยุตฺตํ ฯ หิ สจฺจํ ภิกฺขุ กุสลจิตฺเตนาปิ
ฯ เป ฯ อาปชฺชติ ฯ สพฺพ ฯ เป ฯ สเจ ภิกฺขุ รุกฺเขนาติอาทิ

๑. นิพฺพฏฺฏพีชนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ ยทิ เอวํ นิพฺพฏฺฏนิยํ นิพฺพฏฺฏํ ฯ เป ฯ อีจฺเจวํ
อนุกฺกเมน ภวิตพฺพํ ฯ ๒. ปริจิปกฺกาติ วณฺณนาปาโจ.

[ส.๓๒๓..๓๒๖]

วจนํ ปฏิเสเธตุํ น สกฺกา เอตฺถ สเจ ภิกฺขุ รุกฺเขนาติอาทิวจเน
ยุตฺติ ปณฺฑิเตน คเวสิตพฺพา วา อปโร นโย อฏฺฐกถา-
จริยานํ วจนํ สทฺธาย สทฺธหิตฺวา[๑] ปณฺฑิเตน สเจ ภิกฺขุ
รุกฺเขนาติอาทิวจนํ คนฺตพฺพํ ชานิตพฺพํ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๓๐] ทุติยสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ตตฺราติ โก อาปนฺโนติ-
อาทิวจเน ฯ วจนสมฺพนฺโธติ วจนสฺส สมฺพนฺโธ ฯ โส ฉนฺโน
ภิกฺขูหิ ทิสฺวา อนุยุญฺชิยมาโน วทติ ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ
อถาติ อนนฺตรํ ฯ อปิเจตฺถาติ อปิจ อปโร นโย เอตฺถ โก
อาปนฺโนติอาทิวจเน ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท กตฺตา ฯ
สิปาฏิกายาติ ปสิพฺพเก ฯ ติปุมณฺฑลํ เอตนฺติ ภณนฺโต วา
ภิกฺขุ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรตีติ เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ เยนาติ
เยน ชเนน ฯ เอตฺถาติ เอตสฺมึ ฐาเน ฯ โสติ โส วิญฺญู ฯ
อญฺเญ ฯ เป ฯ เอตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ

๑. สทฺทหิตฺวาติ เยภุยฺเยน ทิสฺสติ ฯ โยชนากาโร สทฺธายาติ อิทํ กิริยาปทนฺติ มญฺญติ เตนาห สทฺธาย สทฺธหิตฺวาติ ฯ อถเขฺวตํ นามกิตฺตปทํ อตียาวิภตฺติยุตฺตํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท กรณํ ตติยาวิเสสนํ วา น ขฺวาหํ ภนฺเต เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามีติ สารีปุตฺตตฺเถรสฺส ปญฺหาพฺยากรณวจเน วิย ฯ

[ปา.๒๓๕ ส.๓๒๖.๓๒๗]

[๓๑] ยํ วจนํ ปุจฺฉิตโต อญฺญํ อตฺถํ วทติ อิติ ตสฺมา ตํ วจนํ อญฺญวาทกํ นาม ฯ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณสฺสาติ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณวเสน ปวตฺตวจนสฺส เอตํ อญฺญวาทกนฺติ วจนํ นามํ เตน วุตฺตํ ฏีกายํ ยเทตํ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณ-วเสน ปวตฺตวจนนฺติ ฯ อถวา ยํ วจนํ ปุจฺฉิตโต อญฺญํ อตฺถํ วทติ ปฏิจฺฉาเทติ อิติ ตสฺมา ตํ วจนํ อญฺญวาทกํ ฯ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณสฺส เอตํ อญฺญวาทกนฺติ วจนํ นามํ ฯ

[๓๒] โย ตุณฺหีภาโว สงฺฆํ วิเหเสติ อิติ ตสฺมา โส ตุณฺหีภาโว วิเหสกํ นาม ฯ ตุณฺหีภูตสฺส ตุณฺหีภาวสฺส เอตํ วิเหสกนฺติ วจนํ นามํ ฯ ภวนํ ภูตํ ภาเว โต ฯ ตุณฺหิยา ภูตํ ตุณฺหีภูตํ ตุณฺหีภาโวติ อตฺโถ ฯ

ปาจิตฺติยนฺติ ปเทน อญฺญวาทกวิเหสกสงฺขาเต วตฺถุทฺวเย ปา...ยํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ธมฺมกมฺเม ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ อถสฺสาติ ตทา อสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ ภิกฺขุเยน พฺยาธินา กเถตุํ น สกฺโกติ มุเข ตาทิโส พฺยาธิ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สงฺฆสฺส ภณฺฑนํ วาติอาทีสุ วจเน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ตปฺปจฺจยาติ กถนปฺปจฺจยา ฯ โสติ วิวาโท ฯ

ทุติยํ ฯ

[๓๓] ตติยสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ อวชานาเปนฺตีติ

[ปา.๒๓๕...๒๓๙ ส.๓๒๗.๓๒๘]

ปเท กมฺมํ ฯ ลกฺขณํ ปเนตฺถาติ เอตฺถ อุชฺฌาเปนฺตีติ
วจเน สทฺทลกฺขณํ ฯ อุชฺฌาปนเก ฯ เป ฯ เอตฺถ วินิจฺฉโย ฯ

อุชฺฌาเปนฺติ เยนาติ อุชฺฌาปนกํ ฯ ขียนฺติ เยนาติ ขียนกํ ฯ

วเสนาติ ปทํ กาตพฺโพติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อุชฺฌาเปติ
วา ฯ เป ฯ เอตฺถ ปน วจเน กตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ
อุทฺธริตฺวาปิ วตฺตพฺโพ โหติ ฯ ตนฺติ ขียนกํ นามาติ มาติกา-
ปทํ ฯ ธมฺมกมฺเม ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ
อถสฺสาติ ตทา อสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ อนุปสมฺปนฺนํ อุชฺฌาเปติ วา
ขียติ วา เอตฺถ วจเน อตฺโถ ฯ อุปสมฺปนฺนนฺติ ปทํ อุชฺฌา-
เปตีติ ปเท กมฺมํ ฯ อนุปสมฺปนฺนนฺติ ปทํ อุชฺฌาเปตีติ ปเท
การิตกมฺมํ ฯ นนฺติ สงฺเฆน สมฺมตํ อุปสมฺปนฺนํ ฯ วหนฺตนฺติ
กโรนฺตํ ฯ ยตฺราติ อาวาเส ฯ ตาทิสํ กมฺมํ กโรนฺตํ อุป-
สมฺปนฺนํ อุชฺฌาเปติ อิติ อธิปฺปาโย ฯ อนุ ฯ เป ฯ เอตฺถ
วจเน วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

ตติยํ ฯ

[๓๔] จตุตฺถสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ พาลาตเปนาติ ตรุณา-
ตเปน ฯ ยาคุภตฺตาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ สาขมณฺฑเปติ[๑] สาขาย
กตมณฺฑเป ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ รุกฺเข ฯ อิติ ตสฺมาติ ปทํ

๑. สาขา... ฯ

[ปา.๒๔๐..๒๔๒ ส.๓๒๘..๓๓๑]

วฏฺเฏตีติ ปเท เหตุ ฯ ยตฺถาติ เยสุ ชนปเทสุ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺพสฺมึ ฐาเน ฯ อพฺโภกาสิเกนาปิ ภิกฺขุนา วตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ ตสฺส หีติ หิ สจฺจํ ตสฺส อพฺโภกาสิกภิกฺขุสฺส สเจ อตฺถิ ฯ ตตฺเถวาติ ปุคฺคลิกมญฺจเก ฯ สงฺฆิเกติ[1] สงฺฆสฺส สนฺตเก มญฺจเก ฯ วีตมญฺจโกติ สิพฺพิตมญฺจโก ฯ ตสฺมินฺติ ปุราณ-มญฺจเก ฯ นววายิโมติ อภินววีโต ฯ อุกฺกฏฺฐ ฯ เป ฯ โกติ จินฺเตตฺวจ ฯ อสมเยติ วสฺสสฺส อกาเล ฯ รกฺขิตุํ อสกฺกุเณยฺย-ภาวํ ญาเปตุํ สตฺตาหาติอาทิ วุตฺตํ ฯ สตฺตาหวทฺทลิกาทีนีติ สตฺตาหํ อวิจฺฉินฺนวุฏฺฐิกาทีนิ ฯ ภิกฺขุโน กายา...กตฺตาติ มญฺจกสฺส ภิกฺขุสฺส กายานุวตฺตนภาวโต มญฺจกํ ปญฺญาเปตฺวา นิปชฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ

กายํ อนุคจฺฉตีติ กายานุคติโก มญฺจโก กาเยน ปฏิ-พทฺโธ ภิกฺขุ ตตฺเถว มญฺจเก นิสินฺโนติ อธิปฺปาโย ฯ กายา-นุคติกสฺส ภาโว กายา...กตฺตํ ฯ

[๓๕] สีลสมฺปทายาติ ปทํ ปสนฺนจิตฺตา อิติ[2] ปเท เหตุ ฯ อิติสทฺโท เทนฺตีติ ปเท อาการํ ๔ อโนวสฺสเก อสตีติ ปพฺภาราทิ-อโนวสฺสกฏฺฐาเน อสติ ฯ ปริเวณ...ทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ วาสทฺโท อญฺญตรํ วาติ โยเชตพฺโพ ฯ อุโปสถา...ทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ

๑. สงฺฆิกนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ปสนฺน อิติ ฯ

[สี.๓๓๑.๓๓๒]

อญฺญตรสฺมึ ฐาเน สมฺมชฺชนึ คเหตฺวา ฯ อวเสสานิ เจติยงฺ-
คณาทีนิ ฯ เตน ภิกฺขุนา สมฺมชฺชิตฺวา ตตฺถ สาลายํ สมฺมชฺชนี
ฐเปตพฺพา ฯ ตตฺถ ตตฺเถวาติ เจติยงฺคณาทิเก ตสฺมึ ตสฺมึ
อพฺโภกาเส ฯ ตตฺริทนฺติ ตตฺร อาสนสาลายํ ฯ ปาทสฺส ฐานํ
ปาทฏฺฐานํ ปาทฏฺฐานํ อภิมุขา ปาทฏฺฐานาภิมุขา สมฺมชฺชนฺ-
ตสฺส ปาทฏฺฐานาภิมุขาติ อตฺโถ ฯ กวจรนฺติปิ อตฺถิ ฯ

[๓๖] มสิยติ ปรามสิยตีติ มสารโก มส อามสเน อรปฺ-
ปจฺจโย สกตฺเถ กปฺปจฺจโย ฯ

ตตฺถาติ มญฺจปาเทสุ ฯ ตุณฺเฑ ปาเทน อาพทฺโธ อฏนิ
ยสฺส โส ตุณฺฑิกาพทฺโธ๑ เอการสฺส อิกาโร ฯ อฏนีหีติ ปทํ
ตํสาเปตฺวาติ ปเท การิตกมฺมํ ฯ ปลฺลงฺกสงฺเขเปนาติ ปลฺลงฺก-
สทิเสน ฯ

กุลีรานํ อสฺสเมณฺฑกาทีนํ ปาทสทิสา ปาทา ยสฺส โส
กุลีรปาทโก ฯ

อฏนิยํ อาหจฺจ ปเวเสตฺวา กโต ปาโท ยสฺส โส อาหจฺจ-
ปาทโก ฯ

๑. พุนฺทิกาพทฺโธติ ปาลิ พุนฺธิกาพทฺโธติ วณฺณนา ตุณฺฑิกาพทฺโธติ อยํ โยชนา ฯ
พุนฺเทน ปาเทน อาพทฺธา อฏนิ ยสฺส โส พุนฺทิกาพทฺโธติ เม ขนฺติ ฯ

[ปา.๒๔๔ ส.๓๓๒.๓๓๓]

ตตฺถาติ อฏฺฐนิเยสุ ๑ ฯ ตนฺติ โกจฺฉํ ฯ เอตฺถาติ เสนาสเน ฯ ตนฺติ เสนาสนํ ฯ

[๓๗] เอตฺถาติ เลฑฺฑุปาตํ อติกฺกมนฺตสฺสาติอาทิวจเน ฯ โสติ ทหโร ฯ ตตฺถาติ ทิวาฐาเน ฯ สยํ คจฺฉนฺโต เถโร ฯ ตตฺถาติ มญฺจปีเฐ ฯ เตนาติ ทหเรน อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ อนุคฺคหิตํ วตฺตํ เยน โส อนุคฺคหิตวตฺโต ฯ กปฺปนฺติ อนุรูปภาวํ ฯ ตสฺมินฺติ ทหเร ฯ อสฺสาติ เถ สฺส ฯ นนฺติ ทหรํ ฯ ยตฺริจฺฉตีติ ยตฺร ฐาเน อิจฺฉติ ฯ ตตฺถาติ ธมฺมสฺสวนฏฺฐาเน ปญฺญาเปนฺติ ฯ เตสํ เยวาติ อาคนฺตุกานํ เอว ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ยาว ฯ เป ฯ ปญฺญาปิตตฺตาติ วจนํ วุตฺตํ ฯ เยหิ ภิกฺขูหิ ฯ เตติ อญฺเญ ภิกฺขู ฯ

อุทฺธํ อุทฺธํ ปาลิปถํ สาเรติ ปวตฺเตตีติ อุสฺสารโก สร-ภาณโก ฯ สพฺพตฺถ จาติ สพฺพสฺมึ ฐาเน ฯ

[๓๘] จิมิลิกํ วาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ตนติ จิมิลิกํ ฯ กฏสารกาทิวิกตีติ กฏสารกาทิเภทา ฯ ปริหรเณเยวาติ อตฺตโน สนฺตกํ กตฺวา ตํ ตํ วิหารํ อาหริตฺวา มญฺจปีฐาทีสุ อตฺถริตฺวา ปริโภเคเยว ปฏิกฺเขโป ฯ เสนาสนสนฺตกํ กตฺวา ภูมตฺถรณวเสน ปน ปริโภค เนวตฺถิ โทโสติ อธิปฺปาโย ฯ เอเตนาติ ผลก-

๑. อฏฺฐนีสุ ฯ

ปีเชน ฯ อาธารกํ ฯ เป ฯ ทุกฺกฏนฺติ วจนํ มหาปจฺจริยํ ปน วิตฺถาเรเนว อาจริเยน วุตฺตํ ฯ ตสฺมึปีติ อโนวสฺสิกปฺปพฺภาเร๑ ฯ ยสฺมินฺติ ปุคฺคเล ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๓๙] ทุติยเสนาสนสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ปวาเรนฺติ สญฺฉาเทนฺติ สรีรํ เอเตนาติ ปาวาโร ฯ โกชโวติ อุทฺธโลมเอกนฺตโลมอาทิโก โกชวตฺถรณํ ฯ ปริกฺเขปํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วินิจฺฉโย ฯ เสนาสโตติ สพฺพนฺติมเสนาสนโต ฯ อนาปุจฺฉํ วา คจฺเฉยฺยาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตสฺส วาติ วิหารสฺสามิกสฺส ฯ เตปีติ อุปาสกา ภายามาติ วตฺวา น สมฺปฏิจฺฉนฺติ ฯ เสสนฺติ มญฺจปีฐาทิกํ ฯ ยํ หีติ หิ สจฺจํ ตตฺถ ฐาเน ยํ องฺคมตฺตํปิ อวยวมตฺตํปิ ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ

วิหารสฺส อุปจาเรติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ปริเวณโภชนสาลาติ ปริเวณ กตา โภชนสาลา ฯ ตสฺสาติ วิหารสฺส ฯ พหิ อาสนฺเนติ พหิ อาสนฏฺฐาเน ฯ น เสนาสนนฺติ เสนาสนํ น นสฺเสยฺย ฯ เอตฺถาติ พหิปิ อุปฏฺฐานสาลาทีสุ ฯ มญฺจํ วา ปีฐํ วาติ เอตฺถ วจเน วุตฺตํ ฯ ตนฺติ มญฺจปีฐํ ฯ

[๔๐] อุทฺธริตฺวา คจฺฉตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ มญฺจ-

๑. อโนวสสเก ปพฺภาเรติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๒๔๘.๒๔๙ ส.๓๓๖..๓๓๙]

ปีจกวานนฺติ มญฺจปีจเก วายิตํ สพฺพวตฺถํ ฯ กงฺขาวิตรณีฏีกายํ ปน มญฺจปีจโกฏฺฐานนฺติ อตฺถิ มญฺจปีเจ อุปริ จิตนฺติ อตฺโถ ฯ วายิตฺวาติ เวเธตฺวา ฯ

อาปุจฺฉํ คจฺฉตีติ เอตฺถ วจเน อยํ ...วินิจฺฉโย ฯ ุอุฏฺฐานฏฺฐานนฺติ อุฏฺฐิตฏฺฐานํ ฯ ตโตติ ทีฆสาลาทิโต ฯ ตสฺมึ หีติ ตสฺมึ ฐาเน ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ ฐาเน ฯ ตโต ฐานโต ฯ อาปุจฺฉนํ ปน วตฺตนฺติ อาปุจฺฉนํ คมิกวตฺตํ ฯ

มหาปจฺจริยํ ปน สเจ ฯ เป ฯ นฏฺฐํ คีวาเยว อิติ วจนํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสูติ ภิกฺขูสุ ฯ เตนาติ วุฑฺฒตเรน ภิกฺขุนา ฯ วุฑฺฒตร...สปฺปาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ สาเปกฺโข ฯ เป ฯ โหตีติ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ยตฺถสฺสาติ ยสฺมึ ฐาเน อสฺส ภิกฺขุสส ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๔๑] ฉฏฺฐสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ชานนฺติ วุตฺเต อนุ-ปฏฺฐานิโย[๑] อยนฺติ ชานนฺโตติ อยํ วิเสโส กุโต ลพฺภตีติ อาห เตเนวสฺสาติอาที ฯ เตเนวสฺสาติ การเณน ชานนฺติ ปทสฺส ฯ นนุ ปทภาชเนปิ วุฑฺฒภาวาทิชานนเมว วุตฺตํ น อนุฏฺฐานิย-ภาวนฺติ[๒] อนุโยคํ สนฺธายาห วุฑฺโฒ หีติอาทึ ฯ ธุววาสตฺถายาติ

๑. อนุฏฺฐาปนีโย ฯ ๒. อนุฏฺฐาปนียภาโวติ ฯ

[ปา.๒๔๙.๒๕๐ ส.๓๓๙..๓๔๒]

นิจฺจวาสตฺถาย ฯ สมฺมนฺนิตฺวาติ อปโลกเนน สมฺมนฺนิตฺวา ฯ เอตฺถาติ วุฑฺโฒติ ชานาตีติอาทิวจเน วุตฺโตติ ปเท อาธาโร ฯ อทินฺนํ เสนาสนํ ยสฺส โส อทินฺนเสนาสโน ฯ อปิสทฺโท ทินฺนเสนาสนํ ภิกฺขุํ อเปกฺขติ ฯ

[๔๒] อุปจาเรติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ มญฺจปีฐานํ อุปจาโรติ สมฺพนฺโธ ฯ ขุทฺทเก วิหาเร ยโต ฐานโต มญฺจปีฐานํ ปติฏฺฐิตฏฺฐานํ ปโหติ ตโต ฐานโต ทิยฑฺโฒ หตฺโถ อุปจาโร นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ

อภินิสีทติ วา ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เทฺวปีติ นิสีทนิปชฺชนานิ ฯ อุปจารํ ฐเปตฺวา เสยฺยํ สนฺถรติ วา สนฺถราเปติ วาติ อิมสฺมึ วจเน อิโต วจนโต ปเร จ วิหาเร ฯ เป ฯ วาเรปิ ทุกฺกฏาปฺปเภโท เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ อภินิสีทติ วา อภินิปชฺชติ วาติ อิมสฺมึ วจเน วุตฺโต ฯ สพฺพตฺเถวสฺสาติ สพฺพสฺมึ เอว ฐาเน อสฺส วิสภาคปุคฺคลสฺส ฯ อญฺญสฺส ปุคฺคลิเกติ อิธาปิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ วิสฺสาสิกปุคฺคลิเก ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[๔๓] สตฺตมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อญฺญํ อาณาเปตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ยถา จ อิธาติ ยถา จ อิธ อญฺญสฺส ปุคฺคลิเกติ วจเน วิสฺสาสิกปุคฺคลิกํ อตฺตโน

[ปา.๒๕๑..๒๕๕ ส.๓๔๒..๓๔๔]

ปุคฺคลิกสทิสเมว เอวํ สพฺพตฺถ ฐาเน นโย เวทิตพฺโพ ฯ โสติ ภณฺฑนการกกลหการโก ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๔๔] อฏฺฐมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อุปริ เวหาสกุฏิยาติ อุปริมตเล อสนฺตตตปทราย กุฏิยา ฯ ตสฺสาติ มญฺจปาทสฺส อุปริ ฯ เป ฯ ตสฺมา มญฺจปาโท นิกฺขนฺโต ฯ เอเตนาติ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺสาติอาทิวจเนน ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ น เวหาสกุฏิลกฺขณํ ทสฺสิตํ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตตฺถาติ ปณฺณสาลาทีสุ ฯ ยา กุฏิ ตตฺถาปิ กุฏิยํ ฯ ตตฺถ กุฏิยํ ฯ ยสฺสา กุฏิยา ฯ ยตฺถ มญฺจปีเฐ ภิกฺขุมฺหิ นิสีทนฺเตปิ มญฺจปาทา น นิปตนฺติ ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๔๕] นวมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ปิฏฺฐิสงฺฆาฏสฺสาติ ทฺวารพนฺธนสฺส ฯ ปิฏฺฐิสงฺฆาตสฺสาติปิ ปาโฐ ฯ ยาว ทฺวารโกสาติ เอตฺถ วจเน ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ฯ เป ฯ หตฺโถ ทฺวารโกโส นามาติ วจนํ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยํ ฯ เป ฯ ฌนฺติ วจนํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ฯ เป ฯ หตฺถมฺปีติ วจนํ วุตฺตํ ฯ ตํ อฏฺฐกถาวจนํ สุวุตฺตํ ฯ หิ สจฺจํ ตเทว กวาฏํ นามาติอาทิกํ อตฺถํ สนฺธาย ภควตา ปิฏฺฐิ ฯ เป ฯ จฺเฉโท กโต ฯ สกวาฏทฺวารพนฺธฏฺฐปนายาติ กวาฏเกน สห ทฺวารพนฺธสฺส ฐปนาย ฯ ทฺวาร... อิทํปีติ หิ สจฺจํ

[ปา.๒๕๗..๒๖๑ สี.๓๔๔..๓๔๖]

ทฺวารฏฺฐปนายาติ อิทํปิ ปทภาชนํ อิมเมว อตฺถํ สนฺธาย ภควตา วุตฺตํ[๑] ฯ โก ปเนตฺถ อธิปฺปาโยติ อาห อยํ ปเนตฺถาติอาทึ ฯ ตตฺถาติ[๒] ทฺวารฏฺฐปนายาติ วจเน ฯ กมฺปตีติ จลติ ฯ ตโตติ เตน ภตฺติกมฺปเนน ฯ นนุ จ วุตฺโต อยมตฺโถ เนว มาติกาย น ปทภาชเน อถ กุโต ทฏฺฐพฺโพติ อาห ตตฺถาติอาทึ ฯ

ตตฺถาติ ยาว ทฺวารโกสาติวจเน อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ กิญฺจาปีติ ยทิปิ เนว วุตฺตํ ฯ อตฺถุปฺปตฺติยนฺติ สิกฺขาปทสฺส นิทาเน ฯ อธิการโตติ อนุวตฺตนโต ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ปิฏฺฐิสงฺฆาฏสฺส สามนฺตา หตฺถปาสาติ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ตสฺสาติ วิหารสฺส ฯ ตตฺราติ ขุทฺทกวิหาเร ฯ ยํ ภิตฺตินฺติ ปทํ อาหนตีติ ปเท กมฺมํ ฯ สาติ ภิตฺติ ฯ นิจฺจล-ภาวตฺถายาติ นิจฺจลภาวสงฺขาตาย อตฺถาย ฯ ตมฺปีติ โอกาสํ ฯ

[๔๖] อาโล...เอตฺถ วจเน วุจฺจนฺติ ฯ วาตปานกวาฏกาติ วาตปานผลกา ฯ เต วาตปานกวาฏกา ปหรนฺติ ฯ เอตฺถาติ อาโลกนฺติ สนฺธิฏฺฐาเน ฯ เอตฺถาติ อาโลกสนฺธิปริกมฺมายาติ วจเน ฯ เสตวณฺณนฺติอาทิกํ วจนํ มาติ...ชนํ มาติกาปทสฺส วิภาชนํ น โหติ ฯ อิมินา หีติ หิ สจฺจํ อิมินา เสตวณฺณาทินา วิหา ฯ เป ฯ นตฺถิ อิติ ตสฺมา ปท...เยว เสตวณฺณาทิกํ

๑. ภาสิตนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. เอตฺถาติ ฯ

[ปา.๒๖๑ ส.๓๔๖.๓๔๗]

ภควตา อนุญฺญาตํ ตสฺมา สพฺพํ เอตํ เสตวณฺณาทิกํ ยถาสุขํ ภิกฺขุนา กตฺตพฺพํ ฯ ตตฺถาติ ทฺวิตฺติจฺฉทนสฺสาติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ ปริยาโยติ ปริกฺเขโป ปริยาโย อิติ ภควตา วุจฺจติ ฯ หริตนฺติ เจตฺถาติ หริตนฺติ จ เอตฺถ วจเน อธิปฺเปตํ ฯ จสทฺโท ปุพฺพณฺณญฺจ อปรณฺณญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ

สเจ ฯ เป ฯ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตฺถ ปน วจเน วินิจฺฉโย ฯ วุตฺตนฺติ วปิตํ ฯ เอตมฺปีติ เขตฺตํ ฯ ตตฺราปีติ วุตฺตพีเช เขตฺเต อหริตอธิฏฺฐาเน ฯ กูฏาคารกณฺณิกาย วาติ กูฏาคารสฺส กณฺณิกาย วา ฯ อุปริถูปิกาย วาติ อุปริ วิชฺชมานถูปิกาย วา ฯ ฉทนมุขวฏฺฏิอนฺเตนาติ ฉทนสฺส มุขวฏฺฏิยา อนฺเตน ฯ ตสฺสายํ ภูมิภาโค ปตโนกาโส[๑] ปตนสฺส โอกาโส ฯ อิติสทฺโท อยํ ปริจฺเฉโทติ ปทสฺส สรูปนิทสฺสโน ฯ มคฺเคน ฉาเทนฺตสฺสาติ เอตฺถ วจเน วุตฺตํ มคฺเคน ฉาทนํ นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตนฺติ มคฺเคน ฉาทนํ ฯ เอวนฺติ ปริกฺเขเปน ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ เสสํ วจนํ ฯ

นวมํ ฯ

[๔๗] ทสมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ สปฺปาณกํ เอตนฺติ เอตํ อุทกํ วิชฺชมานปฺปาณกํ ฯ ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนวาติ ปจฺจวีชนนสิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว ฯ ตตฺถ ธารนฺติ ตสฺมึ อุทเกวตํ ฯ

๑. ปตนฺตสฺส อยํ ปตโนกาโสติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๒๖๑ ส.๓๔๗..๓๔๙]

สมฺมุขนฺติ ตตฺถ ตตฺถ อพนฺธิตฺวา เอกเมว มาติกํ กโรตีติ
อธิปฺปาโย ฯ ทิวสํปิ อุทกํ สนฺทตุ ฯ ตตฺถ ตตฺถาติ ตสฺมึ
ตสฺมึ ฐาเน ฯ สกฏภารมตฺตนฺติ สกฏภารปฺปมาณํ ติรํ เจปิ
ปกฺขิปติ ฯ อิทํ ปนาติ ติณมตฺติกาปกฺขิปนวิธานํ ฯ ยนฺติ
อุทกํ ฯ ปริยาทานนฺติ ขยํ ฯ ยตฺถาติ อุทเก ฯ วุตฺตนฺติ มาติกาย
ติณํ วา มตฺติกํ วาติ เอวํ วุตฺตํ อฏฺฐกถาสุ วา วุตฺตํ ฯ

ทสมํ ฯ

เสนาสนวคฺโค ทุติโย ฯ

[๔๘] ภิกฺขุนีวคฺคสฺส ปจสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ
ลาภิโน โหนฺตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เตสนฺติ เตสํ เถรานํ ฯ
กุลธีตโรติ ปทํ อุทฺทิสิตฺวา กถยนฺตีติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ญาติ-
มนุสฺสานนฺติ ปทํ อุทฺทิสิตฺวา กถยนฺตีติ ปททฺวเย สมฺปทานํ ฯ
ปริปุจฺฉนฺติ อฏฺฐกถํ ฯ ปรา ปุจฺฉาย ปรโต ปวตฺตา ปริปุจฺฉา
อฏฺฐกถา ฯ ปุจฺฉนฺตานนฺติ ปทํ ญาติมนุสฺสานนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ
กถานุสาเรนาติ ปุจฺฉากถาย อนุคมเนน กถยนฺตีติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ เตสนฺติ อสีติมหาสาวกานํ ฯ ตโตติ ตสฺมา คุณกถน-
การณา ฯ เตน วุตฺตนฺติ เตน การเณน ลาภิโน ฯ เป ฯ รานนฺติ
วจนํ ธมฺมสงฺคาหเกหิ วุตฺตํ ฯ เตสนฺติ ฉพฺพคฺคิยานํ ฯ ตาสุ
ภิกฺขุนีสุ ฯ ลาภตณฺหายาติ ลาเภ ปวตฺตตณฺหาย อากฑฺฒิย-

มานาติ ปเท กตฺตา ฯ อากฑฺฒิยมานํ หทยํ เยสํ เต อากฑฺฒิย-
มานหทยา ฯ ตาสํ ภิกฺขุนีนํ ฯ ตนฺติ อุปสฺสยคมนํ ฯ จลํ จิตฺตํ
ยาสํ ตา จลจิตฺตา จลจิตฺตานํ ภาโว จลจิตฺตตา ฯ เตสํ ฉพฺพคฺ-
คิยานํ ฯ สคฺคสฺส มคฺโค สคฺคมคฺโค ตสฺส คมนํ สคฺคมคฺคคมนํ ฯ
สหิโต ยุตฺโต อตฺโถ สหิตตฺโถ ฯ พหุ รสํ ยสฺส โส พหุรโส ฯ
ลกฺขณสฺส ปฏิเวโธ ลกฺขณปฺปฏิเวโธ เตน สํยุตฺโต ลกฺขณ...ยุตฺโต
อนิจฺจาทิลกฺขณปฺปฏิเวธสฺส อาวหเนน ปฏิพทฺโธติ อตฺโถ ฯ

อนุชานามิ ภิกฺขเวติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพติ ปเท
อาธาโร ฯ เต ภิกฺขูติ ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อปายุปคา ภเวยฺยุํ ฯ
เตสนฺติ ฉพฺพคฺคิยานํ ฯ เอวํ ปาลิยํ วุตฺตนเยน อิธ สิกฺขาปเท
เต ภิกฺขู ภิกฺขุนีโอวาทโต ปริพาหิเร กตฺตุกามตาย ภิกฺขุนีโอวาท-
สมฺมตึ อนุชานิตฺวา ปรโต อุตฺตรึ ปริพาหิเร กโรนฺโต ว ภควา
อนุ ฯ เป ฯ อาทิวจนํ อาห ฯ สุปินนฺเตนปีติ อปิสทฺโท สมฺภาว-
นตฺโถ ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ

[๔๙] ตตฺถาติ สีลวาติ ปเท วิคฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ ยญฺจาติ
ปทํ สีลนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ยถา จาติ เยน ปกาเรน ตํ สีลํ
อสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ ตนฺติ สีลาทิกํ ฯ ตตฺถาติ ปาฏิโมกฺขสํวร-
สํวุโตติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ วุตฺตํ เหตนฺติ หิ สจฺจํ ปาฏิ ฯ เป ฯ
วุจฺจติ วิหรตีติ เอตํ วจนํ ฌานวิภงฺเค ภควตา วุตฺตํ ฯ

[ปา.๒๖๖..๒๖๙ ส.๓๕๑.๓๕๒]

อาชีวนฺติ เอเตนาติ อาชีโว วายาโม มิจฺฉาย อาชีโว
มิจฺฉาชีโว ตสฺส ปฏิเสโธ มิจฺฉาชีวปฺปฏิเสธโก ฯ จสทฺโท
อาจาเรน จ โคจเรน จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สิกฺขาปเทสูติ นิทฺธารณํ ฯ
สิกฺขตีติ ปูเรติ ฯ เอตฺถาติ อาจารโคจรสมฺปนฺโนติอาทิวจเน ฯ
ยทสฺสาติ อสฺส อเนน ภิกฺขุนา ยํ ตํ สุตํ วจนํ พหุสฺสุตํ นาม
ตํ สุตํ น สุตมตฺตเมว ฯ มญฺชุสายนฺติ มญฺชุสายํ สนฺนิจิตํ
จปิตํ รตนํ วิย ฯ เอเตนาติ สุตสนฺนิจเยนาติ[๑] วจเนน ทสฺเสติ ฯ
โส ภิกฺขุ ยํ สุตํ ธาเรติ ตสฺส สุตสฺส อวินาสํ ทสฺเสติ ฯ
สนฺนิจิตรตนสฺเสวาติ จปิตรตนสฺส อวินาโส อิว ฯ ตนฺติ เย เต
ธมฺมาติอาทิวจนํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ตถารูปา อสฺส อเนน ภิกฺขุนา พหุ ฯ เป ฯ ตสฺมา ภิกฺขุ
พหุสฺสุโต นาม ตถารูปาสฺส ธมฺมา ธตา ตสฺมา ภิกฺขุ
สุตธโร นาม ตถารูปาสฺส ธมฺมา วจสา ฯ เป ฯ สุปฺปฏิวิทฺธา
ตสฺมา ภิกฺขุ สุตสนฺนิจโย นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ วจสาติ-
อาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ

[๕๐] ตตฺถาติ นิสฺสยมุจฺจนกาทีสุ ฯ ธมฺมสฺสวนตฺถายาติ
ชนานํ ธมฺมสฺส สวนาปนตฺถาย ฯ จตฺตาโร ภาณวารา
อุคฺคเหตพฺพา ฯ ปริกถนตฺถายาติ ปริกิณฺณิกถนวเสน[๒] ปริจฺฉินฺน-

๑. สุตสนฺนิจโยติ ฯ ๒. ปริกิณฺณ... ฯ

[ปา.๒๖๙ ส.๓๕๒.๓๕๓]

ธมฺมสฺส กถนตฺถํ ฯ อนฺธกวินฺโท จ มหาราหุโลวาโท จ อมฺพฏฺโฐ
จ อนฺธ...อมฺพฏฺฐานิ สุตฺตานิ เตหิ สทิโส อนฺธก...สทิโส ฯ
กถามคฺโต อุคฺคเหตพฺโพ ฯ กถามคฺโคติ กถาย ปพนฺโธ ฯ
สงฺฆภตฺตญฺจ มงฺคลญฺจ อมงฺคลญฺจ สงฺฆ...ลานิ ฯ ติสฺโส
อนุโมทนา อุคฺคเหตพฺพา ฯ สมาธิวเสนาติ สมาธิปุพฺพกภาวนา-
ปฏิพทฺเธน วา วิปสฺสนาภาวนาปฏิพทฺเธน วา ปวตฺตํ เอก-
กมฺมฏฺฐานํ อุคฺคเหตพฺพํ ฯ เอตฺตกํ จตุพฺภาณวารสุตฺตาทิกํ
อุคฺคเหตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตาติ เอตฺตเกน อุคฺคหเณน ฯ ปริ-
วตฺตนกฺขมา วิภงฺคา กาตพฺพา ฯ ปริสายาติ ปทํ วินยนตฺถนฺติ
ปเท กมฺมํ ฯ อภิธมฺมํ อุคฺคเหตพฺพํ[๑] ฯ ทีฆภาณเกน มหาวคฺโค

๑. วณฺณนายํ ปริสายาติ ปทโต ปรํ อภิธมฺมนฺติ ปทํ นตฺถิ อภิธมฺมวินยนตฺถนฺติ ปทเมว ทิสฺสติ ฯ อภิธมฺมวินยนตฺถนฺติเยว สุทฺธปาโฐ โยชนาการน คหิตปาโฐ ปน อภิธมฺมํ วินยนตฺถนฺติ อสุทฺธปาโฐ ภเวยฺย เตเนวํ โยชนา กตา ฯ ตถาปิ อภิธมฺมํ อุคฺคเหตพฺพนฺติ โยชนํ กาตุํ น ยุชฺชติ อภิธมฺมสทฺทสฺส ปุํลิงฺคิกตฺตา ฯ อปิเจตฺถ อภิธมฺม อิติ น เกวลํ อภิธมฺมปิฏกํ อธิปฺเปตํ อถโข สุตฺตนฺตปิฏกญฺจ อภิธมฺมปิฏกญฺจ อธิปฺเปตานิ ยานิ สโมธาเนตฺวา ธมฺโมติ โวหริยนฺติ ฯ ติพฺพเปกฺขตฺตา ปน อภิสทฺทํ โยเชตฺวา อภิธมฺโมติ วุตฺตํ ฯ

[สี.๓๕๓.๓๕๔]

อุคฺคเหตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ เอกํ นิปาตํ คณฺหนฺเตน ฯ ตโต โอรนฺติ สอฏฺฐกถาโต ชาตกโต โอรํ ฯ ธมฺมปทมฺปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ ชาตกํ อุคฺคเหตพฺพํ อถโข ธมฺมปทมฺปิ อุคฺคเหตพฺพเมว อิโต โอรํ น วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ ตโตติ ตโต ทีฆนิกายาทิโต ฯ สมุจฺจยํ กตฺวา ฯ เป ฯ น วฏฺฏตีติ ปุจฺฉา ฯ กุรุนฺทิยํ๑ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ กุรุนฺทิอฏฺฐกถายํ ยํ วฏฺฏตีติ วจนํ อาจริเยน ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ อิตราสุ มหาอฏฺฐกถาทีสุ ฯ เยนกามนฺติ ยตฺถ อิจฺฉิตํ คโมติ คโต ฯ ตตฺถาติ ติสฺสํ จตุปฺปกรณสฺส อฏฺฐกถายํ ฯ ตนฺติ วินยปิฏกํ ฯ

[๕๑] อุภยานิ โข ปนสฺสาติอาทิวจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ อญฺญสฺมินฺติ สอฏฺฐกถาโต วินยปิฏกโต อญฺญสฺมึ ฯ นวงฺเคปีติ อปิสทฺโท เอเกกํ องฺคํ อเปกฺขติ ฯ พาหุลฺลจฺเจติ พหุสฺสุตภาเว ฯ ตตฺถาติ อุภยานิ โข ปนสฺสาติอาทิปเทสุ ฯ ยถาติ เยน ปกาเรน ตํ ปการํ ฯ ตตฺถาติ สุวิภตฺตานีติอาทิปเทสุ ฯ

ปติ อาภณนํ ปุน ภณนํ ปจฺฉาภฏฺจํ วิปรีตภณนํ ฯ ปทสฺส ปจฺฉาภฏฺจํ ปทปจฺฉาภฏฺจํ ปทปจฺฉาภฏฺจญฺจ สงฺกโร จ ปทปจฺฉาภฏฺจสงฺกโร ปทปจฺฉาภฏฺจสงฺกโร เอว โทโส ปท...โทโส ปท...โทสโต วิรหิตานิ ปท...หิตานิ ฯ

๑. กุรุนฺทฏฺฐกถายนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๒๖๙ ส.๓๕๔.๓๕๕]

อกฺขรปทปาริปูริยา จาติ จสทฺโท ขนฺธก ฯ เป ฯ สุตฺต-
วเสนาติ ปทํ อเปกฺขติ ฯ เอเตนาติ อนุพฺยญฺชนโสติ วจเนน
สิถิลธนิตาทีนนฺติ ปทํ วิธานวจเนนาติ ปเท กมฺมํ ฯ ยถาวิธาน-
วจเนนาติ วิธานสฺส อนุรูปวจเนน ปริมณฺฑล อิติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ วิสฺสฏฺฐาย อเนลคลาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา วาจาย
สมนฺนาคโตติ สมฺพนฺโธ ฯ สรสมฺปตฺติรโตติ สรสฺส สมฺปตฺติยา
รโต ฯ เอตฺถ จาติ เอเตสุ อฏฺฐงฺเคสุ ฯ

[๕๓] เต หีติ หิ สจฺจํ เต ธมฺมา ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนา-
ยาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตาติ ตา ภิกฺขุนิโย ฯ หตฺถ-
ปาท...กรณนฺติ หตฺถปาทมุขานํ สีตลภาวสฺส กรณํ ฯ ตสฺมิญฺจาติ
อุทเก ฯ นีจปีฐกญฺจ ผลกญฺจ ตฏฺฏิกญฺจ กฏสารกญฺจ
นีจ...รกา[๑] ฯ น วิหารปฺปจฺจนฺเต นิสีทิตพฺพํ ฯ ตตฺถาติ วสฺส-
สตุปสมฺปนฺนายาติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ มคฺคสฺส สมฺปทานํ
มคฺคสมฺปทานํ มคฺคโต อปคมนนฺติ อธิปฺปาโย ฯ ปานียา[๒]
อาปุจฺฉนํ ปานียาปุจฺฉนํ ฯ มคฺคสมฺปทานญฺจ วีชนญฺจ ปานียา-
ปุจฺฉนญฺจ มคฺค...ปุจฺฉนํ ตํ อาทิ ยสฺส ตํ มคฺค...ทิกํ ฯ

เอตฺถ จาติ อภิวาทนาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ ราชุสฺสารณายปีติ
ราชสฺส[๓] อาคตการณา อุสฺสารณาย อปคมนายปิ วตฺตมานาย

๑. นีจ...กานิ ฯ ๒. ปานียสฺส ฯ ๓. รญฺโญ ฯ

[ปา.๒๖๙.๒๗๐ ส.๓๕๕.๒๕๘]

กาตพฺพเมว ฯ เทเว วสฺสมาเน ฯ เป ฯ ปตฺตหตฺถาย[๑] กาตพฺพเมว ฯ ฉตฺตญฺจ ปตฺโต จ ฉตฺตปตฺตํ ตํ หตฺเถสุ ยสฺสา สา ฉตฺตปตฺตหตฺถา ฯ หตฺถิสฺสาทีหีติ ปทํ อนุพทฺธายปีติ ปเท กตฺตา ฯ ปาลิยาติ ปนฺติยา ฯ ตํ ตํ กมฺมํ ฯ ยถา เยน ปกาเรน กโต ธมฺโม สุกโต นาม โหติ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ กมฺเม ฯ ติณฺณํ กิจฺจานนฺติ สกฺกจฺจกรณครุกรณมานนานํ ฯ อภิกฺขุเก อาวาเสติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ภิกฺขุนีอุปสฺสยโตติ ปทํ อชฺฌโยชน อิติ ปเท อปาทานํ ฯ อยํ อาวาโส ฯ นตฺถิ ภิกฺขุ ยสฺมึ โส อภิกฺขุโก ฯ เอตฺถ อาวาเส วสฺสํ ภิกฺขุนีหิ น วสิตพฺพํ ฯ ตโตติ ภิกฺขุนีอุปสฺสยโต ฯ ตตฺถาติ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย ฯ ภิกฺขุนิโยติ ปทํ วทนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ วสถ ฯ เป ฯ อาเนสฺสามาติ เอวํ วทนฺติ ฯ

[๕๓] วุตฺตปฺปมาเณติ อชฺฌโยชนปฺปมาเณ ฯ เอกรตฺตํ วุตฺถา มนุสฺเสหิ นิมนฺติตา หุตฺวา ภุตฺวา คนฺตุกามา ภิกฺขู น โหนฺตีติ[๒] สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺตาวตาปีติ เอตฺตเกน ภิกฺขูนํ

๑. ฉตฺตปฺปคฺคหตฺถายาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ อยํ โยชนาปาโฐ ยุตฺตตโรติ เม ขนฺติ ฯ
๒. ภิกฺขุ ฯ เป ฯ เอกรตฺตํ วุตฺถา โหนฺติ น นิมนฺติตา หุตฺวา คนฺตุกามาติ เอวํ วณฺณนาวจนานุสาเรน นสทฺโท นิมนฺติตาติ ปเท ปฏิเสโธ ภเวยฺย โยชนาวจนํ ปน นสทฺโท โหนฺตีติ ปเท ปฏิเสโธติ โชเตติ ฯ

[ปา.๒๗๐ ส.๓๕๘.๓๕๙]

อาคนฺตฺวา วสฺสํ อุปคนฺตุํ อิจฺฉเนน ฯ อปิสทฺเทน น เกวลํ
ญาตกาทีนํ ภิกฺขูนํ อานยเนน สภิกฺขุโก อาวาโสติ ญาเปติ ฯ
เอตฺถ อาวาเส ฯ อุปคจฺฉนฺตีติ จ ภิกฺขุนีหิ ยาจิตพฺพา ฯ ยโต
ปน ภิกฺขุนีอุปสฺสยโต อุชุนา มคฺเคน คจฺฉนฺตีนํ ภิกฺขุนีนํ
อฑฺฒ ฯ เป ฯ ฐานํ อตฺถีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ ภิกฺขุนีอุปสฺสยโต
คาวุตมตฺเตติ ปเท อปาทานํ ฯ ตาหิ ภิกฺขุนีหีติ ทูรฏฺฐาเน
วสนฺตีหิ ตาหิ ภิกฺขุนีหิ ยาจิตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ ตา ภิกฺขุนิโยติ
อญฺญสฺมึ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย วสนฺติโย ตา ภิกฺขุนิโย ยาจิตฺวาติ
ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย ฯ อิติสทฺโท
ยาจิตพฺพาติ ปเท อากาโร ฯ ตโตติ ตโต ปฏฺฐายาติ อตฺโถ ฯ
อามาติ วตฺวา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตาหิ ภิกฺขุนีหิ วุตฺตาติ
ปเท กตฺตา ฯ อนุชีวนฺติโยติ โอวาทํ นิสฺสาย ชีวนฺติโย ฯ
อถาติ ปจฺฉา ฯ เอตฺถ อาวาเส กึ กาตพฺพํ อิติ ปุจฺฉา ฯ
สา รกฺขิตพฺพาติ สา วสฺสจฺฉินฺนุปคมมูลา อาปตฺติ ภิกฺขุนีหิ
รกฺขิตพฺพา ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อุโปสถทิวเส นิทฺธารณํ ฯ
จาตุทฺทสิโก อุโปสโถ ปกฺขสฺส เตรสิยํ ฯ เป ฯ ภิกฺขุนีหิ
ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ โอวาทตฺถายาติ โอวาทยาจนตฺถาย ฯ

[๕๔] อิตีติ เอวํ ฯ ตสฺสาติ มาตุคามสฺส ฯ เอวญฺจ
๑. ปุจฺฉิตพฺพนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[สํ.๓๕๙..๓๖๑]

พหุการภาเว สติ ฯ เป ฯ กริสฺสนฺติ ฯ เอวนฺติ เอวํ ปญฺญาปนํ ฯ ตสฺมาติ ตสฺมา ภควตา วุตฺตตฺตา ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ เอตฺตาวตา หีติ หิ สจฺจํ เอตฺตเกน ปาสาทิเกน ภิกฺขุนีสงฺโฆ สมฺปาเทตูติ วจเนน ฯ สิกฺขาตยสงฺคหนฺติ[๑] สิกฺขาตยํ อิติ ปริจฺฉินฺนํ ฯ เอกโต อาคตานํ ภิกฺขุนีนํ วเสน จ เอตํ ตาหีติ พหุวจนํ วุตฺตํ ฯ ตาสูติ ภิกฺขุนีสุ ฯ น ปูเรตีติ สงฺฆวเสน น ปูรติ ฯ อุภยโตปิ วา สงฺฆโต ฯ ภิกฺขุนีอุปสฺสเยหีติ ปทํ เปสิตาติ ปเท อปาทานํ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ภิกฺขุนีสงฺโฆ วา น ปูรตีติอาทิวจเน ฯ

[๕๕] ภิกฺขุนิโย อยฺย ภิกฺขุสงฺฆํ[๒] วนฺทนฺติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจนฺติ ลภนฺตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนิโย โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนีนํ คณภาวสฺส เจว ภิกฺขูนํ สงฺฆภาวสฺส จ วเสน วุตฺตํ ฯ

อหํ อยฺย ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปาเท วนฺทามิ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจามิ ลภามหํ อยฺย โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนิยา ปุคฺคลภาวสฺส เจว ภิกฺขูนํ สงฺฆภาวสฺส จ วเสน วุตฺตํ ฯ

ภิกฺขุนีสงฺโฆ อยฺย อยฺยานํ ปาเท วนฺทติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจติ ลภตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนีสงฺโฆ โอวาทุป-

๑. สิกฺขตฺตยสงฺคหนฺติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปาเทติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[สํ.๓๖๑..๓๖๓]

สงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนีนํ สงฺฆภาวสฺส เจว ภิกฺขูนํ คณภาวสฺส จ วเสน วุตฺตํ ฯ

ภิกฺขุนิโย อยฺย อยฺยานํ ปาเท วนฺทนฺติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจนฺติ ลภนฺตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนิโย โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ทฺวินฺนํ๑ ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ คณภาววเสน วุตฺตํ ฯ

อหํ อยฺย อยฺยานํ ปาเท วนฺทามิ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจามิ ลภามหํ อยฺย โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนิยา ปุคฺคลภาวสฺส เจว ภิกฺขูนํ คณภาวสฺส จ วเสน วุตฺตํ ฯ

ภิกฺขุนีสงฺโฆ อยฺย อยฺยสฺส ปเท วนฺทติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจติ ลภตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนีสงฺโฆ โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนีนํ สงฺฆภาวสฺส เจว ภิกฺขุสฺส ปุคฺคลภาวสฺส จ วเสน วุตฺตํ ฯ

ภิกฺขุนิโย อยฺย อยฺยสฺส ปาเท วนฺทนฺติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจนฺติ ลภนฺตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนิโย โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนีนํ คณภาวสฺส เจว ภิกฺขุสฺส ปุคฺคลภาวสฺส จ วเสน วุตฺตํ ฯ

อหํ อยฺย อยฺยสฺส ปาเท วนฺทามิ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจามิ ลภามหํ อยฺย โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ ภิกฺขุนิยา เจว

๑. อุภินฺนนฺติ ยุตฺตตรํ ฯ

[สี.๓๖๓.๓๖๔]

ภิกฺขุสฺส จ ปุคฺคลภาเวน วุตฺตํ ฯ

ภิกฺขุนีสงฺโฆ จ อยฺย ภิกฺขุนิโย จ ภิกฺขุนี จ[๑] ภิกฺขุสงฺฆสฺส อยฺยานํ อยฺยสฺส ปาเท วนฺทติ วนฺทนฺติ วนฺทติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจติ ยาจนฺติ ยาจติ ลภตุ กิร ลภนฺตุ กิร ลภตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนีสงฺโฆ จ ภิกฺขุนิโย จ ภิกฺขุนี จ โอวาทุปสงฺกมนนฺติ อิทํ เอกา ภิกฺขุนี วา[๒] ภิกฺขุนีอุปสฺสเยหิ โอวาทตฺถาย เปสิตา โหตีติ วุตฺตวจนสฺส อนุรูปวเสน วุตฺตํ ฯ

[๕๖] เตน ภิกฺขุนาติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อุโปสถกาเลติ อุโปสถกรณกาเล ฯ ภิกฺขุนิโย ภนฺเต ฯ เป ฯ สงฺกมนนฺติ เอวํ วตฺตพฺพํ ภิกฺขุนี ภนฺเต ฯ เป ฯ สงฺกมนนฺติ วตฺตพฺพํ ภิกฺขุนีสงฺโฆ ภนฺเต ฯ เป ฯ สงฺกมนนฺติ วตฺตพฺพํ ภิกฺขุนีสงฺโฆ จ ภนฺเต ภิกฺขุนิโย จ ภิกฺขุนี จ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ[๓]

๑. อิเม จสทฺทา น อิจฺฉิตพฺพา ฯ ภิกฺขุนีสงฺโฆ ภิกฺขุนิโย ภิกฺขุนิโต เอตฺถ เอกเมกํ ปธานปทํ วนฺทติ วนฺทนฺติ วนฺทตีติ เอตฺถ เอเกเก ปเท อนุกฺกเมน กตฺตา ฯ ยทิ ภิกฺขุนีสงฺโฆติอาทิปเทหิ จสทฺโท ยุตฺโต อถ กสฺมา ภิกฺขุสงฺฆสฺสาติอาทิปเทหิ น ยุตฺโต ตถา วนฺทติ วนฺทนฺติ วนฺทตีติอาทีหิ กิริยาปเทหิปิ ฯ ๒. อิโต ปรํ พหูหีติ ปทํ วณฺณนายํ ทิสฺสติ ฯ ๓. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

อายสฺมนฺตานํ ปาเท วนฺทติ วนฺทนฺติ วนฺทติ โอวาทุปสงฺกมนญฺจ ยาจติ ยาจนฺติ ยาจติ ลภตุ กิร ภนฺเต ฯ เป ฯ สงฺกมนนฺติ เอวํ วตฺตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกนาปีติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตนฺติ สมฺมตภิกฺขุํ ฯ ภิกฺขุนิโย อุปสงฺกมนฺตุ ฯ ตํ ภิกฺขุนี อุป-สงฺกมตุ ฯ ภิกฺขุนีสงฺโฆ จ ภิกฺขุนิโย จ ภิกฺขุนี จ อุปสงฺกมตุ อุปสงฺกมนฺตุ อุปสงฺกมตูติ วจนํ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกนาปิ วตฺตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

สมฺมโต ภิกฺขุ สเจ นตฺถิ ปาสาทิเกน ภิกฺขุนิโย สมฺปาเทนฺตุ ภิกฺขุนี สมฺปาเทตุ ฯ ภิกฺขุนีสงฺโฆ จ ภิกฺขุนิโย จ ภิกฺขุนี จ[๑] สมฺปาเทตุ สมฺปาเทนฺตุ สมฺปาเทตูติ วจนํ ปาฏิโมกฺขุทฺ-เทสเกน วตฺตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๕๗] โอวาทนฺติ ปทํ อปฺปฏิคฺคเหตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ พาลคิลานคมิเยสุ นิทฺธารณํ ฯ อุโปสถคฺเคติ อุโปสถ-กรณฏฺฐาเน ฯ ตตฺถาติ โอวาทปฺปจฺจาหรณภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ ตสฺมาติ วุตฺตตฺตา ฯ ตตฺเถว คาเม ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ ตตฺถาติ คาเม ฯ ตตฺราติ สภาทีสุ ฯ อุภโต ฯ เป ฯ เอตฺถ

๑. วณฺณนายํ อิมสฺมึ ปโยเค อิเม จสทฺทา นตฺถิ ฯ เอเตสํ จสทฺทานํ อนิจฺฉิตพฺพ-ภาวสูจนเมตํ ฯ

[ปา.๒๗๐ ส.๓๖๔..๓๖๖]

วจเน วินิจฺฉโย ฯ โทสํ ปน ทิสฺวา ฯ เป ฯ ทสฺเสตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ โอวทิตุํ อนุสาสิตุนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ติลกกมฺมญฺจ ปณฺณกมฺมญฺจ ติล...กมฺมํ ตํ อาทิ เยสํ ตานิ ติล...กมฺมาทีนิ ฯ

ตตฺถาติ อธมฺมกมฺมาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ เสเสสุ ปเทสุ ฯ โอสาเรหีติ กเถหีติ วทติ ฯ ตนฺติ ตํ ปญฺหํ ฯ ตตฺราปีติ ตสฺมึ อญฺญสฺสตฺถาย ภณเน ฯ

ปฐมํ ฯ

[๕๘] ทุติยสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อธิกํ เจตํ อธิเจตํ อธิเจตํ เอตสฺส อตฺถีติ อธิเจโต ตสฺส...เจตโส ฯ อิทญฺจาติ โมนปเถสุ สิกฺขโตติ วจนํ ฯ สิกฺขายาติ ปทํ ปตฺตสฺสาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ เอตฺถาติ มุนิโน โมนปเถสุ สิกฺขโตติ วจเน ฯ อพฺภนฺตเรติ จิตฺเต ฯ อิฏฺโฐ วิโยโค อิฏฺฐวิโยโค โส อาทิ เยสํ เต อิฏฺฐวิโยคาทโย อิฏฺฐวิโยคาทโย วตฺถุ การณํ โสกานํ เต อิฏฺฐ...วตฺถุกา ฯ เอตฺถาติ ตาทิโนติ ปเท ฯ น กสิณุคฺฆาฏิเมติ น อากาสานญฺจายตนสฺส อารมฺมณภูเต กสิณุคฺฆาฏิเม ฯ น รูปปริจฺเฉเทติ น อากาสธาตุสงฺขาเต รูปานํ ปริจฺเฉทากาเร ฯ ธมฺมพหุมานนฺติ ธมฺเม พหุคารวํ ฯ ตตฺถาติ จงฺกมตีติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ ตโต นนฺติ ตทา นํ จูฬปนฺถกํ ฯ อถาติ ตทา ฯ

[ปา.๒๗๓..๒๗๕ ส.๓๖๘..๓๗๑]

ตํ จูฬปนฺถกํ ฯ โส จูฬปนฺถโก ฯ มมายตีติ คารวภาเวน ปิยายติ ฯ โส จูฬปนฺถโก ฯ ตํ มมายนภาวํ ฯ ตํเยว อุทานํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ทุติยํ ฯ

[๕๘] ตติยสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อญฺญตฺร ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ เวทิตพฺพํ ฯ อิโต ฯ เป ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนายาติ ปทํ[1] อิโต ปรํปิ จ ยตฺถจิ[2] ฐาเน เอก...ติ ปทํ วุจฺจติ สพฺพตฺถ ปเทสุ[3] ปณฺฑิเตน ทฏฺฐพฺโพ ฯ

เอตฺถาติ ตติยสิกฺขาปเท ฯ ตีณิ ปาจิตฺติยานีติ ปฐมทุติย-ตติยสิกฺขาปเทหิ อาปชฺชิตพฺพานิ ตีณิ ปาจิตฺติยานิ ฯ กถนฺติ ปุจฺฉา ฯ ตตฺถาติ ภิกฺขุนูปสฺสเย ฯ กถนฺติ กสฺมา ฯ รตฺติ[4] โอวทนมูลกํ ฯ เป ฯ ยนฺติ อตฺถงฺคเต สุริเย โอวทนมูลกํ เอกํ ปาจิตฺติยํ ฯ อปเนตฺวา อวเสสา อาปตฺตานาปตฺติโยติ ทิวา อนฺตฺวา อฏฺฐหิ ครุธมฺเมหิ โอวทโต สมฺมตสฺส เอกา อนาปตฺติ เอกํ ปาจิตฺติยํ ฯ กสฺมา ฯ สมฺมตตฺตา อนาปตฺติ คนฺตฺวา ครุธมฺเมน โอวทนมูลกํ เอกํ ปาจิตฺติยนฺติอาทินา นเยน อตฺถงฺคเต สุริเย โอวทนมูลกํ เอกํปิ ปาจิตฺติยํ อปเนตฺวา อาปตฺตานา-

๑. อติเรกมิทํ ฯ ๒. ยตฺถ ยตฺถาติ วณฺณนายํ ทิสฺสติ ฯ ๓. ฐาเนสูติ ภเวยฺย ฯ
๔. รตฺตึ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๗๔ ส.๓๗๑..๓๗๓]

ปตฺตินโย เวทิตพฺโพ ฯ

ตติยํ ฯ

[๖๐] จตุตฺถสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ อุปสมฺปนฺนํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ สมฺมเตน วาติ สงฺเฆน วา สมฺมเตน วา ภิกฺขุนา ภารํ กตฺวา ฐปิโต ภิกฺขุ ฯ อนุ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๖๑] ปญฺจมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ นิพนฺธ[๑] ฯ เป ฯ จรติ อญฺญตโร ภิกฺขูติ สมฺพนฺโธ ฯ สนฺทิฏฺฐมิตฺตาติ ทสฺสนวเสน มิตฺตา ภิกฺขุ จ ภิกฺขุนี จ สงฺขาตา เทฺว[๒] ชนา ฯ เอตฺถาติ ปญฺจมสิกฺขาปเท ฯ วินิจฺฉยโต ฯ เป ฯ สมุฏฺฐานาทีหิ สทฺธึ เสสํ วจนํ เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ วินิจฺฉยโตติ ปทํ เวทิตพฺพนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตตฺร หีติ หิ สจฺจํ ตตฺร จีวรปฺปฏิคฺคหณ-สิกฺขาปเท ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๖๒] ฉฏฺฐสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ ตสฺเสวาติ โลล-อุทายิสฺส[๓] ฯ ปฏิภาเนนาติ ญาเณน ฯ กตจิตฺตนฺติ กตวิจิตฺตรูปํ ฯ

๑. นิวทฺธ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อุโภ ฯ ๓. โลลุทายีติ เยภุยฺเยน สนฺธิปทวเสน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๘๒ ส.๓๗๓.๓๗๔]

ตสฺสาติ จีวรสฺส ฯ วิปฺปกตเมถุนนฺติ อนตฺถิตกตเมถุนํ[๑] ฯ ยํ จีวรํ นิวา ฯ เป ฯ โหติ ตํ จีวรนฺติ จีวรํ นาม ฯ เอวํ หีติ หิ สจฺจํ เอวํ นิวาเสตุํ[๒] วาติอาทิวจนํ ฯ สยํ สิพฺเพตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อถ ปนาติ ยทิ ปน กโรติ ฯ อาณตฺตสฺส อาราปเถ อาราปเถติ อาณตฺตสฺส สูจึ ปเวเสตฺวา ปเวเสตฺวา นีหรเณ เอเกกํ ปาจิตฺติยํ ฯ สมฺพหุลานิปิ ปาจิตฺติยานิ ฯ เยปีติ ปทํ นิสฺสิตกาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เตสํ อาจริยุปชฺฌายานํ ฯ เตสมฺปิ นิสฺสิตกานํ ฯ อตฺตโน ญาติกานํ ภิกฺขุนีนํ ฯ อนฺเต-วาสิเกหีติ ปทํ สิพฺพาเปนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺราปีติ อนฺเต-วาสิเกหิ อาจริยุปชฺฌายานํ สิพฺพาปเน ฯ สิพฺพิตตฺตาติ จีวรสฺส สิพฺพิตตฺตา ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[๖๓] สตฺตมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ กุกฺกุฏสมฺปาเทติ ปทํ วุจฺจตีติ ปเท อาธาโร ฯ ตตฺราติ กุกฺกุฏสมฺปาเทติ ปเท ฯ กุกฺกุฏา สมฺปทนฺติ คจฺฉนฺติ เอตฺถ คาเม อิติ ตสฺมา โส กุ...โท ฯ สํปุพฺโพ ปท คติยํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ กุกฺกุฏ-สมฺปาเตติ ปาเฐ วุจฺจตีติ ปเท อาธาโร ฯ เคหจฺฉทนปิฏฺฐิโตติ เคหจฺฉทนสฺส ปิฏฺฐิโต ฯ เอตฺถาติ กุกฺกุฏสมฺปาเตติ ปเท ฯ

๑. อนิฏฺฐิตกตเมถุนนฺติ ภเวยฺย ฯ ๒. นิวาสิตุนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๘๘..๒๙๒ ส.๓๗๔..๓๗๖]

วุตฺตนเยเนวาติ สมฺปตนฺติ เอตฺถาติ สมฺปาโต กุกฺกุฏานํ สมฺ-
ปาโต กุกฺกุฏสมฺปาโต ฯ อถวา สมฺปตนํ สมฺปาโต ปต
ปตเน ฯ กุกฺกุฏานํ สมฺปาโต เอตฺถ อตฺถีติปิ กุกฺกุฏสมฺปาโต ฯ

วสฺสนฺตสฺสาติ สทฺทํ กโรนฺตสฺส ฯ สมฺปุณฺณรฏฺเฐติ ปทํ
คามนฺตเร คามนฺตเรติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ กิญฺจาปิ วุตฺตนฺติ
ยสฺมึ ปน คาเม ฯ เป ฯ ปาจิตฺติยนฺติ วจนํ อาจริเยหิ อฏฺฐ-
กถายํ กิญฺจาปิ วุตฺตํ ฯ รตนมตฺตํ อนฺตรํ ยสฺส โส รตน-
มตฺตนฺตโร ฯ ตสฺสาติ คามสฺส ฯ ตนฺติ อุปจารํ ฯ

[๖๔] ตตฺราติ คามนฺตเร คามนฺตเร อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ
วจเน ฯ ติตฺถิยเสยฺยาย วาติ ติตฺถิยานํ อาวาเส ฯ กปฺปิยภูมิ
กิรายนฺติ อยํ ภูมิ กิร กปฺปิยภูมิ นาม ฯ เอตฺถาติ ภิกฺขุนี-
อุปสฺสยาทีสุ ฯ ยถาวตฺถุกเมวาติ วตฺถุสฺส อนุรูปเมว ปาจิตฺติยํ ฯ
ภิกฺขุนีอุปสฺสยทฺวาเรติ ปทํ รถิกายนฺติ ปเท อาธาโร ฯ วาสทฺโท
จตุ...ทีสุ วาติ โยเชตพฺโพ ฯ จตุกฺกญฺจ สิงฺฆาฏกญฺจ หตฺถิ-
สาลา จาติ ทฺวนฺโท ฯ ตตฺราปีติ ตสฺมึ อุปจารกฺกมเน ฯ
สํวิทหิเตปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ ยถาวุตฺตรถิกาทีสุ เอวํ
สํวิทหเน ทุกฺกฏํ อนฺตรามคฺเคปีติ ญาเปติ ฯ

อถาติ ยทิ คจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺเถวาติ ตสฺมึเยว
คาเม คมิสฺสาม ฯ ปุพฺพเมว คมิสฺสามิ อิติ มนสิกาเรน

[ป.๒๔๒ ส.๓๗๖..๓๗๘]

นิกฺขนฺตตฺตา อนาปตฺติ ฯ อติกฺกมนฺตสฺส ภิกฺขุโน อิทานิ อติกฺ-
กมิสฺสามีติ วตฺตพฺพกฺขเณ ปจม ฯ เป ฯ ปาจิตฺติยํ ฯ อิมสฺมึ
หิ นเยหิ หิ สจฺจํ อชฺฌโยชเนติ นเย ฯ คตปุพฺพตฺถาติ
คตปุพฺพา อตฺถ ฯ น อมฺหิ อยฺยา คตปุพฺพาติ ภิกฺขุนี วทติ ฯ
วิสงฺเกเตนาติ เอตฺถ วินิจฺฉโย ฯ จกฺกํ สมารุหนฺตีติ จกฺกสมา-
รุฬฺหา มคฺคํ คจฺฉนฺตาติ อธิปฺปาโย ฯ ปริยายนฺตีติ คจฺฉนฺติ ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๖๕] อฏฺฐมสิกฺขาปเท วินิจฺฉโย ฯ โลกสฺสาท...เสนาติ
ปทํ กีฬาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ โลกสฺสาทสงฺขาตมิตฺตสนฺถวสฺส
ปฏิพทฺเธนาติ อตฺโถ ฯ กีฬาปุเรกฺขาราติ กีฬํ ปุรโต กโรนฺตา ฯ
ชวนโตติ คมเนน ฯ เตนสฺสาติ เตน การเณน อสฺส อุทฺธ-
คามินินฺติ ปทสฺส ฯ เตนสฺสาปีติ เตน การเณน อสฺสาปิ อโธ-
คามินินฺติ ปทสฺส ฯ ตตฺถาติ นาวาย นิทฺธารณํ ฯ ยนฺติ
นาวํ หรนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ติตฺถสมฺปฏิปาทนตฺถนฺติ ติตฺถาภิ-
มุขสฺส นิปาทนตฺถํ ฯ เอตฺถาติ ตสฺสา นาวาย เอตสฺมึ หรเณ ฯ
คามนฺตเร คามนฺตเรติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อคามกตีร-
ปสฺเสนาติ อชฺฌโยชนพฺภนฺตเร คามานํ อภาวโต อคามกตีร-
ปสฺเสน ฯ อนาปตฺติ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เกวลํ
นทิยา อนาปตฺติ ฯ โยปิ ภิกฺขุ ฯ มหาติตฺถปฏฺฏนโตติ ลงฺกาทีเป

[ป.๒๙๒..๒๙๖ ส.๓๗๘.๓๗๙]

มหาติตฺถนามปฏฺฏนโต ฯ

ตรนฺติ เอตฺถาติ ติตฺถํ ตร ตรเณ ถปฺปจฺจโย อการสฺส อิตฺตํ ฯ ปตนฺติ เอตฺถาติ ปฏฺฏนํ ปต คมเน ตนปฺปจฺจโย ตการสฺส โฏ ฯ มหนฺตํ ติตฺถํ มหาติตฺถํ ตํ เอว ปฏฺฏนํ มหาติตฺถปฏฺฏนํ ฯ ตมฺพลิตฺตี วาติ ชมฺพุทีเป ตมฺพลิตฺตินาม-ติตฺถํ ฯ

อฏฺจมํ ฯ

[๖๖] เอตฺถาติ มหานาเค ติฏฺฐมาเนติ วจเน ฯ อิตรถา หีติ หิ สจฺจํ ยถารุตสงฺขาเตน อิตเรน ปกาเรน ฯ อฑฺฒจฺฉิเกนาติ จกฺขุสฺส อุปฑฺฒํ อจฺฉิเกน ขิปเนน ฯ อสนํ ขิปนํ อจฺฉิกํ อส ขิปเน ฯ โอโลกยมานา ถุลฺลนนฺทา ภิกฺขุนี ฯ เอวนฺติ สจฺจํ มหานาคาติอาทิวจนํ ฯ คุณปฺปกาสเนนาติ อยฺโย ภาณโก อยฺโย พหุสฺสุโตติอาทินา คุณปฺปกาสเน ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุนี-ปริปาจิตนฺติ ปทสฺส ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขุนิยา ฯ ปุพฺเพ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ กมฺมสาธโนยํ สมารมฺภสทฺโทติ อาสห สมารทฺธนฺติ ฯ สมารทฺธํ สมารทฺธํ ภตฺตํ สมารมฺโภติ ภควตา วุจฺจติ ฯ ปฏิยาทิตสฺส สมฺปาทิตสฺส เอตํ สมารมฺโภติ วจนํ ฯ ตโต อญฺญตฺราติ ตโต คิหีนํ ปริปาจนโต อญฺญสฺมึ ฐาเน ฯ ตํ ปิณฺฑปาตนฺติ คิหีนํ ปฏิยาทิตปิณฺฑปาตํ ฯ อญฺญนฺติ อญฺญํ

ภิกฺขุนีปริปาจิตํ ภตฺตํ ฯ ตํ ปนาติ คิหีนํ ปฏิยาทิตกตฺตํ ฯ
ปริวาริตา วาติ นิมนฺติตา ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺพสฺมึ ฯ

นวมํ ฯ

[๖๗] อุปรีติ อเจลกวคฺเค ฯ ยทิ เอกปริจฺเฉทํ อถ กสฺมา วิสุํ ปญฺญตฺตนฺติ อาห อตฺถุปฺปตฺติวเสน ปน วิสุํ ปญฺญตฺตนฺติ ฯ ตตฺถ อตฺถุปฺปตฺติวเสนาติ ภิกฺขุนิยา เอว รโหนิสชฺชาย อุปฺปตฺติวเสนาติ อตฺโถ ฯ

ทสมํ ฯ

ภิกฺขุนีวคฺโค ตติโย ฯ

[๖๘] อทฺธิกา จ คิลานา จ คพฺภินิโย จ ปพฺพชิตา จ อทฺธา...ตา ฯ ปญฺญตฺตํ ฐปิตํ มญฺจปีฐํ ยสฺมึ โส ปญฺญตฺต-ปญฺจปีโฐ ฯ คพฺโภ จ ปมุขญฺจ คพฺภปฺปมุขา อเนกา คพฺภปฺ-ปมุขา อเน...มุขา เตสํ ปริจฺเฉโท ยสฺมึ โส อเนก...จฺเฉโท ฯ ตตฺถาติ อาวสเถ ฯ ปญฺญตฺโตติ ฐปิโต ฯ เตสํ เตสํ อทฺธิกาทีนํ ชนานํ ฯ ติตฺถิยา กุหิ คตา อิติ ปุจฺฉิตฺวา ติตฺถิยา อิเม สมเณ ปสฺสิตฺวา ปกฺกนฺตาติ สุตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปาสณฺฑนฺตํ ฉนฺนวุติวิธํ สมณปริพฺพาชกาทึ ฯ เต หิ ตณฺหาปาสญฺเจว ทิฏฺฐิปาสญฺจ เฑนฺติ โอเฑนฺตีติ ปาสณฺฑาติ วุจฺจนฺติ ฯ ปาสณฺ-

เฑนฺตีติ ปาสณฺฑา ฯ อนุทฺทิสิตฺวาติ อปริจฺฉินฺทิตฺวา ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท อถวา เอตสฺมึ อโนทิสฺส ยาวทตฺโถติอาทิวจเน ฯ

ปฐมํ ฯ

[๖๘] โส เทวทตฺโต ฯ อภิคนฺตฺวา ภควนฺตํ มาเรสฺสนฺตีติ อภิมารา ฯ กถนฺติ กเถตุกมฺยตาปุจฺฉา ฯ อุปฺปนฺนายาติ ปทํ อโหสีติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ อสฺสาติ เทวทตฺตสฺส ฯ ปญฺจถาลิปากสตานีติ ปญฺจอุกฺขลิภตฺตปากสตานิ ฯ คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวาติ ปฐมํ คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉา จิเรน จีวรํ นิฏฺฐาเปนฺเต ภิกฺขู ทิสฺวา ฯ

โส ปน คโณ กตฺถจิ ทฺวีหิ กตฺถจิ ตีหีติอาทินา อเนกธา อธิปฺเปโต อิธ กตีหีติ อาห อิธ จาติอาทึ ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ ปสวตีติ ปวตฺตติ ฯ นิมนฺตนโต วาติ อกปฺปิยนิมนฺตนโต วา ฯ จตฺตาโรติ เอกฏฺฐาเน วา นานา วา ฐิเต จตฺตาโร ภิกฺขู ฯ ลกฺขณวจนญฺเจตํ ตสฺมา จตฺตาโร วา อธิเก ภิกฺขูติ อตฺโถ ฯ เววจเนน วาติ อนฺนาทิปริยาย- สทฺเทน วา ฯ ภาสนฺตเรน วาติ อนฺธทมิฬาทิภาสนฺตเรน วา ฯ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ นามํ คเหตฺวาติ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญ- ตรสฺส นามํ คเหตฺวา ฯ เอกโต คณฺหนฺตีติ อญฺญมญฺญสฺส ทฺวาทสหตฺถูปจาเร ฐิตา คณฺหนฺติ ฯ กสฺมา ปน นานโต

[ป.๓๐๗ ส.๓๘๒..๓๘๕]

ภุตฺเตปิ คณฺโภชนํ โหตีติ อาห ปฏิคฺคหณเมว หิ เอตฺถ ปมาณนฺติ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ จิเตสุเยวาติ จิเตสุเยว ภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ

เลสกปฺปิยนฺติ เลเสน กปฺปนกรณํ ฯ ตตฺถ จีวเร กตฺตพฺเพ ตสฺมึ จีวเร ยงฺกิญฺจิ กมฺมํ กโรติ๑ ฯ สูจึ วิชฺฌตีติ สูจิเวธนโก ฯ ปิสทฺเทน น เกวลํ อญฺญํ จีวรํ กตกมฺมํ วุตฺตนฺติ ญาเปติ ฯ เตน ภิกฺขุนา ภุญฺชิตพฺพํ ฯ วิจาเรตีติอาทิปทานํ ปน อตฺโถ ฏีกายํ วิมติวิโนทนิยญฺจ วุตฺตนเยเนว คเหตพฺโพ ฯ สพฺโพ ภิกฺขุ อิติ วุจฺจติ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ภิกฺขุสฺมึ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ กาเล โส กาโล ฯ ตตฺถาติ กาเล ฯ เอเตสํ หีติ หิ สจฺจํ เอเตสํ สหธมฺมิกาทีนํ นิทฺธารณํ ฯ

[๗๐] ตตฺถาติ เทฺว ตโย เอกโตติ วจเน วินิจฺฉโย ปณฺฑิเตน เวทิตพฺโพ ฯ อนิมนฺติโต จตุตฺโถ ยสฺส ภิกฺขุจตุกฺกสฺส ตํ อนิมนฺติตจตุตฺถํ ฯ อิธาติ โลเก เอกจฺโจ ชโน ฯ เตสุ จตูสุ ภิกฺขูสุ ฯ โส อุปาสโก ฯ อญฺญํ ภิกฺขุํ ฯ ตตฺถาติ จตูสุ ภิกฺขูสุ ฯ เตหีติ ตีหิ ภิกฺขูหิ ฯ เตนาติ ตสฺมา คณปูรกสฺส อนิมนฺติตตฺตา ฯ อิทนฺติ ภิกฺขุจตุกฺกํ ฯ ตตฺถาติ จตูสุ ภิกฺขูสุ ฯ สมย ฯ เป ฯ โหตีติ วจนํ วุตฺตํ ฯ สมโย ลทฺโธ

๑. ตตฺถ จีวเร กตฺตพฺพํ ยงฺกิญฺจิ กมฺมํ กโรตีติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ป.๓๑๕ ส.๓๘๕..๓๘๘]

เยน คิลาเนน โส สมยลทฺโธ คิลานสมยลทฺธโกติ อตฺโถ ฯ
จีวรทานสมโย ลทฺโธ เยน โส จีวรทานสมยลทฺธโก ฯ อาทิ-
สทฺเทน จีวรการสมยลทฺธกาทีนํ คหณํ ฯ อปิสทฺโท คิลานสมย-
ลทฺธกํ อเปกฺขติ ฯ เตสูติ ตีสุ ภิกฺขูสุ ฯ ตานิ จ โภชนานิ
เตหิ ภิกฺขูหิ ฯ ตานิ ยาคุอาทีนิ เตหิ ภิกฺขูหิ ฯ นิมนฺตนิกา
ภิกฺขู คณโภชนโต โมเจตพฺพา ฯ ธูตงฺคเภทโต ธูตงฺคภิชฺชนโต ฯ
ตโตติ คทนนฺตรํ ฯ อถาติ ยทิ ฯ เอตฺถาติ คาเม ฯ ตํ
คามํ ฯ กึ เอเตน พหุ เอตฺถ วตฺตพฺพนฺติ พหุํ เอตฺถ นิมนฺตเน
วตฺตพฺพํ วจนํ อตฺถิ เอเตน พหุวตฺตพฺพวจเนน กิมฺปโยชนํ ฯ
เสฺว ปิณฺฑาย มยํ จริสฺสาม อิติ เถรา อาหํสุ อิทานิ ตุเมฺห
มา ปมชฺชิตฺถ อิติ เต ปุริโส อาห ฯ ธุรคาเมติ สมีปคาเม ฯ
เตสูติ มนุสฺเสสุ ฯ ปฏิกจฺเจวาติ ปธมเมว ฯ ตตฺถาติ ตสฺสํ
อาสนสาลายํ ฯ เตติ มนุสฺสา ฯ นิวตฺติตุนฺติ นิวตฺตนํ ฯ เอตฺถาติ
สิกฺขาปเท ฯ

ทุติยํ ฯ

[๗๑] อุปจารวเสนาติ โลกโวหารสมฺพชฺฌเนน ฯ อุปจริยติ
โวหริยติ เอเตนาติ อุปจาโร ฯ

วทนฺติ เอเตนาติ พทรา วท วจเน วทสฺส พทรา จาติ
โมคฺคลฺลานสุตฺเตน พทราเทโส จ ฯ ตณฺหาทิฏฺฐีหิ อามสิยตีติ

[สี.๓๘๘..๓๙๒]

อามิสํ ฯ พทเรน อภิสงฺขตํ อามิสํ ฯ สลติ ปวตฺตตีติ สาลโว ยาคุอาทิ สล คมเน สาลวาทโยติ สุตฺเตน อโว ฯ พทเรน อภิสงฺขโต สาลโว พทรสาลโว[๑] ฯ

ภตฺตปฺปจฺจาสนฺติ อิจฺฉตภตฺตํ ฯ ภตฺตวิกปฺปนาติ ภตฺตสฺส ปริจฺจชนา ฯ วิกปฺเปมีติ จเปมิ ปริจฺจชามีติ อตฺโถ ฯ สา จายนฺติ สา จ อยํ ภตฺตวิกปฺปนา ฯ สงฺคหิตาติ ปริจฺฉินฺนา ฯ ตํ ตํ กมฺมนฺติ อุโปสถาทิกํ ตํ ตํ กมฺมํ ฯ ธมฺมิสฺสรตฺตาติ ธมฺเมน อิสฺสรภาวโต ฯ อากิรนฺตีติ ปกฺขิปนฺติ ฯ เอกมิสฺสกนฺติ เอกมิสฺสกภตฺตาทิ โหติ เอตฺถ ภตฺเต อนาปตฺติ ฯ มูลนิมนฺต-นนติ ปฐมํ นิมนฺตนภตฺตํ ฯ ปจฺฉิมํ นิมนฺตนภตฺตํ อุปริ โหติ ฯ ตนฺติ ปจฺฉิมนิมนฺตนภตฺตํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ภตฺเต ฯ เยนาติ ขีรรเสน ฯ เอกรสนฺติ เตน ขีรรเสน เอกรสภตฺตํ โหติ ฯ ตตฺเถ-วาติ ชีรภตฺตรสภตฺเตสุ ฯ ปาเฏกฺกนฺติ วิสุํ วิสุํ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ภตฺเตสุ นิทฺธารณํ ฯ สพฺเพ มนุสฺสา ฯ สพฺเพหิ มนุสฺเสหิ ฯ ตยา นิมนฺติตตฺตา น ภุญฺชามีติ สมฺพนฺโธ ฯ ยตฺถ กตฺถจิ ฐาเน ฯ เอตฺถ ปนาติ[๒] ภตฺตํ คณฺหา ฯ เป ฯ วทตีติ วจเน ฯ เอวนฺติ น มยฺหํ ตว ภตฺเตนตฺโถ ภิกฺขํ คณฺหิสฺสามีติ วจนํ ฯ น นิมนฺตนํ อนิมนตนํ ฯ จาริตฺตโตติ กุเลสุ จาริตฺตสิกฺขาปเท

๑. พทรสาฬว อิติ วณฺณนาวจนํ. ๒. อยํ ปนสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ส.๓๙๒..๓๙๔]

วุตฺตอาปตฺติโต ฯ ยทคฺเคนาติ เยน โกฏฺฐาเสน ฯ เอตฺถ หีติ
หิ สจฺจํ เอตฺถ กิริยากิริเย[1] นิทฺธารณํ ฯ

ตติยํ ฯ

[๗๒] อสฺสาติ มาตุยา[2] ฯ เย เย ชนา ฯ ตํ ธีตรํ ฯ
ตสฺสา ธีตาย[3] เวน ปฏิพทฺเธน ฯ ยาว สพฺพํ วตฺถุ ฯ เป ฯ
อคมาสิ ตาว ทาเปสิ ฯ ธมฺมิยา กถายาติ เอตฺถ วจเน
วินิจฺฉโย ฯ เอตนฺติ ปาเกยฺยวตฺถุํ ฯ อติรโส ยสฺส ตํ อติรสกํ ฯ
โมทโก จ สกฺขลิโก จ โมทกสกฺขลิกํ ฯ สกฺขลิโกติ คุเฬน
มิสฺสิตปูโว ฯ ตํ อาทิ ยสฺส ตํ โมท...กาทิ อติรสกญฺจ
ตํ โมท...กาทิ จาติ โมท...กาทิ[4] ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ
พทฺธสตฺตุ จ อพทฺธสตฺตุ จ ติลญฺจ ตณฺฑุลญฺจ พทฺธ...ณฺฑุลํ
ตํ อาทิ ยสฺส ตํ พทฺธ...ลาทิ ฯ กูปีกตนฺติ อุจฺจกตํ ฯ เตนปิ
ปจฺฉา อาคเตน ภิกฺขุนา อญฺญํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา วตฺตพฺพนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ ฐาเน ฯ เอกนิกายิกานนฺติ เอกนิกายํ
ชานนฺตานํ ภิกฺขูนํ ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ ยถามิตฺตนฺติ มิตฺตานํ
อนุรูปํ ฯ อกามาติ อกาเมน ฯ อุปทฺทวํ วา ทิสฺวา อนตฺถิกตาย
วา อุปจฺฉินฺเนติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสมฺปิ ญาตกปฺปวาริตานํ ฯ

๑. พหุวจนํ กาตพฺพํ ฯ ๒. กาณมาตุยา ฯ ๓. ธีตุยา ฯ ๔. อติรสกโมท...กาทิ ฯ

[ป.๓๒๓ ส.๓๙๔..๓๙๗]

ปาเถยฺยญฺจ ปหิณญฺจ ปาเถยฺยปฺปหิณํ ตํ เอว อตฺโถ ปาเถยฺยปฺปหิณตฺโถ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๗๓] ยาวทตฺถปฺปวารณา ปวาริตาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปวาเรติ อมํ วาเรติ อิจฺฉาเปติ เอตาย กถายาติ ปวารณา ฯ ยาวทตฺถํ โภชนสฺส ปวารณา ยาวทตฺถปฺปวารณา ฯ ปวาเรติ เอตาย กถายาติ ปวารณา ปวาริยเต วา ปฏิกฺขิปิยเต ปวารณา ปกาเรหิ ยุตฺตา วารณา ปวารณา ฯ ปฏิกฺเขโป เอว ปวารณา ปฏิ...รณา ฯ

อล ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน อวตฺวา วตฺตุนฺติ วจนํ[๑] ฯ ภุตฺตวาติ กตภตฺตกิจฺโจ ฯ ตตฺถ จาติ ภุตฺตาวีติ วจเน คจฺฉตีติ ปเท อาธาโร ฯ เยน ภิกฺขุนา อชฺโฌหริตํ ฯ สงฺขาทิตํ วา อสงฺขาทิตํ วาติ ปททฺวยํ สิฏฺฐนฺติ[๒] ปทสฺส วิเสสนํ ฯ สงฺขาทิตฺวา วา อสงฺขาทิตฺวา วาติปิ ปาโฐ อยเมว ยุตฺตตโร ฯ เตนสฺสาติ เตน การเณน อสฺส ภุตฺตาวีติ ปทสฺส ฯ โสปิ จ ปฏิกฺเขโป

๑. อิมสฺมึ ฐาเน โยชนาวจนํ วณฺณนาวจเนน น สเมติ วิจาเรตฺวา คเหตพฺพํ ฯ วณฺณนาวจนมฺปิ วิรุทฺธํ ภเวยฺย ฯ ตตฺถ หิ อลเมตํ สพฺพํ อิติ เอตฺถ สพฺพนฺติ ปเท อิติสทฺโท ปกฺขิปิตพฺโพ โส เอตฺตกนฺติ ปเท สรูปํ ฯ ๒. สิตฺถํ อิติปิ ฯ

[ป.๓๒๘ ส.๓๙๗.๓๙๘]

ปฏิกฺเขปมตฺเตน น โหติ อถโข สจฺจโต ปจฺจโต[๑] ปญฺจงฺค-
วเสน ฯ ยสฺมา น โหติ เตน ตสฺมา อสฺส ปวาริโตติ
ปทสฺส ฯ เป ฯ อาทิ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ตตฺถาติ อสนํ
ปญฺญายตีติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ วิปฺปกตํ อนิฏฺฐิตํ โภชนํ
ยสฺส โส วิปฺปกตโภชโน ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา ฯ ยญฺจาติ
โอทนาทิกภตฺตํ ฯ ภุตฺตาวีปีติ[๒] ปิสทฺเทน น เกวลํ ภิกฺขุ
ปวาริโตติ วุจฺจติ อถโข ภุตฺตาวีติปิ วุจฺจตีติ ญาเปติ ฯ
ปวาริกภาเวนาติ ปวาริตภาเวน ฯ จสทฺโท ปวาริกภาเวน[๓] จ
พฺยญฺชน...ตาย จาติ โยเชตพฺโพ ฯ เอตนฺติ ภุตฺตาวีติ วจนํ
ภควตา วุตฺตํ อิติ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ อสนํ ปญฺญายตีติ-
อาทีสุ ปาเทสุ วินิจฺฉโย[๔] ฯ ปวารณปฺปโหนเก โภชนํ[๕] ฯ ตสฺสาติ
ภิกฺขุสฺส ฯ ปญฺจนฺนํ องฺคานนฺติ

อสนํ โภชนํ เจว อภิหาโร สมีปโค ฯ
กายวาจาปฏิกฺเขโป ปญฺจองฺคา ปวารณาติ ฯ

[๗๔] ตตฺราติ ตสฺมึ ปวารณาธิกาเร ฯ อสนนฺติอาทีสุ

๑. อิมสฺส อตฺโถ น วิชฺชติ ตสฺสโลโปกตฺตพฺโพ ฯ ๒. ปิสทฺทรหิโต วณฺณนา-
ปาโจ ฯ ๓. ปริวาริก...อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๔. ทิสฺสตีติ ปเท อาธาโรติ
ยุตฺตตรํ ฯ ๕. ปวารณปฺปโหณกโภชนนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๓๒๘.๓๒๙ ส.๓๙๘.๓๙๙]

ปเทสุ วินิจฺฉโย ตาว เวทิตพฺโพ ฯ ยญฺจ โภชนํ ตํ โภชนํ อญฺญตรเมว ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิเมสํ โภชนานํ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ โอทนาทีสุ ฯ

สาลยติ สิลาฆยตีติ สาลิ สุกฺกธญฺญวิเสโส สาล สิลาฆายํ อิ อิติ โมคฺคลฺลานสุตฺเตน อิ ฯ วหติ พฺรูเหติ สตฺตานํ ชีวิตนฺติ วีหิ วีห ปาปุเณ วห วุฑฺฒิยญฺจ อิ ฯ ยวติ เอกีภาวํ คจฺฉตีติ ยโว ยุ มิสฺสเน อปฺปจฺจโย ฯ คุธติ ปริเวธตีติ โคธุโม คุธ ปริเวธเน คุธา อุโมติ สุตฺเตน อุโม ฯ กามิยตีติ กงฺคุ กมุ อิจฺฉายํ เผตฺวาทโยติ สุตฺเตน คุปฺปจฺจโย นิคฺคหิตาคโม ฯ กามนียภาวํ คจฺฉตีติ วา กงฺคุ กปุพฺโพ คมุ คติมฺหิ อุ ฯ วาเรตีติ วรโก ธญฺญวิเสโส วร วรสมฺภตีสุ[1] วาราทิตฺวโกติ สุตฺเตน อโก กจฺจายนมเตน ณฺวุ ฯ โกรํ รุธิรํ[2] ทุสฺสตีติ กุทฺรุสโก ทุส ทุสเน ณฺวุ วณฺณวิปริยาโย โอสฺส อุ ฯ

[๗๕] ตตฺถาติ สาลิอาทีสุ ฯ โกรํ รุธิรํ ทวติ หึสตีติ กุทฺรุโว[3] ฯ สายติ เทหํ ตนุํ กโรตีติ สามาโก ติรฺธญฺญํ สา ตนุกรณาวสาเนสุ สา มากาทโยติ สุตฺเตน มาโก ฯ

๑. อิมสฺส อตฺถํ น ปสฺสามิ ฯ วาณสมฺภตฺตีสูติ ภเวยฺย ฯ ๒. เขโฬติ อธิปฺเปตํ วิย ฯ ๓. ...โกทฺรุโวติ วณฺณนาปาโธ ฯ

นิวารโก จ โปรโก จ นิวารกโปรกา[๑] ฯ เอตฺถาติ สาลิวรเกสุ ฯ ธญฺญานํ อนุโลมา ธญฺญานุโลมา ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อพฺภุณฺหาติ อภิอุณฺหา อติอุณฺหาติ อตฺโถ ฯ โอธีติ มริยาทา ฯ ปุน ปวารณํ ชเนติ ฆนภาวํ คมนโต ปฏิจาย โภชเน สงฺคหิตตฺตาติ อธิปฺปาโย ฯ อยาคุเกติ ยาคุวิรหิเต นิมนฺตเน นิมนฺตนกตฺเต ยาคุํ ทสฺสาม ฯ อุทกญฺจ กญฺชิกญฺจ ชีราทีนิ จ อุทกกญฺชิกกฺ- ชีราทีนิ ฯ กญฺชินฺติปิ อตฺถิ ฯ ตสฺมินฺติ ภตฺเต ฯ ยตฺถ ยาคุยํ สา ยาคุ ปวารณํ ชเนตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วุตฺตธญฺญานํ ตณฺฑุเล จเปตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปเคว ฆนยาคูติ เวณุตณฺฑุลาทีนํ ฆนยาค ปเคว น ชเนตีติ อธิปฺปาโย ฯ เอตฺถาติ ฆนยาคุยํ ฯ

[๗๖] อุพฺพิชชฺชกตฺถายาติ[๒] อุพฺภินา ขชฺชกตฺถาย ฯ เสทิต- ตณฺฑุลาติ ปจิตตณฺฑุลา ฯ เต ตณฺฑุเลติ กุฏฺฐิตฺทเก ปกฺขิปิตฺวา เสทิตตณฺฑุเล ฯ เตหีติ เตหิ เสทิตตณฺฑุเลหิ ฯ ปุถติ ปตฺถรติ อตฺตโน ถทฺธภาวนฺติ ปุถุกา ปุถ วิตฺถาเร อุกาทโยติ สุตฺเตน

๑. นิวารวรกโปรกาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ขุพฺพิขชฺชกตฺถายาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ขุพฺพีติ ปทสฺส อตฺโถ เม น ทิสฺสติ ฯ อุพฺพี อุพฺภีติ ปททฺวยสฺส ปน โลโกติ จ ปจวีติ จ อตฺโถ ทิสฺสติ ตถาปิ เอตฺถ น สเมติ ฯ ขุปฺปีติ วา ขุทีติ วา ภเวยฺย ฯ วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[ส.๓๙๙.๔๐๐]

โก ถสฺส อุ ฯ

กงฺคุ จ วรโก จ กุทฺรุสโก จ กงฺคุ...สกา เตสํ สีสานิ กงฺคุ...สีสานิ ฯ ตนฺติ วตฺถุํ ฯ วีหิปลาปานํ วาติ อภชฺชิตานํ วีหิปลาสานํ ฯ เตหีติ เตหิ ลาเชหิ ฯ มจฺฉมํสํ ปุริมํ ยสฺส ตํ มจฺฉมํสปุริมํ¹ อุปริ จิตมจฺฉมํสํ ขชฺชกํ มจฺฉมํเสน มิสฺสิตํ ขชฺชกนฺติ อตฺโถ ฯ ตานีติ มจฺฉมํสขณฺฑานิ ฯ ตโตติ มจฺฉ-มํสขณฺฑโต ฯ เทฺวปิ มจฺฉมํสขณฺฑานิ ฯ อณฺฑํ มํสํ ฯ ยํ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ หิ สจฺจํ ยํ มํสํ ฯ อิทํ ปนาติ อิทํ อกปฺปิยมํสํ ฯ ยํ หีติ หิ สจฺจํ ยํ กปฺปิยมํสํ เตน ภิกฺขุนา ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ยํ ปนาติ อกปฺปิยมํสํ ฯ ปุริมนเยเนวาติ อิทํ ปน ชานนฺโต อกปฺปิยตฺตา ปฏิกฺขิปตีติอาทินา นเยน ฯ ปญฺจนฺนํ โภชนานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ กุลทูสกญฺจ เวชฺชกมฺมญฺจ อุตฺตริ-มนุสฺสธมฺมาโรจนญฺจ สาทิตรูปิยญฺจ กุล...ปิยานิ ตานิ อาทีนิ เยสํ สาทิตกหาปณาทีนํ ตานิ กุล...ทีนิ ฯ อิติ สพฺพตฺถาติ เอวํ วุตฺเตสุ สพฺเพสุ วา ปเทสุ เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

[๗๗] เอวํ วุตฺตนเยน ฯ อสนนฺติอาทีสุ วจเนสุ ตํ โอทนาทิกํ ญตฺวา อยํ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ยญฺจาติ ยํ โอทนาทิกํ จิเตน ชเนน อภิหฏํ ปฏิกฺขิปนฺโต

๑. มจฺฉมํสปูริต...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๒๙ ส.๔๐๑.๔๐๒]

ภิกฺขุ ฯ ยถาติ เยน ปกาเรน ตสฺส ปการสฺส ฯ

อสนํ โภชนนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ โส ภิกฺขุ สเจ ปฏิกฺขิปตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปตฺตมุขหตฺถานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ ปตฺโต จ มุขญฺจ หตฺโถ จ ปตฺตมุขหตฺถา ฯ ยตฺถ กตฺถจีติ ปทํ สตีติ ปเท อาธาโร ฯ โภชเนสูติ นิทฺธารณํ ฯ เอกสฺมึปิ โภชเน สติ ฯ อญฺญนฺติ ปตฺตาทิคตโภชนโต อญฺญํ เอกํปิ โภชนํ ฯ กตฺถจีติ ปตฺตาทิเก กตฺถจิ ฯ ตสฺมึ เจปีติ๋ ตสฺมึ อนฺตเร เจ ปฏิกฺขิปติ ฯ โยปิ ภิกฺขู ฯ อญฺญตฺถ ฐาเน ฯ ยถา จ ปตฺเต วิชฺชมานโภชนํ น ภุญฺชิตุกาโม โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอกสฺมึ หีติ หิ สจฺจํ ปตฺตมุขหตฺถาติ ตีสุ ปเทสุ เอกสฺมึ ปเท วุตฺตลกฺขณํ สพฺพตฺถ ปเทสุ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ เอส นโยติ สพฺพตฺถ ปเทสุ เวทิตพฺโพ เอโส นโย ฯ ตตฺถาติ กุรุนฺทิยํ ฯ

[๗๘] หตฺถปาเส ฐิโตติ เอตฺถ ปน วจเน วินิจฺฉโย ฯ อาสนสฺส ปจฺฉิมนฺตโต ปฏฺฐาย ตสฺส โอริมนฺเตน ปริจฺฉินฺทิตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ อาสิยเต อาสนํ นิสีทนกิริยา ภาวสาธนํ ฯ ปจฺฉิโม อนฺโต ปจฺฉิมนฺโต ฯ ปณฺหิอนฺตโต ปฏฺฐาย ตสฺส โอริมนฺเตน ปริจฺฉินฺทิตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺส ปสฺสสฺส ปาริมนฺตโต ปฏฺฐาย ตสฺส โอริมนฺเตน ปริจฺฉินฺทิตฺวาติ

๑. ปีสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๓๒๙ ส.๔๐๒.๔๐๓]

สมฺพนฺโธ ฯ ทายกสฺสาติ ปทํ องฺคนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ปสาริต-
หตฺถํ ฐเปตฺวา อา...ยํ องฺคํ ตสฺส องฺคสฺส ฯ หตฺถสฺส
ปาโส สมีโป หตฺถปาโส ฯ ตสฺมินฺติ หตฺถปาเส ฯ น ตโตติ
ตโต หตฺถปาสโต ปรํ ปวารณา น โหติ ฯ ตนฺติ ภตฺตํ ฯ
อุปนาเมตฺวา วาติ อภิมุขํ หริตฺวา ฯ อิโตติ ปตฺตโต ฯ
คณฺหิตฺวา ปน คโต ภิกฺขุ ตุณฺหี ติฏฺฐติ ฯ อลนฺติ อยุตฺตํ ฯ
จสทฺโท ทูรภาวโต จ อนภิหรณโต จาติ โยเชตพฺโพ ฯ
อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ ตนฺติ ภตฺตํ ฯ ตตฺราติ ปริเวสนฏฺฐาเน ฯ
ตนฺติ ปจฺฉึ ฯ สา ปจฺฉิ ฯ ตโต ปจฺฉิโต คณฺหนฺตนฺติ ปเท
อปาทานํ ฯ ทาตุกามตาย ภตฺตํ คณฺหนฺตํ ปริเวสกํ ปฏิกฺ-
ขิปนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส ปวารณา โหติ ฯ ผุฏฺฐมตฺตา ว ปจฺฉิ ฯ
นนฺติ ปจฺฉึ ฯ กฏจฺฉุ ฯ เป ฯ ปน ปฏิกฺขิปนฺตสฺส ปวารณา
โหติ ฯ กฏจฺฉุอภิหาโรเยว หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ กฏจฺฉุนา
อภิหาโร กฏจฺฉุอภิหาโร ฯ ตสฺสาติ ภตฺตสฺส ฯ ทฺวินฺนํ สมฺภาเรปีติ
ปริเวสกสฺส จ อญฺญสฺส จ สเม ภตฺตปจฺฉิภารวหเนปิ ฯ

[๗๙] ปฏิกฺเขโป ปญฺญายตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย อิติ
เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถาติ กายวาจาปฏิกฺเขเปสุ นิทฺธารณํ ฯ มจฺฉํ
ปูติมจฺฉํ ขาทนฺตีติ มจฺฉิกา มกฺขิกา มจฺฉิกานํ นิวารณตฺถํ
กตา วีชนิ มจฺฉิกวีชนิ ฯ อากิรนฺตํ ชนํ วทตีติ ปเท กมฺมํ ฯ

[ปา.๓๒๙ ส.๔๐๓..๔๐๕]

อากิรากิราติ ตฺวํ อากิร อากิร ฯ โกฏฺเฏตฺวาติ สมูหํ กตฺวา[๑] ฯ
เอตฺถาติ เอตสฺมึ วจเน กถํ กึ อิติ ปุจฺฉา ฯ อนากิรณตฺ-
ถายาติ อปกฺขิปนตฺถาย ฯ อากิรากิร[๒] โก ฯ เป ฯ ปูเรหีติ วจนสฺส
ภิกฺขุนา วุตฺตตฺตา ปวารณา โหตีติ อาห ฯ นามสทฺโท อรุจิ-
สูจนตฺโถ ฯ อิโตปีติ อิโตปิ มยฺหํ ภตฺตโต ฯ เตติ ตว ฯ
ตตฺราปีติ ตสฺมึปิ วจเน อาหาติ ปเท อาธาโร ฯ เอวํ กิญฺจิ
คณฺหิสฺสสีติอาทินา วจเนน อยํ ภิกฺขุ มยฺหํ สนฺติกํ น
อาคมิสฺสติ ฯ อถวา เอวํ วจเนน ภตฺตํ มยฺหํ น อาคมิสฺสติ อิติ
มนสิกาเรน คณฺหิสฺสสีติ วจนสฺส ภิกฺขุนา วุตฺตตฺตา ปวารณา
โหติ ฯ ตนฺติ วจนํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ รเส ฯ ปริสฺสาวิโต
รโส ฯ เอตฺถ วจเน กถํ อิติ อภยตฺเถโร อาห ฯ อยํ มหา-
เถโร ฯ เอตสฺส อภิหารกสฺส ฯ ตนฺติ มํสํ ฯ เอตํปีติ มํสํ ฯ
ปิสทฺโท มํสรเสน อาปุจฺฉนฺตนฺติ เอตฺถ วุตฺตมํสรสํ อเปกฺขติ ฯ
อปฺปวารณารหสฺสาติ ปวารณาย อนารหสฺส สูปพฺยญฺชนสฺส

๑. โกฏฺเฏตฺวาติ ปหริตฺวา ภินฺทิตฺวา ฉินฺทิตฺวา วิชฺฌิตฺวา ขณฺฑํ กตฺวา จุณฺณํ กตฺวา
อิจฺจาทิ อตฺโถ อมฺหากํ ตตฺถ ตตฺถ ทิสฺสติ ฯ สมูหํ กตฺวาติ อตฺโถ ปน กุหิญฺจ
อทิฏฺฐปุพฺโพ ฯ สมูหํ อกตฺวาติ ภวิตพฺพํ มญฺเญ อฆนํ กตฺวา วิภตฺตสิตฺถํ
กตฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ ๒. อากีรากีร อิติ วณฺณนาปาโฐ.

[สํ.๔๐๕.๔๐๖]

นาเม มํสสฺส วุตฺตตฺตา น ปวาเรติ ฯ นิมนฺตเนติ นิมนฺตนฏฺ-
ฐาเน ฯ มํสํ อภิหฏํ มญฺญมาโน ภิกฺขุ ฯ

[๘๐] เอวํ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ตตฺถาติ กุรุนฺทิยํ ฯ เยนา-
ปุจฺฉิโตติ โส ภิกฺขุ ปิณฺฑปาตจาริเกน ภิกฺขุนา เยน ภตฺเตน
อาปุจฺฉิโต ตสฺส ภตฺตสฺส อตฺถิตาย ฯ อิติ อยํ เอตฺถ ภตฺตํ
คณฺหถาติ วจเน อธิปฺปาโย ฯ ตตฺราติ ยาคุมิสฺสกภตฺเต ฯ
อิทญฺจาติ ยาคุ พหุตรา วา โหตีติอาทิ วจนํ ฯ เอตฺถาติ
ยาคุ พหุตรา วา โหติ สมสมา วาติอาทิวจเน ฯ ตตฺราติ
ตสฺมึ มิสฺสเก ฯ อิทญฺจาติ อิทํ มิสฺสกํ ฯ น สมาเนตพฺพนฺติ
น สมานกาตพฺพํ ฯ อสมานภาวํ ญาเปนฺโต อาห กรมฺพโก
หีติอาทิ ฯ อิทนฺติ อิทํ มิสฺสกํ ภตฺตมิสฺสกเมว ฯ เอตฺถาติ
เอตสฺมึ มิสฺสเก โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ พหุรเส ภตฺเต รสํ
คณฺหถ พหุขีเร ขีรํ คณฺหถ พหุสปฺปิมฺหิ จ ปายาเส สปฺปึ
คณฺหถ อิติ เอวํ วาจาย วิสุํ กตฺวา เทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ โยติ
โย ภิกฺขุ ฯ อถาติ ยทิ ฯ ตนฺติ นาวํ วา เสตุํ วา ฯ เตสูติ
ยานาทีสุ ฯ ตสฺสาติ อุกฺกุฏฺฐิกภิกฺขุสฺส ฯ ตสฺสาติ ปสฺสสฺส ฯ

[๘๑] ตํ ปนาติ อนติริตฺตํ โหติ ฯ ตตฺถาติ อกปฺปิย-
กตนฺติอาทิปเทสุ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ผลาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อกปฺปิย-
โภชนํ วาติ กุลทูสกาทินา อุปฺปนฺนํ อกปฺปิยโภชนํ ฯ เอตนฺติ

[ปา.๓๒๙ ส.๔๐๖..๔๐๘]

กปฺปิยอกตํ ผลาทิ จ อกปฺปิยมํสโภชนญฺจ ฯ ตํ ผลาทิกํ อกปฺ-
ปิยํ เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวนฺติ อลเมตํ สพฺพนฺติ เอวํ ฯ
ตสฺเสวาติ อนติริตฺตสฺส ฯ อปิเจตฺถาติ เอตฺถ อติริตฺเต อญฺญํ
วจนํ วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ มํสหิรนฺติ มํสอวยวํ มํสเปสึ ฯ ตตฺเถวาติ
ปวารณฏฺฐาเน ฯ ตสฺส ภิกฺขุโนติ นิสินฺนสฺส ตสฺส ภิกฺขุโน
ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เสสนฺติ ปตฺเต อวสิฏฺฐํ ภตฺตํ ภุญฺชิ-
ตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ เตน ภิกฺขุนาติ นิสินฺเนน เตน ภิกฺขุนา
การาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ กปฺปิยํ การาเปตฺวาติ อลเมตํ
สพฺพนฺติ วทาเปตฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ

ยํ หีติ หิ สจฺจํ ยํ ภตฺตํ ภตฺตาหรณกสฺส ตสฺส ภิกฺขุสฺส
หตฺเถ ลคฺคํ ตํ ภตฺตํ อกปฺปิยํ โหติ ฯ ตสฺสาติ ภตฺตสฺส
อาหรณกสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ หตฺถโธวรกิจฺจนฺติ ภตฺตาหรณกสฺส
ภิกฺขุสฺส หตฺถโธวนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ภุญฺชนฺตสฺส ภตฺตาหรณกสฺส
ภิกฺขุสฺส ฯ เยนาติ ปจฺฉํ นิสินฺเนน เยน ภิกฺขุนา กตนฺติ ปเท
กตฺตา ฯ โส ภิกฺขุ ตสฺมึเยว ปจฺฉภาชเน ปุน กปฺปิยํ กาตุํ
น ลภตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๘๒] กสฺมา ปน โส ปุน กาตุํ น ลภตีติ อาห เยน
อกตนฺติอาที ฯ เยน อกตํ เตน กาตพฺพํ ยํ จ อกตํ ตํ

[ส.๔๐๘..๔๑๐]

กาตพฺพนฺติ อยํ สีหลฏฺฐกถาปาโฐ ฯ ตสฺส ตํ วิวเรนฺโต อาห เยน อกตนฺติ อญฺเญนาติอาทึ ฯ อญฺเญน ภิกฺขุนาติ ปฐมํ กปฺปิยํ การกภิกฺขุโต อญฺเญน ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท การิตกมฺมํ ฯ ภตฺตาหารเกน เยน ภิกฺขุนา ปฐมํ กปฺปิยํ น กตํ เตน ภิกฺขุนา กาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เยนาติ ปฐมํ นิสินฺเนน เยน ภิกฺขุนา กตํ ฯ เตนปิ ภิกฺขุนา ยํ โภชนํ กปฺปิยํ อกตํ ฯ เตนปีติ ปทํ อกตํ กาตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ปิสทฺเทน น เกวลํ อญฺเญเนว กาตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ ตํ โภชนํ ฯ อญฺญสฺมึ ภาชเน ภตฺตาหารกภิกฺขุสฺส กาตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย เตนาห ปฐมภาชเน ปนาติอาทึ ฯ

ตตฺถ หีติอาทิ พฺยฺหีกรณํ ฯ สจฺจํ ตตฺถ ปฐมภาชเน ฯ กยิรมานํ พฺยญฺชนาทิโภชนํ ฯ อญฺญสฺมึ ภาชเนติ ยสฺมึ ภาชเน ปฐมํ กตํ ตโต อญฺจสฺมึ ปตฺตาทิภาชเน ฯ น เกวลํ ปตฺเตเยว กาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ กุณฺเฑปีติ กุมฺภิยํ ฯ ภิกฺขูนํ สตํ ภิกฺขุสตํ ฯ

[๘๓] ภิกฺขุนฺติ ปทํ นิสีทาเปนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ภุญฺชติ เอตฺถาติ ภุญฺชนกํ อวสฺสํ ภุญฺชนกํ ฯ มงฺคลนิมนฺตเนติ มงฺคลตฺถาย นิมนฺตนฏฺฐาเน ฯ ตตฺถาติ นิมนฺตนฏฺฐาเน ฯ สยํ คนฺตฺวา

๑. ภิกฺขุนาติ ปทํ เยนาติ ปทสฺส วิวรณิยนฺติ เม มติ ฯ

พฺยตฺตํ ภิกฺขุํ กปฺปิยํ การาเปตฺวา ภตฺตํ อาเนตฺวา นิมนฺตนฏฺฐาเน ภุญฺชิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ คิลานาติริตฺตนฺติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

คิลานสฺส ยํ ภุตฺตาวเสสํ ตํ โภชนํ คิลานาติริตฺตํ นาม เกวลํ น โหติ อถโข สจฺจโต ยงฺกิญฺจิ วตฺถุ คิลานํ อุทฺทิสฺส อุทฺทิสิตฺวา อชฺช วา ฯ เป ฯ ขาทิสฺสตีติ อิติ มนสิกาเรน อาหฏํ ตํ วตฺถุ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ยํ ทุกฺกฏํ ตํ ทุกฺกฏํ อามิเสน อสํสฏฺฐวเสน ภควตา วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ยามกาลิกํ ปีปา ฯ เป ฯ ทนตฺถํ ปริภุญฺชโต ภิกฺขุสฺส อนาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท เสสํ วจนํ ฯ

กิริยากิริยนฺติ เอตฺถ ปฏิกฺขิปิตฺวา ภุญฺชนํ กิริยา อติริตฺตสฺส อกรณํ อกิริยาติ เวทิตพฺพํ ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๗๔] อุปนหนํ พนฺธนํ อุปนาโห นห พนฺธเน ฯ ชนิโต อุปนาโห เยน โส ชนิตอุปนาโห ฯ อภิหฏนฺติ วา อภิหฏฺฐุนฺติ วา เทฺว ปาฐา ปาลิยํ ทิสฺสนฺติ ฯ อฏฺฐกถายํ ปน อภิหฏฺฐุนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ ปวาเรยฺยาติ อิจฺฉาเปยฺย ฯ อภิหฏฺฐุํ ปวารณา- ยาติ อภิหริตฺวา ปวารณาย ฯ อเปกฺขมาโนติ อิจฺฉมาโน ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[ปา.๓๒๙..๓๓๒ ส.๔๑๐..๔๑๒]

[๘๕] โสติ สมชฺโช ฯ เตสนฺติ นาฏนาฏกานํ ฯ
อุปสมฺปนฺนาติ อุปริภาวํ ภิกฺขุภาวํ ปตฺตา ฯ เตติ สตฺตรสวคฺคิยา ฯ
อถาติ ตทา ฯ เนสํ สตฺตรสวคฺคิยานํ ฯ เตติ ญาตเก ฯ วิคโต
กาโล วิกาโล ตสฺมึ ฯ โภชนสฺส กาโล โภชนกาโล ฯ โส
จาติ โภชนกาโล ฯ อสฺสาติ วิกาเลติ ปทสฺส ฯ กาลสงฺคหนฺติ
กาโลติ คณนํ ฯ ตโตติ จิตมชฺฌนฺติกโต ฯ กุกฺกุจฺจเกน ปนาติ
จิตมชฺฌนฺติเก กุกฺกุจฺจเกน ภิกฺขุนา สหสา ปีวนํ น กตฺตพฺพํ ฯ
กาลสฺส ชานนตฺถํ ฐปิโต ถมฺโภ กาลตฺถมฺโภ ฯ กาลนฺตเรติ
โภชนกาลสฺส อนฺตเร ฯ วาสทฺโท มชฺฌนฺติกกาลํ วิกปฺเปติ ฯ

อวเสสํ ขาทนียํ นามาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สกฺขลิ-
โมทโกติ วฏฺฏิโมทโก ฯ ตตฺถาติ สกฺขลิโมทกาทิมฺหิ ฯ ยํปิ วตฺถุ
ปณฺณ...อามิสคติกํ อามิสนฺติ นามคตํ โหติ ฯ ยํปีติ อนิยมนํ ฯ
ตสฺส อิทํปีติ นิยมนํ ฯ ปิสทฺโท สกฺขลิโมทกาที อเปกฺขติ ฯ
เสยฺยถีทนฺติ กตมํ ฯ ขาทิตพฺพนฺติ ขาทนียํ ฯ มูลญฺจ ตํ
ขาทนียญฺจาติ มูลขาทนียํ กนฺทขาทนียาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ

กามิยตีติ กนฺโท มูลวิเสโส กมุ อิจฺฉายํ รุทอุนาทิ-
สุตฺเตน ทกปฺปจฺจโย ฯ อุฏฺฐิตมตฺเตน นิมิเลตีติ มุฬาลํ
ถูลตรุณมูลํ มิล นิมิลเน มุฬาทโยติ สุตฺเตน กลปฺปจฺจโย

๑. นฏ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๓๕.๓๓๖ ส.๔๑๒.๔๑๓]

อิสฺส อุตฺตํ ลสฺส ผตฺตญฺจ ฯ

อิทํปิ วตฺถุ ขาทียสงฺคหเมว ขาทนียํ อิติ คณนํ เอว คจฺฉติ ฯ ตตฺถ ปนาติ มูลขาทนียาทีสุ ฯ มุขมตฺตนิทสฺสนนฺติ สงฺเขเปเนว ปกาสนํ ฯ

[๘๖] มูล...เย วินิจฺฉโย ตาว ฯ มูลกมูลํ พารกมูลํ[๑] ปุจฺจุมูลํ ตมฺพกมูลํ ตณฺฑุเลยฺยกมูลํ วตฺถเลยฺยกมูลํ พชฺชกลิมูลํ[๑] ชชฺฌริมูลํ ฯ มูลกสฺส มูลํ มูลกมูลํ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ สูเปยฺยปณฺณมูลานีติ สูปารหปณฺณานํ มูลานิ ฯ เอตฺถ จาติ มูลกมูลาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ พชฺชกลิมูเลติ ปทํ ชรฑฺฒนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ชรฑฺฒนฺติ ตรุณมูลํ ฯ ชรฏฺฐนฺติปิ อตฺถิ ฯ ตํ ชรฑฺฒํ ฯ อญฺญํปิ มูลํ ฯ มูลกญฺจ พารกญฺจ ชชฺฌริ จ มูลก...ชชฺฌริโน เตสํ มูลานิ มูลก...มูลานิ ฯ ชกฑฺฒานิปีติ ปิสทฺเทน น เกวลํ มูลกาทีนิ[๒] มูลานิ อามิสคติกานีติ ญาเปติ ฯ วุตฺตนฺติ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ

ยานิ ปน เภสชฺชานิ ปาลิยํ ภควตา วุตฺตานิ ตานิ เภสชฺชานิ ยาวชีวิกานีติ สมฺพนฺโธ ฯ หลิทฺทํ สิงฺคเวรํ วจํ วจตฺถํ

๑.วารกมูลํ วชฺชกลิมูลนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. มูลกาทีนํ ฯ มูลกวารกชชฺฌริมูลานีติ อยํ วณฺณนาปาโฐปิ อสุทฺธปาโฐ ภเวยฺย มูลก...มูลานนฺติ ยุตฺตรํ- ชรฑฺฒานิปีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

[สี.๔๑๓.๔๑๔]

อติวิสํ กฏุกโรหิณี[๑] อุสีรํ ภทฺทมุฏฺฐกํ[๑] ฯ ขาทนีเย ขาทนียตฺถนฺติ ปูวาทิขาทนีเย วิชฺชมานํ ขาทนีเยน กตฺตพฺพกิจฺจํ เนว ผรนฺติ น นิปฺผาเทนฺติ ฯ เตสนฺติ ยาวชีวิกเภสชฺชานํ ฯ

[๘๗] จูฬปญฺจมูลนฺติ

สาลปณฺณิ ปุถปณฺณิ　　พหติ ทฺวยโปกฺขรา
วาตปิตฺตหรํ พลฺยํ　　กณิยํ ปญฺจมูลิกนฺติ ฯ

มหาปญฺจมูลนฺติ

พิลฺลโสธาตาตมฺโภริ　　ปาฏลี คณการิกา-
ทีนํ จ วาตาทิหรํ　　มหนฺตํ ปญฺจมูลิกนฺติ ฯ

อิทํ เภสชฺชํ คนฺเถ วุตฺตํ ฯ

อผรณภาโวเยวาติ อนิปฺผาทนภาโวเยว ฯ เอเตสํ มูลขาทนียานํ ฯ ตสฺมาติ[๒] ปทํ เวทิตพฺพนฺติ ปเท เหตุ ฯ กสฺมา ปน ลกฺขณเมว ทสฺสิตํ นนุ จ มูลขาทนียํ วิตฺถาเรตฺวา วตฺตพฺพนฺติ โจทนํ สนฺธายาห สุพหุํ วตฺวาปีติอาทึ ฯ หิ สจฺจํ สุพหุํ อติพหุํ วตฺวา อผรณสงฺขาเต อิมสฺมึเยว ลกฺขเณ อเมฺหหิ ฐาตพฺพํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถ ฯ นามสญฺญาสูติ มูล-

๑. กฏุกโรหิณี ภทฺทมตฺตกํ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. วณฺณนายํ ตสฺมาติ ปทํ อิมสฺมึ ปโยเค นตฺถิ ตสฺสาติ ปทเมว ทิสฺสติ ฯ ตสฺมาติ ยุตฺตตฺตรนฺติ เม มติ ฯ

[ส.๔๑๔]

ขาทนียานํ นามสฺส ววฏฺฐานสงฺขาตสญฺญาสุ ฯ ยถา จ มูเล ลกฺขณวเสน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺเสวาติ ลกฺขณสฺส ฯ ยญฺจ ตํ มูลํ อฏฺฐวิธํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ตสฺส มูลสฺส ฯ อาจริเยหิ วุตฺตํ ฯ มูลขาทนียํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๘๘] กนฺทขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ ทุวิโธติ ทีฆวฏฺฏวเสน ทุวิโธ ฯ ทีโฆ จ รสฺโส จาติ ปททฺวยํ ภึส...นฺทาทีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ภึสญฺจ กึสุกญฺจ ภึสกึสุกา เตสํ กนฺโท ภึส... กนฺโท โส อาทิ ยสฺส โส ภึส...กนทาทิ ฯ วฏฺโฏ จาติ[๑] ปทํ อุปฺป...นฺนาทีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ยํ วฏฺฏํ คณฺฐีติปิ อาจริยา วทนฺติ ฯ อุปฺปลญฺจ กเสรุกญฺจ อุปฺปลกเสรุกา ฯ ตตฺถาติ กนฺเทสุ ฯ ชิณฺณชรฑฺฒฏฺฐานนฺติ ชิณฺณชรฑฺฒสฺส ฐานํ ฯ ฉลฺลิ จาติ จสทฺโท สุขุมมูลานิ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สุขขาทนีโยติ สุเขน ขาทิตพฺโพ ฯ สาลกลฺยาณีโปตกกนฺโทติ สาลกลฺยาณีโปตกสฺส กนฺโท ฯ

สาลกลฺยาณี นาม รุกฺโข พุทฺธสฺส วา จกฺกวตฺติรญฺโญ วา อุปฺปชฺชนกาเล โหตีติ พุทฺธวํสฏฺฐกถาทีสุ วุตฺตํ ฯ

อมฺพาฏก... เกตก... มาลุว[๒]... ฯ ภิสสงฺขาโตติ ปทํ

๑. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ ๒. กิมตฺถาย ลิขิตมีทิสํ ฯ อิโต ปรมฺปิ ตาทิสเมว อตฺถิ ฯ

ปทุมปุณฺฑรีกกนฺโทติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ภิสสงฺขาโตติ ภิเสน สมฺพนฺโธติ[๑] อตฺโถ ฯ ปทุมญฺจ ปุณฺฑรีกญฺจาติ ทฺวนฺโท ฯ ปิณฺฑาลุ จ มสาลุ จาติ[๒] ทฺวนฺโท ฯ อาลุว... สิคฺคุ... ฯ นีลุปฺปลญฺจ รตฺตุปฺปลญฺจ กุมุทญฺจ โสคนฺธิกญฺจ นีลุ...นฺธิกา[๓] ฯ เอวมาทโยติ ปทํ ผรณกนฺทาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ขีรวลฺลี... ฯ ขีรกาโกลิ จ ชีวิกญฺจ อุสภกญฺจ ขีร...ณานิ ฯ เตติ ขีรกาโกลิกนฺทาทโย สงฺคหิตา ฯ

[๘๙] มูฬาลาขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ สทิสํเยวาติ ปทํ เอรกมูลํ กณฺฑลมูลนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปทุมปุณฺฑรีกมูฬาเลหิ สทิสํเยวาติ อตฺโถ ฯ ปุณฺฑรีกมูฬาลสทิสํเยวาติ[๔] ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุชฺชติ ฯ เอวมาทีติ ปทํ ผรณกมูฬาลนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ หลิทฺทํ จ สิงฺคเวรญฺจ มกจิ จ จตุรสฺสวลฺลี จ เกตกญฺจ ตาโล จ หินฺตาโล จ กุนฺตาโล จ นาฬิเกโร จ ปูครุกฺโข จ หลิทฺท-...รุกฺขา ฯ ตนฺติ หลิทฺทอาทิมูฬาลํ ฯ

[๙๙] มตฺถกขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ ตาโล จ หินฺตาโล จ

๑. ภิสนฺติ สงฺขํ คโตติ ยุตฺตตรํ ฯ ๒. ปิณฺฑาลุมญฺจ สาลุ จาติ ฯ ๓. นปุํสกลิงฺเค ปฐมาพหุวจนํ กตฺตพฺพํ ฯ ๔. อยเมว ปาโฐ วณฺณนายํ ทิสฺสติ ยุชฺชติ วา ปเนส น ยุชฺชติ วา สนฺนิฏฺฐานํ กาตุํ น สกฺโกมิ สุฏฺฐุ วิจาเรตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[ส.๔๑๔.๔๑๕]

กุนฺตาโล จ เกตกญฺจ นาฬิเกโร จ ปูครุกฺโข จ ขชฺชูรี ฯ
เวตฺตญฺจ เอรกญฺจ กทลี จ ตาล...ทลิโย ฯ นโฬ อุจฺฉุ มูลโก
สตาวรี ฯ เอวมาทีติ ปทํ มตฺถโกติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ รุกฺโข
จ วลฺลี จ รุกฺขวลฺลิโย ฯ ชรฑฺฒพุนฺโธติ ตรุณมูลํ ฯ

[๙๑] ขนฺธขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ อนฺโตปจวีคโตติ อนฺโต-
ปจวิยํ ฐิโต ฯ เอวมาทิ ขนฺโธ ยาวกาลิโกติ สมฺพนฺโธ ฯ
ปรฺณทณฺฑโก อรวินฺทกทณฺโฑ ฯ

ตจขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ โสปิ อุจฺฉุตฺตโจ ฯ เสโส ตโจ ฯ
นิมฺโพ กุฏช[๑]... ปคฺคว... นตฺตมาล... ฯ เอตฺถาติ อนุชานามิ
ภิกฺขเวติอาทิวจเน ฯ เอเตสํปิ มตฺถกกฺขนฺธตฺตจานํ ฯ วุตฺตกสาวานิ
จาติ ปาลิยํ วุตฺตานิ นิมฺพาทิกสาวานิ สพฺพกปฺปิยานิ สพฺพโส
อนุรูปานิ อิติ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพานิ ฯ

[๙๒] ปตฺตาขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ เป ฯ ปุนฺนาโค ฯ เป ฯ เสสุ
สิงฺคุ[๒] กาสมทฺทิโก[๒] อุมฺมาจีนมุคฺโค มาโส ราชมาโส มหานิปฺผาวํ
ฐเปตฺวา อวเสสนิปฺผาโว อคฺคิมตฺโถ[๒] สุณิสณฺณิโก[๒] เสตวรโน[๒]

๑. กุฑช...อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. สิคฺคุ กาสมทฺทโก อคฺคิมฏฺโจ สุนิสณฺณโก เสตวรโณติ วณฺณนาปาโจ ฯ กาสมทฺโท อคฺคีมนฺโถ สุนิสณฺณกํ สุนิปณฺณโกติปิ อตฺถิ ฯ

นาฬิโก[๑] ภูมิยํ ชาตโลณี ฯ เป ฯ อญฺญานิ จ เอวรูปานิ ปตฺตานิ ฯ
ยา โลณิ ฯ มหานขปิฏฺฐิยา มตฺตํ ปณฺณํ ยสฺสา สา มหานข-
ปิฏฺฐิมตฺตปณฺณา ฯ พฺรหฺมิ ฯ เป ฯ ทีปวาสิโนติ ชมฺพุทีปวาสิโน
อาจริยา ลงฺกาทีปวาสิโน วา วทนฺติ ฯ อโสกปลฺลวํ ฯ ปโฏล...
สุลสิ[๒]... กปฺปาสิก... ฯ น เกวลญฺจ ปณฺณานิ ยาวชีวิกานิ ฯ
เตสํ นิมฺพาทีนํ ฯ ปุปฺผผลาทีนิปิ ยาวชีวิกานีติ สมฺพนฺโธ ฯ
ยาวชีวิกปณฺณานํ อนฺโต นตฺถิ ฯ อชฺชุก...ผณิชฺชก...ตมฺพุล-
ปณฺณํ[๓] ฯ มูลกปุปฺผํ ฯ เป ฯ จูฬนิปฺผาวปุปฺผํ ฯ เป ฯ กณฺณิการปุปฺผํ
อคนฺธิกปุปฺผํ กณฺณวิรปุปฺผํ ชีวปุปฺผนฺติ เอวมาทิ ผรณกปุปฺผํ
ยาวกาลิกํ ฯ อโสโก จ พกุโล จ กุเลยฺยโก จ ปุนฺนาโค จ
จมฺปโก จ ชาติ จ กณฺณวิโร จ กณฺณิกาโร จ กนฺโท[๔] จ
นวมาลิกา[๕] จ มลฺลิกา จาติ ทุวนฺโทฺว ฯ ตสฺสาติ ยาวชีวิก-
ปุปฺผสฺส ฯ

๑. นาลิโกติ วณฺณนาปาโฐ ฯ นาลิโก นาฬิโกติ ปททฺวยํ ปนตฺถโต เนกํ ภเวยฺย ฯ
๒. คุลสิ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ๓. ตมฺโพล... อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๔. กณฺฑ
อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ กุณฺฑ อิติ วา ภเวยฺย ฯ ๕. วนมาลิก อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ
วนมลฺลิกาติปิ อตฺถิ ฯ ยทิ ปเนเตสํ ทฺวินฺนํ ปทานมญฺญตรํ อวิรุทฺธํ เอเต
นานตฺถา ภเวยฺยุํ ฯ

[ส.๔๑๖.๔๑๗]

จ นาฬิเกโร จ อมฺพณฺ จ[๑] ชมฺพุ จ อมฺพาฏโก[๒] จ ตินฺติณิโก จ มาตุลุงฺโค จ กปิฏฺโฐ จ ลาพุ[๒] จ กุมฺภณฺโฑ จ ปุสฺสผลญฺจ ติมฺพรุสโก จ ติปุโส จ วาติงฺคโณ จ โจจญฺจ[๓] โมจญฺจ[๓] มธุโก จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ ผลานิ ยาวกาลิกานิ ยานิ ผลานิ ผรนฺติ ตานิ ผลานิ ยาวกาลิกานิ ฯ เนสนฺติ ยาวกาลิกผลานํ ฯ ยานิ จ ปน ผลานิ วุตฺตานิ ตานิ ยาวชีวิกานีติ สมฺพนฺโธ ฯ พิลงฺคํ[๔] ปิปฺผลึ มริจํ หรีตกํ วิเภทกํ[๔] อามลกํ โกฏฺจผลํ ฯ เตสํปีติ ยาวชีวิกผลานํ ปริยนฺตนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อปริปกฺกานิ ผลานิ ฯ อจฺฉิโว จ พิมฺโพ จ วรโก[๔] จ เกตกญฺจ กสฺมิรํ จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ ชาติผลํ กฏุกผลํ เอลา ตกฺโกลํ ฯ

[๘๔] อฏฺฐิขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ สิทฺธตฺถกฏฺจิ[๔] ราชิกฏฺจิ ฯ เตสนฺติ ยาวชีวิกอฏฺฐีนํ ฯ

ปิฏฺจขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ โธตกตาลปิฏฺจํ ชีรวลฺลีปิฏฺจนฺติ เอวมาทีนิ ผรณกานิ ปิฏฺฐานิ ยาวกาลิกานิ ฯ อสฺสคนฺธาทิปิฏฺฐานิ จ ฯ เตสนฺติ ยาวชีวิกปิฏฺฐานํ ฯ

๑. ปุ๊ลิงฺโค กาตพฺโพ ฯ ๒. อมฺพาตก...ลาวุ อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๓. ปุ๊ลิงฺโค กาตพฺโพ ฯ ๔. วิลงฺคํ วิภีตกํ พิมฺพวรณ สิทฺธฏฺจกฏฺจิ อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ส.๔๑๗.๔๑๘]

นิยฺยาสขาทนีเย วินิจฺฉโย ฯ เสสา วุตฺตนิยฺยาสา ยาว-ชีวิกา ฯ ชตูนีติ นิยฺยาสา ฯ หิงฺคุํ หิงฺคุชตุํ หิงฺคุสิปาฏิกํ ตกฺกํ ตกฺกปตฺตึ ตกฺกปณฺณึ สชฺชุลสํ ฯ ตตฺถาติ ยานิ วา ปนญฺญานิปีติอาทิปาลิยํ สงฺคหิตานีติ[๑] ปเท อาธาโร ฯ

มูลขาทนียาทีสูติ ปทํ นิทฺธารณํ ฯ สงฺคหิตนฺติ คณิตํ ปริจฺฉินฺนํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๙๕] ชฏิลสหสฺสสฺสาติ อุรุเวลกสฺสปาทิกสฺส ชฏิลสหสฺสสฺส ฯ ปธานฆเรติ กมฺมฏฺฐานโอโลกนาทิวีริยสฺส กรณฏฺฐานฆเร ฯ โสติ เวพฏฺฐสีโล ฯ ตญฺจ โข โอทนํ อปฺปิจฺฉตาย อาหรติ น ปจฺจยคิทฺธตาย อาหรติ ฯ ตโตติ ตโต สตฺตาหโต ปรํ ฯ กาโร ฯ เป ฯ ยาติ ปทตฺตยํ อตฺถโต เอกํ สมานํ ฯ กาโร กรณํ กิริยาติ อตฺถโต เอกนฺติ เอเตน การสทฺทสฺส ภาวตฺถํ ทสฺเสติ ฯ สมฺมา นิธานํ ฐปนํ สนฺนิธิ ฯ อสฺสาติ ขาทนีย-โภชนียสฺส ฯ เอตนฺติ สนฺนิธิการณํ[๒] ฯ อสฺสาติ สนฺนิธิกากนฺติ ปทสฺส ฯ เอกเมกสฺมินฺติ เอเกกสฺมึ ฯ ทุทฺโธโตติ ทุฏฺฐุ โธโต ฯ อิทานิ ทุทฺโธตภาวเมว วิภาเวตุํ ยํ องฺคุลิยาติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยํ องฺคุลิยา ฆํสนฺตสฺส เลขา ปญฺญายตีติ ยํ ปตฺตํ

๑. สงฺคหิตานนฺติ ฯ ๒. สนฺนิธิการกนฺติ วจนํ อิติ ภวิตพฺพํ ฯ

โธตํ องฺคุลิยา ฆํสนฺตสฺส ปตฺเต องฺคุลิยา เลขา ปญฺญายติ โส ปตฺโต ทุทฺโธโต โหตีติ อตฺโถ ฯ เสฺนโหติ เตลํ โส เสฺนโห ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ปตฺเต ฯ เตลสฺส วณฺโณ ยสฺมึ โส เตลวณฺโณ เตลวณฺโณ จ โส ปตฺโต จาติ เตลวณฺณปตฺโต ฯ สา อพฺโพหาริกาติ สา องฺคุลีเลขา อาปตฺติยาการณนฺติ น วตฺตพฺพาติ อตฺโถ ฯ ยนฺติ ยํ โภชนํ ฯ ตโต หีติ หิ สจฺจํ ตโต อปริจฺจตฺตโภชนโต ฯ

อวเสเสสูติ มนุสฺสมํสโต อวเสเสสุ หตฺถิอสฺสสุนขอหิสีหพฺยคฺฆทีปิอจฺฉตรจฺฉมํเสสุ เจว อปฺปจฺจเวกฺขิเต อุทฺทิสฺสกตมํเส จ ฯ วิกปฺปทฺวเยปีติ สามิสนิรามิสสงฺขาเต วิกปฺปทฺวเยปิ ฯ ยามกาลิเกสุ อนติริตฺตปฺปจฺจยา ปน วิกาเล สพฺพ ฯ เป ฯ ปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพวิกปฺเปสูติ อาปชฺชิตพฺพาปตฺติสงฺขาเตสุ สพฺพวิกปฺเปสุ ฯ

[๕๖] อนาปตฺติ ยาวกาลิกนฺติอาทิมฺหิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อนุโลมปาเนหีติ เวตฺตตินฺติณิกมาตุลุงฺคกปิฏฺจกรวินฺทาทขุทฺทกผลปาเนหิ ฯ อฏฺฐวิธํ ปานนฺติ

มธุมุทฺทิกสาลูก- โจจโมจอมฺพชมฺพู
ผารุสํ นาคฺคิสนฺตตฺตํ ปานกํ ยามกาลิกนฺติ ฯ

ตตฺถาติ ยาวกาลิกาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ สตฺตกฺขตฺตุํปิ[1] ฯ เป ฯ

๑. สตกฺขตฺตุมฺปีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๓๘ ส.๔๒๐..๔๒๒]

ติกฺกมติ ยาวกาลิกํ ภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติ ยามกาลิกํ ฯ เป ฯ
รตฺตํ ภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติ สตฺตาห ฯ เป ฯ รตฺตํ ภุญฺชนฺตสฺส
อนาปตฺติ ปจฺจเย การเณ สติ อิตรํ ยาวชีวิกํ ภุญฺชนฺตสฺส
อนาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ ปานกถาติ
อฏฺฐวิธปานกานํ กถา ฯ กปฺปิยานุโลมกถาติ เวตฺตตินฺติณิกาทีนํ
กปฺปิยานุโลมปานกานํ กถา ฯ กปฺปิยภูมิกถา จาติ

สมฺมตุสฺสาวนฺตา จ โคนิสฺสาทิ คหปฺปติ
กปฺปิยา ภูมิโย ตาสุ วตฺถุ ปกฺกญฺจ กปฺปตีติ

กปฺปิยภูมีนํ กถา ฯ

ญตฺติทุติยกมฺมวาจาย อปโลกนวเสน วา สาเวตฺวา สมฺมนฺนิยติ สมฺมนฺนนํ กริยตีติ สมฺมติ ฯ อุคฺคมนํ อุทฺธํ กตฺวา คมนํ จปนํ กปฺปิยกุฏึ กโรมาติ วาจาย สาวนญฺจ อนฺตํ ยสฺสา สา อุสฺสาวนฺตา ฯ นิสฺสาทนํ ปติฏฺฐาปนํ สนฺนิเวสนํ นิสฺสาโท คุนฺนํ นิสฺสาโท เอติสฺสาติ โคนิสฺสาทิ ฯ คหปตินา สมฺพนฺธินี คหปติ ฯ ตนฺติ ปานกถาทึ ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๘๗] โย ปน ภิกฺขุ ฯ เป ฯ ยฺยาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สูโปทนวิญฺญตฺติทุกฺกฏนฺติ สูโปทนวิญฺญตฺติปฺปจฺจยา ทุกฺกฏํ ฯ เอตฺถาติ โย ปน ภิกฺขุ ฯ เป ฯ ภุญฺเชยฺยาติ วจเน ฯ เตเนว
[ปา.๓๔๑ ส.๔๒๒]

จาติ ตสฺมา เอว จ การณา จ สุตฺเตติ ปาลิยํ ฯ ภตฺตํ ทตฺวา สปฺปึ กตฺวา ภุญฺชาติ วทติ[๑] นวนีตํ วา ชีรํ วา ทธึ วา เทติ (สปฺปึ กตฺวา ภุญฺชาติ)[๒] มูลํ วา ปน เทติ อิมินา มูเลน ฯ เป ฯ ภุญฺชาติ ยถาวตฺถุกเมว ปาจิตฺติยนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปุริมนเยเนวาติ ภตฺตํ ทตฺวา สปฺปึ กตฺวา ภุญฺชาติ ปุริเมเนว นเยน ฯ โคนวนีตาทีนิ วาติ อาทิสทฺเทน ขีรทธีนํ คหณํ ฯ อิโตติ คาวิโต ฯ ยาจิโตติ ภิกฺขุนา ยาจิโต อุปาสโก ฯ เอวํ หีติ หิ สจฺจํ เอวํ ทาเน ฯ ยาจิเตน อุปาสเกน ทินฺนํ นาม ฯ

เยน เยน หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ เยน เยน วตฺถุนา วิญฺญตฺติ ยาจนํ โหติ ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ ตสฺส วตฺถุสฺส มูเล วา ภิกฺขุนา ลทฺเธ ตํ ตํ วตฺถุ ลทฺธเมว โหติ ฯ นวนีตาทีนํ

๑. วตฺวา ฯ ๒. อิมสฺมึ อทฺธจนฺททฺวเย ปทานํ โลโป กาตพฺโพ ฯ โยชนากาโร หิ ภตฺตํ ฯ โป ฯ ภุญฺชาตีติ อิทเมโก ปโยโคตี มญฺเญยฺย เตน อาขฺยาตกีริยาปทํ ปกฺขิปิตฺวา โยเชตี ภตฺตํ ฯ เป ฯ ภุญฺชาติ วทตีติ ฯ นวนีตํ ฯ เป ฯ เทตีติ อิทเมโก ปโยโคติ อปิจ มญฺเญยฺย เตน สปฺปึ กตฺวา ภุญฺชาตีติ วจนํ นีหริตฺวา ปุน โยเชติ นวนีตํ ฯ เป ฯ ภุญฺชาตีติ ฯ อถโข เอโกว ปโยโค ฯ

[ส.๔๒๒..๔๒๔]

ปฏิปาฏิยา นวนีตาทิ เอกเมกํ ฯ โส จ วิตฺถารตฺโถ สงฺเขเปนปิ วจเนน ปณฺฑิเตน ญาตุํ สกฺกา ตตฺถ ตสฺมึ นวนีตาทิเก เอเกกสฺมึ วิตฺถาเรน กึ ปโยชนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ นานาฐาเน วาติ ตสฺมึ ฆเร สปฺปิ อิตรสฺมึ นวนีตาทิกนฺติอาทินานาฐาเน วา ฯ ตโตติ รสโต ฯ

[๘๘] กายิกานิ น วาจสิกานิ สพฺพานิ นว นานาวตฺถุกานิ ปาจิตฺติยานิ อปุพฺพํ อจริมํ เอกโต อาปชฺเชยฺย เอสา ปญฺหา กุสเลหิ จินฺติตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

อคิลาโน คิลานสญฺญีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ คิลาน-สญฺญีปีติ ปีสทฺเทน ปเคว อคิลานสญฺญิมฺหีติ ญาเปติ ฯ เอตานีติ นว ปณีตโภชนานิ ฯ ปาฏิเทสนียวตฺถูนีติ ปาฏิเทสนียสฺส การณานิ ฯ สูโปทนวิญฺญตฺติยํ สติ อุภเยสํปิ ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ เสข...เมว โหติ ฯ สูเปน สห โอทโน สูโปทโน ฯ อถวา สูโป จ โอทโน จ สูโปทโน สูโปทนสฺส วิญฺญตฺติ สูโปทน-วิญฺญตฺติ ฯ สิกฺขิตพฺพาติ เสขา ฯ ปญฺญาปิยตีติ ปณฺณตฺติ ฯ เสขา จ สา ปณฺณตฺติ จาติ เสขปฺปณฺณตฺติ เสขปฺปณฺณตฺติยํ วุตฺตํ ทุกฺกฏํ เสขปฺปณฺณตฺติทุกฺกฏํ เสขิยสิกฺขาปเทสุ วุตฺตํ ทุกฺกฏนฺติ อธิปฺปาโย ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

นวมํ ฯ

[ปา.๓๔๒ ส.๔๒๔.๔๓๕]

[๕๘] จตุปฺปจฺจเยสูติ[1] นิทฺธารณํ ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ โส ภิกฺขุ ฯ ตตฺถาติ สุสาเน ฯ อยฺย...กานีติ เอตฺถ วจเน วุจฺจนฺตีติ ปเท อาธาโร ฯ ปิตูนํ ปิตามหา ปิติปิตามหา อุการสฺส อิกาโร ฯ เตสนฺติ ปิติปิตามหานํ ฯ ยํ วตฺถุ ฯ เตสํ ญาตกานํ ฯ ตนฺติ ปิณฺฑปาตํ ฯ ฆเนน พนฺโธ ฆนพนฺโธ[2] ฯ วทฺธตีติ วทฺธโร อรปฺปจฺจโย ฯ นนฺติ ภิกฺขุํ ฯ อุทก ฯ เป ฯ ยนฺตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยถาอุปฺปนฺนสฺสาติ อนุรูป-อุปฺปนฺนสฺส ฯ วเสนาติ ปทํ ปฏิจฺเปสีติ[3] ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ คณฺหนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส อทินฺนนฺติ[4] ปเท สมฺปทานํ ฯ เอตเทว หีติ หิ สจฺจํ เอตเทว อทินฺนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปรปริคฺคหิตนฺติ ปเรหิ รกฺขิตํ ธนํ ฯ ทินฺนนฺติ อิทํ ปน ปทํ ภควตา อุทฺธฏํ ฯ ปฏิปกฺขวเสนาติ ปทํ ทสฺสนตฺถนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ลกฺขณ-ทสฺสนตฺถนฺติ ทานลกฺขณสฺส ญาปนตฺถํ ฯ นิทฺเทเส จสฺสาติ อสฺส ทินฺนนฺติ ปทสฺส นิทฺเทเส จ วินิจฺฉโย ฯ เอวนฺติ กายาทินา ฯ อญฺญสฺมึ ชเน ฯ ตนฺติ เอวํ ชเนน ทียมานํ ตํ วตฺถุํ ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ อนฺตมโส รถเรณุํปิ รเถ คจฺฉนฺเต อุฏฺฐหมานสทิสํ เรณุํปิ ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ ปุพฺเพติ ปวารณา-

๑. จตูสุ ปจฺจเยสูติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. ฆนพทฺโธ ฯ ๓. ฐเปสี ฯ ๔. น ทีนฺนนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๔๔.๓๔๕ ส.๔๒๕.๔๒๖]

สิกฺขาปเท ฯ อิทํ คณฺห ฯ เป ฯ นิสฺสฏฺฐํ วตฺถุ ทินฺนํ นาม
น วุจฺจติ ฯ ตตฺถาติ กาเยน วาติอาทีสุ นิทฺเทสปเทสุ ฯ เยน
เกนจิ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ

[๑๐๐] ภิกฺขุ นตฺถุกรณียา นตฺถุกรณตฺถํ ทียมานํ วตฺถุํ
นาสปุเฏน นาสจฺฉิทฺเทน[๑] สเจ ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ อกลฺลโก วาติ
คิลาโน ภิกฺขุ อาหารํ มุเขน วา สเจ ปฏิคฺคณฺหาติ เอตํ
วตฺถุ กาเยน คหิตเมว โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อกลฺลโก วาติ
วาสทฺโท นาสปุเฏน วาติ โยเชตพฺโพ[๒] ฯ อาโภคมตฺตเมว
หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ เอตฺถ คหเณ อาโภคมตฺตเมว
ปมาณํ ฯ เยน เกนจีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ หตฺถปาเส จิตสฺสาติอาทิ
ทฬฺหีกรณํ ฯ

[๑๐๑] เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ ถามมชฺฌิมสฺสาติอาทินา

๑. นาสาปุเฏน นาสาฉิทฺเทนาติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. สเจปิ นตฺถุกรณียํ ทียมานํ
นาสปุเฏน อกลฺลโก ว มุเขน ปฏิคฺคณฺหาตีติ วณฺณนาวจนํ ฯ ยเทตํ อวี รุทฺธํ
โยชนา เอวํ ภเวยฺย ภีสเกน ทียมาน นตฺถุกรณียํ นตฺถุกรณารหํ เภสชฺชํ นาสปุเฏน
ปฏิคฺคเหตุํ อกลฺลโก ว อสโห อสมตฺโถ เอว หุตฺวา มุเขน สเจปิ ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ เป ฯ
อิติ ฯ อหมฺปน โยชนาวจนํ โรเจมิ ฯ อกลฺลโกติ เอตฺถ กลฺโลติ นิรามโย
กมฺมญฺญกาโยติ อตฺโถปิ ลพฺภติ ฯ

[ปา.๓๔๕ ส.๔๒๖.๔๒๗]

ปญฺจนฺนํ องฺคานํ สรูปํ ทสฺเสติ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ปญฺจสุ องฺเคสุ ฯ จิตนิสินฺนนิปนฺนานํ หตฺถปาโส ปณฺฑิเตน เวทิตพฺโพ ฯ ทาตุํ วา คเหตุํ วา ปสาริตหตฺถํ ฐเปตฺวา ภุมฺมฏฺฐสฺส จ สีเสน อากาสฏฺฐสฺส จ ยํ อาสนฺนตรํ องฺคํ ตสฺส องฺคสฺส โอริมนฺเตน เหฏฺฐิมนฺเตน จาติ สมฺพนฺโธ ฯ ภุมฺมฏฺฐสฺสาติ ปทํ สีเสนาติ ปเท สมฺพนฺโธ สีเสนาติ อาสนฺน อิติ ปเท ตติยา-วิเสสนํ ฯ อากาสฏฺฐสฺสาติ ปทํ องฺคนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ภุมฺมฏฺฐสฺส จ อากาสฏฺฐสฺส จาติ ปททฺวยํ ปสาริตหตฺถนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ กูปตเฏติ กูปตีเร ฯ อฑฺฒรตนํ ปูรณํ อฑฺฒมํ อฑฺเฒน อฑฺฒมํ อฑฺฒฑฺฒมํ อฑฺฒฑฺฒมํ รตนํ ยสฺส โส อฑฺฒฑฺฒมรตโน ฯ เตนาติ หตฺถินา ทียมานนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เอตฺตาวตาติ เหฏฺฐิมภาชนสฺส สมฺปฏิจฺฉเนน ฯ ตโตติ ปฏิคฺ-คหณโต ฯ

สห ภตฺเตน วตฺตตีติ สภตฺตา สภตฺตา จ สา ปจฺฉิ จาติ สภตฺตปจฺฉิ วิชฺชมานภตฺตปจฺฉีติ อตฺโถ ฯ สภตฺตปจฺฉิ อาทิ ยสฺส ตํ สภตฺตปจฺฉิอาทิ ฯ ตนฺติ เวฬุํ ฯ ยตฺถ จิตสฺสาติ ยสฺมึ ฐาเน จิตสฺส ภิกฺขุโน หตฺถปาเส ฯ ตตฺถ ฐาเน ฯ ปฏิคฺคหณสญฺญายาติ ปทํ ผุสิตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ถามมชฺฌิมปุริเสน สํหาริยานิ มญฺจาทีนิ องฺคุลิยาปิ ผุสิตฺวา

[สํ.๔๒๗.๔๒๘]

ฐิเตน วา นิสินฺเนน วา๑ ภิกฺขุนา ตํ วตฺถุ สพฺพํ ปฏิคฺคหิตํ
โหติ ฯ กุจฺฉิยา กุจฺฉึ อาหจฺจาติ ปตฺตา อญฺญมญฺญสฺส
กุจฺฉิยา กุจฺฉึ ฆเฏตฺวา ฐิตา โหนฺติ ฯ ยํ ยํ ปตฺตํ ตตฺถ
ตตฺถ ปตฺเต ฯ ยตฺถ กตฺถจีติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ
หตฺถิโน ปิฏฺฐิอตฺถรํ หตฺถตฺถรํ ฯ มหากฏสาโร จ หตฺถตฺถรญฺจ
มหา...ตฺถรํ ฯ ตนฺติ ตํ มหา ฯ เป ฯ น รุหตีติ วจนํ ฯ

[๑๐๒] อญฺตฺร ตตฺถ ชาตกาติ ตสฺมึ จาเน ชาตกํ
ปทุมินีปณฺณาทิกํ จเปตฺวา หตฺถปาเส ปน สติ ยตฺถ กตฺถจิ
ฐาเน วฏฺฏติ ฯ ตตฺถ ชาตเก คหณํ น รุหตีติ ญาเปนฺโต
อาห ตตฺถาติอาทึ ฯ ตตฺถ ชาตเกติ ปทํ ปทุมินีปณฺเณ วา
...ทิมฺหิ วาติ ปททฺวยสฺส วิเสสนํ ฯ ปทุมํ เอตสฺมึ คจฺเฉ
อตฺถีติ ปทุมินี ปทุมินิยา ปณฺณํ ปทุมินีปณฺณํ ฯ น หีติอาทิ
ทฬฺหีกรณํ ฯ ตํ ปทุมินีปณฺณาทิกํ ฯ ยถา จ ตตฺถ ชาตเก
ปฏิคฺคหณํ น รุหติ เอวํ ฯ เป ฯ เณ วา ปฏิคฺคหณํ น
รุหติเยว ฯ เตปิ หีติ หิ สจฺจํ เตปิ ขานุเก พนฺธิตฺวา จปิตา
มญฺจาทโย ฯ ตตฺถ ชาตเกติ ปทํ สงฺเขป อิติ ปเท อาธาโร ฯ
สงฺเขปุปคาติ สงฺคหํ อุปคตา ฯ น หิ ตานีติ ตินฺติณิกาทิ-
ปตฺตานิ ฯ มหนฺเตสุ ปน ภูมิยํ อตฺถเตสุ ปทุมินีปณฺณาทีสุ

๑. อิโต ปรํ นิปนฺเนน วาติ ปทํ วณฺณนายํ ทิสฺสติ ฯ

[ส.๔๘.๔๒๙]

ปฏิคฺคหณํ รุหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

วินเย ปญฺญตฺตํ ทุกฺกฏํ วินยทุกฺกฏํ ฯ ตํ ปนาติ ปติตรชํ ฯ ตนฺติ ภิกฺขํ ฯ เตนาติ อนุปสมฺปนฺเนน ฯ ตสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส ฯ ภิกฺขาจาเรติ ภิกฺขาจรณกาเล ฯ ภิกฺขุสฺส เทตีติ ภิกฺขุ อญฺญสฺส ภิกฺขุสฺส เทติ ฯ โส วตฺตพฺโพติ โส ปตฺตสฺสามิโก ภิกฺขุ อญฺเญน ภิกฺขุนา วตฺตพฺโพ ตฺวํ อิมํ ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา ฯ เป ฯ สิ วาติ ฯ เตนาติ ปตฺตสฺสามินา ภิกฺขุนา ฯ กญฺจิกํ ปวาเหตฺวาติ ขีรรสาทึ เอวํ อปเนตฺวา ฯ กญฺชิกนฺติปิ อตฺถิ ฯ อาโฬเลนฺตานํ[๑] ชนานํ ฯ ผุสิตานีติ สูปาทีนํ พินฺทูนิ ฯ

[๑๐๓] จรติ อุทฺธกภาวํ คจฺฉตีติ จรุกํ อุทกภาชนํ จร คติยํ อุกปฺปจฺจโย ฯ ตนฺติ[๒] วตฺถุ ฯ ยสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ ปีเฬตฺวาติ ผุสิตฺวา ปีฬ ปีฬเน ฯ เกจีติ ลงฺกาทีเป อภย-คิริวาสิโน ฯ กายปฺปฏิพทฺธปฺปฏิพทฺเธนาติ กาเยน ปฏิพทฺเธน ปตฺเตน ปฏิพทฺเธน อาธารเกน ฯ ตนฺติ ตํ วจนํ วจนมตฺตเมว ปฏิพทฺธปฺปฏิพทฺธนฺติ สทฺทมตฺตเมว ฯ อตฺถโตติ สภาวโต ฯ กายสํสคฺเคติ กายสํสคฺคสิกฺขาปเท ฯ อปิสทฺโท อิมํ สิกฺขาปทํ อเปกฺขติ ฯ

๑. อาลุเลนฺตานนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ส.๔๒๙..๔๓๑]

ตตฺราติ ปติตวตฺถุํ คเหตฺวา ปริภุญฺชเน สาธกํ ฯ เอตฺถาติ อนุชานามีติอาทิสุตฺเต ฯ สุทฺธายาติ รชโต สุทฺธาย ฯ ปทุมินี-ปณฺณญฺจ วตฺถญฺจ กฏสารกญฺจาติ ทฺวนฺโทว ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา อาหราเปตุํปีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺสาปีติ ภิกฺขุโน ฯ วตฺถุสฺ-สามิเกน ภิกฺขุนา อนาณตฺเตน ปน เตน ภิกฺขุนา น คเหตพฺพํ ฯ อิตรสฺสาติ วตฺถุสฺสามิกสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ กสฺมา ปน เอตํ วตฺถุ ฯ ภควตา อนุญฺญาโต ฯ ยสฺเสวาติ ยสฺส ภิกฺขุสฺส ตํ วตฺถุ ชเนน ทียมานํ ฯ เอตฺถาติ ปติตวตฺถุมฺหิ ฯ เอตฺถาติ วา เอตฺถ อนุชานามิ ภิกฺขเวติอาทิวจเน วิชฺชมาเนน ปริจฺจตฺตํ ฯ เป ฯ วจเนน ปน ภควตา ทีปิโต ญาปิโต ฯ ตสฺส ปน วตฺถุสฺสามิก-ภิกฺขุสฺส อาณตฺติยา อญฺญสฺส สามํ คเหตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ อนุชานามิ ภิกฺขเวติอาทิวจเน ฯ สามํ คเหตฺวา ปริภุญฺชิตุนฺติ วุตฺตตฺตา ทุติยทิวเส อปฺปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ อาสงฺกํ นิวาเรนฺโต อาห ตํ ทิวสเมว หีติอาที ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ ตโตติ ปฐมทิวสโต ฯ เอตฺถาติ อนุชานามิ ภิกฺขเวติอาทิวจเน ฯ

[๑๐๔] อพฺโพหาริกนฺติ อาปตฺติยา องฺคนฺติ โวหารรหิตํ ฯ เอตนฺติ มลํ ฯ ตนฺติ โลหคนฺธมตฺตํ ฯ ปริหรนฺตีติ ภิกฺขู ยํ สตฺถกํ คเหตฺวา ปริหรนฺติ ฯ น หิ ตนฺติ หิ สจฺจํ ตํ สตฺถกํ ฯ

[ส.๔๓๑..๔๓๓]

นิสทญฺจ นิสทโปตโก จ อุทุกฺขลญฺจ มุสโล จ นิสท...สลานิ ฯ
ตตฺถาติ ตกฺกกฺขีเรสุ ฯ นีลกาติ นีลํ ฯ สยํ น ปกฺขิปิตพฺพา
ปริหรณกวาสีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺส ปตฺตคตนฺติ ตสฺส สามเณรสฺส
ปตฺเต ตํ ตํ ภตฺเต[๑] ฯ อสฺสาติ อสฺส สามเณรสฺส ฯ

อุคฺคณฺหิยิตฺถาติ อุคฺคหิตโก ทุฏฺฐุคฺคหิตโก นาม โหตีติ
อตฺโถ ฯ เอตนฺติ โอทนํ ฯ เอเตน โอทเนน ฯ ยาว โอทนํ
อตฺตโน หตฺถคตํ ตาว ฯ เป ฯ โหติ ฯ จิตํ ติฏฺฐิตํ โอทนํ
คณฺห[๒] ฯ นตฺถิ อเปกฺขา เอตสฺสาติ นิรเปกฺโข ฯ สห อเปกฺขาย
วตฺตตีติ สาเปกฺโข ฯ เอโก ปตฺโต ฯ ตโตติ ปตฺโต ฯ
ตตฺถาติ ปตฺเต ฯ ตนฺติ ตํ วจนํ ภิกฺขุนา ปริจฺฉินฺทิตฺวา วุตฺเต
ภตฺตปิณฺฑาทิเก ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ
เอโต ปูวํ วา ภตฺตํ วา คณฺหติ วจเน ฯ หตฺถคตํ ปนาติ
สามเณรสฺส หตฺถคตํ ภตฺตํ ภิกฺขุสฺเสว สนฺตกนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ
อตฺตโน วาติ ภิกฺขุสงฺขาตสฺส อตฺตโน โอทนํ วกฺขติ[๓] ภิกฺขูติ
สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ สามเณรสฺส ฯ

๑. ตํ ตํ ภตฺเตติ วิรุทฺธมิทํ ภเวยฺย จปนียปเทน หิ น สเมติ ฯ คตํ ภตฺตํ อิติ ยุตฺตตรํ ฯ ๒. คณหาหีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. โอทนนฺติ วา วกฺขตีติ วา ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ตตฺถ สเจ อตฺตโน วา ฯ เป ฯ ภตฺตํ ปกฺขิปติ อิจฺเจวํ ทิสฺสติ ฯ

[สี.๔๓๓.๔๓๔]

[๑๐๕] ตตฺถาติ[๑] หตฺเถ ฯ ตนฺติ เตลถาลกํ ฯ กณฺณิกาติ[๒] เสตวณฺณาทิกา กณฺณิกา ฯ ฆุณฺจุณฺณนฺติ ขาทกปาณกานํ มลํ ฯ ตํสมุฏฺฐานเมวาติ ตสฺมึ เตลาทิมฺหิ สมุฏฺฐิตเมว ฯ เอตนฺติ กณฺฑิกาฆุณฺจุณฺณํ ฯ อปฺปหริตฺวาติ อผุสิตฺวา ฯ ปหริตฺวา นิคฺคเตติ วติทณฺฑเกสุ ปหริตฺวา นิคฺคเต อุจฺฉุอาทิเก อฏฺฐกถาทีสุ อาจริเยหิ น ทสฺสิโต[๓] ฯ

มยํ ปนาติ ปทํ ตกฺกยามาติ ปเท กตฺตา ฯ อุจฺฉุอาทิ ยํ ฐานํ ปหฏํ ตโต ฐานโต สยํ ฯ เป ฯ อิติ เอวํ ตกฺกยาม จินฺตยาม ฯ ตมฺปิ วจนํ อฏฺฐเปตฺวา คจฺฉนฺเต วตฺถุมฺหิ ยุชฺชติ ฯ กิมิวาติ อาห สุงฺก ฯ เป ฯ ภณฺฑํ วิยาติ ฯ ตมฺปีติ ปีสทฺโท ตํ เอกํ ภตฺตปิณฺฑํ คณฺห ฯ เป ฯ วุตฺเต เวทิตพฺพนฺติ เหฏฺฐา[๔] วุตฺตวจนํ อเปกฺขติ ฯ อฏฺฐตฺวา คจฺฉนฺเตสูติปิ[๕] ปาโฐ ฯ

[๑๐๖] ผลินินฺติ ผลวนฺตํ ฯ มจฺฉิกวารณตฺถนฺติ มกฺขิกานํ นิวารณตฺถํ ฯ ปูติมจฺฉํ ขาทนฺตีติ มจฺฉิกา มจฺฉิกานํ วารณํ มจฺฉิกวารณํ ฯ มูลปฺปฏิคฺคหณเมวาติ ปฐมํ ปฏิคฺคหณเมว ฯ

๑. สามเณโร ปวฏฺเฏตฺวา ตตฺถ อาโรเปตีติ เอตฺถ อยํ ตตฺถสทฺโท ฯ ๒. กณิกาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. ฯ เป ฯ อฏฺฐกถาสุ โทโส น ทิสฺสิโตติ วณฺณนาวจนํ ฯ
๔. ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนายํ ๕๓๔ องฺเก ฯ ๕. อฏฺฐตฺวา คจฺฉนฺเตติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ส.๔๓๕..๔๓๗]

ตสฺมึปีติ ปาฏิยํ วา กุณฺฑเก วา ฯ ตนฺติ สามเณรํ[๑] ฯ
เตสนฺติ สามเณรานํ ฯ สพฺพานิ ปตฺตานิ[๒] ปริวฏฺเฏติ ฯ เอตฺถ
ปนาติ ปทํ อุปปริกฺขิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ จสทฺโท เตลาทีนิ
จ สาขาทีนิ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิเมสญฺจาติ อิเมสํ
ปตฺตปริวฏฺฏนกภิกฺขูนํ ฯ จสทฺโท หรนฺตานญฺจ อิเมสญฺจาติ
โยเชตพฺโพ ฯ

รชสฺส วา ฯ เป ฯ อปตนตฺถาย ปิทหิตุํ วฏฺฏติ ฯ ขโณ
ปนสฺสาติ โอกาโส อสฺส สามเณรสฺส ฯ ตโตติ อคฺคิชาลโต ฯ
ตโตติ ตณฺฑุลปฺปกฺขิปนโต ฯ หตฺถกุกฺกุจฺจโกติ หตฺเถน กีฬนฺโต ฯ
ตสฺเสวาติ กีฬนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ

ทุฏฺฐํ อุปจิณฺณํ อามฏฺฐํ ทุรุปจิณฺณํ ทุกฺกฏํ โหตีติ
อตฺโถ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ฐาเน ฯ ตสฺเสวาติ โลลภิกฺขุสฺส ฯ
ตโตติ ปตฺตโต ฯ

ตตฺถ ชาตกผลานีติ เตสุ รุกฺขาทีสุ ชาตผลานิ ฯ ตสฺเสวาติ
จาเลนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ ตโตติ สาขาวลฺลิโต ฯ

ทุรุปจิณฺเณ ทุกฺกฏํ ทุรุปจิณฺณทุกฺกฏํ ฯ
อปสฺสยิตุํ วาติ อุปตฺถมฺเภตุํ ฯ ตตฺถาติ ผลรุกฺเข ฯ สีห-
วิฆาสาทินฺติ สีเหน ขาทิตาวเสสมํสาทึ ฯ วิตกฺกนฺติ มยฺหํปิ

๑. อนุปสมฺปนฺนํ ฯ ๒. สพฺเพ ปตฺเต ฯ

[ส.๔๓๗..๔๓๘]

เทตีติ วิตกฺกํ ฯ ตโตติ สีหวิฆาสาทิโต ฯ ตโต ยนฺติ ตโต
เตลาทิโต ยํ วตฺถุํ ฯ มูเลปีติ ปจเมปิ ฯ เตติ มาตาปิตโร ฯ
ตโตเยว ตณฺฑุลโต ฯ ตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ

[๑๐๗] อวิชหิตํ ปฏิคฺคหณํ เยน ตํ อวิชหิตปฺปฏิคฺคหณํ[๑] ฯ
เอกคฺคหเณเนวาติ สามเณรานํ คหิตคุฬสฺส ปุน อจฺฉฑฺฑนวเสนาติ
อตฺโถ ฯ รโส วาติ[๒] ผาณิตรโส ฯ หิมญฺจ กรกญฺจ[๓] หิมกรกํ[๔] ฯ
ปาริหาริเกนาติ คตคตฏฺฐาเน หาริยมาเนน กตกฏฺฐินาติ ปทสฺส
วิเสสนํ ฯ ปริหาตพฺพนฺติ ปริหาริกํ ฯ กตกสฺส อฏฺฐิ กตกฏฺฐิ
อุทกปฺปสาทกผลสฺส อฏฺฐิ ฯ ภิกฺขู อุทกํ ปสาเทนฺติ ฯ ตนฺติ
อุทกปฺปสาทิกํ อุทกํ ฯ

กกฺธโสพฺภาทโย รุกฺขโต ฯ เป ฯ สญฺฉนฺโนทกา โหนฺตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ กกฺโธติ อุทกํ วา[๕] ฯ สญฺฉนฺนํ อุทกํ เยสุ เต
สญฺฉนฺโนทกา ฯ สห เรณุนา วตฺตนฺตีติ สเรณุกานิ ฯ วณฺฏญฺจ
ขีรญฺจ ว ณฺฏกฺขีรํ สห วณฺฏกฺขีเรน วตฺตนฺตีติ สวณฺฏกฺขีรานิ ฯ
ปาฏลิกา จ มลฺลิกา จ ปาฏลิกมลฺลิกา ฯ อุทกํ วาสมตฺตํ
ติฏฺฐติ ฯ ตํ อุทกํ ฯ จปิตญฺจ ตํ ปุปฺผญฺจาติ จปิตปุปฺผํ เตน

๑. อชหิตปฺปฏิคฺคหณ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ผาณิตํ วา รโส โหตีติ วณฺณนา-
วจนํ ฯ ๓. กรกา กรโกติ อิตฺถีลิงฺคิกปุํลิงฺคิกาปิ อตฺถิ ฯ ๔. หิมกรกาติ
วณฺณนาปาโฐ ฯ ๕. กิมิทํ ฯ

[ส.๔๓๙..๔๔๑]

วาสิตกํ ธปิตปุปฺผวาสิตกํ ตญฺจ ตํ ปานียญฺจาติ ธปิตปุปฺผ-
วาสิตกปานียํ ฯ ตตฺเถวาติ ปานีเย ฯ อุทกนฺติ ปทํ สนฺถริตฺวาติ
ปเท กมฺมํ ฯ ฉิตนฺติ ปทํ ปุปฺผเรณุนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๑๐๘] มหาภูเตสูติ นิทฺธารณํ ฯ กึ ฯ เป ฯ น วฏฺฏตีติ
ปุจฺฉา ฯ ยํ ปเนตฺถาติ เอเตสุ อสฺสาทีสุ[๑] ยํ มหาภูตํ อตฺตโน
ธานโต จวิตฺวา ฯ องฺคลคฺคนฺติ สรีเร ลคฺคิภูตํ ฯ ปิณฺฑาย วา
จรนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส หตฺถโต ปตฺตสฺส มุขวฏฺฏึ เสโท โอโรหติ
ตโต มุขวฏฺฏิโต ปตฺตตลํ เสโท โอโรหตีติ[๒] สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ
ปตฺเต ฯ ทุชฺฌาปิตนฺติ ทุฏฺฐุ ฌาปิตํ มหาภูตํ ฯ

จตฺตาริ มหาวิกฏานิ ฉาริกญฺจ ตถาวิธ
สามํ คเหตฺวา เสเวยฺย อสนฺเต กปฺปิยการเกติ

ขุทฺทกสิกฺขา ฯ เอตฺถ จาติ มหาวิกฏาธิกาเร ฯ สปฺปทฏฺฐกฺขเณ-
เยวาติ สปฺเปน ทฏฺฐกาเลเยว ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ทสมํ ฯ

โภชนวคฺโค จตุตฺโถ ฯ

๑. อสฺสุ อาทีสุ อิติ ปทจฺเฉโท ฯ ๒. ปิณฺฑาย วา ฯ เป ฯ มุขวฏฺฏึ คโต ปตฺตตลํ โอโรหตีติ วณฺณนาวจนํ ฯ คโต ตโตติ ปาจทฺวยสฺส นานตฺตา อตฺถาธิปฺปาโย น สเมติ ฯ โยชนาวจนมฺปน เม ขมติ ฯ

[ส.๔๔๑..๔๔๓]

[๑๐๙] ปริวิสนฺติ ปริภุญฺชนฺติ[๑] เอตฺถาติ ปริเวสนํ ฯ เตสนฺติ ติตฺถิยานํ ฯ ตตฺถาติ ภาชเน ฯ อิโตติ ปตฺตโต ฯ อิธาติ ภาชเน ฯ นํ อามิสํ อากิรถ ปกฺขิปถ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๑๐] ทสฺสนุ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยทิ ฯ เป ฯ อุยฺโยเชสิ[๒] อุยฺโยชเกน ภิกฺขุนา โย ภิกฺขุ อุยฺโยชิโต โหติ โส ภิกฺขุ อุปจารํ วิชหติ ตสฺส จ อุยฺโยชิตสฺส อาปตฺติ นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมินฺติ อุยฺโยชิเต ฯ วิชหนฺเตปีติ อปิสทฺโท อรุจิสูจ-นตฺโถ ฯ อิตเรนาติ อุยฺโยชเกน ฯ โย อุยฺโยชโก ตสฺเสว อุยฺ-โยชกสฺส ฯ ตตฺถาติ อาปตฺตีสุ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถ จาติ ทสฺสน-สวนุปจาเรสุ นิทฺธารณํ ฯ อชฺโฌกาเส...มาณํ ทสฺสนุปจารสฺส ปมาณํ ตถา สวนุปจารสฺส ปมาณนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ กุฑฺฑญฺจ ทฺวารญฺจ ปากาโร จ กุฑฺฑทฺวารปฺปาการา เต อาทโย เยสํ เต กุฑฺฑ...ทโย ฯ เตหีติ กุฑฺฑทฺวารปฺปาการาทีหิ ฯ ตสฺสาติ ทสฺสนุปจาราติกฺกมสฺส ฯ โทสํ ทสฺเสตฺวา อมนาปวจนํ วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อปฺเปวนาม มยา อิมินาปิ อมนาปวจเนน อุพฺพาโฬฺห ปีฬิโต ปกฺกเมยฺย อิติ มนสิกาเรน วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

ทุติยํ ฯ

๑. เหตุกตฺตุวาจโก กาตพฺโพ ฯ ๒. อุยฺโยเชตีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๕๑ ส.๔๔๓.๔๔๔]

[๑๑๑] สยนฺติ เอตฺถาติ สยนํ ฯ สยนฆเรติ วาสเย[๑] ฆเรติ อตฺโถ ฯ ปาลิยํ ปน สยนีฆเร สยนฆเรติ จ เทฺว ปาฐา ฯ อฏฺฐกถายํ ปน สยนฆเร สยนฆเรติ จ เทฺว ปาฐา ทิสฺสนฺติ ฯ ยํ ภตฺตํ อาคเตน ตยา ลทฺธพฺพํ ตํ ภตฺตํ โว ตุมฺเหหิ ลทฺธํ ฯ ราคปริยุฏฺฐิโตติ ราเคน ปีฬิโต ฯ อุโภหิ ชเนหีติ ชายา ฯ ปติ จาติ อุโภหิ ชเนหิ ฯ

ภุญฺชิตพฺพนฺติ โภชนํ อิตฺถี จ ปุริโส จ เตน สห วตฺตตีติ สโภชนนฺติ อาห อถวาติอาทึ ฯ ราคปริยุฏฺฐิตาติ. อาทิ[๒] ปากฏกรณํ ฯ อสฺสาติ สโภชเนติ ปทสฺส ฯ ปิฏฺฐิ-สงฺฆาโฏติ ทฺวารพาหา ฯ ปิฏฺฐิสงฺฆาโตติปิ อตฺถิ ฯ ตสฺสาติ ปิฏฺฐิสงฺฆาฏสฺส ฯ จตฺตาริ สมาหฏานิ สาลานิ จตุสฺสาลํ มหนฺตํ จตุสฺสาลํ มหาจตุสฺสาลํ ฯ ปิฏฺฐิยํ ฐปิโต วํโส ปิฏฺฐิวํโส ฯ มชฺฌาติกฺกมนฺติ สยนฆรสฺส มชฺฌาติกฺกมนํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขา-ปเท ฯ

ตติยํ ฯ

[๑๑๒] จตุตฺถ...ปเทสุ ยํ วจนํ วตฺตพฺพํ สิยา ตํ วจนํ ฯ

๑. วาสเยติ อิทํ อาขฺยาตกิริยาปเทน สทิสรูปํ อีทิเส ฐาเน ปน นามกิตฺตปทเมว อิจฺฉิตพฺพํ น อาขฺยาตปทํ ตสฺมา อาสเยติ นามกิตฺตปทเมว ภวิตพฺพํ ฯ

๒. ราคปริยุฏฺฐิตสฺสาติอาทิ ฯ

[ปา.๓๕๓.๓๕๔ ส.๔๔๕]

ยถา จ สโภชนสิกฺขาปทํ ปฐมปาราชิกสมุฏฺฐานํ ฯ

จตุตฺถปญฺจมสิกฺขาปทํ ฯ

[๑๑๓] เทถาวุโส ภตฺตนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตํ กิร ภตฺตํ มนุสฺเสหิ อภิหฏํ อโหสิ ตสฺมา เทถาวุส ภตฺตนฺติ เอวํ วจนํ ภิกฺขู อาหํสุ ฯ มนุสฺเสหิ ภตฺเต อนภิหเฏ ปน เทถาวุโส ภตฺตนฺติ เอวํ วตฺตุํ ภิกฺขุนา น ลพฺภติ ปยุตฺตวาจา หิ ยาจนวาจา โหนฺติ ฯ นนฺติ มนุสฺสา นํ ขาทนียํ คเหตฺวา อคมํสุ ฯ สนฺตํ ภิกฺขุนฺติ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ ฐาเน ฐิตสฺส ภิกฺขุสฺส ปยิรุปาสนจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตโต ฐิตสฺส อุปฺปนฺนกาลโต ฯ ยสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ อาปุจฺฉิสฺสามิ อาโรเจสฺสามีติ มนสิกตฺวา ตตฺถ ภิกฺขูสุ ฯ ยํ ภิกฺขุํ ปสฺสติ ฯ ตนฺติ วิหารํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๑๔] วชโตติ โควชโต ฯ สปฺปิเตลาทีสุ ทฺวีหิ ตีหีติ วา นามวเสน อหํ ปวาเรมิ ปตฺเถน นาฬิยา อาฬฺหเกนาติ วา ปริมาณวเสน ปวาเรมีติ สมฺพนฺโธ ฯ

จตฺตาโร ปสตา ปตฺโถ จตฺตาโร ปตฺถา อาฬฺหโก นาม ฯ สปฺปินา ปวาริโต ภิกฺขุ เตลํ วิญฺญาเปติ อาฬฺหเกน ปวาริโต

๑. ตตฺถ อนฺโตอุปจารสีมายนฺติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ปา.๓๖๒..๓๖๕ ส.๔๔๕..๔๔๗]

ภิกฺขุ โทณํ วิญฺญาเปตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

จตฺตาโร อาฬฺหกา โทณํ นาม ฯ

เย ภิกฺขู อตฺตโน ชเนน ปวาริตา ฯ เตสํ ภิกฺขูนํ ฯ สงฺฆ-
วเสนาติ สงฺฆปฺปฏิพทฺเธน ปวาริเตสุ เภสชฺเชสุ ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๑๑๕] ทฺวาทส ปุริสา ยสฺส โส ทฺวาทสปุริโส ฯ ตโย
ปุริสา ยสฺส โส ติปุริโส ฯ จตฺตาโร ปุริสา ยสฺส โส จตุปฺ-
ปุริโส ฯ ปทํ อาวุธํ หตฺเถสุ เยสํ เต ปทหตฺถา[๑] ฯ เกนจิ
ปาการาทิวตฺถุนา อนฺตริตา วา นินฺนํ ฐานํ โอรุฬฺหา วา เสนา
น ทิสฺสติ ฯ อิธาติ ฐาเน ฯ เอตฺถาติ เสนายํ ฯ เอตฺถาติ
สิกฺขาปเท ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๑๑๖] สญฺจาโรติ มนุสฺสานํ สญฺจรณํ ฯ รุทฺธาติ เสนาย
อวรุทฺธา ฯ ปาลิยํ ปน ลกฺขานีติ[๒] กติ สรปฺปหาเรน

๑. ปทหตฺถาติ ปทํ ปาลิยมฺปิ วณฺณนายมฺปิ น ทิสฺสติ ตตฺถ สรหตฺถาติ
อิทเมว ทิสฺสติ ฯ ๒. ปาลิยํ อิทํ ปทํ ทสมสิกฺขาปเทเยว ทิสฺสติ โน
นวมสิกฺขาปเท ตสฺมา ปาลิยํ ปน ฯ เป ฯ อตฺโถติ เอตํ วจนํ อุทฺธริตฺวา
ทสมสิกฺขาปทโยชนายํ ปกฺขิปิตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๗๕..๓๙๙ ส.๔๔๗.๔๔๘]

ลกฺขิตพฺพชนา ตยา ลทฺธาติ อตฺโถ ฯ

นวมํ ฯ

[๑๑๗] ชนา อุคฺคนฺตฺวา เอตฺถ จาเน ยุชฺฌนฺติ อิติ ตสฺมา ตํ ฐานํ อุยฺโยธิกํ ฯ สมฺปหารฏฺฐานสฺสาติ ยุทฺธภูมิยา เอตํ อุยฺโยธิกนฺติ วจนํ อธิวจนํ ฯ พลสฺส อคฺคํ ชานนฺตีติ เอตฺตกา หตฺถี เอตฺตกา อสฺสา เอตฺตกา รถา เอตฺตกา ปตฺตีติ พลโกฏฺฐาสํ ชานนฺติ ฯ โกฏฺฐาสตฺโถ เหตฺถ อคฺคสทฺโท ฯ เสนาย วิยูหนฺติ อิโต หตฺถี โหนฺตุ อิโต อสฺสา โหนฺตุ อิโต รถา โหนฺตุ อิโต ปตฺตี โหนฺตูติ เสนาย ปฏฺฐปนํ ราสึ กตฺวา ธปนนฺติ อตฺโถ ฯ เสนานิเวสสฺเสตนฺติ เสนาย นิเวสสฺส เอตํ เสนาพฺยูหนฺติ วจนํ ฯ โย ปุพฺเพติ ปุพฺเพ สิกฺขาปเท ทฺวาทสปุริโส หตฺถีติ โย หตฺถี วุตฺโต เตน หตฺถินา ฯ เสเสสุปีติ ตโย อสฺสา ปจฺฉิมํ อสฺสานีกนฺติอาทีสุ ปเทสุ ฯ เสสํ วจนํ สมุฏฺฐานาทีหิ สทฺธึ อุยฺยุตฺต ฯ เป ฯ เนว ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพนฺติ โยชนา ฯ

ทสมํ ฯ

อเจลกวคฺโค ปญฺจโม ฯ

[๑๑๘] สุรามณฺฑสฺสาติ สุราปสนฺนสฺส ฯ โมทนฺติ เอตายาติ มุทฺทิกา ผลวิเสโส กึกณิกาทโยติ กึกปฺปจฺจโย มุทฺทิกา เอว ผลํ

[ปา.๓๘๐ ส.๔๔๙]

มุทฺทิกาผลํ ฯ ชาติรเสนาติ ปกติรเสน ฯ มกฺขิกามธุนาปีติ
มธาสโว[๑] มกฺขิกานํ มธุนาปิ ชเนน กยิรติ อิติ
วจนํ อาจริยา วทนฺติ ฯ วาตเภสชฺชตฺถํปีติ วาตสฺส วูปสมน-
เภสชฺชตฺถํ ฯ ตสฺมึปิ เตเล ฯ อนติกฺขิตฺตํ มชฺชํ ยสฺมึ ตํ
อนติกฺขิตฺตมชฺชํ ฯ ยํ ปนาติ ยํ เตลํ ฯ อติกฺขิตฺตํ มชฺชํ
ยสฺมึ ตํ อติกฺขิตฺตมชฺชํ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ เตเล ตสฺมึ เตเล ฯ
ตนฺติ อริฏฺฐํ ฯ เอตนฺติ อมชฺชํ อริฏฺฐนฺติ วจนํ ฯ โย ปนาติ
โย อริฏฺโฐ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ เสสํ วจนํ ฯ เอตฺถาติ
สมุฏฺฐานาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๑๙] นตฺถิ อสฺสาโส ยสฺส โส อนสฺสาสโก ฯ สญฺจรณํ
ปวตฺตนํ สญฺจาโร อสฺสาสปฺปสฺสาสานํ สญฺจาโร อสฺสา...
ญฺจาโร อุปจฺฉินฺโน อสฺสา...สญฺจาโร ยสฺส โส อุปจฺฉินฺน...
จาโร ฯ ตํปิ ภิกฺขุนี ขิฑฺฑา...ผุสนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส ทุกฺกฏํ
โหติ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ทุติยํ ฯ

[๑๒๐] ปกตํ ปญฺญตฺตํ น ชานนฺตีติ อปฺปกตญฺญุโน
อยุตฺตตฺถสมาโส ฯ หสฺสนํ กีฬนํ หสฺโส หสฺโส เอว ธมฺโม

๑. มธฺวาสโวติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๘๕ ส.๔๔๙..๔๕๑]

หสฺสธมฺโม กีฬนสภาโว ฯ กีฬายํ อธิปฺปาโย ยสฺส โส กีฬา-
ธิปฺปาโย ฯ นิมุชฺชติ วาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ เยน เยน
องฺเคนาติ หตฺถปาทาทีสุ เยน เยน องฺเคน ฯ ชิยญฺจ อริตฺตญฺจ
ชิยาริตฺตํ[๑] ฯ ชิยนฺติ ทีฆวํโส ฯ อุสฺสาเทนฺโตติ กฑฺฒนฺโต ฯ หตฺเถน
วาติอาทีสุ วจเนสุ ปโย ฯ เป ฯ ทุกฺกฏํ เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

เกจิ อาจริยา วทนฺติ ฯ ปตนญฺจ อุปฺปตนญฺจ ปตนุปฺปตนํ ฯ
ตนฺติ วจนํ ฯ ตตฺถ หีติ หิ สจฺจํ ตตฺถ อุทเก ขิตฺตกจลายํ ฯ
โอตริตฺวา อโนตริตฺวา วา กีฬนฺตสฺส ภิกฺขุสฺสาติ สมฺพนฺโธ ฯ
ยตฺถ กตฺถจิ ฐาเน ฐิตํ อุทกํ กีฬนฺตสฺสาติ ปเท กมฺมํ ฯ
อตฺถโชตกํ ปน อตฺถสฺส ญาปกํ อกฺขรํ อุทเก ลิขิตุํ วฏฺฏตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ โย อตฺโถ อปฺปากโฏ ตสฺส ปากฏกรณตฺถํ อุทเก
อกฺขรํ ลิขิตุํ วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ตติยํ ฯ

[๑๒๑] ภิกฺขูหิ ภควตา ปญฺญตฺเตน เยน วจเนน ภิกฺขุ วุจฺจติ
ตํ วจนํ ฯ เอตฺถาติ วจเน น คเหตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ
ปเวณิยา อาคโตติ สงฺคีติกาลโต ปฏฺฐาย มหากสฺสปาทิอาจริย-
ปรมฺปราย อาคโต ฯ ปญฺญตฺติวชฺเช ปน อาจริยุคฺคโห
วฏฺฏตีติ ฯ สุตฺตํ สุตฺตานุโลมญฺจาติ ปททฺวยํ อุคฺคหิตกานนฺติ ปเท

๑. ผิยาริตฺต อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๓๙๙ ส.๔๕๑.๔๕๒]

กมฺมํ ฯ ตนฺติ วจนํ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๑๒๒] ภญฺชนฺติ อมิตฺเต อวมทฺทนฺติ เอตฺถาติ ภคฺคา ภญฺช อวมทฺทเน ฯ สุํสุมาโร คายติ เอตสฺส มาปิตกาเลติ สุํสุมารคีรํ เค สทฺเท อิโร ฯ

ตนฺนิสฺสิตวนสฺสาติ ตํ นครํ นิสฺสิตวนสฺส ฯ ตนฺติ ตํ วนํ วุจฺจติ ฯ อนุพนฺธิ สปฺโป ฯ สยํ สมาทหตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อรณีสณฺฐปนโตติ อรณิยา สณฺฐปนโต ฯ

อรติ คมิยตีติ อรณิ อคฺคิฏฺฐปนกฏฺฐํ อร คมเน พหา- ทิตฺวารีติ สุตฺเตน อณิปฺปจฺจโย ฯ ปตฺตปจนญฺจ เสทกมฺมญฺจ ปตฺตปจนเสทกมฺมํ ฯ อลตีติ อลาตํ ตํ อุมฺกฺกํ อล พนฺธเน กิราทิอาตกํ อิติ สุตฺเตน อาตกปฺปจฺจโย ฯ ตนฺติ อลาตํ ฯ อวิชฺฌาตนฺติ อนิพฺพุตาลาตํ ฯ ตตฺถาติ นิมิตฺตภูเต อุปทฺทเว ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๒๓] จุณฺเณน ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปารํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อุกฺกิริตฺวาติ อุทฺธริตฺวา กต อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กตอาวาเฏสุปิ สนฺเตสุ นหายิตุํ วฏฺฏติ ฯ ปิสทฺเทน นทิยํ วตฺตพฺพเมว นตฺถีติ ทิสฺสติ[๑] ฯ

๑. ทสฺเสติ ฯ

[ปา.๓๙๖..๔๐๓ ส.๔๕๒..๔๕๔]

อาวาฏเกสฺปีติปิ ปาโจ ฯ ภมราทีหีติ ปทํ อนุพทฺธสฺสาติ ปเท
กตฺตา ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ปาลิยํ ปน ทิยฑฺโฒ มาโส เสโส คิมฺหานนฺติ วสฺสานสฺส
ปจฺโม มาโส อิจฺเจเต อฑฺฒเตยฺยมาสา อุณฺหสมโย ปริฬาห-
สมโยติ คิมฺหานํ เอโส ทิยฑฺโฒ มาโส อุณฺหสมโย นาม
วสฺสานสฺส ปจฺโม มาโส ปริฬาหสมโยติ เอวํ เอเต อฑฺฒเตยฺย-
มาสา กเมน อุณฺหสมโย ปริฬาหสมโย นาม โหตีติ อตฺโถ ฯ
คิมฺหานนฺตีติ เอตฺถ อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๑๒๔] นวํ ปน ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ลาภ-
สทฺโทยํ กมฺมสาธโน โก ภควตา ลาโภ ลทฺโธติอาทีสุ วิย
โส เจตฺถ อตีตกาลิโกติ อาห อลภีติ ลโภติ ฯ ยํ จีวรํ
ภิกฺขุนา อลภิ อิติ ตสฺมา ตํ จีวรํ ลโภ นาม ฯ ลโภ เอว
ลาโภติ อิมินา สกตฺเถ ณปฺปจฺจโยติ ทสฺเสติ ฯ กึ อลภีติ
กึ ลทฺธํ ฯ นวนฺติ อภินวํ ฯ เอตฺตาวตา นวญฺจ ตํ จีวรญฺจาติ
นวจีวรํ นวจีวรํ ลาโภ เอเตนาติ นวจีวรลาโภติ เอวเมตฺถ
สมาโส กาตพฺโพติ ทสฺเสติ เตนาห ปฏิลทฺธนวจีวเรนาติ
อตฺโถติ ฯ ยทิ เอวํ กถํ นวํ จีวรลาเภนาติ วุตฺตนฺติ อาห อิติ
นวจีวรลาเภนาติอาที ฯ อิตีติ เอวํ วุตฺตนเยน วตฺตพฺเพติ ปเท

[ปา.๔๐๑..๔๐๔ ส.๔๕๔]

ตติยาวิเสสนํ ฯ ปฏิลทฺธํ นวจีวรํ เอเตนาติ ปฏิลทฺธนวจีวโร ฯ

ชิตปททฺวเยติ ปน ภิกฺขุนาติ ปทฺทฺวเย นิทฺธารณํ ฯ เยน ภิกฺขุนา จีวรํ ลทฺธํ ตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ จีวรนฺติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพํ ฯ ตญฺจ ปน กปฺปํ อาทิยนฺเตน ภิกฺขุนา จีวรํ รชิตฺวา อาทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ จีวรสฺส ปเฏ วา คณฺฐิยํ วา กปฺโป น วฏฺฏติ ฯ

[๑๒๕] ปาลิกปฺโป จ กณฺณิกกปฺโป จ ปาลิกปฺปกณฺณิกกปฺปา ฯ ปาลิกปฺโปติ นีลาวพิอาทิสณฺฐานา พินฺทุปนฺติ ฯ กณฺณิกกปฺโปติ กตฺถจิ กตฺถจิ พินฺทุํ ทสฺเสตฺวา กยิรมาโน พินฺทุสมูโห กณฺเณ วา ปิลนฺธนสทิสพินฺทุ ฯ สพฺพตฺถาติ อฏฺฐกถาสุ ฯ อคฺคเฬติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ อคฺคเฬติ อุทฺธริตฺวา อลฺลิยาปนกขณฺเฑ ฯ อนุวาเต ปริภณฺเฑติ ปิฏฺฐิอนุวาตกุจฺฉิอนุวาเต ฯ กปฺโป กโต ยสฺมึ ตํ กปฺปกตํ กปฺปกตญฺจ ตํ จีวรญฺจาติ กปฺปกตจีวรํ ฯ กปฺปสฺส กรณํ กปฺปกรณํ ตํ เอว กิจฺจํ กปฺปกรณกิจฺจํ ฯ กิริยากิริยนฺติ นิวาสนปฺปารุปนโต กปฺปสฺส จ อนาทานโต กิริยากิริยํ ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๑๒๖] จีวรสฺสามิกสฺสาติ ปทํ อทินฺนนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อทินฺนนฺติ เยน สทฺธึ วินยกมฺมํ กตํ เตน เอวํ วตฺวา อทินฺนํ ฯ

[ปา.๔๐๕ ส.๔๕๔.๔๕๕]

วินยกมฺมนฺติ วิกปฺปนสงฺขาตํ วินยกมฺมํ ฯ เตนาติ เยน สทฺธึ
วินยกมฺมํ กตํ เตน ภิกฺขุนา ทินฺนํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท
เสสํ วจนํ ฯ

ปาลิยํ ปน สมฺมุขาวิกปฺปนาติอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ สมฺมุเขน
วิกปฺปนา สมฺมุขาวิกปฺปนา ฯ ปรมฺมุเขน วิกปฺปนา ปรมฺมุขา-
วิกปฺปนา ฯ มิตฺโตติ ทฬฺหมิตฺโต ฯ สนฺทิฏฺโฐติ ทิฏฺฐมิตฺโต
นาติทฬฺหมิตฺโต ฯ

นวมํ ฯ

[๑๒๗] หาเส อธิปฺปาโย ยสฺส โส หสฺสาธิปฺปาโย ฯ
อนิหิโต อฏฺฐปิโต ปริกฺขาโร เยน โส อนิหิตปริกฺขาโร เตน ฯ
เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ปาลิยํ ปน พนฺธิยติ เอเตนาติ พนฺธนํ กายสฺส พนฺธนํ
กายพนฺธนํ ฯ ปฏิกนฺติ[๑] ปกติวีตํ วา มจฺฉกณฺฏกขชฺชุริยปตฺต[๒]-
วายิมํ วา ฯ สูกรานํ อนฺตํ สูกรนฺตํ[๓] ฯ อิธ ปน ตํสทิสํ
วุจฺจติ ฯ สูกรนฺตา นาม กุญฺจิกโกสา วิย อนฺโต สุสิรํ
กตฺวา โกฏฺฏิตํ ฯ

ทสมํ ฯ

สุราปานวคฺโค ฉฏฺโฐ ฯ

๑. ปฏฺฏิกํ อิติ ปาลิ ฯ ๒. ขชฺชูรีปตฺต ฯ ๓. สูกรนฺตกํ อิติ ปาลิ ฯ

[ปา.๔๐๗..๔๑๐ ส.๔๕๔.๔๕๖]

[๑๒๘] อิสุํ อสติ ขิปตีติ อิสฺสาโส ฯ ธนุํ คณฺหนฺตีติ ธนุคฺคหา เตสํ อาจริโย ธนุคฺคหาจริโย ฯ เอตนฺติ โวโรเปยฺยาติ วจนํ ฯ วิโยชิเต สีสาลงฺกาเร สีสํ วิย ชีวิตา โอโรปิเต ปาเณ สตฺเต เอตฺถ ปาเณ กิญฺจิ ชีวิตํ นาม วิสุํ น ติฏฺฐตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อสทิสุปมา ฯ อุปกฺกมมหนฺตตฺตาติ ปโยคสฺส มหนฺตภาโว ฯ กรุณาย นิยุตฺโต การุณิโก น การุณิโก นิกฺการุณิโก ตสฺส ภาโว นิกฺการุณิกตา ฯ ตนฺติ มงฺกุณพีชํ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๒๙] ตาทิเสน อุทเกน สามิสํ ปตฺตํ อาวิชฺฌิตฺวา โธวโตปิ ปโยเค ปโยเค ปาจิตฺติยํ ตาทิเส อุทเก อุณฺหยาคุปตฺตํ นิพฺพาปยโตปิ ปโยเค ปโยเค จ ปาจิตฺติยํ ตํ อุทกํ ฯ เป ฯ ปโยเค ปาจิตฺติยนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุทกโสณฺฑึ วา ฯ เป ฯ วีจึ อุฏฺฐาปยโตปิ ปาจิตฺตินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ โสณฺฑิโปกฺขรณิโต ฯ อุทกสณฺฐาปนกปฺปเทเสติ[๑] อุทกสฺส สณฺฐาปนกปฺปเทเส ฯ ตตฺถาติ อาสิตฺเต กปฺปิยอุทเก ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

ทุติยํ ฯ

[๑๓๐] ตสฺส ตสฺส ภิกฺขุโนติ เยน เยน วูปสมิตํ ตสฺส ตสฺส ภิกฺขุโน ฯ อกตํ กมฺมนฺติอาทีนํ วทนฺตาติ อกตกมฺมํ

๑. ...สณฺฐานกปฺ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔๑๒ ส.๔๕๖..๔๕๘]

ทุกฺกฏํ ปุน กาตพฺพํ กมฺมํ อนีหฏํ ทุนฺนีหฏํ ปุน หีฏพฺพนฺติ
วทนฺตา ฯ สตฺถาราติ ปทํ วุตฺต อิติ ปเท กตฺตา ฯ อยมฺปิ
ภิกฺขุ ฯ ตนฺติ ปริวาเร วุตฺตวจนํ ฯ ตสฺเสว วจนสฺส ฯ นนฺติ
วจนํ ฯ ตตฺเถวาติ ปริวาเร ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ

ตติยํ ฯ

[๑๓๑] ทุฏฺฐุลฺลา นาม ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน ทสฺสิตานิ ฯ
โสปิ อญฺญสฺสาติ อิมินา วุตฺโต โสปิ ภิกฺขุ ปฏิจฺฉาทนตฺถเมว
อญฺญสฺส ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ ยาว อาปตฺติยา โกฏิ น ฉิชฺชติ
ตาว อาปตฺตึ อาปชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ โสติ ทุติโย โส ภิกฺขุ ฯ
ตสฺเสวาติ อาปตฺติอาปนฺนภิกฺขุสฺส ฯ เอวํ อาโรจเนน อาปตฺติยา
โกฏิ ฉิชฺชติ อิติ อาห[๑] ฯ อยํ ภิกฺขุ วสติ เอตฺถาติ วตฺถุ
วตฺถุ จ โส ปุคฺคโล จาติ วตฺถุปุคฺคโล อาปตฺติอาปนฺนปุคฺคโลติ
อตฺโถ ฯ อยนฺติ ทุติโย อยํ ภิกฺขุ ฯ เยน ทุติเยน อสฺส ตติยสฺส
อาโรจิตํ โส ตติโย ภิกฺขุ ปฏินิวตฺติตฺวา ตสฺเสว ทุติยสฺส ปฏิจฺ-
ฉาทนตฺถเมว มา กสฺสจิ อาโรเจหีติ วทติ[๒] เอวํ อาโรจิเต
อาปตฺติยา โกฏิ ฉินฺนา โหตีติ อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๓๒] อนุป ฯ เป ฯ ชฺฌาจารนฺติ เอตฺถ วจเน ทุฏฺฐุลฺล-
อชฺฌาจาโร นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ อนุปสมฺปนฺนสฺส สุกฺกวิสฏฺฐิ

๑. วทติ ฯ ๒. อาโรเจติ ฯ

[ปา.๔๑๙.๔๒๐ ส.๔๕๘.๔๕๙]

จ กายสํสคฺโค จาติ อยํ ทุฏฺฐุลฺลอชฺฌาจาโร นามาติ อิทํ[1]
นาม ทุฏฺฐุลฺลาจาโร ปน สิกฺขาปทฏฺฐกถาย สเมติ ฯ ตตฺถ หิ
อนุปสมฺปนฺนสฺส ปาณาติปาตาทีนิ ปญฺจ สิกฺขาปตานิ ทุฏฺฐุลฺลานิ
นาม ตานิ อุปาทาย วิกาลโภชนาทีนิ ปญฺจ อทุฏฺฐุลฺลานีติ
เอวํ อญฺญมญฺญํ อุปาทาย ทุฏฺฐุลฺลานิ วุตฺตานิ ฯ ปาณาติ-
ปาตาทีนิ ปน ทุฏฺฐจุลฺลานิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ อเปกฺขิตฺวา สุกฺก-
วิสฏฺฐิ จ กายสํสคฺคทุฏฺฐุลฺลอตฺตกามา อชฺฌาจาโร นามาติ
วุตฺตา ฯ อิธ ปน วิกาลโภชนาทีนิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ เจว
ทุฏฺฐุลฺลอตฺตกามา จ อทุฏฺฐุลฺลอชฺฌาจาโร นามาติ วุตฺตานิ ฯ
วิกาลโภชนาทีนิ อุปาทาย สุกฺกวิสฏฺฐิกายสํสคฺคา ทุฏฺฐุลฺล-
อชฺฌาจาโร นามาติ วุตฺตาติ เอวํ อญฺญมญฺญํ อุปาทาย
อทุฏฺฐุลฺลอชฺฌาจารา วุตฺตา ตสฺมา อฏฺฐกถายํ ปุพฺพาปรวิโรโธ
นตฺถีติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๑๓๓] อกฺขรานิ ฯ เป ฯ จินฺเตสฺสุ อุปาลิสฺส มาตาปิตโรปีติ[2]
สมฺพนฺโธ ฯ เตนสฺสาติ เตน จินฺตเนน อสฺส อุปาลิสฺส ฯ รูป-
สุตฺตนฺติ กหาปณาทีนํ รูปนิมิตฺตํ นิมิตฺตวาจโก สุตฺตสทฺโท ฯ
ฑํสาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปฏิสนฺธิคฺคหณโต ปฏฺฐายาติ ยํ มาตุ-

๑. อยํ ฯ ๒. อยํ ปีสทฺโท อิธ น อิจฺฉิตพฺโพ ฯ

[ส.๔๕๙.๔๖๐]

กุจฺฉิยํ[๑] ปฐมํ วิญฺญาณํ ปาตุภูตํ ตํ อาทึ กตฺวา ฯ คพฺภ-วีโสปิ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อปิสทฺโท มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิตฺวา ปริปุณฺณวีสติวสฺสํ ปุคฺคลํ อเปกฺขติ ฯ ยถาหาติ ภควา กึ อาห ฯ ตทุปาทายาติ ตํ วิญฺญาณํ อาทึ กตฺวา ฯ อสฺส ปุคฺคลสฺส สาว ชาติ ฯ ตตฺถาติ อนุชานามิ ภิกฺขเว คพฺภวีสํ อุปสมฺปาเทตุนฺติ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ตโต มหา-ปวารณโต ฯ ตํ มหาปวารณํ ฯ

[๑๓๔] ตํ อุปสมฺปทนํ กสฺมา อิติ ปุจฺฉา ฯ ปริหาโร มยา วุจฺจเต ฯ อิติ ตสฺมา ฯ อิตีติ เอวํ นิกฺกงฺขา หุตฺวา เถรา ฯ เอตฺถาติ เอกูนวีสติวสฺสํ สามเณรนฺติอาทิวจเน วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อนาปตฺติ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปุคฺคโล โอนวีสติวสฺโส อุปสมฺปาทิโต ฯ โส ปุคฺคโล อญฺญํ ปุคฺคลํ ฯ ตนฺติ โอนวีสติวสฺสํ ปุคฺคลํ ฯ มุญฺจิตฺวา คโณ ปญฺจภิกฺขุอาทิ-วเสน เจ ปูรติ ฯ คโณ ปูรตีติ อิทํ หตฺถปาเส อวิชหนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สเจ ปน โส อนุปสมฺปนฺนปุคฺคโล ภิกฺขูนํ อนฺตเร นิสินฺโน โหติ ทิยฑฺฒหตฺถปาโส จ ภิกฺขูหิ วิชหิโต โหติ โส ปุคฺคโล อุปสมฺปนฺโน น โหติ ฯ โสปิ จาติ อนุปสมฺปนฺโน ฯ

ปญฺจมํ ฯ

๑. มาตุกุจฺฉิสฺมินฺติ ปาลิยมฺปิ อฏฺฐกถายมฺปิ ปาเฐน น สเมติ ฯ

[ปา.๔๒๔ ส.๔๖๐...๔๑๒]

[๑๓๕] ตสฺสาติ รญฺโญ ฯ กาลวิสงฺเกเตนาติ กาลสฺส วิสงฺเกเตน ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๓๖] อยฺโยติ[๑] สามิกํ อาลปติ ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๑๓๗] อสฺสาติ อริฏฺฐสฺส ฯ คิชฺฌฆาตกกุลปฺปสูตสฺสาติ คิชฺฌฆาตกกุเล ชาตสฺส ฯ เตติ อนฺตรายิกา ฯ กมฺมญฺจ กิเลโส จ วิปาโก จ อุปวาโท จ อาณาวีติกฺกโม จ กมฺม...กฺกมา เตสํ วโส เภโท กมฺม...วโส ฯ ตตฺถาติ กมฺมาทีสุ ฯ กมฺมํ เอว อนฺตรายิกา กมฺมนฺตรายิกา ฯ ตนฺติ ภิกฺขุนีทูสกกมฺมํ ฯ เต อุปวาทนฺตรายิกา ตาวเทว โหนฺติ ตโต ขมาปนโต ปรํ น โหนฺติ ฯ ตาปิ อาปตฺติโย ตาวเทว โหนฺติ ฯ ตโตติ ภิกฺขุภาวสฺส ปฏิชานนาทิโต ฯ ตตฺราติ เตสุ ยถาวุตฺเตสุ อนฺตราเยสุ นิทฺธารณํ เสสนฺตรายิเกติ ปทํ นิทฺธารณียํ ฯ เอเตปีติ อิตฺถีรูปาทโย ฯ ฉนฺโท เอว ราโค ฉนฺทราโค เตน สห วตฺตนฺตีติ สจฺฉนฺทราคา เตสํ ปริโภโค สจฺฉนฺท...โภโค ฯ เอตฺถาติ กาเมสุ ฯ ภพฺพปุคฺคลานนฺติ อนุรูปปุคฺคลานํ อาสํ ปตฺถนํ ฯ

๑. อิทํ นายฺโยติ วณฺณนาปาเฐน สมํ ฯ ปาลิยํ ปน นายฺย อิติ ทิสฺสติ อยเมว ยุตฺตตโร อาลปนตฺตา ฯ

[ส.๔๖๒..๔๖๔]

อฏฺจิกงฺข°ลุปมาติอาทิมฺหิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

อฏฺธมํ ฯ

[๑๓๘] อกตานุธมฺเมนาติ[๒] อุกฺขิปิตฺวา อโนสาริเตน ฯ อนุธมฺโม โอสารณา วุจฺจตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อนุธมฺโมติ อนุโลม-ธมฺโม ฯ อุกฺเขปนียกมฺมสฺส อนุรูโป ปจฺฉา กาตพฺโพ วา ธมฺโมติ อนุธมฺโม ฯ อนุโลมวตฺตํ ทิสฺวาติ น อุปสมฺปาเทตพฺพํ น นิสฺสโย ทาตพฺโพติอาทิกํ อฏฺจารสวิธํ วตฺตํ ทิสฺวา เอเตสุ อฏฺจารสสฺส อนุโลมวตฺเตสุ วตฺตนฺตํ ทิสฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ ยสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ อกโต อนุธมฺโม ยสฺส โส อกตานุธมฺโม[๒] ฯ อสฺสาติ อกตานุธมฺเมนาติ[๒] ปทสฺส ฯ

นวมํ ฯ

[๑๓๙] เอตสฺสาปีติ สมณุทฺเทสสฺส ฯ อุมฺมชฺชนฺตสฺสาติ ปวิสนฺตสฺส ทิฏฺจิคฺคหณํ อุปฺปนฺนํ ฯ นาเสตูติ เอตฺถ วจเน วุตฺตา นาสนา ติวิธา ฯ ตตฺถาติ ตาสุ ติวิธาสุ นาสนาสุ ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ ตตฺถาติ เตสุ จร ปิเร วินสฺสาติ ปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ ยตฺถ จาเน เต มยํ น ปสฺสาม ตตฺถ ตฺวํ คจฺฉ อิติ อธิปฺปาโย ฯ เตนาติ สมณุทฺเทเสน การาเปยฺยาติ ปเท

๑. ปาลิยมฺปิ วณฺณนายมฺปิ อฏฺจิกงฺกลูมาติ มุทฺทิยติ ฯ ๒. อกฏฺ...อิติ อิทานิ สนฺนิฏฺจานํ ฯ

กมฺมํ ฯ

ทสมํ ฯ

สปฺปาณกวคฺโค[๑] สตฺตโม ฯ

[๑๔๐] ยํ วุตฺตนฺติ ยํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ เอตฺถ สิกฺขาปเท เสสํ วจนํ วินิจฺฉยโต อุตฺตานเมวาติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปาลิยํ ปน สหธมฺมิกํ วุจฺจมาโนติ สหธมฺมิเกน วุจฺจมาโน กรณตฺเถ เจตํ อุปโยควจนํ ฯ ปญฺจหิ สหธมฺมิเกหิ สิกฺขิตพฺพตฺตา เตสํ วา สนฺตกตฺตา สหธมฺมิกนฺติ ลทฺธนาเมน พุทฺธปฺปญฺญตฺเตน สิกฺขาปเทน วุจฺจมาโนติ อตฺโถ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๔๑] กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ อาปตฺติ จ อนาปตฺติ จ สํวโร จ อสํวโร จ ปหานญฺจ กปฺปิ...ปหานา เตหิ ปฏิสํยุตฺตกถา กปฺปิยา...ปฏิสํยุตฺตกถา ฯ วินยสฺส ปริยตฺติ วินยปริยตฺติ สา มูลํ เอตสฺสาติ วินยปริยตฺติมูลกํ ฯ เตติ อานิสํเส ฯ กถมสฺสาติ กถํ อสฺส วินยสฺส อเนน ปุคฺคเลน[๒] อตฺตโน สีลกฺโณ[๓] สุคุตฺโต ฯ อิธาติ สาสเน ฯ โส เตหีติ โส วินยธโร เตหิ ภิกฺขูหิ ฯ โวหรตีติ กเถสิ ฯ ตตฺถาติ ทฺวีสุ

๑. อิทานิ กการรหิตปาฐวเสน ปฐนฺติ ฯ ๒. อเนน วา ปุคฺคเลนาติ ภวิตพฺพํ ฯ
๓. สีลกฺขนฺโธติ สพฺพตฺถ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔๔๗ ส.๔๖๖..๔๗๐]

ปจฺจตฺถิเกสุ ฯ ลิจฺฉวิ ลจฺฉวีติ เทฺว ปาฐา ฯ

อตฺตโน ปจฺจตฺถิกา อตฺตปฺปจฺจตฺถิกา ฯ วิปรีตํ ทสฺสนํ เยสํ เต วิปรีตทสฺสนา ฯ อริฏฺฐภิกฺขุ จ กณฺฏกสามเณโร[๑] จ เวสาลีวชฺชีปุตฺตกา จ อริฏฺฐ...ปุตฺตกา ฯ ปรุปหาโร จ อญฺญาณญฺจ กงฺขา จ ปรวิตารณา[๒] จ ปรุ...ตารณา เต อาทโย เยสํ เต ปรุป...ทโย ปรุ... ทโย วาทา เยสํ ปุคฺคลานํ เต ปรุ...ทิวาทา ฯ กโต ปคฺคโห เยหิ เต กตปฺปคฺคหา ฯ

ตตฺถาติ ตสฺมึ ติวิเธ สทฺธมฺเม ฯ ตตฺถาติ ปริยตฺติอาทีสุ ฯ น หิ อญฺโญติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ เอตฺถ จาติ อุโปสถาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อานิสํเสสูติ นิทฺธารณํ ฯ ทฺวีหิ สทฺธึ ปุริมานิ สตฺตาติอาทิ โยเชตพฺพํ ฯ

อิเม วาติ[๓] เอตฺถ วาสทฺเทน น เกวลํ อุปาลิสฺส คุณํเยว ทสฺเสนฺโตติ ญาเปติ ฯ เตธาติ เต อิธาติ เฉโท ฯ เอตฺถาติ เต พหู ภิกฺขูติ วจเน ฯ อาจริยํ อุทฺทิสาเปนฺโต วาติ สมฺพนฺโธ ฯ นนฺติ ปาฏิโมกฺขํ ฯ

๑. กณฺฑก...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ...วิตรณาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. อยํ วาสทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ ตตฺถ อิเม อานิสํเสติ ทิสฺสติ ฯ

[ส.๔๗๐..๔๗๓]

[๑๔๒] ขุทฺทเกหิ จ อนุขุทฺทเกหิ จาติ สงฺฆาทิเสสาทีหิ[๑] ขุทฺทเกหิ เจว ถุลฺลจฺจยาทีหิ อนุขุทฺทเกหิ จ ฯ ฐเปตฺวา จตฺตาริ ปาราชิกานิ อวเสสานิ สพฺพานิ สิกฺขาปทานิ ปริยาเยน ขุทฺทกานิ เจว โหนฺติ อนุขุทฺทกานิ จ ฯ วุตฺตญฺเหตํ ปญฺจสติกกฺขนฺธเก กตมาติ ปน ภนฺเต ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ ฯ เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุ-ขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ ฯ เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุกฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ ฯ เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขา-ปทานีติ ฯ เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา ตึสนิสฺสคฺคิเย ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทากานิ สิกฺขาปทานีติ ฯ เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา ตึสนิสฺสคฺคิเย ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา เทฺวนวุติปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา

๑. อยํ อาทิสทฺโท นิรตฺถโก ตโต อุปริมานํ ปาราชิกานํ อขุทฺทกตฺตา เจว ตโต เหฏฺฐิมานํ ถุลฺลจฺจยาทีนํ อนุขุทฺทกตฺตา จ ฯ

[ส.๔๗๓]

อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ ฯ เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฯ เป ฯ จตฺตาโร ปาฏิเทสนีเย ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ ฯ

[๑๔๓] ยํ ปน นาคเสนตฺเถเรน มิลินฺทรญฺญา ปุฏฺเฐน วุตฺตํ ทุกฺกฏํ มหาราช ขุทฺทกํ ทุพฺภาสิตํ อนุขุทฺทกนฺติ ตตฺถ อนฺติม-โกฏฺฐาสเมว วุตฺตํ ตํ วาทปโถปจฺเฉทนตฺถนฺติ ทฏฺฐพฺพนฺติ ฯ

[๑๔๔] เตสนฺติ สิกฺขาปทานํ ฯ สํวตฺตนมริยาท...วจนนฺติ สํวตฺตนสฺส มริยาทา อวธิ สํวตฺตนมริยาทา สํวตฺตนมริยาทาย นิยมนวเสน ปริจฺเฉโท สํวตฺต...เฉโท ตสฺส วจนํ สํวตฺต...นํ ฯ อิทานิ ตํ มริยาทาทึ วิวริตฺวา ตสฺเสตฺํ อิทํ วุตฺตํ โหตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ อิทํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ โหติ ฯ หิ สจฺจํ เอตานิ สิกฺขาปทานิ เย ภิกฺขู สชฺฌายนฺตีติ ธาเรนฺติ ฯ ยาว กปฺปติ นุ โข น กปฺปติ นุ โข ฯ เป ฯ อุปฺปชฺชติเยว เอตานิ สิกฺขาปทานิ เตสํ ภิกฺขูนํ ตาว สํวตฺตนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อติสย-วฑฺฒาปนนฺติ อติสเยน วฑฺฒาปนํ ฯ ตสฺสาติ ยาวเทวาติ ปทสฺส ฯ ตสฺส อุปสมฺปนฺนสฺส ฯ ตสฺมึ วินเย ฯ

ทุติยํ ฯ

[๑๔๕] โสติ โส ปาฏิโมกฺโข ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขุโน ฯ ปาลิยํ ปน ตญฺเจ ภิกฺขุนฺติอาทีสุ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ฯ

[ปา.๔๕๓..๔๕๖ ส.๔๗๓.๔๗๔]

อญฺเญ ภิกฺขู ตํ ภิกฺขุํ ชาเนยฺยุํ ปาฏิโมกฺเข ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกน ทฺวิตฺติกฺขตฺตุํ อุทฺทิสฺสมาเน อิมินา ภิกฺขุนา นิสินฺนปุพฺพํ เตหิ อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ ทิฏฺฐทฺวิตฺติวารโต ภิยฺโย วิตฺถาเร ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน โก ปน วาโต กิเมว วตฺตพฺพํ ตสฺส ภิกฺขุโน อญฺญาณเกน อาปตฺติยา มุตฺติ น จ อตฺถิ ตตฺถ ตสฺมึ อนาจาเร จิณฺเณ โส ภิกฺขุ ยํ อาปตฺตึ อาปนฺโน ยถา เยน ปกาเรน ธมฺโม ฐิโต ตถา ตญฺจ อาปตฺตึ โส ภิกฺขุ สงฺเฆน กาเรตพฺโพ อาวุโส อญฺเญสํ ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน สาธุกํ อฏฺฐิกตฺวา มนสิกรณสฺส อานิสํสสญฺญิตา ทิฏฺฐธมฺมิกา เจว สมฺปรายิกา จ เย ลาภา อิจฺฉิตพฺพา ยํ ตฺวํ โย ตฺวํ ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน สาธุกํ อฏฺฐิกตฺวา น มนสิกโรสิ เต สพฺเพ ลาภา ตสฺส ตว อลาภา เอว น โหนฺติ ปุญฺญวิเสเสน ลทฺธมฺปิ มนุสฺสตฺตํ ตสฺส เต เตน ตยา ทุลฺลทฺธํ อิติ วจเนหิ นินฺทิตฺวา ยถาธมฺมํ กรณโต อุตฺตรึ จ อสฺส ภิกฺขุโน สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติอาทินา ปทภาชนีเย วุตฺเตน ญตฺติทุติยกมฺเมน โมโห อาโรเปตพฺโพ ตสฺมึ โมหนเก ปุคฺคเล อิทํ ปาจิตฺติยํ เวทิตพฺพนฺติ ฯ อิมินา ภิกฺขุนาติ ปทํ นิสินฺนปุพฺพนฺติ ปเท กตฺตา

ตติยํ ฯ

[ปา.๔๕๖.๔๕๗]

[๑๔๖] ปหารํ เทติ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยถายนฺติ เยน ปกาเรน อยํ ภิกฺขุ ฯ นํ ภิกฺขุํ ฯ วิรูปกรณาธิปฺปาเยนาติ วิรูปสฺส กรเณน อธิปฺปาเยน ฯ รตฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส รตฺตจิตฺโต ฯ ตโต มนุสฺสาทิโต ฯ อสฺสาติ สิกฺขาปทสฺส ฯ อิทํ สิกฺขาปทํ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๑๔๗] โปถนสมตฺเถน สตฺติกํ ตลเมว สตฺติกํ ตลสตฺติกํ ฯ อุจฺจาเรนฺตีติ อุกฺขิปนฺติ ฯ เตติ สตฺตรสวคฺคิยา ภิกฺขู ฯ ปหาเรน ปริจิตา ปคุณา ปหารปริจิตา ฯ ลทฺโธ ปหาโร เยหิ เต ลทฺธปฺปหารา เตสํ ภาโว ลทฺธปฺปหารตฺตํ ตสฺมา ฯ ปหารสฺส มุจฺฉิตาติ ปาจํ อาจริยา สชฺฌายนฺติ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ปาเจ อิติ อตฺโถ ฯ อุคฺคิรติ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ โมกฺขาธิปฺปาโย ตลสตฺติกํ อุคฺคิรตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปุพฺเพ ปหารสิกฺขาปเท มนุสฺเสน วา ติรจฺฉานคเตน วาติอาทินา วุตฺเตสุ มนุสฺสาทิวตฺถูสุ ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๑๔๘] เต หีติ หิ สจฺจํ เต ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ฯ อากิณฺณา โทเสหีติ อากิณฺณโทสา เตสํ ภาโว อากิณฺณโทสตฺตํ ฯ เอวนฺติ โจทเนน ฯ อตฺตปริตฺตาณนฺติ อตฺตรกฺขนํ ฯ ปฏิกจฺเจว ปฐมเมว ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

[ปา.๔๖๐..๔๖๒ ส.๔๗๕.๔๗๖]

[๑๔๙] ตยาติ ปทํ นิสินฺนนฺติอาทิปเทสุ กตฺตา ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๑๕๐] ยตฺถ ฐาเน จตฺวา เตสํ ภิกฺขูนํ วจนํ โสตุํ สกฺกา โหติ ตตฺถ ฐาเน อิติ อตฺโถ ฯ โสตุกามตาย คมนวเสน กิริยา สิยา จิตฺฏฐานํ อาคนฺตฺวา ฯ เป ฯ วเสน อกิริยา สิยาติ สมฺพนฺโธ ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๑๕๑] ธมฺเมนาติ ภูเตน วตฺถุนา ฯ วินเยนาติ โจทนาย เจว สารณาย จ ฯ สตฺถุสาสเนนาติ ญตฺติสมฺปทาย เจว อนุสฺสาวนาย จ ฯ เอเตสุ กมฺเมสุ ฯ

นวมํ ฯ

[๑๕๒] อนุวิชฺชโก วินยธโร สงฺเฆน สมฺมโต ฯ เอตฺตาวตาปีติ อตฺโน กถาย กถเนน ฯ

ทสมํ ฯ

[๑๕๓] โย[๑] มิตฺโต ยถามิตฺโต ยถามิตฺตสฺส ภาโว ยถามิตฺตตา ฯ

เอกาทสมํ ฯ

[๑๕๔] ตตฺถ ปริณามนสิกฺขาปเท ฯ อิธ สิกฺขาปเท ฯ

ทฺวาทสมํ ฯ

สหธมฺมิกวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

๑. โย โย ฯ

[ส.๔๗๗..๔๗๙]

[๑๕๕] เตหีติ อยฺเยหิ ฯ อนฺตรนฺติ โทสนฺติ อตฺโถ ฯ ราชนฺเตปุรํ หตฺถิสมฺมทนฺติอาทีสุ[๑] วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ เอตฺถาติ ราชนฺเตปุเร ฯ ตํ วจนํ ฯ ตตฺถ ปาเจ ฯ อนิกฺขนฺตราชเก อนีภตรตนเกติ[๒] เอตฺถ สยนฆเรติ ปาจเสโส ทฏฺฐพฺโพติ อาห อนิกฺขนฺโต ราชา อิโตติอาทึ ฯ อิโตติ สยนฆรโต ฯ สยนฆเรติ สยนีฆเร ฯ รตึ ชเนตีติ รตนํ หตฺถิอาทิ ฯ อิธ ปน อิตฺถีรตนํ อธิปฺเปตนฺติ อาห รตนํ วุจฺจติ มเหสีติ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๕๖] สตโต ปญฺจ กหาปณา ปุณฺณปตฺตํ นาม ฯ สตโตติ ปทํ ปญฺจ กหาปณาติ ปเท อปาทานํ ฯ อุคฺคณฺหาติ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สงฺฆคณ ฯ เป ฯ อตฺถาย อุคฺคณฺหนฺตสฺส วา ฯ เป ฯ ทุกฺกฏํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

ภณฺฑาคาริกสีเสนาติ สีสมิว ปธานํ ยงฺกิญฺจิ สีสนฺติ อิธ อุปจาเรน วุจฺจติ ตถา ภณฺฑาคาริกสทฺโท ภาวปฺปธาโน ฯ ภณฺฑาคาริโก ภณฺฑาคาริกตฺตํ สีสํ ปธานํ ภณฺฑาคาริกสีสํ กมฺมธารโย เตน ภณฺฑาคาริกตฺตสฺส ปธานกรเณนาติ อตฺโถ ฯ

๑. ...สมฺมทฺทนฺติ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อนีภฏ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ อิทานิ ปน อนิคฺคต...อิติ สชฺฌายาม ฯ

[ปา.๔๘๖..๔๙๒ ส.๔๗๙..๔๘๑]

อชฺฌาราเม วา ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถ มหา-
อาราเม ฯ ยตฺถ ฐาเน ฯ

[๑๕๗] มหาโพธิสฺส ทฺวารโกฏฺฐโก มหาโพธิทฺวารโกฏฺฐโก โส จ อมฺพคณญฺจ มหาโพธิทฺวารโกฏฺฐกอมฺพคณา[๑] เตหิ สทิสานิ มหา...สทิสานิ ฯ อมฺพคณนฺติ ลงฺกาทีเป วิชฺชมานํ อมฺพคณํ ฯ นตฺถิ มนุสฺสา ยสฺมึ ตํ นิมฺมนุสฺสํ นิมฺมนุสฺสญฺจ ตํ ฐานญฺจาติ นิมฺมนุสฺสฏฺฐานํ ตสฺมึ นิมฺมนุสฺสฏฺฐาเน ฯ ปจฺฉา อากิณฺณ-มนุสฺเสปิ ชาเต ฯ อากิณฺโณ มนุสฺโส อากิณฺณมนุสฺโส ฯ อปิสทฺโท อรุจิสูจนตฺโถ ฯ ตนฺติ ธนํ ฯ ภิกฺขุ สามิเก สเจ น ปสฺสติ ภิกฺขุ ปํสุกูลคฺคหาทิกํ ปฏิรูปํ กริสฺสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ รูเปน วา ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วุตฺตํ รูปํ นาม ภณฺฑกํ[๒] ฯ นิมิตฺตนฺติ นิมิตฺตํ นาม ลญฺจนาทิ[๒] ฯ ภณฺฑิกายาติ ปทํ สลฺลกฺเขตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ มตฺติกาย สญฺจนํ มตฺติกา-ลญฺจนํ[๒] ฯ อามาสเมวาติ อามสิตพฺพเมว วตฺถาทิ ฯ

ทุติยํ ฯ

[๑๕๘] สพฺเพหิ ภิกฺขูหิ อาปุจฺฉิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เตลภิกฺขาย วาติ เตลสฺส ยาจนตฺถํ ฯ อุปจาโรติ ทุติยเลฑฺฑุ-

๑. ...อมฺพงฺคณ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ภณฺฑํ ลญฺฉนาทิ ... ลญฺฉนํ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔๙๒ ส.๔๘๑..๔๘๓]

ปาโต อุปจาโร ฯ อนฺตรารามนฺติอาทีสุ เกวลํ อนาปุจฺฉา น
โหติ ฯ

ตติยํ ฯ

[๑๕๙] ตํ เภทนกํ อสฺส ปาจิตฺติยสฺส อตฺถิ อิติ ตสฺมา ตํ ปาจิตฺติยํ เภทนกํ นาม ฯ เอวสทฺเทน ปาจิตฺติยํ อญฺญ-นามวนฺตํ นตฺถีติ ญาเปติ ฯ อรณี เอว ธนุกํ อรณีธนุกํ ฯ เวฐฺจนเกติ[๑] กายพนฺธนสฺส ปาสนฺเต ฯ ทสมูเล ตสฺส ถิรภาวตฺถํ กตฺตพฺเพ ทนฺตวิสาณาทิมเย ว วเธ[๒] ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๑๖๐] ฉินฺทิตฺวา ปริภุญฺชตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตุลาสงฺฆาเฏติ ปทํ ฐเปตฺวา ปเท กมฺมํ ฯ สพฺพํ กรณ วฏฺฏติ ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๑๖๑] เอตฺถาติ มญฺจปีเฐ ฯ มญฺจปีฐานํ อุปริ วิลิมิกํ อตฺถริตฺวา ตสฺส อุปริ ตูลํ ปกฺขิปิตฺวา ตูลสฺส อุปริ วิลิมิกาย โอนทฺธํ มญฺจปีฐํ อิติ วจนํ ภควตา วุตฺตํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

ฉฏฺฐํ ฯ

๑. อิทํ ปทํ ปาลิยมฺปิ วณฺณนายมฺปิ น ทิสฺสติ ฯ ๒. วีเถติ ปาลิ วีถเกติ วณฺณนา ฯ

[ปา.๔๙๗..๕๐๑ ส.๔๘๓.๔๘๔]

[๑๖๒] นิสีทนฺติ เอตฺถาติ นิสีทนํ ฯ กตฺถ ฐาเน นิสีทนํ ภควตา อนุญฺญาตํ ฯ ตตฺถาติ จีวรกฺขนฺธเก ฯ โสปิ อุทายิ ตํ นิสีทนํ กฑฺฒติ เตน ตสฺมา ตํ อุทายึ ภควา ยถา นาม ปุราณจมฺมกาโรติ๑ เอวํ วจนํ อาห ฯ

สตฺตมํ ฯ

[๑๖๓] กณฺฑุํ ปฏิจฺฉาเทตีติ กณฺฑุปฺปฏิจฺฉาทิ๒ ฯ ตตฺถาติ จีวรกฺขนฺธเก ฯ กสนฺติ วิเลขนฺติ เอตฺถาติ กจฺฉุ กส วิเลขเน จฺฉุปฺปจฺจโย ฯ โลหิตคณฺฑิกาติ โลหิตสญฺฌิตา ฯ อริสญฺจ ภคนฺทโร จ มธุเมโฆ จาติ ทฺวนฺโทว ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

[๑๖๔] วสฺสสฺส โยคา วสฺสิกา วสฺสิกา เอว สาฏกาติ วสฺสิกสาฏิกา ฯ

นวมํ ฯ

รตนวคฺโค๓ นวโม ฯ

ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ยถา นาม ปุราณจมฺมกาโรติ อิทํ น ปาลิ ฯ เสยฺยถาปิ ปุราณสิโกฏฺโฐติ ปาลิ ฯ
๒. ...ปฏิจฺฉาที อิติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ กรณสาธนํ กาตพฺพเมตํ ฯ ๓. อยเมว ปาสิ ฯ วณฺณนายํ ปน ราชวคฺโคติ ทิสฺสติ ฯ

[ส.๔๘๔..๔๘๖]

ปาฏิเทสนียกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๑๖๕] เอวํ ขุทฺทกานิ วณฺเณตฺวา อิทานิ ปาฏิเทสนีย-
วณฺณนํ ปฏิชานนฺโต อาห ปาฏิเทสนียาติอาทึ ฯ

ปาฏิเทสนียา นาม เย ธมฺมา ขุทฺทกานํ อนนฺตรา ธมฺม-
สงฺคาหเกหิ ฐปิตา อิทานิ เตสํ ปาฏิเทสนียานํ ธมฺมานํ อํ
วณฺณนา ภวติ ฯ

[๑๖๖] ปฐมปฺปาฏิเทสนีเย ตาว วินิจฺฉโย ฯ สพฺเพ-
วาติ สพฺพํ เอวาติ เฉโท ฯ เอเตสุ รถิกาทีสุ ฯ เอตฺถาติ
ปาฏิเทสนีเย ฯ อนฺตรารามาทีสูติ อนฺตรารามภิกฺขุนูปสฺสยติตฺถิย-
เสยฺยปฺปฏิกฺกมเนสุ ฯ ภิกฺขูนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนาย ปน
หตฺถโต คณฺหนฺตสฺส ยถาวตฺถุกเมว ปาฏิเทสนียนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ
อญฺเญน ชเนน ทาเปตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตํ ขาทนียโภชนียํ ฯ
ภิกฺขุนิยา อญฺเญน วาติ ปททฺวยํ ปฏิคฺคาหาเปตฺวาติ ปเท
กมฺมํ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๖๗] อตฺตโน ภตฺตํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ
ปุริมสิกฺขาปเทนาติ ปฐมปฺปาฏิเทสนียสิกฺขาปเทน ฯ อญฺญสฺส
ภตฺตํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[ปา.๕๑๔..๕๒๐ ส.๔๘๗.๔๘๘]

ปาลิยํ ปน เอกสฺส เจปิ[1] ภิกฺขุโน นปฺปฏิภาเสยฺยาติ เอโก เอตํ ภิกฺขุนี เจปิ นปฺปฏิภาเสยฺยาติ อตฺโถ ฯ ปจฺจตฺเต หิ สามิวจนํ ฯ

ทุติยํ ฯ

[๑๖๗] ทุวีหิ ปสนฺนํ กุลํ ฯ ตตฺถ กุเล อุปาสิกา โภเค เนว รกฺขติ อุปาสโก โภเค น รกฺขติ ยสฺมา ตสฺมา ตํ กุลํ โภเคหิ หายติเยวาติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปาลิยํ ปน นิจฺจภตฺตเกติ[2] นิจฺจํ ทาตพฺพภตฺตเก ฯ สลากภตฺเตติ รุกฺขสารมยสลากาย วา เวฬุวิลีวตาลปณฺณาทิมยปฏิกาย อสุกสฺส นาม สลากภตฺตนฺติ เอวํ อกฺขรานิ อุปนิพนฺธิตฺวา คาหาเปตฺวา ทาตพฺพภตฺเต ฯ ปกฺขิเกติ เอกสฺมึ ปกฺเข เอกทิวสํ ทาตพฺพภตฺเต ฯ อุโปสภิเกติ อุโปสเถ ทาตพฺพภติเต ฯ ปาฏิปทิเกติ ปาฏิปททิวเส ทาตพฺพภตฺเต ฯ

ตติยํ ฯ

[๑๖๘] สากิยทาสกา ปฏิวิรุทฺธา โหนฺติ ฯ สหธมฺมิเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปฏิสํวิทิตนฺติ ปฏิสํวิทิตํ ขาทนียโภชนียํ ฯ ตสฺส อารญฺญกเสนาสนารามสฺส ฯ สเจ เสนาสนํ สาสงฺกํ โหติ ฯ

๑. เอกสฺสาปิ เจ อิติ อิทานิ อยํ สชฺฌายาม ฯ ๒. นิจฺจภตฺเตติ กการรหิตา ปาลิ ฯ

[ปา.๕๑๘..๕๒๕ ส.๔๘๔]

อาราเม ฯ เป ฯ โมจนตฺถํ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ มนุสฺสา
อิธ จาเน อุปจรนฺติ อุปคนฺตฺวา จรนฺติ อิติ ภิกฺขุนา โจรา
วตฺตพฺพา ฯ อุปฏฺฐาเกหีติ ปทํ คณฺหาเปนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ
อญฺญานิปิ กุลานิ เตน กุเลน ฯ เอกสฺส ภิกฺขุโน อตฺถาย ฯ
ตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ อญฺเญนาติ ปทํ กตฺวาติ ปเท กมฺมํ ๑ ฯ
นนฺติ มูลขาทนียาทึ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

ปาฏิเทสนียกณฺฑวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. อญฺเญนาติ ปทํ กตฺวา ทินฺนนฺติ ปททฺวเย กตฺตาติ เม มติ ฯ

[ส.๔๕๐..๔๕๑]

เสขิยกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๑๗๐] เอวํ ปาฏิเทสนียานิ สํวณฺเณตฺวา อิทานิ เสขิยสํวณฺณนํ ปฏิชานนฺโต อาห ยานิ สิกฺขิตสิกฺเขนาติอาทึ ฯ

สิกฺขิตสิกฺเขน ตาทินา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ยานิ สิกฺขาปทานิ เสขิยานีติ ภาสิตานิ อิทานิ เตสํปิ เสขิยานํ อยํ วณฺณนากโม ภวตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สิกฺขิตา สิกฺขา เยน โส ภควา สิกฺขิตสิกฺโข ฯ

[๑๗๑] ตตฺถาติ เสขิเยสุ วินิจฺฉโย ฯ นิวาสนนฺติ อนฺตรวาสกํ ฯ ตตฺริทนฺติ ตสฺส นิวาสนสฺส อิทํ ปมาณํ ฯ มุฏฺฐิยา สหิตํ ปญฺจมํ ยสฺส ตํ มุฏฺฐิปญฺจมํ ฯ อฑฺเฒน ตติโย อฑฺฒเตยฺโย อฑฺฒเตยฺโย หตฺโถ ยสฺส ตํ อฑฺฒเตยฺยหตฺถํ ฯ ตตฺถาติ เอกปฏฺฏทฺปฏฺฏจีวเรสุ นิทฺธารณํ ฯ โอลมฺเพนฺโต ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เย ปนญฺเญ นิวาสนโทสา ภควตา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ เต สพฺเพ นิวาสนโทสา น โหนฺติ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ ตตฺเถวาติ ขนฺธเก นิวาสนโทสา อาวิภวิสฺสนฺติ[๑] ฯ อชานนฺตสฺสาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตสฺส นิวาสนวตฺตสฺส อนุคฺคหณเมว น อุคฺคหณเมว อสฺส ภิกฺขุโน

๑. วิตฺถาโร ปน ตตฺเถว อาวิภวิสฺสตีติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๕๓๒ ส.๔๙๒.๔๙๓]

อนาทริยํ ฯ ตํ ปน อนาทริยํ สญฺจิจฺจ อนุคฺคณฺหนฺตสฺเสว น อุคฺคณฺหนฺตสฺเสว ภิกฺขุสฺส ยุชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุคฺคหิตํ วตฺตํ เยน โส อุคฺคหิตวตฺโต ฯ อปิสทฺโท อรุจิสูจนตฺโถ ฯ สุกฺขา ชงฺฆา ยสฺส โส สุกฺขชงฺโฆ ฯ มหาปิณฺฑิกํ มํสํ ยสฺส โส มหาปิณฺฑิกมํโส ฯ ปุสฺสเทวตฺเถโร อุปติสฺสเถโรติ เทฺว เถรา ลงฺกาทีเป นิวาสิโน เถรา ฯ

ปจมํ ฯ

[๑๗๒] อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ อนฺตรฆเรติ อนฺตเร อนฺตเร ฆรานิ เอตฺถ เอตสฺสาติ วา อนฺตรฆรนฺติ ลทฺธนาเม คาเม ฯ

ทุติยํ ฯ

[๑๗๓] คณฺฐิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวาติ คณฺฐิกปาสเก ปฏิมุญฺจิตฺวา ฯ อนุวาตนฺเตนาติ อนุวาตสฺส อนฺเตน ฯ อุโภ กณฺเณติ จีวรสฺส อุโภ กณฺเณ ฯ อนฺตรฆเรติ โคจรคาเม ฯ

ตติย ฯ

[๑๗๔] อิมินาปิ ภิกฺขุนา เอตฺตกํ ฐานํ เปกฺขนฺเตน คนฺตพฺพํ ฯ ปริสหติ วิพาธตีติ ปริสฺสโย หตฺถิอสฺสาทิเยว ปริสฺสโย หตฺถิอสฺสาทิปริสิสโย ตสฺส อภาโว หตฺถิ...ภาโว ฯ อิตฺถํ กญฺจิ ปการํ ภูโต ปตฺโต อิตฺถมฺภูโต ฯ ลกฺขิยติ เอเตนาติ ลกฺขณํ ฯ อิตฺถมฺภูตสฺส ลกฺขณํ ฯ อิตฺถมฺภูตลกฺขณํ ฯ วุจฺจติ อเนนาติ

[ส.๔๙๓..๔๙๕]

วจนํ กรณสฺส วจนํ กรณวจนํ ฯ อนฺโตอินฺทขีลโต ปฏฺจายาติ ปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส อนฺโตอุมฺมารโต ปฏฺจาย ฯ อปริกฺขิตฺตสฺส ปน ทุติยเลฑฺฑุปาตโต ปฏฺจาย น คนฺตพฺพํ ฯ

ปฐมวคฺโค ฯ

[๑๗๕] เอตฺถาติ อุชฺฌคฺคิกายาติ[๑] ปเท ฯ อปฺปสทฺโท อนุตรฆเรติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ นิสินฺเนสูติ นิทฺธารณํ ฯ ตสฺสาติ สงฺฆตฺเถรสฺส ฯ สทฺทเมว สุณาตีติ อปริพฺยตฺตกฺขร-สทฺทมตฺตเมว สุณาติ เตนาห กถํ น ววฏฺฐเปตีติ ฯ

ทุติยวคฺโค ฯ

[๑๗๖] อุกฺกุฏฺฐิกายาติ เอตฺถ วจเน ปณฺหิโย ฯ เป ฯ คมนํ อุกฺกุฏฺฐิกา อิติ ภควตา วุจฺจตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อาโยคา เอว ปลฺลตฺถิกา อาโยคปลฺลตฺถิกา ฯ

[๑๗๗] ยตฺถาติ ปิณฺฑปาเต ฯ จตุตฺถภาโค ปมาณํ ยสฺส สูปสฺส โส จตุตฺถภาคปฺปมาโณ ฯ โอโลณญฺจ[๒] สากสูเปยฺยญฺจ มจฺฉรโส จ มํสรโส จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ อวลิยติ สาทิยตีติ โอโลณํ ลิ สาทเน ณปฺปจฺจโย ฯ สูปสฺส อนุรูปํ สูเปยฺยํ สากญฺจ ตํ สูเปยฺยญฺจาติ สากสูเปยฺยํ ฯ ตตฺถาติ ถูปีกตนฺติ

๑. อุชฺชคฺฆิกายาติ อิทานิ ปเธม ฯ ๒. โอโลณี อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๓๗..๕๔๑ ส.๔๙๕.๔๙๖]

วจเน ฯ ทสิกสุตฺตนฺติ ทสาย ฐเปตพฺพสุตฺตํ ฯ เตสํ เถรานํ ฯ อยํ จูฬนาโค ฯ ยาวกาลิเกน ปริจฺฉินฺโน อาวุโส ฯ อามิส- ชาติกนฺติ อามิสภูตํ ฯ ตญฺจ โข ยาคุภตฺตํ วา ผลาผลํ วา สมติตฺติกเมว อธิฏฺฐานุปเคน ปตฺเตน คเหตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตเรน อธิฏฺฐานุปคเน ปตฺเตน ฯ ถูปีกตานีติ ถูปํ วิย กตานิ ฯ ํ ยํ ปูว...ผลาทีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปูโว จ อุจฺฉุขณฺฑญฺจ ผลญฺจ อผลญฺจาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ

[๑๗๘] วฏํสกมิวาติ วฏํสกํ ปูวํ เอก วฏํสกํ ปูววฏํสกํ ตญฺจ ตกฺโกลกญฺจ กฏุกผลญฺจ ปูว...ผลานิ ตานิ อาทีนิ เยสํ เต ปูว...ทโย ปูว...ทโย วฏํสกา จาติ ปูว...สกา[๑] ฯ ตกฺโกลกนฺติ โกลิกํ ฯ กฏุกผลนฺติ กปฺปณามริจผลานิ ฯ มนุสฺสา ถาลเก วา ปณฺเณ วา ภตฺตํ ปกฺขิปิตฺวา ตํ ถาลกปณฺณํ ปตฺต ฯ เป ฯ วฏฺฏตีติ วจนํ กุรุนฺทิยํปิ อาจริเยน วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธ สิกฺขาปเท อนาปตฺติยํ อนาปตฺติวาเร คิลาโน น อาคโต วุตฺโต ฯ ตสฺมา ฯ เป ฯ น วฏฺฏติ ฯ สพฺพตฺถาติ ภาชเนสุ ฯ ปฏิคฺคหิตํ ปน ภาชเน สุปฺปฏิ ฯ เป ฯ ฌชิตุํ วฏฺฏติ ฯ

ตติยวคฺโค ฯ

๑. วณฺณนายํ อิมสฺมึ ปทสมูเห ปุปฺผาฏํสก...อิติ ทิสฺสติ โน ปูววฏํสก...อิติ ฯ

[ส.๔๙๖.๔๙๗]

[๑๗๙] อุภยํ ปทํ ฯ น หนฺตพฺโพติ มาฆาโต มาฆาโต อิติ วตฺตพฺโพ สมโย มาฆาตสมโย ฯ อุชฺฌายติ เอเตนาติ อุชฺฌานํ จิตฺตํ ตสฺมึ สญฺญา อุชฺฌานสญฺญา อุชฺฌานสญฺญา เอตสฺส อตฺถีติ อุชฺฌานสญฺญี ฯ เตสํ มยุรกุกฺกุฏฺฐณฺฑานํ ฯ

จตุตฺถวคฺโค ฯ

[๑๘๐] จปุจปูติ เอวํ สทฺทํ กตฺวา กตฺวาติ จปุจปูติ เอวํ อนุกรณสทฺทํ กตฺวา ฯ

ปญฺจมวคฺโค ฯ

[๑๘๑] เตนสฺสาติ เตน การเณน อสฺส ปาสาทสฺส ฯ เตน ปเทเสนาติ เตน เอกเทเสน หตฺเถน ฯ นนฺติ ภตฺตสิฏฺฐํ ฯ

[๑๘๒] วตฺถปลิคุณฺฐิตนฺติ วตฺเถน ปลิเวฏฺฐิตํ ฯ วิลีเวน กตํ ฉตฺตํ วิลีวจฺฉตฺตํ ฯ ตานิ ตีณิ ฉตฺตานิ ฯ ยํปิ เอกปณฺณจฺฉตฺตํ ฯ ตตฺถ ชาตกทณฺฑเกนาติ ตสฺมึ ตาลาทิมฺหิ ชาตกทณฺฑเกน ฯ เอเตสูติ เสตจฺฉตฺตาทีสุ ฯ อสฺสาติ ชนสฺส ฯ โส ชโน น ฉตฺตปาทุกาย วา ฉตฺตํ ฐิตํ โหติ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ธมฺมปริจฺเฉโท ฯ อสินฺติ สตฺถํ ฯ สนฺนยฺหิตฺวาติ[๑] พนฺธิตฺวา ฯ อปิสทฺโท สตฺถํ อคฺคเหตฺวา ฐิตํ อเปกฺขติ ฯ อาวุธปาณิสฺสาติ เอตฺถ วจเน อาวุ ฯ เป ฯ ทณฺโฑติ วจนํ

๑. สนฺนหิตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๖๐ ส.๔๙๘..๕๐๑]

ภควตา กิญฺจาปิ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปฏิมุกฺกนฺติ ปเวสิตํ ลคฺคิตํ ฯ

ฉฏฺฐวคฺโค ฯ

[๑๘๓] ฉตฺตทณฺฑเกติ ปาทุกสฺส ฉตฺตสทิสทณฺฑเก อปฺปเวเสตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ องฺคุลนฺตรนฺติ ปทํ อปฺปเวเสตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ เอตฺถาติ โอมุกฺโกติ วจเน วุจฺจตีติ ปเท อาธาโร ฯ ปณฺหิกพนฺธนฺติ ปณฺหิกาย พนฺธนํ ฯ ยานคตสฺสาติ เอตฺถ วจเน สงฺขยํ คจฺฉตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ชเนหีติ ปทํ คหิโตติ ปเท กตฺตา ฯ

หตฺถสงฺฆาเฏน คหิโต ชโน ยานคโตเตฺวว สงฺขฺยํ คจฺฉติ สาฏเก วา ชนํ ฐเปตฺวา อํเสน ชโน วยฺหติ โส ชโน ยานคโตเตฺวว สงฺขฺยํ คจฺฉติ อยุตฺเต วา ยาเน นิสินฺโน ชโน ยานคโตเตฺวว สงฺขฺยํ คจฺฉติ วิสงฺขริตฺวา ฯ เป ฯ คจฺฉตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วฏฺฏีติ เอกสฺส เทเสตุํ วฏฺฏติ ฯ ทุสฺสเวฏฺฐเนน[๑] วา มาลาทีหิ วา เวฏฺฐิตสีสสฺสาติ[๑] สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๘๔] สพฺพํ สพฺโพ อิทํ อยํ โลโก จ มริกตํ สงฺกรํ กโต[๒] อิติ เอวํ วจนํ วตฺวา ตตฺเถว ฐาเน ปริปติ ปริโต ปวตฺโต ฯ

๑. ...เวฐเนน เวฐิต...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ปริคตนฺติ ฯ เป ฯ สงฺกรํ คโต อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๖๑ ส.๕๐๐..๕๐๒]

โย จ อยํ พฺราหฺมโณ รญฺโญ มนฺตํ วาเจติ โย จ ราชา อธมฺเมน มนฺตํ อธิยติ อุโภ ชนา ปาลิยา อตฺถํ น ชานนฺติ เต อุโภ ธมฺมํ ปาลิธมฺมํ น ปสฺสเรติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๘๕] โภ ฉวก รญฺโญ สนฺตโก สาลีนํ โอทโน สุจิ-มํสุปเสจโน มยา ยสฺมา ภุตฺโต ตสฺมา ธมฺเม อหํ น วตฺตามิ อยํ ธมฺโม อริเยภิ วณฺณิโตติ อหํ ชานามีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๘๖] ตตฺถาติ คาถาปเทสุ ฯ กตเม อุโภติ ปุจฺฉา ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ ตสฺสตฺโถติ ตสฺสา คาถาย อตฺโถ ฯ มยาติ ปทํ ภุตฺโตติ ปเท กตฺตา ฯ อสฺสาติ โอทนสฺส ฯ อุทเร พทฺโธ หุตฺวา อหํ น วตฺตามิ น ธมฺมํ อชานนฺโต น วตฺตามีติ สมฺพนฺโธ ฯ อถ นนฺติ อนนฺตรํ นํ พฺราหฺมณํ ฯ ธนํ เอว ลาโภ ธนลาโภ ฯ พฺราหฺมณ ตํ ธนลาภํ ยสลาภญฺจ ธิ อตฺถุ ฯ ลทฺธลาโภ ฯ เป ฯ เหตุนา วุตฺติ นาม โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วินิปาตนเหตุนาติ ปตนสฺส เหตุนา ฯ

[๑๘๗] พฺราหฺมณ โย ธนลาโภ จ ยสลาโภ จ ตยา ลทฺโธ ตํ ธนลาภํ ยสลาภํ จ ธิ นินฺทา อตฺถุ เอวรูปา ยา วุตฺติ วินิปาเตน อปาเยสุ วินิปาตนเหตุนา อิธ อธมฺมจรเณน วา นิปฺปชฺชติ กึ ตาย วุตฺติยาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๘๘] น เกวลํ ตฺวํ เจว ราชา จ ปจนฺติ เจว ภุญฺชนฺติ

[สี.๕๐๒.๕๐๓]

จาติ สมฺพนฺโธ ฯ อิโต เทสา อปริพฺพชิตฺวา อปลายิตฺวา ฯ ตโตติ ตทา โส อธมฺโม เอว ตยา อาจริโต ตํ ภิชฺชติ เตน การเณน ปริพฺพช ฯ เป ฯ ภิทาติ เอวํ มยํ ตํ วทามาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๘๙] มหาพฺรหฺเม ตฺวํ อิโต เทสา ปริพฺพช ปลายสฺสุ อญฺเญปิ ปาณิโน ปจนฺติ ตฺวํ อิโต มา ปริพฺพชิตฺวา อิมํ อธมฺมํ สเจ อาจริสฺสสิ อิว ยถา กุมฺภํ อสฺมา ปาสาโณ ภินฺเท โส อธมฺโม เอว ตยา อาจริโต ตํ ภิทา ภิชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๙๐] น ปจฺฉโต คจฺฉนฺเตนาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ น อุปฺปฺปเถนาติ เอตฺถาปิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๑๙๑] น หริเตติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยํปิ มูลํ คจฺฉติ ฯ ขนฺเธติ รุกฺขสฺส ขนฺเธ ฯ ติณญฺฌูปกนฺติ ติณฺจุมฺพิฏฺฐกํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท ฯ

[๑๙๒] น อุทเกติ เอตํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ วจฺจกุฏี จ สมฺุทฺโท จ วจฺจกุฏีสมุทฺทา เต อาทโย เยสํ เต วจฺจ...ทโย เตสุ วิชฺชมานานิ อุทกานิ วจฺจ...กานิ ฯ อุทกํ นตฺถิ เอตฺถาติ อนุทกํ อนุทกํ เอว ฐานํ อนุทกฏฺฐานํ ฯ

สตฺตมวคฺโค ฯ

[๑๙๓] สมุฏฺฐานาทิทีปนตฺถายาติ สมุฏฺฐานาทีนํ ญาปนตฺถํ ฯ เอตฺถ เสขิยวณฺณนาธิกาเร อิทํ ปกิณฺณกํ โวมิสฺสกนยํ ฯ

[ป่า.๕๖๗..๕๗๐ ส.๕๐๓..๕๐๕]

สจิตฺตกนฺติ วตฺถุวิชานนจิตฺเตน จ อาปตฺติวิชานนจิตฺเตน จ สจิตฺตกํ อนาทริยํ ปฏิจฺจาติ วุตฺตตฺตา ฯ ยสฺมา อนาทริยวเสเนว อาปชฺชิตพฺพโต อิทํ สพฺพํ เกวลํ อกุสลเมว ตญฺจ ปกติยา วชฺชํ สญฺจิจฺจ วีติกฺกมนญฺจ โทมนสฺสิตสฺเสว โหติ ตสฺมา โลกวชฺชํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ วุตฺตํ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ คิลาโน นตฺถีติ คิลาโน น วุตฺโตติ อธิปฺปาโย ฯ

เสขิยกณฺฑวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

[๑๘๔] อธิกรณสมเถสุ วินิจฺฉโย ฯ สงฺขฺยาปริจฺเฉโทติ คณนสฺส ปริจฺเฉโท ฯ เตสํ อธิกรณสมถานํ ฯ ตสฺส วิตฺถาร-วจนสฺส อตฺถํ ตตฺเถว ขนฺธกปริวาเรสุ มยํ วณฺณยิสฺสาม ฯ

[๑๘๕] อิทานิ สพฺพสตฺตานํ อจฺจนฺตสุขาธิคมาย อตฺตโน ปุญฺญํ ปริณาเมนฺโต อนนฺตราเยนาติอาทิมาห ฯ

ยถา อยํ วณฺณนา อนนฺตราเยน นิฏฺฐิตา ตถา ปาณิโน อนนฺตราเยน สนฺตึ ปปฺโปนฺตูติ สมฺพนฺโธ ฯ

ภิกฺขูนํ วิภงฺโค ภิกฺขุวิภงฺโค ฯ

ภิกฺขุวิภงฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุติยสมนฺตโยชนา มยา ลิขิตา สาสนสฺส จิรฏฺฐิตตฺถาย สมตฺตา ฯ

[ส.๕๐๕.๕๐๖]

ภิกฺขุนีวิภงฺควณฺณนายํ

ปาราชิกกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๑๘๖] เอวํ ภิกฺขุวิภงฺคํ วณฺเณตฺวา อิทานิ ภิกฺขุนีวิภงฺค-วณฺณนํ ปฏิชานนฺโต อาห โย ภิกฺขูนํ วิภงฺคสฺสาติอาทึ ฯ

โย ภิกฺขุนีวิภงฺโค ภิกฺขูนํ วิภงฺคสฺส อนนฺตรํ สงฺคหิโต ธมฺมสงฺคาหเกหิ สงฺคหํ อาโรปิโต ภิกฺขุนีนํ ตสฺส วิภงฺคสฺส สํวณฺณนากฺโม ยโต ยสฺมา ปตฺโต ตโต ตสฺมา ตสฺส ภิกฺขุนี-วิภงฺคสฺส ปาราชิเก อปุพฺพปทวณฺณนํ กาตุํ ตาว ปฐมํ อยํ สํวณฺณนา โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

สิกฺขาปทานิ วิภชิยนฺติ เอตฺถ เอเตนาติ วา วิภงฺโค ฯ ปาราชิเกติ ปทํ อปุพฺพปท อิติ ปเท อาธาโร ฯ

[๑๘๗] สาฬฺโหติ วจนํ ตสฺส มิคารนตฺตุโน นามํ ฯ ปกาเรน เฑติ ปวตฺตตีติ ปณฺฑา ปณฺฑาย อิตา สมนฺนาคตา ปณฺฑิตา ปณฺฑิตสฺส ภาโว ปณฺฑิจฺจํ ฯ วิยตฺตสฺส ภาโว เวยฺยตฺติยํ ฯ สติ ปุพฺพงฺคมา ปธานา ยสฺสา สา สติปุพฺพงฺคมา ฯ ปญฺญา ปุพฺพงฺคมา ยสฺสา สา ปญฺญาปุพฺพงฺคมา ฯ อุปปริกฺขนํ อุปปริกฺขา กตฺตพฺพกมฺมสฺส อุปปริกฺขา กตฺตพฺพกมฺมุปปริกฺขา ฯ สํวิทหิตุํปีติ ปิสทฺเทน น เกวลํ กาตุํ สมตฺถาติ ญาเปติ ฯ

[ส.๕๐๗]

ภตฺตกิจฺจํ ภชนฺติ ปาปุณนฺติ เอตฺถาติ ภตฺตคฺคํ ฯ นิกุเฏฺติ[๑] ปริโยสานสทิเส ฯ วิรูโป สโร วิสฺสโร ฯ จรนฺติ เอเตหีติ จรณา ปาทา จรเณสุ ปวตฺตโรเคน คิลานา จรณคิลานา ฯ อสฺสาติ อวสฺสุตาติ ปทสฺส ฯ ตตฺถาติ สารตฺตาติอาทิปเทสุ ฯ รงฺคชาเตน ปเภทชนเนน สุฏฺฐุ รตฺตํ วตฺถํ วิย ฯ อเปกฺขณํ อเปกฺขา อเปกฺขา เอติสฺสา อตฺถีติ อเปกฺขวา ฯ ปฏิพทฺธํ จิตฺตํ ยสฺสา สา ปฏิพทฺธจิตฺตา ฯ อกฺขานํ อโธ อธกฺขกํ ฯ ชานุมณฺฑลานํ อุพฺภํ อุปริ อุพฺภชานุมณฺฑลํ ฯ เอตฺถ จาติ อุปริชานุมณฺฑลนฺติ ปเท ฯ อุพฺภกปฺปุรํปีติ[๒] ทุติยมหาสนฺธิโต อุทฺธํ ฯ

[๑๙๘] สาธารณปาราชิเกหีติ เมถุนาทีหิ จตูหิ สาธารณ-ปาราชิเกหิ ปาราชิกาโย ปราชยํ อาปนฺนา จตสฺโส ภิกฺขุนิโย อุปาทาย ฯ สาธารณปาราชิเกหีติ ปทํ ปาราชิกาโยติ ปเท กรณํ ฯ น วิจาริตนฺติ อุพฺภชานุมณฺฑลิกาติ อิทํ ปทํ ภควตา น วิจาริตํ ฯ ตตฺถาติ อุภโต อวสฺสุเตติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ ยถาปริจฺฉินฺเนนาติ อธกฺขกํ อุพฺภชานุมณฺฑลนฺติ วุตฺตปริจฺฉินฺนปฺ-ปกาเรน ฯ อุภยถาปีติ ภิกฺขุนิยา เจว ปุริสสฺส จ อามสน-ทฺวเยน ฯ อามสตีติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ตสฺส วาติ

๑. นิกฺกุฑฺเฑ ฯ ๒. ...กุปฺปรํ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒..๗ ส.๕๙๗..๕๐๙]

ปุริสสฺส ฯ อามสตีติ อิธาปิ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ตตฺราติ ภิกฺขุภิกฺขุนีสุ ฯ กายงฺคํ อโจปยมานาปิ ฯ เป ฯ ปาราชิเกน กาเรตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวํ วินิจฺฉเย สติ อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส กิริยาสมุฏฺฐานตา น ทิสฺสติ ตสฺมา ตพฺพหุลนเยน ตสฺส กิริยาสมุฏฺฐานสฺเสว พหุลภาวสงฺขาเตน นเยน สา กิริยาสมุฏฺฐานตา อาจริเยหิ วุตฺตา อิติ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถ จาติ อโธชานุมณฺฑลนฺติ ปเท ฯ เอกโต อวสฺสุเตติ เอตฺถ ปเท วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อวสฺสุเตติ กายสํสคฺคราเคน อวสฺสุตภาเว ฯ ตตฺราติ สิกฺขาปเท ฯ เคหสิตปฺเปมํ วาติ กามคุณนิสฺสิตปฺเปมํ ฯ ยสฺส ยตฺถาติ ภิกฺขุนีสงฺขาตสฺส ปุคฺคลสฺส ยตฺถ อามสนาทีสุ สุทฺธจิตฺตํ ตสฺส ปุคฺคลสฺส ตตฺถ อามสนาทีสุ อนาปตฺติ ฯ อนาปตฺติ อสญฺจิจฺจาติอาทีสุ ปเทสุ วินิจฺฉโย ฯ

ปฐมํ ฯ

[๑๙๔] ฉปิตนฺติ อิทํ ปาราชิกํ สงฺคีติกาจริเยหิ ฐปิตํ ฯ เอตฺถาติ สิกฺขาปเท วิตฺถารกถา เวทิตพฺพา ฯ ตตฺราปีติ[๑] ตสฺมึ ทุฏฺฐุลฺลสิกฺขาปเท ฯ อยเมว หีติ เอตฺถ หิสทฺโท ปทปูรณํ ฯ อยเมว วิเสโสติ ปน ปาโฐยํ ฯ

ทุติยํ ฯ

๑. ตตฺร หีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๗..๑๐ ส.๕๐๔..๕๑๑]

[๒๐๐] อสฺสาติ ธมฺเมน วินเยนาติ ปททฺวยสฺส ฯ อสฺสาติ สตฺถุสาสเนนาติ ปทสฺส ฯ สงฺฆํ วา คณํ วาติอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ สงฺเฆ ปริยาปนฺนํ ฯ สมาน ฯ เป ฯ นตฺถีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เอวรูปา ภิกฺขู สหายาติ ภควตา วุจฺจนฺติ ฯ สห อยนภาเวนาติ สห ปวตฺตนภาเวน ฯ สห อยนฺติ ปวตฺตนฺตีติ สหายา ฯ อิทานีติ ปทํ นตฺถีติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ เต ภิกฺขู ฯ ตสฺส อุกฺขิตฺตกภิกฺขุสฺส ฯ อตฺตโน สหายา สหายภูตา เต ภิกฺขู เตน อุกฺขิตฺตกภิกฺขุนา น กตา โหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อกตา สหายา เยน โส อกตสหาโย ฯ

ตติยํ ฯ

[๒๐๑] กินฺตนฺติ อาห กายสํสคฺคราเคนาติ ฯ ปุริส ฯ เป ฯ วาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ เกวลํ หตฺถสฺเสว คหณํ อถโข อญฺญสฺสาปิ คหณนฺติ ญาเปนฺโต อาห เอตฺถ จาติอาทึ ฯ เอตฺถ จาติ หตฺถคฺคหณนฺติ ปเท วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อสฺสาติ หตฺถคฺคหณนฺติ ปทสฺส ปทภาชเน วุตฺตํ ฯ เอตฺถ จาติ อสทฺธมฺมสฺสาติ ปเท ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ เอตฺถาติ อสทฺธมฺโมติ เอวํ กายสํสคฺคสฺส คหเณ ฯ ปริวาเร ปน เมถุนธมฺมปฺปจฺจยาติ เอตฺถ ทฺวยทฺวยสมาปตฺติ อิจฺฉิตพฺพาติ มนสิกตฺวา โจทโก อาห ติสฺสิตฺถิโยติอาทึ ฯ

[ปา.๑๖..๒๐ ส.๕๑๑..๕๑๓]

[๒๐๒] ยา ติสฺโส อิตฺถิโย ภควตา วุตฺตา ตาสุ อิตฺถีสุ ยํ ตํ เมถุนํ นาม อตฺถิ ปุคฺคโล ตํ น เสเว ตโย ปุริเส อุปคนฺตฺวา เมถุนํ น เสเว ตโย จ อนริยปณฺฑเก อุปคนฺตฺวา เมถุนํ น เสเว พฺยญฺชนสฺมึ อตฺตโน นิมิตฺเต เมถุนํ จ น อาจเร เมถุนธมฺมปฺปจฺจยา กายสํสคฺคสงฺขาตปฺปจฺจยา เฉชฺชา[๑] ปาราชิกํ สิยา เอสา ปญฺหา กุสเลหิ จินฺติตา อิติ เอวํ อิมาย คาถาย อสทฺธมฺโมติ กายสํสคฺโค เวทิตพฺโพติ วุตฺตํ วจนํ วิรุชฺฌติ อิติ โจทโก จ วเทยฺยาติ สมฺพนฺโธ ฯ อนริยา จ ปณฺฑกา จ อนริยปณฺฑกา ฯ

[๒๐๓] วิสชฺเชนฺโต อาห น เมถุนธมฺมสฺสาติอาทึ ฯ อสทฺธมฺโมติ กายสํสคฺโค เวทิตพฺโพติ วจนํ น วิรุชฺฌติ กสฺมา ทฺวยทฺวยสมาปตฺติสงฺขาตสฺส เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพงฺคตฺตา[๒] ปุพฺพภาคภูตตฺตา กายสํสคฺคสฺสาติ สมฺพนฺโธ ฯ เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคตฺตาติ อิมินา เฉชฺชา สิยา เมถุนธมฺมปฺปจฺจยาติ เอตฺถ ปุพฺพภาคภูโต กายสํสคฺโคเยว เมถุนธมฺมปฺปจฺจโยติ การิโยปจาเรน วุจฺจตีติ ญาเปติ ฯ

[๒๐๔] วุตฺตมตฺถํ ทฬฺหํ กโรนฺโต อาห ปริวาเรเยว

๑. เฉชฺชํ อิติ ปาลิ ฯ ๒. ปุพฺพภาคตฺตาติ วณฺณนาปาโฐ อิโต ปรํเยเวโส ทิสฺสติ ฯ

หีติอาทึ ฯ เอวํสทฺโท อิตีติ ตสฺมา วุตฺตานีติ ปเท สมฺพนฺโธ[๑] ฯ
วณฺโณ อวณฺโณติ สุกฺกสฺส นีลปีตาทิโก วณฺโณ พหุวณฺโณ
อวณฺโณ ปจฺรตฺโถ เหตฺถ อกาโร ฯ ตสฺมา วุตฺตตฺตา กายสํสคฺโค
ทฺวยทฺวยสมาปตฺติสงฺขาตสฺส เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคตฺตา ปจฺจโย
นาม โหติ ฯ อิตีติ เอวํ อิมินาติ ปทสฺส สรูปํ ฯ ปริยาเยนาติ
นเยน ฯ เอตฺถาติ เอตสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ เทสิตคณนํ อุปคจฺฉตีติ
คณนูปิกา ฯ วุตฺตํ เหตนฺติ หิ สจฺจํ เอตํ วจนํ ปริวาเร
ภควตา วุตฺตํ ฯ ตตฺราติ เทสิตา คณนูปิกาติอาทิวจเน ฯ
ธุรนิกฺเขปนฺติ อุสฺสาหสฺส นิกฺเขปนํ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๒๐๕] ปาฏิโมกฺขุทฺเทสมตฺเตนาติ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสสฺส
ปพนฺเธน ฯ เอตฺถาติ อุทฺทิฏฺฐา โข อยฺยาโย อฏฺฐ ปาราชิกา
ธมฺมาติ วจเน ฯ

ปาราชิกกณฺฑวณฺณนาย นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. กิมิทํ ฯ เอวํสทฺโท วุตฺตานีติ ปเท สมฺพนฺโธ อิตีติ ตสฺมา อิจฺเจวํ ภเวยฺย ฯ
เหตุภูโต อิติสทฺโท ปน อิมสฺมึ ปโยเค น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๒ ส.๕๑๓..๕๑๕]

สตฺตรสกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๒๐๖] เอวํ ปาราชิกกณฺฑวณฺณนํ กตฺวา อิทานิ สงฺฆาทิ-เสสกณฺฑวณฺณนํ ปฏิชานนฺโต อาห ปาราชิกานนฺตรสฺสาติ-อาทึ ฯ

ปาราชิกานนฺตรสฺส สงฺฆาทิเสสกณฺฑสฺส อยํ อนุตฺตานตฺถ-วณฺณนา อิทานิ ภวิสฺสติ ฯ

สงฺฆาทิเสสา กณฺฑยนฺติ ปริจฺฉิชฺชยนฺติ เอตฺถาติ สงฺฆาทิเสส-กณฺโฑ ฯ อนุตฺตานตฺถสฺส วณฺณนา อนุตฺตานตฺถวณฺณนา ฯ

[๒๐๗] ภณฺฑสาลนฺติ[๑] ภณฺฑฏฺฐปนสาลํ ฯ ปาลิยํ ปน ภณฺฑกินิโยติ[๒] เวสิยาโยติ อตฺโถ ฯ อจฺจาวทถาติ เอตฺถ อการสฺส พฺยญฺชเน ทีโฆ ฯ อุสฺสยวเสน วทตีติ อุสฺสยวาทิกา[๓] ฯ มานุสฺสย-วเสนาติ อติสยมานวเสน ฯ มานุสฺสยวเสน โกธุสฺสยวเสนาติ[๓] พาหุลฺลวเสน วุตฺตํ เตเนว วกฺขติ ติจิตฺตํ ติเวทนนฺติ ฯ สา ภิกฺขุนี ฯ อตฺถโต สภาวโต ฯ เอตฺถ จาติ อฏฺฏการิกาติ ปเท ฯ โวหาเร นิยุตฺตา โวหาริกา โวหาริกานํ วินิจฺฉโย โวหาริกวินิจฺฉโย ฯ ยํ วจนํ อธิกรณนฺติปิ ปพฺพชิตา วทนฺติ ฯ

๑. ภณฺฑมาโลติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. พนฺธกินิโยติ ปาลิ ฯ ๓. อุสฺยฺย...อิติ ปาลิ อุสฺย...มานุสฺย โกธุสฺย อิติ วณฺณนา ฯ

[ปา.๒๔.๒๕ ส.๕๑๕]

ยตฺถาติ อุปสฺสยภิกฺขาจารมคฺคาทีสุ ยสฺมึ ฐาเน ฐิตาย ภิกฺขุนิยา จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯ ตโตติ ตโต ฐานโต ปฏฺฐาย ฯ กถนฺติ ปุจฺฉา ฯ

[๒๐๘] เอตฺถาติ เอตสฺสา[1] อาโรเจตีติอาทิวจเน ฯ ยตฺถ กตฺถจิ ฐาเน โวหาริเกติ สมฺพนฺโธ ฯ อถ สาติ สา ภิกฺขุนี อถ ยทิ อาโรเจติ ฯ กปฺปิยการเกนาติ ปทํ กถาเปตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ เตสุ กปฺปิยการกอุปาสเกสุ นิทฺธารณํ ฯ อิตโร อุปาสโก อตฺตโน กถํ ฯ เป ฯ อาโรเจตูติ สมฺพนฺโธ ฯ ทุติเยติ ทุติยาโรจเน ฯ อาโรจิตนฺติ ปทํ กถนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ โวหาริเกหีติ ปทํ กเตติ ปเท กตฺตา ฯ โวหาริเกหิ สุตปุพฺพํ อธิกรณํ สเจ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อถาติ ยทิ เทนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตสฺสาติ สงฺฆาทิเสสสฺส ฯ

[๒๐๙] เอตฺถาติ สห วตฺถาชฺฌาจาราย อาปชฺชติ อสมนุ-ภาสนายาติ[2] วจเน ฯ ตนฺติ สงฺฆาทิเสสํ ฯ น ตติยาย... ภาสนาย อาปชฺชติ ฯ ตตฺถาติ นิสฺสารณียนฺติ ปเท ฯ ยํ สงฺฆาทิเสสํ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ อาปตฺติ-สงฺขาโต โส เอว ธมฺโม ฯ เกนจีติ ปทํ นิสฺสารียตีติ ปเท กตฺตา ฯ ธมฺเมนาติ ปทํ นิสฺสารียตีติ ปเท กตฺตา ฯ ตโตติ

๑. เอกสฺส ฯ ๒. สห วตฺถชฺฌาจารา ฯ เป ฯ อิติ ปาลิ

[ปา.๒๖ ส.๕๑๕..๕๑๗]

ตทนนฺตรํ ฯ อญฺญการโก ภิกฺขุนิยา วา กถํ อาโรเจตูติ สมฺพนฺโธ ฯ ยถาติ เยน ปกาเรน ฯ ตตฺถาติ อโนทิสฺส อาจิกฺขตีติ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สาติ สา อุทฺทิสฺส อาจิกฺขนา ฯ ตนฺติ วจนํ ฯ เตสํ ชนานํ ฯ คีวา โหตีติ ภณฺฑเทยฺยํ โหติ ฯ ตํปีติ ปริกฺขารคฺคหณํ ฯ

ปฐมํ ฯ

[๒๑๐] คนฺธํ กโรนฺตีติ คนฺธิกา คนฺธิกานํ เสณิ คนฺธิกเสณิ[๑] ฯ ทุสฺสิกเสณีติ ทุสฺสิวาณิชฺชสมูโห ฯ ยตฺถ ยตฺถ ฐาเน ฯ อิทนฺติ คณํ วาติอาทิวจนํ ฯ เอตฺถ จาติ ราชาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ

ทุติยํ ฯ

[๒๑๑] อปริกฺขิตฺตสฺส ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อปิเจตฺถาติ เอตฺสฺมึ ปริกฺเขปํ อภิกฺกเมนฺติยาตอาทิวจเน[๒] อปิจ วิตฺถารวจนํ เวทิตพฺพํ ฯ ตโตติ คามนฺตรโต ฯ อิธาติ สิกฺขาปเท ฯ ปุน วิหารํ ปวิสิตฺวา คนฺตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ อิตรคามโต ฯ ปจฺฉาคนฺตพฺพนฺติ[๓] ปจฺฉา วิหารํ อาคนฺตพฺพํ ฯ คามทฺวาเรนาติ อิตรคามสฺส ทฺวาเรน ฯ ปุน

๑. อยํ ปาลิปาเฐน สโม วณฺณนาปาโฐ ปน...เสนิ อิติ ทิสฺสติ ฯ ๒. อติกฺกาเมนฺติยาติ ปาลิ ฯ ๓. ปจฺจาคนฺตพฺพนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๖..๓๔ ส.๕๑๗..๕๒๑]

ปวิสนกาเลติ อญฺญํ คามํ ปจฺฉา ปวิสนกาเล ฯ อุสฺสารณาติ ราชาทีนํ อาคตกาเล คามมคฺคโต อปคมนกิริยา ฯ อิตรา ภิกฺขุนิโย ตํ ภิกฺขุนึ สหายํ[๑] สหสา คามํ ปวิสนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ มชฺเฌติ คามมชฺเฌ ฯ ปจฺฉาติ อปรกาเล ฯ วิหารโต เอตํ คามํ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ วิหารโต จตูสุ คาเมสุ ยงฺกญฺจิ เอกํ คามํ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ ตโตติ คตคามโต อปรนฺติ ปเท อปาทานํ ฯ ...ทฺวาเรน วา วติจฺฉิทฺเทน วาติ คตคามสฺส ทฺวาเรน วา วติจฺฉิทฺเทน วา ฯ ปจฺฉาคนฺตุนฺติ[๒] ปจฺฉา อาคนฺตุํ ฯ ยตฺถาติ ยสฺสํ นทิยํ โอตาเรตฺวาติ[๓] ปเท อาธาโร ฯ

อนฺตรํ มชฺเฌ กฏิปฺปเทเส วาโส วตฺถํ อนฺตรวาโส อนฺตรวาโส เอว อนฺตรวาสโก ฯ เอตฺถาติ เอตาสุ ตีสุ ภิกฺขุนีสุ ฯ อิตริสฺสาติ นิวตฺติตฺวา โอริมตีรํ อาคจฺฉนฺติยา ภิกฺขุนิยา-

๑. ตํ ภิกฺขุนึ สหายนฺติ เอตฺถ อญฺญตรํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ เอตานิ โยชนากาเรน ปกฺขิตฺตานิ ภเวยฺยํ ฯ สหายนฺติ ปทโต ปรํ ปน ยงฺกิญฺจิ กิริยาปทํ นฏฺฐํ ตสฺมา เอตานิ ปจฺฉาปเทหิปิ ปรปเทหีปิ น สมฺพทฺธานิ ฯ สเจ สหายนฺติ ปทโต ปรํ ปหายาติ วา วชฺเชตฺวาติ วา กิริยาปทํ ปกฺขิปติ สมฺพนฺโธปิ ลพฺภติ อตฺโถปิ ลพฺภติ ฯ ๒. ปจฺจาคนฺตุนฺติ ว ณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. โอตริตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ส.๕๓๑.๕๒๒]

ปกฺกนฺตฏฺฐาเนติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๑๒] สห อรุณุคฺคมนาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เอวํ[1] นิปาตสมุทาโย ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุนิยา ฯ หตฺถปาโสเยว หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อิธาติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ อคามเก อรญฺเญติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ นิกฺขมิตฺวาติ คามโต นิกฺขมิตฺวา ฐิตํ พหิ อินฺทขีลา สพฺพํ เอตํ ฐานํ ฯ ตํ ปเนตํ อรญฺญํ อคามกนฺติ วจนํ[2] ภควตา วุตฺตํ ฯ น วิชฺฌาฏวีสทิสตาย อคามกนฺติ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ทสฺสนุปจาเร วิชหิเต อาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ภิกฺขุนีสูติ นิทฺธารณํ ฯ มหาโพธิองฺคณนฺติ ลงฺกาทีเป ทกฺขิณสาขามหาโพธิสฺส องฺคณํ ฯ มหาเจติยนฺติ ลงฺกาทีเป มหาเจติเย วนฺทมานาทีสุ ภิกฺขุนีสุ[3] ฯ เอตฺถ จาติ ทสฺสนุปจารสฺ-สวนุปจาเรสุ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ ฐาเน ฯ ธมฺมสฺสวนาโรจน-สทฺเทนาติ ธมฺมสฺสวนสฺส อาโรจนสงฺขาตสทฺเทน ฯ โส ทสฺสนุ-ปจาโร น รกฺขติ ฯ ติตฺถายตนนฺติ ติตฺถีนํ อาวาสํ ฯ สงฺกนฺตาติ ปกฺกนฺตา ฯ

ตติยํ ฯ

[๒๑๓] ปาลิยํ เอวํ หิ ตํ[4] อยฺเย โหติ ยถา ตํ

๑. เอวสทฺโท ฯ ๒. อติเรกมิทํ ฯ ๓. กิมิทํ ฯ มหาเจติยวนฺทนาทีสูติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๔. เอวเญฺหตนฺติ ปาลิ ฯ

[ปา.๓๔..๓๖ ส.๕๒๒..๕๒๔]

อนาถายาติ อยฺเย หิ สจฺจํ ยถา เยน ปกาเรน ตํ วตฺตํ อนาถาย มยา อกตํ เอวํ ตํ วตฺตํ อกรณํ โหตีติ อตฺโถ ฯ อปฺปญฺญาตาติ อปฺปากฏา ฯ ปฏิวตฺตาติ ปุน วตฺตา ฯ

จตุตฺถํ ฯ

[๒๑๔] เอกโต อวสฺสุเตติ เอตฺถ วจเน ทฏฺฐพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ

ปญฺจมํ ฯ

[๒๑๕] อุยฺโยเชติ ฯ เป ฯ โหนฺตีติ ปุจฺฉา ฯ อุยฺโยชิกาย อาปตฺติโย โหนฺติ ฯ

อุยฺโยชิกา ภิกฺขุนี น เทติ อุยฺโยชิกา ตาย อุยฺโยชิกาย[๑] หตฺถโต น ปฏิคฺคณฺหาติ เตน การเณน อุยฺโยชิกาย[๒] หตฺถโต อุยฺโยชิกาย ปฏิคฺคโห น วิชฺชติ อุยฺโยเชติ ครุกํ อาปชฺชติ ลหุกํ น อาปชฺชติ ตญฺจ อาปตฺตึ อาปชฺชมานา ภิกฺขุนี อุยฺโยชิตาย ปริโภคปฺปจฺจยา อาปชฺชติ เอสา ปญฺหา กุสเลหิ จินฺติตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

อยํ หีติ[๒] ทพฺพหีกรณํ ฯ ปาลิยํ กุลานุทฺทตายาติ กุลานุกมฺปกตาย ฯ

๑. อุยฺโยชิตาย ฯ ๒. อีทิเส ฐาเน อาทิสทฺเทน ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๖..๔๔ ส.๕๒๔.๕๒๕]

[๒๑๖] โกฏฺฏนญฺจ ปจนญฺจ อนฺธปืสนญฺจ มาลาคณฺธนญฺจ โกฏฺฏน...คณฺธนานิ ฯ สาสนญฺจ ปฏิสาสนญฺจ สาสนปฺปฏิ-สาสนานิ เตสํ หรณํ สาสน...หรณํ สาสน...หรณญฺจ สญฺจริตฺตญฺจ สาสน...สญฺจริตฺตานิ ฯ เอตาสํ ภิกฺขุนีนํ ฯ

[๒๒๗] พลวปฺปกาสเนนาติ[๑] พลวภาวสฺส ปกาสเนน สมุตฺรา-สเนนาติ อุตฺราสเนน ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ อุยฺยายาติอาทีสุ[๒] ปเทสุ ฯ สมุจฺจโย เอว อตฺโถ สมุจฺจยตฺโถ ฯ

[๒๑๘] อุทฺทิฏฺฐา โข ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ มหาวิภงฺคโตติ ปทํ ปกฺขิปิตฺวาติ ปเท อปาทานํ ฯ ปกฺขิปิตฺวา นว ปฐมาปตฺติกา เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ อุทฺทิฏฺฐา โขติอาทิวจเน ฯ อญฺญตฺร ปกฺขมานตฺตาติ ปกฺขมานตฺตํ ฐเปตฺวา เสสํ วจนํ อุตฺตานเมว ฯ ตนฺติ ปกฺขมานตฺตํ ฯ

สงฺฆาทิเสสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. พลปฺปกาสนสมุตฺราสเนนาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อุญฺญายาติ ปาลิ ฯ

[ปา.๕๙..๖๓ ส.๕๒๖.๕๒๗]

ตึสกกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๒๑๙] ตึส นิสฺสคฺคิยา นาม เย ธมฺมา ภิกฺขุนีนํ ภควตา ปกาสิตา อิทานิ เตสํ ตึสนิสฺสคฺคิยธมฺมานํ อยํ สํวณฺณนากโม ภวตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๒๐] อมนฺตอ หาลนฺตรํ ปวตฺตนฺตีติ อมตฺตานิ อมาที- หตฺโตติ สุตฺเตน อตฺตปฺปจฺจโย อมตฺตานิ เอว อามตฺตานิ ฯ เย ชนา ตานิ วิกฺกีณนฺติ เต ชนา อามตฺติกา อิติ ภควตา วุจฺจนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสํ ชนานํ ฯ อาปณิยนฺติ พฺยวหริยนฺตํ เอตฺถาติ อาปโณ อาปุพฺโพ ปณธาตุ พฺยวหาเร ฯ อามตฺตานิ วิกฺกีณนฺตีติ อามตฺติกา อามตฺติกานํ อาปโณ อามตฺติกาปโณ ฯ ตตฺถาติ มหาวิภงฺเค ฯ อิธ สิกฺขาปเท ฯ

ปฐมํ ฯ

[๒๒๑] อิทํ คณสฺส ฯ เป ฯ ธเปตฺวา วา ทินฺนํปิ จีวรนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตํ จีวรํ สพฺพํปิ ฯ ยถาธาเนเยวาติ[๑] ธานานุรูเปเยว ฯ

ทุติยํ ฯ

[๒๒๒] พหูสุ จีวเรสุ พหูนิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ ฯ

ตติยํ ฯ

๑. ยถาทาเนเยวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ส.๕๒๗.๕๒๘]

[๒๒๓] น เม ฯ เป ฯ อิทํ วจนํ อาห ฯ วิญฺญตฺตนฺติ ยาจิตํ ฯ ยมกนฺติ เอกโต ฯ วุตฺตตฺตาติ ปทํ โหตีติ ปเท เหตุ ฯ ตโตติ ตสฺมา วิญฺญาเปตีติ ปเท เหตุ ฯ เตนาปีติ เตเลน ฯ

[๒๒๔] ปญฺจเม ฯ สิกฺขมาเนติ อิทํ วจนํ อาห ฯ

[๒๒๕] ยํ สกฺโกถาติ ตุมฺเห ยํ ทาตุํ สกฺโกถ ฯ เอตนฺติ ฉนฺทกนฺติ วจนํ ฯ ตถารูเปสูติ วิหารจฺฉฑฺฑนาทีนํ กรณภูเตสุ[๑] เอวรูเปสุ ฯ

[๒๒๖] เอตเทเวตฺถาติ เอตฺถ สตฺตมสิกฺขาปเท สญฺญาจิเกนาติ เอตํ เอว ปทํ ฯ

[๒๒๗] เอตเทเวตฺถาติ เอตฺถ อฏฺฐมสิกฺขาปเท มหาชนกาเยนาติ[๒] เอตเทว ปทํ ฯ

[๒๒๘] อิโตติ มหาชนกาเยนาติ[๒] ปทโต ฯ

[๒๒๙] ลหุ จ ตํ ปาปุรณญฺจาติ ลหุปฺปาปุรณํ ฯ จตฺตาโร กํสา สมานา จตุกฺกํสํ จตุกฺกํสํ ปรมํ ยสฺส ตํ จตุกฺกํสปรมํ ฯ

[๒๓๐] อุทฺทิฏฺฐา โข ฯ เป ฯ ธมฺมาติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ อปเนตฺวาติ ปฐมวคฺโค ปูเรตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ เอตฺถาติ อุทฺทิฏฺฐา โขติอาทิวจเน ฯ

นิสฺสคฺคิยวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. การณ... ฯ ๒. มหาชนิเกนาติ ปาลิ ฯ

[ปา.๗๓..๙๓ ส.๕๒๘..๕๓๒]

ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๒๓๑] ฉสฺสฏฺฐิสตสงฺคหา ฉสฺสฏฺฐิสตนฺติ ปริจฺฉินฺนา เย ธมฺมา ตึสกานนฺตรํ ธมฺมสงฺคาหเกหิ สงฺคหิตา[๑] อิทานิ เตสํปิ ธมฺมานํ อยํ วณฺณนา โหติ ฯ

[๒๓๒] ตตฺถาติ นวสุ วคฺเคสุ ฯ โปฏฺฐิลเกติ มิยฺชสงฺขาเต โปฏฺฐิลเก ฯ สมฺปุณฺณํ มิญฺชํ เยสนฺเต สมฺปุณฺณมิญฺชา ฯ เอตนฺติ ภณฺฑิเกติ วจนํ ฯ อถาติ ตทา ฯ ตนฺติ ตํ ปตฺตํ ฯ ตาปนญฺจ ตาพนญฺจ เฉทนญฺจ ตาปนตาพนจฺเฉทนานิ เตสุ ขมํ อนุรูปํ ตาปน...นกฺขมํ ฯ ลสุณนฺติ กิญฺจาปิ อวิเสเสน วุตฺตํ ตถาปิ มคเธสุ ชาตลสุณเมว อิธาธิปฺเปตํ ตมฺปิ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ ภณฺฑิกลสุณเมวาติ สมฺปุณฺณมิญฺช-ลสุณเมว ฯ อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเรติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๑๓๓] วณฺเณน ตาว นานตฺตํ เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปณฺฑุ วณฺโณ ยสฺส โส ปณฺฑุวณฺโณ ฯ โลหิโต วณฺโณ ยสฺส โส โลหิตวณฺโณ ฯ หรีตปณฺณสฺส วณฺโณ ยสฺส โส หรีตปรฺณวณฺโณ ฯ

๑. สงฺคีตาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๙๔..๙๖ ส.๕๓๒.๕๓๓]

มิจฺฉาย ปน นานตฺตํ เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอกา เอว มิจฺฉา เอกมิจฺฉา ฯ นตฺถิ มิจฺฉา เอตสฺสาติ อมิจฺชโก ฯ องฺกุรมตฺตเมว หีติ หิ สจฺจํ ลสุณสฺส ตรุมตฺตเมว โหติ ฯ มาคธิกํปีติ ปิสทฺเทน น เกวลํ ปลณฺฑกาทโย[๑] วฏฺฏนฺตีติ ญาเปติ ฯ ตํ หีติ หิ สจฺจํ ตํ มาคธิกํ ปกฺขิปิตุํ วฏฺฏติ ฯ

[๒๓๔] ตสฺสาติ ตสฺส ปฏิจฺฉนฺโนกาสสฺส ฯ วิภาค-ทสฺสนตฺถนฺติ ปเภทญฺญาปนตฺถํ ฯ น โลมคณนาย ปาจิตฺติยานิ ฯ

[๒๓๕] ตลฆาฏเกติ มตฺถเก ปหารทาเน ฯ มุตฺตํ กโรติ เอเตนาติ มุตฺตกรณํ ตเล มตฺถเก หนนํ ตลฆาฏกํ มุตฺต-กรณสฺส ตลฆาฏกํ มุตฺตกรณตลฆาฏกํ ฯ อนฺตมโส ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๒๓๖] วตฺถุวเสนาติ สิกฺขาปทสฺส นิทานวเสเนว ชตุ-มฏฺฐเกติ เอตํ ปทํ ภควตา วุตฺตํ ฯ เอตํปิ จาติ อุปฺปลปตฺตํ ฯ นนฺติ[๒] อุปฺปลปตฺตํ ฯ

[๒๓๗] อาทาตุนฺติ ปเวเสตุํ ฯ ปาลิยํ ปน ทุคฺคนฺโธ ภควา มาตุคาโมติ วตฺวา อโธวาเต อฏฺฐาสีติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. ปลณฺฑุ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. วณฺณนายํ น ทิสฺสตายํ ปาโฐ ฯ

[ปา.๙๘...๑๐๐ ส.๕๓๓..๕๓๕]

[๒๓๘] เคหสิตกถนฺติ เคหปฺปฏิพทฺธปฺเปมกถํ ฯ ตกฺกญฺจ ทธิ จ มธุ จ รโส จ ขีรญฺจาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ รโสติ มํสาทิ-รโส ฯ อนฺตมโส จีวรกณฺโณปิ วีชนี นาม ฯ อิธาติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ

[๒๓๙] ตสฺมา น เกวลํ ปฏิคฺคหเณเยว ทุกฺกฏํ โหติ ปฏิคฺคหิตฺวา ปน อรญฺญโต[๑] อาหรเณปิ สุกฺขาปเนปิ ทุกฺกฏานีติ สมฺพนฺโธ ฯ วทฺทลิทิวเสติ สตฺตาหํ อวิจฺฉินฺนวุฏฺฐิทิวเส ฯ โกฏฺฏนญฺจ ปปฺโปฏนญฺ[๒] จ โธวนญฺจาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ เอตฺถ จาติ สิกฺขาปเท ฯ อญฺญาย ภิกฺขุนิยา การาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ อญฺญาย อวิญฺญตฺติยา วา ลทฺธนฺติ[๓] อญฺญาย ภิกฺขุนิยา วา ลทฺธํ อามกธญฺญํ สยํ ภชฺชนาทีนิ กตฺวา ภุญฺชนฺติยามี ทุกฺกฏเมวาติ สมฺพนฺโธ ฯ อญฺญาย วิญฺญตฺติยา ลทฺธนฺติ อญฺญาย ภิกฺขุนิยา วิญฺญตฺติยา อามกธญฺญํ ลทฺธํ[๔] ฯ อญฺญายาติ ปทํ ลทฺธนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตนฺติ อญฺญาย วิญฺญตฺติยา ลทฺธํ อามกธญฺญํ ฯ ตนฺติ ตํ ปุนปิ วุตฺตนฺติอาทิ วจนํ ปุพฺพาปร-วิรุทฺธํ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อญฺญายาติ ปทํ

๑. ปฏิคฺคณฺหิตฺวา ปุน อญฺญโต ฯ เป ฯ อิติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. ปปฺโผฏน อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. อวิญฺญตฺติยา ลทฺธนฺติ เอตฺตกเมว วณฺณนาวจนํ ฯ ๔. ลทฺธํ อามกธญฺญนฺติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ส.๕๓๕..๕๓๗]

วิญฺญตฺตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ วิญฺญตฺตํ ยาจิตํ ภตฺตํ ฯ ตนฺติ[๑] มหาอฏฺฐกถาวจนํ ฯ

[๒๔๐] กิยตีติ เกณิ รญฺโญ ผาตพฺพอาโย กิ ทพฺพ-วินิมเย วิอาทิโต ณีติ สุตฺเตน มาณิ ฯ เอเตน พฺราหฺมเณน ฯ รญฺโญ ภตฺติ ราชภตฺติ นิพฺพิฏฺฐา คหิตา ราชภตฺติ เอเตนาติ นิพฺพิฏฺฐราชภตฺโต[๒] ฯ ตโตติ ฐานนฺตรโต ลทฺธอุทโยติ วุทฺธ-วยโน[๓] ฯ ลทฺธํ ธนาทีนํ อุทยํ เอเตนาติ ลทฺธอุทโย ฯ จตฺตาริ-ปีติ อุจฺจารปฺปสฺสาวาทีนิ จตฺตาริปิ ฯ ปาลิยํ ปน อาสุมฺภีติ ปาเตสิ มุณฺฑพนฺธกิณิโยติ[๔] สีสมุณฺฑเวสิยาโย มงฺคลํ เอตนฺติ เอตํ วจฺจปาตนมงฺคลํ ติโรกุฑฺเฑติ ฆรกุฑฺฑสฺส ปรภาเค ติโรปาการติ ปริกฺเขปปฺปาการสฺส ติโรภาเค ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ อุจฺจารปฺปสฺสาวาทีสุ ฯ

[๒๔๑] อุจฺฉิฏฺโฐทกญฺจ จลกานิ จ อุจฺฉิฏฺโฐทกจลกานิ ฯ อุจฺฉิฏฺโฐทกนฺติ มุขวิกฺขาลนาทิอุทกํ ฯ จลกานีติ อุพฺพฏฺเฏตฺวา อปวิทฺธามิสานิ อฏฺฐิกานิ[๕] ฯ มตฺถกจฺฉินฺนนาฬิเกรมฺปีติ มตฺถเก

๑. ปทมิทํ ฯ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ๒. ภติ ...ภโฏฺฐี วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. วุฑฺฒ-อยโน ลทฺธอยโนติ วา ภเวยฺ ฯ ๔. มุณฺฑา พนฺธกินิโยติ ปาลี ฯ ๕. วิฆาสํ นาม จลกานิ วา อฏฺฐิกานิ วา อุจฺฉิฏฺโฐทกํ วา วุจฺจตีติ เอวํ ปาลิยํ วิกปฺปวเสน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๐๖.๑๐๗ ส.๕๓๗.๕๓๘]

ฉินฺนํ นาพิเกรํฯ นิกฺขิตฺตํ พีชํ ยสฺมึ ตํ นิกฺขิตฺตพีชํ ฯ อสญฺชาตํ โรปิตํ เยสุ ตานิ อสญฺชาตโรปิตานิ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ฉฑฺฑิตกฺเขตฺเต ฯ ยตฺถ เขตฺเต ตตฺถ เขตฺเต ยถาวตฺถุกเมว วตฺถุสฺส อนุรูปเมว อาปตฺติ โหติ ฯ

[๒๔๒] ธมฺมภาณกคีตนฺติ อสญฺญตภิกฺขูนํ ตํ ตํ วตฺถุํ ภินฺทิตฺวา อติทีฆํ กตฺวา คีตสฺสเร ธมฺมภาณํ ฯ ตนฺติยา พทฺธํ ตนฺติพทฺธํ ตนฺติพทฺธํ อาทิ ยสฺส ตํ ตนฺติพทฺธาทิ ฯ วาทนียํ เอว ภณฺฑํ วาทนียภณฺฑํ ฯ ตนฺติพทฺธาทิ จ ตํ วาทนียภณฺฑญฺจาติ ตนฺติ...ภณฺฑํ ฯ กูฏเภรีวาทิตนฺติ กุมฺภเภริยา วาทนํ ฯ อุทกเภรีวาทิตนฺติ อุทเก นิมุชฺชิตเภรีวาทนํ ฯ อถวา อุทกสฺส สงฺขาตเภรีวาทนํ[1] ฯ ยตฺถ จิตาติ ยสฺมึ ปเทเส จิตา ฯ สลากภตฺตาทีนํ วา อตฺถายาติ สลากภตฺตาทีนํ คหณตฺถาย ฯ

ลสุณวคฺโค ฯ

[๒๔๓] อสฺสาติ อปฺปทีเปติ ปทสฺส ฯ เคหสิตกถนฺติ กามคุณนิสฺสิตกถํ ฯ

[๒๔๔] ปญฺจเม ฯ กุลานีติ กุลฆรานิ ฯ ปลฺลงฺกสฺส โอกาโสติ อูรุพทฺธาสนสฺส โอกาโส ฯ อโนวสฺสกนฺติ[2] นิมฺพโกสํ ฯ

๑. อุทกสงฺขาตเภรีวาทนนฺติ ภเวยฺย ฯ ๒. วสฺสิกนฺติ ปาลี ฯ

[ปา.๑๑๑..๑๒๐ ส.๕๓๘..๕๔๑]

อชฺโฌกาเส อุปจารนฺติ อชฺโฌกาเส นิสีทิตฺวา[๑] ทฺวาทสหตฺถปฺ-
ปมาณปฺปเทสํ ฯ

[๒๔๕] นวเม ฯ มนุสฺสโทภคฺเคน วาติ กาณา โหมิ กุณี
โหมิ อิตรา วา อีทิสา โหตูติอาทินา มนุสฺสวิรูปภาเวน ฯ

[๒๔๖] ทสเม ฯ ญาติพฺยสเนนาติ ญาตีนํ วินาสเนน ฯ
โรคพฺยสเนนาติ โรคสงฺขาเตน พฺยสเนน ฯ

อนฺธการวคฺโค ฯ

[๒๔๗] ตุมฺหากํ อุโภ อคฺคาติ[๒] ตุมฺเหหิ อุโภ โกฏฺฐาสา
ปริคฺคหิตา ฯ น อญฺญํ จีวรํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

[๒๔๗] ทุสฺสิตพฺพิตนฺติ[๓] วิสิพฺเพมิ อยฺเย สิพฺเพสฺสสีติ ทุสฺ-
สิพฺพิตํ อิติ ตสฺมา อยฺเย อหํ วิสิพฺเพมิ ตฺวํ สิพฺเพสฺสสีติ
อตฺโถ ฯ วิสิพฺเพตฺวาติ วิชเฏตฺวา ฯ

[๒๔๘] ปริโภควเสน วา โอตาปนวเสน วาติ ปททฺวยํ
สงฺฆาตตฺเถนาติ[๔] ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ปริโภควเสนาติ นิวสนปฺ-

๑. นิสีทนฺติยาติ ยุตฺตตรํ ฯ ๒. อตฺถาติ ปาลิ ฯ ๓. ปาลิยํ อิทํ เหฏฺฐิ-
มปฺปโยเค ถุลฺลนนฺทาย ภิกฺขุนิยา วจนวเสน ทิสฺสติ วิสิพฺเพมีติอาทีนิ ปน
อุปริมปฺปโยเค จีวรสฺสามินิยา อญฺญตรภิกฺขุนิยา ปฏิวจนวเสน ทิสฺสนฺติ ฯ ๔. สงฺ-
ฆฏิตฏฺเฐนาติ วณฺณนาปาโฐฯ

[ปา.๑๒๐..๑๓๒ ส.๕๔๓.๕๔๔]

ปารุปนวเสน ฯ โอตาปนวเสนาติ อาตาเป ตาปนวเสน ฯ
สงฺฆาตตฺเถนาติ[๑] ปฏิพทฺธสภาววเสน ลทฺธ อิติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ ลทฺธํ นามํ เยหิ ตานิ ลทฺธนามานิ ฯ

[๒๕๐] สงฺกเมตพฺพนฺติ สงฺกมนียํ จีวรญฺจ ตํ สงฺกมนียญฺ-
จาติ จีวรสงฺกมนียํ ฯ

[๒๕๑] อญฺญายปิ[๒] ภิกฺขุนิยา อาคมนํ ภิกฺขุนิโย อาคเมนฺติ ฯ
ตตฺถาติ ตสฺมึ คนฺตพฺพฏฺฐาเน ฯ

[๒๕๒] วํโส จ วรตฺตญฺจ วํสวรตฺตํ ฯ วรตฺตนฺติ รชฺชุ ฯ
วํสวรตฺตํ อาทิ เยสํ เต วํสวรตฺตาทโย ฯ ฆฏเกนาติ กุมฺเภน ฯ
พิพฺพิสกวาทกา อิติปิ[๓] ชนา วทนฺติ ฯ พิพฺพิสกํ วาเทนฺตีติ
พิพฺพิสกวาทกา ฯ

[๒๕๓] ทุพฺพลาย จีวรปฺปจฺจาสายาติ สเจ สกฺโกม ทสฺสามาติ
เอตฺตกมตฺตํ สุตฺวา อุปฺปาทิตาย อาสายาติ อตฺโถ ฯ
เตสนฺติ เตสํ มนุสฺสานํ ฯ

[๒๕๔] กฐินุทฺธารํ น ทสฺสนฺตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย
เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺส กฐินุทฺธารสฺส ฯ อตฺถารํ มูลํ อาทิ ยสฺส
โส อตฺถารมูลโก ฯ อุพฺภารํ อุทฺธรณํ มูลํ ยสฺส โส อุพฺภาร-

๑. ๑๕๙ องฺเก อนุตสญฺญาณํ โอโลเกตพฺพํ ฯ ๒. อญฺญาสํปีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ
๓. พิพฺพิสํกวาทกาติปีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๕๕ ส.๕๔๔..๕๔๖]

มูลโก ฯ อปฺปานิสํโส มหานิสํโส สมานิสํโสปิ กจินุทฺธารณตฺถํ
สงฺเฆน ทาตพฺโพ ว ฯ ชิณฺณํ จีวรํ ยสฺส โส ชิณฺณจีวโร ฯ
กจินสฺส อานิสํโส กจินานิสํโส กจินานิสํโส มูลํ อาทิ ยสฺส
โส กจินานิสํสมูลโก ฯ

นคฺควคฺโค ฯ

[๒๕๕] ตุวฏฺเฏยฺยุนฺติ ตุวฏฺฏธาตุ นิปชฺชายํ ฯ

[๒๕๖] อตฺถริยตีติ อตฺถรณํ อตฺถรณญฺจ ปาปุรณญฺจ
อตฺถรณปฺปาปุรณํ เอกํ อตฺถรณปฺปาปุรณํ เอตาสํ ภิกฺขุนีนนฺติ
เอกตฺถรณปฺปาปุรณา ฯ ปาวารตฺถรกกฏสารกาทีนนฺติ ปทํ
อนฺตนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ปาวาโร จ อตฺถรโก จ กฏ-
สารโก จ ปาวา...กา ฯ เอกํ อนฺตํ อตฺถริตฺวา เอกํ ปารุปิตฺวา
ตุวฏฺเฏนฺตีนนฺติ ยํ จ อตฺถริตฺวา ตํเยว ปารุปิตฺวา นิปฺชชนฺตีนนฺติ
อธิปฺปาโย ฯ เอตนฺติ เอกตฺถรณปฺปาปุรณาติ วจนํ ฯ

[๒๕๗] สมฺภาวิตาติ ปสํสิตา ฯ สญฺญาปนํ สญฺญตฺติ ฯ
วิวิเธหิ ญาปนํ วิญฺญตฺติ ฯ เหตุ จ อุทาหรณญฺจ
เหตูทาหรณํ ฯ น ยาจนา วิญฺญตฺตีติ เวทิตพฺพานิ สมฺพนฺโธ ฯ
ติฏฺฐติ วาติอาทีสุ วจเนสุ ปโยคคณนาย อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ
อุทฺทิสติ วาติอาทีสุ วจเนสุ ปทาทิคณนาย อาปตฺติโย เวทิตพฺพาติ
สมฺพนฺโธ ฯ

[ปา.๑๔๗..๑๕๑ ส.๕๔๖..๕๔๘]

[๒๕๘] ทสวิเธติ ราชนฺตรายาทิเก ฯ

[๒๕๙] อญฺญํ อาณาเปตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อถาติ ยทิ ฯ

ตุวฏฺฏวคฺโค ฯ

[๒๖๐] ทสฺสนาย คจฺฉติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ยตฺถ ฐิตา ปสฺสตีติ เอตฺถ ปน วจเน วินิจฺฉโย ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ ราชาคาราทีสุ ฯ ตานิ จิตฺตาคาราทีนิ[๑] ฯ

[๒๖๑] ทุติเย ฯ อาสนฺทีติ สุคตงฺคุเลน อติเรกฏฺฐงฺคุลปาทกานิ มญฺจปีฐานิ ฯ อติกฺกนฺตปฺปมาณาติ อฏฺฐงฺคุลโต อติกฺกนฺตปฺปมาณปาทกา ฯ ปลฺลงฺโกติ ปาเทสุ วาฬรูปานิ[๒] ฐเปตฺวา กโต อกปฺปิยรูปากุโล อกปฺปิยมญฺโจ ปลฺลงฺโกติ สา[๓] สมาเส วุตฺตํ ฯ

[๒๖๒] อุชฺชวุชฺชเวติ อุคฺคิริตฺวา อุคฺคิริตฺวา เวฐเน ฯ ยตฺตกํ สุตฺตํ หตฺเถน อญฺจิตํ[๔] กสิตํ โหติ ตตฺตกมฺหิ สุตฺเต

๑. ราชาคาราทีนีติ ยุตฺตตรํ ปาลิยํ ราชาคารสทฺทสฺส อาทึ กตฺตุตา ฯ ๒. อาหริเมหิ วาเลหิ กโต โหตีติ ปาลฺยานุโลมวเสน วาล...อิติ ภวิตพฺพํ ฯ ๓. กิมิทํ ฯ อติเรกํ มญฺเฌ ฯ ๔. อยฺฉิตนฺติ วณฺณนาปาโร ฯ

[ปา.๑๕๕..๑๖๘ ส.๕๔๘..๕๕๐]

นิฏฺฐิเต[๑] ฯ วากมฺหีติปิ ปาโจ ฯ ทสิกสุตฺตาทินฺติ ทสาสุตฺตาทึ ฯ

[๒๖๓] รูปคณนายาติ ขาทนียาทีนํ รูปคณนาย ฯ มาตา-
ปิตโร ฯ เป ฯ การาเปตฺวา ฯ

[๒๖๔] ตํ อาคาริกสิกฺขาปทํ อิทํ สิกฺขาปทํ ฯ

[๒๖๕] หตฺถี จ อสฺโส จ รโถ จ ธนุ จ ถรุ จ หตฺถิ...
ถรู ฯ ถรูติ ขคฺคมุฏฺฐิ ฯ หตฺถิอสฺสรถธนุถรูนํ ชานนสงฺขาตํ
สิปฺปํ หตฺถิ...สิปฺปํ ฯ อตฺตโน วสํ กโรติ เอเตนาติ วสีกรณํ ฯ
อญฺญํ ชนํ โสสเจตีติ โสสาจนํ[๒] ฯ อาถพฺพนญฺจ ขีลญฺจ[๓] วสี-
กรณญฺจ โสสาจนญฺจ อาถพฺพ...จนํ ฯ อาถพฺพ... นํ เอว มนฺโต
อาถพฺพ...นมนฺโต ฯ อคทสฺส ปโยโค อคทปฺปโยโค ฯ หตฺถิอสฺส-
รถธนุถรุสิปฺปญฺจ อาถพฺพ...นมนฺโต จ อคทปฺปโยโค จ หตฺถิ...
โยคา เต อาทโย ยสฺส โส หตฺถิ...โยคาทิ หตฺถิ...โยคาทิ
เอว เภโท หตฺถิ...เภโท ฯ ยกฺขานํ นีวารณํ ปริตฺตํ ยกฺข-
ปริตฺตํ ฯ นาคานํ สปฺปานํ ปเวสนีวารณํ มณฺฑลํ นาคมณฺฑลํ ฯ
ยกฺขปริตฺตญฺจ นาคมณฺฑลญฺจ ยกฺข...ลํ ฯ

จิตฺตาคารวคฺโค ฯ

[๒๖๖] ปริกฺเขปนฺติ ปริกฺเขปกรณฏฺฐานํ ฯ

๑. เวจิเตติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. โสสาปน อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๓. อถพฺพน
ขีลน อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๑๘๐ ส.๕๕๐..๕๕๓]

[๒๖๗] อุพฺพาโฬฺหติ ปีฬิโต ฯ อมฺหากํ มนฺตนฺติ อมฺหากํ วิตกฺกํ ฯ กาสาวโฏฺติ[๑] วจนํ ฉพฺพคฺคินิโย ภิกฺขุนิโย อาหํสุ ฯ นหาปิโตติ กปฺปโก ฯ ตนฺติ กาสาวํ นิวาเสตฺวา กรณํ ฯ กาสาวโฏฺติ นหาปิโต วิย กาสาวนิวาสนวเสน อสติ คจฺฉตีติ กาสาวโฏฺ อส คติยํ ฯ มลมชฺชโนติ อุจฺจาราทิมลานํ โสธโน ฯ

[๒๖๘] ฉฏฺเฐ[๒] ฯ ยมฺปิ มยํ อยฺเยติอาทีสุ อยฺเย มยมฺปิ ยสฺส โอวาทสฺส การณา คจฺเฉยฺยาม อยฺยา ฉพฺพคฺคิยา อิเธว อเมฺห เตน โอวาเทน โอวทนฺตีติ เวทิตพฺโพ ฯ เอตฺถาติ[๓] สิกฺขาปเท ฯ อิมสฺสาติ[๔] สิกฺขาปทสฺส ฯ

[๒๖๙] อโธกาโย หีติ หิ สจฺจํ อโธกาโย วุจฺจติ ฯ ตโตติ อโธกายโต ปภิชฺชิตฺวาติ ปเท อปาทานํ ฯ อูรูติ ปทํ คตาติ ปเท กตฺตา ฯ คตาติ ปวตฺตา ฯ ภินฺทาติอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ โส จ อุปาสโก ฯ อถาปิ ยทิปิ อาณาเปติ ฯ เอตฺถาติ

๑. กสาวโฏฺติ ปาลิ ฯ ๒. อิโต ปรํ ยมฺปิ มยํ อยฺเยติอาทิ ปาลิยํ อฏฺฐมสิกฺขาปเท ทิสฺสติ โน ฉฏฺฐสิกฺขาปเท ฯ ๓. อยํ เอตฺถสทฺโท ปน ฉฏฺฐสิกฺขาปทวณฺณนายํ อยเมตฺถ สงฺเขโปติ เอตฺถ นูน โหติ ฯ ๔. อิมิสฺสาปีติ วณฺณนาปาโจโส สตฺตมอฏฺฐมนวเมสุ ทิสฺสติ วณฺณนายาติ ปทสฺส วิเสสนํ กโต ภเวยฺย ฯ

[ปา.๑๘๑..๑๙๕ ส.๕๕๓..๕๕๖]

อโธกาเย ฯ

อารามวคฺโค ฯ

[๒๗๐] อาปนฺโน ลทฺโธ สตฺโต ยาย สา อาปนฺนสตฺตา ฯ

[๒๗๑] ถเน ขีรํ ถญฺญํ ขีรํ ฯ อุภยํปิ ปฐมทุติยสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๗๒] อสิกฺขิตฺวาติ อปูริตฺวา[๑] ฯ ฉ นิตฺถริสฺสตีติ ทาเปสีติ[๒] ฉ สิกฺขาโย สาเธสฺสติ อิติ มนสิกตฺวา ภควา ทาเปสิ ฯ ปาณาติปาตา ฯ เป ฯ สมาทิยามีติ ปทสฺส อตฺโถติ สมฺพนฺโธ ฯ ปาณาติ ฯ เป ฯ ณีติ เอวํ ภควตา ปญฺญตฺตํ ยํ ตํ สิกฺขาปทํ ตํ อหํ สมาทิยามีติ ฯ สมาทาตพฺพนฺติ สมาทานํ ฯ อวีติกฺกมิตพฺพญฺจ ตํ สมาทานญฺจาติ อวีติกฺกมิตพฺพสมาทานํ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ อทินฺนาทานา เวรมณีอาทีสุ ฯ สฏฺฐิวสฺสายปีติ อปิสทฺเทน ปเคว โอนสฏฺฐิวสฺสาย ปพฺพชิตายาติ ญายติ ฯ เอตาสุ ฉสุ สิกฺขาปเทสุ ฯ

[๒๗๓] ปาลิยํ ปน อนาปตฺติ อูนทฺวาทสวสฺสํ ปริปุณฺณสญฺญา วุฏฺฐาเปตีติ วุตฺตตฺตา อูนทฺวาทสวสฺสาย คิหิคตาย อุปสมฺปนฺนาย ภิวตพฺพนฺติ อาสงฺกายํ[๓] ตทาสงฺกานิวตฺตนตฺถมาห

๑. อปูเรตฺวาติ สุนฺทรตรํ ฯ ๒. ฯ เป ฯ น กิลมิสฺสติ นิตฺถริสฺสตีติ ทาเปสีติ ฉสทฺทรหิตํ วณฺณนาวจนํ ฯ ๓. อาสงฺกา อยํ อิติ ปทจฺเฉโทติ เม มติ ฯ

[ปา.๑๙๗..๒๐๗ ส.๕๕๖..๕๕๗]

กิญฺจาปีติอาทึ ฯ อูนทฺวาทสวสฺสํ คิหิคตํ[๑] ปริปุณฺณสญฺญาย ปริปุณฺณทฺวาทสวสฺสสญฺญาย วุฏฺฐาเปนฺติยา ภิกฺขุนิยา กิญฺจาปิ อนาปตฺติ สา ปน คิหิคตา อนุปสมฺปนฺนา ว โหติ กสฺมา คิหิคตาย อปริปุณฺณทฺวาทสวสฺสตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๗๔] ฉฏฺฐสิกฺขาปทํ ปน กุมารีวคฺเค[๒] ทุติยสิกฺขาปเทน สมานํ ตสฺมา ตาย[๓] ภิกฺขุนิยา กิญฺจาปิ อนาปตฺติ สา ปน คิหิคตา อนุปสมฺปนฺนาว โหติ ฯ กสฺมาติ ฯ ตาย อฏฺฐารสวสฺสาย กุมารีภูตายาติอาทิปาลิยา อนุรูปํ กตฺวา อาห ทสวสฺสาย คิหิคตายาติอาทึ ฯ ปาลิยํ ปน เทฺว วสฺสานีติ ปวารณาวเสน เทฺว สํวจฺฉรานิ ฯ ปุริสนฺตรคตาติ อญฺญํ ปุรสํ คตา ฯ

[๒๗๕] สพฺเพสุ ตติยาทิสิกฺขาปเทสุ สมุฏฺฐานาทีนิ ทุติเย วุตฺตสทิสาเนว ฯ ยตฺถ สิกฺขาปเท ฯ

คพฺภินีวคฺโค ฯ

[๒๗๖] อฏฺฐเม[๔] อูนวีสติวสฺสํ ปริปุณฺณสญฺญาย วุฏฺฐาเปนฺติยา กิญฺจาปิ อนาปตฺติ สา ปน อนุปสมฺปนฺนาว โหติ กสฺมา อปริปุณฺณวสฺสตฺตา ฯ คิหิคตสิกฺขาปเทหีติ คพฺภินีวคฺเค

๑. คิหินีคตนฺติ ภวิตพฺพํ อิตฺถีลิงฺคิกตฺตา ฯ เอวํ สพฺพตฺถ เวทิตพฺพํ ฯ ๒. กุมารีภูตวคฺเค ฯ ๓. ตสฺสา ฯ ๔. อฏฺฐมวคฺเคติ อธิปฺเปตมิทํ โน อฏฺฐมสิกฺขาปเทติ ฯ

[ปา.๒๐๙ ส.๕๕๗..๕๕๙]

วุตฺเตหิ ปญฺจมจฺฉฏฺฐสตฺตเมหิ คิหิคตสิกฺขาปเทหิ ฯ

[๒๗๗] มหาสิกฺขมานาทีนํ ปน ติสฺสนฺนํ วิเสสํ ญาเปนฺโต อาห ยา ปน ตาติอาทึ ฯ คพฺภินีวคฺเค สพฺพปฺปจฺฉิมา เทฺว ยา ปน ตา สิกฺขมานา วุตฺตา ตา อติกฺกนฺตวีสติวสฺสาติ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพา หิ สจฺจํ เทฺว มหาสิกฺขมานา คิหีคตา วา ปุริสนฺตรคตา สามิกสฺส เคหํ ตถา วา อคิหิคตา วา โหนฺตุ สมฺมติกมฺมาทีสุ สิกฺขมานา อิจฺเจว สงฺเฆน วตฺตพฺพา สมฺมติกมฺมาทีสุ คิหิคตาติ วา กุมารีภูตาติ วา สงฺเฆน น วตฺตพฺพา กสฺมา ปาลิยํ สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ อยํ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย สิกฺขมานาติ วุตฺตตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๗๘] คิหิคตาย ปน อุปสมฺปทากรณํ ญาเปนฺโต คิหิคตายาติอาทิมาห ฯ คิหิคตาย อาทิโต วสฺสํ อคเณตฺวา ทสวสฺสกาเล สิกฺขาสมฺมตึ ทตฺวา ทฺวาทสวสฺสกาเล อุปสมฺปทา สงฺเฆน กาตพฺพา เอกาทสวสฺสกาเล สิกฺขาสมฺมตึ ทตฺวา เตรสวสฺสกาเล อุปสมฺปทา กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๗๙] คิหิคตาย อฏฺฐารสวสฺสกาลโต ปฏฺฐาย วตฺตพฺพาการํ ญาเปนฺโต อาห อฏฺฐารสวสฺสกาลโตติอาทึ ฯ คิหิคตาย[๑] อฏฺฐารสวสฺสกาลโต ปฏฺฐาย จ ปน อยํ คิหิคตา สมฺมติกมฺมาทีสุ

๑. อติเรกมิทํ ฯ

คิหิคตาติ วา กุมารีภูตาติ วา วตฺตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ
จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ คิหิคตา ทฺวาทส-
วสฺสกาลโต ปฏฺฐาย ยาว สตฺตรสวสฺสกาลา คิหีติ วตฺตพฺพา
อฏฺฐารสวสฺสกาลโต ปฏฺฐาย ปน คิหิคตาติ วตฺตพฺพา กุมารี-
ภูตาติ วตฺตพฺพา กสฺมา คิหิคตาย ปริปุณฺณวีสติวสฺสาย
กุมารีภูตาย สมานภาวโตติ อธิปฺปาโย ฯ คิหิคตาปีติ กุมารี-
ภูตาติปิ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ฯ

กุมารีภูตา ปน สามเณรา[๑] สมฺมติกมฺมาทีสุ คิหิตตาติ สงฺเฆน
น วตฺตพฺพา กุมารีภูตา อิจฺเจว วตฺตพฺพา สุณาตุ เม
อยฺเย ฯ เป ฯ อฏฺฐารสวสฺสา กุมารีภูตาติ ปาลิยา ทสฺสนโตติ
สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๘๐] ยํ ปน อฏฺฐกถายํ มหาสิกฺขมานา ปน คิหิคตาติปิ
วตฺตุํ น วฏฺฏติ กุมารีภูตาติปิ วตฺตุํ น วฏฺฏตีติ วุตฺตํ น
วตฺตพฺพํ กสฺมา คหฏฺฐา[๒] คิหิคตาติ วา กุมารีภูตาติ วา
น วตฺตพฺพาติ วจเนน มหาสิกฺขมานานํ วุตฺตตฺตา ฯ อถวา
มหาสิกฺขมานา ปน อติกฺกนฺตวีสติวสฺส สามเณรา[๑] คิหิคตาติปิ

๑. สามเณรี ฯ ๒. คิหิคตาติ วา กุมารีภูตาติ วา น วตฺตพฺพาติ เอตฺตกเมว
เหฏฺฐา วุตฺตวจนํ ฯ คหฏฺฐาติ ปทํ กตฺถจิ น ทิสฺสติ ฯ เหฏฺฐาติ ภวิตพฺพํ
วจเนนาติ ปเท อาธาโร ฯ

[ป.๒๒๑ ส.๕๕๙.๕๖๐]

วตฺถุํ น วฏฺฏติ สิกฺขมานา อิจฺเจว วตฺตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ
สิกฺขาสมฺมติทานวเสน ปน มหาสิกฺขมานา คิหิคตา กุมารีภูตา
จาติ ติสฺโสปิ สมฺมติกมฺมาทีสุ สิกฺขมานาติ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ

[๒๘๑] ยญฺเจตฺถาติ เอตฺถ ปญฺจมสิกฺขาปเท สงฺเฆน
ปริจฺฉินฺทิตพฺพาติ ยญฺจ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ตสฺส วจนสฺส
อุปปริกฺขิตพฺพาติ อตฺโถ ฯ ยํ ปน เอตฺถ ฉฏฺเฐ ปริจฺ-
ฉินฺทิตฺวาติ วจนํ วุตฺตํ ตสฺส วจนสฺส ฯ

[๒๘๒] สงฺเกตํ กตฺวา อคจฺฉมานา สิกฺขมานา ฯ ฆรํ วิย
ฆรสฺสามิกาติ ฆรํ ปวิสมานา ฆรสฺสามิกา วิย ฯ อิตีติ เอวํ
สิกฺขมานา ยํ โสกํ อาวิสติ โส โสโก อสฺสา สิกฺขมานาย
อาวาโส โหติ อิติ ตสฺมา สิกฺขมานา โสกาวาสา นาม ฯ

[๒๘๓] ภิกฺขุนีห ทฺวิกฺขตฺตุํ ปพฺพาชนกาเล[๑] จ อุปสมฺปทา-
กาเล จ อาปุจฺฉิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทนฺติ[๒] อิทํ ทสม-
สิกฺขาปทํ ฯ อปุพฺพํ สมุฏฺฐานสีสํ ยสฺส ตํ ...สมุฏฺฐานสีสํ อภิ-
นวปฺปธานสมุฏฺฐานนฺติ อตฺโถ ฯ อพฺภานกมฺมาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ
อิเธว ขณฺฑสีมายํ นํ สิกฺขมานํ ฯ ทฺวีสุปิ ฐาเนสูติ อพฺภาน-

๑. ปพฺพชฺชกาเลติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ปพฺพชฺชากาเลติ ภเวยฺย ฯ ๒. อิทํ ปทํ
วณฺณนายํ น ทสฺสติ ฯ

[ส.๕๕๙..๕๖๓]

กมฺมาทีสูติอาทินา วุตฺเตสุ ทฺวีสุ ฐาเนสุ กโรนฺติยาติ ปเท
อาธาโร ฯ

[๒๘๔] ปริวสิตฺถนฺติ ปาริวาสิยํ ฯ ฉนฺทสฺส ทานํ ฉนฺท-
ทานํ ฯ ปาริวาสิยญฺจ ตํ ฉนฺททานญฺจาติ ปาริวาสิยจฺฉนฺททานํ ฯ
ปาริวาสิเยน ฉนฺนทาเนนาติ วิคเตน ฉนฺททาเนน ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ
ปาริวาสิยจฺฉนฺททาเนนาติ วจเน ฯ อถาปีติ[๑] ตสฺมึ กาเล ฯ อิทํ
ปริสปาริวาสิยํ ปริสาย วิคตํ นาม ฯ ตสฺมึ ธมฺมกถิเก ฯ
รตฺติปาริวาสิยนฺติ รตฺติยา วิคตํ นาม ฯ ตตฺราติ เตสุ ภิกฺขูสุ ฯ
นกฺขตฺตปาจโกติ นกฺขตฺตํ ชานนโก ฯ ทารุณนฺติ ปาปํ ฯ อถาติ
ตสฺมึ กาเล ฯ อตฺโถ ปโยชนํ นกฺขตฺตํ ปฏิมาเนนฺตํ โอโลเกนฺตํ
พาลํ อุปจฺจคา อติกฺกมติ ฯ

[๒๘๕] เอกนฺตริเกติ เอเกน อนฺตริเก ฯ

กุมารีภูตวคฺโค ฯ

[๒๘๖] สงฺฆาณินฺติ กฏิยํ อนุภวิตพฺพํ อาภรณํ ฯ มณโยติ[๒]
มณี ฯ อิธาปีติ อิมสฺมึปิ วิปฺปกิริยีสูติ วจเน ฯ

[๒๘๗] วณฺณเกนาติ เลปเนน ฯ

[๒๘๘] วาสิตเกนาติ ปริภาวิเตน ฯ

ฉตฺตวคฺโค ฯ

๑. ปีสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. มาลาโยติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๓๙..๒๕๐ ส.๕๖๑..๕๖๔]

[๒๘๙] อุทฺทิฏฺฐา โข ฯ เป ฯ ธมฺมาติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพานีติ ปเท อาธาโร ฯ ตโตติ เตหิ อฏฺฐาสีติสเตหิ สิกฺขาปเทหิ อปเนตฺวาติ ปเท อปาทานํ ฯ

[๒๙๐] ตตฺราติ ขุทฺทกวณฺณนาธิกาเร ฯ เอตฺถาติ เอเตสุ ทสสุ สิกฺขาปเทสุ ฯ

[ปา.๒๕๗ ส.๕๖๖.๕๗๖]

ปาฏิเทสนียกณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๒๘๑] ปาฏิเทสนียา นาม เย อฏฺฐ ธมฺมา ขุทฺทกานํ อนนฺตรา สงฺเขปเนว สงฺคหํ อารุฬฺหา ธมฺมสงฺคาหเกหิ อาโรปิตา เตสํ ธมฺมานํ สงฺเขปเนว เอสา วณฺณนา ปวตฺตเตติ สมฺพนฺโธ ฯ

อฏฺฐธมารุฬฺหาติ อฏฺฐ อารุฬฺหาติ เฉโท มกาโร อาคโม ฯ

[๒๘๒] เอตฺถาติ ปทํ ปาลิยนฺติ ปเทน ตุลฺยาธิกรณํ ฯ เอตฺถาติ ปาฏิเทสนีเยสุ ฯ

----

[๒๘๓] เย ปน ปญฺจสตฺตติ เสขิยา ธมฺมา ธมฺมสงฺคาหเกหิ อุทฺทิฏฺฐา เย จ เตสํ เสขิยานํ อนนฺตรา สตฺตาธิกรณวฺหยา สตฺตาธิกรณนามกา ธมฺมา ธมฺมสงฺคาหเกหิ อุทฺทิฏฺฐา มหาวิภงฺเค เตสํ เสขิยาธิกรณธมฺมานํ โย อตฺถวินิจฺฉโย มยา วุตฺโต ภิกฺขุนีนํ วิภงฺเคปิ ตาทิสํเยว ตํ ยตฺถวินิจฺฉยํ วิทู ปณฺฑิตา วทนฺติ ยสฺมา ตสฺมา วิสุํ เตสํ ธมฺมานํ อตฺถวณฺณนา มยา น วุตฺตา หิ สจฺจํ ตตฺถ ตสฺมึ มหาวิภงฺเค ยา อตฺถวณฺณนา มยา วุตฺตา สา อตฺถวณฺณนา อิธ ภิกฺขุนีวิภงฺเค วุตฺตาเยว นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[ส.๕๖๗.๕๖๘]

[๒๘๔] อิทานิ สเทวกสฺส โลกสฺส อจฺจนฺตสุขาธิคมาย อตฺตโน ปุญฺญํ ปริณาเมนฺโต อุภโตปาฏิโมกฺขานนฺติอาทิมาห ฯ

ชิโน อุภโตปาฏิโมกฺขานํ ยํ วิภงฺคํ อาห ตสฺส วิภงฺคสฺส อยํ วณฺณนา อนนฺตราเยน นิฏฺฐิตา ยถา ตเถว สพฺเพปิ สตฺตา สพฺพาสวาปหํ มคฺคํ อนนฺตราเยน ปตฺวา นิพฺพุตึ ปสฺสนฺตูติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพาสเว ปหตีติ สพฺพาสวาปโห ฯ

ภิกฺขุนีวิภงฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๒๘๕] อิติ อภินวปุราวฺหยนครสฺส ปจฺฉิมุตฺตรทิสาภาเค ปติฏฺฐิเต ปนสาราโมติ วิสฺสุเต อาราเม วสนฺเตน สกลพฺยากรณสงฺคณฺญาณจารินา สาฏฺฐกถตฺติปิฏกธเรน ญาณกิตฺตีติ นามเธยฺยตฺเถเรน กตา ปาจิตฺติยอฏฺฐกถาย อตฺถโยชนา สมตฺตา ฯ

[ส.๔๖๘]

มหาวคฺควณฺณนายํ

มหาขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๒๘๖] อิทานิ อุภโตวิภงฺคานนฺตรํ สงฺคหํ อาโรปิตสฺส มหาวคฺคจุลฺลวคฺคสงฺคหิตสฺส ขนฺธกสฺส อตฺถสํวณฺณนํ อารภิตุกาโม อูภินฺนํ ปาฏิโมกฺขานนฺติอาทิมาห ฯ

อูภินฺนํ ปาฏิโมกฺขวิภงฺคานํ สงฺคีติสมนนฺตรํ ขนฺธโกวิทา มหาเถรา ยํ ขนฺธกํ สงฺคายึสุ อทานิ ตสฺส ขนฺธกสฺส สํวณฺณนากโม ยสฺมา สมฺปตฺโต ตสฺมา สมฺปตฺตตฺตา ตสฺส ขนฺธกสฺส อยํ อนุตฺตานตฺถวณฺณนา โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

สงฺคีติยา สมนนฺตรํ สงฺคีติสมนนฺตรํ ฯ ขนฺธานํ สมูโห ขนฺธโก สมูหตฺเถ กณฺณาติ สุตฺเตน โก ฯ ขนฺเธ กาเสติ ปกาเสตีติ วา ขนฺธโก กาส ปกาสเน อปฺปจฺจโย ฯ กุํ วาจํ วินฺทนฺตีติ โกวิทา ขนฺเธสุ โกวิทา ขนฺธโกวิทา ฯ อนุตฺตานาเอว อตฺถา อนุตฺตานตฺถา เตสํ วณฺณนา อนุตฺตานตฺถวณฺณนา ฯ

[๒๘๗] กสฺมา ปน อนุตฺตานตฺถวณฺณนาติ วุตฺตํ นนุ จ ปกาสิตา อตฺถา เจว อุตฺตานตฺถา จ วตฺตพฺพาติ ปุจฺฉํ สนฺธาย เหฏฺฐา ปกาสิตตฺถานญฺเจว อุตฺตานตฺถานญฺจ อวจเน การณํ ญาเปนฺโต ปทภาชนีเยติอาทิมาห ฯ

[ส.๑]

ปทภาชนีเย เยสํ ปทานํ อตฺถา เยหิ อฏฺฐกถานเยหิ มยา ปกาสิตา เต อฏฺฐกถานเย ปุน มยํ เจ วเทยฺยาม อถวา ปทภาชนีเย เยสํ ปทานํ เย อตฺถา เหฏฺฐา มยา ปกาสิตา เต อตฺเถ ปุน มยํ เจ วเทยฺยาม สํวณฺณนาย ปริโยสานํ กทา ภเว ฯ เย อตฺถา ปุพฺเพ อปฺปกาสิตาปิ อุตฺตานา เจว เตสํ อตฺถานํ สํวณฺณนาย กึ ปโยชนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ฏีกายํ ปน หิสทฺโท ปทปูรเณ ทฏฺฐพฺโพติ วุตฺตํ ฯ หิสทฺโท ทพฺหีกรณนฺติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ เจวาติ นิปาตสมุทาโย ฯ

[๒๙๘] กสฺมา ปน อนุตฺตานตฺถา วตฺตพฺพาติ ปุจฺฉํ สนฺธาย อนุตฺตานตฺถานํ วจเน การณํ ญาเปนฺโต อธิปฺปายานุสนฺธีหีติ- อาทิมาห ฯ

อธิปฺปายานุสนฺธีหิ พฺยญฺชเนน จ เย ปนตฺถา อนุตฺตานา เต อตฺถา มยา อวณฺณิตา ปณฺฑิเตน ญาตุํ ยสฺมา น สกฺกา ตสฺมา เตสํเยว อนุตฺตานตฺถานํ อยํ สํวณฺณนานโย โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

อธิปฺปียเต อิจฺฉิยเตติ อธิปฺปาโย อธิปฺปาโย จ อนุสนฺธิ จ อธิปฺปายานุสนฺธิโย ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ สํวณฺณนาย นโย สํวณฺณนานโย ฯ

[๒๙๙] นนุ จ เตน สมเยนาติ เอตฺถ เตน สมเยน

พุทฺโธ ภควา เวรญฺชายนฺติอาทีสุ วจเนสุ วิย กรณวจเนน วิเสสการณํ นตฺถิ ตสฺมา ตสฺมึ สมเยติ วจนํ วตฺตพฺพํ เอวํ อวตฺวา กสฺมา เตน สมเยนาติ วุตฺตนฺติ โจทนํ สนฺธายาห เตน สมเยนาติอาทึ ฯ

เตน สมเยน ฯ เป ฯ สมฺพุทฺโธติ เอตฺถ วจเน นตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ เตน ฯ เป ฯ เวรญฺชายนฺติอาทีสุ วจเนสุ วิชฺชมานํ กรณวจเนน วิเสสการณํ วิย การณํ กิญฺจาปิ นตฺถีติ สมฺพนฺโธ ฯ กรณวจเนนาติ ปทํ นตฺถีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ วุจฺจติ อเนนาติ วจนํ กรณสฺส วจนํ กรณวจนํ ฯ วิเสโสเอว การณํ วิเสสการณํ ฯ เตน สมเยนาติ อยํ อภิลาโป มหาเถเรหิ สงฺคหํ อาโรปิโต อิติ ตสฺมา อาทิโต ฯ เป ฯ เอตํ เตน สมเยนาติ วจนํ มหาเถเรหิ วุตฺตํ อิติ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ อิโตติ เตน สมเยนาติ วจนโต ฯ

[๓๐๐] ยทิ ปน วิเสสการณํ นตฺถิ เตน สมเยนาติ ปทสฺส วจเน กึ ปโยชนนฺติ ปุจฺฉนฺโต กึ ปเนตสฺสาติอาทิมาห ฯ

กึ ปน เอตสฺส เตน สมเยนาติ ปทสฺส วจเน ปโยชนํ อิติ ปุจฺฉา ฯ นิทานทสฺสนนฺติ การณสฺส ทสฺสนํ ปโยชนํ ฯ ยา หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ หิ สจฺจํ ยา ปพฺพชฺชา เจว อุปสมฺปทา จ ภควตา อนุญฺญาตา ราชาคหาทีสุ ยานิ จ อุปชฺฌายวตฺต-

อาจริยวตฺตาทีนิ ภควตา อนุญฺญาตานิ ตานิ ปพฺพชฺชาทีนิ ปญฺญตฺตานีติ สมฺพนฺโธ ฯ ฐานนฺติ พาราณสีอาทิกํ ฐานํ ฯ วตฺถุสฺมินฺติ นิมิตฺตภูเต ฯ

[๓๐๑] ตตฺถาติ เตสุ อุรุเวลายนฺติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ วา ตสฺมึ อุรุเวลายนฺติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ เอตฺถาติ อุรุเวลายนฺติ วจเน ฯ ตาปสปฺปพฺพชฺชนฺติ ตาปสภาเวน ปพฺพชฺชํ ฯ ปพฺพชิตฺวาติ อุปคนฺตฺวา ฯ โยติ โย ตาปโส ฯ ปตฺตปูเฏนาติ ปณฺณปูเฏน ฯ อิทํ วาลิกาย อากิรณํ อสฺส ตาปสสฺส ทณฺฑ-กมฺมํ อาณาย กรณํ ฯ ตโตติ กติกากรณกาลโต ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ฐาเน ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ นนฺติ วาลิกราสึ ฯ ชนานํ สมูโห ชนตา ฯ ตํ วาลิกราสึ สนฺธาย อุรุ ฯ เป ฯ อตฺโถติ วจนํ วุตฺตํ ฯ ตเมว วาลิกราสึ สนฺธาย อถวา ฯ เป ฯ ทฏฺฐพฺโพติ วจนํ อาจริเยหิ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๐๒] เอตฺถาติ เอตสฺมึ รุกฺเข ฯ พุชฺฌตีติ เอตฺถาติ โพธิ ฯ โพธิยา ปฏิลาภฏฺฐานตฺตา วา ผลโวหาเรน รุกฺโข โพธิ นาม ฯ โพธิ เอว รุกฺโข โพธิรุกฺโข ฯ อิติ เอวาติ เฉโท ยทนุป-ปนฺนาตฺยาทิสุตฺเตน อิสฺส โว ฯ

[๓๐๓] ยถาอาภุชิเตนาติ กรณานุรูเปน ฯ ปจฺจยากาโร หีติ หิ สจฺจํ ปจฺจยากาโร ภควตา วุจฺจติ ฯ เอตฺถาติ เอตสฺมึ

[ปา.๑ ส.๒.๓]

ขนฺธเก ฯ ตตฺถาติ อนุโลมปฺปฏิโลเมสุ นิทฺธารณํ ฯ อตฺตนาติ
ปทํ กตฺตพฺพ อิติ ปเท กตฺตา ฯ กตฺตพฺพกิจฺจกรณโตติ
กตฺตพฺพกิจฺจสฺส กรณโต ฯ เสฺววาติ โส เอว ปจฺจยากาโร ฯ
กโรติ ฯ อนุปฺปาทนิโรเธนาติ อนุปฺปาทสงฺขาเตน นิโรเธน ฯ
อิติ ตสฺมา อกรณโตติ ปเท ตุลฺยาธิกรณํ ฯ ตสฺสาติ
กิจฺจสฺส ฯ ตสฺสาติ ตสฺสา ปวตฺติยา ฯ เอตฺถาติ อนุโลมปฺ-
ปฏิโลมนฺติ วจเน ฯ จสทฺโท อนฺตญฺจ อาทิญฺจาติ
โยเชตพฺโพ ฯ ปาเปตฺวา ว[๑] ปฏิจฺจสมุปฺปาทสฺส อวุตฺตตฺตา อิโต
อตฺถโต อญฺเญน อตฺเถน ฯ เอตฺถ อนุโลมปฺปฏิโลมนฺติ วจเน ฯ

[๓๐๔] ตตฺถาติ อนุโลมปฺปฏิโลม[๒] ฯ ยถาติ เยนา-
กาเรน ฯ อิทํ อาการํ ฯ ตตฺถาติ อวิชฺชาปจฺจยาติอาทิวจเน
วินิจฺฉโย ฯ เอตฺถาติ ขนฺธเก ฯ ตตฺถาติ อวิชฺชาย เตฺววาติ
อาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ อนุปฺปาทนิโรโธติ อนุปฺปาทสงฺขาต-
นิโรโธ ฯ ทสฺเสตุนฺติ ญาเปตุํ ฯ ตตฺถาติ เกวลสฺสาติอาทิ-
ปเทสุ ฯ ยฺวายนฺติ โย อยํ อตฺโถ ภควตา วุตฺโต ฯ อิมนฺติ
ปทํ อุทานนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตสฺมึ อตฺเถติ ปทํ อุทาเนสีติ
ปเท เหตุ ฯ เหตุโน จ เหตุสมุปฺปนฺนธมฺมสฺส จาติ

๑. วสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. พหุวจนํ กาตพฺพํ ฯ

[ปา.๑.๒ ส.๓..๕]

ปททฺวยํ ปชานตาย[๑] อิติ ปเท กมฺมํ ฯ ปชานาตีติ ปชานํ ญาณํ ปชานสฺส ภาโว ปชานตา ฯ ปชานิยเต ปชานํ ภาวสาธนํ ญาณํ ปชานํ เอว ปชานตา ฯ โสมนสฺสยุตฺตญฺ-ญาณสมุฏฺฐานนฺติ[๒] โสมนสฺสยุตฺเตน ญาเณน ปวตฺตํ ฯ อตฺตโน มโน ยสฺส โส อตฺตมโน อตฺตมนสฺส วาจา อตฺตมนวาจา ฯ

[๓๐๕] ตสฺสตฺโถติ ตสฺส อุทานสฺส อตฺโถ ฯ อนุโลมปฺ-ปจฺจยาการสฺส ปฏิเวโธ อนุ...เวโธ อนุโลมปฺปจฺจยาการปฺปฏิ-เวธํ สาเธนฺตีติ อนุ...สาธกา ฯ กิเลเส อาตาเปตีติ อาตาโป ฯ อุปคนฺตฺวา นิชฺฌานํ อเปกฺขณํ จินฺตนํ วา อุปนิชฺฌานํ อารมฺมณสฺส อุปนิชฺฌานํ อารมฺมณุปนิชฺฌานํ อารมฺ...นํ เอว ลกฺขณํ อา...ลกฺขณํ ฯ พาหิตํ ปาปํ เยน โส พาหิตปาโป ฯ อถาติ ตทา ฯ อสฺส พฺราหฺมณสฺส ฯ เอวนฺติ อุปฺปชฺชนปฺ-ปกาสนวเสน ฯ ปาตุภูโต ธมฺโม ยสฺส โส ปาตุภูตธมฺโม ฯ ยา เอสา กงฺขา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท อาทินา จ อาทินา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ ปจฺจยากาเรติ ปทํ กงฺขาติ ปเท อาธาโร ฯ ยา จ โสฬส กงฺขา อาคตาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปจฺจยา-การสฺเสวาติ ปทํ อปฺปฏิวิทฺธตฺตาติ ปเท กมฺมํ ฯ วปยนฺตีติ

๑. ปชานนายาติ วณฺณนาปาโฐ อตฺถโต เอกํ ฯ ๒. ...สมฺปยุตฺต...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

วิ อปยนฺตีติ เฉโท อิธาตฺ คติยํ ฯ

[๓๐๖] ตสฺมึ อตฺเถติ ปทํ อุทาเนสีติ ปเท เหตุ ฯ นิพฺพาน-
สงฺขาตสฺสาติ อนุปฺปาทสงฺขาตสฺส ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ทุติยอุทาเน ฯ
ยา กงฺขา อุปฺปชฺเชยฺยุนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๐๗] อารมฺมณกิริยาย จาติ อิทํ นิโรธสงฺขาตํ อตฺถํ สนฺธาย
วุตฺตํ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ตติยอุทาเน ฯ เตหิ วา อุปฺปนฺเนหิ
โพธิปกฺขิยธมฺเมหิ มารเสหํ วิธูปยํ ติฏฺจตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๐๘] เอตฺถาติ ตีสุ อุทาเนสุ ปฐมํ อุทานํ ปจฺจ...วเสน
อุปฺปนฺนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุทาเน ปน ธมฺมสงฺคาหเกหิ วุตฺตํ
ตํ วจนํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตทา หีติอาทิ ทฬฺหี-
กรณํ ฯ หิ สจฺจํ ตสฺมึ กาเล ฯ ภควาติ ปทํ อกาสีติ ปเท
กตฺตา ฯ วเสนาติ ปทํ อกาสีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อิธาติ
อิมสฺมึ ขนฺธเก ฯ วิโสเธสีติ ปวตฺเตสิ ปฏิลภิ ฯ อิทานิ อรุโณ
อุคฺคมิสฺสตีติ[๑] วตฺตพฺพกฺขเณ สพฺพญฺญุตํ ปาปุณีติ สมฺพนฺโธ ฯ
ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ตํ สตฺตาหนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ
ตตฺเถวาติ โพธิรุกฺขมูเล ฯ

[๓๐๙] อถโข ฯ เป ฯ งฺกมีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ
ภุตฺวา สยตีติ วจเน ชเนน วุตฺเต สติ อิจฺเจวํ วจนํ วุตฺตํ

๑. อุคฺคจฺฉิสฺสตีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔ ส.๖..๘]

น โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ โภช ฯ เป ฯ น น สยตีติ อิทํ วจนํ
เอตฺถ ภุตฺวา สยตีติ วจเน ทีปิตํ โหติ ฯ นนูติ ปาโจ ทิสฺสติ
โส น ยุตฺโต ฯ อิธาปีติ อถโข ภควาติอาทิวจเน ฯ เอตฺถาติ
อถโข ภควาติอาทิวจเน ฯ อนนฺตรํ ปน ฯ เป ฯ อกาสีติ ปุจฺฉา ฯ

ตตฺราติ โพธิสมีเป ติณฺณํ สตฺตาหานํ ตสฺมึ วีตินามเน
ตตฺราติ วา ตีสุ สตฺตาเหสุ ฯ อนุปุพฺพีกถาติ อนุปุพฺเพน กถนํ ฯ
นิสินฺเนติ ปทํ อุทปาทีติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ พุทฺธตฺตกราติ
พุทฺธตฺตสาธกา ฯ อถาติ ตสฺมึ กาเล ฯ ตาสํ เทวตานํ ฯ

[๓๑๐] จยิตพฺพํ ปูชิตพฺพนฺติ เจติยํ ฯ อนิมฺมิเสหิ จกฺขูหิ
โอโลกิตฏฺฐานเจติยํ อนิมฺมิสเจติยํ ฯ

อถาติ อนนฺตรํ ฯ ตโตติ รตนจงฺกมเจติยโต ฯ ตตฺถาติ
รตนฆเร ฯ อภิธมฺมปิฏกํ วิจินนฺโตติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ
เอตสฺมึ อภิธมฺมปิฏเก นิทฺธารณํ ฯ เตนสฺสาติ ตสฺมา อสฺส
นิโครฺธสฺส ฯ

อเช ปเลนฺตีติ อชปาลา เตสํ นิสินฺโนกาโส นิโครฺโธ
อชปาลนิโครฺโธ ฯ ตตฺราปีติ อชปาลนิโครฺธมูเล ฯ อปิสทฺโท รตนฆรํ
อเปกฺขติ ฯ เอตฺถาติ อชปาลนิโครฺธมูเล ฯ เอวํ นิสินฺเน ภควติ ฯ

[๓๑๑] ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ หุํหุนฺติ สทฺทสฺส
กรณํ หุํหุํกํ หุํหุํกํ ชาติ ปกติ ยสฺส โส หุํหุํกชาติโก ฯ

[ปา.๔ ส.๘.๙]

ทิฏฺฐมงฺคลํ อิติ วาเท นิยุตฺโต ทิฏฺฐมงฺคลิโก ฯ

เตนาติ พฺราหฺมเณน ฯ สิขาปตฺตนฺติ มตฺถกมฺปตฺตํ ฯ ตสฺสาติ อุทานสฺส ฯ พาหิตา อปนีตา ปาปธมฺมา เยน โส พาหิตปาปธมฺโม ตสฺส ภาโว พาหิตปาปธมฺมตา ฯ น อิติ ปทํ ปฏิชานาตีติ ปเท สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ ทิฏฺฐมงฺคลิกตายาติ ปทํ ยุตฺโตติ ปเท เหตุ ฯ หุํหุํกาโร จ กสาวาทิปาปธมฺโม จ หุํหุํการกสาวาทิปาปธมฺมา เตหิ ยุตฺโต หุํหุํ...ยุตฺโต ฯ

[๓๑๒] ยตนํ วีริยกรณํ ยตํ ยตํ อตฺตา สภาโว ยสฺส โส ยตฺตโต ฯ สีลสํวเรนาติ สีลสงฺขาเตน สํวเรน ฯ ยมติ สญฺญมตีติ ยตํ ยตํ จิตฺตํ ยสฺส โส ยตตฺโต ฯ

เวทานํ วา อนฺตนฺติ มคฺคญฺญาณานํ อนฺตภูตํ อรหตฺตผลํ ฯ ยสฺส พฺราหฺมณสฺส อิเม อุสฺสทา นตฺถีติ สมฺพนฺโธ ฯ โลกสนฺนิวาเสติ ปทํ นตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ สนฺนิวสติ เอตฺถาติ สนฺนิวาโส โลกสฺส สนฺนิวาโส ตถา ฯ เอการมฺมเณปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถ ฯ ราคุสฺสโทติ อติสยราโค ฯ

[๓๑๓] วทฺทลิกาติ วุฏฺฐิ ฯ อุทกผุสิตสมฺมิสฺเสนาติ อุทกพินฺทูหิ สมฺมิสฺเสน ฯ สีตวาเตนาติ ปทํ ทูสิต อิติ ปเท กตฺตา ฯ ปริพฺภมนฺเตนาติ ปทํ สีตวาเตนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ทูสิโต

๑. นสทฺโท ฯ

[ส.๙.๑๐]

ทิวโส เอติสฺสา วทฺทลิกายาติ ทูสิตทิวสา วุฏฺฐิ ตสฺส ภาโว ทูสิตทิวสตฺตํ ฯ สีตวาเตน ทูสิตํ ทินํ เอติสฺสา วทฺทลิกายาติ สีตวาตทุทฺทินี ฯ

[๓๑๔] ตสฺมินฺติ นาคราเช ฯ ตสฺสาติ นาคราชสฺส ฯ ภณฺฑาคารสฺส คพฺโภ ภณฺฑาคารคพฺโภ เตน ปมาณํ ยสฺส ภณฺฑา-...มาณํ ฯ ตสฺสาติ นาคราชสฺส ฯ กริตฺวา ฐานสฺส การณํ กริ...การณํ ตสฺส ปริทีปนํ กริตฺวา...ทีปนํ ฯ โส หีติ หิ สจฺจํ โส นาคราชา ฯ อิติ มนสิกตฺวา ตถา เตน ปกาเรน กริตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ ตตฺถาติ มา ภควนฺตํ สีตนฺติอาทิวจเน ยุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ สตฺตาหวทฺทลิกาย สติยา ฯ ตํปิ อุณฺหํ ฯ นํ ภควนฺตํ ฯ ตสฺส นาคราชสฺส จินฺเตตุํ จินฺตนํ ยุตฺตํ ภาเวตุํ ฯ

[๓๑๕] อุปธิวิเวโกติ กามาทิอุปธีหิ วิวิตฺโต ฯ ปกาสิโต ธมฺโม ยสฺส โส ปกาสิตธมฺโม ฯ เอเตนาติ อพฺยาปชฺฌนฺติ วจเนน ฯ เมตฺตาปุพฺพภาโคติ อกุปฺปนภาวสงฺขาโต เมตฺตาย ปวตฺตปุพฺพภาโค ฯ เอเตนาติ ปาณภูเตสุ สํยโมติ วจเนน ฯ กรุณาปุพฺพภาโคติ อวิหึสนภาวสงฺขาโต กรุณาย ปวตฺตปุพฺพ-ภาโค ฯ เอเตนาติ สุขา วิราคตาติ วจเนน ฯ อสฺมิ อิติ อากาเรน ปวตฺโต มาโน อสฺมิมาโน เสยฺโยหมสฺมีติอาทินา นเยน ปวตฺโต มาโนติ อตฺโถ ฯ ปสฺสทฺธิ เอว วินโย ปสฺสทฺธิ-

วินโย ฯ อิโตติ อรหตฺตสุขโต ฯ

[๓๑๖] โภชนกิจฺเจนาติ ปทํ ภวิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ปริภุตฺตสฺเสว[๑] ภควโต สรีรกิจฺจํ สรีรวลญฺชํ อโหสิ ฯ ตปุสฺโส จ ภลฺลิโก จ ตปุสฺสภลฺลิกา ฯ ยสฺมึ เทเส ภควา วิหรติ ตํ เทสํ คนฺตุนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ ตํ เทสนฺติ วจเน ฯ

โลหิเตน สมฺพนฺธา สาโลหิตา อการสฺส ทีโฆ ฯ

เตสนฺติ ทฺวินฺนํ วาณิชานํ ฯ ตโตติ ตทา ฯ ทิสฺสมาเนเนว กาเยนาติ ทิสฺสมานกาโย หุตฺวา ฯ กาเยนาติ ปทํ อโวจาติ ปเท อิตฺถมฺภูตลกฺขณํ ฯ อสฺสาติ ภควโต ฯ ปธานานุโยค-กาเล ปตฺโตติ พฺรหฺมุนา ทินฺนปตฺโต ฯ สุชาตายาติ ปทํ อาคจฺฉนฺติยาติ ปเท ลกฺขณวนฺตํ ฯ เอวนฺติ ทาตุํ อาคมนปฺปฏิ-พทฺเธน เอวาติปิ อตฺถิ ฯ เตนสฺสาติ ตสฺมา อสฺส ภควโต ฯ อิโตติ กาลโต ฯ เอวนฺติ ปฏิคฺคหิตุกามภาเวน ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ เตสํ จตุนฺนํ ราชูนํ[๒] ปสาทานุรกฺขนตฺถาย อคฺคเหสิ โน มหิจฺฉตาย อคฺคเหสีติ สมฺพนฺโธ ฯ คเหตฺวา จ ปน จตฺตาโร อธิฏฺฐหีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวํ เอกํ กตฺวา อธิฏฺฐิต ปจฺจคฺเฆ เสลมเย ปตฺเต ภควา มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจ ปฏิคฺคเหสีติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. ปริภุตฺตมตฺตสฺเสวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ๒. มหาราชานํ ฯ

[ปา.๖ ส.๑๑..๑๓]

[๓๑๗] เทฺว วาจา เอเตสํ วาณิชานํ อเหสุํ อิติ ตสฺมา วาณิชา เทฺววาจิกา ทณฺฑาทิโต อิกอีติ สุตฺเตน อิโก ฯ ทฺวีหิ วาจาหิ อุปาสกภาวํ ปตฺตาติ เทฺววาจิกา ตมธิเตตฺยาทิ-สุตฺเตน ณิโก ฯ

เต เกเส เตสํ วาณิชานํ ฯ ปริหรถาติ รกฺขถ ปูเชถ ฯ อมเตเนวาภิสิตฺตาติ อมเตน อภิสตฺตา อิว ฯ

[๓๑๘] ตสฺมึ อชปาลนิโคฺรธมูเล นิสินฺนมตฺตสฺเสว ภควโต ปริวิตกฺโก อุทปาทีติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพพุทฺธานนฺติ ปทํ อาจิณฺณสมาจิณฺโณติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อาจริตพฺโพติ อาจิณฺโณ สมฺมา อาจริตพฺโพติ สมาจิณฺโณ อาจิณฺโณ เอว สมาจิณฺโณ อาจิณฺณสมาจิณฺโณ ฯ

กสฺมา ปน อยํ วิตกฺโก ฯ เป ฯ อุปฺปชฺชตีติ ปุจฺฉา ฯ ปจฺจเวกฺขณายาติ โอโลกเนน วิจารณายาติ อตฺโถ ฯ ปจฺจกฺ-ขณายาติปิ ปาโฐ ฯ ยาจิเตนาติ ยาจนํ ยาจิตํ ภาวสาธนํ เตน วุตฺตํ ฏีกายํ ยาจนานิมิตฺตนฺติ ฯ ตโตติ ตสฺมึ กาเล ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[๓๑๙] ตตฺถาติ เตสุ อธิคโต โขติอาทิปเทสุ วินิจฺฉโย ฯ เตติ ปญฺจ กามคุณา ฯ ตสฺส ยทิทนฺติ ปทสฺส ฐานํ สนฺธาย วุตฺตํ ยํ อิทนฺทิ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อิเมสนฺติ

[ปา.๘ ส.๑๓.๑๔]

สงฺขาราทีนํ ฯ

อิทปฺปจฺจยาติ อิมสฺสิทนฺติ โมคฺคลฺลานสุตฺเตน อิมสฺส อิทํ โหติ นิคฺคหิตโลโป ปสฺส จ ทฺวิภาโว ฯ

ตณฺหาสงฺขาตโสตสฺส ปฏิปกฺขํ ปฏิโสตํ นิพฺพานํ ฯ

[๓๒๐] อิโตติ[๑] ภควโต ปุรโต ปาตุรโหสีติ วจนโต ฯ อธิปฺปายา ฯ เป ฯ มชฺฌิมฏฺฐกถายํ มชฺฌิมนิกายสฺส อฏฺฐกถายํ วุตฺตนเยน สพฺพํ วจนํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ สุตฺตนฺตกถนฺติ สุตฺตนฺเต อาคตกถํ ฯ อถโข อายสฺมโต จ วปฺปสฺสาติอาทิมฺหิ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ภทฺทิยตฺเถรสฺส ทุติยทิวเส ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ ฯ เป ฯ จตุตฺถิยํ ธมฺมจกฺขุํ อุปาทีติ สมฺพนฺโธ ฯ

อุปสคฺคนฺติ[๒] ทุกฺเขน สมฺมิสฺสํ สพฺพสคฺคกาย ชาตนฺติ อตฺโถ ฯ อุปสชฺชิยติ ทุกฺเขน มิสฺสิยตีติ อุปสคฺคํ สช สมฺมิสฺสเน ฯ

๑. มหาขนฺธกวณฺณนายํ ๑๙ องฺเก อิโต ปรํ สพฺพํ ปทตฺถโต ฯ เป ฯ อิจฺเจตฺถ อยํ อิโตสทฺโท โหตีติ มญฺญามิ ฯ ภควโต ปุรโต ปาตุรโหสีติ อิทํ ปน ๑๕ องฺเก ทิสฺสติ ฯ ยทิ เอวํ อิทํ โยชนาวจนํ น ยุตฺตํ กสฺมา สมฺพนฺโธปิ หิ น ขายติ อตฺโถปิ น โชเตติ อิโตสทฺทสฺส ภควโต ปุรโต ปาตุรโหสีติ วจนโต อติทูเร ฐิตตฺตา ฯ อิโตติ จกฺขุกรณีติอาทิโตติ เม มติ ฯ ๒. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๙..๒๓ ส.๑๔..๑๙]

[๓๒๑] ปเวณิวเสน โปราณานุโปราณานนฺติ ปเวณิสมฺพชฺฌเนน ปุเร ภวานํ กุลานํ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ยสอาทีนํ ปพฺพชฺชาธิการ อยํ ปุพฺพโยโค ปุพฺเพ กตวายาโม ฯ ตตฺราติ วา เตสุ เอกสฏฺฐิอรหนฺตชเนสุ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ มตสรีเร ฯ เตนาติ ตสฺมา ฯ อนฺตกาติ มารํ อาลปติ ฯ ตํ หิ โสติ หิ สจฺจํ โส ภควา ตํ ราคปาสํ มนฺตฺวา ชานิตฺวา อาห ฯ อถวา โส ราคปาโส ฯ

[๓๒๒] อนุชานามิ ฯ เป ฯ ปพฺพาเชถาติอาทิมฺหิ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ปพฺพาเชนฺเตนาติ ปทํ ปพฺพาเชตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ เย ปรโต ปฏิกฺขิตฺตา ปุคฺคลาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺส กุลปุตฺตสฺส อนุชานนลกฺขณํ วณฺณยิสฺสามาติ สมฺพนฺโธ ฯ โอกาโสติ ปพฺพาเชตุํ โอกาโส ฯ มาตุคามํ ภิกฺขุนีโต อญฺโญ ปพฺพาเชตุํ น ลภตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สามเณรา ปน ฯ เป ฯ ลภนฺตีติ๑ สามเณรา อาณตฺติยา กาสายานิ ทาตุํ ลภนฺติ สามเณรี วา อาณตฺติยา กายาสานิ ทาตุํ ลภนฺติ ฯ

ภพฺพรูโปติ มคฺคผลานํ อธิคมตฺถํ ยุตฺตสภาโว ฯ สเหตุโกติ อุปนิสฺสยเหตุนา สหิโต ฯ มตฺติกามุฏฺฐินฺติ มตฺติกาย มุฏฺฐึ ฯ

[๓๒๓] วณฺณ...วเสนาติ ปทํ กโรนฺเตนาติ ปเท ตติยา-

๑. วณฺณนายํ กตฺตุปทํปิ กิริยาปทํปิ เอกวจนานิเยว ขายนฺติ ฯ

[ปา.๔๑ ส.๑๙..๒๓]

วิเสสนํ ฯ วณฺโณ จ สณฺฐานญฺจ คนฺโธ จ อาสโย จ โอกาโส จ วณฺณ...กาสา เตสํ วโส วณฺณ...วโส ฯ มทฺทิตา วิจาริตา สงฺขารา เอเตนาติ มทฺทิตสงฺขาโร ฯ ภาวิตา วฑฺฒิตา ภาวนา เอเตนาติ ภาวิตภาวโน ฯ กณฺฏกเวธาเปกฺโข ปริปกฺก-คณฺโฑ วิย สุริยุคฺคมนาเปกฺขํ ปริณตปทุมํ วิย จาติ สมฺพนฺโธ ฯ อถสฺสาติ ตทา อสฺส กุลปุตฺตสฺส ฯ อินฺทาสนิ วิย ปพฺพเตติ ปพฺพเต จุณฺณิยมานา อินฺทาสนิ วิย ฯ ขุรคฺเคเยวาติ ขุรคฺค-ปริโยสาเน ฯ ทินฺนนยํ นิสฺสาย อรหตฺตํ ปตฺตา โน อนิสฺสาย อรหตฺตํ ปตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๒๔] กายาสานิ ติกฺขตฺตุํ ฯ เป ฯ ปฏิคฺคหาเปตพฺโพติ สพฺพ-ทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถาย อิมํ กาสาวํ คเหตฺวาติ วา เอตํ กาสาวํ ทตฺวาติ วา วตฺวา ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต อนุกมฺปํ อุปาทายาติ เอวํ กาสายานิ สมฺปฏิจฺฉาเปตพฺโพ ฯ สเจปิ ตสฺเสว ฯ เป ฯ อุปชฺฌายมูลเกติ ตสฺเสว กุลปุตฺตสฺส กาสาวํ สนฺตกํ สเจ โหติ ทินฺนํ กาสาวํ วฏฺฏติ อทินฺนํ น วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปชฺฌายมูลเก กาสาเว โก ปน วาโท ฯ อุปชฺฌาโย มูลํ ยสฺส กาสาวสฺส ตํ อุปชฺฌายมูลกํ ฯ โก ปน วาโทติ ทินฺนเมว กาสาวํ วฏฺฏติ อทินฺนํ น วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ (สเจ

๑. ปริมทฺทิต...อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

โอกาโสติอาทิโก๎ ปฐมํ เกส ฯ เป ฯ เปตฺวา อิติ เอตฺถ วจเน อยํ วินิจฺฉโยติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๒๕] ตตฺถาติ ปพฺพชฺชกรณฏฺฐาเน ฯ อถาติ วนฺทาปนานนฺตรํ ฯ เอวํ วเทหีติ วตฺตพฺโพตีมสฺส วิวรณํ ยมหํ ฯ เป ฯ วตฺตพฺโพติ ฯ อถาติ อนนฺตรํ ฯ ยถาวุตฺตปฺปฏิปาฏิยา วทาตพฺพานิ น อุปฺปฏิปาฏิยา ทาตพฺพานีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปุนาติ ปจฺฉา ฯ อิตเรสูติ ทฺวีสุ สรเณสุ ฯ สามเณรปฺปพฺพชฺชาติ สามเณรภาวสฺส ปพฺพชฺชา ฐาปนา ฯ อุปสมฺปทายาติ ปทํ อาธาโร ฯ ตีณิ สรณานิ วตฺตพฺพานีติ สมฺพนฺโธ ฯ นามํ สาเวตฺวา วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ตาสุ ปพฺพชฺชาอุปสมฺปทาสุ ฯ เอตฺตาวตา หีติ หิ สจฺจํ เอตฺตเกน สรณมตฺเตเนว ฯ ภวติ เอตฺถาติ ภูมิ สามเณรสฺส ภูมิ ตถา ฯ มติมาติ พุทฺธิมา ฯ ปณฺฑิตชาติโกติ ปณฺฑิตสภาโว ฯ อถสฺสาติ ตทา อสฺส สามเณรสฺส ฯ กถนฺติ กเถตุกมฺยตาปุจฺฉา ฯ

[๓๒๖] ยถา เยน ปกาเรน ทสสิกฺขาปทานิ ภควตา อุทฺทิฏฺฐานิ ตถา ทสสิกฺขาปทานิ อุทฺทิสิตพฺพานีติ สมฺพนฺโธ ฯ ยถาปาลิยา

๑. อิมสฺมึ อทฺธจนฺททฺวเย ปททฺวยสฺส สมฺพนฺโธ อิธ น ขายติ เตนสฺส โลโปปิ ยุชฺชติ ฯ

[ปา.๔๑.๔๒ ส.๒๒..๒๖]

วาติ ปาลิยา อนุรูปํ เอว ฯ อตฺถวเสนปีติ อปิสทฺเทน น
เกวลํ สทฺทวเสน อาจิกฺขิตุํ วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ สงฺฆาฏิปตฺตา-
จีวรานํ ธารณํ สงฺฆาฏิ...ธารณํ ตญฺจ ฐานญฺจ นิสชฺชา จ
สงฺฆาฏิ...สชฺชา ฯ สนฺติกาวจโรเยวาติ อตฺตโน สนฺติเก
อวจโร เอว ฯ นิวาสนญฺจ ปารุปนญฺจ นิวาสนปฺปารุปนํ ฯ
อภิสมาจาริเกสูติ เสฏฺฐกตฺตพฺพวตฺเตสุ ฯ เตนาติ สามเณเรน
สิกฺขิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๒๗] อนุปฺปตฺตาติ เอตฺถ กตฺตุภาวํ สนฺธาย มยา โขติ
อตฺโถติ วุตฺตํ ฯ ทุติยนเย มยฺหนฺติ อตฺเถ คยฺหมาเน
อนุปฺปตฺตาติ เอตฺถ กตฺตา นตฺถิ ตสฺมา ปุน อนุปฺปตฺตาติ เอตฺถ
ฯ เป ฯ วตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๓๒๘] วคฺเคน จรนฺตีติ วคฺคิยา ภทฺทา เอว วคฺคิยา
ภทฺทวคฺคิยา ฯ ตุณฺฑิลชาตเกติ ฉกฺกนิปาเต ตุณฺฑิลชาตเก ฯ
อถาติ ตทา ฯ เตสํ ตึสชนานํ ฯ

ตํ กึ มญฺญถ โวติ โว ตุมฺเห ตํ คเวสนํ กึ มญฺญถ ฯ
กตมํ ฯ เป ฯ ยฺยาถาติ ตุมฺเห อิตฺถึ คเวสยฺยาถ อตฺตานํ
คเวเสยฺยาถ ตุมฺหากํ ตํ คเวสนํ กตมํ นุ โข วรํ ฯ

[๓๒๙] วินยคฺคณฺฐิปเท ปน ปตฺเตติ ปทุมปตฺเตติ วุตฺตํ ฯ
เนรญฺชราย ฯ เป ฯ คาถาโย ธมฺมสงฺคาหเกหิ ปจฺฉา ปกฺขิตฺตา ฯ

[ปา.๔๒..๔๗ ส.๒๖.๒๗]

ภนฺเต อาหร ฯ เป ฯ อาหรหตฺโถติ ตทฺธิตวิคฺคโห ฯ จิรปฏฺฐายาติ[๑] จิรกาลโต ปฏฺฐาย ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺพตฺถ ชฏามิสฺสนฺติอาทิปเทสุ ฯ

[๓๓๐] ตสฺส วฏฺฏรุกฺขสฺส ฯ เอตนฺติ สุปฺปติฏฺเฐ เจติเยติ วจนํ ฯ เตสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกานํ ฯ กิสเก โอวทตีติ กิสโก-วทาโน ฯ ทุติยนเย กิสโกวทาโน จาติ วากฺยํ ฯ โอวาทา-จริโยติ โอวาททายโก อาจริโย ฯ กาเม อิตฺถิโย จาติ ปททฺวยํ อภิวทนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ เอเต จ กาเม อิตฺถิโย จ ยญฺญา ยาคเหตุ อิชฺฌนฺตีติ ยญฺญการกา ชนา อภิวทนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สฺวาหํ ญตฺวา น อรญฺชินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปธียติ ขนฺธมูลกํ ทุกฺขํ อธิฏฺฐาติ เอตฺถาติ อุปธิ ขนฺธา เอว อุปธิ ขนฺธุปธิ ฯ อลคฺคตายาติ ปทํ อสตฺตนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ยํ กามภวํ ยญฺญา ยาคเหตุ อิชฺฌตีติ ชนา วทนฺติ ตสฺมึปิ ฯ เป ฯ อสตฺ-ตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท เทฺว ภเว อเปกฺขติ ฯ มคฺเค-เนวาติ ปทํ อธิคนฺตพฺพนฺติ ปเท กรณํ ฯ อุรุเวลกสฺสโป เตน ทิสฺวา ปทนฺติอาทิวจเนน กึ ทสฺเสติ ฯ โส อหํ กึ กถํ วกฺขามิ เอตฺถ อิธ นาม เทวมนุสฺสโลเก เม มโน รโต อิติ[๒] เอวํ

๑. จีรปฏิกาติ ปาลิ ฯ ๒. เอตฺถ นาม น เม ฯ เป ฯ อิติ วณฺณนายํ นสทฺโท ทิสฺสติ ฯ โยชนาวจนมฺปน เม ขมติ ฯ

[ปา.๖๐..๖๗ ส.๒๘.๒๙]

สพฺพโลเก อนภิรติภาวํ ปกาเสตฺวา อถโข ฯ เป ฯ สาวกภาวํ ปกาเสสิ ญาเปสีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปกาเสตฺวาติ ปทํ ปกาเสสีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตญฺจ โข ภควโต สาวกภาวํ ปกาเสตุํ อากาเส วิวิธานิ ปาฏิหาริยานิ ทสฺเสตฺวา โอตริตฺวา ภควนฺติ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทีติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ

[๓๓๑] อถโข อายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป สาวโก ฯ เป ฯ สาวกภาวํ ปกาเสตุญฺจ อากาเส วิวิธานิ ปาฏิหาริยานิ ทสฺเสตฺวาติปิ ปาโฐ ฯ ตตฺรายํ สมฺพนฺโธ อนภิรติภาวํ ปกาเสตฺวา สาวโกหมสฺมิ อิติ เอวํ วตฺวา สาวกภาวํ ปกาเสตุญฺจ ญาเปตุํ อากาเส ฯ เป ฯ ยานิ ทสฺเสตฺวา โอตริตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทีติ ฯ ปกาเสตฺวาติ ปทํ ทสฺเสตฺวาติ ปเท ปุพฺพ-กาลกิริยา ฯ ปกาเสตุนฺติ ปทํ ทสฺเสตฺวาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ จสทฺโท ทสฺเสตฺวา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ จสทฺโท อเปกฺขตฺโถ ฯ อถวา จสทฺโท เอวสทฺทสฺส อตฺเถ วตฺตติ ตสฺมา ปกาเสตุํ เอวาติ อตฺโถ ฯ

[๓๓๒] อถโข อายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป สาวโกหมสฺมีติ เอวํ ภควโต สาวกภาวํ ปกาเสสิ ตญฺจ โข อากาเส วิวิธานิ ปาฏิหาริยานิ ทสฺเสตฺวาติ จ อถโข อายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป สาวโกหมสฺมีติ เอวํ ภควโต สาวกภาวํ ปกาเสตุญฺจ อากาเส

วิวิธานิ ปาฏิหาริยานิ ทสฺเสตฺวาติ เทฺว ปาชา ฯ เตสุ ปุริมปาโจ
ยุตฺตตโร ฯ เตน มหานารทชาตกฏฺฐกถายํ เจว อปทานอฏฺฐกถายํ
ชาตกนิทานกถายํ จ รูเป จ สทฺเท จ อโ๔ รเส จ ฯ เป ฯ
น หุเต อรญฺชินฺติ[๑] อิมา คาถา วตฺวา อตฺตโน สาวกภาวํ
ปกาสนตฺถํ ตถาคตสฺส ปาทปิฏฺเฐ สีสํ ฐเปตฺวา สตฺถา เม
ภนฺเต ภควา สาวโกหมสฺมีติ วตฺวา เอกตาลทฺวิตาลติตาลนฺติ
ยาว สตฺตตาลปฺปมาณํ สตฺตกฺขตฺตุํ เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา
โอตริตฺวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทีติ วุตฺตํ ฯ

[๓๓๓] เอสาหํ ภนฺเตติ เอตฺถ ปน วจเน วินิจฺฉโย ฯ
อสฺสาติ รญฺโญ ฯ ตตฺถ ปน สรณคมเน นิจฺฉยคมนเมว นิจฺฉเย
คมนเมว คโต ราชา ฯ อตฺตโน สนฺนิยาตนํ อตฺตสนฺนิยาตนํ ฯ
อยนฺติ ราชา ฯ นิยตํ สรณํ เอตสฺสาติ นิยตสรโณ ตสฺส
ภาโว นิยตสรณตา[๒] ฯ ตนฺติ สรณคมนํ ฯ ปณิปาตสฺส ปณามนสฺส
คมนํ ปณิปาตคมนํ ฯ เอวนฺติ เอสาหํ ภนฺเตติ วจนํ ฯ

วุตฺโถ วาโส เยน โส วุตฺถวาโส ฯ ทสธมฺเม วิทติ ชานาติ
สีเลนาติ ทสธมฺมวิทู ฯ สพฺเพสุ จกฺขุอาทีสุ ฯ

[๓๓๔] เตหีติ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ สมชฺชฏฺ-
ฐาเน ฯ เนสํ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานานํ ฯ อถาติ ตทา ฯ ตสฺสาติ

๑. ชาตกฏฺฐกถา ๑๐/๑๓๙. ชาตกนิทานกถา ๑/๑๓๐. ๒. นิยตํ สรณคมนนฺติ
วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๖๙.๗๐ ส.๒๙..๓๑]

สญฺชยสฺส ฯ เอตฺถาติ เอติสฺสํ ปพฺพชฺชายํ ฯ อิทํ ปพฺพชนํ ฯ

อิตฺถํ กญฺจิ ปการํ ภูโต ปตฺโต อิตฺถมฺภูโต ฯ ลกฺขิยติ เอเตนาติ ลกฺขณํ ฯ อิตฺถมฺภูตสฺส ลกฺขณํ อิตฺถมฺภูตลกฺขณํ ฯ กรณสฺส วจนํ กรณวจนํ ฯ การณสฺส วจนํ การณวจนํ ฯ

[๓๓๕] ยสฺมา อิทํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธนํ นาม อตฺถิเกหิ อิจฺฉนฺเตหิ ปุคฺคเลหิ อุปญฺญาตํ อุปคตํ โหติ เตหิ อุปญฺญาตํ มคฺคํ ญาโต เจว อุปคโต จ มคฺโค ตสฺมา ยนฺนูนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺเธยฺยนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อนุพนฺธนนฺติ ปทํ อุปญฺญาตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ อตฺถิเกหีติ ปทํ อุปญฺญาตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เตหีติ ปทํ ญาโต เจว อุปคโต จาติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ อุปคตนฺติ อิมสฺส วิวรณํ ญาโต เจว อุปคโต จาติ ฯ มคฺโคติ อฏฺฐงฺคิกมคฺโค ฯ

[๓๓๖] วิมติวิโนทนิยํ ปน ยสฺมา ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธํ นาม อตฺถิเกหิ อุปญฺญาตํ อุปคตํ ญาตํ เจว โหติ เตหิ อุปคโต ปฏิปนฺโน มคฺโค จ ตสฺมา ยนฺนูนาหํ อนุพนฺเธยฺยนฺติ วุตฺตํ มคฺคํ ญาโต เจวาติ อิมินา น สเมติ อฏฺฐกถายํ จ ญาตํ เจวาติ น วุตฺตํ ตสฺมา ตํ วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[๓๓๗] อมฺเหหีติ ปทํ อุปญฺญาตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ นิพฺพานํ นามาติ เอตฺถ นามสทฺโท อุปญฺญาตํ นาม นิพฺพานนฺติ

[ปา.๗๓ ส.๓๑]

โยเชตพฺโพ ฯ ยนฺนูนาหํ ตํ นิพฺพานํ มคฺคนฺโต ปริเยสนฺโต อิมํ ภิกฺขุํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺเธยฺยนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปตฺติยา[๑] อนมาเน[๒] ญายตีติ อุปญฺญาตํ นิพฺพานํ ฯ มคฺคนฺติ มคฺคธาตุ ปริเยสเน อนฺตปฺปจฺจโย ฯ เอตฺถาติ อตฺถิเกหิ อุปญฺญาตํ มคฺคนฺติ วจเน ฯ

[๓๓๘] กุชฺฌมูลนฺติ ภิตฺติยา มูลํ ฯ เอตฺถ จาติ ตสฺมึ ธมฺเม ปฏิสมฺภิท อิติ[๓] วิสยาธาโร ฯ อถวา เอตฺถ จาติ เอตสฺมึ นโว อจิรปฺปพฺพชิโตติอาทิวจเน อาหาติ ปเท อาธาโร ฯ เอตฺตกํ ธมฺมํ เทเสตุํ น น สกฺโกติ อถโข สจฺจโต อิมสฺส ปริพฺพาชกสฺส ธมฺมคารวํ อุปฺปาเทสฺสามิ อิติ จินฺเตตฺวา สพฺพาการน พุทฺธวิสเย อตฺตโน อวิสยภาวํ คเหตฺวา น ตฺยาหํ สกฺโกมีติ วจนํ อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ เตนสฺสาติ เตน เย ธมฺมา เหตุปฺปภวาติ วจเนน อสฺส ปริพฺพาชกสฺส ฯ เตนาติ เตสญฺจ โย นิโรโธติ วจเนน ฯ เอตฺถาติ คาถายํ ฯ ตสฺสาติ นิโรธสฺส ฯ เตสญฺจ โย นิโรโธติ เอตฺถ วจเน ทสฺสิตานีติ ปเท อาธาโร ฯ เทฺว วาปีติ อตฺถิ ฯ วาปีติ นิปาตสมสฺทาโย ฯ

[๓๓๙] อิโต อุตฺตรินฺติ อิโต มยา ลทฺธโสตาปตฺติผลโต

๑. อุปปตฺติยาติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. อนุมาเนนาติ ภวิตพฺพํ ฯ ๓. อิโต ปรํ วจเน ปเทติ วา ภิวตพฺพํ ฯ

[ปา.๗๓.๗๔ ส.๓๑.๓๒]

อุตฺตรึ อิตรผลตฺตยํ สเจปิ นตฺถิ เอตฺตกเมว ฯ เป ฯ มยา
ปตฺตพฺพํ ตถาปิ เอโส เอว มยา คเวสิโต นิพฺพานสงฺขาโต
ธมฺโมติ อตฺโถ ฯ เอเสว ธมฺโม ยทิ ตาวเทวาติ สเจปิ เอตฺตกเมว
เอโส เอว ธมฺโมติ อตฺโถ ฯ เอโสปีติปิ อตฺถิ โส น ยุตฺโต ฯ
ปตฺตํ ตํ ตุมฺเหหีติ ตุมฺเหหิ ตํ ปทํ ปตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ อพฺภตีตนฺติ
อตีตํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[๓๔๐] สมฺมา ขียนฺติ เอตฺถาติ สงฺขยํ อุปธีนํ สงฺขยํ
อุปธิสงฺขยํ ฯ ตํ นิพฺพานํ อารมฺมณํ เอติสฺสา วิมุตฺติยาติ
ตทารมฺมณา ฯ คมฺภีเร ญาณวิสเย อนุตฺตเรติ ปทตฺตยํ
อุปธิสงฺขเยติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อุปธิสงฺขเยติ ปทํ วิมุตฺเตติ ปเท
เหตุ ฯ วิมุตฺเต อปฺปตฺเตติ ปททฺวยํ เนติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ
เวฬุวนนฺติ ปทํ อปฺปตฺเตติ ปเท กมฺมํ ฯ อถ ตทา ฯ เอเต
เทฺว ฯ เป ฯ ภทฺทยุคนฺติ วทนฺโต สตฺถา เน สหาเย พฺยากาสีติ
สมฺพนฺโธ ฯ สาวกปารมิญาณเณติ สาวกานํ อุตฺตมภาวปฺปตฺตญฺ-
ญาเณ พฺยากาสีติ ปเท อาธาโร ฯ เตสูติ ทฺวีสุ เถเรสุ ฯ
ตสฺสาติ พุทฺธสฺส กตฺวาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ สรโตติปิ อตฺถิ
ทการสฺส โต ฯ ตตฺถาติ มณฺฑเป ฯ เตสุ ทฺวีสุ ตาปเสสุํ ฯ

๑. อิทํ น ยุตฺตํ ฯ กสฺมา ฯ เตสุ สิริวฑฺฒเสฏฺฐิสฺส อตาปสภาเวน ฯ

[ป่า.๗๖..๗๘ ส.๓๒.๓๓]

[๓๔๑] อปุตฺตกตายาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ยาสํ ปติกาติ๑ ยาสํ อิตฺถีนํ ปติโน ฯ อุภเยนาปีติ อปุตฺตกตาย เวธพฺยายาติ อุภเยน ฯ

[๓๔๒] อุตฺติฏฺโฐ จ โส ปตฺโต จาติ อุตฺติฏฺฐปตฺโต อุจฺฉิฏฺฐปตฺโตติ อตฺโถ ฯ จรติ เอเตน ปตฺเตนาติ จรณโก จรณโก จ โส ปตฺโต จาติ จรณกปตฺโต ฯ จรตีติ วา จรณโก ภิกฺขุ จรณกสฺส ปตฺโต ฯ ตสฺมึ หีติ หิ สจฺจํ ตสฺมึ จรณกปตฺเต ฯ อุจฺฉิฏฺโฐ อิติ สญฺญา อุจฺฉิฏฺฐสญฺญา สา เอเตสํ อตฺถีติ อุจฺฉิฏฺฐสญฺญิโน ฯ อุตฺติฏฺฐ อิติ อุฏฺฐหิตฺวาติ อตฺโถ ตฺวาปจฺจยนฺโต ฯ เอตฺถาติ อุตฺติฏฺฐปตฺตนฺติ ปเท ฯ

[๓๔๓] อุปชฺฌายนฺติ อุปชฺฌานภาวํ ฯ เคหสิตปฺเปมวเสนาติ เคเห นิสฺสิตปฺเปมปฺปฏิพทฺเธน ฯ ทุติยปเทปีติ ปิตุจิตฺตํ อุปฏฺฐ-ฐเปสฺสตีติ ปเท ฯ อุปชฺฌายภาวนฺติ อุปชฺฌายสฺส อธิปฺปายํ ฯ เอวนฺติ ปทํ อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหีติ ปเทน โยเชตพฺพํ ฯ สเจ อุปชฺฌาโย วิญฺญาเปตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปเทสูติ นิทฺธารณํ ฯ วเสนาติ ปทํ วิญฺญาเปตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ กาเยน วา วาจาย วา กายวาจาหิ วาติ ปทตฺตยํ วิญฺญาเปตีติ ปเท กรณํ ฯ สทฺธิวิหาริเกน อุปชฺฌาโย คหิโต โหติ ฯ

๑. ปติโนติเยว วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๗๘..๘๐ สี.๓๓.๓๔]

อิทเมว หิ ฯ เป ฯ วิญฺญาปนนฺติ หิ สจฺจํ เอตฺถ อุปชฺฌายคฺคหเณ วาจาย วา ยทิทํ สาวนํ กาเยน วา ยทิทํ อตฺถวิญฺญาปนํ อิทเมว สาวนํ อตฺถวิญฺญาปนํ อุปชฺฌายคฺคหณนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปเทสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปทสฺสาติ ปทํ สาวนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๓๔๔] เกจิ ปน อาจริยา สทฺธิวิหาริกสฺส สาธูติ สมฺปฏิจฺฉนฺนํ สนฺธาย กาเยน วิญฺญาเปตีติอาทิ วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ วจนํ น ปมาณํ ฯ อายาจนญฺจ ทานญฺจ อายาจนทานานิ อายาจนทานํ เอว มตฺตํ อายาจนทานมตฺตํ ฯ มตฺตสทฺเทน สมฺปฏิจฺฉนฺนวจนํ นีวาเรติ ฯ สทฺธิวิหาริเกนาปีติ ปทํ ญาตุนฺติ ปเท ตติยกตฺตา ฯ

[๓๔๕] สมฺมาวตฺติตพฺพนฺติ ยํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ตตฺร วจเน อยํ สมฺมาวตฺตนา สมฺมา วํ ปวตฺติ ฯ สจสฺสาติ สเจ อสฺส สทฺธิวิหาริกสฺส ฯ โธตปาทปริหรณตฺถาย วาติ โธตปาทานํ รกฺขนตฺถํ ปฏิมุกฺกาติ ปเท วสิตา[๒] ฯ ตาติ อุปาหนา ฯ ตโตติ ทนฺตกฏฺฐโต ฯ อถาติ ตทา ฯ ตโตติ อุทกโต ฯ ตสฺมึ อาสเน นิสินฺนสฺส เถรสฺส กาตพฺพํ ฯ กจวโร กวจโรติ เทฺว สทฺทา เววจนา ฯ อุทกผุสิตาเนวาติ อุทกพินฺทูนิ ฯ

๑. อติเรกมิทํ ฯ ๒. กิมิทํ ฯ สมฺปทานนฺติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๘๓ ส.๓๔..๓๖]

นาติทูเร คนฺตพฺพํ นาจฺจาสนฺเนติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปทโสธมฺมทุฏฺฐุลฺลาทิวเสนาติ ปทํ อาสนฺน อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อาสนฺนวาจนฺติ อาปตฺติชนกาลํ[๑] วาจํ ฯ อาคจฺฉนฺโต นตฺถีติ อญฺโญ สทฺธิวิหาริโก อาคจฺฉนฺโต ฯ เตเนวาติ อุปชฺฌาเยน ฯ จีวเรน ปตฺตํ เวเจตฺวาติ อิทํ ปตฺตถวิกสฺส อนนุญฺญาตกาลํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เอวนฺติ เอวํ การเณน ฯ ตโตติ ตสฺมา ฯ ตนฺนีวารณตฺถเมตนฺติ[๒] ตสฺส มชฺเฌ ภงฺคสฺส นีวารณตฺถํ จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวาติ เอตํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ อุสฺสาเทตฺวาติ อติเรกํ กตฺวา ฯ

[๓๔๖] สเจ ปิณฺฑปาโต โหตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ คาเม อภุตฺตสฺส ฯ เป ฯ ปิณฺฑปาโต โหติ ฯ ลทฺธา ภิกฺขา เยน โส ลทฺธภิกฺโข ฯ ตสฺสาติ อุปชฺฌายสฺส ปิณฺฑปาโต น โหติ ฯ อาหริยตูติ ปเท อตฺตโนปทสฺส ปรสฺสปทตฺตํ ฯ กาโลติ ภุญฺชนสฺส กาโล ฯ

[๓๔๗] ตฏฺฏิกจมฺมขณฺฑาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ตฏฺฏิกา จ จมฺมขณฺฑญฺจ ตฏฺฏิกจมฺมขณฺฑํ ฯ กาฬวณฺณกตา วาติ กาฬ-วณฺเณน กตา ฯ สุธาพทฺธา วาติ สุธาย เลปิตา ฯ ปํสุ จ

๑. ...ชนกํ ฯ ๒. ตํ นิวารณตฺถเมตนฺติ วณฺณนาปาโฐ ปาเฏกฺกปทวเสน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๘๔ ส.๓๖..๓๘]

รโช จ สกฺขโร จ ปํสุรชสกฺขรา ฯ ตตฺราติ เตสุ ปํสุรช-
สกฺขราทีสุ อาธารกนฺติ ปตฺตาธารกํ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ปตฺเต[๑]
วา อาธารเก วาติ ฯ

ปารโต ฯ เป ฯ โภคนฺติ อิทํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ
อภิมุเขนาติ เหฏฺฐา อปฺปเวสิเตน ฯ โภโคติ จีวรสฺส โภโค ฯ

นิทฺธูเมติ อคฺคิธูมรหิเต ฯ ปเทสุ ทุกฺกฏเมว โหตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๔๘] กวาฏญฺจ ปีธญฺจ กวาฏปีธํ[๒] ฯ ปีฏฺฐิสงฺฆาฏนฺติ[๓]
ทฺวารพนฺธนํ ฯ กีฏกุลาวกญฺจ มกฏสุตฺตญฺจ กีฏ...สุตฺตํ ฯ

อุทฺธํ โลเกติ โอโลเกติ เอตฺถาติ อุลฺโลกํ อุทฺธํ โอโลกํ
อุทฺธํ โยโลกฏฺฐานํ อุปริภาคนฺติ อตฺโถ ฯ อาโลกสนฺธิ จ
กณฺโณ จ อาโล...กณฺณา เตสํ ภาคา อาโล...ภาคา ฯ
หิ สจฺจํ เอตทตฺถเมว ปุริมปฺปญฺญาปนากาเรน ปญฺญาปนตฺถเมว
ปุริมวตฺตํ ภควตา ปญฺญตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

เตน หีติ หิ สจฺจํ เตน สทฺธิวิหาริเกน ยาจิตพฺพนฺติ ปเท
กตฺตา ฯ อถาติ ตทา ฯ ตนฺติ อุปชฺฌายํ รชนนฺติ รชนอุทกํ ฯ

น ทิสา ปกฺกมิตพฺพาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อสฺสาติ

๑. ปณฺเณติ อธิปฺเปตํ ฯ ๒. ...ปีฏฺธนฺติ ปาสิ ฯ ๓. ปีฏฺธสงฺฆาตนฺติ
วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๘๕..๙๑ ส.๓๘..๔๑]

สทฺธิวิหาริกสฺส ฯ ตสฺสาติ อญฺญสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ

[๓๔๙] อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกมฺหิ สมฺมาวตฺตนาย วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อุปชฺฌาเยนาติ ปทํ วตฺตนาติ ปเท กตฺตา ฯ อสฺสาติ สทฺธิวิหาริกสฺส ฯ ตตฺถาติ อุทฺเทสาทีสุ ฯ อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ อโนติณฺเณติ ปทํ วจนนฺติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ โอติณฺเณ วตฺถุสฺมึ อิทํ กโรหิ อิทํ มา กริตฺถาติ วจนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ อิมสฺมึ สทฺธิวิหาริกวตฺเต ฯ นเยนาติ เหตุนา ฯ อุปฺปชฺชมานอุปายปริเยสนนฺติ ปตฺตาทีนํ อุปฺปชฺชนสฺส อุปายปริเยสนํ ฯ อิโตติ อุสฺสุกฺกกรณโต ปรํ ฯ

[๓๕๐] เคหสิตปฺเปมนฺติ เมตฺตาเปมํ ฯ ปณาเมตุนฺติ นีหริตุํ ฯ นสมฺมาวตฺตนาย จ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ปตฺตทานโต ปฏฺฐาย อาปตฺติ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ วตฺตสมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ เตสํ สทฺธิวิหาริกานํ ฯ

[๓๕๑] ราธพฺราหฺมณวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย ฯ อายสฺมา สารีปุตฺโต กิญฺจาปิ ชานาตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อถสฺสาติ ตทา อสฺส ภควโต ฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลนาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตสฺมินฺติ วินยปิฏเก ฯ กาโส จ โสโส[๑] จ เสมฺโห จ กาสโสสเสมฺหํ ฯ วาสทฺโท เคลญฺเญน วาติ โยเชตพฺโพ ฯ

๑. สาส อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๐๓ ส.๔๑..๔๓]

เทฺว วาสทฺทา อสมฺปตฺติยา วา อกตปริจยตฺตา วาติ โยเชตพฺพา ฯ อกโต ปริจโย เยน โส อกตปริจโย ตสฺส ภาโว อกตปริจยตฺตํ ฯ ตโตติ สงฺโฆ ญาเปตพฺโพติ วจนโต ฯ ปรนฺติ ปทํ อาหาติ ปเท อาธาโร ฯ ตนฺติ ญาปนาการํ ฯ

[๓๕๒] อุปสมฺปนฺนสมนนฺตราติ เอตฺถ อุปสมฺปนฺโน สมนนฺตราติ เฉโท ฯ อุปสมฺปนฺโนติ รูเป ฐิตํ กตฺวา โลปญฺจ ตตฺรากาโกติ สุตฺเตน โอการสฺส โลปํ กตฺวา สุตฺตฏฺฐาเน อการาคมํ กตฺวา อุปสมฺปนฺน อิติ รูปสิทฺธิ เวทิตพฺพา ฯ

สามเณรสีลสฺส อติขิปฺปวินาสตฺตา อกุสลา วุฏฺฐาเปตฺวา กุสเล ปติฏฺฐาเปตูติ ปฐมนโย วุตฺโต สามเณรปฺปพฺพชฺชาธิ-การตฺตา สามเณรภาวา วา อุทฺธริตฺวา ภิกฺขุภาเว ปติฏฺฐา-เปตูติ ทุติยนโย วุตฺโต ฯ ภวนฺติ พุทฺธิสทฺทา เอตสฺมาติ ภาโว ภิกฺขุกิจฺจํ ฯ ภิกฺขุโน ภาโว ภิกฺขุภาโว ฯ อฏฺฐิตาติ อาปุพฺโพ ฐาธาตุ รสฺสํ กตฺวา อฏฺฐิตาติ วุตฺตํ ฯ เตติ จตฺตาโร ปจฺจยา ฯ

[๓๕๓] พชฺฌนํ พนฺโธ คเณ พนฺโธ คณพนฺโธ ฯ โส ปริพฺพาชโก ฯ เตน อุทายิตฺเถเรน ฯ ตสฺสาติ อุทายิตฺเถรสฺส อนุ ฯ เป ฯ อาทิมฺหิ วจเน วุตฺโต พฺยตฺโต ฯ โย ปน ภิกฺขุ อนฺเตวาสิโน วา ฯ เป ฯ อุปฏฺฐานาทีนิ กาตุํ สกฺโกติ ฯ อิธาติ

[ปา.๑๐๓..๑๑๐ ส.๔๓..๔๕]

พฺยตฺเตน ภิกฺขุนาติอาทิวจเน ฯ

[๓๕๔] อาจาโร จ สมาจาโร จ อาจารสมาจารา เตสํ สิกฺขาปนกํ อาจาร...ปนกํ เสขิยวตฺตจุทฺทสกฺขนฺธกวตฺตานํ สิกฺขาปนกนฺติ อตฺโถ ฯ อาจริโย ฯ เป ฯ กมฺหีติอาทิ วจนํ สพฺพํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ เอตฺถาติ อาจาริโยติอาทิวจเน เอตฺถาติ วา อาจริยวตฺเต ฯ อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น สมฺมา วตฺตนฺตีติ เอตฺถ ปน วจเน เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ ยํ ปุพฺเพ นสมฺมาวตฺตนาย ลกฺขณํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๕๕] โปตฺถเกสุ ปน เตเนว ลกฺขเณน นิสฺสยอนฺเตวาสิกสฺส อาปตฺติ เวทิตพฺพาติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ โส ว ยุตฺโต ฯ กสฺมา ฯ อมุตฺตกสฺสาปิ อาปตฺติเยวาติ เอกจฺจํ ลพฺภมานํ วตฺตลกฺขณํ สนฺธาย วุตฺตตฺตา เตเนวาห นิสฺสยนฺตเวาสิเกน หีติอาทึ ฯ

เตเนว ลกฺขเณนาติ อมุตฺตกสฺสาปิ อาปตฺติเยวาติ วุตฺตลกฺขเณนาติ อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ อมุตฺตกสฺสาปิ อาปตฺติเยวาติ วุตฺตลกฺขเณน อาปตฺติภาเว คยฺหมาเน นิสฺยนฺเตวาสิเกน หิ ยาว อาจริยํ นิสฺสาย วสติ ตาว สพฺพํ อาจริยวตฺตํ กาตพฺพนฺติ อิทํ น วิรุชฺฌติ ฯ อิทํ หิ วจนํ นิสฺสยนฺเตวาสิกสฺส อมุตฺตนิสฺสยสฺเสว วตฺตํ อกโรนฺตสฺส อาปตฺตีติ ญาเปติ ตสฺมา

[ปา.๑๑๒ ส.๔๕]

ปริคฺคิตนการํ๑ อาเนตฺวา สทฺธิวิหาริกสฺส วตฺตลกฺขเณน นิสฺสยนฺเต-
วาสิกสฺส อาปตฺติ น เวทิตพฺพาติ เอวํ วิมติวิโทนิยํ วุตฺโต
อตฺโถ น คเหตพฺโพ ฯ

อนา ฯ เป ฯ ทานาทิมฺหีติ นิมิตฺตํ ฯ เอเตสนฺติ ปพฺพชฺชา-
อุปสมฺปทาธมฺมนฺเตวาสิกานํ ฯ เอเตสุ นิสฺสยนฺเตวาสิกปฺปพฺพชฺชนฺเต-
วาสิกาทีสุ ฯ ตาวเทว อาจริยสฺส ภาโรติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสุ
นิสฺสยนฺเตวาสิกาทีสุ ฯ อาจริยนฺเตวาสิเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[๓๕๖] อุปชฺฌายมฺหา นิสฺสยปฺปฏิปฺปสฺสทฺธีสูติ ปทํ วินิจฺฉโยติ
ปเท อาธาโร ฯ ตสฺมินฺติ อุปชฺฌาเย ฯ สเจ วิหาเร นิสฺสยทายโก
อตฺถิ ตสฺส สนฺติเก นิสฺสโย คเหตพฺโพ ฯ ยสฺส สนฺติเก
อญฺญทาปิ อญฺญสฺมึ กาเลปิ นิสฺสโย คหิตปุพฺโพ โหติ ตสฺส
สนฺติเก นิสฺสโย คเหตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ

สมฺมา ภุญฺชนฺติ เอตฺถ เอกกมฺมาทิเกติ สมฺโภโค เอก-
กมฺมาทิโก สํวาโส ฯ ปจฺจยานํ ภุญฺชนํ ปริโภโค ฯ สมฺโภโค จ
ปริโภโค จ สมฺโภคปริโภคา เอกา สมานา สมฺโภคปริโภคา
ยสฺส โส เอก...โภโค ฯ

ปริหาโรติ อาปตฺติรกฺขนํ ฯ ตาทิโสติ ยสฺส สนฺติเก นิสฺสโย
คหิตปุพฺโพ โย จ เอกสมฺโภคปริโภโค ตาทิโส ฯ เปสโตติ

๑. ปริขลิตํ นการํ อิติ ภเวยฺย ฯ

ปิยสีโล ฯ อุปชฺฌาเยน จ ตถา วุตฺตนฺติ อุปชฺฌาเยน ลหุกํ
อาคมิสฺสามีติ ตํ วจนํ เจ วุตฺตํ ฯ อถาปิ นํ ตตฺถาติ ตสฺมึ
คตฏฺฐาเน นํ อุปชฺฌายํ สเจปิ วาเสนฺติเยว ฯ เตนาติ
อุปชฺฌาเยน ฯ อาคจฺฉโต[๑] อุปชฺฌายสฺส ฯ อุทโกสกฺกนฺติ[๒]
อุทกสฺส โอโรหณํ ฯ

[๓๕๗] นิสฺสเยน ปณามนา นิสฺสยปฺปณามนา ฯ ปณามิโตติ
นีหริโต ปพฺพาชิโตติ อตฺโถ ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา ฯ อปฺเปว
นาม ฯ เป ฯ ญตฺวาปิ อุปชฺฌาโย ขเมยฺยาติ มนสิกาเรน
วสิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺเรว วสิตพฺพนฺติ ตตฺร สภาคฏฺฐาเน
เอว เตน ภิกฺขุนา วสิตพฺพํ ฯ ตตฺราติ สภาคฏฺฐาเน ฯ ตํเยว
วิหารนฺติ ปุราณวิหารํ ฯ

[๓๕๘] อาจริยมฺหา นิสฺสยปฺปฏิปฺปสฺสทฺธีสุ วิชฺชมาเน
อาจริโย ปกฺกนฺโต วา โหตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ
สมฺพนฺโธ ฯ โกจิ อนาปุจฺฉิตฺวาติ โกจิ อาจริโย อนาปุจฺฉิตฺวา
ปกฺกมติ ฯ ตตฺราติ เตสุ อาจริยนฺเตวาสิเกสุ นิทฺธารณํ ฯ
ตตฺร สเจ อนฺเตวาสิโก อาจริยํ อาปุจฺฉตีติ วจนํ ปจฺจาสตินฺยาเยน[๓]
วุตฺตํ ฯ อาจริโยติ ปทํ วทตีติ ปเท กตฺตา ฯ

๑. อาคจฺฉนฺโตติ วณฺณนาปาโฐ ฯ โยชนาปาโฐ ยุตฺตตโร ฯ ๒. ...สกฺกนํ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. กิมิทํ ฯ ปจฺจาสตฺตินฺยาเยนาติ มญฺเญ ฯ

[ส.๔๖..๔๘]

อาจริโย อสุกสฺมึ นาม คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉา ชานิสฺสสีติ วทตีติ จ อาจริโย อสุกสฺมึ นาม คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉา ชานิสฺสามีติ จ เทฺว ปาฐา ฯ เตสุ ปุริมปาโฐเยว ยุตฺโต ฯ กสฺมา ฯ ตโต เจ คโตติ อิมินา สมานตฺตา ฯ

ตโตติ คตคามโต อนฺเตวาสิโก เจ คโต สุคโต อาปตฺติ น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ ตโตติ สีมาพหิภูตคตฏฺฐานโต ฯ

อาณตฺติยํ ปน วินิจฺฉโย ฯ ปณาเมตีติ นีหรติ ฯ อถโขติ สจฺจโต ฯ ปณามิเตน อนฺเตวาสิเกน ฯ

สเจ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ทูรโตติปิ อตฺถิ ชานาตีติ ปเท เหตุ ฯ นิสินฺนมฺปิ ตนฺติ นิสินฺนมฺปิ ตํ อุปชฺฌายํ ฯ สวนวเสน ปน สโมธานํ เวทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๕๙] อิทานีติ ปทํ อาหาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ ยํ ปุพฺเพ ลกฺขณํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตํ ลกฺขณํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ปญฺจหิ ภิกฺขเวติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ โส หีติ หิ สจฺจํ โส ภิกฺขุ ฯ เอตฺถ ปนาติ เอเตสุ ปญฺจเกสุ นิทฺธารณํ ฯ น อาปตฺติองฺควเสน ปฏิกฺเขโป กโต ฯ

อยุตฺตภาวํ ญาเปนฺโต โย หีติอาทิมาห ฯ ตตฺถาติ สีลกฺขนฺธาทีสุ ฯ เตนาติ เตน ภิกฺขุนา น อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

[ปา.๑๓๑ ส.๔๘..๕๑]

อาปตฺติองฺคาภาวํ ญาเปนฺโต น หีติอาทิมาห ฯ ตสฺเสวาติ ขีณาสวสฺเสว ฯ สเจ ฯ เป ฯ อาทึ วจนํ ภควา น วเทยฺย ฯ

[๓๖๐] อธิสีเล สีลวิปนฺโนติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ อนฺตโกฏฺฐาสํ คณฺหาตีติ อนฺตคฺคาหิโก ฯ ปริสํ ปริหรนฺตสฺสาติ ปริสํ ปริหรนฺเตน ยตฺตกํ สุตํ อิจฺฉิตพฺพํ เตน สุเตน ฯ ตสฺสาติ อาปตฺตาทิสฺส ฯ วุตฺเตติ ปทํ น ชานาตีติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ วิเนตุํ น ปฏิพโลติ ปทสฺส สพฺพตฺถ สิกฺขาเปตุํ น สกฺโกติ อิติ อตฺโถ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ ขนฺธกวตฺตาทีสุ ฯ

เกสุจิ โปตฺถเกสุ ตตฺถ อุภยานิ โข ปน ฯ เป ฯ วิภงฺคโต จ น สุฏฺฐุวินิจฺฉิตานีติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ

ตตฺถาติ อาปตฺตึ น ชานาตีติอาทิปญฺจเก วินิจฺฉโย ฯ อุภยานิ ปาฏิโมกฺขานิ อุภโตวิภงฺควเสน วุตฺตานีติ โยชนา ฯ

[๓๖๑] ฉกฺเกสุ วินิจฺฉโย ฯ ตํ สพฺพตฺถาติ ตํ อูนทสวสฺสปทํ สพฺเพสุ ฉกฺเกสุ อาปตฺติกรํ อาปตฺติยา ชนกํ ฯ เสสํ วจนํ วุตฺตนเยเนว ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ

[๓๖๒] อญฺญติตฺถิยปุพฺพวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย ฯ อิธาติ สาสเน ฯ ตสฺมินฺติ ติตฺถิเย กตฺตพฺพํ ยํ กมฺมํ อตฺถิ ตํ กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อญฺโญปีติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ อยํ ปน อปฺปฏิจฺฉนฺนปริวาโส นคฺคปริพฺพาชกสฺเสว นคฺคปริพฺพาชกสฺส เอว อาชี ฯ เป ฯ

[ปา.๑๓๔..๑๔๓ ส.๕๑..๕๓]

สงฺเฆน ทาตพฺโพ ฯ โสปีติ อาชีวกาทิโก ฯ ปณฺฑรงฺโค เสตวตฺถวสโน ฯ อาทินาสฺสาติ[๑] อาทินา นเยน อสฺส อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส ฯ เอวํ ปพฺพาเชนฺเตหิ ปน ภิกฺขู น วตฺตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมึ อญฺญติตฺถิยปุพฺเพ ฯ เอวํ วุตฺตา หีติ หิ สจฺจํ เอวํ วุตฺตา ภิกฺขู น สมฺปฏิจฺฉนฺติ ฯ ตสฺส อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส ฯ ตสฺเสวาติ[๒] ตสฺสา เอว มาติกาย ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ กถญฺจ ภิกฺขเวติอาทิปาลิยํ ฆณิตพฺโพติ[๓] ปเท อาธาโร ฯ ฆณิตพฺโพติ ฆเฏตพฺโพ ลกฺขณิตพฺโพ[๔] ฯ น อญฺเญสํ อนิคฺคณฺฐชาติกานํ ติตฺถิยปริวาโส ฆณิตพฺโพ ฯ ตตฺเถวาติ กุลฆเรสุ ฯ ภุญฺชิตฺวา ปทํ อาคจฺฉนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

[๓๖๓] เวสิยโคจโร วาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ อามิสํ จ ตํ กิญฺจิกฺขญฺจาติ อามิสกิญฺจิกฺขํ ตสฺส สมฺปทานํ อามิส... ทานํ ฯ สุลโภ อชฺฌาจาโร ยาสํ ตา สุลภชฺฌาจารา ฯ มโน ปติ ยาสํ ตา มตปติกา ฯ ปวุตฺโถ ปติ ยาสํ ตา ปวุตฺตถปติกา[๕] ฯ ปุริสาธิปฺปายา วาติ ปุริเส อธิปฺปาโย ยาสํ ตา ปุริสาธิปฺปายา ฯ อุสฺสนฺโน กิเลโส เยสํ เต อุสฺสนฺนก-

๑. อาทินา ตสฺส อิติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. ตสฺสา อิติ เอวสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ
๓. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ทาตพฺโพติเยว ทิสฺสติ ฯ ๔. กิมิทํ ฯ
๕. วิปฺปวุตฺถ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๕ ส.๕๓..๕๕]

กิเลสา ฯ อวูปสนฺโต ปริฬาโห เยสํ เต อวูปสนฺตปริฬาหา ฯ เต ปณฺฑกา ฯ ปริฬาหเวคาภิภูตาติ ปริฬาหเวเคน ปีฬิตา ฯ สมานา ปพฺพชฺชา ยาสํ ตา สมานปฺปพฺพชฺชา ฯ ตโตติ วิสฺสาสเหตุ ฯ

ตตฺถาติ เวสิยโคจราทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อปทิสิตฺวาติ ปกาเสตฺวา ฯ สิเนเหน สนฺถโว สิเนหสนฺถโว ฯ อปทิสิตฺวาติ สิเนหสนฺถวชาตํ ฯ หทเยนาติ ปทํ กามตายาติ ปเท ตติยา-วิเสสนํ ฯ ทสฺสนญฺจ สลฺลาโป จ ทสฺสนสลฺลาโป[๑] อภิณฺหํ ทสฺสนสลฺลาปํ อภิณฺหทสฺสนสลฺลาปํ ตํ กาเมตีติ อภิณฺห... กาโม ตสฺส ภาโว อภิณฺห...มตา ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ วิธวโคจราทีสุ ฯ ตถาติ ภิกฺขูหิ สทฺธึ คมนาทิปฺปกาเรน ฯ

[๓๖๔] ตตฺถาติ อุจฺจาวเจสุ กมฺเมสุ ฯ จสทฺโท จีวร...ทีนิ จ อคฺคิ...ทีนิ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สมีเปเนวาติ สมีเปเยว ฯ อิธาติ สาสเน ฯ สาเยว ลทฺธีติ[๒] ปทํ วุจฺจตีติ ปเท กมฺมํ ฯ สาเยว ลทฺธิ ขมติ เจว รุจฺจติ ฯ จ คหิตาติ สมฺพนฺโธ ฯ โนปคฺคหิตํ จิตฺตํ ยสฺส โส โนปคฺคหิตจิตฺโต[๓] ฯ ยทิกํ อนตฺต-

๑. ...สลฺลาปํ ฯ ๒. สทฺธึ อิติ วณฺณนาปาโฐ วิรุทฺโธ เวโส ฯ ๓. โนปคฺคหิตจิตฺโตติ วณฺณนาปาโฐ ปาเฏกฺกปทวเสน ทิสฺสติ ฯ โยชนาปาโฐ ปน เม ขมติ ฯ น อุปคฺคหิต...อิติ เฉโท ฯ ตสฺสตฺโถ หิ อนภิรทฺโท อปริปุณฺณ-สงฺกปฺโปติ ปาฐทฺวยตฺเถน สเมติ ฯ

[ส.๕๕..๕๗]

มนฺตํ อตฺตมนตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺเสวาติ ตสฺส สตฺถุโน ฯ
จสทฺโท สตฺถุโน จ ลทฺธิยา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ พุทฺธาทีนญฺจาติ
จสทฺโท อตฺตมนตฺตญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ ยญฺจ อตฺตมนตฺตา-
นตฺตมนตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺเสวาติ สตฺถุโน ฯ อิโตติ อิเมหิ
องฺเคหิ ฯ นาติกาเล คามปฺปเวสนญฺจ นาติทิวา ปฏิกฺกมญฺจ
นเวสิยาทิโคจรตา น นาติ...โคจรตา[๑] ฯ ภิกฺขูนนฺติ ปทํ ปริ-
โตสโกติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ภินฺนา สิกฺขา ยสฺสา สา ภินฺน-
สิกฺขา ฯ สิกฺขาสมฺมติ จ ทียตีติ สิกฺขาสมฺมติ ภิกฺขุนีสงฺเฆน
กมฺมวาจํ วตฺวา ทิยฺยติ ฯ เอวํ นยิมสฺสาติ เอวํ สงฺเฆน
กมฺมวาจํ วตฺวา อิมสฺส ติตฺถิยปุพฺพสฺส กิญฺจิ ปุน ทาตพฺพํ
น อตฺถิ ฯ ปูริตํ วตฺตํ เยน โส ปูริตวตฺโต ฯ ปตฺตํปิ ตเถว
ปริเยสิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ วิโลมาติ ปฏิปกฺขา ฯ ตสฺสาติ
อุปชฺฌายสฺส ฯ เตนสฺสาติ ตสฺมา อสฺส ติตฺถิยปุพฺพสฺส ฯ เอวํ
ทิฏฺฐิ เยสํ เต เอวํทิฏฺฐิกา ฯ ปพฺพชิตฺวาติ อุปคนฺตฺวา ฯ เต
หีติ หิ สจฺจํ เต ชฏิลา ฯ

๑. วณฺณนายํ ปาเฏกฺกปทวเสน มุทฺทิยติ ฯ นาติกาเลคามปฺปเวสนาติทิวาปฏิกฺกม-
นนฺติ เอตฺตกเมว สมาสกรณํ ยุตฺตตรํ อิธ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ นาติกาเลน
คามํ ปวิสติ นาติทิวา ปฏิกฺกมติ ฯ เป อิจฺเจวํ ปาลิยํ เอกปพฺเพ วุตฺตตฺตา ฯ

[ส.๕๗..๕๘]

[๓๖๕] อมนุสฺสานญฺจาติ โคมหิสาทีนํ ฯ ผาติปฺปตฺตาติ วิตฺถารปฺปตฺตา ฯ ตตฺถาติ กุฏฺฐาทีสุ ฯ กิฏิพญฺจ[๑] ททฺทุ จ กณฺฑุ จ กจฺฉุ จ กิฏิพททฺทุกณฺฑกจฺฉ ฯ กิฏิพนฺติ รโชกุฏฺฐํ ฯ ททฺทูติปิ อตฺถิ ฯ โคธาย ปิฏฺฐิ โคธาปิฏฺฐิ โคธาปิฏฺฐิยา สทิสํ โคธาปิฏฺฐิสทิสํ เตน จุณฺณํ โคธา...จุณฺณํ เตน โอกิรณกํ โคธา...ณกํ ตํ สรีรํ ยสฺส โส โคธา...สรีโร ฯ โคถนิกาติ คาวีนํ ถนา ฯ เอเตปิ อุณฺณิคณฺฑา ฯ เตสุ อุณฺณิคณฺเฑสุ ฯ ตา ขรปีฬกา ฯ ตาสุ ขรปีฬกาสุ ฯ ตา ขรปีฬกาทโย ฯ ตาสุ ขรปีฬกาทีสุ ฯ เยน กิลาเสน ฯ ตสฺมึ กิลาเส วินิจฺฉโย ปณฺฑิเตน เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถาติ ปิตฺตุมฺมาทยกฺขุมฺมาเทสุ ฯ ปาลิยํ ตตฺถาติ[๒] ตสฺมึ ปพฺพชฺชาเหตุมฺหิ ฯ

[๓๖๖] อุปชฺฌายสฺส เทว สีสํ ฉินฺทิตพฺพนฺติอาทึ[๓] สพฺพํ วจนํ อาหํสูติ สมฺพนฺโธ ฯ ปพฺพชฺชายาติ ปทํ เสฏฺโฐติ ปเท อาธาโร ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ อิทํ วจนํ โวหา...อาคตํ อิติ เอวํ มหามตฺตา อาหํสุ ฯ น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ตพฺโพติ เอตฺถ วจเน คจฺฉตีติ ปเท อาธาโร ฯ ภตฺตเวตนภโฏติ ภตฺต-

๑. กิติพ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ตตฺถ ภิกฺขู เจว อุปฏฺฐหิสฺสนฺตีติ เอตฺถายํ ตตฺถสทฺโท โหตีติ มญฺญามิ ฯ ๓. เฉเทตพฺพนฺติ ปาลิ ฯ

[ปา.๑๔๘..๑๕๒ ส.๕๙..๖๑]

สงฺขาเตน เวตเนน อตฺตานํ โปสโก ฯ อถวา ภตฺเตน เจว เวตเนน จ ภโฏ ฯ

[๓๖๗] โจรวตฺถูสุ วินิจฺฉโย ฯ เยหิ มนุสฺเสหิ องฺคุลีมาโล คิหิกาโล ทิฏฺฐปุพฺโพ เย จ มนุสฺสา อยํ โส องฺคุลีมาโล อิติ เอวํ อญฺเญสํ มนุสฺสานํ วจนํ สุณนฺติ เต มนุสฺสา ปสฺสิตฺวา อุพฺพิชฺชนฺติปิ° ฯ เป ฯ ทฺวารํปิ ถเกนฺติ ฯ เอวนฺติ น ภิกฺขเวติ วจนํ ฯ ตตฺถาติ น ภิกฺขเวติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ มูลเทวาทโยติ อาทิภูตเทวาทโย ฯ เอวนฺติ ปากโฏ โจโรติ-อาทินา นเยน ฯ

[๓๖๘] อภยูวราติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ภเยนาติ ภยเหตุ ฯ เอเต สมณา ฯ ลทฺธํ อภยํ เยหิ เต ลทฺธาภยา เตสํ ภาโว ลทฺธาภยตฺตํ ฯ เอตฺถาติ อภยูวรติ ปเท ฯ

[๓๑๙] อิธาติ อิมสฺมึ อธิกาเร โหตูติ ปเท อาธาโร ฯ อนฺทติ เอเตนาติ อนฺทุ อทิ พนฺธเน ฯ อนฺทุยา พนฺธนํ อนฺทุพนฺธนํ ฯ สทฺทนีติยํ ปน อทฺทูติ วุตฺตํ ฯ สงฺขลิก-พนฺธนนฺติอาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ เอเตสูติ อนฺทุพนฺธนาทีสุ ฯ ปสฺสมานานํ วา อปสฺสมานานํ วาติ มนุสฺเสสุ ปสฺสมาเนสุ วา อปสฺสมาเนสุ วา ฯ หตฺถกมฺมนฺติ หตฺเถน กตฺตพฺพํ กมฺมํ ฯ

๑. อุตฺตสนฺติปีติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๑๕๓ ส.๖๑..๖๓]

เอวํ พนฺธเน สติ โน อมฺหากํ อปลายนฺโต กมฺมํ กริสฺสตีติ
วา วตฺวา ราชุยฺยุตฺตาทีหิ พทฺโธ ฯ คาโม จ นิคโม จ
ปฏฺฐานญฺจ คามนิคมปฏฺฐานํ ฯ เกณิยาติ สุงฺเกน ฯ ตนฺติ
เกณึ ฯ นิธานนฺติ สุวณฺณาทินิธิ ฯ ตํ ตตฺเถวาติ ตํ ปุริสํ
ตตฺเถว พนฺธนฏฺฐาเน ฯ

[๓๗๐] น ภิกฺขเว ลิขิตโกติ เอตฺถ วจเน ยตฺถ ปสฺสิตฺวา
ตตฺถ ปหนฺตพฺโพติ[๑] เอวํ ลิขิตโก ปุริโส เกวลํ ลิขิตโก นาม
น โหตีติ โยชนา ฯ นนฺติ ปุริสํ ลิขาเปตีติ ปเท กมฺมํ ฯ
กสาหโต กตทณฺฑกมฺโมติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ วจนญฺจ
เปสนญฺจ วจนปฺเปสนํ ฯ วเณติ ปทํ กตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ
ลกฺขณาหโต ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพ ฯ สเจปิสฺสาติ
สเจปิ อสฺส ปุริสสฺส ฯ อปฺปฏิจฺฉนฺโนกาเส จาติ อปฺปฏิจฺฉนฺโน-
กาเส ลกฺขณํ เจ โหติ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ

ยํ วา อาจเปตฺวาติ ยํ ปุตฺตํ ธนสฺสามิกสฺส ววฏฺฐเปตฺวา
นิยฺยาเทตฺวา ฯ น หิ เตติ หิ สจฺจํ เต ญาตกา ตํ ปุริสํ
อาจเปตุํ น อิสฺสรา ฯ อิตรนฺติ มาตาปิตูหิ อาจปิตํ ปุตฺตํ ฯ เตสุ
ญาติสาโลหิเตสุ ฯ อยํ ตตฺถ วจเน วุตฺตํ[๒] ฯ คีวาติ อิณํ ฯ

๑. ยตฺถ ปสฺสิตพฺโพ ตตฺถ หนฺตพฺโพติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. อยํ ตตฺถ วุตฺตวจเนติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ปา.๑๕๔.๑๕๕ ส.๖๓..๖๕]

[๓๑๗] ตตฺถาติ เตสุ จตูสุ ทาเสสุ ฯ สนฺติกาติ ปทํ กีโตติ ปเท อปาทานํ ฯ ตโต จาติ คามโต ฯ ตตฺถาติ อิตฺถีปุริเส[๑] ฯ เยหิ ปุริเสหิ ฯ อสญฺญตาติ สํยมรหิตา ฯ ตาสํ ภุชิสฺสิตฺถีนํ ฯ ภทฺทิปุตฺตกคณาทีนํ ทาสาปีติ ภทฺทิปุตฺตก- คณาทีนํ ทาสา ภทฺทิปุตฺตกคโณ นาม กุมารภตฺติกคโณ[๒] ฯ อาทิสทฺเทน มลฺลธมฺมคณาทโย สงฺคณฺหนฺติ ฯ เตหีติ ภทฺทิ- ปุตฺตกคณาทีหิ ฯ ตกฺกนฺติ ปทํ อาสิตฺตก อิติ ปเท กมฺมํ ฯ อตฺตโน วาสฺสาติ อสฺส ภิกฺขุโน ฯ นตฺถิ สามิโก ยสฺส โส นิสฺสามิโก โส เอว ทาโส นิสฺสามิกทาโส ฯ จตูหิ ปจฺจเยหิ ปฏิชคฺคนฺตา เต ชนา วสาเปสฺนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๓๓๒] ตมฺพสุวณฺณาทีนํ ตุลํ ธาเรตีติ ตุลาธาโร สุวณฺณ- กาโร ตุลาธารสฺส ปุตฺตภูโต มุณฺโฑ ตุลาธารมุณฺฑโก ฯ ตตฺราติ ภณฺฑูกมฺมาธิกาเร ฯ ตตฺถาติ สีมายํ เอตฺถ จาติ เกโสโรปนาธิกาเร วฏฺฏตีติ ปเท อาธาโร ฯ ปเควาติ ปฏิ- ปาฏิยา อาปุจฺฉิตุํ อาปุจฺฉนํ กึ วตฺตพฺพํ ฯ ทฺวงฺคุลาติริตฺตเกโสติ ทฺวงฺคุเลหิ อธิกเกโส ฯ

[๓๗๓] ยตฺร หีติ หิ สจฺจํ ยสฺมึ กุเล ฯ ตถา เจตฺถาติ ตถา ภิตฺติจฺฉทนภินฺทนาทิปฺปกาเรน เอตฺถ กุเล ฯ อุฑฺฑาเปตฺวาติ ปทํ

๑. มานุสเกสูติ ยุตฺตตรํ ฯ ๒. ...ภฏฺฏิก... ฯ

[ส.๖๕..๗๐]

ภุญฺชิตุนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ภุญฺชิตุนฺติ ปทํ สกฺโกตีติ
ปเท สมฺปทานํ ฯ

[๓๗๔] ปริหีโน คโณ ยสฺส โส ปริหีนคโณ ฯ อพฺยตฺเตน
ยาวชีวนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปญฺจกจฺฉกฺเกสุ จ เอตฺถ
อธิกาเร เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ยตฺตกํ ฯ เป ฯ อิจฺฉิตพฺพนฺติ[๑]
วจนํ มยา วุตฺตํ ฯ

[๓๗๕] อนุปุพฺพีกถาติ อนุปุพฺเพน กถนํ ฯ โอหตํ โสตํ
เยน โส โอหิตสฺโสโต ฯ อถสฺสาติ ตทา อสฺส อมจฺจสฺส ฯ
ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ ตตฺเถวาติ ราชเคเห ฯ สมฺภเตสูติอาทีสุ
ลกฺขเณ ภุมฺมํ ฯ วิสฺสฏฺฐํ กมฺมนฺตํ เยหิ เต วิสฺสฏฺฐกมฺมนฺตา ฯ
ชนปเท วสนฺตา มนุสฺสา ชานปทมนุสฺสา ฯ สฏฺฐิมตฺตาหิ คาถาหีติ
เถรคาถายํ วุตฺตาหิ องฺคาริโนทานิ ทุมา ภทนฺเตติอาทิกาหิ[๒]
สฏฺฐิมตฺตาหิ คาถาหิ ฯ คมนวณฺณนฺติ คมเน คุณํ ฯ ภนฺเต
ฯ เป ฯ ตุนฺติ เถโร อาห ฯ เตนหิ สงฺฆ ฯ เป ฯ ปูเรสฺสนฺตีติ
ภควา อาห ฯ สาธุ ภนฺเต อิติ วตฺวา ฯ นิกฺขมิตฺวา อิติ
มนสิกตฺวา ปกฺกามิ ฯ สฏฺฐิโยชนานิ อติกฺกมิตฺวา จิตํ กปิล-
วตฺถุํ คจฺฉนฺโต อหนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุตฺตมโภชนสฺสาติ อุตฺตม-

๑. อยํ อิติสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ อยํ โยชนา วิรุชฺเฌยฺย ฯ ๒. ขุ. เถร.
๒๖/๓๔๖ ฯ

โภชเนน ฯ เตเนว นนฺติ ตสฺมา นํ กาฬุทายิตฺเถรํ ฯ ตตฺถาติ อาราเม ฯ คนฺธปุปฺผานิ หตฺเถสุ เยสํ เต คนฺธปุปฺผหตฺถา ฯ

[๓๗๖] น คจฺฉตีติ นาคํ นครํ อการสฺส ทีโฆ ฯ นาคทารกา นาคทารกา นคเร สญฺชาตกาติ อตฺโถ ฯ สีหลกฺขรโปตฺถเก ปน นาคทารเก จ นครทาริกาโย จาติปิ ปาโฐ[๑] ฯ

[๓๗๗] ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ ราชกุมาริกาโย จ ปหิณึสุ ฯ เตสนฺติ ราชกุมาริกานํ[๒] ฯ อนฺตราติ[๓] ปทํ ปูชยมานาติ ปเท อาธาโร ฯ ตตฺถาติ[๔] นิโคฺรธาราเม ฯ มานชาติกาติ มานปฺปกติกา ฯ เต สากิยา ฯ เตสุ สากิเยสุ ฯ เตสํ สากิยานํ ฯ เนติ[๕] ญาตโย ฯ อภิญฺญาปาทกนฺติ อภิญฺญาณํ การณํ ฯ สิขาปตฺโตติ มตฺถกปฺปตฺโต นิมฺมานภาวํ ปตฺโตติ อธิปฺปาโย ฯ เอกํ อคฺคํ อารมฺมณํ เอเตสนฺติ เอกคฺคา ฯ ตโตติ ตทา ฯ เหฏฺฐาติ ปจฺฉิยา เหฏฺฐา ฯ อจฺฉริยพฺภุตํ ชาตํ เอเตสนฺติ อจฺฉริยพฺภุตชาตา ฯ อตฺถุปฺปตฺติยา การณุปฺปตฺติยา ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ อทิสฺวา มยาปิ ฯ เป ฯ นฺตีติ มนฺตฺวา ฯ โกฏฺฐิยํ

๑. นาครทารเก จ นาครทารีกาโย จาติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ ๒. ราชกุมาราชกุมารีนํ ฯ ๓. อนนฺตราติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต คนฺตฺวาติ ปเท กาลสตฺตมีติ เม มติ ฯ ๔. ตตฺร ๕. เตติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[สี.๗๓..๗๕]

นิวิฏฺฐเคหโตติ โกฏฺฐิยํ ปติฏฺฐิตเคหโต ฯ อิติ วตฺวา ฯ อิติ มนสิกตฺวา ฯ นานาวิราคสมุชฺชาลายาติ นานารํสีหิ สมุชฺชลาย ฯ

[๓๗๘] นรสีหคาถาหิ นาม อฏฺฐหิ คาถาหีติ

สุนิทฺธนีลมุทุกุญฺจิตเกโส
สูรนิมฺมลตลาภินลาโฏ
ยุตฺตตุงฺคมุทุกายตนาโส
รํสิชาลวิคโต นรสีโห ฯ
อญฺชนวณฺณสุนีลสุเกโส
กาญฺจนปฏฺฏวิสุทฺธนลาโฏ
โอสธิปณฺฑรสุทฺธสุอุณฺโณ
เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ
อายตยุตฺตสุสณฺฐิตนาโส
โคปขุโม อภินีลสุเนตฺโต
อินฺทธนูอภินีลภมูโก
เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ
สุนิทฺธสุคมฺภิรมญฺชุสุโฆโส
หิงฺคุลพนฺธกรตฺตสุชิวฺโห[๑]

๑. หิงฺคุลพทฺธสุรตฺตสุชิวฺโหติ ปุชาวลียนามสิหลโปตฺถเก มุทฺทิยติ ฯ อยํ เม ขมตี ฯ

[ส.๗๕]

วีสตีวีสติเสตสุทนฺโต
เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ
วฏฺฏสุวฏฺฏสุสณฺฐิตคีโว
สีหหนู มิคราชสรีโร
กาญฺจนสุจฺฉวิ อุตฺตมวณฺโณ
เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ
ปุณฺณสสิสนฺนิภมุขวณฺโณ๑
เทวนราน ปิโย นรนาโค
มตฺตคชินฺทวิลาสิตคามี
เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ
สกฺยกุมารวโร สุขุมาโล
ลกฺขณจิตฺติตปุณฺณสรีโร
โลกหิตาย คโต นรวีโร
เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ
จกฺกวรงฺกิตรตฺตสุปาโท
ลกฺขณมณฺฑิตอายตปณฺหี
จามรฉตฺตวิภูสิตปาโท

๑. ปุณฺณสสงฺกนิโภ มุขวณฺโณติ ปูชา...มุทฺทิยติ ฯ อยเมว ยุตฺตตโร ฯ ฉนฺทานุ-
รกฺขนมฺปิ หึ ลพฺภติ อตฺโถปิ ยุชฺชติ ฯ

เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโหติ

อิมาหิ อฏฺฐคาถาหิ ฯ

[๓๗๙] ขตฺติยสมฺภวอคฺคกุลีโน

เทวมนุสฺสนมสฺสิตปาโท

สีลสมาธิปติฏฺฐิตจิตฺโต

เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโห ฯ

คจฺฉติ นีลปเถ วิย จนฺโท

ตารคณาปริเวจิตรูโป

สาวกมชฺฌคโต สมณินฺโท

เอส หิ ตุยฺห ปิตา นรสีโหติ[๑]

เทฺว คาถา ปจฺฉา ปกฺขิตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ

[๓๘๐] ตุมฺเห เอวํสญฺญิโน กึ อหุวตฺถาติ โยชนา ฯ

๑. อิมาสุ ปน ทสสุ คาถาสุ ปรมคาถา ตสฺมึ สีหลโปตฺถเก นตฺถิ อวเสสาสุปิจ อิธ ทุติยา สี...อฏฺฐมา โหติ ตติยา ปญฺจมา จตุตฺถา สตฺตมา ปญฺจมา ฉฏฺฐา ฉฏฺฐา ตติยา สตฺตมา ทุติยา อฏฺฐมา ปรมา นวมา จตุตฺถา อนฺติมา ปน เอกสมา อิจฺเจวํ คาถาปฏิปาฏิยา นานตฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ อหมฺปน อิธ ปฏิปาฏึ โรเจมิ ฯ อยํ หิ อุณฺหีสโต ปฏฺฐาย ยาว ปาทตลา ฯ เป ฯ อภิตฺถวิตฺวาติ วณฺณนาวจเน สเมติ ฯ

[ส.๗๖]

วํส ฯ เป ฯ กนฺติ ภควา อาห ฯ นนุ ฯ เป ฯ นตฺถีติ ราชา
ปุจฺฉิ ฯ ตตฺถ จาติ ตสฺมึ มหาสมฺมตกฺขตฺติยวํเส ฯ จรณํ
จาโร ปิณฺฑาย จาโร ปิณฺฑจาโร ปิณฺฑจาเร นิยุตฺตา
ปิณฺฑจาริกา ฯ อิติ วตฺวา ฯ

[๓๘๑] มหาราช โย ปุคฺคโล อุตฺติฏฺเฐ อุตฺติฏฺฐตฺวา ปเรสํ
ฆรทฺวาเร อุทฺทิสฺส ฐตฺวา คเหตพฺพปิณฺเฑ นปฺปมชฺเชยฺย ธมฺมํ
ภิกฺขาจริยธมฺมํ สุจริตํ จเร จเรยฺย โส ปุคฺคโล ธมฺมจารี
อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ โลเก สุขํ เสติ

[๓๘๒] ธมฺมปาลชาตกนฺติ ทสกนิปาเต มหาธมฺมปาลชาตกํ ฯ
ปธานานุโยคกิจฺจนฺติ วีริยสฺส อนุยุญฺชเนน กิจฺจํ ฯ สจฺฉิกตฺวา
เอวนฺติ สจฺฉิกตฺวา เอวํ[๑] ฯ ฐเปตฺวา ราหุลมาตรนฺติ ราหุล-
มาตรํ ฐเปตฺวา สพฺพํ อิตฺถาคารํ อาคนฺตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิ ฯ
สา ปน ราหุลมาตา น อคมาสีติ สมฺพนฺโธ ฯ สิเนโห จ
พหุมาโน จ สิเนหพหุมานํ ฯ อตฺตานํ ตํ รกฺขิตํ รกฺขนํ
อนจฺฉริยนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เป ฯ อตฺตานํ รกฺขีติ วตฺวา ปกิณฺณก-
นิปาเต จนฺทกินฺนรีชาตกํ กเถสิ ฯ

[๓๘๓] เกสสฺส วิสฺสชฺชนํ เกสวิสฺสชฺชนํ กุมารกาเล พนฺธิต-

๑. กิมตฺถาย ลิขิตมิทํ ฯ วิเสสตฺโถ หิ นตฺถิ ฯ วณฺณนายํ ปน สจฺฉิกตฺวา
เอวาติ ทิสฺสติ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ส.๗๖.๗๗]

สิขาเวณิโมจนนฺติ อตฺโถ ฯ ปฏฺฏสฺส พนฺโธ ปฏฺฏพนฺโธ อสุก-
ราชาติ นลาเฏ สุวณฺณปฏฺฏสฺส พนฺธนนฺติ อตฺโถ ฯ ชนปทมฺหิ
กลฺยาณี ชนปทกลฺยาณี ฯ ตนฺติ นนฺทํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[๓๘๔] พฺรหฺมรูปวณฺณนฺติ พฺรหฺมรูปสมานรูปํ ฯ ตุยฺหสฺสาติ[๑]
เต นิธโย อสฺส ปิตุโน ฯ ทายชฺชนฺติ ปิตุนา ทาตพฺพธนํ ฯ
กตํ ภตฺตกิจฺจํ เยน โส กตภตฺตกิจฺโจ ฯ เตน วุตฺตนฺติ ตสฺมา
อนุปุพฺเพน ฯ เป ฯ เทหีติ อถาติ ตทา ฯ อารามํ คนฺตฺวา อิติ
มนสิกตฺวา ฯ ยํ อยนฺติ อยํ กุมาโร ยํ ธนํ ฯ อสฺสาติ
กุมารสฺส ฯ โลกุตฺรทายชฺชสฺสาติ โลกุตฺตรภูตสฺส ทาตพฺพ-
ธนสฺส ฯ นนฺติ กุมารํ ฯ อิติ มนสิกตฺวา ฯ นํ กุมารํ ฯ

[๓๘๕] อิทานีติ ปทํ อาหาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ ยา สา
ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ ภควตา อนุญฺญาตาติ สมฺพนฺโธ ฯ
ตโตติ ปจฺฉา อนุญฺญาตาติ ปเท กาลสตฺตมี ตโตติ วา
ตาสุ ปพฺพชฺชาอุปสมฺปทาสุ นิทฺธารณํ ฯ วิทิตฺวาติ ปน
อนุชานิตุกาโมติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตํ อชฺฌาสยํ ฯ
โอวาทาจริโยติ โอวาททายกาจริโย ฯ ตตฺถาติ ปพฺพชฺชูปสมฺปทาสุ ฯ

[๓๘๖] สุตฺวาติ ปทํ อุปฺปนฺน อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

๑. ตสฺสาติ วณฺณนาปาโ ฯ โยชนาปาโ ปน เม ขมติ ฯ

[ปา.๑๖๗.๑๖๘ ส.๗๗..๗๙]

อุปฺปนฺนสํเวเคน หทเยน อุปลกฺขิโต สุทฺโธทโน สกฺโกติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปฺปนฺโน สํเวโค ยสฺมึ ตํ อุปฺปนฺนสํเวคํ ฯ ตตฺถาติ ปาลิยํ วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปพฺพชิตสฺสาติ ปทํ อปฺปฏิรูปนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อวิเสเสนาติ วรนฺติ สามญฺเญน วุตฺเตติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ น จ พุทฺธานํ ยาจสฺสูติ วจนํ อาจิณฺณํ ฯ มมาติ ปทํ สมฺปฏิจฺฉนฺน อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ยเถว กิร โพธิสตฺตํ มงฺคลทิวเส เนมิตฺตกา จกฺกวตฺติ ภวิสฺสตีติ พฺยากรึสุ เอวํ นนฺทํปิ ฯ เป ฯ พฺยากรึสุ ฯ อถาติ ตทา ฯ อุสฺสาโห ชาโต ยสฺส โส อุสฺสาหชาโต ฯ อิจฺฉํ วิหนตีติ อิจฺฉาวิฆาตํ ทุกฺขํ ฯ ตโตติ ตทา ฯ ตมฺปิ นนฺทํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ เตนสฺสาติ ตสฺมา อสฺส รญฺโญ ทุกฺขํ อุปฺปชฺชิ ฯ อิโตติ ราหุลกุมารสฺส ปพฺพชนโต ปจฺฉา ฯ สาธุ ภนฺเต อยฺยาติ วจนํ อาห ฯ โสติ ราชา ฯ ยตฺร หิ นามาติ โย นาม อหํ ฯ อิตีติ ปทํ จินฺเตสีติ ปเท อากาโร ฯ

[๓๘๗] ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ ฯ อิติ มนฺตฺวา[๑] ฯ ปิตาสฺสาติ ปิตา อสฺส ฯ รตฺตจิตฺตเกพิยนฺติ[๒] รตฺตจิตฺเตน เกพิยํ ฯ เอตฺถาปีติ ปิตรา ปพฺพาเชถาติ วุตฺเต ปุตฺเต ฯ ตสฺมินฺติ ทารเก ฯ ขียนฺติ วาติ ครหนฺติ ฯ เตสุปีติ โปสนกมาตาปิตูสุ ฯ อตฺตานนฺติ

๑. วตฺวา ฯ ๒. จิตฺตเกพิยนฺติ รตฺตสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๖๙ ส.๗๙..๘๑]

ภิกฺขุสงฺขาตํ อตฺตานํ ฯ น มาตาปิตโร นิสฺสาย ชีวติ สเจปิ โส ปตฺโต ราชา โหติ มาตาปิตโร ภิกฺขุนา อาปุจฺฉิตฺวา ว ปพฺพาเชตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อิมสฺสาติ ปทํ อาปุจฺฉนาติ ปเท กมฺมํ ฯ ตํ ปุตฺตํ ปพฺพาเชตุํ ฯ ตสฺเสวาติ[๑] ปุตฺตสฺส ฯ วิเทสนฺติ ปรเทสํ ฯ โน เจติ โน อาปุจฺฉิตฺวา เจ คโต ฯ อติทูรญฺจาติ[๒] กุลํ อติทูรเมว โหติ ฯ

[๓๘๘] ยตฺตเก สามเณเร โอวทิตุํ สกฺโกติ ฯ สิกฺขาปเทสูติ นิทฺธารณํ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ เสนาสเน ฯ อุภเยนาปีติ ปททฺวเยน ฯ ธมฺมสงฺคาหกตฺเถเรหีติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท กตฺตา ตํปีติ อุทกาทิอาหราปนํ ฯ ตญฺจ โข ทณฺฑกมฺมํ โอร ฯ เป ฯ อนุกมฺปาย กาตพฺพํ นสฺสิสฺสติ ฯ เป ฯ ปาปชฺฌาสเยน น กาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ทณฺฑกมฺมํ กโรมีติ มนสิกตฺวา อุณฺห ฯ เป ฯ น วฏฺฏติ ฯ น ภิกฺขเว อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยถา จ สามเณรานํ ทณฺฑกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ตพฺพาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตยา ทุสฺสีลํ นิสฺสาย วิหรนฺเตน นฺหายิตุํ อาคเตน ชเนน คูถมกฺขนํ วิย กตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตยาติ ปทํ กตนฺติ ปเท

๑. ชีวิตสฺเสวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อติทูรญฺเจติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๑๗๒ ส.๘๑..๘๕]

กตฺตา ฯ วิหรนฺเตนาติ ปทํ ตยาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๓๘๙] อนุ ฯ เป ฯ นาเสตุนฺติ เอตฺถ วจเน อธิปฺเปตา ฯ โย สามเณโร ฯ นานาอาปตฺติโยติ มนุสฺสํ มาเรนฺตสฺส ปาราชิกํ ยกฺขํ มาเรนฺตสฺส ถุลฺลจฺจยํ ติรจฺฉานคตํ มาเรนฺตสฺส ปาจิตฺติยนฺติอาทินา อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ น ตถา สามเณรานํ นานาอาปตฺติโย โหนฺติ ฯ มงฺกุณณฺฑกมฺปีติ มงฺกุณสฺส อณฺฑกํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถ ฯ อสฺส สามเณรสฺส ฯ อิตีติ อิติ วตฺวา ฯ ภิกฺขุนา วิยาติ ภิกฺขุนา จตุปฺปาริสุทฺธิสีลํ สมาทินฺนํ วิย ฯ อิมินาปีติ สามเณเรน ฯ เอวนฺติ สิกฺขาปทานํ วิวริตุํ คมเนน อิชฺฌเน ฯ ทฬฺหีกรณตฺถนฺติ ปทสฺส อธิปฺปายํ วิวริตุํ อายตึ ฯ เป ฯ นตฺถนฺติ วุตฺตํ ฯ คหิตานีติ สรณานิ คหิตานิ ฯ

[๓๙๐] อทินฺนาทาเน ติณ... วตฺถุนา อสฺสมโณ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ มคฺเคสูติ นิทฺธารณํ ฯ น อชานิตฺวาติ สามเณโร สุราติ อชานิตฺวา ปิวนฺโต สีลเภทํ น อาปชฺชติ ฯ อิตรานีติ วิกาลโภชนา เวรมณีอาทีนิ ฯ ปาราชิกวตฺถูติ สาสนโต ปราชยสฺส การณํ ฯ อวณฺณภาสเน ปน วินิจฺฉโย ฯ อรหํ ฯ เป ฯ พุทฺธสฺส วา อวณฺณํ ภาสนฺโต สามเณโรติ สมฺพนฺโธ ฯ มา เอวํ อวจ อิติ นีวาเรตพฺโพ ฯ อิธาติ อธิกาเร ฯ สสฺสตุจฺเฉทานํ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ เอตฺถาติ ปาลิยํ ฯ

[ปา.๑๗๓ ส.๘๕..๘๗]

[๓๙๑] ตตฺถาติ เตสุ ปญฺจสุ ปณฺฑเกสุ ฯ อุสฺสุยฺยาย อุปฺปนฺนายาติ อุสฺสุยฺยาวเสน อตฺตโนปิ เสเวตุกามตาราเค อุปฺปนฺเน อสุจิมุตฺติยา ปริฬาโห วูปสมฺมติ ฯ อสฺสาติ ปกฺขปณฺฑกสฺส ฯ เตสูติ ปญฺจสุ มณฺฑเกสุ ฯ เตสุปีติ ตีสุ โอปกฺกมิยปณฺฑกาทีสุ ฯ ปกฺขปณฺฑกสฺส ปณฺฑโก ปณฺฑกภาโว ฯ ยสฺส เจตฺถาติ เอเตสุ ปณฺฑเกสุ ยสฺส ปณฺฑกสฺส ปพฺพชฺชา ภควตา วาริตา ตํ ปณฺฑกํ ยสฺส ปณฺฑกสฺส ตพฺโพติ อิทํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ อิโตติ ปณฺฑกนาสนโต ฯ

[๓๙๒] ปาริชุณฺณปฺปตฺตสฺสาติ[๑] ปริหีนภาวปฺปตฺตสฺส ฯ มาติปกฺโข จ ปิติปกฺโข จ มาติปกฺขปิติปกฺขา ฯ กุลํ ชานนฺตีติ โกลญฺญา ญาตกา ฯ มาติปกฺขปิติปกฺขา จ เต โกลญฺญา จาติ มาติ...ลญฺญา[๒] ฯ เกสมสฺสุโอโรปนญฺจ กาสายปฺปฏิคฺคหณญฺจ สรณคมนญฺจ อุปชฺฌายคฺคหณญฺจ กมฺมวาจานิสฺสยธมฺโม จ เกส...นิสฺสยธมฺมา ฯ

[๓๙๓] เถยฺเยน สํวาโส เอเตสนฺติ เถยฺยสํวาสกา ฯ ตตฺถาติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ตตฺถาติ เตสุ ตีสุ เถยฺยสํวาสเกสุ ฯ น ภิกฺขุวสฺสานิ คเณตีติ อหํ ทสวสฺโส วา สีสติวสฺโส วาติ มุสา วตฺวา

๑. ปาริชุญฺญํ ปตฺตสฺส ๒. มาติ...ปกฺขโต โกลญฺญาติ วณฺณนาปาโฐ ปาเฐกฺกปทวเสน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๗๔ ส.๘๗.๘๘]

ภิกฺขุวสฺสานิ น คเณติ ฯ น ยถาวุฑฺฒํ วนฺทนํ สาทิยตีติ อตฺตนา มุสาวาทํ กตฺวา ทสฺสิตวสฺสานุรูเปน ยถาวุฑฺฒํ วนฺทนํ นาธิวาเสติ ฯ น อาสเนน ปฏิพาหตีติ อเปหิ มเมตํ ปาปุณาตีติ อาสเนน น ปฏิพาหติ ฯ ลิงฺคมตฺตสฺเสวาติ เอวสทฺเทน สํวาสํ นิวตฺเตติ ฯ สมาโนติ สนฺโต ฯ

นนุ สํวาโส นาม เอกกมฺมํ เอกุทฺเทโส สมสิกฺขาตาติ อาห ภิกฺขุวสฺสคณนาทิโก หีติอาทึ ฯ อิมินา น เกวลํ เอกกมฺมาทิโก ว กิริยปฺปเภโท[๑] สํวาโสติ อิธาธิปฺเปโต อถโข ตทญฺโญ ภิกฺขุวสฺสคณนาทิโกปีติ ทสฺเสติ ฯ อิมสฺมึ อตฺเถติ สํวาสกตฺเถนกตฺเถ ฯ

[๓๙๔] เอตฺถ จาติ เถยฺยสํวาสกาธิกาเร ฯ ราชทุพฺภิกฺข... ภเยน วา จีวราหรณตฺถํ วา โย ชโน อิธ สาสเน ลิงฺคํ เวสํ อาทิยติ คณฺหาติ โส สุทฺธมานโส ยาว สํวาสํ นาธิวาเสติ ตาว เอโส ชโน เถยฺยสํวาสโก นาม อิติ ปณฺฑิเตน น วุจฺจติ ฯ

ราช...ภเยนาติ ราชภเยน ทุพฺภิกฺขภเยน กนฺตารภเยน โรค-ภเยน เวริภเยนาติ อตฺโถ ฯ สุทฺธํ มานสํ ยสฺส โส สุทฺธ-มานโส ฯ คิหี มํ สมโณติ ชานนฺตูติ วญฺจนจิตฺเต สติปิ ภิกฺขูนํ วญฺเจตุกามตาย อภาวโต สุทฺธมานโสติ อธิปฺปาโย ฯ

๑. กิริยเภโทติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ส.๘๘.๘๙]

[๓๙๕] ตตฺราติ คาถายํ ฯ อิธาติ โลเก ฯ เอวนฺติ ลิงฺคคฺ-
คหเณน ฯ อิติ มนสิกตฺวา ฯ น ตนฺติ ตํ ปพฺพชิตภูตํ ชนํ
กิญฺจิ กาตุํ กรณํ อมฺเหหิ น ลพฺภา อิติ วตฺตา ฯ อิติ
มนสิกตฺวา ฯ อโนสริตฺวา วาติ อปฺปวิสิตฺวา ฯ เขมนฺตนฺติ
นิพฺภยฏฺฐานํ ฯ นนฺติ นํ ชนํ ฆาเตตุกาโม เวริโก วิจรติ ฯ

ตณฺหาทิฏฺฐิสงฺขาตํ ปาสํ เฑนฺติ โอเฑนฺตีติ ปาสณฺฑา
ปริพฺพาชกาทโย สพฺเพ ปาสณฺฑา สพฺพปาสณฺฑา สพฺพ-
ปาสณฺฑานํ ปญฺญตฺตานิ สพฺพปาสณฺฑิยานิ สพฺพปาสณฺฑิยานิ
จ ตานิ ภตฺตานิ จาติ สพฺพ...ภตฺตานิ ฯ

กมฺมนฺตานุฏฺฐาเนนาติ กมฺมํ เอว กมฺมนฺตํ ตสฺส อนุฏฺฐานํ
กมฺมนฺตานุฏฺฐานํ กสิกมฺมาทิกรณํ ฯ อุพฺพาโฬฺหติ อภิภูโต ฯ
อิติ มนสิกตฺวา ฯ นาหํ ฯ เป ฯ มีติ เอวํ วิตกฺกนํ ฯ อิเม น
ชานนฺติ อิติ จินฺเตตฺวา ฯ เตนาติ เตน ชเนน อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ
วีมํสนตฺถนฺติ ปทํ นิวาเสตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ปาลิยมฺปีติ ภิกฺขูนํ
ปนฺติยํ ฯ เสโน วิยาติ มํสเปสึ คเหตฺวา คโต เสโน วิย ฯ

[๓๙๖] ติตฺถิย ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺราติ
ตสฺมึ ติตฺถิยปฺปกฺกนฺตโกติ วจเน ฯ เตหิ วา ติตฺถิเยหิ
โอวทิโตติ ปเท กตฺตา ฯ อตฺตนา วา ทิสฺวา ฯ สเจ ปน
ลุญฺจาเปติ ฯ ปพฺพชฺชายาติ ปทํ อุกฺกฏฺฐนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

[ปา.๑๗๕ ส.๘๙..๙๕]

ปุจฺฉิตฺวา ติตฺถิเยหิ วุตฺโต ภิกฺขุ ฯ กุสจีราทีนีติ อาทิสทฺเทน
ผลกขณฺฑชฏาทีนํ คหณํ ฯ ขาริกาชํ วาติ ปริกฺขารหรณกาชํ ฯ
อยญฺจ ติตฺถิยปฺปกฺกนฺตโก นาม ฯ เป ฯ ลภตีติ วจนํ กุรุนฺทิยํ
อาจริเยน วุตฺตํ ฯ ปุริโมติ เถยฺยสํวาสโก ภิกฺขเวติอาทินา
วุตฺโต ปุริโม ฯ อุปสมฺปนฺโนติ อิมินา อนุปสมฺปนฺโน ติตฺถิยปฺ-
ปกฺกนฺตโก น โหตีติ ทสฺเสติ ฯ เตนาห กุรุนฺทิยํ อยญฺจ
ติตฺถิยปฺปกฺกนฺตโก นามาติอาทึ ฯ

[๓๙๗] นาคโยนิยา อฏฺฏิยตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ
โส นาโค ฯ อุทกสญฺจาริมณฺฑูกภกฺขนฺติ[๑] ปทํ นาคสรีรนฺติ
ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อุทเก สญฺจรติ สีเลนาติ อุทกสญฺจารี อุทก-
สญฺจารี จ โส มณฺฑูโก จาติ อุทกสญฺจาริมณฺฑูก อุทก-
สญฺจาริมณฺฑูกํ ภกฺขตีติ อุทก...ภกฺขํ ฯ ปฏิปชฺชีติ โอกฺกมิ ฯ
เอตฺถาติ ตุเมฺห ขฺวตฺถ นาคา อวิรูฬฺหิธมฺมาติ วจเน ฯ เอตฺถ
จาติ ปาลิยํ วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ สภาวปาตุกมฺมทสฺสน-
วเสนาติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ นาคสรีรสฺส สภาเวน
ปาตุกรณสฺส ทสฺสนวเสนาติ อตฺโถ ฯ ติรจฺฉานคโต ภิกฺขเวติ
เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ อมนุสฺเส ชาติ

๑. อุทกสญฺจาริกํ มณฺฑูกภกฺขนฺติ วณฺณนาปาโฐ ปาเฏกฺกปทวเสน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๗๕..๑๗๗ ส.๙๕.๙๖]

อมนุสฺสชาติ อมนุสฺสชาติ เอตสฺสาติ อมนุสฺสชาติโย ฯ

[๓๙๙] มาตุฆาตกาทิวตฺถูสุ วินิจฺฉโย ฯ อปวาหนนฺติ โสธนํ ฯ อปปุพฺโพ วหธาตุ ฯ มาตุฆาตโก ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สตาติ สํวิชฺชมาเนน ฯ สญฺจิจฺจาติ ปาโณติ สญฺญาย สทฺธึ วธกเจตนาย เจเตตฺวา ฯ สมฺภเวนาติ สุกฺเกน ฯ โส จ อเนนาติ โส จ ปีตา อเนน ปุตฺเตน ฯ ผุสตีติ ลภติ ฯ

[๓๙๙] หิ สจฺจํ มนุสฺสชาติยํ อรหนฺตํ* โวโรเปนฺโต ฯ อวเสสนฺติ อรหนฺตโต อวเสสํ โสตาปนฺนาทิกํ อริยปุคฺคลํ ฯ เอตฺถาติ อรหนฺตฆาตกวตฺถุมฺหิ ฯ โอนียนฺตีติ นียนฺติ ฯ

ตสฺสาติ สจา จ มยนฺติ ปทสฺส ฯ เอตฺถาติ ปาลิยํ ฯ สจา จ อิติ นิปาโต สเจ จ อิติ นิปาเตน สมานตฺโถ ฯ ตตฺถาติ สเจ จ อิติ ทฺวีสุ นิปาเตสุ ฯ สมฺภาวนตฺเถติ อธิกตฺเถ ฯ จ อิติ นิปาโต ปทปูรณมตฺเต วตฺตติ ฯ ตสฺสาติ ตสฺส ปาจสฺส ฯ

[๔๐๐] ภิกฺขุนีทูสโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปกตตฺตํ ภิกฺขุนินฺติ ปริสุทฺธสีลํ อุภโตสงฺเฆน อุปสมฺปนฺน-ภิกฺขุนี ฯ มคฺคานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ โอทาตวตฺถวสนนฺติ โอทาต-

๑. วณฺณนายํ อิมสฺมึ ปโยเค อิทํ ปทํ นตฺถิ ขีณาสวนฺติเยว ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๗๗..๑๘๐ ส.๔๗.๔๘]

วตฺถุสฺส วสนํ ฯ

[๔๐๑] สงฺฆเภทโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ธมฺมโต อุคฺคตํ อปคตํ อุทฺธมฺมํ ฯ อุพฺพินยนฺติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ จตุนฺนํ กมฺมานนฺติ อปโลกนญตฺติญตฺติทุติยญตฺติจตุตฺถสงฺขาตานํ จตุนฺนํ กมฺมานํ ฯ อิเมสํ อญฺญตรํ สงฺฆกมฺมํ เอกสีมายํ วิสุํ กโรนฺเตน สงฺโฆ ภินฺโน นาม โหติ เตน วุตฺตํ จตุนฺนํ กมฺมานํ อญฺญตรวเสน สงฺฆํ ภินฺทตีติ ฯ

[๔๐๒] โลหิตุปฺปาทโก ภิกฺขเวติ เอตฺถาปิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ขุทฺทกมกฺขิกายาติ ปทํ ปิวนกมตฺตมฺปีติ ปเท กตฺตา ฯ โลหิตํ อุปฺปาเทตีติ อนฺโตสรีเรเยว โลหิตํ อุปฺปาเทติ สญฺจิตํ กโรตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๔๐๓] อิตฺถีนิมิตฺตุปฺปาทนกมฺมโต จ ปุริสนิมิตฺตุปฺปาทนกมฺมโต จาติ ปททฺวยํ อุภโตติ ปทสฺส สรูปํ ฯ อุภโต สมุฏฺฐิตํ พฺยญฺชนํ อสฺส ปุคฺคลสฺส อตฺถิ อิติ ตสฺมา โส ปุคฺคโล อุภโตพฺยญฺชนโก นาม อลุตฺตสมาโส ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ทุวิเธ อุภโตพฺยญฺชนเก นิทฺธารณํ ฯ อิเมสนฺติ ทฺวินฺนํ อุภโตพฺยญฺชนกานํ ฯ ยทิ ปฏิสนฺธิยํ ปุริสลิงฺคํ นิพฺพตฺตตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ลิงฺคทฺวยสฺส นิพฺพตฺตเน ฯ อิธาติ อิมสฺมึ ปพฺพชฺชาธิกาเร ฯ

๑. เอเตสนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๑๘๐ ส.๙๘..๑๐๐]

[๔๐๔] หตฺเถสุ ปิณฺฑายาติ หตฺเถสุ ลทฺธพฺพาย ปิณฺฑาย ฯ ตทตฺถายาติ ตสฺส ปิณฺฑสฺส อตฺถาย ฯ หิ เตติ หิ สจฺจํ เต ติตฺถิยา ฯ อญฺเญหิ วา ภิกฺขูหิ ทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ฏีกายํ ปน อญฺเญ วา ภิกฺขู ทาตุกามา โหนฺตีติ สมฺพนฺโธติ วุตฺตํ ฯ น อามสิยติ น คณฺหิยตีติ อนามฏฺโฐ อนามฏฺโฐ จ โส ปิณฺฑปาโต จาติ อนามฏฺฐปิณฺฑปาโต ฯ

[๔๐๕] กมฺปุเร วา กปฺปุเร วาติ[๑] เทฺว ปาฐา ฯ กณฺณสกฺขลิกายาติ กณฺณจูฬิกาย ฯ กณฺณสกลิกายาติปิ ปาโฐ ฯ กณฺณวิโทติ[๒] กณฺณานํ ปาสสงฺขาตวิโท ฯ อชฺปทเก อชปทสทิเส นาสิกฏฺฐิโกฏิยํ ฯ

[๔๐๖] จตูสุ องฺคุฏฺฐเกสูติ นิทฺธารณํ ภุมฺมํ หตฺถปาทานํ จตูสุ องฺคุฏฺฐนาเมสุ องฺคุลีสูติ อตฺโถ ฯ

กรสาขางฺคุลี ตา ตุ ปญฺจางฺคุฏฺโฐ จ ตชฺชนี
มชฺฌิมานามิกา จาปิ กนิฏฺฐาติ กมา สิยุนฺติ

อภิธานปฺปทีปิกา ฯ

[๔๐๗] ขุชฺชสรีโรติ วงฺกสรีโร ฯ มหาปุริโส เอว หีติ หิ สจฺจํ มหาปุริโส เอว ภควา พฺรหฺมุชุคตฺโต พฺรหฺมา วิย

๑. กปฺปเรติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ตตฺถ กณฺณพนฺเธติ ปทเมว ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๘๑ ส.๑๐๐..๑๐๓]

อุชุสรีโร ฯ พฺรหฺมุโน วิย อุชุ คตฺตํ สรีรํ ยสฺส ภควโต โส พฺรหฺมุชุคตฺโต ฯ

[๔๐๘] ชงฺฆวามโนติ ชงฺฆาย วามโน ฯ อุภย ฯ เป ฯ กายา รสฺสา โหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เยสํ กายานํ รสฺสตฺตา ภูตานํ อตฺตภาโว วิย ปริวฏฺโม สมนฺตโต วโฏ มหา ฯ เป ฯ ภาโว โหติ ฯ มหนฺโต กุจฺฉิ ยสฺส โส มหากุจฺฉิ มหากุจฺฉิ จ โส ฆโฏ จาติ มหากุจฺฉิฆโฏ เตน สทิโส ฯ ตนฺติ วามนํ ฯ

[๔๐๙] คเล คณฺโฑ คลคณฺโฑ โส เอตสฺส อตฺถีติ คลคณฺฑี ฯ เอตนฺติ ตํ คลคณฺฑีติ วจนํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ คลคณฺฑีติ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ

[๔๑๐] สญฺชาตา ปีฬกา ยสฺมึ ปาเท โส สญฺชาตปีฬโก ฯ สกฺกา โหติ ฯ เป ฯ มิลาเปตุนฺติ อุปนาหํ วตฺเถน พนฺธนํ พนฺธิตฺวา อุทกอาวาเฏ ปเวเสตฺวา อุทกวาลิกาย อุทเกน เตมนวาลิกาย ปูเรตฺวา ยถา สิรา นหารู ปญฺญายนฺติ ชงฺฆา จ เตลนาฬิกา วิย โหติ เอวํ มิลาเปตุํ สกฺกา โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปูเรตฺวาติ ปทํ สกฺกาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อุปนาหํ พนฺธิตฺวา ฯ เป ฯ มิลาเปตุํ สกฺกา โหตีติปิ ปาโฐ ฯ กิญฺจิ[๑] ปน โปตฺถเก สกฺกา โหติ อุปนาหํ ฯ เป ฯ มิลาเปตุํ สกฺกา โหตีติ ปาโฐ ทิสฺสติ

๑. อตฺถิ ฯ

[ปา.๑๘๔ ส.๑๐๓]

โส น ยุตฺโต ฯ

[๔๑๑] อริสญฺจ ภคนฺทโร จ ปิตฺตญฺจ เสมฺโห จ กาโส จ โสโส[๑] จ อริส...โสสา เต อาทโย เยสํ เต อริส...โสสาทโย ฯ นิจฺจํ อาตุรํ ยสฺส โส นิจฺจาตุโร ฯ อเตกิจฺโจ โรโค ยสฺส โส อเตกิจฺฉโรโค ฯ

[๔๑๒] อติทีโฆ วา โหติ อญฺเญสํ สีสปฺปมาณนาภิปฺปเทโสติ ชโน อตีทีโฆ โหติ กถํ อญฺเญสํ ชนานํ สีสปฺปมาโณ นาภิยา ปเทโส ฯ ฌาปิตกฺเขตฺตขานุโกติ ฌาปิโต เขตฺตวิชฺชมาโน ขานุโก ฯ ปมชฺชิตปตฺตมฺพโลเหน สมานวณฺโณ ยสฺส โส ปมชฺชิต...วณฺโณ ฯ มนฺทมํสโลหิโตติ อปฺปมํสโลหิโต ฯ

[๔๑๓] กุฏกุฏสีโสติ[๒] อเนเกสุ ฐาเนสุ ปิณฺฑิมํสสีโส ฯ ปาณเกหีติ ปทํ ขายิต อิติ ปเท กตฺตา ฯ ชาติปลิเตหีติ ชาติโต ปลิเตหิ ทหรกาลโต ปลิเตหีติ อตฺโถ ฯ อาทิตฺเตหีติ อคฺคินา อาทิตฺเตหิ วิย ฯ ชาลพทฺเธนาติ ชาเลน พทฺเธน ฯ วาสิโกเณนาติ วาสิยา โกเณน ฯ

[๔๑๔] ชตุกกณฺโณติ วคฺคุลิกณฺณสทิสกณฺโณ ฯ โยนกชาติโกติ วิตฺถารวิทฺธกณฺณวนฺโต[๓] โยชนกชาติโก ฯ สภาโวเยว หิ โส ตสฺสาติ หิ สจฺจํ โส กณฺโณ ตสฺส โยนกชาติกสฺส

๑. สาส. ๒. กุฏกุฏก...อิถิ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. ...กณฺณวา ฯ

[ส.๑๐๓..๑๐๕]

สภาโวเยว ฯ วงฺกิตกณฺโณ วาติ อิมสฺส วิวรณํ โคภตฺต-
นาฬิกายาติอาทิ ฯ โคภตฺตนาฬิกาย อคฺคสทิเสหีติ โคณสฺส
ภุญฺชาปนนาฬิกาย โกฏิสทิเสหิ ฯ

[๔๑๕] อติปิงฺคลกฺขีติ วิฬารกฺขี ฯ มธุปิงฺคลนฺติ[๑] มธุ-
วณฺณปิงฺคลํ ฯ นิปฺปขุมกฺขีติ นิลฺโลมกฺขี ฯ อกฺขิปาเกนาติ
อกฺขิทลสฺส ปาเกน ฯ

วิปิฏฺฐนาสิโกติ อนุนฺนตนาสิโก ฯ สุกตุณฺฑสทิสายาติ[๒] สุวสฺส
ตุณฺฑสทิสาย ฯ

ขรกมณฺฑูกสฺเสวาติ มหามุขมณฺฑูกสฺส อิว ฯ อุปกฺกํ
อติปกฺกํ มุขํ ยสฺส โส อุปกฺกมุโข ฯ ทุคฺคนฺธํ กุณปํ วิย มุขํ
ยสฺส โส ทุคฺคนฺธกุณปมุโข ฯ

[๔๑๖] อสุรเปตสฺส ทนฺตา วิย ทนฺตา ยสฺส โส อสุร-
ทนฺโต ฯ กเถนฺตสฺเสว นิกฺขนฺตทนฺโต ปญฺญายาติ โน อกเถนฺตสฺส
ปญฺญายติ ฯ นตฺถิ ทนฺตา ยสฺส โส นิทฺทนฺโต ฯ

นตฺถิ มสฺสุทาฐิกา ยสฺส โส นิมฺมสฺสุทาฐิโก ฯ ภฏฺฐจํ
อํสกูฏํ ยสฺส โส ภฏฺฐจอํสกูโฏ ฯ โคธา วิย คตฺตํ ยสฺส โส
โคธาคตฺโต ฯ

๑. มธุปิงฺคลกฺขินฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. สูกร...อิติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว
ยุตฺตตโร ฯ

[สํ.๑๐๕.๑๐๖]

สพฺพํ จ เอตํ กจฺฉุคตฺโต วาติอาทิ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ วินิจฺฉโย ปเนตฺถาติ เอตฺถ กจฺฉุตตฺตาทีสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ มหาอานิสโทติ มหากฏิมํโส ฯ

[๔๑๗] ปสนฺนนฺโธติ ปสนฺนภาววิคเมน อนฺโธ ฯ อุปหโต ปสาโท ยสฺส โส อุปหตปฺปสาโท ฯ อุภยมฺปีติ มหาปจฺจรี-มหาอฏฺฐกถาสุ วุตฺตวจนํ ฯ

สงฺกุฏิโต ปาโท ยสฺส โส สงฺกุฏิตปาโท ตสฺส ภาโว สงฺกุฏิตปาทตฺตํ ฯ พาหิรนฺเตนาติ[๑] พาหิโร จ โส อนฺโต จาติ พาหิรนฺโต ฯ จงฺกมนขญฺโชติ คมเนน ขญฺโช ฯ

ปุคฺคโล อปฺปตฺโต โอสารณนฺติ ปุคฺคโล โอสารณํ ปเวสนํ อปฺปตฺโต อนารโห ฯ ตนฺติ ปุคฺคลํ ฯ ตสฺสาติ ตสฺส อตฺถิ ภิกฺขเวติอาทิวจนสฺส ฯ

[๔๑๘] ปริหาโร นตฺถีติ รกฺขนํ นตฺถิ อาปตฺติ โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ อิติ มนสิกตฺวา ฯ ลทฺโธ ปริหาโร เยน โส ลทฺธปริหาโร ฯ นิสฺสโย กรณีโย เยน โส นิสฺสยกรณีโย ฯ คเหตฺวาติ ปทํ วุตฺถ อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ปวิสตีติ ปเท วา ฯ วสนฺเตนาปีติ อปิสทฺโท สมานตฺโถ ฯ สตฺถํ วาติ ชงฺฆสตฺถาทิสตฺถํ ฯ วสฺสาเน อาคเตปีติ นาวาย คจฺฉนฺตสฺส

๑. พาหิรตฺเตนาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๘๕ ส.๑๐๗..๑๑๐]

ภิกฺขุสฺส วสฺสาเน สมฺปตฺเตปิ ฯ คิลาเนนาติ ปทํ ยาจิยมาเนนาติ ปเท กตฺตา ฯ คิลานุปฏฺฐาเกน วุจฺจมาโนปิ คิลาโน ฯ

อิมญฺหิ ปริหารนฺติ หิ สจฺจํ อิมํ อาปตฺติรกฺขนํ เนว โสตาปนฺโน ลภติ โสตาปนฺโน นิสฺสยํ อคฺคเหตฺวา อาปตฺติโต มุตฺโต นาม นตฺถีติ อธิปฺปาโย ฯ น ถามคตสฺสาติ ถามคตสฺส ฯ เป ฯ ลาภี ปุคฺคโล อิมํ ปริหารํ น ลภติ ฯ กถา วาติ กถนํ ฯ

[๔๑๙] ปวารณาสงฺคโหปิ เอตสฺเสวาติ ปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมายํ ปวารณา กาตพฺพาติ ปวารณาย ปริจฺฉินฺนํ ปจฺจุกฺกฑฺฒนํ เอตสฺเสว ตรุณสมถวิปสฺสนสฺส ปุคฺคลสฺส ภควตา อนุญฺญาตํ ฯ นิสฺสย- ทายเก อาจริเย ปวาเรตฺวา อญฺญตฺถ คเต โส ปุคฺคโล คจฺฉิสฺสติ ตทา สมาธิ น สณฺฐาติ ตสฺมา ตรุณสมถวิปสฺสเนน ปุคฺคเลน วสฺสํ วุตฺเถนาปิ อปฺปวาเรตฺวา ปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมายํ ปวาเร- ตพฺพนฺติ ภควตา อนุญฺญาตาติ อธิปฺปาโย ฯ

[๔๒๐] เอเกน เอกสฺส อญฺเญน อิตรสฺสาติ เอเกน อาจริเยน เอกสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส อญฺเญน อาจริเยน อิตรสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส กมฺมวาจํ อนุสฺสาเวนฺเตน อุปสมฺปาเทตุํ อนุชานามิ ฯ อิตรสฺสาปีติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต กสฺมา ฏีกายํ ปุริมนเยเนว ฯ เป ฯ เอเกน เอกสฺส อญฺเญน อิตรสฺสาติ- อาทินาติ วจนโต ฯ ทฺวีหิ วา ตีหิ วา อาจริเยหิ วิสุํ ฯ เป ฯ เทฺว

[สี.๑๑๐.๑๑๑]

ติสฺโส วา กมฺมวาจา กาตพฺพาติ เอเกน อาจริเยน เอกสฺส อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส กมฺมวาจา กาตพฺพาติ เอวํ เอกปฺปหาเรเนว เทฺว ติสฺโส วา กมฺมวาจา กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ สเจ ปน นานาอุปชฺฌาติ อุปชฺฌายสทฺเทน สมานตฺโถ อาการนฺโต อุปชฺฌาสทฺโทติ ทสฺเสติ ฯ อิทํ สนฺธาย หีติ หิ สจฺจํ นานาอุปชฺฌา เอโก อาจริโยติ อิทํ วจนํ สนฺธาย น เตฺวว นานูปชฺฌาเยนาติ เอโส ปฏิกฺเขโป ฯ ปจมํ ฯ เป ฯ ตพฺโพติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๔๒๑] สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ อิตฺถนฺนาโมติ เอตฺถายมธิปฺปาโย ฯ อุปสมฺปทากมฺมํ วตฺถุญตฺติอนุสฺสาวน-สีมาปริสสมฺปตฺติวเสน อกุปฺปํ โหติ ฯ วิตฺถารกถา ปน กงฺขา-วิตรณิยํ พุทฺธโฆสาจริเยน วุตฺตนเยน เวทิตพฺพา ฯ อยํ อิตฺถนฺ-นาโมติ เอตฺถ อยํสทฺโท อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส ทูรโต สมีปมาคต-ภาวํเยว สนฺธาย วุตฺโต ฯ ตถา หิ วุตฺตํ อมุมฺหิ โอกาเส ติฏฺฐาหีติ ฯ อยํ โข ภควา สกฺเกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมินฺติ-อาทีสุ หตฺถปาเส อฏฺฐิตํ ภควนฺตํ สนฺธาย วุตฺโต โหติ ฯ

[๔๒๒] วตฺถุโต กมฺมโต เจว อนุสฺสาวนสีมโต
ปริสโตติ ปญฺเจว กมฺมโทสา ปกาสิตาติ

วินยวินิจฺฉยปาโฐ ฯ

[ปา.๑๘๗..๑๙๑ ส.๑๑๑]

[๔๒๓] วินยวินิจฺฉยฏีกายญฺจ ปญฺเจวาติ เอวกาเรน กมฺม-โทสานํ เอตํ ปรมตฺตํ ทสฺเสติ ฯ ยถานิกฺขิตฺตกมฺมโทสมาติกา-นุกฺกเมน กมฺมวิปตฺตึ วิภชิตฺวา ทสฺเสตุมาห สมฺมุขาติอาทึ ฯ

สงฺฆธมฺมวินยปุคฺคลสมฺมุขตาสงฺขาตํ จตุพฺพิธํ สมฺมุขาวินยํ อุปเนตฺวา กาตพฺพํ กมฺมํ สมฺมุขากรณียํ นาม ฯ

ตตฺถ ยาวติกา ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา ตตฺตกา อาคตา โหนฺติ ฉนฺทารหานํ ฉนฺโท อาหโฏ โหติ สมฺมุขีภูตา น ปฏิกฺโกสนฺติ อยํ สงฺฆสมฺมุขตา ฯ

เยน ธมฺเมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน สงฺโฆ ตํ กมฺมํ กโรติ อยํ ธมฺมสมฺมุขตา วินยสมฺมุขตา ฯ ตตฺถ ธมฺโมติ ภูตวตฺถุ ฯ วินโยติ โจทนา เจว สารณา จ ฯ สตฺถุสาสนํ นาม ญตฺติสมฺปทา เจว อนุสฺสาวนสมฺปทา จ ฯ

ยสฺส สงฺโฆ กมฺมํ กโรติ ตสฺส สมฺมุขภาโว ปุคฺคล-สมฺมุขตา ฯ

เอวํ จตุพฺพิเธน สมฺมุขตา วินยสมฺมุขตา[๑] ฯ

ตตฺถ เอวํ จตุพฺพิเธน สมฺมุขาวินเยน สงฺฆกมฺมํ กรณียนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ อสมฺมุขา กโรติ จตุพฺพิธลกฺขณโต เอกมฺปิ ปริ-หาเปตฺวา กโรติ ตํ กมฺมํ วตฺถุวิปนฺนํ สมฺมุขาวินยสงฺขาเตน วตฺถุนา วิกลกํ อธมฺมกมฺมนฺติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อุปสมฺปทา-

๑. สมฺมุขาวินโยติ ภเวยฺย ฯ

เปกฺขสฺส หตฺถปาเส จิตฺตสฺสาปิ อฏฺจิตฺตสฺสาปิ อุปสมฺปทา รุหตีติ คเหตพฺพํ ฯ

[๔๒๔] ยํ ปน วิมติวิโนทนิยํ เตน จ หตฺถปาเส ฐิตฺเสว อุปสมฺปทา รุหตีติ[๑] สิชฺฌติ หตฺถปาสโต พหิ ฐิตสฺส อยนฺติ น วตฺตพฺพโตติอาทิ วุตฺตํ ตํ วิมติวิโนทนีการกาจริยสฺเสว มตํ ยญฺจ อุปสมฺปทาเปกฺขวิรหิตานํ อุโปสถกฺขนฺธเก ปฏิกฺขิตฺตานํ คหฏฺฐาทิอนุปสมฺปนฺนานญฺเจวาติ วุตฺตํ ตํ น คเหตพฺพํ กสฺมา อุโปสถกฺขนฺธเก สามเณน อนุปสมฺปนฺนานํ วุตฺตตฺตาติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[๔๒๕] เมตพฺพาติ คณิตพฺพา ปริจฺฉินฺทิตพฺพา ฯ เอตฺถ จาติ อุตฺปฺปมาณนฺติ ปเท ฯ ยสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ โส จ โขติ โส อุตุ ฯ สํ เอกโต คียติ กถิยตีติ สงฺคีติ กมฺมสาธนํ ฯ กตฺวาติ ปทํ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตฺวํ ปฏฺโจ วเทยฺยาสิ ฯ

ตสฺส ภิกฺขุโน ฯ เสสํ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ ปเทสุ เสสํ วจนํ ฯ

[๔๒๖] วินยมฺหิ มหตฺเถ[๒] จ ฯ เป ฯ ปฏิปชฺชติ โยนิโสติ ปาปิจฺเฉ ภิกฺขู นิคฺคเห เจว[๓] นิคฺคหกรเณ ลชฺชีนํ ภิกฺขูนํ

๑. อยํ อิติสทฺโท อติเรโก วิย ขายติ สิชฺฌตีติ ปทํ หิ วิวรณนฺติ เม มติ ฯ
๒. มหตฺเถสุ ๓. นิคฺคหานญฺจ ปาปิจฺเฉ ฯ

ปคฺคเหปิจ॰ เปสลานํ ปิยสีลานํ ภิกฺขูนํ สุขาวเห สุขชนเก มหตฺเถ จ วินยมฺหิ ยถาตฺถการี สภาวานุรูปํ กโรนฺโต สาสนาธารเณ เจว สาสนสฺส อาธารณภูเต สพฺพญฺญุชินโคจเร สพฺพญฺญุชินสฺส อารมฺมณภูเต อนญฺญวิสเย อญฺเญสํ อวิสเย สุปฺปญฺญตฺเต อสํสเย มหาวคฺคจุลฺลวคฺคสงฺขาเต ขนฺธเก วินเย เจว ปริวาเร จ ปาราชิก-กณฺฑปฺปาจิตฺติยสงฺขาเต มาติเก กุสโล ภิกฺขุ ยสฺมา โยนิโส ญาเณน ปฏิปชฺชติ นาม โหติ ตสฺมา อุทฺทานํ ปวกฺขามีติ สมฺพนฺโธ ฯ

นิคฺคเห เจว ปคฺคเหปิจาติ ปททฺวยํ สุขาวเหติ ปเท อาธาโร ฯ

มหาขนฺธกสฺส อตฺถวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ปคฺคเหสุ จ อิติ ปาลิ ฯ

[ปา.๑๙๗.๑๙๘]

อุโปสถกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๔๒๗] อุโปสถกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ เอตฺถ ปเท ฯ เอเตสํ ปุคฺคลานํ ฯ เตสํ ติตฺถิยานํ ฯ

นนุ จ สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติเยน ภวิตพฺพํ อถ กถํ ทุกฺกฏาปตฺติ โหตีติ อาห สา จ โข น มุสาวาทลกฺขเณ-นาติอาทึ ฯ อกิริยโต สมุฏฺฐานา อกิริยสมุฏฺฐานา ฯ

วุตฺตเมวตฺถํ ปาลิยา สาเธตุํ วกฺขติ หีติอาทิมาห ฯ อนาลปนฺโต ฯ เป ฯ จินฺติตาติ วจนํ ปริวาเร เสทโมจนคาถาสุ อุปาลิตฺเถโร วกฺขติ ฯ

[๔๒๘] เกนจิ มนุเชน วาจาย อนาลปนฺโต ภิกฺขุ ปเร ปุคฺคเล สนฺธาย คิรํ สทฺทํ โน จ ภเณยฺย วาจสิกํ วาจโต สมุฏฺฐิตํ อาปตฺตึ อาปชฺเชยฺย กายิกํ อาปตฺตึ น อาปชฺเชยฺย เอสา ปญฺหา กุสเลหิ จินฺติตา ฯ

อุทฺทิสิยติ สรูเปน กถิยตีติ อุทฺเทโส ปาฏิโมกฺขํ เอว อุทฺเทโส ปาฏิโมกฺขุทฺเทโส ฯ

[๔๒๙] ปกติจาริตฺตวเสนาติ พหุตราวาสิกาทิปฺปจฺจเยน วินา ปกติยา กาตพฺพวเสน ฯ จริตพฺพํ กาตพฺพนฺติ จาริตฺตํ ปกติยา จาริตฺตํ ปกติจาริตฺตํ ฯ สกินฺติ เอกสฺมึ วาเร ฯ ตถารูเป ปจฺจเย

[ปา.๒๐๗ ส.๑๑๔.๑๑๕]

สตีติ อญฺญสฺมึปิ จาตุทฺทเส อุโปสถํ กาตุํ อนุรูเป อาวาสิกา
พหุตรา โหนฺตีติเอวมาทิเก ปจฺจเย สติ ฯ อาวาสิกานํ
อนุวตฺติตพฺพนฺติ อาวาสิเกหิ อชฺชุโปสโถ จาตุทฺทโสติ ปุพฺพกิจฺเจ
กยิรมาเน อนุวตฺติตพฺพํ น ปฏิกฺโกสิตพฺพํ ฯ วจนโตปิ จาติ
อปิสทฺโท สกึ ปกฺขสฺส จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วาติ วจนํ
อเปกฺขติ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ เอตํ เวทิตพฺพนฺติ ยสฺมึ
ตสฺมึ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วาติ เอตํ อตฺถชาตํ ปณฺฑิเตน
เวทิตพฺพํ ฯ

[๔๓๐] วินยธเรนาติ ปทํ ปุจฺฉิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ปุจฺฉิ-
ตพฺพนฺติ ปทํ ภาววาจกํ ฯ ปพฺพโต ภนฺเตติ อุปสมฺปนฺนาทีสุ
เยน เกนจิ ปพฺพโต ภนฺเตติ วุตฺเต ปุน วิยนธเรน ฯ เป ฯ
ปุรตฺถิมาย อนุทิสายาติอาทีสุ ปุรตฺถิมาย อนุทิสาย กึ นิมิตฺตํ ฯ เป ฯ
อุตฺตราย อนุทิสาย กึ นิมิตฺตนฺติ วินยธเรน ปุจฺฉิตพฺพํ อุทกํ
ภนฺเตติ วุตฺเต เอตํ อุทกํ นิมิตฺตนฺติ นิมิตฺตํ กิตฺเตตพฺพนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถ อุตฺตราย อนุทิสาย อฏฺฐตฺวา ปุน ปุรตฺถิมาย
ทิสาย กึ นิมิตฺตนฺติ ปุจฺฉิตพฺพํ ปพฺพโต ภนฺเตติ วุตฺเต
เอโส ฯ เป ฯ ฐเปตพฺพํ ฯ

เอวญฺหีติ หิ สจฺจํ เอวํ กิตฺตเนน ฯ อนนฺตรนฺติ ปทํ
อถาติ ปทสฺส อตฺโถ อถาติ วา ปจฺฉา ฯ สมฺมนฺนิตพฺพาติ

[ปา.๒๐๗ ส.๑๑๕.๑๑๖]

พนฺธิตพฺพา ฯ ตตฺถาติ เตสุ สีมานิมิตฺเตสุ นิทฺธารณํ ตตฺถาติ วา ติสฺสํ สีมายํ อาธาโร ฯ กิตฺติตานีปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ พหุกฺขตฺตุํ กิตฺติตานิ นิมิตฺตานิ กิตฺติตานิ นามาติ ญาเปติ ฯ

[๔๓๑] ติกฺขตฺตุํ สีมามณฺฑลํ สมฺพนฺธนฺเตนาติ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ทุติยมฺปิ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ตติยมฺปิ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามีติ ติกฺขตฺตุํ กถนํ วิย วินยธเรน สยํ เอกสฺมึเยว ฐาเน ฐตฺวา ติกฺขตฺตุํ นิมิตฺตกิตฺตนาวจเนเนว สีมามณฺฑลํ พนฺธนฺเตนาติ อตฺโถ ฯ สีมามณฺฑลนฺติ ปทํ สมฺพนฺธนฺเตนาติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๔๓๒] อิตโรปีติ[1] วาลิการาสิโต อิตโรปิ สุทฺธปํสุปพฺพตาทิโก ปพฺพโต ฯ โอมกตโรติ[2] ขุทฺทกตโร ฯ ปพฺพโต เอว นิมิตฺตํ ปพฺพตนิมิตฺตํ ฯ ตญฺหีติ หิ สจฺจํ ตํ เอกาพทฺธํ ปพฺพตํ กิตฺเตนฺ-เตนาปีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺมาติ เอเกน วฏฺฏนฺเตน ฯ ตนฺติ ปพฺพตํ ฯ ปรมกิตฺติตนิมิตฺตา พหิทฺธา กตฺวา ฯ ตสฺสาติ ตสฺส ปเทสสฺส ปรโต ปรภาเค ฯ ปพฺพเตติ ปทํ ชาต อิติ ปเท อาธาโร ฯ ชาตรุกฺขวมฺมิกาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[๔๓๓] ทฺวตฺตึสปลคุฬปิณฺฑปฺปมาณตา สณฺฐานโต คเหตพฺพา

๑-๒ อิทํ ปททฺวยํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ส.๑๑๖.๑๑๗]

น ตุลคณนาวเสน ภารโต ปลปริมาณญฺจ มคธตุลาย คเหตพฺพํ สา จ โลกิยตุลาย ทฺวิคุณาติ วทนฺตีติ วิมติวิโนทนิยํ วุตฺตํ ฯ

สณฺฐานโตติ ทฺวตฺตึสปลคุฬปิณฺเฑน สทิสโต ฯ ตุลายาติ คณนาตุลาย น สงฺขฺยาตุลาย ฯ

[๔๓๔] วินยตฺถมญฺชุสายํ นาม กงฺขาวิตรณีฏีกายํ ปน ทฺวตฺตึสปลคุฬปิณฺฑปริมาโณติ ถูลตาย น ตุลาคณนาย ตตฺถ เอกปลํ นาม ทสกพญฺชนฺติ วทนฺตตีติ พุทฺธนาคตฺเถเรน วุตฺตํ ฯ

ถูลายาติ รสฺสกา อณุกถูลาติอาทีสุ วิย มหนฺตตาย ฯ

[๔๓๕] จตฺตาโร วีหโย คุญฺชา เทฺว คุญฺชา มาสโก ภเว
เทฺว อกฺขา มาสกา ปญฺจ อกฺขานิ ธรณมฏฺฐกํ
ฯ เป ฯ ธรณานิ ปลํ ทสาติ

อภิธานปฺปทีปิกายํ โมคฺคลฺลานตฺเถเรน วุตฺตํ ฯ

เทฺวปญฺจ มาสกา อกฺขา นาม อกฺขานํ อฏฺฐกํ ธรณํ นาม ทส ธรณานิ ปลํ นาม ฯ

[๔๓๖] ตโตติ ทฺวตฺตึสปลคุฬปิณฺฑปริมาณปาสาณโต ฯ อิฏฺฐกา วา มหนฺตาปิ น วฏฺฏตีติ เอเตน ปาสาโณ อิฏฺฐกปฺ-ปมาโณ มหนฺโต วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ นิมิตฺตํ น อุปคจฺฉตีติ อนิมิตฺตุปโค อนิมิตฺตาร โหติ อตฺโถ ฯ ...สงฺขฺยํเยว คจฺฉตีติ

[ส.๑๑๗]

คณนโวหารํ คจฺฉตีติ อตฺโถ ฯ

[๔๓๗] วนนิมิตฺเต วินิจฺฉโย ฯ ตโจ สาโร เยสํ เต ตจสารา ฯ สาโก จ สาโล จ สากสาลา ฯ อนฺโต สาโร เยสํ เต อนฺโตสารา อมฺพชมฺพุปนสาทโย ฯ อนฺโตสาเรหิ มิสฺสกา อนฺโตสารมิสฺสกา ฯ ตญฺจ โข วนํ เหฏฺฐิม ฯ เป ฯ มตฺตมฺปิ วฏฺฏติ ฯ ตโต จตุปฺปญฺจรุกฺขมตฺตโต โอรํ วนํ น วฏฺฏติ ฯ ตโตติ จตุปฺปญฺจรุกฺขมตฺตโต ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ วเน ฯ

[๔๓๘] รุกฺขนิมิตฺเต วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ วํโส จ นฬโก จ สราโว จ วํสนฬกสราวา ฯ ตโตติ วํสนฬกสราวาทิโต ฯ นวมูลสาขานํ อนิคฺคเม กิตฺตนํ วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ โรปิเตติ ปทํ ยุชฺชตีติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ สากรุกฺโข สาลรุกฺโขติปิ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๔๓๙] ชงฺฆมคฺโคติ ปาเทน คนฺตพฺพมคฺโค ฯ สกฏสฺส มคฺโค สกฏมคฺโค ฯ เอตนฺติ เอตํ นิมิตฺตํ ฯ มชฺเฌติ สีมาย มหาทิสานํ อนฺโต เอกํ มคฺคํ อปรํ มคฺคํ ฯ โกณนฺติ สีมาย โกณํ ฯ

[๔๔๐] นทีนิมิตฺเต วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺสาติ ยสฺสา นทิยา โสตํ ปจฺฉิชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ กาเลติ อุปฺปนฺนกาเล

[สี.๑๑๘..๑๒๐]

วสฺสนฺเตติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ อนุ อนุ อฑฺฒมาสํ อนฺวฑฺฒมาสํ อฑฺฒมาเส อฑฺฒมาเสติ อตฺโถ ฯ เอวํ อนุทสาหนฺติอาทีสุ ฯ ยสฺสาติ ยสฺสา นทิยา โสตนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เทเวติ เมเฆ ฯ วลาหเกสุ วิคตมคฺเตสูติ ภาเวน ภาวลกฺขเณ ภุมฺมํ ฯ โสตนฺติ อุทกปฺปวาโห ฯ อีทิเสสูติ อนฺวฑฺฒมาสํ อนุทสาหํ อนุปญฺจาหนฺติ เอวํ อนติกฺกมิตฺวา วสฺสนสภาเวสุ ฯ วุฏฺฐิกาเลสูติ ปทํ น ปจฺฉิชฺชตีติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ จาตุมฺมาเสติ ปทํ น ปจฺฉิชฺชตีติ ปเท อาธาโร อจฺจนฺตสํโยโค วา ฯ

ยตฺถ กตฺถจิ อุตฺตรนฺติยา ภิกฺขุนิยา อนฺตรวาสโก จ เตมิยตีติ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ยตฺถ กตฺถจิ อุตฺตรนฺติยา ภิกฺขุนิยา อนฺตรวาสโก เตมิยตีติ จ เทฺว ปาฐา ฯ อนฺตรวาสโก ติมณฺฑลํ เตมิยตีติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ

นทีปารคมเนปีติ นทิยา ปารสฺส คมเนปิ ฯ อุโปสถาทิ... เณปีติ อุโปสถาทิกสฺส สงฺฆกมฺมสฺส กรเณปิ ฯ ปารยติ นทึ อชฺโฌตฺถริยตีติ ปารา นทิยา ปารา นทีปรา นทีปารา จ สา สีมา จาติ นทีปารสีมา นทีปารสีมาย สมฺมนฺนนํ นทีปาร-สีมาสมฺมนฺนนํ ฯ ยา ปน นที คตาติ สมฺพนฺโธ ฯ อปฺปวตฺต-มานา นทีติ อสนฺทมานา นที ฯ นทีติ ปทํ ลิงฺคตฺโถ ฯ ยา ปน มาติกา ฯ นีตมคฺเคนาติปิ ปาโฐ ฯ นทึ ภนฺทิตฺวาติ นทีกูลํ

[ส.๑๒๐.๑๒๑]

ภินฺทิตฺวา ฯ คจฺฉนฺตีติ ปทํ นทีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๔๔๑] ปาฏิอาทีสูติ ปาฏิอาทีสุ ภาชเนสุ ฯ อาวาโฏ จ โปกฺขรณี จ ตฬาโก จ ชาตสโร จ โลณิสมุทฺโท จ อาวา-...สมุทฺโท ฯ อฏฺฐิตนฺติ สนฺทมานํ ฯ อุทกํ วหตีติ อุทกวาหกา อุทกวาหกา จ สา มาติกา จาติ อุทกวาหกมาติกา ฯ โอฆนที จ อุทกวาหกมาติกา จ โอฆ...มาติกา ฯ

ฐิตํ ปน อุทกํ วฏฺฏฏีติ อนฺตมโส สูกรขตายปิ ฐิตํ อุทกํ คามทารกานํ กีฬนวาปิยํปิ ฐิตํ อุทกํ สเจ ยาวกมฺมวาจา-ปริโยสานํ ติฏฺฐติ อปฺปํ วา ฯ เป ฯ อุทกํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สูกเรน ขตา สูกรขตา วาปี ฯ

ตนฺติ ปาสาณราสิอาทิกํ ฯ กาตุญฺจ กาเรตุญฺจาติ ปททฺวยํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ภาเว ตุํปจฺจโย ฯ ลาภสีมายํ ปาสาณ-ราสิอาทิกรณํ น วฏฺฏติ ฯ กสฺสจีติ กสฺสจิ ชนสฺส ฯ เอตฺถาติ สมานสํวาสกสีมายํ ปาสาณราสิอาทิกรณํ วฏฺฏติ ฯ

[๔๔๒] สีมา สมฺมนฺนิตฺนฺติ สีมาย พนฺธนํ ฯ สา ตีหีติ สา สีมา ตีหิ นิมิตฺเตหิ พทฺธา ฯ จตูหีติ สา สีมา จตูหิ นิมิตฺเตหิ พทฺธา ฯ ตโตติ เตหิ จตูหิ นิมิตฺเตหิ ฯ ตนฺติ สีมํ ฯ พนฺธิตุ-กาเมหิ ภิกฺขูหิ เปเสตพฺพํ สนฺนิปาเตตพฺพาติ ปททฺวเย[๑] กตฺตา ฯ

๑. น เกวลํ อาหราเปตพฺโพติ ปเทปิ ฯ

[สี.๑๒๑.๑๒๒]

สามนฺตวิหาเรสูติ ปทํ ภิกฺขูนนฺติ[๑] ปเท อาธาโร ฯ ปุจฺฉิตฺวา
ฐเปตฺวาติ ปททฺวยํ พนฺธิตุกามาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

พทฺธา สีมา เยสุ เต พทฺธสีมา พทฺธสีมา จ เต วิหารา
จาติ พทฺธสีมวิหารา ฯ ทิสาสุ จรณํ ทิสาจาโร ทิสาจารา
นิยุตฺตา ทิสาจาริกา ทิสาจาริกา จ เต ภิกฺขู จาติ ทิสาจาริก-
ภิกฺขู ฯ

นิสฺสญฺจารสมเยติ ปทํ พนฺธิตุ อิติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ
ขิปนฺติ เอตฺถาติ เขตฺตํ คาโม เอว เขตฺตํ คามกฺเขตฺตํ ฯ
ตตฺถาติ เตสุ วิหาเรสุ นิทฺธารณํ[๒] ฯ พทฺธสีมา เย วิหารา ฯ
เตสุ วิหาเรสุ ฯ พทฺธา สีมา เยสุ วิหาเรสุ เต พทฺธสีมา ฯ

[๔๔๓] เตหิปิ ภิกฺขูหิ อาคนฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา
ภาววาจโก ตพฺพปฺปจฺจโย ฯ ตโตติ นานาคามกฺเขตฺตโต ฯ

สมานสํวาสตฺถํ สมฺมตา สีมา สมานสํวาสกสีมา ฯ
อวิปฺปวาสตฺถํ สมฺมตา สีมา อวิปฺปวาสสีมา ฯ

สนฺนิปติเตสุ อาหเฏสูติ ปททฺวยํ ฐเปตฺวาติ ปเท ลกฺขณ-
กิริยา ฯ มคฺเคสุ นทีติตฺถคามทฺวาราทีสุ จาติ ปททฺวยํ ฐเปตฺวาติ
ปเท อาธาโร ฯ อาคนฺตุกภิกฺขูนนฺติ ปทํ อานยนตฺถํ กรณตฺถนฺติ
ปททฺวเย กมฺมํ ฯ

๑. ภิกฺขูติ ฯ ๒. ตตฺถาติ คามกฺเขตฺเตติ เม มติ ฯ

[สี.๑๒๒.๑๒๓]

หตฺถปาโส นาม ทิยฑฺฒหตฺถปฺปมาโณ ฯ ปาสาณนิมิตฺตาทีหิ นิมิตฺตํ กตฺวา สิยติ พนฺธิยตีติ สีมา สิ พนฺธเน ฯ

[๔๔๔] ขณฺฑสีมาติ ขุทฺทกสีมา ฯ สมนฺตโต ขณฺฑยติ อญฺญาหิ พทฺธสีมาหิ อสงฺกรณกาเวน ปริจฺฉิชฺชิยตีติ ขณฺฑา ขณฺฑา เอว สีมา ขณฺฑสมา ฯ

ตนฺติ ขณฺฑสีมํ ฯ สเจ หีติอาทิ ปากฏกรณํ ฯ ปติฏฺฐาเปตฺวาติ ปทํ กต อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กโต วิหาโร กตวิหาโร ตสฺมึ ฯ สลฺลกฺเขตฺวาติ ปทํ พนฺธิตพฺพาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เหฏฺฐิมปริจฺเฉทนาติ ปทํ คณฺหาตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตโตติ เอกวีสติภิกฺขุคฺคหณโต ฯ นิมิตฺตํ อุปคจฺฉนฺตีติ นิมิตฺตุปคา นิมิตฺตารหาติ อตฺโถ ฯ

[๔๔๕] ตตฺราติ ตาสุ สีมาสุ ตตฺราติ วา ตสฺมึ สีมาพนฺธนาธิกาเร ฯ สมนฺตาติ ปทํ กิตฺเตตฺวาติ ปเท อปาทานํ ฯ อถาติ อนนฺตรํ ฯ ตสฺสา เอว สีมาย ฯ เอวญฺหีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ เอวํ อวิปฺปวาสกมฺมวาจากรเณ สติ ฯ อิติ มนสิกาเรน ฯ

อนฺตรํ เอว อนฺตริกา ภูมิ สีมาย อนฺตริกา สีมนฺตริกา สีมนฺตริกาย จปิตา ปาสาณา สีมนฺตริกปาสาณา ฯ อนุปริยายนฺเตหีติ ปทกฺขิณโต อนุปริยายนฺเตหิ ฯ สีมนฺตริกปาสาณาติ

[ส.๑๒๑.๑๒๔]

สีมนฺตริกาย ภูมิยา ฐปิตปาสาณา ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ตสฺสาติ สมานสํวาสกสีมาย ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ เอวนฺติ พนฺธนสฺส วฏฺฏนภาเว ฯ คามกฺเขตฺตนฺติ คามกฺเขตฺตภาวํ ฯ ภชตีติ คจฺฉติ ฯ

[๔๔๖] ตตฺถาติ ปิฏฺฐิปาสาณาทีสุ ฯ เอตมฺปีติ ปมุขํ ฯ เอวํ สมฺมตายาติ เอวํ วุตฺตนเยน สีมาย พทฺธาย ฯ ถมฺเภสูติ ปทํ ตุลานนฺติ ปเท อาธาโร ตุลานนฺติ ปทํ อุปรีติ ปเท สมฺพนฺโธ อุปรีติ ปทํ กต อิติ ปเท อาธาโร กตปฺปาสาทสฺสาติ ปทํ ตเลติ ปเท สมฺพนฺโธ เหฏฺฐิมตเลติ ปทํ กุฑฺโฑติ ปเท อาธาโร ฯ กุฑฺโฑ อนฺโต โหติ กุฑฺโฑ เอกสมฺพทฺโธ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อสฺสาติ อสฺสา สีมาย ฯ ภิตฺติลคฺเคติ ภิตฺตินิสฺสิตเก ฯ

[๔๔๗] ปพฺพตมตฺถเก ตลนฺติปิ ปาโจ ฯ ตตฺถาติ ปพฺพต-มตฺถเก ฯ เอวนฺติ ปทํ เหฏฺฐา น โอตรตีติ ปเทน โยเชตพฺพํ ฯ อสฺสาติ อกาสปฺปพฺภารสฺส ฯ อถาปิสฺสาติ ยทิปิ อสฺส สปฺปผณสิทสปพฺพตสฺส ฯ เหฏฺฐา เลนสฺสาติ อากาสปฺปพฺภาเร กตเลนสฺส กุฑฺโฑติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

ตเมว ปุน เลนํ ปญฺจหิ ปพฺภาเรหิ วิกปฺเปตฺวา โอตรณา-โนตรณวินิจฺฉยํ ทสฺเสตุมาห สเจ ปน เหฏฺฐาติอาทึ ฯ เหฏฺฐาติ

[สี.๑๒๔..๑๒๗]

ปทํ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ สีมาปริจฺเฉทสฺสาติ ปทํ ปารโตติ
ปเท สมฺพนฺโธ ปารโตติ ปทํ อนฺโตติ ปเท อปาทานํ อนฺโตติ
ปทํ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ อนฺโตติ ปพฺพตสฺส อนฺโต
ปพฺพตมูเลติ อตฺโถ ฯ พหิ สีมา น โอตรตีติ เลนสฺส พหิภูเต
อุปริ สีมาปริจฺเฉทสฺส เหฏฺฐาภาเค สีมา น โอตรติ ฯ พหีติ ปทํ
เหฏฺฐาภาเคติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อสฺสาติ สปฺปผณปพฺพตสฺส
อุปริมสฺสาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อตฺถาปีติ อตฺถิ ฯ โอรโตติ ปทํ
พหีติ ปเท อปาทานํ พหีติ ปทํ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ
พหีติ ปพฺพตสิส พหิ ฯ อนฺโต สีมาติ เลนสฺส จ ปพฺพต-
ปาทสฺส จ อนฺโต ฯ โอตรมานา เหฏฺฐา เลเน น โอตรติ ฯ
อนฺโตติ ปทํ น โอตรตีติ ปเท อาธาโร ฯ ตนฺติ เลนํ ฯ
ตโตติ สปฺปผณปพฺพตโต ฯ อุปฺปฏฺฐํ สีมาธานํ พหิ ปติต
สีมาปมาณญฺเจปิ โหติ พหิ ปติตํ อสีมาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๔๔๘] นีจํ วตฺถุ ยสฺสา สา นีจวตฺถุกา ฯ ตตฺถาติ อุมฺมงฺค-
นทิยํ ฯ สีมามาลเกติ ขณฺฑสีมามาลเก ฯ ตโตติ สาขาโต ฯ
ตตฺถาติ มหาสีมาย ฯ เอวนฺติ ขณฺฑสีมาย วุตฺตนเยน ชาต
อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ มาลกสฺสาติ ขณฺฑสีมางฺคณสฺส ฯ
ปวิสิตฺวาติ ปทํ อากาสฏฺฐิต๑ อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อสฺส

๑. เวหาสํ ฐิตสาขายาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[สี.๑๒๗..๑๒๙]

ภูมิคตาติ อสฺส ภิกฺขุโน ภูมิยํ ฐิตา ฯ อิทญฺจ ลกฺขณนฺติ สีมามาลเก กมฺเม กยิรมาเนติอาทินา วุตฺตลกฺขณํ ฯ ปุริมนเยปีติ[๑] สีมามาลเก วฏฺฏรุกฺโข โหติ ตสฺส สาขา วาติอาทิเก ปุริมนเย ฯ

ตตฺราติ ขณฺฑสีมายํ ฯ ตตฺรฏฺโฐติ ตสฺมึ ปพฺพเต ฐิโต ฯ กสฺมา ปน ปพฺพตฏฺโฐ ภิกฺขุ หตฺถปาสํ อาเนตพฺโพติ อาห พชฺฌมานา เอว หีติอาทึ ฯ ชาตํ ยงฺกิญฺจิ วตฺถุ คจฺฉตีติ ปเท กตฺตา ฯ ยตฺถ กตฺถจีติ ยสฺมึ กิสฺมิญฺจิ ปเทเส คตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ คตนฺติ ปทํ วตฺถูติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๔๔๙] ติโยชนปรมนฺติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ เอติสฺสา สีมาย ฯ สมฺมนฺนนฺเตน ปน มชฺเฌ ฐตฺวา สมฺมนฺนิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ฉโยชนา สีมา โหติ ฯ อิติ[๒] ตสฺมา ตํ การณํ น วฏฺฏติ ฯ จตุรสฺสํ วา ติโกณํ วา สมฺมนฺนนฺเตน สมฺมนฺนิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๔๕๐] นทีปารนฺติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ยา สีมา ปารยติ อชฺโฌตฺถรติ อิติ ตสฺมา สา สีมา ปารา นาม ฯ นทิยาติ ปทํ ปาราติ ปเท กมฺมํ ฯ เอตฺถ ปนาติ เอตสฺมึ

๑. ...นเยนปีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อยํ อิติสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๑๐ ส.๑๒๔.๑๓๐]

นทีปารนฺติ วจเน นทิยา ลกฺขณํ ฯ

[๔๕๑] ยา นาวา วหติ ฯ ปริจฺเฉเทนาติ ปทํ วหตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ สเจ ปน สา นาวา ชเนน นีตา วา เถเนหิ โจเรหิ วา หตา หริตา อวสฺสํ ลพฺภเนยฺยา ยา ปน นาวา ธุวนาวา ว โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วาเตนาติ ปทํ ฉินฺน อิติ ปเท กรณํ ฯ ฉินฺนํ พนฺธนํ ยสฺสา สา ฉินฺนพนฺธนา ฯ วีจีหีติ ปทํ นีตาติ ปเท กตฺตา ฯ โอคเตติ ขยํ คเต ฯ อุสฺสาทิตาปีติ อุกฺขิตฺตาปิ ฯ วิสงฺขตํ วิทฺธํสิตํ ปทรํ ยสฺสา สา วิสงฺขตปทรา ฯ มหาปทุมตฺเถโร มหาสุมตฺเถโรติ เทฺว เถรา ลงฺกาทีปวาสิโน ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ ธุวนาวาติ วจเน ฯ

[๔๕๒] ยตฺถาติ ยสฺสํ นทิยํ อตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ รุกฺขสงฺฆาฏมโย วา ปทรพทฺโธ วาติ ปททฺวยํ ชงฺฆสตฺถเสูติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ รุกฺขสงฺฆาฏมโยติ รุกฺขสงฺฆาเฏน กโต ฯ ชงฺฆสตฺถเสตุ วาติปิ ปาโฐ ฯ สญฺจรณโยโคติ[๑] สญฺจรณสฺส อนุรูโป ฯ เตน สญฺจริตุนฺติ เตน กตเสตุนา สญฺจริตุํ น สกฺกา โหติ ฯ ยถายนฺติ จ ยตฺถายนฺติ จ เทฺว ปาฐา เตสุ ปุริมปาโฐ น ยุตฺโต ฯ ยสฺสํ นทิยํ อยํ ธุวนาวา ฯ เป ฯ ตุ วา ฯ ยถาวุตฺตปฺปการาติ ปน ยุชฺชติ ฯ คาวุตมตฺตพฺภนฺตเรปิ

๑. ...โยคฺโคติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๑๑ ส.๑๓๐..๑๓๑]

วิชฺชมานา ธุวนาวา ธุวเสตุ วา วฏฺฏติ เอวํปิ นาวาเสตุมฺหิ วิชฺชมาเน สีมาสมฺมนฺนนํ วฏฺฏติ ฯ

[๔๕๓] สมฺมนฺนนฺเตน อตฺตานํ ปริกฺขิปนฺเตน ภิกฺขุนา นิมิตฺตํ กิตฺเตตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ อุปริโสเต นิมิตฺตกิตฺตนโต ฯ ตสฺสาติ ปริจฺเฉทสฺส ฯ ตโตติ ปรตีเร นิมิตฺตกิตฺตนโต ฯ วเสนาติ ปทํ กิตฺเตตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ยาว อุปริโสเต ปฐมกิตฺติตนิมิตฺตสฺส สมฺมุขาตีเร๑ นิมิตฺตํ อตฺถิ ตาว กิตฺเตตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ยาว อุปริโสเตติ อุปริโสตโต ยาว ฯ อถาติ อนนฺตรํ ฯ ฉเปตฺวา นทินฺติ นที ฉเปตฺวา ฯ วิสุํนทีสีมา เอว หิ สาติ หิ สจฺจํ สา นที วิสุํนทีสีมาเอว ฯ

[๔๕๔] อตฺตนาติ ปทํ ฐิต อิติ ปเท กตฺตา ฯ อถาติ อนนฺตรํ ฯ ปรตีเรติ ปทํ สมฺมุขฏฺฐาเนติ ปเท อาธาโร โอริมตีเรติ ปทํ นิมิตฺตสฺสาติ ปเท อาธาโร ฯ ตโตติ สมฺมุขฏฺฐาเน นิมิตฺตกิตฺตนโต ฯ ปุริมนเยเนวาติ ปทํ กิตฺเตตพฺพนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ยาว อุปริโสเต ปฐมกิตฺติตนิมิตฺตสฺส สมฺมุขา นิมิตฺตํ อตฺถิ ตาว กิตฺเตตพฺพํ ฯ

อถ วิหารสีมาปริจฺเฉทนิมิตฺตสฺสาติ อถ ตทา วิหารสีมา-ปริจฺเฉทสฺส นิมิตฺตสฺส ฯ อุชุกเมวาติ ปทํ สมฺมุขีภูเตติ ปทสฺส

๑. สมฺมุขา นทีตีเรติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[สํ.๑๓๑.๑๓๒]

กิริยาวิเสสนํ สมฺมุขีภูเตติ ปทํ โอริมนฺเตติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตโตติ โอริมนฺเต นิมิตฺตกิตฺตนโต ฯ โอริมนฺเตติ นิมิตฺต-สมฺมุเขติ๑ ปเท อาธาโร ฯ นิมิตฺตสมฺมุเขติ นิมิตฺตสฺส สมฺมุขภูเต ปาริมนฺเตติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตโต ปาริมนฺเต นิมิตฺตกิตฺตนโต ปรํ ปุริมนเยเนว กิตฺเตตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปรตีเรติ นทิยา ปรตีเร ฯ สพฺพปฺปจฺเมน นเยนาติ สเจ อนฺโตนทิยํ ทีปโก โหติ ตํ อนฺโตสีมายนฺติอาทินา วุตฺเตน สพฺพปฺปจฺเมน นเยน ฯ

[๔๕๕] อสฺสาติ เตน ภิกฺขุนา ฯ อิทญฺจาติ ยโต ปาฏิ-โมกฺขํ สุณาตีติ วจนํ ฯ อสฺสุณนฺตสฺสาปีติ อสฺสุณนฺเตนปิ ฯ ปาสาโณ จ อิฏฺฐกา จ ทารุขณฺโฑ จ ทณฺฑโก จ ปาสาณ... ทณฺฑกา ฯ นิมิตฺตุปกานิ วา นิมิตฺตุปคานิ วาติ จ เทฺว ปาฐา ฯ เถเรหิ ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สพฺเพเหว ฯ เป ฯ กาตพฺโพติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เอตฺถาติ โปราณกา-วาเส ฯ ตตฺถาติ อาวาเส ฯ ตตฺถาติ ปจฺฉา อุฏฺฐิตาวาเส ฯ ยตฺถ วา ปน ฯ เป ฯ ติ เอตฺถาปิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ เถรสฺส วิหาเร ฯ โส วิหาโร ฯ เถรสฺสาติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เอตฺถาติ ตุมฺหากํ วิหาเร ฯ ตตฺถ อาวาเส ฯ คนฺตุํ คมนํ ฯ

๑. นิมิตฺตสฺส สมฺมุเขติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๒๑๓.๒๑๔ ส.๑๓๒.๑๓๓]

[๔๕๖] ตนฺติ อนฺธกวินฺทํ ฯ ตโตติ อนฺธกวินฺทา ฯ อุโปสถนฺติ อุโปสถกรณตฺถํ ฯ อฏฺฐารสาติ อนฺธกวินฺทวิหาราทโย อฏฺฐารส ฯ ธมฺมเสนาปตินาติ สารีปุตฺตตฺเถเรน เนสํ เตสุ วิหาเรสุ พทฺธา ฯ อีสกนฺติ ปทํ วุฬฺห อิติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ อปฺปตฺโต วุฬฺหภาโว เยน โส อปฺปตฺตวุฬฺหภาโว อถวา ตีรํ อปฺปตฺโต หุตฺวา วุฬฺหภาโว ยสฺส โส อปฺปตฺตวุฬฺหภาโว ฯ วหตีติ สนฺทติ ฯ ตตฺถาติ นทิยํ ฯ อมนสิกโรนฺโตติ มนสิ อกโรนฺโต ฯ น ปน วุฬฺโหติ อธิกวุฬฺโห น โหติ ฯ อุทกพฺภาหตานิสฺสาติ อสฺส เถรสฺส อุทเกน อภิภูตานิ ฯ

[๔๕๗] ปุริมกมฺมวาจาติ ยา สา สงฺเฆน สีมา สมฺมาตา สมานสํวาสา เอกุโปสถา ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺถกลฺลํ สงฺโฆ ตํ สีมํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺมนฺเนยฺย เอสา ญตฺตีติอาทิกา ปุริมกมฺมวาจา ฯ อยเมวาติ สมฺมตา สา สีมา ฯ เป ฯ ธเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจาติ อยํ กมฺมวาจา ฯ ยทิ เอวํ สิยาติ ภิกฺขุนีนํ ปุริมกมฺมวาจา น วฏฺฏติ อยเมว ปจฺฉา-กมฺมวาจา วฏฺฏตีติ เอวํ วจนํ ยทิ สิยา ฯ โสติ ภิกฺขุนีสงฺโฆ ฯ เอตาย กมฺมวาจายาติ ปุริมาย เอตาย กมฺมวาจาย ติจีวรปริหารํ ติจีวรสฺส รกฺขนิ น ลเภยฺย ฯ อตฺถิ จสฺสาติ ติจีวรสฺส ปริหาโร อสฺส ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อตฺถิ ฯ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส หีติอาทิ ทฬฺหี-

[ปา.๒๑๕.๒๑๖ ส.๑๓๔]

กรณํ ฯ เทฺวปีติ สมานสํวาสกอวิปฺปวาสสีมาโย ฯ ตตฺถาติ ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ สีมาสุ ฯ อชฺโฌตฺถริตฺวาปิ ฐิตํ สีมนฺติ ปาจเสโส ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขูนํ สีมาย ฯ สมฺมนฺนิตฺนฺติ พนฺธนํ ฯ ภิกฺขูนํปิ ภิกฺขุนีสีมายาติ ภิกฺขุนีนํ สีมาย อชฺโฌตฺถริตาย ภิกฺขูนํ สีมาย สมฺมนฺนเน ฯ ภิกฺขุนีนํปิ ภิกฺขูนํ สีมายาติปิ ปาโจ ฯ น หิ เตติ หิ สจฺจํ เต ภิกฺขุภิกฺขุนีสงฺฆา ฯ น หิ เตติอาทินา เอกสีมายํ ฐิตานํปิ ภิกฺขุนีนํ หตฺถปาสํ ชหาเปตฺวา[1] ภิกฺขูหิ อุโปสถกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ กมฺมวาจาวคฺคนฺติ กมฺมวาจาย วคฺคํ ฯ

[๔๕๗] เอตฺถ จาติ ชเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจาติ วจเน ฯ อปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส ปริกฺเขโปกาโส คามูปจาโรติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสูติ อุปจาเรสุ ฯ อธิฏฺฐิตํ ติจีวรํ อธิฏฺฐิตตฺติจีวรํ อธิฏฺฐิตตฺติจีวรํ ธาเรตีติ อธิฏฺฐิตตฺเตจีวริโก ฯ ปริหารํ น ลภตีติ ติจีวรอวิปฺปวาสํ น ลภติ ฯ เอตฺถาติ คามคามูปจาเรสุ ฯ ธมฺมตายาติ ปกติยา ฯ น หิ ตสฺสาติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตสฺสา อวิปฺปวาสสีมาย ฯ ตตฺถาติ ตาสุ สมานสํวาสกอวิปฺปวาสสีมาสุ นิทฺธารณํ ฯ คาโม อตฺถิ ตํ สาติ ปุพฺเพ คาโม อตฺถิ ตํ คามํ สา อวิปฺปวาสา ฯ สมฺมตาย

๑. อหาเปตฺวาติ ภเวยฺย ฯ

[ปา.๒๑๖ ส.๑๓๔.๑๓๕]

สีมายาติ อวิปฺปวาสสีมาย พทฺธาย ฯ โสปิ คาโม ฯ ยถา จ ปจฺฉา นิวิฏฺโฐ คาโม สีมาสงฺขฺยเมว คจฺฉติ เอวํ ปฐมํ นิวิฏฺฐสฺส คามสฺส ปจฺฉา ฯ เป ฯ คจฺฉติ ฯ เคหานิ กตานีติ สีมาสมฺมติโต ปุพฺเพ เคหานิ มนุสฺเสหิ กตานิ ฯ มนุสฺสา ปน อปฺปวิฏฺฐา อคาโมเยว เอโสติ สมฺพนฺโธ ฯ เอโสติ เอโส เทโส ฯ สีมาติ อวิปฺปวาสสีมา ฯ

[๔๕๙] เอวญฺจ ฯ เป ฯ ตพฺโพติ เอตฺถ วจเน ชานิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ สมูหนเน ฯ อวิปฺปวาสสีมาติ มหาสีมา ฯ ตถาติ น สมูหนิตพฺพา ฯ ตถา สมูหนิตพฺพา อิตราย อวิปฺปวาสสีมาย ชิเตน ภิกฺขุนา อิตรา อวิปฺปวาสสีมา ฯ ตตฺถาติ ขณฺฑสีมาอวิปฺปวาสสีมาสุ ฯ อวิหารนฺติ อสีมํ กเรยฺยุํ ฯ น สมูหนิตพฺพาติ ขณฺฑสีมํ อชานนฺเตหิ อวิปฺปวาสา น อุทฺธริตพฺพา ฯ เย ปน ภิกฺขู อุโภปิ สีมาโย น ชานนฺติ เต ภิกฺขู ฯ

[๔๖๐] สมาโน สํวาโส สมานสํวาโส ฯ เอโก อุโปสโถ เอติสฺสํ สีมายนฺติ เอกุโปสถา เอกุโปสถาย ภาโว เอกุ... ภาโว ฯ ตนฺติ สมานสํวาสกญฺจ เอกุโปสถญฺจ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อฏฺฐปิตายาติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ เอตฺถาติ คามํ วา นิคมํ วาติ วจเน ฯ ตตฺถาติ คามนครนิคมสีมาสุ ฯ สา จ

[ปา.๒๑๗.๒๑๘ สี.๑๓๕..๑๓๗]

อิตรา จาติ สา จ อภินวสีมา อิตรา จ ปกติคามนครนิคม-
สีมา ฯ อิตรา จาติ จสทฺโท ปกติ...นิคมสีมา จาติ
โยเชตพฺโพ ฯ อิตรา จ ปกติคามสีมาติปิ ปาโจ ฯ เกวลํ ปน
ติจีวร...หารํ คามนครนิคมสีมา น ลภนฺติ ฯ คามนฺตวาสีนนฺติ
คาเม วาสีนํ อถวา คามสมีปวาสีนํ ภิกฺขูนํ ฯ

[๔๖๑] อรญฺญิกานํ° สีมาปริจฺเฉทํ ทสฺเสนโต ภควา อคามเกติ-
อาทิวจนํ อาห ฯ ตตฺถาติ อคามเกติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ
อคามเกติ คามสีมาหิ อปริจฺฉินฺเน ฯ อคามเกติ ปทสฺส วิวรณํ
คามนิคมนครสีมาหิ อปริจฺฉินฺเน อฏวีปเทเสติ ฯ อคามเก คาม
ฯ เป ฯ อฏวีปเทเส สตฺตพฺภนฺตรา เจ อตฺถีติ อตฺโถ ฯ คาม-
นิคมนครสีมาหิ อปริจฺฉินฺโน อฏวีปเทโสติปิ ปาโจ ฯ เอวํ สติ
อคามเกติ ปทสฺส คาม ฯ เป ฯ อฏวีปเทโสติ ปจมนฺตวเสน
วิวรณํ คเหตพฺพํ ฯ วิชฺฌาฏวีสทิเสติ อคฺคินาชฺฌาปนรหิตอฏวีสทิเส ฯ
วิชฺฌาฏวีสทิเส อรญฺเฌ ภิกฺขุ วสติ ฯ อถ ตทา ฯ อสฺส
ภิกฺขุสฺส ฯ ตตฺถาติ เตสุ สตฺตพฺภนฺตเรสุ ฯ สมนฺตา สตฺตพฺภนฺตรา
วินิ... จุทฺทส โหนฺติ ฯ

[๔๖๒] นทีลกฺขณปฺปตฺตาติ นทิยา ลกฺขณปฺปตฺตา ยสฺสา

๑. อรญฺญกานนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ อารญฺญิกานํ อารญฺญกานนฺติ วา ภวิตพฺพํ ฯ

[ป่า.๒๑๙ ส.๑๓๗]

ปน อีทิเสสุ วุฏฺฐิกาเลสูติอาทินา ปุพฺเพ° วุตฺตลกฺขณาติ อธิปฺปาโย ฯ อสีมา วาติ พทฺธสีมา ว น โหติ ฯ สาติ นทีสีมา ฯ เอตฺถาติ นทิยํ ฯ เอตฺถ จาติ สมุทฺทชาตสเรสุ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ นทีสมุทฺทชาตสเรสุ ฯ

ตตฺถาติ นทิยา วา ภิกฺขเวติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ตตฺถาติ วา เตสุ ปเทสุ ฯ ยนฺติ ฐานํ ฯ อุทกุกฺเขปาติ กรณตฺเถ นิสฺสกฺกวจนนฺติ อาห อุทกุกฺเขเปนาติ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ โอกาเส ฯ ตสฺสาติ อุทกุกฺเขปปริจฺฉินฺนฏฺฐานสฺส ฯ

ยทา ปน ปริสา วฑฺฒติ ตทา ปริสปริยนฺตโต อุทกวาลิกา ขิปิตพฺพาติ อาห ปริส ฯ เป ฯ ปมาณนฺติ ฯ อุกฺเขปนํ อุกฺเขโป อุทกสฺส อุกฺเขโป อุทกุกฺเขโป อุทกํ อุกฺขิปิตฺวา ขิปิยติ เอตฺถาติ วา อุทกุกฺเขโป ฯ

[๔๖๓] เอตฺถ จาติ นทีชาตสรสมุทฺเทสุ ฯ ปธมํ ภวติ เอตสฺมาติ ปภโว ฯ อุทกสฺส อุกฺเขโป อุทกุกฺเขโป กรณํ กมฺมํ สีมาย กมฺมํ สีมากมฺมํ อุทกุกฺเขเปน สีมากมฺมํ อุทกุกฺเขปสีมากมฺมํ ฯ ปวตฺตมานาเยวาติ สนฺทมานา ฯ ตตฺราปิ นทิยํ ฯ ตนฺติ ตํ วจนํ ฯ สุตฺตสฺสาติ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทตฺวาติอาทิปาลิยา ฯ เอตฺถาติ นทิยํ ฯ สพฺเพหิ ภิกฺขูหีติ ปทํ จเปตพฺโพติ

๑. มหาวคฺควณฺณนายํ ๑๒๐ องฺเก ฯ

[ปา.๒๑๙ ส.๑๓๗..๑๓๙]

ปเท กตฺตา ฯ ตโตติ อุทกุกฺเขปโต ฯ อธิกํ สีมนฺตริโกปจารํ ฯ วุตฺตนฺติ มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ

[๔๖๔] อิติ มนสิกาเรน ฯ คเตหิ ภิกฺขูหีติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตนฺติ สีมํ ฯ เอวนฺติ อติกฺกมเน สติ ฯ

อนฺโตนทิยํ ชาตรุกฺเข วาติ อุทกกุกฺเขปปริจฺเฉทสฺส พหิ ชิเต รุกฺเขปิ วาติ วิมติวิโนทนิยํ วุตฺตํ ฯ

ชิเตหิ ภิกฺขูหีติ ปทํ กาตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ รุกฺขสฺสาติ อนฺโตอุทกุกฺเขปฏฺฐสฺส รุกฺขสฺส ฯ ตโตติ สาขาโต ฯ วิหาร- สีมาย วาติ วิหาเร พทฺธสีมาย ฯ ฉินฺทิตฺวาติ ปทํ นาเสตพฺโพติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อสฺสาติ สาขาปาโรหสฺส ฯ ตตฺถาติ ขานุเก กมฺมํ กาตุํ น วฏฺฏติเยว ฯ อถ เสตุปาทา อนฺโตติ เสตุปาทา อนฺโตนทิยํ ยทิ โหนฺติ ฯ

[๔๖๕] ตนฺติ อาวรณํ ฯ อาวรเณน วาติ ทารุอาทีนิ นิกฺขนิตฺวา อุทกนีวารเณน ฯ โกฏฺฐกสมฺพทฺเธน วาติ[๑] มตฺติกาทีหิ ปูเรตฺวา กตเสตุพทฺเธน ฯ ตตฺถาติ อุทเกน อชฺโฌตฺถเฏ อาวรณปฺปเทเส ฯ โสติ อาวรณปฺปเทโส ฯ เอตฺถาติ ตฬาเก ฯ อุปริ ปวตฺตนฏฺฐาเน เหฏฺฐา จาติ ปททฺวยํ ฉทฺทิตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อุทกนฺติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ฯ โอตฺถริตฺวาติ

๑. โกฏฺฐกพนฺธเนนาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ส.๑๓๙.๑๔๐]

ปทํ สนฺทน อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ สุกฺขนทิยาปีติ ปุพฺเพ
วุตฺตลกฺขณาย นิรุทฺทกนทิยาปิ กมฺมกรณํ วฏฺฏติ ฯ สาติ มาติกา จ
อุพฺพตฺติตฺวาติ[๑] อุทฺธํ วตฺติตฺวา ฯ อุพฺพฏฺิตฺวาติปิ ปาโจ ฯ

[๔๖๖] กโรนฺเตหิ ภิกฺขูหีติ ปทํ กาตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ
ตตฺถาติ ปเทเส ฯ โอสริตฺวาติ นิพฺพตฺติตฺวา ฯ โส ปเทโส ฯ
ตตฺถ ปเทเส ฯ เตสูติ นาวาอฏฺฏเกสุ ฯ ตํ ปิฏฺฐิปาสาณํ ฯ
ตตฺถ ปิฏฺฐิปาสาเณ ฯ โส ปิฏฺฐิปาสาโณ ฯ โสติ ทีปกาทิ ฯ
มจฺฉพนฺธานนฺติ เกวฏฺฏานํ อคมน อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ
อนาคมนปเถติปิ ปาโจ ตทเหว คนฺตฺวา นิวตฺติตุํ
อสกฺกุเณยฺยาติ อตฺโถ ฯ ตตฺถาติ ทีปกปพฺพเตสุ ฯ ตตฺถาติ
โอตฺถรณสมุทฺเท ฯ

[๔๖๗] กมฺมํ กโรนฺเตหิปิ ภิกฺขูหีติ ปทํ น กาตพฺพนฺติ ปเท
กตฺตา ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ สเร (ปกติยา มจฺฉพนฺธานํ คมนปเถ)[๒]
น โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ ตสฺส สรสฺส ฯ ตตฺถาติ ปเทเส ฯ
สเจ คมฺภีรํ อุทกนฺติ สเจ คมฺภีรํ อุทกํ โหติ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ
ปเทเส[๓] ฯ จิเตหิปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อนฺโตติ ปทํ ชาต อิติ ปเท

๑. อุปฺปติตฺวาติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. อิมสฺมึ อทฺธจนฺททฺวเย ปทตฺตยํ อติเรกนฺติ
มญฺญามิ วณฺณนายํ เหตํ มิสฺมึ ปโยเค นตฺถิ อตฺโถปิ จ ตพฺภาวํ น โชเตติ ฯ
๓. อฏฺฏเกติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ส.๑๔๐..๑๔๒]

อาธาโร ฯ ตตฺถาติ[1] ชาตสเร ฯ ปีฏฺฐิ ฯ เป ฯ ปเนตฺถาติ เอตสฺมึ ชาตสเร วิชฺชมาเนสุ ปีฏฺฐิปาสาณทีปเกสุ วินิจฺฉโย ฯ

สมวสฺสเทวกาเลติ ปทํ ปโหนก อิติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ ทุพฺพุฏฺฐิกาเล วาติ วสฺสนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตตฺถาติ ปโหนก-ชาตสเร ฯ เอตฺถาติ ชาตสเร ฯ อวาฏํ อาวาฏนฺติ เทฺว อญฺญ-มญฺญปริยายา ฯ ตํ ฐานนฺติ อาวาฏาทิกตฏฺฐานํ ฯ ลาพุ จ ติปุสโก จ ลาพุติปุสกา เต อาทิ[2] ยสฺส วปฺปสฺส โส ลาพุติปุสกาทิ ลาพุติปุสกาทิ จ โส วปฺโป จาติ ลาพุ...วปฺโป ฯ นนฺติ[3] ชาตสรํ ฯ สพฺพเมว นนฺติ[3] สพฺพเมว นํ ชาตสรํ ฯ โลณีติ สมุทฺโททกสฺส อุพฺพตฺติเวคนินฺโน มาติกากาเรน ปวตฺตนโก เทโส ฯ โลณํ เอตฺถ อตฺถีติ โลณิ ฯ

[๔๖๘] สํสคฺคา วิฏปา เยสํ เต สํสคฺควิฏปา[4] ฯ เตสูติ อมฺพชมฺพูสุ ฯ พทฺธา โหตีติ ปจฺฉิมทิสาภาเค พทฺธา โหติ ฯ อถ ปจฺฉา ยทิ พนฺธนฺติ[5] ฯ นนฺติ ตํ อมฺพํ[6] ฯ ตสฺสา ปเทสนฺติ ตสฺสา พทฺธสีมาย เอกเทสํ ฯ สีมนฺตริกํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน

๑. กุโต อยํ ตตฺถสทฺโท วณฺณนายํ หิ อิมสฺมึ ปโยเค อนุโตติ ปทโต ปรํ ตตฺถสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๒. อาทโย ฯ ๓. สํสฏฺฐ...อิติ วณฺณนา-ปาโฐ ฯ ๕. อถ ยทิ ปจฺฉา พนฺธนฺตีติ ภเวยฺย ฯ ๖. ตํ อมฺพนฺติเยว วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๒๑๙ ส.๑๔๒.๑๔๓]

วินิจฺฉโย ฯ กุรุนฺทิยํ วิทตฺถิมตฺตํปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ทฺวินฺนํปิ' สีมานนฺติ ทฺวินฺนํ พทฺธสีมานํ ฯ นิมิตฺตํ โหตีติ นิมิตฺตสฺส สีมาโต พาหิรตฺตา พนฺธนกาเล ตาว สมฺเภทโทโส นตฺถีติ วิมติวิโนทนิยํ วุตฺตํ ฯ

[๔๖๙] จาตุทฺทสิโก ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วตฺตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปุพฺพกิจฺเจติ ปุพฺพกิจฺเจ กเต ฯ อธมฺเมน วคฺคนฺติ-อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ

อิมํ นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา ฯ เป ฯ เอวเมตํ ธารยามีติ วตฺวา สาเวตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต ฯ เป ฯ ผาสุ โหตีติ อิมํ นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา อุทฺทิฏฺฐํ โข อายสฺมนฺโต นิทานํ ตตฺถายสฺมนฺเต ปุจฺฉามีติอาทิ อุทฺเทสกาเล วตฺตพฺพเมว ฯ เตน วุตฺตํ กงฺขาวิตรณิยํ ตํ ปเนตํ ปาราชิกาทีนํ อวสาเน ทิสฺสติ นิทานาวสาเน กิญฺจาปิ น ทิสฺสติ อถโข อุทฺเทสกาเล อาวิกตา หิสฺส ผาสุ โหตีติ วตฺวา อุทฺทิฏฺฐํ โข อายสฺมนฺโต นิทานํ ตตฺถายสฺมนฺเต ปุจฺฉามีติอาทินา นเยน วตฺตพฺพเมวาติอาทิ ฯ

อวเสสนฺติ อวสิฏฺฐํ ปาราชิกุทฺเทสาทิจตุกฺกํ ฯ สุเตนาติ สุต อิติ ปเทน สุตวเสนาติ วา อตฺโถ ฯ ราชนฺตราโยติ-อาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ ราชาเอว อุโปสถกรณสฺส อนฺตราโย

๑. ปีสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๒๐..๒๒๒ ส.๑๔๓.๑๔๔]

ราชนฺตราโย ฯ นนฺติ[๑] ภิกฺขุํ ฯ ชีวิตสฺส อนฺตราโย ชีวิตนฺ-
ตราโย ฯ พฺรหฺมจริยสฺส อนฺตราโย พฺรหฺมจริยนฺตราโย ฯ เอตฺถ
จาติ เอเตสุ ปญฺจสุ อุทฺเทเสสุ นิทฺธารณํ ฯ อุทฺเทเสสูติ
นิทฺธารณํ ฯ

[๔๗๐] อนาณตฺตาติ ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู เถเรหิ อนาณตฺตา ฯ
เอตฺถาติ อชฺเฌสนาธิกาเร ฯ สงฺเฆน สมฺมตธมฺมชฺเฌสกายตฺตา
วาติ สงฺเฆน สมฺมตธมฺมชฺเฌสเกน อายตฺตา ฯ สงฺเฆน สมฺมตาติปิ
ปาโฐ ฯ เอวํ สติ สมฺมตาติ ปทํ อชฺเฌสนาติ ปทสฺส
วิเสสนํ ฯ เตนาติ สงฺฆตฺเถเรน ฯ สงฺฆตฺเถเรนาปีติ ปทํ
วตฺตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ กเถตุเมวาติ อตฺถมตฺตเมว กเถตุํ
ลภติ ฯ สรภญฺญนฺติ สเรน ภณนํ ฯ สรภญฺญเมว ลภตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ เอตนฺติ[๒] สทฺธิวิหาริกํ วทตีติ ปเท กมฺมํ ฯ
เอตฺถาติ อุปชฺฌายสนฺติเก ฯ เตสนฺติ ทหรภิกฺขูนํ ภณามีติ
มนสิกาเรน ภณิตพฺพํ ฯ อญฺเญหิ วตฺตพฺโพติ อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ
สงฺฆตฺเถโร วตฺตพฺโพ ฯ กเถนฺตสฺส ปุน อาคเตปีติ กเถนฺตสฺส
กถนกาเล สงฺฆตฺเถเร อาคเตปิ ฯ

อุปนิสินฺนกถายปีติ สงฺฆตฺเถรสฺส สมีเป นิสินฺนมนุสฺสานํ
ธมฺมกถเน ฯ โน จ โข อุจฺจตเร อาสเน นิสินฺเนน สงฺฆตฺเถเรน

๑-๒ ตนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

ภิกฺขุ กเถหีติ วตฺตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อตฺตโนติ ปทํ ชานน อิติ
ปเท กตฺตา สามี วา ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา ฯ อิเม มนุสฺสา ฯ
ลทฺธกปฺปิยนฺติ ลทฺธานุรูปภาโว อาปตฺติ น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ
สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ วิหาราทีสุ ฯ สชฺฌายนฺตสฺสาติ สชฺฌายนฺเต ฯ
อารทฺธาติ[๒] อารภิตฺวา ฯ สงฺฆตฺเถเรนาปีติ[๓] ปทํ อนุญฺญาเตนาติ
ปเท กตฺตา ฯ อนุญฺญาเตน ภิกฺขุนาติ ปทํ สชฺฌายิตุนฺติ ปเท
กตฺตา ฯ

[๔๗๑] อตฺตานนฺติ ปทํ สมฺมนฺนิตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ
สมฺมนฺนิตพฺพนฺติ ปทํ ภาววาจกํ ฯ อตฺตา สมฺมนฺนิตพฺโพติปิ ปาโจ ฯ
วินยํ ปุจฺฉนฺเตน ปน ปริสํ โอโลเกตฺวา ปุจฺฉิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ
อิโตติ ปุคฺคลโต ฯ เตสํ ภิกฺขูนํ ฯ เอตฺถาติ ปาฏิโมกฺขชฺเฌสนา-
ธิกาเร ฯ โส น ชานาติ อุโปสถํ วาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ
โย ตตฺถ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน อนุญฺญาโตติ ปเท อาธาโร ฯ
เอตฺถาติ โย ตตฺถ ภิกฺขุ พฺยตฺโต ปฏิพโลติ วจเน ฯ
นาคจฺฉนฺตีติ ปคุณา น โหนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๔๗๒] นวกํ ภิกฺขุํ อาณาเปตุนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

๑. อตฺตโน ชานนกํ ภิกฺขุนฺติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. อารทฺธนฺติ วณฺณนาปาโจ ทุติยาวิภตฺติวเสน อยเมว ยุตฺโต ฯ ๓. อปีสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๒๒๗..๒๒๙ ส.๑๔๖..๑๔๘]

กตมี ภนฺเตติ เอตฺถ ปเท อิติ อธิปฺปาโย ฯ กตีนํ ติถีนํ ฯ
อยฺเยหิ อายตฺตํ ปฏิพทฺธํ อยฺยายตฺตํ ฯ อยฺยามตฺตนฺติปิ ปาโจ
อยฺยา มตฺตํ ปมาณํ ยสฺส ตํ อยฺยามตฺตํ ฯ ปเค วาติ ปาโต
ว ฯ ยํ กาลํ สรตีติ เอตฺถ วจเน วฏฺฏตีติ ปเท อาธาโร ฯ
เถเรน ฯ เป ฯ ติ เอตฺถาปิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ กิญฺจิ กมฺมํ
กโรนฺโต วาติ กิญฺจิ สงฺฆกมฺมํ กโรนฺโต ภิกฺขุ น อาณาเป-
ตพฺโพ ฯ สทากาลเมว เอโก ภิกฺขุ น อาณาเปตพฺโพ ฯ
อาณตฺโตติ เถเรน อาณตฺโต ภิกฺขุ ฯ ตมฺปีติ กปฺปิยการกํ ฯ
อาสน...นาณตฺติยมฺปีติ ปทํ อาณาเปตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ
อาณตฺเตน จ ภิกฺขุนา อาหริตพฺพานิ ฯ (กฏสารเกปิ ตฏฺฏิกาโยปิ)[๑]
อาณาเปนฺเตน จ เถเรน วตฺตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ ตนฺติ
เตลาทึ ฯ

[๔๗๓] อาคตตฺถาติ อาคตา อตฺถ ฯ อิธ ฐาเน ฯ อิธ
อธิกาเร เนว เถรา น ทหรา อาปตฺติโต มุจฺจนฺติ ฯ สพฺเพหิ
ภิกฺขูหิ วาเรน พหุสฺสุโต อุปฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ เตนาติ พหุสฺสุเตน
ภิกฺขุนา น สาทิตพฺพานีติ ปเท กตฺตา ฯ มหาเถรานนฺติ ปทํ
ปริเวณสมฺมชฺชน...ทานาทีนีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เอวํปีติ

๑. อิมสฺมึ อทฺธจนฺททฺวเย ปทฺทวยํ อิธ น อิจฺฉิตพฺพํ เอตสฺส หิ สมฺพนฺโธ น ขายติ ฯ

[ปา.๒๒๙..๒๓๑ ส.๑๔๘.๑๔๙]

อสาทิยเน ฯ เตนาติ พหุสฺสุเตน ภิกฺขุนา ญตฺวา คนฺตพฺพนฺติ ปทฺทฺวเย กตฺตา ฯ เตสํ มหาเถรานํ ฯ

อุปคนฺตฺวา ติฏฺฐนฺติ เอตฺถาติ อุปฏฺฐานํ ฯ สจสฺสาติ สเจ อสฺส พหุสฺสุตสฺส ฯ สทฺธึ จรนฺตีติ สทฺธิญฺจรา ฯ วตฺตพฺพนฺติ พหุสฺสุเตน วตฺตพฺพํ ฯ อถาปิสฺสาติ ยทิปิ อสฺส พหุสฺสุตสฺส ฯ โส จ โข อาวาโส อุตฺวสฺเสเยว เหมนฺตคิมฺหสงฺขาเตสุ มาเสสุ คนฺตพฺโพ ฯ ยํ กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ อพฺยตฺตาติอาทิปเทสุ ฯ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกน วินาติ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสกํ วชฺเชตฺวา ฯ โส ปาฏิโมกฺขุทฺเทสโก ฯ อญฺจสฺมินฺติ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเก ฯ อญฺญตฺถ คนฺตพฺพนฺติ ปจฺฉิมิกาย วสิตุํ อญฺญสฺมึ อาวาเส คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ปน ปาฏิโมกฺขุทฺเทสโก ปจฺฉิมิกาย ฯ เป ฯ ติ มาสทฺวยํ ภิกฺขูหิ วสิตพฺพํ ฯ

[๔๗๔] อุภยถาปิ สกฺโกนฺโต กายวาจาหิ วิญฺญาเปติ ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ สงฺฆมนาติ ปทํ กาตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ สเจ ทูเร โหนฺตีติ สเจ คิลานา ทูเร ฐาเน โหนฺติ ฯ ตตฺเถวาติ ปทสฺส วิวรณํ ตโต วาติ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาตีติอาทีสุ ปเทสุ ฯ ปริจฺเฉทนาติ ปทํ จตุนฺนนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อุโปสถตฺถายาติ อุโปสถ-กรณตฺถาย ฯ สพฺพตฺถาติ สงฺฆปฺปตฺโต วิพฺภมตีติอาทีสุ ปเทสุ ฯ

[ปา.๒๓๓..๒๓๖ ส.๑๔๙..๑๕๑]

เอตฺถ จาติ เอเตสุ ปาริสุทฺธีสุ อถวา เอตฺถ จ ปาริสุทฺธิ-
ทาเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ พหุนฺนมฺปีติ[๑] ปทํ ปาริสุทฺธีติ ปเท
สมฺพนฺโธ ฯ โส ปาริสุทฺธิหารโก ทิสฺวา เทติ ฯ เยสํ ภิกฺขูนํ
เตน ปาริสุทฺธิหารเกน ภิกฺขุนา ฯ ตสฺเสวาติ ปาริสุทฺธิหารกสฺส ฯ
อิตราติ อญฺเญสํ ปาริสุทฺธํ ฯ

[๔๗๕] วิหารานํ สงฺขลิกา วิหารสงฺขลิกา วิหารพนฺธนํ ฯ
วิหารสงฺขลิกา วิยาติ วิหารสงฺขลิกา วิหารสงฺขลิกา เอว ปาริสุทฺธิ
วิหารสงฺลิกาปาริสุทฺธิ ฯ วิหารสงฺขลิกปาริสุทฺธีติปิ ปาโฐ[๒] ฯ

ปาริสุทฺธิ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อสฺสาติ
ปาริสุทฺธิหารกสฺส ฯ ฉนฺททาเนปีติ ปทํ วินิจฺฉโยติ ปเท อาธาโร ฯ
ปาริสุทฺธึ ฯ เป ฯ ทาตุนฺติ เอตฺถ วจฺเน วินิจฺฉโย ฯ ตํ อกตนฺติ
ตํ กมฺมํ สงฺเฆน อกตํ ฯ อุโปสถํ อธิฏฺฐหิตฺวาติ อุโปสถํ กตฺวา ฯ

[๔๗๖] สมฺมติทานกิจฺจนฺติ อุมฺมตฺตกสมฺมติยา ทาเนน กรณํ ฯ
อุปโยคตฺเถติ กมฺมตฺเถ ฯ เอตนฺติ ปานียํ ปริโภชนียนฺติอาทิวจนํ ฯ
อุโปสถสฺส...ทสฺสนตฺถํ เอตํ ปานียนฺติอาทิวจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ

อุทกํ อาสเนน จาติ อาสเนน สห ปานียํ ปริโภชนียํ
อุทกญฺจ ฯ ตํ ตํ กิริยํ อตติ วตฺเตตีติ อุตุ อุตุโน อกฺขานํ
อุตุกฺขานํ อุตุอาจิกฺขนนฺติ อตฺโถ ฯ โอวาโทติ ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐ-

๑. พหูนมฺปิ ฯ ๒. พิลาล...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ป.๒๓๖..๒๔๔ ส.๑๕๑.๑๕๒]

ครุธมฺเมหิ โอวทนํ ฯ วตฺถุวเสน สมาโน ภาโค โกฏฺฐาโส เอตาสนฺติ สภาคา สภาคา จ ตา อาปตฺติโย จาติ สภาคา-ปตฺติโย ฯ

เตหีติ อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ ฯ สทฺธินฺติ ปทํ กาตพฺโพติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ อชฺช เม อุโปสโถติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปีสทฺโท อชฺช เม อุโปสโถติ วจนํ อเปกฺขติ ฯ

[๔๗๗] ภควตา ฯ เป ฯ กาตพฺโพติ อิทํ วจนํ ภควตา ปญฺญตฺตํ โหตีติ สนฺนิฏฺฐานํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ ปริสุทฺธิ เอว ปาริสุทฺธิ ปาริสุทฺธิยา ทานํ ปาริสุทฺธิทานํ ปาริสุทฺธิ-ทานสฺส ปญฺญาปนํ ปาริ...ปญฺญาปนํ ฯ ตํ ปฏิเทเสมีติ อิทํ วจนํ วุตฺตมฺปิ สุวุตฺตเมว โหติ ฯ ตุมฺหมูเลติ ตุยฺหํ สนฺติเก ฯ อายตึ สํวเรยฺยาสีติ เอตฺถ ปน วจเน วตฺตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ วตฺตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ เอวํ วุตฺเตน ปนาติ อายตึ สํวเรยฺยาถาติ เอวํ นวเกน ภิกฺขุนา วุตฺเตน วุฑฺฒตเรน สาธุ ฯ เป ฯ มีติ วจนํ วตฺตพฺพเมว ฯ วุตฺเตนาติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เอวํ วุตฺเต ปนาติปิ ปาโฐ ฯ

[๔๗๘] ยทา นิพฺเพมติโกติ เอตฺถ วจเน วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ วิมติยํ นิยุตฺโต เวมติโก นตฺถิ เวมติโก นิพฺเพ-

[ปา.๒๔๕.๒๔๖ ส.๑๕๒]

มติโก ฯ วตฺถุํ กิตฺเตตฺวาปีติ อหํ ภนฺเต นิพฺเพมติโก วิกาเล ภุญฺชึ สมฺพหุลา ปาจิตฺติยาปตฺติโย อาปนฺโนมฺหีติ วตฺถุํ กเถตฺวา ฯ อปิสทฺเทน น เกวลํ วตฺถุํ อกิตฺเตตฺวา เทเสตุํ วฏฺฏตีติ วิญฺญาเปติ ฯ

ตตฺราติ ตสฺมึ อาปตฺติเทสนาธิกาเร ฯ เมฆจฺฉนฺเน สุริเย สติ ฯ เตน ภิกฺขุนาติ ปทํ กิตฺเตตฺวา วตฺตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ วตฺถุสฺมินฺติ ปทํ อาปนฺโนติ ปเท นิมิตฺตํ ฯ

[๔๗๙] สภาคาปตฺติ จ นาเมสา ทุวิธา วตฺถุสภาคา อาปตฺติสภาคาติ ตตฺถ อิธ วตฺถุสภาคา อธิปฺเปตา เนตราติ ทสฺเสนฺโต น ภิกฺขเว สภาคาปตฺตีติ เอตฺถาติอาทิมาห ฯ น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วุจฺจนฺตีติ ปเท อาธาโร ฯ ยํ อาปตฺตึ ฯ สภาควตฺถุนาติ สมานโกฏฺฐาสวตฺถุนา ฯ วตฺถุสภาคาติ วตฺถุวเสน สมานโกฏฺฐาสา อาปตฺติ ฯ

วตฺถุภาคํ ปน อาปตฺตึ อญฺญมญฺญสฺส เทเสตุํ วฏฺฏตีติ ทสฺเสนฺโต วิกาลโภชนปฺปจฺจยาติอาทิมาห ฯ เทเสตุนฺติ เทสนา ฯ ยาปิจายํ อาปตฺติ ฯ อญฺญนฺติ ปทํ ทุกฺกฏนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เทสนาปจฺจยา เทสโก อาปชฺชติ ฯ ตนฺติ ตํ ทุกฺกฏํ ฯ สามนฺโต ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วตฺตพฺโพติ ปเท อาธาโร วุตฺตนฺติ ปเท วา อาธาโร ฯ วิสภาคสฺส หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตสฺสาติ

[ปา.๒๔๖.๒๔๗ ส.๑๕๓.๑๕๔]

วิสภาคสฺส ฯ อิโตติ อุโปสถกรณฏฺฐานโต ฯ

[๔๘๐] อนาปตฺติปณฺณรสเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สีมํ โอกฺกนฺตาติ วา โอกฺกมนฺตีติ วา เต อาวาสิกา ภิกฺขู น ชานีสุ ฯ เตสนฺติ ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสมานานํ ฯ วคฺคา ฯ เป ฯ รสเก วินิจฺฉโย ฯ

กุกฺกุจฺจปฺปกตปณฺณรสเกติ ปทํ เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ ปุพฺพภาเคสูติ[๑] กรณกาลโต ปุพฺพภาเคสุ ฯ กปฺปเตว ฯ เป ฯ น กปฺปตีติ สนฺนิฏฺฐานํ ฯ กตฺวาปีติ ปทํ อภิภูตาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อปิสทฺโท อรุจิสูจนตฺโถ ฯ กุกฺกุจฺเจนาติ ปทํ อภิภูตาติ ปเท กตฺตา ฯ

อาวาสิเกน...เลติ ปทํ เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อฏฺฐกถายํ ปน ปุริเมนาติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ฯ ปุริเมติ ปน ยุชฺชติ ฯ สพฺพํ วจนํ ฯ อาคนฺตุเกน ...เปยฺยาเล ปน อาเนตพฺพํ ฯ

[๔๘๑] อาวาสิกานํ ฯ เป ฯ ปณฺณรโสติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพา ฯ เยสํ อาคนฺตุกานํ ฯ เต อาคนฺตุกาติ ปทํ เวทิตพฺพาติ ปเท กมฺมํ ฯ น อนิจฺฉายาติ อาวาสิเกหิ สามคฺคี อกาเมน น ทาตพฺพา ฯ สพฺพตฺถาติ อาวาสิกลิงฺคนฺติอาทีสุ ฯ

๑. เอกวจนวเสน วณฺณนาปาโฐ ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๕๘..๒๖๑ ส.๑๕๔..๒๕๖]

อาการาทีนํ อตฺถวิเสสํ ญาเปนฺโต อากาโร นามาติอาทิ-มาห ฯ เยน สภาเวน คยฺหนฺติ[๑] ชานนฺติ อาคนฺตุกา ฯ ยํ ธมฺมชาตํ เต อาวาสิเก ตตฺถ ตตฺถ ฐาเน ลีเน อปฺปากเฏ คมยติ โพเธติ ฯ อทิสฺสมาเนปิ ภิกฺขู ฯ อาคนฺตุกา ยํ ธมฺมชาตํ ทิสฺวา อาวาสิกา อตฺถีติ ญายนฺติ ตํ ธมฺมชาตํ นิมิตฺตํ นาม ฯ เยน สภาเวน เต อาวาสิกา อุทฺทิสนฺติ ฯ

สพฺพเมตนฺติ สพฺพํ เอตํ อากาโรติอาทิวจนํ ฯ ยถาโยคมฺปน สพฺพเมตํ อากาโรติอาทิวจนํ มญฺจปีฐาทีหิ เจว ปทสทฺเทหิ จ ปณฺฑิเตน โยเชตพฺพํ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ ฯ อุทกนิสฺเสกนฺติ อุทกสฺส สิญฺจนํ ฯ พหุวจนสฺส สนฺตกํ โธตนฺติ เอตฺถ เอกวจนํ พหุตฺเถ เอกวจนํ โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ โธวนญฺจ ตํ อุทกญฺจาติ โธวนอุทกํ ตสฺส นิสฺเสกํ โธวนอุทกนิสฺเสกํ ฯ

[๔๘๒] สมานสํวาสกา เอเตติ ทิฏฺฐินฺติ สมานสํวาสกา เอเต ภิกฺขู อิติ ทิฏฺฐึ ฯ สมานสํวาสกา เอเต ทิฏฺฐีติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ ยนฺติ ยํ อาวาสํ ตทเหว คนฺตุํ น สกฺโกติ ฯ ปริจฺเฉเทนาติ ปทํ อตฺตจตุตฺเถนาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อตฺตจตุตฺเถนาติ ปเท คนฺตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อตฺตจตุตฺเถน วา อตฺตปญฺจเมน วา คนฺตุํ วฏฺฏติ อนฺตราเย วา สติ ภิกฺขุนา

๑. เอกวจนวเสน วณฺณนาปาโฐ ทิสฺสติ ฯ

[ส.๑๕๖.๑๕๗]

คนฺตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ สีมานทีสุ ฯ วิสฺสฏฺโฐ
อุโปสโถ ยสฺมึ โส วิสฺสฏฺฐอุโปสโถ ฯ ตตฺถาติ วิหาเร ฯ
ตตฺถาติ อาวาเส ฯ กโรนฺเตนาปีติ ปิสทฺเทน น เกวลํ ตตฺถ
อคนฺตฺวา อิธ อุโปสถํ กโรนฺเตน อิมินา อตฺตโน อุโปสถนฺตราโย
น กโตติ ญาเปติ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ อิมินา ภิกฺขุนา เนว
กโต ภวิสฺสติ ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ

[๔๘๓] หตฺถปาโสติ ทิยฑฺฒหตฺถปาโส ฯ อิทํ หีติ หิสทฺโท
นิปาตมตฺตํ ทฬฺหีกรณํ วา ฯ ตสฺสาติ ปาริวาสิยปาริสุทฺธิทานสฺส ฯ
ยา สงฺฆสามคฺคีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตทา จาติ ตสฺมึ สมคฺคกาเล ฯ
อปฺปมตฺตเกติ ปตฺตจีวราทีนํ อตฺถาย อปฺปมตฺตเก วิวาทการเก ฯ
อุโปสโถเยว กาตพฺโพติ จาตุทฺทสีปณฺณรสีอุโปสถทิวเสเยว อุโปสโถ
กาตพฺโพ น อนฺตรา สามคฺคีอุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ

เตน วินยมญฺชุสายํ นาม กงฺขาวิตรณีฏีกายํ ยตฺร ปน
ปตฺตจีวราทีนํ อตฺถาย อปฺปมตฺตเกน การเณน วิวิทนฺตา อุโปสถํ
วา ปวารณํ วา ฐเปนฺติ ตตฺถ ตสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิเต
สมคฺคา ชาตมฺหาติ อนฺตรา สามคฺคีอุโปสถํ กาตุํ น ลภนฺติ
กโรนฺเตหิ อนุโปสเถ อุโปสโถ กโต นาม โหตีติ วุตฺตํ ฯ

อุโปสถกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ส.๑๕๗]

วสฺสุปนายิกกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๔๘๔] วสฺสุปนายิกกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ วสฺสนฺติ วุฏฺฐิ ฯ อิธ ปน วสฺสกาลํ วสฺสนฺติ อุปจาเรน คเหตฺวา ตตฺถ วาโส อุปจาเรเนว วสฺสนฺติ วุจฺจติ ฯ วสฺสสฺส อุปนายิกา วสฺสุปนายิกา วสฺสาวาสสฺส วจีเภทวเสน วา อาลยกรณวเสน วา อุปคมนนฺติ อตฺโถ ฯ

[๔๘๕] อปรชฺชุคตายาติ เอตฺถ วจเน อิติ อตฺโถ ฯ อปรชฺชุ อปรํ ทินํ คตาย อติกฺกนฺตาย อสฺสา อาสาฬฺหิปุณฺณมิยา อิติ ตสฺมา สา อาสาฬฺหิปุณฺณมี อปรชฺชุคตา นาม ฯ อปรชฺชูติ ปทํ ลิงฺคตฺโถ ฯ อสฺสาติ ปทํ อปรชฺชูติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

ทุติยนเยปิ อตฺโถติ สมฺพนฺโธ ฯ มาโส คตาย อติกฺกนฺตาย อสฺสา อาสาฬฺหิปุณฺณมิยา อิติ ตสฺมา สา อาสาฬฺหิปุณฺณมี มาสคตา ฯ

[๔๘๖] ตสฺมา ปฏิชคฺคิตฺวา ฯ เป ฯ อุปคนฺตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ โย ปกฺกเมยฺยาติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพา ฯ วสฺสํ อุปกฑฺฒิตุกาโมติ[๑] ปทสฺส อาสาฬฺหมาสํ กตฺวา สาวนมาสํ อกตฺวา ปุน อาสาฬฺหเมว

๑. อุกฺกฑฺฒิตุกาโมติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๗๒.๒๗๓ ส.๑๕๙.๑๖๐]

กตฺตุกาโมติ อตฺโถ ฯ อาสาธกเมวาติปิ ปาโจ ฯ อาคเมติ อาคจฺฉิยตีติ อาคโม ฯ ชุคติ ทิปฺปตีติ ชุณฺโห ชุต ทิตฺติยํ ฯ อนุ ฯ เป ฯ วตฺติตุนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ วสฺสุกฺกฑฺฒเนติ วสฺสสฺส อุทฺธํ กฑฺฒเน ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ กสฺสจีติ ปทํ อนุวตฺติตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๔๘๗] สตฺตาหกรณีเยสูติ ปทํ ปริหีนานีติ ปเท อาธาโร ฯ เอตฺถาติ ปาลิยํ ฯ สหธมฺมิกานนฺติ ปทํ อปฺปหิเตปีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เอวมาทินาติ ปทํ การเณนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ทสฺสิเตนาติ ปทํ การเณนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ทสฺสิโตติปิ ปาโจ น ยุชฺชติ ฯ อปฺปหิเตปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถ ฯ มาตาปิตูนํ อนุญฺญาตฏฺฐาเนปีติ มาตาปิตูนํ สนฺติกํ คนฺตุํ อนุญฺญาตฏฺฐาเน ฯ

[๔๘๘] สงฺฆกรณีเยนาติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ยงฺกิญฺจิ กมฺมํ กตฺตพฺพํ ฯ ฉตฺตญฺจ เวทิกา จ ฉตฺตเวทิกา เจติยสฺส ฉตฺตเวทิกา เจติยจฺฉตฺตเวทิกา ฯ สพฺพํ สงฺฆกรณียเมวาติ สพฺพํ กมฺมํ สงฺเฆน กตฺตพฺพเมว ฯ ตสฺสาติ กมฺมสฺส ฯ

[๔๘๙] เอตฺถาติ สตฺตาหกรณียาธิกาเร ฯ รตฺติยา เฉทโก รตฺติจฺเฉทโก สตฺตาหกรณีเยน คนฺตฺวา พหิทฺธา อรุณุฏฺฐาปน-สงฺขาโต รตฺติจฺเฉโทติ อตฺโถ ฯ รตฺติจฺเฉทกสฺส วินิจฺฉโย

[ปา.๒๗๓ ส.๑๖๐.๑๖๑]

รตฺติจฺเฉทกวินิจฺฉโย ปาลิมุตฺตโก จ โส รตฺติจฺเฉทกวินิจฺฉโย จาติ ปาลิ...วินิจฺฉโย ฯ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ อนฺโต อุปจารสีมาย ฐิเตเนว สตฺตาหกรณียนิมิตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา อิมินา นิมิตฺเตน คนฺตฺวา อนฺโตสตฺตาเห อาคมิสฺสามีติ อาโภคํ กตฺวา คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ

[๔๙๐] ปุริมกฺขเณ อาโภคํ กตฺวา คมนกฺขเณ วิสฺสริตฺวา คเตปิ โทโส นตฺถิ สกรณีโย ปกฺกมตีติ วุตฺตตฺตา สพฺพถา ปน อาโภคํ อกตฺวา คตสฺส วสฺสจฺเฉโทติ วทนฺตีติ วิมติ-วิโนทนิยํ วุตฺตํ ฯ

[๔๙๑] ยํ ปน สารตฺถทีปนิยํ สเจ อาโภคํ อกริตฺวา อุปาจรสีมํ อติกฺกมติ ฉินฺนวสฺโส ว โหตีติ วทนฺตีติ วุตฺตํ ตตฺถายํ อธิปฺปาโย สเจ อนฺโตอุปจารสีมายํ อาโภคํ อกตฺวา อุปจารสีมํ อติกฺกมิตฺวา คนฺตฺวา อญฺญตฺถ อรุณํ อุฏฺฐาเปติ ฉินฺนวสฺโสว โหติ สเจ ปน วิสฺสริตฺวา ปุน อาคนฺตฺวา อุปจารสีมายํ อาโภคํ กตฺวา ปุน คจฺฉติ ฉินฺนสฺโสว น โหตีติ ฯ

ตตฺถ คนฺตฺวาติ อหํ ตสฺมึ วิหาเร คนฺตฺวา อชฺเชว อาคมิสฺสามีติ มนสิกตฺวา ภิกฺขุ อตฺตโน อาวาสํ สมฺปาปุณิตุํ น สกฺโกติ ฯ นนฺติ ภิกฺขุํ ฯ

[๔๙๒] เยน คาโม เตน คนฺตุนฺติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ

[ปา.๒๙๓ ส.๑๖๑.๑๖๒]

น สกฺกา เจ โหตีติ ภิกฺขุนา สตฺตาหวาเรน อรุโณ อุฏฺฐาเปตพฺโพ น สกฺกา เจ โหติ ฯ ตตฺเรวาติ ตสฺมึ คาเม น มนุสฺสา ยถาปวตฺตานีติ ตสฺมึ คาเม มนุสฺสา ปุพฺเพ ยถาปวตฺติตานิ ฯ ตสฺมึ วิหาเรติ ตสฺมึ อตฺตโน วสนวิหาเร ฯ เตสํเยว ตํ ปาปุณาตีติ เตสํเยว ภิกฺขูนํ ตํ สลากภตฺตาทิกํ ปาปุณาติ ฯ เอวสทฺเทน วิหาเร วสนฺตานํ อญฺเญสํ ภิกฺขูนํ น ปาปุณาตีติ ญาเปติ ฯ ยตฺถาติ ยสฺมึ วิหาเร ฯ วสฺสคฺเคน ปาปุณาเปตฺวาติ ทสวสฺสาทิโกฏฺฐาเสน ภิกฺขูนํ สลากภตฺตานิ ปาปุณาเปตฺวา ฯ ฉินฺนวสฺเสหีติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ วิหาเร ฯ ปาปิตนฺติ ภิกฺขูหิ ปาปิตํ ฯ

[๔๙๓] วิหาเร อุปนิกฺขิตฺตกํ จีวราทิภณฺฑํ มา วินสฺสติ[๑] อิติ มนสิกาเรน อิธ วิหารโต พหิ อาคตฏฺฐาเนน อาหฏํ อานีตํ จีวราทิ ยํ ปน เวภงฺคิยภณฺฑํ[๒] อตฺถิ ตํ เวภงฺคิภณฺฑํ ตตฺเถว วิหาเร ภิกฺขูหิ คนฺตฺวา อปโลเกตฺวา ภาเชตพฺพํ วิหารเมว สนฺธาย ทียมานตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ อิโตติ เขตฺตวตฺถุอาทิโต ฯ เขตฺตวตฺถุอาทิเกติ ปทํ ตตฺรุปฺปาเทติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตตฺรุปฺปาเทปีติ วิหาเร สนฺตกวเสน อุปฺปชฺชนภณฺเฑปิ ฯ อปิสทฺโท

๑. มา วินสฺสีติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺตตโร ฯ ๒. จีวราทิเวภงฺคิยภณฺฑนฺติ วณฺณนาปาโฐ สมาสปทวเสน มุทฺทิยติ ฯ

วิหารโต พหิ อานีตํ จีวราทึ อเปกฺขติ ฯ

สงฺฆิกํ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ พหิวิหาเรติปิ อตฺถิ ตํ น ยุชฺชติ ฯ พหิสีมาย ฐิตานนฺติ วิหารโต คนฺตฺวา พหิสีมาย ฐิตานํ ภิกฺขูนนฺติ อตฺโถ เตนาห อิโต อยฺยานํ ฯ เป ฯ เอเสว นโยติ ฯ ฐิตานนฺติ ปทํ ภาเชตุนฺติ ปเท สมฺปทานํ อถวา ฐิตานนฺติ ปทํ ภาเชตุนฺติ ปเท กตฺตา ฐิเตหิ ภิกฺขูหีติ อตฺโถ ฯ ภาเชตุํ น วฏฺฏตีติ สงฺฆิกํ เวภงฺคิยภณฺฑํ พหิฏฺฐิเตหิ ภาเชตุํ น วฏฺฏติ วิหารเมว สนฺธาย ทียมานตฺตา เจว สมฺมุขี-ภูเตหิ ภาเชตพฺพนฺติ วจนโต จาติ อธิปฺปาโย ฯ อุภยตฺรฏฺฐิตนฺติ อนฺโตวิหาเร ฐิตํ พหิวิหาเร จ ฐิตํ สงฺฆิกํ เวภงฺคิยภณฺฑํ ฯ อนฺโตสีมาย ฐิตานนฺติ อนฺโตวิหาเร ฐิเตหิ ภาเชตุํ ภาชนํ ฯ

[๔๙๔] สงฺโฆ ภินฺโนติ เอตฺถ วจเน นตฺถิ ฯ โย ปน สงฺโฆ ภิชฺชิสฺสตีติ ภิกฺขูหิ อาสงฺกิโต ฯ ตํ สงฺฆํ ฯ เอตา ปนาติ เอตา ภิกฺขุนิโย ฯ เอตา อนุพลนฺติ เอตา ภิกฺขุนิโย อนุพลํ อนุรูปพลํ กตฺวา ฯ เอตนฺติ สมฺพหุลาหิ ภิกฺขุนีหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ วจนํ ฯ

[๔๙๕] สตฺเถ วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ กุฏิกายํ ฯ อิธ ฐาเน ฯ สาลาสงฺเขเปนาติ สาลาสทิเสน ฯ ตมฺปีติ สกฏสฺส เหฏฺฐาภาคํ ฯ ตตฺเถวาติ สตฺเถเยว ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ปตฺถิตฏฺฐาเน ฯ ตโต คามโต ฯ

[ปา.๒๙๖..๒๙๘ ส.๑๖๒..๑๖๓]

ตตฺเถวาติ นาวายํ ฯ อยญฺจ ภิกฺขุ ฯ นาวายาติ ปทํ ลทฺธ อิติ ปเท กตฺตา ฯ อญฺญตฺถ ฐาเน ฯ ตตฺเถว ปชมํ ลทฺธคาเม ฯ

อิติ เอวํ วเช สตฺเถ นาวายนฺติ ตีสุ ฐาเนสุ นตฺถิ วสฺสจฺเฉเท อาปตฺติ ฯ ปวาเรตุญฺจ ลภตีติ เอตฺถ จสทฺโท สมฺปิณฺฑนตฺโถ ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ

[๔๙๖] เอตฺถาติ อิติ วเช ฯ เป ฯ ปวาเรตุญฺจ ลภตีติ โปราณฏฺจกถาวจเน ฯ ปวาเรตุญฺจ ลภตีติ เอตฺถ อยมธิปฺ-ปาโยติปิ ปาโฐ ฯ นาวายาติ เอตฺถ กรเณ ตติยา น ฉฏฺฐีติ ญาปนตฺถํ มชฺเฌ นาวายาติ ปทํ วุตฺตํ ฯ สเจ ภิกฺขุโน คนฺตพฺพํ คมนํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ภิกฺขุโนติ ปทํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ คมนํ คนฺตพฺพํ ภาวสาธนํ ฯ ภิกฺขุ วสฺสจฺเฉโท วิย ทิสฺสติ กสฺมา อญฺญตฺร อิจฺฉิตปฺปเทสโต อญฺญาย วสฺสุปคตฏฺฐานสงฺขาตาย อุปจารสีมาย จิตฺตุปฺปาเท จิตฺตสฺส อุปฺปาเท สติ อญฺญวสิตตฺวา วสฺสุปคตฏฺฐานโต อิจฺฉิตปฺปเทส-สงฺขาเต อญฺญสฺมึ ฐาเน วสิตภาวโตติ สมฺพนฺโธ ฯ

วสฺสจฺเฉโท เอตสฺส อตฺถีติ วสฺสจฺเฉโท ตทฺธิตวิคฺคโห โณ ฯ อญฺญตฺราติ ปทํ อุปจารสีมายาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อญฺญวสิตตฺตาติ ปทํ ทิสฺสาตีติ ปเท เหตุ ฯ วสตีติ วสิโต

กตฺตริ โต ฯ อญฺญสฺมึ วสิโต อญฺญวสิโต อญฺญวสิตสฺส ภาโว อญฺญวสิตตฺตํ ฯ

[๔๙๗] เตน วุตฺตํ สุมงฺคลปฺปสาทนิยา นาม ขุทฺทกสิกฺขา-ฏีกายํ วเช สตฺเถ นาวายนฺติ ตีสุ ฐาเนสุ นตฺถิ วสฺสจฺเฉเท อาปตฺติ ปวาเรตุญฺจ ลภตีติ หิ อฏฺฐกถายํ วุตฺตํ วสฺสจฺเฉเทติ จ อนุชานามิ ภิกฺขเว เยน วโช เตน คนฺตุนฺติ วุตฺตตฺตา สตฺถสฺส นาวาย จ คมนสภาเวเนว ฐิตตฺตา จ วสฺสุปคตฏฺฐาเน อวสิตฺวา สทฺธึ[๑] อญฺญตฺถ คมนตฺตํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพนฺติ ฯ

[๔๙๘] เกสฺจิ ปน โปตฺถเกสุ กสฺมา อญฺญตฺร อุปจาร-สีมาย จิตฺตุปฺปาโท อญฺญํ วสิตตฺตาติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ อิจฺฉิตปฺปเทสโต วสฺสุปคตฏฺฐานสงฺขาตาย อุปจารสีมาย อญฺญตฺร อิธ วสฺสํ อุเปมีติ จิตฺตสฺส อุปฺปาโท โหติ วสฺสุปคตฏฺฐานโต อญฺญํ อิจฺฉิตปฺปเทสํ ภิกฺขุนา วสิตภาวโต วสฺสจฺเฉโท วิย ทิสฺสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อญฺญนฺติ ปทํ วสิต อิติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺมาติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ น จ วสฺสจฺเฉโท ยทิ วสฺสจฺเฉโท ภเวยฺย ฯ

ปุริเมสูติ เยน วโช เตน คนฺตุนฺติอาทิวตฺถุโต ปุริเมสุ ฯ

๑. อิโต ปุเร เยน เกนจิ สหตฺถตติยาปเทน ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๒๙๘ ส.๑๖๔]

[๔๙๙] น ภิกฺขเว รุกฺขสุสิเรติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อุปคนฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ กุฏิกํ กตฺวาปีติ กุฏิกํ กตฺวาปิ อุปคนฺตุํ วฏฺฏติเยว ฯ วิฏภิ วิฏโปติ จ เทฺว ปริยายา ฯ ตตฺถาติ อฏฺฐิ ฯ โยชิตํ ทฺวารพนฺธํ ยสฺมึ ตํ โยชิตทฺวารพนฺธํ ฯ ฉเว สุสาเน กตา กุฏิกา ฉวกุฏิกา ฯ ตตฺถาติ ฉวกุฏิกาย ฯ เอสา กุฏิกา ฯ เอวรูปา กติกาติ เอตฺถ ปเท อตฺโถ ฯ ตสฺสา อธมฺมิกกติกาย ลกฺขณํ มหาวิภงฺค มยา วุตฺตํ ฯ

[๕๐๐] ปฏิสฺสเว จ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ น เกวลนฺติ น เอตฺตกเมว ฯ อิมํ ฯ เป ฯ วสถ อิติ วุตฺตสฺส เอตสฺเสว วจนสฺส ปฏิสฺสเว อาปตฺติ ฯ เอตสฺเสวาติ ปทํ ปฏิสฺสเวติ ปเท กมฺมํ ฯ เอวมาทินาปิ นเยน ตสฺส ตสฺส วจนสฺส ฯ อิมํ เตมาสํ ภิกฺขํ คณฺหถ อิติ เอวมาทินา ฯ อปิสทฺโท อิมํ ฯ เป ฯ สถ อิติ วจนํ อเปกฺขติ ฯ ปฏิสฺสเวติ สมฺปฏิจฺฉนฺนนิมิตฺเต ปฏิปุพฺโพ สุ สวเน ฯ ตญฺจ โข ทุกฺกฏํ ฯ ปิสทฺโท ปรมํ สุทฺธจิตฺตสฺสาติ วจนํ อเปกฺขติ ฯ โส ตทเหว ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ สตฺตาหํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ สตฺตาหกรณีเยน คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ

วสฺสุปนายิกกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๒๙๘..๓๐๓ ส.๑๖๔..๑๖๖]

ปวารณาขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๐๑] ปวารณาขนฺธเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ เนว ฯ เป ฯ เอตฺถ ปเท อาลาโป นาม ฯ อฏฺฐกถายํ ปน ยถา หิ ปสโว ยถา หิ มูคา จ ตถา เอเตปีติ ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ฯ วตํ วตฺตนฺติ จ เทฺว ปริยายา ฯ เอสา กติกา ฯ วตฺตุํ อนุโลมภาโวติ วตฺตุํ อนุรูปภาโว ฯ

วุตฺตมตฺถํ สมตฺเถนฺโต วทนฺตูติอาทิมาห ฯ หิ สจฺจํ วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโตติ วจนํ วทนฺตํ ภิกฺขุํ อญฺเญน ภิกฺขุนา กิญฺจิ วตฺตุํ สกฺกา โหติ อิตรํ วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโตติ วจนํ อวทนฺตํ ภิกฺขุ อญฺเญน ภิกฺขุนา กิญฺจิ วตฺตุํ น สกฺกา โหติ ฯ วทตุ มนฺติปิ อตฺถิ ตํ น ยุตฺตํ ฯ

กตฺวาติ ปทํ จรณ อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ จรณภาโวติ วิหรณภาโว เตนาห วิหรตีติ ฯ เทสนาปฏิจฺรกภาโวติปิ ปาโฐ วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโตติ เทสนาวเสน วทนวเสน วิหรณภาโวติ อตฺโถ ฯ กตฺวา จรณภาโวติปิ อตฺถิ โสเยว อตฺโถ ฯ สพฺพํ วินยํ ปรโต กโรติ วิหรตีติ วุตฺตํ น วุตฺตํ วิหริสฺสตีติ ฯ

[๕๐๒] สพฺพสงฺคาหิกาปีติ๑ สพฺเพสํ เตวาจิกาทีนํ ปวารณานํ

๑. ปิสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๓๐๙..๓๑๔ ส.๑๖๗]

สงฺคาหกา ฯ ญาเปติ เอตายาติ ญตฺติ ฯ เอวํ หีติอาทิ ทฬฺหี-
กรณํ ฯ หิ สจฺจํ เอวํ สุณาตุ ฯ เป ฯ เรยฺยาติ วจเน วุตฺเต ฯ
เตวาจิกนฺติอาทิ ปวาเรตุนฺติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ วทนํ วาจิกํ
ติกฺขตฺตุํ วาจิกํ เตวาจิกํ ฯ ปวาเรตุํ วฏฺฏตีติ สพฺพสงฺคาหิกตฺตา
ปวาเรตุํ วฏฺฏติ ฯ สมานวสฺสิกํ น วฏฺฏตีติ สุณาตุ ฯ เป ฯ
ปวาเรยฺยาติ เอตฺถ สมานวสฺสิกนฺติ ปทสฺส อวุตฺตตฺตา สมาน-
วสฺสิกํ ปวาเรตุํ น วฏฺฏติ ฯ อญฺญํ น วฏฺฏตีติ เตวาจิกนฺติ
วจเนน อสมานตฺตา อญฺญํ เทฺววาจิกาทิกํ น วฏฺฏติ ฯ
เตวาจิกญฺจ วฏฺฏตีติ เทฺววาจิกโต อธิกตฺตา เตวาจิกํ วฏฺฏติ ฯ
เทฺววาจิกโต หีนตฺตา เอกวาจิกญฺจ น วฏฺฏติ ฯ เอกวาจิกโต
อธิกตฺตา เทฺววาจิกเตวาจิกานิ วฏฺฏนฺติ ฯ เตวาจิกาทีนํ อวุตฺตตฺตา
สพฺพํ เตวาจิกาทิ วฏฺฏติ ฯ

จาตุ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ จาตุทฺทสิกา
ปวารณา ฯ จาตุทฺทสิกายาติปิ อตฺถิ ปุพฺพกิจฺจนฺติ ปเท
สมฺพนฺโธ ฯ ปณฺณรสิกา ปวารณา อชฺช ฯ เป ฯ รสีติ
ปุพฺพกิจฺจํ กาตพฺพํ ฯ

กิสฺมิญฺจ ปน โปตฺถเก ตีสุ ปวารณากมฺเมสูติ ปาโฐ
ทิสฺสติ ฯ ปวารณากมฺเมสูติ ปาโฐ ปน ยุตฺโต นิทฺธารณํ ฯ
ภิกฺขูสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[ปา.๓๑๔.๓๑๕ ส.๑๖๗.๑๖๘]

[๕๐๓] ทินฺนา โหติ ปวารณาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เอวํ ทินฺนายาติ เอวํ กายาทินา ปวารณาย ทินฺนาย ติสฺโส ฯ เป ฯ กริสฺสตีติ เอวํ ปวาเรตพฺพํ ฯ สเจ ปน วุฑฺฒตโร โหตีติ สเจ ปน ปวารณาทายโก วุฑฺฒตโร โหติ ฯ เอวญฺหีติ เอวํ ติสฺโส ภนฺเตติอาทิวจเน วุตฺเต เตน ปวารณา-หารเกน ตสฺส ปวารณาทายกสฺส อตฺถาย ปวาริตํ โหติ ฯ ปวาร ฯ เป ฯ ทาตุนฺติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพํ ฯ อิธาปิ จาติ อิมสฺมึ ปวารณาขนฺธเก ฉนฺททานํ อวเสสสงฺฆกมฺมตฺถาย โหติ ฯ ติสฺโส ภนฺเตติอาทินา วุตฺตนเยน ฯ เตน จ ภิกฺขุนา สงฺเฆน จาติ ปททฺวยํ ปวาริตเมวาติ ปเท กตฺตา ฯ เตน จ ภิกฺขุนาติ ปวารณาทายเกน ภิกฺขุนา ฯ ตสฺส จาติ ปวารณาทายกสฺส ฯ จสทฺโท อาโรจิตาย จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สงฺเฆน จาติ จสทฺโท ปวาริเต จาติ โยเชตพฺโพ ฯ เตน ปน ภิกฺขุนาติ ปวารณาทายเกน ภิกฺขุนา ฯ เตนาติ ฉนฺท-ทาเนน ฯ

[๕๐๔] อสฺสาวสาเนติ อาวาสิเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา ปวาเร-ตพฺพนฺติ อสฺสา ปาลิยา อวสาเน ฯ อิทญฺเจตฺถาติ เอตฺถ ปวารณาธิกาเร อิทํ วุจฺจมานวจนํ ลกฺขณํ ฯ อิทํ เหตฺถ ลกฺขณนฺติปิ ปาโฐ ฯ จตฺนฺนนฺติ ปทํ น วฏฺฏตีติ ปเท

[ปา.๓๑๗ ส.๑๖๙..๑๗๑]

สมฺปทานํ ฯ ปวาเรตุนฺติ ปวารณํ[๑] ฯ โส คณปูรโกติ เอโส เอโก ภิกฺขุ คณปูรโก โหติ ฯ อิตเรน เอเกน ฯ เอโก วาติ เอเสว นโยติ[๒] เอโก วา อิติ เอตฺถ วจเน เอเสว นโย ฯ อิตีติ[๓] ตสฺมา ฯ อุทฺทิสิตฺวาติ ปทํ ปวาเรตพฺพนฺติ ปเท เหตุ ฯ

จตุนฺนํ มาสานํ ปริโยสานา จาตุมฺมาสินี กตฺติกา จ สา จาตุมฺมาสินี จาติ กตฺติกจาตุมฺมาสินี ฯ กตฺติก... ปวารณายาติ ปทํ ปวาเรตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

[๕๐๕] โกสมฺพิ...วาติ โกสมฺพิกภิกฺขูนํ สมคฺคภาวสทิสา ฯ เอวญฺเจตฺถาติ เอตฺถ สามคฺคีปวารณากรณกาเล เอวํ จ ปุพฺพกิจฺจํ ฯ สามคฺคีปวารณาทิวสํ ทสฺเสนฺโต สามคฺคีปวารณํ กโรนฺเตหิ จาติอาทิมาห ฯ กโรนฺเตหิ ฐเปตฺวา สามคฺคีปวารณํ กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปาฏิปททิวสโตติ[๔] ปุพฺพกตฺติกมาสสฺส กาฬปกฺขปฺปาฏิปททิวสโต ปฏฺฐาย ยาว อปรกตฺติกปุณฺณนา ตาว เอกูนตฺตึสรตฺตินฺทิโว ตสฺส อพฺภนฺตเร ฯ

[๕๐๖] กงฺขาวิตรณีฏีกายํ ปน เย ปน กิญฺจิปิ อปฺปมตฺตเก ปวารณํ ฐเปตฺวา สมคฺคา โหนฺติ เตหิ ปวารณายเมว

๑. เยภุยฺเยน อิตฺถีลิงฺคิโก อยํ สทฺโท ฯ ๒. ฯ เป ฯ เอโก วา โหติ เอเสว นโยติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๓. อยํ อิติสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ๔. ปาฏิปทโตติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

ปวารณา กาตพฺพา ตาวเทว น กาตพฺพา กโรนฺเตหิ
อปฺปวารณาย ปวารณา กตา โหตีติ วุตฺตํ ฯ

[๕๐๗] เอตฺถ วจเน วตฺตพฺพํ ฯ ฐเปนฺเตนาปีติ อปิสทฺเทน
น เกวลํ ปวาเรนฺเตน เทฺววาจิกํ ปวาเรตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ
เอกวาจิเก ฯ เป ฯ เรยฺยาติ วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺถ จาติ สมาน-
วสฺสิเก ฯ

ตตฺถาติ สพฺพสงฺคาหิกปุคฺคลิเกสุ ฯ ต โตติ ยการ โต ฯ
เอตาสุปิ หีติ หิ สจฺจํ เอตาสุปิ เทฺววาจิกาทีสุ ฯ ฏีการาวสาเน-
เยวาติปิ อตฺถิ ฯ เอตานิ วจนานิ ฯ วจโนมทฺทนา หีติ หิ สจฺจํ
วจนสฺส โอมทฺทนา ฯ อิธาติ โอมทฺทิตฺวาติ ปเท ฯ อิตเรหิ
ถุลฺลจฺจยปฺปาจิตฺติยาทีหิ ฯ อสุกาติอาทิ เอวสทฺทสฺส ผลํ ฯ
เอตญฺหีติ หิ สจฺจํ เอตํ อสุกา นาม อาปตฺตีติ วจนํ กลหสฺส
มุขํ การณํ โหติ ฯ

[๕๐๘] อิทํ วตฺถุํ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ
กมฺเมนาติ ปทํ ภวิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เอวนฺติ อิทํ วตฺถุนฺติ-
อาทิ วจนํ ฯ เอตฺถาติ วตฺถุํ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ
วจเน ฯ อุปปริกฺขิตฺวา ชานิสฺสามาติ วตฺวา ปวาเรตพฺพํ ฯ
อยํ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตสฺส ภิกฺขุโน ตทนุรูโป
เตสํ มาลาทีนํ อนุรูโป ฯ เอวนฺติ อยํ ฯ เป ฯ น วตฺถุนฺติ

[ปา.๓๔๘..๓๕๕ ส.๑๘๒..๑๗๔]

วจนํ ฯ อิตีติ อตฺโถ ฯ อถ ยทิ น อหํ ชานามิ อิติ วทติ ฯ
ปุริมนเยเนวาติ ปทํ ทิสฺวา มญฺญมาโนติ ปททฺวเย ตติยาวิเสสนํ ฯ
โจเรหีติ ปทํ ปริภุตฺต นหานาติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ อุภยนฺติ
วตฺถุปุคฺคลํ ฯ อวินิจฺฉิตตฺตาติ วตฺถุสฺส อวินิจฺฉิตตฺตา ปวารณาโต
ปจฺฉา ทิสฺวา ปุคฺคลสฺส โจทิตตฺตา โจเทตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ
จสทฺโท อวินิจฺฉิตตฺตา จ โจทิตตฺตา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ
อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ อิทญฺหีติ หิ ยสฺมา วตฺถุปุคฺคลสงฺขาตํ
อิทํ อุภยํ ปวารณาย ปุพฺเพ ทิสฺวา ฯ ตํ ปวารณํ ฯ
อุกฺโกเฏนฺตสฺส ติ นีวาเรนฺตสฺส ฯ

[๕๐๘] เทฺว ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน จตุตฺถปญฺจมา อุโปสถา
เทฺว จาตุทฺทสิกา ฯ ตติโย ปนุโปสโถ ฯ ตโย ปนาติปิ
ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ ปกติยาปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ
กตฺตพฺโพ จาตุทฺทสิโกติ ญาเปติ ฯ อถาติ จตุตฺเถ ปณฺณรสิกุ-
โปสเถ อาวาสิเกหิ กเต อมฺหากํ ปวารณํ ฐเปสฺสนฺตีติ
อาวาสิกา ยทิ สุณนฺติ ฯ เทฺวติ ตติยปกฺเข จาตุทฺทสี ปญฺจเม
จาตุทฺทสี จ ฯ

เอวํ กโรนฺตา ภณฺฑนการกานํ เตรเส วา จาตุทฺทเส วา
อิเม ปณฺณรสีปวารณํ ปวาเรสฺสนฺตีติ เอวํ ตติยจตุตฺถาติ-
อาทินา วุตฺตนเยน กโรนฺตา อิเม อาวาสิกา ภิกฺขู ภณฺฑน-

[ปา.๓๕๖ ส.๑๗๔.๑๗๕]

การกานํ ภิกฺขูนํ เตรเส วา จาตุทฺทเส วา ปรฺณรสีปวารณํ ปวาเรสฺสนฺตีติ อิมินา ยถาสกํ อุโปสถกรณโต ปฏฺฐาย ภิกฺขูนํ จาตุทฺทสีปณฺณรสีโวหาโร น จนฺทคติสิทฺธาย ติถิยา วเสนาติ ทสฺเสตีติ วิมติวิโนทนิยํ วุตฺตํ ฯ

ปวาเรนฺเตหีติ ปทํ ปวาเรตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ฐเปตฺวาติ ปทํ สุตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เตติ ภณฺฑนการกา ฯ สํวิทหนํ สํวิทหิตํ นตฺถิ สํวิทหิตํ เอเตสนฺติ อสํวิทหิตา ฯ อาคมนชานนตฺถายาติ ภณฺฑนการกานํ อาคมนสฺส ชานนตฺถาย ฯ อกตํ สํวิทหนํ เยหิ เต อกตสํวิทหนา ฯ กิลนฺตตฺถาติ ตุเมฺห กิลนฺตา อตฺถ ฯ ภณฺฑนการกานนฺติ ปทํ สามเณเรหิ เจว ทหรภิกฺขูหิ จาติ ปททฺวเย สมฺพนฺโธ ฯ สามเณเรหิ เจว ทหร-ภิกฺขูหิ จาติ ปททฺวยํ อนุพทฺธา วาติ ปเท กตฺตา ฯ อาวาสิกา อนุพนฺธาว ฯ ยนฺติ อาคมชฺฌํ ฯ

[๕๑๐] กุยํ ปจวิยํ โมทนฺตีติ กุมุทา กุมุทานํ สมูโห โกมุโท สมูหตฺเถ โณ โกมุโท เอตฺถ อตฺถีติ โกมุที ทณฺฑา-ทิโต อิกอีติ สุตฺเตน อี ฯ

จตุนฺนํ มาสานํ ปริปูริภูตา จาตุมฺมาสี จาตุมมาสีเอว จาตุมฺมาสินี ปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมาสินีติ อตฺโถ ฯ ตนฺติ จาตุมฺมาสินึ ฯ

[ปา.๓๕๖.๓๕๗ ส.๑๗๕]

[๕๑๑] ผาสุ วิหรติ เอตฺถ เอเตน วาติ ผาสุวิหาโร สมถ-
วิปสฺสนา ฯ รตฺติฏฺฐานญฺจ ทิวาฐานญฺจ รตฺติ...ฐานํ ตํ อาทิ
เยสํ ตานิ รตฺติฏฺฐานทิวาฐานาทีนิ อนิพทฺธานิ จ ตานิ รตฺติฏฺ-
ฐานทิวาฐานาทีนิ จาติ อนิ...ฐานาทีนิ เตสํ เภโท อนิพทฺธ-
...เภโท ฯ พาหิราติ ตรุณสมถวิปสฺสนา พาหิรภูตา ฯ สงฺฆสฺสาติ
ปทํ สมคฺคกรณ อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ติณวตฺถารกสมโถ
ปน จุลฺลวคฺเค อาวิภวิสฺสติ ฯ วิสฺสฏฺจํ กมฺมฏฺฐานํ เยหิ เต
วิสฺสฏฺจกมฺมฏฺฐานา ฯ ถามภาวํ คตา ถามคตา ถามคตา
สมถวิปสฺสนา เยสํ เต ถามคตสมถวิปสฺสนา ฯ อนฺโตวสฺสํ
ปริหาโร วาติ อนฺโตวสฺเส ลทฺธรกฺขนํ ฯ ปริหารํ สรูเปน
ญาเปนฺโต อาห อาคนฺตุกาติอาทึ ฯ เตหิปีติ ปวารณาทายก-
ภิกฺขูหิ น ภิวตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อปิสทฺโท ลทฺธปฺปวารณา-
สงฺคหภิกฺขุํ อเปกฺขติ ฯ ปวารณาสงฺคหทายกภิกฺขู ลภนฺติ ฯ

ปวารณาขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๕๘ ส.๑๗๕.๑๗๖]

จมฺมกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๑๒] จมฺมกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อิสฺสรสฺส ภาโว อิสฺสริยํ อธิปติสฺส ภาโว อาธิปจฺจํ อิสฺสริยญฺจ อาธิปจฺจญฺจ อิสฺสริยาธิปจฺจํ เตน สมนฺนาคตํ อิสฺสริยาธิปจฺจํ ฯ รญฺโญ ภาโว รชฺชํ ฯ ตสฺสาติ เสฏฺฐิปุตฺตสฺส ฯ โสติ โสโณ ฯ สสฺสิริกํ อุณฺณปฺปาวารกนฺติ อุตฺตมํ อุณฺณามยํ โลมานิ อุฏฺฐาเปตฺวา กตํ อุณฺณามยปฺปาวารกํ ฯ ตสฺส จาติ โสณสฺส ฯ น ปนสฺสาติ ตสฺส โสณสฺส ทสฺสนํ วชฺเชตฺวา อสฺส รญฺโญ กิญฺจิ กรณียํ น ปน อตฺถิ ฯ สนฺนิปาตาเปนฺโต ราชา อิติ มนสิกาเรน สนฺนิปาตาเปสิ ฯ เอวนฺติ สนฺนิปาตาปเนน อปริสงฺกนฺโตติ ปเท ตติยาวิเสสนํ อปริสงฺกนฺโตติ ปทํ โสโณติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

อฑฺโฒ จ โส จนฺโท จาติ อฑฺฒจนฺโท อฑฺฒจนฺโท วิย ปาสาโณ อฑฺฒจนฺทปาสาโณ โสปาณมูเล อุปฑฺฒํ อนฺโต ปเวเสตฺวา ฐปิโต วฏฺฏฺฏปาสาโณ ฯ อญฺญวจนมตฺเตนาติ[๑] อรหตฺตวจนมตฺเตน น วิชฺชมานภาเวน ฯ อสีติ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ

๑. อญฺญํ วจนมตฺเตนาติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๑..๑๒ ส.๑๗๗..๑๘๐]

[๕๑๓] ตตฺถ จาติ นีลกาทีสุ ฯ อฬาริฏฺฐิกวณฺณาติ[1] อภินวาริฏฺฐิกผลวณฺณา ฯ มหารงฺเคน รตฺตา มหารงฺครตฺตา ฯ มหานาเมน รตฺตา มหานามรตฺตา ฯ สมฺภินฺนวณฺณาติ นานาวณฺณา ฯ เอตาสุ อุปาหนาสุ ยงฺกิญฺจิ อุปาหนํ ฯ รชนนฺติ อุปลิตฺตนีลาทิรชนํ มุญฺจิตฺวาติ[2] ปเท กมฺมํ ฯ อปฺปมตฺตเกปิ วณฺเณ ภินฺเน ฯ นีลา วทฺธา ยาสํ ตา นีลวทฺธิกา ฯ ยาสํ วทฺธาเยว นีลาติ ยาสํ อุปาหนานํ พนฺธาเยว นีลา ฯ สพฺพตฺถาติ ปีติกวทฺธิกาทีสุ[3] เอตาโย อุปาหนาโย ฯ ตเลติ ปณฺหิยา อุปริภาเค ฯ

ปณฺหิปิธานตฺถํ ตเล ขลฺลกํ ปณฺหิปิธานจมฺมํ พทฺธํ ยาสํ ตา ขลฺลกพทฺธา ฯ ชงฺฆโต สพฺพปาทํ ปฏิจฺฉาทกํ ปูฏพทฺธํ ยาสํ ตา ปูฏพทฺธา ฯ ปริคุเณฺหตีติ ปริคุโณฺห อุปริปาทตลปตฺตปฺปฏิจฺฉาทนกพทฺโธ ฯ ปริคุเณฺห โยเชตฺวา กตา ปาลิคุณฺฐิกา[4] ฯ วิจิตฺรา หิ ตทฺธิตวุตฺติ ฯ ติตฺติรปตฺตสทิโส วิจิตฺโต วณฺโณ ติตฺติรปตฺตสทฺเทน คหิโต ฯ ติตฺติรปตฺตํ เอตาสมตฺถีติ ติตฺติรปตฺติกา ฯ เมณฺฑสฺส วิสาณํ เมณฺฑวิสาณํ เมณฺฑ-

๑. อฬาริฏฺฐก...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ปุญฺฉิตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ ๓. ปีตก...อิติ ปาลิ ฯ ๔. ปาลิคุณฺฐิมาติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

[ป.๑๓.๑๔ ส.๑๘๑]

วิสาณสทิสา พทฺธา ยาสํ ตา เมณฺฑวิสาณพทฺธิกา ฯ กณฺณิกฏฺ-
ฐาเนติ ปาทสฺส ปฏิมุกฺกฏฺฐานภูเต กณฺณิกฏฺฐาเน โยเชตฺวาติ
ปเท อาธาโร ฯ ตตฺเถวาติ กณฺณิกฏฺฐาเน ฯ วิจิตฺราติ ฯ
สณฺฐานโต วิจิตฺรา ฯ เอตาสุ อุปาหนาสุ ฯ เตสุ ขลฺลกาทีสุ ฯ
ปริยนฺเตสูติ ปทํ โยเชตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ อปริภุตฺตา
คณงฺคณุปาหนา ฯ

[๕๑๔] อาจริเยสูติอาทิมฺหิ วินิจฺฉโย ฯ อิธาติ อาจริเยสูติ
ปเท ฯ ฉ วสฺสานิ ยสฺส โส ฉพฺพสฺโส ฯ โส หีติ หิ สจฺจํ
โส อวสฺสิโก จตุพฺพสฺสกาเล ตํ ฉพฺพสฺสํ นิสฺสาย วจฺฉติ
วสิสฺสติ ฯ อุปชฺฌา ฯ เป ฯ สหายกา ภิกฺขู อุปชฺฌามตฺตา
นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๕๑๕] ปชฺชติ ยาติ เอตายาติ ปาทุกา ปท คมเน
กมปทา ณฺโกติ สุตฺเตน ณฺโก ฯ ติเณน กตา ปาทุกา ติณ-
ปาทุกา ฯ อุณฺณาหีติ เอฬกาทิโลเมหิ ฯ สงฺกมนฺติ คจฺฉนฺติ
เอตาหีติ สงฺกมนียาโย น สงฺกมนียาโย อสงฺกมนียาโย ฯ

[๕๑๖] ภิกฺขู อตฺตโน องฺคชาเตเนว คาวิยา องฺคชาตํ
ฉุปนฺติ ฯ คเหตฺวาติ วจฺฉตรํ คเหตฺวา ฯ คงฺคามหีกีฬิกายาติ[1]
คงฺคามหิยํ กีฬนตฺถํ ฯ เสยฺยถาปิ คงฺคามหิยายาติ อิตฺถีปุริสา วิย

๑. คงฺคามหิกีฬิกาติ ยการรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔..๒๔ ส.๑๘๑..๑๘๓]

คงฺคามหีอุทกกีฬนตฺถํ ยาเนหิ คจฺฉนฺตีติ อตฺโถ ฯ

กิสฺมิญฺจิ ปน โปตฺถเก อิตฺถีสารถี วา โหตุ วฏฺฏติ ปุริสสารถี วา วฏฺฏตีติ ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ฯ อิตฺถีสารถี วา โหตุ ปุริสสารถี วา วฏฺฏตีติ ปน ปาโฐ ยุชฺชติ ฯ ยานุคฺฆาเฏนาติ เอตฺถ ปฐมตฺเถ ตติยา ฯ ยาน-สญฺจลมยนฺติ๑ ยานสฺส สญฺจลเนน ชาตํ อผาสุ ฯ

[๕๑๗] ปมาณาติกฺกนฺตนฺติ สุคตงฺคุเลน อติเรกฏฺฐงฺคุลปาทกํ มญฺจํ ฯ อาสนฺทิปลฺลงฺกา อุจฺจาสยนํ เสสา มหาสยนนฺติ ขุทฺทกสิกฺขาฏีกา ฯ ปมาณาติกฺกนฺตาสนนฺติ สุคตงฺคุเลน อฏฺฐงฺคุลปาทกปฺปมาณํ อติกฺกนฺตาสนมญฺจปีฐํ ฯ

ควติ สทฺทํ กโรตีติ โคณโก คุ สทฺเท ยุ สกตฺเถ โก อุสฺส โอตฺตํ ฯ กุยํ ปจวิยํ ชวติ คจฺฉตีติ โกชโว ชุ คติยํ โณ มหนฺโตเอว โกชโว มหาโกชโว ฯ ตสฺสาติ มหาโกชวสฺส ฯ

จิตฺตรูปํ อสฺสาติ จิตฺตโก ฯ วาฬจิตฺตนฺติ วาเฬน สํสิพฺพเนน สญฺชาตํ จิตฺตรูปํ อสฺสาติ วาฬจิตฺตํ ฯ โลมปุญฺณตาย ชาติ อุณฺณามยํ ตปฺปกติวจเน มโยติ สุตฺเตน มโย ฯ สยนสุขาที ปฏิจฺจ อตฺถริยตีติ ปจฺจตฺถรณํ ฯ อุณฺณามยํเอว ปจฺจตฺถรณํ

๑. อิทํ ปทํ ปาลิยมฺปิ วณฺณนายมฺปิ น ทิสฺสติ ฯ

อุณฺณามยปฺปจฺจตฺถรณํ[๑] อุณฺณาติ เอฬกโลมํ ฯ

ปฏฺฏิ คจฺฉตีติ ปฏฺฏิกา ปฏฺฐ คมเน ฯ ปฏฺฏลํ เอติสฺสา อตฺถีติ ปฏฺฏลิกา ทณฺฑาทิโต อิกอีติ อิโก ฯ ฆนํ สนฺธิภูตํ ปุปฺผรูปํ เอตฺถาติ ฆนปุปฺผโก ฯ ฆนปุปฺผโกติ พหลราโคติ เกจิ ฯ โยนกา เอว ทมิฬา โยนกทมิฬา เตสํ ปโฏ โยนก-ทมิฬปโฏ ฯ ตูลํ เอติสฺสา อตฺถีติ ตูลิกา ฯ

กฏฺฐิสฺเสหิ สุวณฺณสุตฺเตหิ ปกตํ กฏฺฐิสฺสํ ฯ โกเสยฺยสุตฺตานํ อนนฺตรํ กฏฺฐิสฺสสุวณฺณมยํ สุตฺตํ ปเวเสตฺวา วีตํ โกเสยฺยกฏฺฐิสฺส-มยํ อถวา โกเสยฺยสุตฺเตน สห กฏฺฐิสฺเสน สุวณฺณสุตฺเตน วีตํ โกเสยฺยกฏฺฐิสฺสมยํ ฯ โกสิยสุตฺเตน ปกตํ โกเสยฺยํ ฯ กโรนฺติ เอตฺถ นจฺจนฺติ กุฏฺฏกํ[๒]กร กรเณ อสฺส อุ ฯ

อตฺถรณกอตฺถรกาเอวาติ ปตฺถิรตอตฺถรณา เอว ฯ หตฺถตฺ-ถรณอสฺสตฺถรณาติ อฏฺฐกถาปาโฐ ฯ ปาลิยํ ปน หตฺถตฺถรํ อสฺสตฺถรนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ อตฺถรสทฺทโต อตฺถรณสทฺทสฺส อภินฺนตฺตํ สนฺธาย หตฺถตฺถรณอสฺสตฺถรณาติ อฏฺฐกถาย วุตฺตํ สิยา ฯ

...ปเวณีติ อชินจมฺมานํ ตนฺติ ฯ กทลิมิคสฺส อิทํ กทลิมิคํ

๑. วาฬจิตฺตอุณฺณามยตฺถรโกติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. กุตฺตกนฺติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

กินฺตํ จมฺมํ ฯ ปวรญฺจ ตํ ปจฺจตฺถรณญฺจาติ ปวรปฺปจฺจตฺถรณํ กทลิมิคญฺจ ตํ ปวรปฺปจฺจตฺถรณญฺจาติ กทลิมิคปฺปวรปฺปจฺจตฺ-ถรณํ ฯ เตนาติ กทลิมิคจมฺเมน ฯ ตนฺติ ปจฺจตฺถรณํ กโรนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ

ฉาเทติ เอเตนาติ ฉทํ อุตฺตรํ อุปริพทฺธํ ฉทํ อุตฺตรจฺฉทํ สห อุตฺตรจฺฉเทน วตฺตตีติ สุตฺตรจฺฉทํ[๑] ฯ เสตวิตานํปิ น วฏฺฏติ ฯ ปิสทฺเทน รตฺตวิตานํ อเปกฺขติ ฯ อสติ ปน วฏฺฏตีติ เหฏฺฐา อกปฺปิยปฺปจฺจตฺถรเณ อสติ เสตวิตานํ วฏฺฏติ ฯ

ปสฺเสสูติ ปทํ รตฺตํ วา ปทุมวณฺณํ วาติอาทิปเท อาธาโร ฯ สเจ ปมาณยุตฺตนฺติ ตํ อุปธานํ สเจ ปมาณยุตฺตํ วฏฺฏติ ฯ ตตฺริทํ ปมาณํ วิตฺถารโต ตีสุ กณฺเณสุ ทฺวินฺนํ กณฺณานํ อนฺตรํ วิทตฺถิจตุรงฺคุลํ มชฺเฌสุ มุฏฺฐิรตนํ ทีฆโต ปน ทิยฑฺฒรตนํ วา ฯ มหาอุปธานนฺติ ปมาณาติกฺกนฺตํ อุปธานํ ฯ

[๕๑๘] เอเตนาติ กุรรฆเรติ วจเนน ฯ อสฺสาติ กจฺจานสฺส ฯ เอเตน ปปาเต ปพฺพเตติ วจเนน ฯ ตสฺสาติ อุปาสกสฺส ฯ โกฏิอคฺฆนกปิลนฺธนธาริโน กณฺณา ยสฺส โส โกฏิกณฺโณ จ ปสาทํ ชเนตีติ ปาสาทิโก ภควา ฯ ตสฺเสวาติ ปาสาทิกนฺติ ปทสฺส ฯ

๑. สอุตฺตรจฺฉทนฺติ ปาลิ ฯ

[ปา.๒๕..๓๑ ส.๑๘๔.๑๘๕]

อุตฺตมํ ทมถญฺจ สมถญฺจ ภควตา อนุปฺปตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ทมถญฺจ สมถญฺจาติ ทฺวินฺนํ ปทานํ วิวรณํ ปญฺญญฺจ สมาธิญฺจาติ ฯ ทมถญฺจาตีมสฺส วิวรณํ กายูปสมญฺจาติ กายสฺส อุปสมํ ฯ

วิสูกายิกวิปฺผนฺทิตานนฺติ ปทํ อุปจฺฉินฺน อิติ ปเท กมฺมํ ฯ วิปฺผนฺทนฺติ สตฺตา เอเตหิ กิเลเสหีติ วิปฺผนฺทีตา วิสูกายิกา ปฏิปกฺขภูตา จ วิปฺผนฺทิตา จาติ วิสูกายิกวิปฺผนฺทิตา ฯ

สํวรคุตฺติยาติ จกฺขุนฺทฺริยาทีนํ รกฺขนสงฺขาตาย คุตฺติยา ฯ ยปนํ ยตํ ยตํ อินฺทฺริยํ เยน โส ยตินฺทฺริโย ตํ ฯ

อาคจฺฉนฺติ ปฏิสนฺธิคฺคหณวเสน สตฺตา เอเตน กิเลเสนาติ อาคู[๑] นตฺถิ อาคู เอตสฺสาติ นาโค ฯ อาคูวิรหิตนฺติ โทสวิรหิตํ ฯ

[๕๑๙] กณฺหา จ สา มตฺติกา จาติ กณฺหมตฺติกา กณฺหมตฺติกา อุตฺตรา อธิกา ยสฺสา สา กณฺหมตฺติกุตฺตรา ฯ อุปริวฑฺฒิตา กณฺหมตฺติกา ยสฺสํ ภูมิยํ สา อุปริวฑฺฒิตกณฺหมตฺติกา ฯ ขุเรหีติ ปทํ อกฺกนฺต อิติ ปเท กรณํ ฯ โคกณฺฏเกหีติ คุนฺนํ กณฺฏเกหิ อุปหตาติ ปเท กตฺตา ฯ อุปหตาติ ปีฬิตา ฯ เต โคกณฺฏเกติ ปทํ รกฺขิตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

๑. อาคุ อิติปิ ฯ

[ปา.๓๑.๓๒ ส.๑๘๕]

อุปาหนาติ ปทํ น สกฺโกนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ เอวํ ขรา โหตีติ เอวํ ภูมิ ขรา ถทฺธา โหติ ฯ เอรคุ โมรคุ มชฺชารุ ชนฺตุ ฯ ติณชาติโยติ ติณปฺปกติโย ฯ เอเตหิ เอรคุอาทีหิ ชนา กโรนฺติ ฯ ตตฺถาติ เอรคุอาทีสุ ฯ ตํ เอรคุติณํ ฯ ตมฺพํ สีสํ ยสฺส ตํ ตมฺพสีสํ ฯ เตนาติ โมรคุติเณน กตา ตฏฺฏิกา ติฏฺฐติ ฯ อานนฺโท ภิสี เอวํ ยํ สาสนํ เม มม อุปชฺฌาโย ชานาเปสิ ตสฺส สาสนสฺส อยํ กาโล อาโรจนกาโล ภเวยฺย ฯ เอตฺถาติ อยํ ขฺวสฺส กาโล ปริทสฺสีติ วจเน ฯ

คณคณฺปาหนนฺติ วตฺตพฺเพ นิคฺคหิตาคมํ กตฺวา คณงฺคณุ-ปาหนนฺติ วุตฺตํ ฯ อุปาหนโกสโก จ สตฺถโกสโก จ กุญฺจิก-โกสโก จ อุปา...โกสกา ฯ เอฬกจมฺมนฺติ เมณฺฑจมฺมํ ฯ อชจมฺมนฺติ ฉกลกจมฺมํ[๑] ฯ

[๕๒๐] มิคจมฺเม วินิจฺฉโย ฯ เอนิมิโค วาตมิโค ปสทมิโค กุรุงฺคมิโค มิคมาตุโก โรหิตมิโค ฯ อญฺเญสนฺติ อญฺเญสํ มิคานํ นิทฺธารณํ[๒]

มกฺกโฏ กาฬสีโห สรโภ กทลีมิโค ฯ เย จ วาฬมิคา

๑. ฉคลก อิติปิ ฯ ๒. วณฺณนาปาฐานุสาเรเนว อญฺเญสนฺติ ปทํ จมฺมานีติ ปทสฺส สามีสมฺพนฺโธติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๒..๓๕ ส.๑๘๕..๑๘๗]

เกจีติ...เกจิ เย จ วาฬมิคา ฯ เตสํ สตฺตานํ ฯ

ตตฺถาติ เตสุ มกฺกฏาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ น เกวลญฺจ เอเตเยวาติ เกวลํ เอเตเยว สีหพฺยคฺฆอจฺฉตรจฺฉา วาฬมิคา นาม น โหนฺติ เยสํ ปน จมฺมํ น วฏฺฏติ อิติ วุตฺตํ ฯ เตติ ยถาวุตฺเต มกฺกฏาทโย เต สตฺเต ฯ เต ฐเปตฺวาติ เอตฺถ มกฺกฏกาฬสีหา พาลมิคา นาม น โหนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ฐเปตฺวาติ ปทํ อวเสสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอเตสนฺติ โคมหิสาทีนํ ฯ ปริหารํ ลภตีติ ภิกฺขุ จีวรสฺส รกฺขนํ ลภติ ฯ

จมฺมกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๕ ส.๑๘๗]

เภสชฺชกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๒๑] เภสชฺชกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ สรติ ปีฬยตีติ สรโต ฯ สรโตติ วตฺตพฺเพ ตสฺส ทาเทสํ กตฺวา สรโทติ วุตฺตํ ฯ สา สุนขา รมนฺติ เอตฺถาติ วา สรโท มสฺส โท ฯ โปทปาท-กาฬปกฺขโต° ปฏฺฐาย เทฺว มาสา สรโท นาม ฯ สรเท อุปฺปนฺโน สารทิโก ฯ

ปิตฺตาพาเธนาติ ปิตฺตโต สมุฏฺฐานาพาเธน ฯ ตสฺมึ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ตสฺมึ กาเล สรทกาเล ภิกฺขู วสฺโส-ทเกนปิ เตเมนฺติ ฯ เกสุจิ โปตฺถเกสุ มตฺติกํ เตเมนฺตีติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ โส น ยุชฺชติ ฯ วสฺโสทเกนปิ เตเมนฺติ กทฺทมมฺปิ มทฺทนฺตีติ ปน ยุชฺชติ ฯ เตนาติ ตสฺมา เตสํ ภิกฺขูนํ ปิตฺตํ พหิสรีเร พฺยาปิตฺวา อพทฺธปิตฺตํ โกฏฺฐพฺภนฺตรคตํ โกฏฺฐสฺส อนฺตสฺส อพฺภนฺตเร คจฺฉนฺตํ โหติ ฯ อาหาเร อตฺโถ ปโยชนํ อาหารตฺโถ อาหรกิจฺจํ ฯ

[๕๒๒] อจฺฉวสนฺติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ มูลเภสชฺชาทิ-วินิจฺฉโยปีติ มูลเภสชฺชาทีนํ วินิจฺฉโยปิ ฯ อิธาติ เภสชฺชกฺขนฺธเก ยํ ยํ ปทํ ฯ

๑. โปฏฺฐปท อิติ เยภุยฺเยน ทิสฺสติ ฯ ภทฺทปท อิติปิ อตฺถิ ฯ

[ปา.๓๘..๔๑ ส.๑๘๘]

หิงฺคุ จ หิงฺคุชตุ จ หิงฺคุสิปาฏิกา จ หิงฺคุ...ฏิกา ฯ หิงฺคุชาติโยเยวาติ หิงฺคุสฺส ปกติเยว หิงฺคุภูตา ปกติโย วา ฯ ตกฺกญฺจ ตกฺกปตฺติ จ ตกฺกปณฺณิ จ ตกฺก...ปณฺณิโย ฯ

อสฺสาทีนํ กายคนฺโธ วิย กสฺสจิ ภิกฺขุสฺส กายคนฺโธ โหติ ฯ ตสฺส ภิกฺขุสฺส วฏฺฏนฺติ ฯ อปิสทฺโท กณฺฑาทิอาพาเธน สมนฺนาคตํ ภิกฺขุํ อเปกฺขติ ฯ สิรีโส จ โกสมฺโพ จ สิรีสโกสมฺพา เต อาทโย เยสํ เต สิรีสโกสมฺพาทโย เตสํ จุณฺณานิ สิรีส...จุณฺณานิ ฯ คนฺธานิเอว จุณฺณานิ คนฺธจุณฺณานิ ฯ รชนกสฏนฺติ รชนนิโรชํ รชนจฺฉลฺลิ ฯ เอตมฺปีติ ปากติกจุณฺณํ ฯ

น ตนฺติ ภิกฺขุ ตํ อามกมํสํ น ขาทิ ตํ อามกโลหิตํ น ปิวิ ฯ

[๕๒๓] สพฺพสงฺคาหิกวจนนฺติ สพฺเพสํ อญฺชนานํ สงฺคหณวจนํ ฯ อญฺชติ มกฺขติ เอเตนาติ อญฺชนํ อญฺช มกฺขเน ฺยุ ฯ กาฬญฺจ ตํ อญฺชนญฺจาติ กาฬญฺชนํ ฯ รเสหิ กตํ อญฺชนํ รสญฺชนํ ฯ นทีอาทีนํ โสเต อุปฺปนฺนมญฺชนํ โสตญฺชนํ ฯ

สลติ ยาตีติ สลากา สล คติยํ อากปฺปจฺจโย ฯ ธาเรนฺติ ปกฺขิปนฺติ เอตฺถาติ ธานิยํ สลากาย ธานิยํ สลากธานิยํ๑ ฯ

๑. สลาโกธานิยนฺติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

[ปา.๔๓..๔๗ ส.๑๘๘.๑๙๘]

ยตฺถาติ ยสฺมึ สิรสุทฺณฺฑกาทิมฺหิ ฯ โอทหนฺตีติ ปกฺขิปนฺติ ฯ อญฺชนตฺถวิกายาติ ปทํ อํสวทฺธโกติ ปเท สามี ฯ

นตฺถุํ กโรนฺติ เอเตนาติ นตฺถุกรณียํ ฯ ยมถาหิ ทฺวีหิ ปนาฬิกาหิ[๑] ยุตฺตํ นตฺถุกรณียํ ยมกนตฺถุกรณียํ[๒] ฯ สมํ โสตํ ยสฺสา สา สมโสตา ฯ ปนาฬิกาหีติ นตฺถุโน นิกฺขมนมคฺเคหิ ปนาฬิกาหิ ยุตฺตํ เอกํ นตฺถุกรณียนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๕๒๔] สพฺพนฺติ เตลปากํ ฯ อติกฺขิตฺตํ มชฺชํ เยสุ ตานิ อติกฺขิตฺตมชฺชานิ[๓] ฯ ภญฺชิตพฺพนฺติ ภงฺคํ ปณฺณํ ภงฺเคน เสโท ภงฺคเสโท ฯ อาวาฏํ อวาฏนฺติ จ เทฺว ปริยายา ฯ องฺคารานนฺติ องฺคาเรหิ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อาวาเฏ ฯ วาตหรณ-ปณฺณานีติ วาตสฺส หรณปณฺณานิ ฯ นานาปณฺณภงฺคกุฏฺฐิตนฺติ นานาปณฺณภงฺเคน สทฺธึ กุฏฺฐิตํ ฯ อญฺเญน ภิกฺขุนา คิลาโน เสเทตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อโกสยีติ โกฏฺจํ อุทกนิสฺสยํ กุส อโกเส ฏฺจปฺปจฺจโย ฯ อุทกสฺส โกฏฺจํ อุทกโกฏฺจํ[๔] ฯ ปาฏึ วา โทณึ วาติ ปททฺวยํ อุทกโกฏฺจนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ ปาฏึ โทณินฺติ ปททฺวยํ ปูเรตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ อุโณฺหทกสฺสาติ

๑. ทฺวีหิปิ นาฬิกาหีติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. ยมกํ นตฺถุกรณินฺติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ
๓. อติปฺปกฺขิตฺตมชฺชานีติ ปาลิ ฯ ๔. ...โกฏฺฐกนฺติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

อุโณหทเกน ฯ ตตฺถ ตตฺถาติ[๑] ปาฏิอาทิเก ตสฺมึ ตสฺมึ ฐาเน ฯ

ปพฺเพติ หตฺถาทีนํ ปพฺเพ ฯ เยนาติ เภสชฺเชน ฯ ตํ มชฺชนฺติ[๒] สมฺพนฺโธ ฯ นาฬิเกราทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ เตลรุทฺธนปิโลติกนฺติ[๓] เตเลน รุทฺธนปิโลติกํ ฯ

อิทํ วจนํ น เกวลํ สปฺปทฏฺฐสฺเสว ภิกฺขุสฺส อนุญฺญาตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ทฏฺฐวิเสติ ทฏฺฐานํ สตฺตานํ วิเส ฯ อญฺเญสูติ สปฺปทฏฺฐาทิกาลโต[๔] อญฺเญสุ ฯ ภูมิยมฺปตฺโต[๕] คูโถติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๕๒๕] ฆเรน ทินฺนํ ฆรทินฺนํ อิตฺถิยา ทินฺนํ เภสชฺชนฺติ อตฺโถ ฯ ฆรทินฺเนน สมุฏฺฐิโต ฆรทินฺนโก ฆรทินฺนโก จ โส อาพาโธ จาติ ฆรทินฺนกาพาโธ ฯ

วสิกรณปานกสมุฏฺฐิโตติ อตฺตโน วเส กรณตฺถํ ทินฺเนหิ เภสชฺชปานเกหิ สมุฏฺฐิโต ฯ

๑. วณฺณนายํ เอกโกว ตตฺถสทฺโท โหติ ฯ ๒. วณฺณนาปาโฐปิ อีทิโส ปาลิยํ ปน ปชฺชนฺติ ทิสฺสติ อยเมว ยุตฺโต ฯ ปชฺชนฺติ ปาทหิตเภสชฺชสฺเสตํ อธิวจนํ เตน วณฺณนายํ ปาทานํ สปฺปายเภสชฺชํ ปจิตฺนฺติ อตฺโถติ วุตฺตํ ฯ
๓. ...รุนฺธน...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๔. ...การณโตติ ภเวยฺย ฯ ๕. ภูมิปฺปตฺโตติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๐.๕๑ ส.๑๙๐.๑๙๑]

สิตาโลฬินฺติ๑ สิตาย ผาเล ลคฺคมตฺติกาย อาลุลิตอุทกํ ฯ

วิปนฺนา คหณี ปาจคฺคิ เอตสฺสาติ วิปนฺนคฺคหณิโก ฯ อุสฺสนฺโน พหโล โทโส ยสฺมึ โส อุสฺสนฺนโทโส อุสฺสนฺนโทโส กาโย เอตสฺสาติ อุสฺสนฺนโทสกาโย ฯ

ปฏิจฺฉาเทติ รุจึ อุปฺปาเทตีติ ปฏิจฺฉาทนียํ ฉนฺท อิจฺฉายํ อนีโย ฯ มํเสน ปฏิจฺฉาเทตพฺพนฺติ วา ปฏิจฺฉาทนียํ ฉาท สํวรเณ ฯ

[๕๒๖] เตติ ปกฺกมุคฺคา ฯ สามํ ปกฺกนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ ตมฺปีติ ตุลสิปณฺณาทิกวตฺถุํ ฯ ยาคุํ นิพฺพาเปมีติ ปน มนสิกาเรน จาเลตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปากโต อุกฺกนฺตํ ตณฺฑุลํ อุตฺตณฺฑุลํ ตํ ตสฺมึ อตฺถีติ อุตฺตณฺฑุลํ อุตฺตณฺฑุลํ เอว ภตฺตํ อุตฺตณฺฑุลภตฺตํ อปกฺก-ตณฺฑุลมิสฺสกนฺติ อตฺโถ ฯ

มา นิพฺพายตูติ มนสิกาเรน ฯ วิฬาโร จ มูสิโก จ โคธา จ มงฺคุโส จ วิฬาร...คุสา ฯ ทเมตพฺพาติ ทมกา ทมุ ทมเน ฯ วิฆาสํ อทนฺตีติ วิฆาสาทา อท ภกฺขเน ฯ ยตฺถ ฐาเน ฯ ตโต ภุญฺชนฏฺฐานโต ฯ ยสฺส ผลสฺส ตํ ผลํ ฯ

[๕๒๗] โอกาเสติ ปทํ ฉินฺทนํ วาติอาทิปเทสุ อาธาโร ฯ

๑. สีตาโลฬินฺติ ปาลิ สิตาโลลินฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๑..๖๑ ส.๑๙๑.๑๙๒]

สพฺพํ เหตนฺติ หิ สจฺจํ เอตํ ฉินฺทนาทิกมฺมํ ฯ

วสิยติ อจฺฉาทิยตีติ วตฺถิ นาภิยา อโธ วส นิวาเส ถิปฺปจฺจโย ฯ

หตฺเถน วตฺถิยา ปีฬนํ วตฺถิปีฬนํ ฯ เอตนฺติ จมฺมาทินา วตฺถิปีฬนํ ฯ เอตฺถ ปาลิยํ ฯ สมฺพาธสฺส สามนฺตา ทฺวงฺคุลา อิติ วจนํ ภควตา สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตตฺถาติ สมฺพาเธ ฯ เตนาติ ชารทาเนน วา รชฺชุพนฺธเนน วา ฯ อณฺฑกํ ยทิ ฉิชฺชติ ฯ อคฺคิตาปนญฺจ เภสชฺชเลปนญฺจ อคฺคิตาปนเภสชฺชเลปนานิ ฯ ยาย ขารกมฺมํ วา ชนา กโรนฺติ อาทานวฏฺฏิ วา วฏฺฏิติ ยาย เตลํ วา ปเวเสนฺติ เวฬุนาฬิกา วา วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ อาทานวฏฺฏีติ ปกฺขิปิตพฺพวตฺถุวฏฺฏิ ฯ ยายาติ ปตํ กโรนฺติ ปเวเสนฺตีติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ

[๕๒๘] สุนขมํสนฺติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ โย ปน สุนโข อุปฺปนฺโน ตสฺส สุนขสฺส ฯ อุภยนฺติ คามสุนขโกล- สุนขนามํ ฯ เอตฺถ จาติ เอเตสุ มํเสสุ ฯ สชาติกตายาติ สมานชาติกตาย ฯ ราชงฺคตายาติ รญฺโญ องฺคตาย ฯ สีหมํสาทีนิ ฯ เป ฯ วตฺถาย ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ น วฏฺฏตีติ ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยงฺกิญฺจิ มํสาที ฯ อุทฺทิสฺส กตนฺติ ภิกฺขุํ อุทฺทิสิตฺวา กตํ มํสํ ฯ

[ปา.๖๘..๗๓ ส.๑๙๒.๑๙๓]

[๕๒๙] โสติ พฺราหฺมโณ ฯ วยํ กตฺวาติ วลญฺชนํ กตฺวา ฯ โภชยาคุยาติ[๑] ยํ อุณฺหํ วว สีตลํ วา ภุญฺชนฺตานํ โภชนกาเล คหิตฏฺฐาเน โอธิ ปญฺญายติ สา โภชยาคุ ฯ โสติ คุโฬ ฯ เอวนฺติ นาหนฺตํ กจฺจานาติ วจนํ ภควา อาห ฯ

[๕๓๐] อคฺคิโต วาติอาทีสุ ปเทสุ สมุจฺจยตฺเถ วาสทฺโท วตฺตติ น วิกปฺปนตฺเถ ฯ ตตฺถาปิ สมุจฺจยตฺถํ ปากฏํ กาตุํ ตตฺร หีติอาทิมาห ฯ ตตฺราติ โกฏฺฐาเสสุ นิทฺธารณํ ฯ เอกสฺส โกฏฺฐาสสฺส อคฺคิโต ภวิสฺสติ ฯ โกฏฺฐาสสฺสาติ ปทํ อนฺตราโยติ ปทสฺส สมฺปทานํ ฯ ปิสุณวาจาวเสนาปิ ภินฺนานํ มนุสฺสานํ อญฺญมญฺญเภเทนาติ อตฺโถ ฯ

[๕๓๑] เอตนฺติ อญฺญวนฺติ วจนํ ฯ สรนฺติ อิธ ปเท นที ภควตา อธิปฺเปตา ฯ อนามสิตฺวาติ ปทํ วิสฺสชฺชาติ ปทสฺส อตฺโถ ฯ เต ชนา ปลฺลลานิ อปฺปตฺวา ตรนฺตีติ อตฺโถ ฯ หิ สจฺจํ อปฺปมตฺตกํ อิทํ อุทกํ ตริตุกาโมปิ[๒] อยํ ปน ชโน กุลฺลํ ปพนฺธิตุํ อายาสํ อาปชฺชติ ฯ เมธาวิโน ชนา พุทฺธา จ ปน พุทฺธสาวกา จ วินา เอว กุลฺเลน อีทิเสน กุลฺเลน วินา เอว อีทิสํ อุทกํ ติณฺณาติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. โภชฺช...อิติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ ๒. อุตฺตริตุกาโมติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๗๖..๙๓ ส.๑๙๔.๑๙๕]

[๕๓๒] กริยิตฺถาติ กมฺมํ ฯ อตฺตานํ ปฏิจฺจ อุทฺทิสฺส กมฺมํ ปฏิจฺจกมฺมํ ฯ นิมิตฺตกมฺมสฺสาติ นิมิตฺตภาเวน ลทฺธพฺพกมฺมสฺส ฯ วิมติวิโนทนิยํ ปน นิมิตฺตกมฺมสฺสาติ มํสขาทนนิมิตฺเตน อุปฺปนฺน-ปาณาติปาตกมฺมสฺสาติ วุตฺตํ ฯ เอตฺถาติ มํเส ฯ กิรนฺติ ชีรนฺตีติ จ เทฺว ปาฐา ฯ

[๕๓๓] ธูรวิหาโรปีติ สมีเป วิหาโรปิ ฯ อปวิฏฺฐอามิส-ขาทนตฺถายาติ ฉฑฺฑิตสฺส อามิสสฺส ขาทนตฺถาย ฯ กปิลสุตฺตํ สุตฺตนิปาเต วุตฺตํ ฯ

[๕๓๔] อุสฺสาวนนฺติกนฺติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ถมฺภานํ วา ภิตฺติปาทานํ วา อุคฺคมนํ อุทฺธํ กตฺวา ฐปนํ กปฺปิยกุฏึ กโรมาติ วาจาย สาวนญฺจ อนฺตํ ยสฺสา สา อุสฺสาวนนฺติกา ฯ

ถมฺภานํ วา อุปริ โย วิหาโร ชเนน กริยติ ภิกฺติปาเท วา นิขนิตฺวา โย วิหาโร กริยติ ตสฺส วิหารสฺส เหฏฺฐาติ สมฺพนฺโธ ฯ ถมฺภปฺปฏิจฺฉกาติ ถมฺภานํ สมฺปฏิจฺฉกา ฯ ภูมิคติกา เอวาติ ภูมิยํ ฐิตตฺตา ภูมิคติกาเยว นาม ฯ ปติฏฺฐเปนฺเตหิ พหูหิ ภิกฺขูหิ สมฺปริวาเรตฺวา นิจฺฉาเรนฺเตหิ วทนฺเตหิ อามสิตฺวา วา สยํ อุกฺขิปิตฺวา วา ปติฏฺฐเปตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตํ ปนาติ สงฺฆสฺส กปฺปิยกุฏึ อธิฏฺฐามีติ วจนํ ฯ เอตฺถาติ อุสฺสาวนนฺติกากรณาธิกาเร ฯ วจนปริโยสานญฺจาติ กปฺปิยกุฏึ

[ปา.๑๐๗..๑๑๐ ส.๑๙๗.๑๙๘]

กโรมาติ วจนสฺส ปริโยสานํ ฯ ตสฺมึ ถมฺเภ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ

เหฏฺฐา จยนฺติ เหฏฺฐา อธิฏฺฐานํ อุจฺจวตฺถุํ ปติฏฺฐานภูตํ อุจฺจวตฺถุํ ฯ อิฏฺฐกาทโยติ ภิตฺติยา ปรมิฏฺฐกาทีนํ เหฏฺฐา ภูมิยํ ปติฏฺฐาปิยมานา อิฏฺฐกาทโย ภิตฺติยา ภูมิคติกตฺตา กปฺปิยกุฏึ ถมฺภา ปน อุปริ อุคฺคจฺฉนฺติ อาโรหนฺติ ตสฺมา ภูมิยํ นิขนิตฺวา ปติฏฺฐาปิยมานา ถมฺภา กปฺปิยกุฏึ กโรมาติ วตฺวา ปติฏฺฐาเปตุํ วฏฺฏนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ถมฺเภ หีติ หิ สจฺจํ ถมฺเภ มนุสฺเสหิ กริยมาเน จตูสุ โกเณสุ จตฺตาโร ถมฺภา อธิฏฺฐาตพฺพาติ โยชนา ฯ ตถา ปนาติ เตน อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตปฺปกาเรน อกตายปิ กุฏิยา ฯ

[๕๓๕] ตาสุ ทุวิธาสุ โคนิสาทิกาสุ ยตฺถ กุฏิยํ อาราโม อุปจารสีมาปริจฺฉินฺโน สกโล วิหาโร เนว ปริกฺขิตฺโต เสนาสนานิ น ปริกฺขิตฺตานิ โหนฺติ ฯ อยํ กุฏี อารามโคนิสาทิกา นาม ฯ

นิสาทนํ ปติฏฺฐาปนํ สนฺนิเวสนํ นิสาโท คุนฺนํ วิย นิสาโท เอติสฺสาติ โคนิสาทิกา อปริกฺขิตฺเตน อาราเมน อุปลกฺขิตา โคนิสาทิกา อารามโคนิสาทิกา ฯ

วิหารโคนิสาทิกา นามาติ เสนาสนโคนิสาทิกา นาม ฯ อิตีติ

[ปา.๑๑๐ ส.๑๙๘.๑๙๙]

เอวํ อุภยตฺราปิ โคนิสาทิกาสุ อารามสฺส อปริกฺขิตฺตภาโวเยว ปมาณํ ฯ ปริกฺขิตฺตกาเยวาติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ เอตฺถาติ อุปฑฺฒาทิปริกฺขิตฺเต[๑] อาราเม ฯ กปฺปิยกุฏินฺติ โคนิสาทิกาย เสสกปฺปิยกุฏึ ลทฺธุํ วฏฺฏติ ฯ

[๕๓๖] กาตุํ เทมาติ อตฺเถ มนุสฺเสหิ วุตฺเตปิ กาตุํ วฏฺฏติเยว ฯ หตฺถโต ปฏิคฺคโห ภิกฺขุสฺส วฏฺฏติ ฯ สนฺนิธิ จ อนฺโตวุตฺถญฺจ เตสํ สหธมฺมิกาทีนํ สนฺตกํ วตฺถุ ภิกฺขุสฺส วฏฺฏตีติ โยชนา ฯ สนฺนิธิ จ อนฺโตวุตฺถญฺจาติ ปททฺวยํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ฯ สนฺตกนฺติ ปทํ สนฺนิธิ จ อนฺโตวุตฺถญฺจาติ ปททฺวยสฺส วิเสสนํ ฯ

สมฺมา นิธิยตีติ สนฺนิธิ ฯ ภิกฺขุสฺส อนฺโตอาวาเส วาสิยตีติ อนฺโตวุตฺถํ ฯ

เตสนฺติ สหธมฺมิกเทวมนุสฺสานํ ฯ เตหีติ สหธมฺมิกาทีหิ ฯ อารามิกานํ วา ติตฺถิยานํ วา อุปสฺสโย เทวตานํ วา นาคานํ วา อุปสฺสโย พฺรหฺมานํ วา วิมานํ กปฺปิยกุฏี นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ สงฺฆสนฺตกเมว หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ

[๕๓๗] อิตีติ เอวํ ฯ ยํ อิมาสุ ฯ เป ฯ อามิสํ ฯ ยํ อามิสํ วุตฺถํ ฯ ยํ ปน อามิสํ วุตฺถํ สงฺฆิกํ วา ปุคฺคลิกํ วา

๑. เอตฺถายํ อาทิสทฺโท น อิจฺฉิตพฺโพ ฯ

[ปา.๑๑๐ ส.๑๙๙]

ฯ เป ฯ สนฺตกํ เอกรตฺตํปิ ฐปิตํ ตํ อนฺโตวุตฺถํ นาม โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

อกปฺปิยภูมิยนฺติ ปทํ เคเหติ ปเท อาธาโร เคเหติ ปทํ วุตฺถนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปุคฺคลิกํ วาติ ปทสฺส อธิปฺปายวเสน วิวรณํ ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนิยา สนฺตกนฺติ ฯ

ตตฺถาติ อกปฺปิยภูมิยํ เคเห ปกฺกญฺจ วตฺถุ ฯ สตฺตาห-กาลิกํ ปน ยาวชีวิกญฺจ อกปฺปิยภูมิยํ นิกฺขิปิตุํ ปจิตุญฺจ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๕๓๘] ตตฺราติ ยํ อิมาสุ จตูสูติอาทินา เหฏฺฐา วุตฺต-วจเน ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ปจิตภตฺตาทิเก อามิเส ปกฺขิปิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ นิกฺขิตฺตสปฺปิอาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ มุขสนฺนิธีติ อนฺโตสนฺนิหิตโทโส ฯ โส หิ มุขปฺปเวสนิมิตฺตปฺปาจิตฺติยาปตฺตึ กโรติ ตสฺมา มุขสนฺนิธีติ วุตฺโต ฯ มุเข ปเวโส นิมิตฺตํ ยสฺสา สา มุขปฺปเวสนิมิตฺตา ฯ มุขปฺปเวสนิมิตฺตตาปตฺติยา ชนโก สนฺนิธิโทโสติ อตฺโถ ฯ อนฺโตวุตฺถนฺติ มุขสนฺนิธิสฺเสตํ นามํ ฯ ตตฺถาติ มุขสนฺนิธิ อนฺโตวุตฺถนฺติ วจนทฺวเย นานากรณํ ฯ ยาวชีวิกปณฺณญฺจาติ ปโตลปณฺณาทิกํ ฯ สพฺพสํสคฺคาติ สพฺเพสํ ยาวกาลิกาทิวตฺถูนํ สํสคฺคา ฯ สพฺพสงฺคหิตาติปิ ปาโฐ[๑]

๑. สพฺพสงฺคหาติปิ อตฺถิ ฯ

[ป่า.๑๑๐ ส.๑๙๙.๒๐๐]

โสเยวตฺโถ ฯ

[๕๓๙] อิทานิ อิมาสํ กปฺปิยกุฏีนํ สพฺพกา อาคมนกาลํ ปุจฺฉิตฺวา วิสฺสชฺเชนฺโต อิมาติอาทิมาห ฯ อิมา ฯ เป ฯ โหนฺตีติ ปุจฺฉา ฯ ชหิตา วตฺถุ กุฏีภูมิ ยาหิ ตา ชหิตวตฺถุกา ฯ อุสฺสาวนนฺติกา ตาว เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ยา อุสฺสาวนนฺติกา ถมฺภานํ อุปริ กตา ภิตฺติปาเท วา นิขนิตฺวา กตา สา กุฏี ชหิตวตฺถุกา โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ชหิตา วตฺถุ กุฏีภูมิ ยาย สา ขหิตวตฺถุกา ฯ สเจ ปน ถมฺเภ วา ภิตฺติปาเท วา ชนา ปริวตฺตนฺติ อปเนนฺติ ฯ โย โย ถมฺโภ วา ภิตฺติปาโท วา จิโต อนปนีโต ฯ ตตฺถ ตตฺถ ถมฺเภ วา ภิตฺติปาเท วา เหตุภูเต อุสฺสาวนนฺติกา ปติฏฺฐาติ ชหิตวตฺถุกา น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ จยสฺสาติ อธิฏฺฐานอุจฺจวตฺถุสฺส ฯ กตฺวาติ ปทํ วินาสิต อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ วินาสิตกาเลติ สพฺเพสํ ภิตฺติอตฺถาย จปิตอิฏฺฐกาทีนํ วินาสิตกาเล ฯ

[๕๔๐] อิทานิ ภิตฺติอตฺถาย จปิตอิฏฺฐกาทีสุ เอกจฺเจสุ อปนีเตสุปิ กุฏี ชหิตวตฺถุกา น โหตีติ ทสฺเสนฺโต เยหิ ปนาติอาทิมาห ฯ อิฏฺฐกาทีหีติ อิฏฺฐกาสิลามตฺติกาปิณฺเฑหิ ฯ อธิฏฺฐิตาติ ปติฏฺฐิตา ฯ เตสุ อปนีเตสุปีติ เตสุ อิฏฺฐกาทีสุ เอกจฺเจสุ อปนีเตสุปิ ฯ ตทญฺเญสูติ เตหิ อปนีตอิฏฺฐกาทีหิ

[ปา.๑๑๐ ส.๒๐๐]

อญฺเญสุ อปนีเตสุ อิฏฺฐกาทีสุ เหตุภูเตสุ กุฏี ปติฏฺฐาติ ฯ
อชหิตวตฺถุกา ว โหตีติ อทํ ปติฏฺฐาตีติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ
ตสฺมึ อาราเมติ ปาการาทีหิ ปริกฺขิตฺเต ตสฺมึ อาราเม ฯ ตตฺถ
ตตฺถ ขณฺฑา โหนฺตีติ อุปฺปฏฺฐโต อธิกขณฺฑา โหนฺติ ฯ ตโต
ตโต ฐานโต ฯ ฉทเน วินฏฺเฐติ ติณปณฺณาทิเก ฉทเน นฏฺเฐ ฯ

ปกฺขปาสกมณฺฑลนฺติ เอกสฺมึ ปสฺเส ติณฺณํ โคปานสีนํ
อุปริ ฐิตติณปณฺณาทิจฺฉทนํ วุจฺจติ ฯ ทฺวิปกฺขานํ พนฺธนโต
ปาโส วิยาติ ปกฺขปาโส ตสฺส มณฺฑลํ ปกฺขปาสมณฺฑลํ ฯ

[๕๔๑] ยตฺร ฯ เป ฯ ตตฺถ กึ กาตพฺพนฺติ ปุจฺฉา ฯ
ยตฺราติ อาราเม ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทตฺวา ตสฺส
สนฺตกํ กตฺวา ปริภุญฺชเน อิทํ สาธกํ วตฺถุ ฯ วินยธรปฺ-
ปาโมกฺโขติ วินยธรานํ ปธาโน ฯ ลูขทิวเสติ อปฺปโภชนทิวเส ฯ
สปฺปินา ภุญฺชนตฺถาย อาภโฏ ฯ ตโตติ ตทนนฺตรํ ฯ นํ
มหาสิวตฺเถรํ ฯ ตนฺติ สปฺปิกุมฺภํ ฯ ชเปตุนฺติ ชปนํ ฯ

[๕๔๒] อปิเจตฺถาติ เอตฺถ เมณฺฑกวตฺถุสฺมึ วตฺตพฺพนฺตร-
มตฺถีติ อตฺโถ ฯ ปริภุญฺชิตุํปีติ ปิสทฺเทน อญฺเญน วตฺถุนา
สห ปริภุญฺชิตุํ อนุชานามีติ ญาเปติ ฯ ปาเถยฺยํ ปริเยสิตุนฺติ
เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เกจิ ชนา ฯ ตถาติ ปริเยสเนน ฯ
คมนีเย มคฺเค สติ ฯ ยตฺตเกน ปาเถยฺเยน ฯ

[ปา.๑๑๑..๑๒๐ ส.๒๐๐.๒๐๑]

[๕๔๓] ปานํ อปิวนฺตา ตุเมฺห น อุปฺปาทยิตฺถาติ ปเท กตฺตา ฯ ปจฺจยพาหุลฺลิกาติ ปจฺจยานํ พาหุลภาเว นิยุตฺตา ฯ มยิ จาติ จสทฺโท น อุปฺปาทยิตฺถ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ มม จ ตุเมฺหสูติ ตุเมฺหสุ มม จ คารวํ ชนยิตฺถ ฯ มมาติ ปทํ คารวนฺติ ปเท สามี ฯ จสทฺโท อกตฺถ จ ชนยิตฺถ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ โวติ ปทํ ปสนฺโนติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๕๔๔] ตตฺถาติ อฏฺฐ ปานานีติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ เตสุ อามกปกฺเกสุ อมฺเพสุ นิทฺธารณํ ฯ อนุปสมฺปนฺเนหิ กตํ ลภิตฺวา ปน ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ อมฺพปานํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท นิรามิสปริโภคํ อเปกฺขติ ฯ เตสุ ปนาติ ชมฺพุปานาทีสุ ฯ ชาติรเสนาติ ปกติรเสน ฯ ตมฺปน มธุกปานํ ฯ มุทฺทิกาติ ปทํ มทฺทิตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ

โมทนฺติ เอตายาติ มุทฺทิกา ผลวิเสโส มุท โตเส ณิกปฺปจฺจโย ทสฺส ทฺวิตฺตํ ฯ

สลติ โคจรตฺตมุปคจฺฉตีติ สาลุกํ อุปฺปลกนฺทาทิ สล คมเน ณุกปฺปจฺจโย ฯ

ผารุสกปานนฺติปิ อตฺถิ ฯ อคฺคิปากานิ น วฏฺฏนฺตีติ ภิกฺขุนา สยํ กตานิ อคฺคิปากานิ ปานานิ น วฏฺฏนฺติ ฯ ยาวกาลิก-

[ปา.๑๒๓ ส.๒๐๒.๒๐๓]

ปตฺตานญฺหีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ยาวกาลิกปตฺตานํ ปกฺกานํ รโส ปุเรภตฺตเมว กปฺปติ ยาวชีวิกานํ ปกฺกานํ รโส สตฺตาหํ กปฺปตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปฏิคฺคเหตฺวาติ ปทํ ฐปิต อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ สทฺธินฺติ ปทํ ปกฺกานนฺติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ

สุทฺธอุทเกน ยาวชีวิกปคฺคํ ปจฺจติ ฯ ขีราทีหิ สทฺธึ ยาวชีวิกปคฺคํ ภิกฺขุนา ปจิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อญฺเญหิ ปกฺกมฺปีติ อญฺเญหิ อนุปสมฺปนฺเนหิ ขีราทีหิ สทฺธึ ปกฺกมฺปิ ยาวชีวิกปตฺตํ ฑากรสสงฺขฺยเมว คจฺฉติ ฯ อญฺเญหีติ ปทํ ปกฺกมฺปีติ ปเท กตฺตา ฯ ฐเปตฺวา มธุกปุปฺผรสนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ [๑]ยํ ปากํ มธุกปุปฺผรสํ คเหตฺวา มชฺชํ ชโน กโรติ โส ปาโก ปุเรภตฺตมฺปิ น วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เตนาติ มธุกปุปฺเผน ฯ ยโตติ กาลโต ฯ ตนฺติ อลฺลาทิมธุกปุปฺผํ เตน กตผาณิตญฺจ ฯ จตฺตาโร รสาติ ผลปตฺตปุปฺผอุจฺฉุรสา ฯ

[๕๔๕] ตตฺถาติ โรชวตฺถุมฺหิ ฯ อาวปนฺติ ปกฺขิปนฺติ เอตฺถาติ อาวาปโก ถวิกา อาปุพฺโพ วปธาตุ ฯ น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ นหาปิตปุพฺเพน ขุรภณฺฑํ คเหตฺวา ฯ สนฺตเกน ขุรภณฺเฑน ฯ ตํ วา อญฺญํ วา ขุรภณฺฑํ ฯ

๑. วณฺณนาปาโฐ พหุวจนํ กโต ฯ

[ปา.๑๒๓..๑๓๐ ส.๒๐๓.๒๐๔]

[๕๔๖] นยคฺคหณตฺถายาติ อวุตฺตานํ นเยน ชานนตฺถาย ฯ นยคฺคหณํ ญาเปนฺโต อาห ตตฺถาติอาทึ ฯ ตตฺถาติ ยํ ภิกฺขเวติอาทิวจเน ปริมทฺทนฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ สุตฺตนฺติ จเปตฺวา ธญฺญผลรสนฺติอาทิกํ ปาลึ ฯ อิทนฺติ ปทํ วุจฺจมานา-เปกฺขํ ฯ จเปตฺวา ธญฺญผลรสนฺติ วจเนน ภควตา ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ

ตาโล จ นาฬิเกโร จ ปนโส จ ลพุโช จ อลาพุ จ กุมฺภณฺโฑ จ ปุสฺผลญฺจ ติปุสญฺจ เอลาลุกญฺจาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ สพฺพญฺจาติ จสทฺโท มหาผลานิ จ อปรนฺนญฺจาติ[๑] โยเชตพฺโพ ฯ ธญฺญคติกเมวาติ ธญฺญานํ อนุโลมเมว ฯ ตนฺติ ธญฺญคติก-มหาผลาปรนฺนํ[๑] ฯ อิตีติ ปริสมาปนฺนํ ฯ

เวตฺตํ จ ตินฺติณิโก[๒] จ มาตุลุงฺโค จ กปิฏฺโฐ จ โกสมฺโพ จ กรมนฺโท จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ อาทิสทฺเทน ทาฑิ[๓]มาทีนํ คหณํ ฯ ตานีติ ขุทฺทกผลปานานิ ฯ จเปตฺวา หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ สานุโลมนฺติ อปรนฺน[๑]สหิตํ ธญฺญผลรสํ ฯ

[๕๔๗] ฉ จีวรานีติ

โขมํ โกเสยฺยํ กปฺปาส- สาณภงฺคานิ กมฺพลํ

กปฺปิยานิ ฉเฬตานิ สานุโลมานิ ชาติโตติ

ขุทฺทกสิกฺขา ฯ เตสนฺติ เตสํ ฉนฺนํ จีวรานํ อนุโลมานิ อนุกูลานิ ฯ ทุกูลนฺติ ทุกูลสงฺขาเตน เกนจิ วากวิเสเสน วายิตํ

๑. อปรณฺณนฺติ วณฺณนาวจนํ. ๒. ตินฺตินิก อิติ วณฺณนาวจนํ. ๓. ฑาฬิม อิติ ภเวยฺย.

[ปา.๑๓๑ ส.๒๐๔.๒๐๕]

จีวรํ ฯ ปตฺตุณฺณเทเส ชาตํ ปตฺตุณฺณํ[๑] ฯ จีนเทเส ชาตํ ปฏฺฏํ จีนปฏฺฏํ ฯ โสมารเทเส ชาตํ ปฏฺฏํ โสมารปฏฺฏํ ฯ ตตฺถาติ ทุกุลาทีสุ ฯ เทวฺ ปฏาติ จีนปฏฺฏํ โสมารปฏนฺติ เทฺว ฯ ตีณีติ ปตฺตุณฺณาทีนิ ตีณิ โกเสยฺยสฺส อนุโลมานิ ปาณเกหิ กตสุตฺตมยตฺตา ฯ ทุกุลํ สาณสฺส อนุโลมํ วากมยตฺตา ฯ เทฺวติ อิทฺธิมยํ[๒] เทวทตฺตินฺติ เทฺว กปฺปาสิกสฺส วา สพฺเพสํ วา อนุโลมานิ ฯ

[๕๔๗] เอกาทสปตฺเตติ

สุวณฺณมณิปตฺตา จ เวฬุริยผลิกุพฺภโร
กาจกํสมโย ปตฺโต ติปุสมโยปิจ[๓]
ตถา ทารุมโย ปตฺโต ตมฺพสชฺฌุมโยปิจ
เอกาทสวิธา ปตฺตา วุตฺตา ทุกฺกฏวตฺถุโตติ

เอกาทส ฯ เตสํเยวาติ เตสํ ทฺวินฺนํ ปตฺตานํ ฯ กญฺจนโกติ อาหริมอุทกฆโฏ ฯ อิติ อิเม ตโย ฯ เตสํเยวาติ เตสํ ติณฺณํ ตุมฺพานํ ฯ เอเตสํ ตุมฺพานํ ฯ เอกปณฺณจฺฉตฺตนฺติ ตาลปณฺณจฺฉตฺตํ ฯ อิตีติ ปทํ อิมินาติ ปทสฺส สรูปํ ฯ อญฺญานีปิ อนุโลมานิ ฯ

๑. ปตฺตุนฺนํ ฯ ๒. อิทฺธิมยิกนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. อิมสฺมึ ปาเท เอกกฺขรํ นฏฺฐํ ติปุสก...อิติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ส.๒๐๕.๒๐๖]

[๕๔๙] ตทหุ ฯ เป ฯ อาทีสุ° วจเนสุ วุตฺตํ ฯ สพฺพํ กาลิกํ สมฺภินฺนรสํ สนฺธาย ภควตา วุตฺตํ ฯ สมฺภินฺนรสํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ วจนํ พฺยติเรเกน โสเธนฺโต สเจ หีติอาทิมาห ฯ ฉลฺลิมฺปีติ ตจํ ฯ อนปเนตฺวาติ ปทํ สกเลเนวาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปานกนฺติ อมฺพปานาทิปานกํ ฯ ตนฺติ ปานกํ ฯ อุปรีติ ปายาสสฺส อุปริ ฯ ยํ สปฺปิ ตํ สปฺปิ อป ฯ เป ฯ วฏฺฏติ ฯ ตานีติ ตกฺโกลชาติผลาทีนิ ฯ ยํ ยํ กาลิกํ ตํ ตํ กาลิกํ ตสฺส ตสฺส กาลิกสฺส ฯ กาลวเสน กาลปฺปฏิพทฺเธน ฯ สมฺภินฺนรสํ กาลิกํ ฯ ยาวกาลิกํ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อตฺตนาติ ยาวกาลิกสงฺขาเตน อตฺตนา ฯ ยามกาลิกาทีนีติ ปทํ อุปเนตีติ ปเท กมฺมํ ฯ สภาวนฺติ ปกตึ ฯ เตน ตทหุปฺปฏิคฺคหิเตน สทฺธินฺติ ตสฺมึเยว ทิเน ปฏิคฺคหิเตน เตน สตฺตาหกาลิเกน สทฺธึ ฯ ปุเร ปฏิคฺคหิตํ วาติ ปุริมทิวเส ปฏิคฺคหิตํ ฯ ทฺวีหปฺปฏิคฺคหิเตน สตฺตาหกาลิเกน สทฺธึ ปฏิคฺคหิตํ ยาวชีวิกํ ฉาหํ กปฺปตีติอาทิ โยเชตพฺพํ ฯ ตสฺมาเยว หีติ เอตฺถ หิสทฺโท ปทปูรณํ ฯ กาล...เจตฺถาติ กาลยามสตฺตาหาติกฺกเมสุ จ สนฺเตสุ เอเตสุ ยาวกาลิกยามกาลิกสตฺตาหกาลิกวตฺถูสุ วิกาล ฯ เป ฯ

๑. อาทิ อิติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺตตโร วุตฺตนฺติ ปเท วุตฺตกมฺมํ ฯ

[ปา.๑๓๒ ส.๒๐๖.๒๐๗]

อาปตฺติโย ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพา ฯ เอตฺถาติ ปทํ เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ

ตตฺถ ยาวกาลิกํ อตฺตโน กาลาติกฺกนฺตํ วิกาลโภชนสิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยํ ชนยติ ฯ ยามกาลิกํ ยามาติกฺกนฺตํ สนฺนิธิสิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยํ ชนยติ ฯ สตฺตาหกาลิกํ สตฺตาหาติกฺกนฺตํ เภสชฺชสิกฺขาปเทน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ชนยติ ฯ

กาลิเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ อิทเมว ทฺวยํ กาลิกํ ฯ อนฺโตวุตฺถกญฺเจว สนฺนิธิกรณญฺจาติ อนฺโตวุตฺถตฺตกรณญฺเจว สนฺนิธิการกญฺจ ฯ สนฺนิธิมฺปิ สนฺนิธิภาวมฺปิ ภาวปฺปธาโนยนฺนิทเทโส ฯ

เภสชฺชกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๑๓๒ ส.๒๐๗]

กฐินกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๕๐] กฐินกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ ปเวยฺยกาติปิ๑ ปาโฐ ฯ ตตฺถาติ รฏฺเฐ ฯ โกสลรญฺโญติ ปทํ ภาตูนนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เอโก ปิตา เอเตสนฺติ เอกปิตโร เอกปิตโร จ เต ภาตโร จาติ เอกปิตุภาตโร ฯ เอตนฺติ ปาเวยฺยกาติ วจนํ ฯ เตสูติ ภทฺทวคฺคิยตฺเถเรสุ ฯ น อรญฺญวาสมตฺเตน อารญฺญกาติ สมฺพนฺโธ ฯ สีสวเสนาติ ปธานวเสน ฯ เอตํ อารญฺญกาติ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ อุกฺกปุณฺเณ๒หีติปิ ปาโฐ ฯ ฆนานีติ ถูลานิ ฯ เตสูติ จีวเรสุ ฯ อวิวทมานา วสฺสํ วสิมฺหาติ เอตฺถ วจเน น อโวจุนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อนมตคฺคิยกถนฺติ อนมตคฺเค สํสาเร นิยุตฺตกถํ ฯ ตนฺติ เอตํ เอวรูปํ กถํ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ภควาติ ปทํ จินฺเตตฺวา อามนฺเตสีติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ สเจ กฐินตฺถาโร มยา ปญฺญตฺโต ฯ สนฺตรุตฺตเรนาติ สห อนฺตร-วาสเกน อุตฺตราสงฺเคน ฯ น เอวนฺติ เอวํ น กิลมนฺตา๓ ฯ

[๕๕๑] ตตฺถาติ ตสฺมึ อนุชานามิ ภิกฺขเวติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ เอวํ หีติ หิ สจฺจํ เอวํ อตฺเถ สติ ฯ โส เนสํ

๑. ปาเธยฺยกาติ อิทานิ สนฺนิฏฺฐานํ ฯ ๒. โอกปุณฺเณหีติ ยตฺถกตฺถจิ ทิสฺสติ ฯ
๓. กิลนฺตาติ ตปฺปจฺจยิโก วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๓๕.๑๓๖ ส.๒๐๘.๒๐๙]

ภวิสฺสตีติ วจนํ ฯ โส เนสนฺติ เอตฺถ ปน ปเท อิติ อตฺโถ ฯ ตตฺถาติ เตสุ อนามนฺตจาราทีสุ ฯ

อนามนฺเตตฺวา จรณนฺติ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญตเรน นิมนฺติตสฺส สโต สนฺตํ ภิกฺขุํ อนาปุจฺฉา กุเลสุ จาริตฺตมาปชฺชนํ ฯ

จีวรํ๑ อสมาทาย จรณนฺติ นาเมน อธิฏฺฐิตจีวรสฺส อสมาทายจรณํ นาเมนาธิฏฺฐิตานํ ติณฺณํ จีวรานํ อญฺญตรํ จีวรํ ยตฺถ กตฺถจิ นิกฺขิปิตฺวา อญฺญตฺถ อรุณุฏฺฐาปนนฺติ อตฺโถ ฯ

คณสฺส โภชนํ คณโภชนํ คโณติ เจตฺถ จตฺตาโร วา ตทุตฺตริ วา ภิกฺขู เตสํ วิญฺญตฺติโต วา นิมนฺตนโต วา ลทฺธสฺส โอทนาทีนํ ปญฺจนฺนํ อญฺญตรสฺส โภชนสฺส คหณนฺติ อตฺโถ ฯ

อนธิฏฺฐิตํ อวิกปฺปิตนฺติ จีวรธารณํ ทสาหมติกฺกมิตฺวา จีวรฏฺฐปนนฺติ อธิปฺปาโย ฯ

อนตฺถตกฐินา ปน อิเมสุ ปญฺจสุ อานิสํเสสุ จีวรมาเส อสมาทานจารํ ฐเปตฺวา เสสานิสํเส ลภนฺตีติ กงฺขาวิตรณีฏฺีกาย วุตฺตํ ฯ

มตกจีวรนติ มตภิกฺขุอาทิกสฺส สนฺตกจีวรํ ฯ ตตฺรุปฺปาเทนาติ ตสฺมึ วิหาเร สนฺตเกน อุปฺปาทเนน เขตฺตวตฺถุอาทินา ฯ

๑. ติจีวรนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๓๖ ส.๒๐๙]

[๕๕๒] เอวญฺจ ฯ เป ฯ ตพฺพนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ คณนวเสนาติ ปเท ลภนฺตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ปจฺฉิมโกฏิยา ปญฺจ ชนา ลภนฺตีติ ปจฺฉิมโกฏิยา จตฺตาโร กฐินทุสฺสํ ทายกา เอโก ปฏิคฺคาหโกติ ปญฺจ ชนา ลภนฺติ ฯ ปจฺฉิมโกฏิยาติ ปทํ ปญฺจาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ วุตฺถวสฺสวเสนาติ ปทํ ลภนฺตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ฉินฺนํ วสฺสํ เยสํ เต ฉินฺนวสฺสา ฯ อานิสํสญฺจ ลภตีติ อนามนฺตจาราทิกํ กฐินานิสํสํ ลภติ กสฺมา เหฏฺฐา อฏฺฐกถายํ อถ จตฺตาโร ภิกฺขู วสฺสํ อุปคตา เอโก ปริปุณฺณวสฺโส สามเณโร สเจ ปจฺฉิมิกาย อุปสมฺปชฺชตีติอาทิ-วจนโต เจว กงฺขาวิตรณีฏีกายํ อานิสํเสติ อนามนฺตจาราทิเก กฐินานิสํเส อถ ปน จตฺตาโร ภิกฺขู วสฺสํ อุปคตา เอโก ปริปุณฺณวสฺโส สามเณโรติอาทิวจนสฺส ทสฺสนโต จ ฯ อิติ เอตฺถาปีติ อิติ เอวํ เอตสฺมึ วจเน ฯ

[๕๕๓] ตนฺติ วตฺถํ ฯ ตสฺส กฐินทายกสฺส ฯ วตฺถนฺติ ปทํ ทาตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺสาติ กฐินจีวรสฺส ฯ

ขลิมกฺขิตสาฏโกติ ภตฺตกญฺชิเกน มกฺขิตสาฏโก ฯ มลีน-สาฏโกปีติ กิลิฏฺฐสาฏโก ฯ

ตทตฺถายาติ ตสฺส ฉิณฺณจีวรสฺส อตฺถาย ฯ ทุปฺปฏฺฐํ จีวรํ ยสฺส โส ทุปฏฺฐจีวโร ฯ สเจปิสฺสาติ อสฺส เถรสฺส ฯ

[ปา.๑๓๖ ส.๒๑๐..๒๑๒]

เอกปฏฺฏจีวรํ ฆนนฺติอาทินา กจินสาฏโก ฆโน เอกปฏฺฏปฺปโหนกํ ทาตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ เปลวาติ วิรฬตนฺกา ฯ อลภนฺโตติ ทุปฺปฏฺฏปฺปโหนกํ อลภนฺโต อหํ ฯ เตนาปีติ ปฏิคฺคาหเกน ภิกฺขุนา ฯ อิติ มนสิกาเรน น คเหตพฺพํ ฯ วิสิพฺเพตฺวาติ วิชเฏตฺวา ฯ ตํ ทสฺเสตุนฺติ ตํ วิธึ ญาเปตุํ ฯ เอวนฺติ ทานกมฺมวาจาย ฯ นิฏฺฐิตํ ปริกมฺมํ อสฺสาติ นิฏฺฐิตปริกมฺมํ ฯ ตสฺสาติ ปทุมุตฺตรสฺส ฯ ตนฺติ กจินวตฺตํ อกาสิ ฯ

[๕๕๔] อตฺถารเกน ภิกฺขุนา กจินํ อตฺถริตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อตฺถริตพฺพนฺติ อตฺถรณํ กาตพฺพํ ฯ ตญฺจ โข ตถาวจีเภทกรณเมวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อตฺถริตฺวา จ ปน อนุโมทาเปตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตเรหิ จาติ อนุโมทเกหิ ฯ เอวนฺติ อตฺถรณอนุโมทเนน ฯ สพฺเพสนฺติ อตฺถรกอนุโมทกานํ ฯ สงฺฆสฺส อนุโมทนายาติอาทีสุ สงฺฆสฺส อนุโมทนาย สงฺฆสฺส อตฺถตํ โหติ กจินํ คณสฺส อนุโมทนาย คณสฺส อตฺถตํ โหติ กจินํ ปุคฺคลสฺส อตฺถราย[๑] ปุคฺคลสฺส อตฺถตํ โหติ กจินนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เสสจีวรานิปีติ ปจฺจุทฺธริตจีวรโต เสสจีวรานิปิ ทุพฺพลานิ ชิณฺณานิ ฯ เตสํปีติ ทุพฺพลานํ เสสจีวรานํ ฯ วสฺสาวาสิกฏฺฐิติกายาติ วสฺสาวาสิกานํ ฐิติกาย ฯ เอกสีมาย พหู วิหารา โหนฺตีติ เอกาย

๑. อตฺถาราติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๑๓๖ ส.๒๑๒..๒๑๔]

อุปจารสีมาย อนฺโต กตา นานูปจารา พหู วิหารา โหนฺติ ฯ
เตน จีวรกฺขนฺธกวณฺณนายํ วกฺขติ อิทญฺจ ปน นานาลาเภหิ
นานูปจาเรหิ เอกสีมาวิหาเรหิ กถิตนฺติ ฯ

[๕๕๕] ยถา จาติ เยน วิธินา ฯ ทสฺเสตุนฺติ ญาเปตุํ
วตฺวาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ มหนฺตา° ภูมิ ยสฺส ตํ มหาภูมิกํ ฯ
ตโตติ จตุวีสติอาการทสฺสนโต ฯ ปริวาเรปีติ ปิสทฺโท อิทํ
กฐินกฺขนฺธกํ อเปกฺขติ ฯ

ตตฺถาติ อุลฺลิขิตมตฺเตนาติอาทิปเทสุ ฯ โมฆสุตฺตกานุสาเรนาติ
ปทํ สิพฺพิต อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ทีฆสิพฺพิตมตฺเตนาติ
ทีฆสิพฺพินิยา สิพฺพิตมตฺเตน ฯ มุทฺธิยปฏฺพนฺธนมตฺเตนาติ มุทฺธิปฺ-
ปตฺตสฺส ฆฏิตพฺพปฏฺสฺส พนฺธนมตฺเตน ฯ

เทฺว จิมิลิกาโยติ อโธ อุทฺธํ จิลิมิกาโย ฯ กฐินสาฏกนฺติ
ปทํ กตฺวาติ ปเท ปกติกมฺมํ ฯ ตสฺสาติ ปฐมจิมิลิกาย ฯ
กุจฺฉิจิมิลิกนฺติ อนฺโต จิมิลิกกมฺมํ ฯ

ปกติจีวรสฺสาติ ปทํ ทาเนนาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อุปสฺสย-
ทาเนนาติ นิสฺสยาทาเนน ฯ ปกติ...จีวรนฺติ ปกติยา เอกปฏฺฏ-

๑. มหตี ฯ

[ปา.๑๓๗ ส.๒๑๔.๒๑๕]

พนฺธจีวรํ[๑] กาตุนฺติ ปเท ปกติกมฺมํ ฯ ปิฏฺฐิยา อนุวาโต ปิฏฺฐิอนุวาโต ปิฏฺฐิอนุวาตสฺส อาโรปนมตฺตํ ปิฏฺฐิ...ตฺตํ ฯ ปริกถายาติ ปริยาเยน กถเนน ภิกฺขุนา อุปฺปาทิเตน ทุสฺเสน ฯ

มาตรํปิ วิญฺญาเปตุนฺติ อตฺตโน กฐินทาปนตฺถาย กฐินทายโก พหุํ ปุญฺญํ ปสวตีติ เอวํ อตฺตโน มาตรํปิ วิญฺญาเปตุํ ภิกฺขุ[๒] น วฏฺฏติ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวโน ปรสฺส กฐินทาปนตฺถาย มาตรํปิ วิญฺญาเปตุํ วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ อากาสโต...เมว กฐินํ วฏฺฏติ ฯ เอวสทฺเทน ปริกถาย อุปฺปาทิตํ ทุสฺสํ น วฏฺฏตีติ วิญฺญาเปติ ฯ

ตตฺถาติ ตสฺมึ ทุวิเธ สนฺนิธิมฺหิ นิทฺธารณํ ฯ รตฺตินิสฺสคฺคิเยนาติ รตฺติยา นิสฺสชฺชเนน อติกฺกนฺเตน ฯ อุทฺริยตีติ นิกฺขมติ ฯ กปฺโป เอว พินฺทุ กปฺปพินฺทุ อนาทินฺโน[๓] กปฺปพินฺทุ ยสฺมึ โส อนาทินฺนกปฺปพินฺทุ ฯ อญฺญตฺร ฯ เป ฯ อาทีสุ ปเทสุ อิติ อตฺโถ ฯ มหามณฺฑลอฑฺฒมณฺฑลานีติ ปญฺจกาทีนิ มหามณฺฑลขุทฺทกมณฺฑลานิ ฯ ทสฺเสตฺวาติ ปากฏํ กตฺวา กเตเนวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กเตเนว จีวเรน อตฺถตํ กฐินํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. ...พทฺธ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ภิกฺขุนาติ ภวิตพฺพํ ฯ ๓. อนาทินฺนํ ฯ

[ปา.๑๓๗.๑๓๘ ส.๒๑๖.๒๑๗]

กสฺมา ปน มณฺฑลานิ ทสฺเสตฺวา กตนฺติ อาห เอวนฺติ-อาทึ ฯ เอวํ หีติ หิ สจฺจํ เอวํ มหามณฺฑลาทีนิ ทสฺเสตฺวา กรเณ สติ จีวรํ สมณฺฑลีกตํ นาม โหติ ฯ สห มณฺฑเลน วตฺตตีติ สมณฺฑลํ สมณฺฑลญฺจ ตํ กตญฺจาติ สมณฺฑลีกตํ ฯ ตนฺติ ปญฺจกํ วา อติเรกปญฺจกํ วา ฯ ฐเปตฺวาติ ปทํ อญฺญตฺราติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ อญฺเญน ขณฺเฑน วา อตฺถตํ กฐินํ น วฏฺฏติ ฯ

[๕๕๖] คตวตฺถุกสาฏเกนาติ ชิณฺณสาฏเกน ฯ คตํ อตีตํ อฆตสงฺขาตํ วตฺถุ เอตสฺมาติ คตวตฺถุโก คตวตฺถุโก จ โส สาฏโก จาติ คตวตฺถุกสาฏโก ฯ เขตฺเตสูติ ฐาเนสุ ฯ โจลกภิกฺขนฺติ โจลกยาจนํ ฯ ตนฺติ สห กฐินสฺส ฯ เป ฯ ชายนฺตีติอาทิ วจนํ ฯ ตตฺถาติ ปริวาเร ฯ วุตฺตมตฺถํ สมตฺเถนฺโต น หีติอาทิมาห ฯ หิ สจฺจํ เตน ปริวาราคตปาเฐน อิธ กฐินกฺขนฺธเก อวุจฺจมาเนน กฐินตฺถารสฺส น กิญฺจิ ปริหายตีติ สมฺพนฺโธ ฯ กฐินตฺถารสฺสาติ ปทํ น ปริหายตีติ ปเท สมฺปทานํ กิญฺจีติ ปทํ น ปริหายตีติ ปเท กตฺตา ฯ อุพฺภารนฺติ อุทฺธรณํ ฯ

[๕๕๗] ตตฺถาติ ตสฺมึ กฐญฺจ ฯ เป ฯ กฐินนฺติอาทิวจเน วินิจฺฉโย ฯ ตาสูติ มาติกาสุ ฯ อสฺสาติ มาติกาย ฯ เสสาปีติ นิฏฺฐานนฺติกาทโย ปญฺจ ฯ

[ปา.๑๓๘.๑๓๙ ส.๒๑๖.๒๑๗]

อาสาย อวจฺเฉโท เอติสฺสาติ อาสาวจฺเฉทิกา ฯ สห อุพฺภาเรนาติ สหุพฺภาโร ฯ

เอตญฺจาหํ วิสฺสชฺชิสฺสนฺติ อหํ เอตํ จ อาวาสํ วิสฺสชฺชิสฺสํ ปริจฺจชิสฺสามิ อิติ เอวํ ปกฺกมโต จีวรปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ ฯ เอวํ โหตีติ เอวํ วิตกฺกนํ โหติ ฯ จีวเร นิฏฺฐิเต ฯ เป ฯ ฉิชฺชตีติ เอตฺถ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺนํ[๑] ฯ เอตฺถาติ สนฺนิฏฺฐานนฺติเก[๒] ฯ เอวํ วุตฺตนเยน ฯ นาสนนฺติกาทีสุ สพฺพกฐินุทฺธาเรสุ ฯ

ปลิโพธุปจฺเฉทสฺส วิตฺถารโต อวจเน เหตุํ ญาเปนฺโต โสติ-อาทิมาห ฯ โสติ ปลิโพธุปจฺเฉโท ชานิตุํ สกฺกา ปณฺฑิเตน ตสฺมา มยา น วุตฺโต ฯ

เอตฺถาติ นาสนนฺติกาทีสุ จตูสุ กฐินุทฺธาเรสุ ฯ ตสฺส สห สวเนนาติ วิหาเร ภิกฺขูหิ อนฺตรุพฺภารํ กตนฺติ ตสฺส ภิกฺขุโน สวเนน สห ฯ

[๕๕๘] อาสาวจฺเฉทิกสฺส สวนนฺติกานนฺตรํ อวจเน เหตุํ ญาเปนฺโต อยนฺติอาทิมาห ฯ อยํ ปน อาสาวจฺเฉทิโก กฐินุทฺธาโร อเนกปฺปเภโท โหติ ตสฺมา วิตฺถาเรตฺวา ภควตา วุตฺโต อยํ อาสาวจฺเฉทิโก อิธ น วุตฺโตติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. น เอวํ ภวิตพฺพํ เอตนฺติ ปเท สรูปนฺติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. สนฺนิฏฺฐานนฺติกาทีสูติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ปา.๑๓๙ ส.๒๑๘]

ยสฺมาติ ปทํ โหตีติ ปเทน สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ อนาสายาติ จีวราสาย อนุปฺปนฺนฏฺฐาเน ลภติ ฯ อาสายาติ อาสิตฏฺฐาเน น ลภติ ฯ นเยนาติ ปทํ อเนก อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

โวมิสฺสา เทสนา ยสฺส อาสาวจฺเฉทิกสฺส โส โวมิสฺสเทสโน ฯ อเนกา ปเภทา ยสฺส โส อเนกปฺปเภโท ฯ

อิธ น วุตฺโตติ อยํ อาสาวจฺเฉทิโก อิธ สวนนฺติกานนฺตเร ภควตา น วุตฺโต ฯ อิธ ปนาติ อิมสฺมึ สวนนฺติกานนฺตเร ฯ ตตฺถาติ สีมาติกฺกนฺติเก ฯ

[๕๕๙] สมาทายวาเรปีติ ปทํ ทสฺสิตาติ ปเท อาธาโร ฯ วิปฺปกตจีวรสฺสาติ กมฺมํ ฯ เตเยวาติ สตฺต กถินุทฺธารา ฯ ตโตติ สมาทายวารโต ฯ อนามสิตฺวา วาติ อคฺคเหตฺวา เอว ฯ อิมเมว วิธึ ฯ อามสิตฺวา จาติ[๑] คเหตฺวา ทสฺสิตาติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท สมุจฺจยตฺโถ ฯ นเยน จาติ ปทํ ทสฺสิตาติ ปเท ตติยา-วิเสสนํ ฯ เย เย กถินุทฺธารา ฯ นเยนาติ ปทํ ทสฺเสตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อิตเรหิ อุทฺธาเรหิ ฯ โวมิสฺสกนเยนาติ ปทํ อเนก อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ทิสงฺคมิยวเสน จาติ ทิสงฺคมิยภิกฺขุปฺปฏิพทฺเธน ฯ ทสฺเสตฺวาติ ทสฺเสนฺโตติ สมฺพนฺโธ ฯ เย เย ปลิโพธา ภควตา วุตฺตา เตสํ เตสํ ปลิโพธานํ ฯ

๑. อามสิตฺวา วาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๓๙..๑๖๔ ส.๒๑๘.๒๑๙]

ตตฺถาติ ปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ จิตฺเตนาติ ปทํ จตฺโตติ ปเท
กรณํ ฯ จตฺโตติ ภิกฺขุนา ปริจฺจตฺโต

กฐินกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๑๖๔ ส.๒๑๙]

จีวรกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๖๐] จีวรกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ อภิกตาติ อุปคตา ฯ เกหีติ ปทํ อภิกตาติ ปเท กตฺตา ฯ มนุสฺเสหิ อภิกตาติ สมฺพนฺโธ ฯ มนุสฺเสหีติ กตฺวตฺเถ สติ กสฺมา ปาลิยํ มนุสฺสานนฺติ วุตฺตนฺติ อาห กรณตฺเถติอาทึ ฯ กตฺวาติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท เหตุ ฯ นาครา เทฺว สตสหสฺสานิ เทนฺติ ราชา ตีณิ สตสหสฺสานิ เทติ ฯ ปฏิสเตนาติ รตฺตึ นิสฺสาย สเตน ฯ

[๕๖๑] กา เม เทว มาตาติ ชีวโก กสฺมา ปุจฺฉิ ฯ ตนฺติ ชีวกํ วทนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺสาติ ชีวกสฺส ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ โสติ ชีวโก ฯ ตนฺติ การณํ ฯ อปิจาติ อญฺญํ วจนํ วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ อยํ ชีวโก ทิสฺวา ปตฺถนมกาสีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปฏฺฐากนฺติ ปทํ เวชฺชนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อิติสทฺโท ทิสฺวาติ ปเท อากาโร ฯ ปตฺถตคุณํ เวชฺชนฺติ ปตฺถโต คุโณ เยน โส ปตฺถตคุโณ ฯ ปุริมปฺปตฺถนายาติ ปทํ โจทิยมาโนติ ปเท กตฺตา ฯ ตนฺติ ชีวกํ ฯ อิธ ตกฺกสิลายํ ฯ ตโต โสติ ตทนนฺตรํ โส ชีวโก ฯ เอวํ สนฺเตปีติ เอวํ การเณ สนฺเตปิ ฯ อสฺสาติ ชีวกสฺส ฯ น ปมุสฺสตีติ น วินสฺสติ ฯ

[ปา.๑๖๘..๑๗๒ ส.๒๒๐..๒๒๒]

สตฺต ฯ เป ฯ ปญฺญายตีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยตฺตกํ สิปฺปํ ฯ นํ ชีวกํ ฯ อชฺฌาวสิตฺวาติ ปทํ สิกฺขาเปสีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ นํ ชีวกํ ฯ อิติ มนสิกาเรน วิสฺสฏฺฐจ อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ สกฺเกนาติ ปทํ วิสฺสฏฺฐาติ ปเท กตฺตา ฯ วิสฺสฏฺฐมตฺโต ชีวโก ฯ เอวํ สตฺต จ เมติอาทึ ฯ อิมินา ชีวเกน ฯ จสทฺโท[๑] น อุคฺคหิตนฺติ จ อุคฺคหิตนฺติ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ ตสฺสาติ อาจริยสฺส ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ขีณํ ปาเถยฺยํ เอตสฺสาติ ขีณปาเถยฺโย ฯ อิตีติ ตสฺมา

[๕๖๒] กึปิ เม อยนฺติ อยํ อิตฺถี เม กึปิ ทสฺสติ ฯ นนฺติ ชีวกํ ฯ เอวนฺติ สพฺพาการํ ตุยฺหํ โหตูติ เอวํ ฯ สตสหสฺสอุฏฺฐานกนฺติ สตสหสฺสํ ธนํ อุฏฺฐาปนกํ ฯ อุปนยเมตสฺส อธิปฺปาโยติ ปาโฐ ทิสฺสติ น ยุตฺโต ฯ สตฺต สตฺต ทิวเสติ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ ปีสทฺโท มาสํ อเปกฺขติ ฯ อิติ จินฺเตตฺวา ฯ เอวํ สกฺขสีติอาทึ ฯ นํ คหปตึ ฯ ตสฺส คหปติสฺส ฯ จสทฺโท เภสชฺชญฺจ ปฏิกูลญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิติ วตฺวา ฯ ตนฺติ ปตฺตํ ฯ โส ปุริโส ฯ

สีวถิกนฺติ[๒] สุสาเน ฉฑฺฑิตํ ฯ ตตฺถาติ อุตฺตรกุรูสุ ฯ อถาติ ตทา ฯ อิทนฺติ สิเวยฺยกํ ฯ อํสูหีติ โลเมหิ ฯ เอตนฺติ สิเวยฺยกํ ฯ

๑. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ๒. สีวตฺถิกนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๗๒..๑๗๗ ส.๒๒๒..๒๒๕]

สิเนเหถาติ สินิทฺธํ ปริสุทฺธํ กโรถ ฯ กึ ปน ภควโต กาโย ลูโขติ ปุจฺฉา ฯ น ลูโขติ ภควโต กาโย ลูโข น ฯ สิเนหปานนฺติ ทิพฺโพชสฺส สิเนหสงฺขาตํ ปานํ ฯ สพฺพตฺถาติ สกลสรีเร ฯ สิราติ ปทํ กโรตีติ ปเท กมฺมํ ฯ เตนายนฺติ ตสฺมา อยํ ชีวโก ฯ เอกํ อุปฺปลหตฺถํ โอฬาริกโทสหรณตฺถํ ปริภาเวตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ขีโรทกเสจนสิวฑฺฒานนฺติ ขีโรทกสฺส สิญฺจเน สิวฑฺฒานํ ฯ ตโตติ ฐานโต ฯ อุพฺพตฺติตฺวาติ ปริภาเวตฺวา ฯ ภุญฺชิสฺสติ อิติ จินฺเตตฺวา ฯ ยญฺจ จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต อทาสิ ฯ อญฺเญสุ กพเฬสุ กพเฬสูติ[๑] เทวดา อญฺเญสุ ปิณฺฑปาเตสุ กพเฬ ทิพฺโพชํ ปกฺขิปนฺติ ฯ น มหาราช อุตฺตรกุรุโต อาหฏํ โภชนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตนฺติ สมฺปตฺตึ ฯ เตติ กุลปุตฺตา ฯ เอตทตฺถเมวาติ กุลปุตฺตานํ โสตาปนฺนาทิภาวตฺถํ เอว ฯ ปฏฺฐาย ยาว อิทํ วตฺถุํ อตฺถีติ สมฺพนฺโธ ฯ หิ ยสฺมา อเหสุํ เตน ตสฺมา อยํ ชีวโก เอวํ ภควาติ-อาทิมาห ฯ

[๕๖๓] เอโก ปิตา ยสฺส โส กาสิกราชา เอกปิติโก เอก-ปิติโก จ โส ภาตา จาติ เอกปิติกภาตา ฯ เอกปิติโก ภาตาติปิ ปาโฐ ฯ กาสึ สหสฺสํ อคฺฆตีติ กาสิโย ฯ เตติ ภิกฺขู ฯ

๑. อญฺเญสุ กวเฬ กวเฬติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๑๘๘..๑๙๒ ส.๒๒๕..๒๒๗]

อิตริตเรน จีวเรนาติ เอตสฺส[๑] ปทสฺส อตฺถํ สลฺลกฺขยึสู ฯ อิธาติ สุสาเน ฯ อิติ วตฺวา เทนฺติ ฯ สญฺญาณนฺติ อกฺขรลิขนาทิกํ ฯ อิตีติ ปทํ สญฺญาณนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ เยนาติ เยน ภิกฺขุนา ปํสุกูลํ คหิตํ ฯ

[๕๖๔] โย น ฉนฺทาคตึ คจฺฉตีติอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ จีวรปฺ-ปฏิคฺคาหเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ ญาตกาทีนํ จีวรํ ฯ สนฺตสนฺโตติ ภายนฺโต ฯ ทายกานํ ปสาทํ ชเนตุํ สกฺโกตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วาจายาติ ปทํ ชเนตุนฺติ ปเท กรณํ ฯ

เอวญฺจ ฯ เป ฯ ตพฺโพติ เอตฺถ ปน วจเน วินิจฺฉโย ฯ อนฺโตวิหาเรติ ปทํ สพฺพสงฺฆมชฺเฌปีติ ปเท อาธาโร ฯ

โย น ฉนฺทาคตินฺติอาทีสุ เจตฺถาติ เอตฺถ จีวรปฺปฏิสามนก-สมฺมนฺนนาธิกาเร โย น ฉนฺทาคตินฺติอาทีสุ จ อิโต วจนโต ปรญฺจ ปรสฺมึ จ ภณฺฑาคาริกจีวรภาชกสมฺมนฺนนาธิกาเร โย น ฉนฺทาคตินฺติอาทีสุ สพฺพตฺถ สพฺเพสุ วินิจฺฉโย วุตฺตนเยเนว ปณฺฑิเตน เวทิตพฺโพ ฯ

วิหารํ วาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ โย วิหาโร วา อฑฺฒโยโค วา โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อารามมชฺเฌติ ปทํ อวิวิตฺโตติ ปเท อาธาโร ฯ สพฺเพสนฺติ อารามิกสามเณราทีนํ

๑. เอกสฺสาติ วณฺณนาปาโฐ โยชนาปาโฐ ปน เม รุจฺจติ ฯ

[ปา.๑๙๓..๑๙๗ ส.๒๒๗..๒๒๘]

คุตฺตาคุตฺตญฺจ ขาเนยฺยาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยสฺส ภรฺฑาคารสฺส ฯ เยน โอวสฺสติ[1] วาติ เยน ฉิทฺเทน ภณฺฑาคารํ โอวสฺสติ ฯ ภิกฺติอาทีสุ วาติ นิทฺธารณํ ฯ ตนฺติ ภณฺฑาคารํ ฯ

ตตฺถาติ ตีสุ จีวรปฺปฏิคาหกาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ จีวรปฺปฏิคฺคาหเกน อิติ ปทํ น คณฺหิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ มนุสฺสา ํยํ ยํ จีวรํ เทนฺติ ตํ ตํ จีวรํ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ

อิตีติ เอวํ ฯ น พาหุลฺลิกตายาติ ปจฺจยพหุลีภาวาย น ภณฺฑาคาริโก อนุญฺญาโต อสนฺตุฏฺฐิยา น อนุญฺญาโต อปิจ โข สจฺจโต สงฺฆานุคฺคหาย[2] อนุญฺญาโต ฯ อาหฏาหฏํ เถราสเน วา สเจ ทเทยฺยุํ ฯ เป ฯ สเจ คณฺเหยฺยุํ เอวํ ทาเนน คหเณ จ สติ ฯ จเปตฺวา ทสฺสนฺติ ฯ

[๕๖๕] น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ตพฺโพติ เอตฺถ วจเน ชานิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ อปิสทฺโท ภณฺฑาริกํ อเปกฺขติ ฯ ลทฺธํ เสนาสนํ เอเตนาติ ลทฺธเสนาสโน ฯ ตตฺถาติ จตูสุ วุฑฺฒเตราทีสุ ฯ ภณฺฑาคาริโก ฯ เป ฯ ทินฺนตาย น วุฏฺฐาเปตพฺโพ คิลาโน ฯ เป ฯ นตาย น วุฏฺฐาเปตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ น

๑. อวสฺสตีติ วณฺณนาปาโฐ วิรุทฺโธเวโส ภเวยฺย ฯ ๒. สงฺฆสฺสานุคฺคหายาติ วณฺณนาปาโฐ สนฺธิปทวเสน ทิสฺสติ อตฺถโต ปเนโก ฯ

[ปา.๑๙๘ ส.๒๒๙..๒๓๑]

คณฺหาตีติ นปฺปโหติ ฯ

[๕๖๖] จีวรภาชกงฺเคสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ วณฺณาวณฺณํ กตฺวาติ ปเท[1] ขุทฺทกมหนฺตสณฺฐานํ สพฺพโกฏฺฐาสํ สมํ กตฺวา ฯ วณฺณาวณฺณํ กตฺวาติ ปทสฺส อตฺโถติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺเพสํ ภิกฺขูนํ ฯ เอเกกเมว จีวรํ ฯ อิจฺเจตํ ปาปุณนํ ฯ ยนฺติ วตฺถํ อคฺฆตีติ ปเท กตฺตา ฯ นว วา อฏฺฐ วาติ ปททฺวยํ อคฺฆตีติ ปเท กมฺมํ ฯ เตหิปิ ภิกฺขูหีติ เตหิปิ ทสหิ ภิกฺขูหิ ฯ

[๕๖๗] สามเณรานํ อุปฑฺฒปฺปฏิวิสนฺติ[2] เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อตฺตา อิสฺสโร เยสํ เต อตฺติสฺสรา ฯ อตฺติสฺสรภาวํ ญาเปตุํ ภิกฺขุสงฺฆสฺสาติอาทิ วุตฺตํ ฯ อิทญฺจาติ ปทํ กถิตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺรุปฺปาทวสฺสาวาสิกนฺติ[3] ปทํ คเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

ตตฺรุปฺปาโท จ วสฺสาวาสิกญฺจ ตตฺรุปฺปาทวสฺสาวาสิกํ ฯ อถวา ตตฺรุปฺปาทญฺจ ตํ วสฺสาวาสิกญฺจาติ ตตฺรุ...สิกํ ฯ อถวา นาฬิเกรอารามาทิโต ตตฺรุปฺปาทโต อุปฺปนฺนํ วสฺสา-

๑. อติเรกมิทํ ฯ ๒. ปฏิวีสนฺติปิ ปาโฐ ฯ ๓. ตตฺรูปฺปาทํ วสฺสาวาสิกนฺติ วณฺณนาปาโฐ ปาเฏกฺกปทวเสน ทิสฺสติ ฯ ตถาปิ ตตฺรุปฺปาท อิติ อาราเม อุปฺปนฺนรุกฺขผลาทีนเมตํ อธิวจนํ น วสฺสาวาสิกนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[ปา.๑๙๙ ส.๒๓๒.๒๓๓]

วาสิกํ ตตฺรุปฺ...สิกํ ฯ

ผาติกมฺมนฺติ วุฑฺฒิกมฺมํ ฯ ภิกฺขูหิ สามเณเรหิ จ คเหตพฺพํ ฯ เอตํ เหตุถ สพฺเพสํ วตฺตนฺติ หิ สจฺจํ เอตํ สมฺมุญฺช-นิพนฺธนาทิหตฺถกมฺมกรณํ เอตฺถ ตตฺรุปฺปาทวสฺสาวาสิกคฺคหเณ ตตฺรุปฺปาทวสฺสาวาสิกํ คณฺหนฺตานํ สพฺเพสํ ภิกฺขูนํ สามเณรานญฺจ วตฺตํ ปกติ ฯ ภณฺฑาคาริกจีวเรปีติ ภณฺฑาคาเร ฐปิเต อกาลจีวเรปิ เอตํ หตฺถกมฺมกรณํ สพฺเพสํ วตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท วสฺสาวาสิกํ อเปกฺขติ ฯ รงฺคจฺฉลฺลินฺติ รชนตจํ ฯ เอตนฺติ อุกฺกฏฺฐิยา กตาย สมภาคทานํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ เย จ วิรชฺฌิตฺวา กโรนฺตีติ เย จ สามเณรา กตฺตพฺพกาเลสุ อกตฺวา ยถารุจิตกฺขเณน กโรนฺติ ฯ

โปตฺถเก ปน เย วาติปิ ปาโฐ โส น ยุชฺชติ เย จาติ ปน ยุชฺชติ ฯ

[๕๖๘] สตฺถนฺติ ชนสมูหํ ฯ สกํ ภาคํ ทาตุนฺติ อิทํ วจนํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อตฺถนฺติ อธิปฺปายํ ฯ วาสทฺโท วิกปฺปตฺโถ ฯ ปหริตฺวาติ ปทํ ตกฺเกตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาล-กิริยา สนฺนิปติเตติ ปเท วา เหตุ ฯ ตุลายาติอาทิ ทฬฺหี-กรณํ ฯ เอวนฺติ อิมสฺส ภิกฺขุโนติอาทินา ฯ อติริตฺตนฺติ กิญฺจิ อธิกํ ฯ

[ปา.๒๐๐ ส.๒๓๓.๒๓๔]

เตสุ สาฏเกสุ ฯ สพฺเพสุ สาฏเกสุ ฯ เอตฺตเกน มม จีวรํ ปโหตีติ ทฺวาทสคฺฆนเกเนว มม จีวรํ ปริปุณฺณํ โหติ น ตโต โอเนน อิติ มนสิกตฺวา อติเรกภาเคน ฯ เป ฯ โม โหติ ฯ ตํ วจนํ สุตฺวา ภควา อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ สงฺฆิกคณสนฺตเกสุ ฯ สํยมนํ สํยโม จิตฺตรกฺขนํ ฯ คณฺหนฺเตนาติ ปทํ กุกฺกุจฺจายิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อนุกฺเขเป ทินฺเนติ ปเท อิติ อตฺโถ ฯ

อนุกฺขิปิตพฺโพ อนุปฺปทาตพฺโพติ อนุกฺเขโป อนุปฺพฺโพ ขิปธาตุ ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขุโน ฯ ทินฺเนติ อญฺเญสํ ภิกฺขูนํ โอนปฺปฏิวิเส ปกฺขิตฺเต ฯ วิกลเก โตเสตฺวาติ เอตฺถ วจเน เทฺว วิกลกา ฯ จีวรวิกลกนฺติ อปฺปโหนกจีวรํ ฯ เอเกกํ ปน วตฺถํ น ปาปุณาติ ฯ เอตฺถาติ เอตสฺมึ วิกลเก โตเสตฺวาติ วจเน ฯ โตสิตนฺติ ตํ จีวรํ วิกลกปฺปกฺขิตฺตํ นาม ฯ อถาติ ตทนนฺตรํ ฯ ตตฺถาติ โกฏฺฐาเส ฯ จเปตฺวา ทตฺวา กาตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ เตน ภาเคน ฯ อิทํปิ วิกลํ ฯ เตสํ ภิกฺขูนํ ฯ โกฏฺฐาสา ทาตพฺพา ฯ ตนฺติ ปุคฺคลวิกลกํ ฯ โตสิตํ ปีตึ อุปฺปาทยิตํ ฯ โตเสตฺวาติ ปีตึ ชนยิตฺวา ฯ

ทุติยนเย วิกลเก โตเสตฺวาติ โอนเก จีวรภาเค สมกํ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ

[ปา.๒๐๐ ส.๒๓๔.๒๓๕]

[๕๖๙] มูลรชนาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ รชติ เอเตนาติ รชนํ ฯ มูลญฺจ ตํ รชนญฺจาติ มูลรชนํ ฯ มญฺเชฏฺฐญฺจ ฯ ตุงฺคหารนฺติ สกณฺฏกลตาปนสํ ฯ โลทฺทญฺจ กณฺฑุลํ ฯ อลฺลิปตฺตํ นิลิปตฺตํ ฯ คิหิปริภุตฺตกํ วตฺถํ อลฺลิ ฯ เป ฯ วฏฺฏติ ภิกฺขุ ฯ เอวํ หิ กเตติ วฏฺฏาธารกอนุโต รชโนทกํ กตฺวา พหิ ฉลฺลึ กตฺวา วิโยชิเต ฯ ตเมว อุทกํ[๑] ฯ ปาลิยํ จุลฺลนฺติ[๒] อุทฺธนํ ฯ

[๕๗๐] เกทารกสฺส พทฺธํ เกทารกพทฺธํ จตุรสฺสํ เกทารกพทฺธํ เอตสฺสาติ จตุ...พทฺธํ ฯ ทีฆมริยาทพทฺธนฺติ ทีฆาย มริยาทาย พทฺธํ ฯ สิงฺฆาฏกํ อิว พทฺธํ สิงฺฆาฏกพทฺธํ ฯ จตุกฺกํ สณฺฐานํ เอตสฺสาติ จตุกฺกสณฺฐานํ ฯ กุสิมฺปิ นามาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ เอตนฺติ กุสีติ วจนํ ฯ อายามโต จ วิตฺถารโต จาติ ปททฺวยํ อนุวาต อิติ ปเท อปาทานํ ฯ อาทิสทฺเทน ทฺวินฺนํ ขณฺฑานํ อนฺตรา มาติกาสณฺฐาเนน ฐปิตปฏฺฏญฺจ ทีฆปฏฺฏญฺจ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อนฺตรนฺตราติ ทีฆปฏฺฏานํ อนฺตรนฺตรา ปญฺจมหามณฺฑลํ ปญฺจขุทฺทกมณฺฑลํ ฯ ตสฺสาติ วิวฏฺฏสฺส ฯ คีว... เนติ ปทํ สํสิพฺพิตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ตเถวาติ ทฬฺหีกรณตฺถํ ฯ เอตนฺติ คีเวยฺยกํ ชงฺเฆยฺยกนฺติ วจนทฺวยํ ฯ อิตีติ เอวํ

๑. อุทกนฺติ วิรุทฺธํ ภเวยฺย. อุลุงฺกนฺติ ยุตฺตตรํ วณฺณนายมฺปิ สทรฺฑกนฺติ ปทํ ตสฺเสว วิเสสนํ ทิสฺสติ. ๒. ทิสฺสมานปาลิยํ อีทิสํ ปทํ นตฺถิ จูฬรชนกุมฺภินฺติ ปทเมว ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๐๐..๒๐๓ ส.๒๓๕..๒๓๗]

อายามโต จาติอาทินา วุตฺตนเยน ฯ เอตนฺติ กุสิมฺปิ นามาติอาทิวจนํ อาจริเยหิ วิจาริตํ ฯ

สปฺปมาณนฺติ[๑] ปมาเณน สหิตํ ฯ พหิมุขํ เยสํ อนฺตานํ เต พหิมุขา ฯ เตสนฺติ อุภินฺนํ อนฺตานํ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ

[๕๗๑] จีวเรหีติ ปทํ กเตติ ปเท เหตุกตฺตา ฯ อุกฺขิตฺตํ ภณฺฑํ เยหิ ภิกฺขูหิ เต อุพฺภณฺฑา เตสํ ภาโว อุพฺภณฺฑภาโว อุพฺภณฺฑภาวํ กตา อาปาทิตา อุพฺภณฺฑิกตา ภาวปฺปธาโน เตน วุตฺตํ อุกฺขิตฺตภณฺฑิกภาวนฺติ ฯ อุพฺภณฺเฑ กเตติปิ ปาโฐ โส อุกฺขิตฺตภณฺฑิกภาวนฺติ ปเทน น สเมติ ฯ กเตตีมสฺส วิวรณํ อาปาทิเตติ ฯ ปาลิยํ ปน อุพฺภณฺฑิกเตติปิ อตฺถิ ฯ อุกฺขิตฺตํ ภณฺฑํ เยหิ เต อุกฺขิตฺตภณฺฑา อุกฺขิตฺตํ ภณฺฑกํ เยหิ เต อุกฺขิตฺตภณฺฑิกา เตสํ ภาโว อุกฺขิตฺตภณฺฑิกภาโว ฯ

จีวรภิสินฺติ เอตฺถ ปเท วุตฺตานิ ฯ ภิสีสงฺเขปนาติ ภิสีสทิเสน ฯ อิติ มนสิกตฺวา ฯ ตตฺถ ทกฺขิณาคิริมฺหิ ฯ ภควา ราชคหํ อาคมิสฺสตีติ มญฺญมานา เต ภิกฺขู จีวรานิ อาทาย เวสาลึ ปกฺกมึสูติ สมฺพนฺโธ ฯ

จสทฺโท อปฺปกตึ อเปกฺขติ ฯ อถวา ปกติยา จาติ ปกติยาเอว ฯ ปกติยา วาติปิ ปาโฐ ฯ

๑. สุปฺปมาณ...อิติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺตตโร ฯ

[ป.๒๐๓ ส.๒๓๗]

เอตมตฺถนฺติ สีตาลุกา ฯ เป ฯ ติจีวเรน ยาเปตุนฺติ เอตมตฺถํ น ชานาติ ฯ เอวนฺติ อชฺโฌกาเส นิสีทนํ ฯ เอกจฺจิยนฺติ นิปาตปทํ ฯ อิตีติ เอวํ วุตฺตนเยน อนุชานาตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ภควา ฯ เป ฯ อนุชานาตีติ ปทํ วจนสฺสาติ ปทสฺส สรูปํ ฯ ยาเปตีติ อตฺตานํ รกฺขติ ฯ เอกจฺจิเก อิตเร อนุชานาติ ฯ เอวนฺติ เอวํ อนุชานเนน ฯ เนสํ ภิกฺขูนํ จตฺตาริ จีวรานิ ฯ

[๕๗๒] ปริจฺเฉโท ปน นตฺถีติ ปํสุกูเล ปริจฺเฉโท ปน นตฺถิ ฯ ปฏฺฐิสตมฺปิ ปํสุกูลํ ฯ สพฺพมิทนฺติ ปาลิยํ วุตฺตํ สพฺพํ อิทํ จีวรํ ภิกฺขุโน ภควตา วุตฺตํ ฯ สํสิพฺพิตนฺติ สํสิพฺพนํ ฯ

ตโต ปรํ ปุพฺเพ วินิจฺฉิตเมวาติ ตโต วิสาขาวตฺถุโต ปรํ อสุจิมุจฺจนาทิวตฺถุํ ปุพฺเพ มยา วินิจฺฉิตํ ฯ

เตเนวาห โสวคฺคิกนฺติ ปาโจ ทิสฺสติ โส อยุตฺโต วิย ทิสฺสติ ฯ เกสุจิ โปตฺถเกสุ ปน โสกํ นุทติ อปเนตีติ โสกนุทํ ฯ

[๕๗๓] อิเมหิ คหิตวิสฺสาโส รุหตีติ ปาโจ ทิสฺสติ โส คเหตพฺโพ ฯ

ปํสุกูโล จ โส กโต จาติ ปํสุกูลิกโต ฯ อณฺฉิตฺวาติ[๑] กฑฺเฒตฺวา ฯ ปริภณฺฑนฺติ กุจฺฉิอนุวาตํ ฯ ตโตติ คลนฏฺ-

๑. อจฺเฉตฺวาติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๒๐๔..๒๑๙ ส.๒๓๘.๒๓๙]

ฐานโต ฯ ลุชฺชนฺตีติ วินสฺสนฺติ ฯ อฏฺฐปทกจฺฉนฺเนนาติ[๑]
ชุตผลกสทิเสน ฯ

อนุ ปจฺฉา อาธิยติ ฐปิยตีติ อนุวาธิกํ จีวรสฺโสปริ
สงฺฆาฏิอากาเรน อาโรเปตพฺพํ ฯ อิทนฺติ อาคนฺตุกปฏํ ฯ สเจ
ปโหตีติ วตฺถํ ปจฺฉิมจีวรปฺปมาณกํ สเจ ปโหติ ฯ น วฏฺฏตีติ
อาโรเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ ฉินฺทิตพฺพเมวาติ ภิกฺขุนา ปโหนก-
วตฺถํ ฉินฺทิตพฺพเมว กสฺมา น ภิกฺขเว สพฺพอจฺฉินฺนกํ
ธาเรตพฺพนฺติ วุตฺตตฺตา ฯ น จ ภิกฺขเว สทฺธาเทยฺยนฺติ เอตฺถ
วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๕๗๔] เอเตสุ คิลาน...อตฺถตกฐินภาเวสูติ ปทํ ปมาณนฺติ
ปเท อาธาโร ฯ คิลาโน จ วสฺสิกสงฺเกตญฺจ นทีปารคมนญฺจ
อตฺถตกฐิโน จ คิลาน...อตฺถตกฐินา เตสํ ภาโว คิลาน...
ภาโว ฯ อคฺคฬคุตฺติเยวาติ วิหารสฺส ทฬฺหทฺวารเมว ฯ น
อคุตฺเต วิหาเร นิกฺขิปิตฺวา พหิ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ โยชนา ฯ
เตนาติ อารญฺญิเกน ภิกฺขุนา ฯ ภณฺฑุกฺขลิยนฺติ จีวรสงฺขาต-
ภณฺฑสฺส ฐปนอุกฺขลิยํ ฯ

[๕๗๕] เอวญฺจ ปนาติ ตุยฺเหว ภิกฺขุ ตานิ จีวรานีติ-
อาทึ ฯ นตฺถิ กุกฺกุจฺจํ เยสํ เต นิกฺกุกฺกุจฺจา ฯ ปญฺจ มาเสติ

๑. ...ฉนฺเทนาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๑๙..๒๒๒ ส.๒๓๙.๒๔๐]

ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ปญฺจ มาเส สนฺตกานิ ฯ เอกํ จีวรมาสเมว ตสฺเสว ตานิ จีวรานีติ สมฺพนฺโธ ฯ

มตกจีวรํ อวิภชิตฺวาติ มนุสฺสา มตกจีวรํ อสุกสฺส ภิกฺขุโน เทมาติ วิสุํ วิภาคํ อกตฺวา สงฺฆสฺส ทานวเสน ตํ วิหารํ สเจ ปวิสนฺตีติ อตฺโถ คเหตพฺโพ กสฺมา อฏฺฐกถายํ อิทํ หิ เอตฺถ ลกฺขณํ เยน เตนากาเรน สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนวตฺถนฺติ วุตฺตตฺตา เจว ฏีกายํ มตกจีวรวเสน วา สงฺฆํ อุทฺทิสฺส อุปฺปนฺนจีวรนฺติ วุตฺตตฺตา จ ตสฺมา มตกจีวรนฺติ เอตฺถ มตานํ มนุสฺสานํ สนฺตกจีวรํ อธิปฺเปตํ ฯ

สพฺพํ ตสฺเสว ภิกฺขุโนติ สงฺฆสฺส เทมาติอาทินากาเรน สงฺฆํ อุทฺทิสฺส อุปฺปนฺนํ สพฺพํ จีวรํ ตสฺเสว อตฺถตกฐินสฺส ภิกฺขุโน โหติ ฯ ตสฺเสวาติ เอตฺถ เอวสทฺโท กฐินตฺถารภิกฺขุนิยมํ กโรติ ตสฺมา เตน ภิกฺขุนา สพฺพเมว จีวรํ ลทฺธํ อญฺเญหิ น ลทฺธนฺติ ทสฺเสติ ฯ ยํปิ วสฺสาวาสิกํ คณฺหาตีติ สมฺพนฺโธ ฯ โสติ อตฺถตกฐิโน ภิกฺขุ ฯ ฐปิตญฺจ ตํ อุปนิกฺเขปญฺจาติ ฐปิตอุปนิกฺเขปํ รชฏฺฐาทิ ฯ

อิทํ หิ เอตฺถ ลกฺขณนฺติ หิ สจฺจํ เอตฺถ ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภารายาติ วจเน อิทํ ลกฺขณํ ฯ เยน เตนากาเรนาติ วสฺสาวาสิกลาภาทินา เยน เตน อากาเรน ฯ

[ปา.๒๒๒ ส.๒๔๐]

ปญฺจ มาเสติ ปจฺฉิมกตฺติกมาโส จตฺตาโร เหมนฺตมาสาติ ปญฺจ มาเส ฯ ยนฺติ วตฺถํ ฯ

อิทานิ เกสุจิ โปตฺถเกสุ อุทาหุ อนาคตวสฺเสติ อิมสฺสา-นนฺตรํ กสฺมา ปิฏฺฐิสมเย อุปฺปนฺนตฺตาติ อิทํ ลิขนฺติ ฯ

[๕๗๖] ตานิ จีวรานิ ฯ เป ฯ คนฺตฺวาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สงฺฆิกาเนวาติ สงฺฆสฺส เทมาติ วตฺวา สามณฺเณน ทินฺนานิ ตานิ จีวรานิ สงฺฆสฺส สนฺตกาเนว น อตฺตสนฺตกานิ คตคตฏฺฐาเน ตานิ จีวรานิ ปสฺสนฺเตเหว ภิกฺขูหิ เจว เตน ภิกฺขุนา จ ภาเชตฺวา คเหตพฺพานิ น อปสฺสนฺเตหีติ อธิปฺปาโย เตนาห ภิกฺขูหิ ทิฏฺฐมตฺตเมเวตฺถ ปมาณนฺติ ฯ

ภิกฺขูหีติ ปทํ ทิฏฺฐ อิติ ปเท กตฺตา ฯ มตฺตสทฺโท อทิฏฺฐํ นิวตฺเตติ ฯ เอวสทฺโท สนฺนิฏฺฐานกรณํ ฯ เอตฺถาติ ตานิ จีวรานิ อาทาย สาวตฺถึ คนฺตฺวาติ วจเน เอตฺถาติ วา จีวรคฺคหเณ ฯ

วิหารํ วา อาสนสาลํ วา ปวิสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺร จ นนฺติ เตสุ วิหาราทีสุ นํ คตภิกฺขุํ ฯ อธิฏฺฐาตุนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ เตน หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ ภาเชตพฺพานีติ ปเท กตฺตา ฯ อาคเมตฺวาติ ปทํ ภาเชตพฺพานีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อธิฏฺฐาตพฺพานีติ

[ปา.๒๒๒.๒๒๓ ส.๒๔๐.๒๔๑]

มนสิกาตพฺพานิ ฯ เอตฺถาติ อิมสฺมึ ฐาเน อหเมว ฯ อถาติ ยทิ คณฺหาติ ฯ น อกามา[1] ภาโค ทาตพฺโพติ อนิจฺฉาย ภาโค น ทาตพฺโพ ฯ อนุภาเคปีติ ปุนวาเร ทาตพฺพภาเคปิ ฯ

[๕๗๗] อิโต วาติ ปทํ ทสฺสามาติ ปเท สหตฺถตติยา เถรานํ ทาตพฺพโต ว สทฺทินฺติ อตฺโถ ฯ วิสุํ สชฺชิยมาเนติ วิสุํ กาลจีวเร อเมฺหหิ สชฺชิยมาเน ฯ ...จิรนฺติ[2] ปทํ โหตีติ ปเท กตฺตา ฯ อิติ วตฺวา ขิปฺปเมว ฯ เป ฯ มนุสฺสา อกํสุ ฯ

ทฺวีสุ วตฺถูสูติ เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ เอโก วสฺสํ วสีติ จ เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อุตุกาลํ เอโก วสฺสํ วสีติ จ ทฺวีสุ ฯ ปจฺฉินฺนํ ทานํ เยหิ มนุสฺเสหิ เต ปจฺฉินฺนทานา ปจฺฉินฺนทานานํ ภาโว ปจฺฉินฺน-ทานตา[3] ฯ สทฺธึ ปุริเมน เทฺวภาตุกวตฺถุนา[4] สทฺธึ ฯ ทสฺสนํ ทิฏฺฐํ ทิฏฺฐํ ปุพฺเพ เอเตหิ ทิฏฺฐปุพฺพา ฯ ตถาคตนฺติ ปทํ ทิฏฺฐ อิติ ปเท กมฺมํ ฯ วตฺถูสูติ ปทํ ปญฺญตฺติ อิติ ปเท อาธาโร ฯ ธมฺมสงฺคาหกตฺเถรา กเถสุํ ฯ

[๕๗๘] เอตฺถ จาติ เอตสฺมึ วตฺถุสฺมึ อาหํสูติ ปเท

๑. นากามาติ ปาลิ สนฺธิวเสน ลิขิยติ ฯ ๒. ...จีวรนฺติ วณฺณนาปาโฐ โยชนา-ปาโฐ ปน ยุตฺตตโรติ เม มติ ฯ ๓. ปริจฺฉินฺน... ๔. ทฺวิภาติก... อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๒๓..๒๒๔ ส.๒๔๑.๒๔๒]

อาธาโร ฯ ตสฺสาติ อุปนนฺทสฺส ฯ มุขํ เอตสฺส อตฺถีติ มุขโร ฯ
อิติ วตฺวา ฯ เอตฺถ ปน วจเน ลหุกาปตฺติ ปิญฺจาปิ โหติ ฯ
คหิตานีติ คหิตานิ วตฺถานิ ทาตพฺพานิ ฯ เทหีติ วุตฺเตติ เทหิ
อิติ วจเน วตฺถสฺสามิเกหิ ภิกฺขูหิ วุตฺเต ฯ ยถา โสติ เยน
อาการเรน โส เอกปุคฺคลปฺปฏิวีโส ทาตพฺโพ ฯ ตํ อาการํ
ทสฺเสตุํ ญาเปตุํ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ ฯ ยํ ภาคํ ตโต
ตโต ภาคโต ฯ เอกาธิปฺปาโยติ เอกปุคฺคลปฺปฏิวีโส ฯ อิตรสฺมึ
วิหาเร สตฺตมทิวเส อรุณํ อุฏฺฐาเปตีติ อธิปฺปาโย ฯ ตสฺสาติ
ภิกฺขุโน ฯ อิทญฺจ ปนาติ๑ เอกาธิปฺปายทานํ ภควตา กถิตํ ฯ
นานาลาเภหิ นานูปจาเรหีติ ปททฺวยํ เอกสีมาวิหาเรหีติ ปทสฺส
วิเสสนํ ฯ เอกาย อุปจารสีมาย อนฺโต กเตหิ ทฺวีหิ วิหาเรหีติ
อตฺโถ ฯ เอกสีมาย วิหารา เอกสีมาวิหารา ฯ นานาลาเภหีติ-
อาทินา วิสุํ วิสุํ กจินํ อตฺถริตุํ น วฏฺฏตีติ ญาเปติ กสฺมา
เสนาสนคฺคาหสฺส อปฺปฏิปฺปสฺสทฺธตฺตา ฯ นานาสีมาวิหาเรติ
นานาอุปจารสีมาย กตวิหาเร ฯ เสนาสนคฺคาโหติ ปฐมํ คหิโต
เสนาสนคฺคาโห ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ เสนาสนปฺปฏิปฺปสฺสทฺธฏฺฐาเน
วิหาเร ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ เอกสีมาวิหารนานาสีมาวิหาเรสุ ฯ

๑. ปนสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๒๖ ส.๒๔๒.๒๔๓]

[๕๗๙] ภควา เจว อานนฺโท จ นิปชฺชาเปสุํ ฯ ปริภณฺฑนฺติ หริเตน อุปลิตฺตํ ฯ เอตฺถาติ โย ภิกฺขเว ฯ เป ฯ อุปฏฺฐเหยฺยาติ วจเน ฯ ชคฺคนฺเตสูติ นิทฺธารณํ ฯ วาเรติ ปทํ น ชคฺคตีติ ปเท อาธาโร ฯ อภิกฺกมนฺตํ วา อภิกฺกมตีติอาทีสุ วจเนสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพติ[๑] สมฺพนฺโธ ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุโน ฯ คิลานุปฏฺฐากานํ ทาตุนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยํ ตตฺถ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วุตฺตานํ ลหุ...ภณฺฑานํ ฯ ปรโตติ จุลฺลวคฺเค ฯ สามิกาติ ปตฺตจีวรสฺส สามิกา ฯ อถาติ ยทิ กาลํ กโรติ ฯ ตตฺถาติ ตสฺสํ เอวํ กาลกิริยาย ฯ เชฏฺฐโก ภาโคติ อธิกภาโค ฯ สามเณโร ปจิตฺวา ป...เมว สเจ กโรติ ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ อานีต อิติ ปเท กตฺตา ฯ เอตฺถาติ เอเตสุ อุปฏฺฐหนฺเตสุ พหุภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ เอโก ปจฺจาสาย ชคฺคติ ฯ อิติ วจเนน คโต ฯ ปตฺตจีวรํ สเจปิ สหสฺสํ อคฺฆติ คิลานุปฏฺฐากานํเยว ทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อญฺญนฺติ ติจีวรปตฺตโต อญฺญํ ฯ เตติ คิลานุปฏฺฐากา ฯ ตโตติ อวเสสปริกฺขารโต ฯ ติจีวร-ปริกฺขาโรติ ติจีวรสฺส ปริกฺขาโร ฯ สพฺพญฺเจตนฺติ สพฺพญฺจ เอตํ ปตฺตติจีวรญฺจ สงฺฆิกโต ว คิลานุปฏฺฐาเกหิ ลพฺภติ ฯ วิสฺสาสนฺติ กิริยาวิเสสนํ ฯ ตสฺสาติ คิลานสฺส ฯ ตตฺถ ตตฺถาติ

๑. ทฏฺฐพฺโพติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๒๗.๒๓๒ ส.๒๔๓..๒๔๖]

ตสฺมึ ตสฺมึ วิหาเร ฯ เตสูติ อุปชฺฌายาทีสุ ฯ

กุสจีราทีสุ วินิจฺฉโย ฯ เตสูติ กุสจีราทีสุ

[๕๘๐] คณฺหามีติ คณฺหาตีติ คณฺหามิ อิติ วตฺวา คณฺหาติ ฯ สตฺต ชนาติ สามเณราปิ ปฏิชานนฺติ อุมฺมตฺตกาปิ ขิตฺต-จิตฺตาปิ เวทนฏฺฏาปิ อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกาปิ อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตกาปิ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺตีติ สตฺต ฯ เอกสฺมึ จีวรานีติ สงฺฆสฺส เทม อิติ วจเน เอกสฺมึ ปกฺเข จีวรานิ ชนา เทนฺติ ฯ สงฺฆสฺเสเวตนฺติ สงฺฆสฺสเอว เอตํ จีวรํ ฯ สงฺฆสฺสาติ ปทํ โกฏฺฐาสานฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อถวา สกลสฺส สงฺฆสฺสาติ ปทสฺส อธิปฺปายวเสน วิวรณํ ทฺวินฺนมฺปิ โกฏฺฐาสานฺติ ฯ เอโก จีวรานเมว ลทฺธตฺตา จีวรานิ ลภตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ เอตฺถ ปน วจเน ฯ

[๕๘๑] ปุคฺคลาธิฏฺฐานนเยนาต ปุคฺคลาน อธิฏฺฐานนเยน ฯ เอตฺถ จาติ เอตาสุ มาติกาสุ ฯ ตตฺถาติ สีมาย เทตีติอาทีสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ กติกาย เทติ ภิกฺขาปญฺญตฺติยา เทตีติอาทีสุ ฯ

สีมาย ฯ เป ฯ อาทิมฺหีติ ปทํ...นิทฺเทเสติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ...นิทฺเทเส วิชฺชมาเน สีมาย เทตีติ เอตฺถ วจเน ตาว สีมา

[ปา.๒๓๖..๒๔๐ ส.๒๔๖.๒๔๘]

เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ตาสุ ปณฺณรสฺสุ สีมาสุ ฯ วิหารสฺส ปริกฺเขเปน ปริจฺฉินฺนา โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

อาวาเสสุ วฑฺฒนฺเตสุ วฑฺฒตีติ สเจ อุปจารโต อพหิภูโต หุตฺวา อาวาโส วฑฺฒตีติ อธิปฺปาโยติ กงฺขาวิตรณีฏีกายํ วุตฺตํ ฯ

ลาภตฺถาย ฐปิตา สีมา ลาภสีมา ฯ สมนฺตโตติ วิหารสฺส สมนฺตโต ฯ นิขนิตฺวา ฐเปนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ยนฺติ สงฺกสฺสสาทิ-ธนํ ฯ ตตฺถาติ เตสุ พหูสุ ชนปเทสุ ฯ โกวลโภโค เกรฏฺจ-โภโคติ จ เทฺว ปาฐา ฯ

ทฺวิธา อาโป คโต เอตฺถาติ ทีโป โอเฆน อโนตฺถโฏ ภูมิภาโค ฯ ทีโป เอว สีมา ทีปสีมา ฯ

ตนฺติ ตํ จีวรํ ปาปุณาติเยวาติ ปเท กตฺตา ฯ ขณฺฑสีมา สีมนฺตริกาสุ ฐิตานํ น ปาปุณาติ กสฺมา สมานสํวาสกสีมาย อภาวโตติ อธิปฺปาโย ฯ อพฺภนฺตรสีมาอุทกุกฺเขปสีมาสุ ทินฺนนฺติ ตตฺถ อุโปสถาทิอตฺถํ สนฺนิปติเต ทิสฺวา อิมิสฺสา อพฺภนฺตร-สีมาย เทมาติอาทินา ทินฺนํ ฯ ตตฺถาติ อพฺภนฺตรสีมาอุทกุกฺเขป-สีมาสุ ฯ เอโกปิ คนฺตฺวา สพฺเพสํ คณฺหิตุํ ลภตีติ เอโกปิ คนฺตฺวา อิธ วสฺสคฺเคน ภาเชตฺวา คเหตฺวา ตมฺพปณฺณิทีปํ อาคนฺตุํ ลภตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺเรวาติ ชมฺพุทีเป ภิกฺขูติ ปเท

๑. ...อตฺถาย ฯ

[ปา.๒๔๐ ส.๒๔๘..๒๕๐]

อาธาโร ฯ สภาคภิกฺขูติ ตมฺพปณฺณิทีเป ภิกฺขูนํ สหายกภิกฺขุ ฯ อวิปฺปวาสสีมาย ภาเชตพฺพํ ฯ ตโต นนฺติ ตทนนฺตรํ นํ มหา-สิวตฺเถรํ ฯ ปาริวาสิเกนาติ ปทํ อุฏฺฐาเปตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ สพฺพญฺเจตนฺติ[1] สพฺพญฺจ เอตํ ลาภคฺคหณาทิ ฯ

[๕๘๒] สมาโน ลาโภ เอติสฺสาติ สมานลาภา สมานลาภา จ สา กติกา จาติ สมานลาภกติกา ฯ ตเตฺรวาติ[2] เตสุ ทฺวีสุ[3] วิหาเรสุ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ คเหตฺวา วตฺวา สาเวตพฺพนฺติ ปทตฺตเย กตฺตา ฯ สมานลาภํ ยํ วิหารํ ตสฺส วิหารสฺส ฯ เอตฺตาวตา กติกากรเณน ฯ

[๕๘๓] ปริจฺจาคปฺปญฺญาปนฏฺฐาเนติ ปริจฺจาคสฺส ทินฺนฏฺ-ฐาเน ฯ ตสฺสาติ ยตฺถ ฯ เป ฯ กริยนฺตีติ ปทสฺส ฯ ปาก-วฏฺฏนฺติ โอทนทานํ ฯ ภิกฺขุนฺติ[4] ปทํ กตฺวาติ ปเท ปกติกมฺมํ ฯ ยตฺถ วาติ ยสฺมึ วิหาเร ฯ เตน ทายเกน ฯ ยตฺถ วาเนนาติปิ ปาโฐ ฯ ตตฺถาติ วิหาเร ฯ อิเมติ ปากวฏฺฏาทโย ฯ

กริยนฺตีติ การา ปากวฏฺฏาทโย ทกฺขิณา ธุวํ การา ธุวการา ฯ

๑. สพฺพเมตํ ฯ ๒. ตเตฺรวนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. กิมิทํ อติเรกํ มญฺเญ ฯ
๔. ภิกฺขูติ วณฺณนาปาโฐ โภเชตีติ ปเท การิตกมฺมํ ภเวยฺยํ ฯ

[ปา.๒๔๐ ส.๒๕๐.๒๕๑]

สพฺพตฺถาติ วิหาเรสุ ฯ ธุวการีติ ปทํ เอกตฺถาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ธุวการา เอตฺถ วิหาเร อตฺถีติ ธุวกาโร ฯ ธุวการา ธุวกาโรติ จ เทฺว ปาฐา อตฺถิ น ยุตฺตา ฯ เอตฺถ จาติ เอตสฺมึ ภิกฺขุคณนาย คณฺหถาติ วจเน ภาชิยตีติ ปเท วิสยาธาโร ฯ ตํ ทายกํ ปุจฺฉิตฺวา ทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ วิหารสฺสาติ ปทํ วิจาเรตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ โส ทายโก ฯ ธุวการีติ ปทํ เทถาติ ปเท อาธาโร ฯ วิจาเรตุนฺติ วิจารณํ ฯ

[๕๘๔] อสมฺปตฺตสฺสาปีติ จีวรภาชนฏฺฐานํ อสมฺปตฺตสฺสาปิ ฯ อสุกวิหาเร กิร พหุํ จีวรํ อุปฺปนฺนนฺติ อิทํ กฐินานิสํสกฺเขตฺตาติกฺกมนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ คตคตฏฺฐาเน สงฺฆิกาเนว กสฺมา วิหารํ ปวิสิตฺวา สงฺฆสฺส เทมาติ วตฺวา สามณฺเณน ทินฺนตฺตา ฯ ยทิ ปน วิหารโต อญฺญสฺมึ คามาทิเก ฐาเน สงฺหสฺส เทมาติ วตฺวา ยํ เยสํ เทติ ตํ เตสํเยว สนฺตกํ น คตคตฏฺฐาเน สงฺฆิกํ โหติ กสฺมา อฏฺฐกถายํ วิหารํ ปวิสิตฺวาติ เอวํ ฐานนิยมโต ฯ ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนวาติ คณฺฐึ ปหริตฺวา กาลํ โฆเสตฺวา โถกํ อาคเมตฺวาติอาทินา ปุพฺเพ วุตฺตนเยน ฯ ตตฺถาติ[๑] ทฺวีสุ อฏฺฐิตฏฺฐิตาสุ ฐิติกาสุ นิทฺธารณํ ฯ น ปน อกปฺปิยตฺตา น วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวํ สนฺเตปีติ เอวํ ปํสุกูลิกตฺตาภาเว

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๔๐ ส.๒๕๒..๒๕๔]

สนฺเตปิ ฯ อิมินา วตฺเถน ฯ ตโตติ ปตฺตตฺถวิกาทีนํ อตฺถาย ทินฺนวตฺถโต ฯ ภาชิตาติริตฺตานีติ ภาชิตโต อวเสสานิ ฯ สามิเกหิ ฯ เป ฯ วฏฺฏตีติ หิ สจฺจํ วตฺถสฺสามิเกหิ อุปาหนตฺถวิกาทิ วิจาริตเมว ปํสุกูลิกานํ วฏฺฏติ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ธมกรกปฏาทีนํ อตฺถาย ทินฺนวตฺเถสุ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ ปวิสิตฺวา ทินฺเนสุ จีวเรสุ ฯ

[๕๘๕] อุภโตสงฺฆสฺส ทมฺมีติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อิธาติ อิมสฺมึ อุภโต สงฺฆสฺส จ เจติยสฺส จ ทมฺมีติ วจเน ฯ ตตฺถาติ ปุคฺคลเจติเยสุ นิทฺธารณํ ฯ

ปุพฺเพ ฯ เป ฯ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ปุจฺฉา ฯ มาลาติอาทิ วิสฺสชฺชนํ ฯ

พุทฺธานํ เทมาติ วตฺวา ตตฺถ ปตฺเต ปจมํ ยํ ขาท.. ...ยํ เทนฺติ อาหารํ วา ฯ เป ฯ เทม อิติ วตฺวา ปิณฺฑ ฯ เป ฯ เทนฺติ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ขาทนียาทีสุ กถํ ภิกฺขุนา ปฏิปชฺชิตพฺพํ อิติ ปุจฺฉา ฯ ปิณฺฑปาตมธุผาณิตาทีนิ ทาตพฺพานิ ฯ อาหฏปตฺตํ ฐเปตฺวาติ จ อาหฏภตฺตํ ฐเปตฺวาติ จ เทฺว ปาฐา ฯ อาหฏ-ภตฺตํ ฐเปตฺวาติ อตฺตนา อาหฏํ เจติยสฺส ทินฺนภตฺตํ อภุญฺชิตฺวา ฯ วตฺตํ สมฺมชฺชนาทิกํ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส หราติ วุตฺเตปีติ ภิกฺขุ-สงฺฆสฺส ปิณฺฑปาตํ หร อิติ วุตฺเตปิ ภิกฺขุนา หริตพฺพํ ฯ

๑. วิหารนฺติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๒๔๐ ส.๒๕๕..๒๕๘]

[๕๘๖] อนฺโตเหมนฺเตติ ปทํ วตฺวา ทินฺนนฺติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ เอวญฺจาติ อิมานิ จีวรานิ วสฺสํ วุตฺถสงฺฆสฺส ทมฺมีติ เอวํ วจนํ ฯ เอวญฺจ ปน วตฺวาติปิ ปาโฐ ฯ เอตนฺติ อนตฺถเต ปนาติอาทิวจนํ ฯ ตตฺราติ วจเน ฯ อตีตวสฺสนฺติ อนนฺตราตีตํ วสฺสํ ฯ มาติกาติ มูลภูตา กถา อาโรเปตพฺพา ฐเปตพฺพาติ อธิปฺปาโย ฯ วสฺสาวาสิยํ วสฺสาวาสิกนฺติ จ เทฺว ปาฐา[๑] ฯ

[๕๘๗] ตตฺราติ เตสุ ยาคุยา วาติอาทีสุ ปเทสุ ฯ ยาคุํ ทตฺวา ปีตาย ยาคุยา เทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปุพฺเพปิ เยน ทายเกน ทินฺนปุพฺพํ โหติ ฯ

[๕๘๘] ฐเปตฺวา เทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท อาคโต จ คจฺฉนฺโต จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

จีวรกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. วสฺสาวาสีนนฺติ ปทเมว วณฺณนายํ ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๔๐ ส.๒๕๘.๒๖๑]

จมฺเปยฺยกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๘๙] จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ กตฺตพฺพญฺจ อกตฺตพฺพญฺจ กตฺตพฺพากตฺตพฺพํ กตฺตพฺพากตฺตพฺพํ เอว กตฺตพฺพา-กตฺตพฺพตา สกตฺเถ ตาปจฺจโย ฯ กตฺตพฺพากตฺตพฺพตาย ตนฺติ พฺยาปาโร กตฺตพฺพา...ตาตนฺติ กตฺตพฺพากตฺตพฺพตาตนฺติยํ ปฏิพทฺโธ กตฺตพฺพา...พทฺโธ ฯ กตฺตพฺพตาตนฺติปฺปฏิพทฺโธติปิ ปาโฐ[๑] ฯ

อุสฺสุ ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ มนุสฺเสหีติ ปทํ วุตฺต อิติ ปเท กตฺตา ฯ น อวุตฺตฏฺฐาเน อุสฺสุกฺกํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ เตเนวาหาติ เตเนว การเณน ภควา คจฺฉ ตฺวํ ภิกฺขูติ อาห ฯ

[๕๙๐] เอตฺถ จาติ[๒] เอเตสุ วินยสตฺถุสาสเนสุ ฯ ปฏิกฺ-โกสิตพฺพนฺติ ปฏิกฺกุฏฺฐํ ฯ ยนฺติ ยํ กมฺมํ ฯ อญฺเญสุ ภิกฺขูสุ ฯ เอตฺถาติ เอตสฺมึ อธิกาเร ฯ โส จ โข วิตฺถาโร ญตฺติ... วเสน อาคโตติ สมฺพนฺโธ ฯ กสฺมา ปน ปาลิยํ ญตฺติกมฺม-อปโลกนกมฺมานิ น วุตฺตานีติ อาห ยสฺมา ปนาติอาทึ ฯ

๑. วณฺณนายํ ปน กตฺตพฺพตฺตา ตนฺติปฺปฏิพทฺโธติ ทิสฺสติ ฯ ๒. วณฺณนายํ ปนสทฺโท ว โหติ ฯ

[ปา.๒๔๔..๒๕๔ ส.๒๖๒.๒๖๓]

ญตฺติกมฺเมติ ปทํ นตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ ตานิ ญตฺติกมฺม-อปโลกนกมฺมานิ ฯ

ตํ เยหีติ ตํ กมฺมํ เยหิ สงฺเฆหิ ฯ ทสฺสนตฺถนฺติ ญาปนตฺถํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ภิกฺขุนีจตฺตฺโถติอาทิวจเน ฯ เตสนฺติ ปริวาสาทิ-กมฺมานํ ฯ อวิปนฺนํ อวินฏฺฐํ สีลํ ยสฺส โส อวิปนฺนสีโต ฯ

[๕๙๑] ตตฺถาติ เทฺวมา ภิกฺขเวติอาทิวจเน ฯ ตนฺติ ปพฺพาชนียกมฺมํ ฯ นิสฺสาริยติ เอเตนาติ[๑] นิสฺสารณา ฯ ตญฺจาติ ปพฺพาชนียกมฺมํ อปฺปตฺโตติ ปเท กมฺมํ ฯ เอโส พาโลติอาทินา นิทฺทิฏฺฐปุคฺคโล อปฺปตฺโตติ สมฺพนฺโธ ฯ อสฺส อา ฯ เป ฯ เรยฺยาติ วจนํ กมฺมกฺขนฺธเก ภควตา ยสฺส วุตฺตํ ตสฺมา เอโส สุนิสฺสาริโต โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อสฺสาติ ปุคฺคลสฺส กาเรยฺยาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ตตฺถาติ ตชฺชนียาทิกมฺมวเส อนุญฺญาตาติ ปเท อาธาโร ฯ ยสฺมา นิสฺสารณา กมฺมกฺขนฺธเก อนุญฺญาตา ตสฺมาโส ปุคฺคโล สุนิสฺสาริโตติ สมฺพนฺโธ ฯ เอเกนปีติ ปีสทฺเทน น เกวลํ ตีหิ องฺเคหีติ ญาเปติ ฯ

ตตฺถาติ เตสุ โอสารณาธิกาเร วุตฺตปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ สาติสาโรติ สโทโส ฯ

[๕๙๒] อิธ ปน ภิกฺขเว ฯ เป ฯ อาทีติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท

๑. เอตายาติ ฯ

[ปา.๒๕๙..๒๖๕ ส.๒๖๓..๒๖๕]

กมฺมํ ฯ น โหติ อาปตฺติ ทฏฺจพฺพาติ ทฏฺจพฺพา อาปตฺติ ฯ
โหติ ฯ จสทฺโท อธมฺมกมฺมญฺจ ธมฺมกมฺมญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ
ทสฺเสตุนฺติ ญาเปตุํ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ ฯ

อุปาลิปญฺเหสุปีติ ปิสทฺเทน น เกวลํ อิธ ปน
ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ทฏฺจพฺพาติอาทิวตฺถุวเสน วุตฺตนฺติ ญาเปติ ฯ
ตตฺถาติ อุปาลิปญฺเห ฯ เอกํ มูลํ เอตสฺสาติ เอกมูลโก ฯ

ทฺวิมูลโกติ โย นุ โข ภนฺเต สมคฺโค สงฺโฆ สติวินยา-
รหสฺส อมูฬฺหวินยํ เทติ อมูฬฺหวินยารหสฺส สติวินยํ เทติ
ธมฺมกมฺมํ นุ โข ตํ ภนฺเต วินยกมฺมนฺติอาทินา วุตฺโต ทฺวิ-
มูลโก

ทฺวิมูลเกติ ปทํ กตาติ ปเท อาธาโร ฯ สติวินเยติ[๑] ปทํ
กตาติ ปเท อาธาโร ฯ อมูฬฺเห ฯ เป ฯ ทีหิ สทฺธึ กตาติ
สมฺพนฺโธ ฯ อวสาเนติ ทฺวิมูลกสฺส สพฺพปทาวสาเน ฯ ปรโตติ
ทฺวิมูลกสฺส ปรโต ฯ ภิกฺขูนํปีติ ปทํ โยชิตานีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ
อปิสทฺโท อุปาลิตฺเถรํ อเปกฺขติ ฯ กตฺวาติ ปทํ เอเกเกนาปีติ[๒]
ปเท วิเสสนํ โยชิตานีติ ปเท วา ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เสสปทานีติ
อมูฬฺหวินยาทีนิ เสสปทานิ โยชิตานิ วุตฺตานิ ฯ

๑. ...วินโยติ วณฺณนาปาโฐ ฯ โชนาปาโฐ ยุตฺตตโรติ เม มติ ฯ ๒. อปิสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๖๕..๒๗๖ ส.๒๖๕]

[๕๙๓] อิธ ปน ฯ เป ฯ รโกติอาทีติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ อิเมสํ ปทานํ ฯ วเสนาติ ปทํ พนฺธิตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ พนฺธิตฺวาติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กมฺเมสูติ ปทํ วิปตฺตีติ ปเท อาธาโร ฯ สปฺปฏิปฺปสฺสทฺธีสูติ ปทํ กมฺเมสูติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ สห ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา วตฺตนฺตีติ สปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ ฯ ตโตติ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา วิปตฺติทสฺสนโต ฯ ตตฺถาติ ตสฺสํ ปาลิยํ ฯ กิญฺจิ วจนํ ฯ

จมฺเปยฺยกฺขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[ปา.๒๗๘..๒๙๔ ส.๒๖๕]

โกสมฺพิกกฺขนฺธกวณฺณนาย[๑] อตฺถโยชนา

[๕๙๔] โกสมฺพิกกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อนุปุพฺเพน กถา อนุปุพฺพิกถา ฯ เตสูติ ภิกฺขูสุ ฯ อาจมนอุทกาวเสสนฺติ อวเสสํ โสธนอุทกํ ฯ อาม อาวุโสติ สุตฺตนฺติโก อาห ฯ เอตฺถาติ อุทกฏฺฐปเน ฯ เต คนฺตวา ฯ เป ฯ มุสาวาทีติ อาหํสุ ฯ เอวํ อญฺญมญฺญํ กลหํ ภิกฺขู วฑฺฒยึสุ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ โอกาสนฺติ อุกฺเขปนียกมฺมกรณสฺส โอกาสํ ฯ

[๕๙๕] ภินฺโน ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเนสุ วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ เทเว วุฏฺเฐ อิทานิ สสฺสํ นิปฺผนฺนนฺติ วจนํ ชเนน วุจฺจติ หิ สจฺจํ ตํ สสฺสํ อวสฺสํ นิปฺผชฺชิสฺสติ อิติ[๒] วจนํ โหติ ยถาติ สมฺพนฺโธ ฯ โส จ โข สงฺโฆ กลหวเสน ภิชฺชิสฺสติ น สงฺฆเภทวเสน ภิชฺชิสฺสติ ตสฺมา ภินฺโนติ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ เอตฺถาติ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆติ วจเน ฯ

ปาลิยํ สมฺปฏิภาติ[๓] โนติ มยํ ปญฺญวนฺโต อิติ มนสิ-กตฺวา ยสฺมึ วา ตสฺมึ วา การเณ อุกฺขิปิตพฺพํ ภิกฺขุํ มา

๑. โกสมฺพิกฺขนฺธกนฺติ ปาลิ ฯ ๒. อิติสทฺโท วณฺณนายํ น โหติ ฯ ตสฺสาภาโว ว ยุตฺโต ฯ ๓. สํอุปสคฺคหิตา ปาลิ ฯ

[ป่า.๓๑๓.๓๑๕ ส.๒๖๖.๒๖๗]

มญฺญิตฺถ ฯ

สเจ หิ ภควา อุกฺเขปเก วาติ อการเณ[๑] ตุมฺเหหิ โส ภิกฺขุ อุกฺขิตฺโตติ อุกฺเขปเก วา ภิกฺขู ภควา สเจปิ วเทยฺย ตุเมฺห อาปตฺตึ อาปนฺนาติ อุกฺขิตฺตานุวตฺตเก วา ภิกฺขู ภควา สเจ วเทยฺยาติ โยชนา ฯ

[๕๙๖] อตฺตนาว[๒] อตฺตานนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สงฺเฆนาติ ปทํ กตานนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อุกฺเขปนียกมฺมํ กตํ เยสํ เต อุกฺเขปนียกมฺมกตา[๓] ฯ อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข นิสินฺโนติ ธมฺมวาทีหิ สทฺธึ นิสินฺนานํ อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข นิสินฺโนติ อธิปฺปาโย ฯ เตนาห ปริวารฏฺฐกถายํ เอกสีมายํ ทฺวีสุ สงฺเฆสุ นิสินฺเนสุ เอกสฺมึ ปกฺเข นิสีทิตฺวา อิตรปกฺขสฺส ลทฺธึ คณฺหนฺโตติอาทึ ฯ อิติ ปุจฺฉิตฺวา ฯ อิตเรสญฺจาติ ธมฺมวาทีนํ ฯ กมฺมํ โกเปตีติ ตํ วินา คณสฺส อปูรณปกฺขํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อิตเรสมฺปิ ธมฺมวาทีนํ หตฺถปาสํ อนาคตตฺตา กมฺมํ โกเปตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. วณฺณนาปาโฐ ตติยาวิภตฺติรูปวเสน ทิสฺสติ ฯ ๒. ปาลิยํ วาสทฺโท อาคโต ฯ
๓. อุกฺเขปนียกมฺมานนฺติ วณฺณนาปาโฐ กตสทฺทรหิโต เอวํ สนฺเต สงฺเฆนาติ ปทสฺส สมฺพนฺโธ กตฺถ โหติ เตเนส นูน อสุทฺโธ ฯ

[ปา.๓๒๐ ส.๒๖๗]

สมานสํวาสกนฺติ เอตฺถาปิ วจเน เวทิตพฺโพ ฯ น ปกฺเขติ เอตฺถ นสทฺโท น ยุตฺโต ฯ อิติ ญตฺวา เตสํ ธมฺมวาทีนํ มชฺเฌ ปวิสติ ฯ ยตฺถ วา ตตฺถ วาติ ธมฺมวาทีนํ ปกฺเข วา อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข วาติ อตฺโถ ฯ

กาย ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพา ฯ อุปฺทํเสนฺตีติ[๑] ปวตฺเตนฺติ ฯ เอตฺตาวตา น อญฺญมญฺญนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๕๙๗] มา ภณฺฑนนฺติอาทีสุ ปเทสุ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุโน ฯ โกธาภิภูตาติ โกเธน อภิภูตา ฯ เอวนฺติ อาคเมสุ ภนฺเตติอาทิวจนํ ฯ อิติ มนสิกตฺวา ฯ ตตฺถาติ เตสุ ปเทสุ ฯ

อนตฺถโตติ อนตฺโถ อโตติ เฉโท ฯ อโตติ ปทสฺส วิวรณํ เอตสฺมาติ ฯ อนตฺโถ กโตติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ ทุติยนเย อนตฺถโทติ เอตฺถ โท ธสฺส จาติ จสทฺเทน ทการสฺส โต ฯ

[๕๙๘] ปุถุสทฺโทติอาทิคาถาสุ ปน วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ชนนิกาเย นิทฺธารณํ ฯ พาโลติ จาติ จสทฺโท อุปริ วุจฺจมานาเปกฺโข ฯ ภิยฺโย จาติ ปทํ น มญฺญิตฺถาติ ปเท

๑. ...ทํเสนฺตีติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

[ปา.๓๒๐..๓๓๕ ส.๒๖๗..๒๖๙]

ตติยาวิเสสนํ ฯ ภิชฺชมาเนติ ปทํ น มญฺญิตฺถาติ ปเท ลกฺขณ-
กิริยา ฯ อญฺญํปิ เอกนฺติ ปททฺวยํ การณนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ
วาจาโคจรา จาติ[๑] กลหชนนวเสน ปวตฺตวาจาโคจรา เอว ฯ
วาจา โคจโร เอเตสนฺติ วาจาโคจรา ฯ กลเหนาติ ปทํ นีตาติ
ปเท กตฺตา ฯ ตํ น ชานนฺตีติ เอวํ สาทีนโว อยํ กลโหติ
เอวํ ชนา ตํ กลหํ น ชานนฺติ ฯ

[๕๙๙] ปุถุสทฺโทติอาทิคาถาสุ ปน ทฺวีสุ อยํ โยชนา
ปุถุสทฺโท มหาสทฺโท สมชโน สมาโน ชโน โหติ ตตฺถ ชนกาเย
โกจิ ชโน อหํ พาโล อิติ น มญฺญถ สงฺฆสฺมึ ภิชฺชมานสฺมึ
มยฺหํ การณา สงฺโฆ ภิชฺชตีติ อิทํ อญฺญํ พฺยากรณํ[๒] อตฺตโน
พาลภาวสฺส อชานนโต ภิยฺโย น อมญฺญรุํ น ชานึสุ ชนาติ
โยชนา ฯ ปริมุฏฺฐา มุฏฺฐสฺสติโน ชนา ปณฺฑิตาภาสา ปณฺฑิต-
สทิสา วาจาโคจรา กลหวเสน ปวตฺตวาจารมฺมณา ยาว
มุขายามํ ยาว มุขสฺส ปสารณํ อิจฺฉนฺติ ยาว ปสาเรตฺวา กถํ
ภาณิโน เยน กลเหน กตฺตุภูเตน อิมํ นิลฺลชฺชภาวํ นีตา
ชนา เอวํ สาทีนโว อยํ กลโหติ ตํ กลหํ น ชานนฺตีติ
โยชนา ฯ

๑. วณฺณนายํ ปน นสทฺโท โหติ เอโส ว ยุตฺโต ปรโต ปเท ปฏิเสโธ ฯ
๒. การณํ ฯ

[ปา.๓๓๕ ส.๒๖๘.๒๖๙]

[๖๐๐] ตโตติ เตหิ ปณฺฑิเตหิ ฯ ยมามฺหเสติ เอตฺถ เสติ นิปาโต ฯ สมิตนฺติ ปุริมสฺส เววจนํ ฯ ตตฺถาติ สงฺฆมชฺเฌ ฯ หิสทฺโท ทพฺพีกรณํ ฯ

เยสํ โว เยสํ ตุมฺหากํ เยหิ ตุเมฺหหิ เนว มาตาปิตูนํ ฯ เป ฯ หฏฺฐานิ กสฺมา เตสํ ตุมฺหากํ สงฺคติ น โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

เยสํ โวติ ปทํ ฉินฺนานีติอาทีสุ ปเทสุ กตฺตา ฯ โปตฺถเกสุ ปน เยสํ เตติ ปาโธ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ว ฯ เนวาติ ปทํ ฉินฺนาทีติอาทีสุ ปฏิเสโธ ฯ

อฏฺฐิจฺฉินฺทาติ[1] คาถายํ โยชนา เย ชนา มาตาปิตูนํ อฏฺฐิจฺฉินฺทา ปาณหรา ควาสฺสธนหาริโน เอวํ รฏฺฐํ วิลุมฺปมานานํ เตสํปิ ชนานํ สงฺคติ โหติ กสฺมา ตุมฺหากํ สงฺคติ โน สิยา น โหตีติ ฯ

วณฺณาวณฺณทีปนตฺถนฺติ คุณโทสญฺญาปนตฺถํ ฯ ยถา ปาลิเลยฺยโก[2] นาโค อรญฺเญ เอโก จริ น จ ปาปานิ อกาสีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๖๐๑] ปาลิเลยฺยเกติ กมฺมตฺเถ สตฺตมี ปาลิเลยฺยกคามํ ฯ เตหิ หตฺถีติ ฉินฺน อิติ ปเท กตฺตา ฯ เอตสฺสาติ หตฺถิ-นาคสฺส ฯ เต หตฺถิโน ฯ เตหิ หตฺถีหิ อาลุลิตานีติ ปเท

๑. อฏฺฐิจฺฉินฺทาติ ปาลิ ฯ ๒. ปาริ...อิติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

[ปา.๓๓๖..๓๔๑ ส.๒๖๙.๒๗๐]

กตฺตา ฯ ติตฺถโต สรํ โอติณฺณสฺส ฯ พุทฺธนาเคนาติ สามีอตฺเถ
ตติยา พุทฺธนาคสฺสาติ อตฺโถ ฯ นาคสฺสาติ หตฺถินาคสฺส ฯ
เอกภาวรติยาติ[๑] เอกภาเวน อุปฺปนฺนรติยา ฯ

เอตํ นาคสฺสาติ คาถาย ปน อยํ โยชนา ยํ ยสฺมา
พุทฺธนาโค วิย อยํปิ หตฺถินาโค จ วิจิตฺตวเน รมติ ตสฺมา
เอตํ นาคสฺส อีสาทนฺตสฺส หตฺถิโน จิตฺตํ นาเคน พุทฺธนาคสฺส
จิตฺเตน สเมตีติ ฯ

ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวาติ เอตฺถ วจเน อิติ อธิปฺปาโย
เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถ วนสณฺเฑ ฯ เอตฺตาวตาติ เตน รกฺขิตฺตวนสณฺเฑ
เตมาสํ วสนมตฺเตน ปตฺถฏาติ ปเท กรณํ ฯ โกสมฺพิเกหิ
ภิกฺขูหิ อุพฺพาฬฺโหติ ปเท กตฺตา ฯ อุพฺพาฬฺโหติ ปีฬิโต ฯ
สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ ฐาเนสุ ฯ

[๖๐๒] มูลา มูลํ อคนฺตฺวา อมูลา มูลํ คนฺตฺวาติ สมาโส
วุตฺโต ฯ อมูลาติ ยทนุปฺปนฺนาตฺยาทิสุตฺเตน นการสฺส อการํ
กตฺวา วุตฺตํ ฯ น มูลา มูลํ คนฺตฺวาติ วตฺถุสฺส มูลโต มูลํ
น คนฺตฺวา ฯ

[๖๐๓] วินยมนฺตนาสูติ วินยวิจารณาสุ ฯ มหนฺโต เอว
อตฺโถ มหตฺโถ มหตฺโถ เอตสฺสาติ มหตฺถิโก ฯ มหนฺตํ อุปการํ

๑. เอกี...อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๓๔๒..๓๕๔ ส.๒๗๑]

เอตสฺสาติ มหาอุปกาโร ฯ ปคฺคหํ อรหตีติ ปคฺคหาร โห ฯ

อนานุวชฺโชติ ปเรหิ อครหิโต ฯ อเปกฺขิโต อาจาโร เอตสฺสาติ อเปกฺขิตาจาโร ฯ ปฏิจฺฉาเทตพฺโพติ ปฏิจฺฉนฺโน ปฏิจฺฉนฺโน อาจาโร ปฏิจฺฉนฺนาจาโร นตฺถิ ปฏิจฺฉนฺนาจาโร เอตสฺสาติ อปฺปฏิจฺฉนฺนาจาโร ฯ อนุยฺยุตฺตนฺติ การเณน ยุตฺตํ ยการสฺส ทฺวิภาโว ฯ อนปคตนฺติ การณโต อนเปตํ ฯ อนุปคตนฺติปิ อตฺถิ การเณน อุเปตนฺติ อตฺโถ ฯ อนุยฺยุตฺตํ ภณนฺติ วจเนน ยสฺมา หิ ฯ เป ฯ รโหติ อธิปฺปายํ ทสฺเสติ ญาเปติ ฯ อุสฺสุยฺยาย วา อคติมนวเสน วาติ ปททฺวยํ น ภณตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

กิญฺจิ ภิยฺโยติ กิญฺจิ วจนํ ภิยฺโย วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ ตสฺสา คาถาย ฯ อาเจรสฺส อาจริยสฺส อยํ วาโท อาเจรโก ตสฺมึ อาเจรกมฺหิ ฯ กตํ ปริจยํ เยน โส กตปริจโย ฯ ลทฺธํ อาเสวนํ ปคุณํ เยน โส ลทฺธาเสวโน ฯ

เอตฺถาติ คาถายํ ฯ ตทนุจฺฉวิกนฺติ[๑] ตสฺส วตฺถุสฺส อนุจฺฉวิกํ ฯ อนุปฆาตกรนฺติ วตฺถุสฺส น อุปหนนกรํ ฯ อาหูติ-ปิณฺฑนฺติ ทาตพฺพปิณฺฑํ ฯ น ชปฺเปตีติ น ปวตฺเตติ ฯ วุฏฺฐิตีติ วุฏฺฐานํ วุฏฺฐิติ ภาวสาธนํ ฯ อาปตฺติยาติ ปทํ วุฏฺฐานนฺติ

๑. ตทนุรูปนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๕๔.๓๕๕ ส.๒๗๑..๒๗๓]

ปเท อปาทานํ ฯ เอเต วิภงฺคา อุภโยติ อาปชฺชนวุฏฺฐาน-
สงฺขาตานํ อตฺถานํ โชตกภาเวน อุภโย เอเต วิภชฺชนกถา
อสฺส ภิกฺขุโน สาคตา สุฏฺฐุ อาคตา สุฏฺฐุ ปคุณา ฯ อาปตฺติ-
วุฏฺฐานปทสฺสาติ อาปตฺติวุฏฺฐานการเณ ฯ ภณฺฑนการการกาทีนีติ[๑]
ภณฺฑนการณาทีนิ ฯ วุสิตสฺสาติ กตฺตสฺส[๒] ฯ ชนฺตุโนติ ภิกฺขุโน ฯ
เอตํปีติ โอสารณํ ฯ ปีสทฺโท น เกวลํ อุภโยวิภงฺเค
นิสฺสารณํ จ ชานาตีติ ญาเปติ ฯ

[๖๐๔] สงฺฆสฺส กิจฺเจสูติอาทิคาถาสุ ปน อยํ โยชนา สงฺฆสฺส
กิจฺเจสุ จ สงฺฆสฺส กรณีเยสุ ชาเตสุ อุปฺปนฺเนสุ มนฺตนาสุ
วินยมนฺตนาสุ อตฺเถสุ วินยอตฺเถสุ วินิจฺฉเยสุ จ เตสํเยว
อตฺถานํ วินิจฺฉเยสุ ชาเตสุ อุปฺปนฺเนสุ อิธ สาสเน กถปฺปกาโร[๓]
มหตฺถิโก มหาอุปกาโร อิธ สาสเน ปคฺคหารโห ปคฺคณฺหิตุํ
ยุตฺโต ภิกฺขุ กถํ โหติ อิติ อุปาลิ ปุจฺฉติ ฯ

ชาเตสูติ ภาวลกฺขเณ สตฺตมี ฯ วินิจฺฉเยสุ จาติ จสทฺโท
อตฺเถสุ จ วินิจฺฉเยสุ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ โก ปกาโร เอตสฺสาติ

๑. ภณฺฑนการกาทีนีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. กตฺตุสฺส กตสฺส อิติ วา ภเวยฺย
กตฺตุโนติ อตฺโถ ฯ ๓. กถมฺปกาโรติ ปาลิ ฯ

[ปา.๓๕๔..๓๕๕ ส.๒๗๓.๒๗๔]

กถปฺปกาโร ฯ

อนานุวชฺโช ปจเมน สีลโต ฯ เป ฯ น หิสฺส ตํ โหติ วเทยฺยุ เยน นนฺติ สาสนปฺปคฺคหาโห ภิกฺขุ ปจเมน อาทิมฺหิเยว สีลโต สีเลน อนานุวชฺโช อเปกฺขิตาจาโร สุสํวุตินฺทฺริโย ตาทิสํ ภิกฺขุํ ปจฺจตฺถิกา ธมฺมโต ธมฺเมน น อุปวทนฺติ หิ สจฺจํ เยน โทเสน นํ ภิกฺขุํ ปจฺจตฺถิกา วเทยฺยุํ ตํ โทสํ อสฺส ภิกฺขุโน น โหติ ฯ

วเทยฺยุนฺติ วตฺตพฺเพ นิคฺคหิตโลปํ กตฺวา วเทยฺยุ อิติ วุตฺตํ ฯ

โส ตาทิโส ฯ เป ฯ อนุยฺยุตฺตํ ภณนฺติ โส ภิกฺขุ ตาทิโส สีลวิสุทฺธิยา จิโต วิสารโท โหติ โส ภิกฺขุ วิสยฺห ปจฺจตฺถิเก อภิภวิตฺวา ภาสติ โส ภิกฺขุ ปริสคโต ปริสาสุ จิโต น ฉมฺภติ น เวธติ อนุยฺยุตฺตํ การเณน ยุตฺตํ นิทฺโทสํ วจนํ ภณํ ภณนฺโต โส ภิกฺขุ อตฺถํ น หาเปติ ฯ

ตเถว ปญฺหํ ฯ เป ฯ วิจกฺขโณติ ยถา จ อนุยฺยุตฺตํ วจนํ ภณนฺโต ภิกฺขุ อตฺถํ น หาเปติ ตเถว ปริสาย มชฺเฌ ปเรหิ ปญฺหํ ปุจฺฉิโต สมาโน น เจว ปชฺฌายติ น จ มงฺกุ โหติ น เตโช น โหติ กาลาคตํ กเถตพฺพยุตฺตกาเล อาคตํ พฺยา-กรณารหํ พฺยากรณานุจฺฉวิกํ วจนํ วโจ วทนฺโต วิจกฺขโณ ภิกฺขุ

วิญฺญุปริสํ รญฺเชติ โตเสติ ฯ

สคารโว ฯ เป ฯ วิสนฺธิโกวิโทติ[๑] วุฑฺฒตเรสุ ภิกฺขูสุ สคารโว ภิกฺขุ โหติ อาเจรกมฺหิ จ สเก อตฺตโน อาจริยวาเท วิสารโท ปเมตุํ ตํ ตํ การณํ ปญฺญาย ตุลยิตุํ อลํ สมตฺโถ กเถตเว กเถตพฺเพ วจเน ปคุโณ ปจฺจตฺถิกานญฺจ วิสนฺธิโกวิโท วิรุทฺธสนฺธีสุ กุสโล ฯ

ปจฺจตฺถิกา เยน ฯ เป ฯ ปฆาติกนฺติ เยน ยาทิเสน กถิเตน วจเนน ปจฺจตฺถิกา วิคฺคหํ นิคฺคหํ วชนฺติ คจฺฉนฺติ มหาชโน สญฺญาปนญฺจ[๒] อวโพธนํ คจฺฉติ อยํ สาสนปฺปคฺคหารโห ภิกฺขุ กเถนฺโต สกํ อตฺตโน อาทายํ อาจริยวาทํ น ริญฺฉติ[๓] น หาเปติ อนุปฆาติกํ อุปฺปนฺนวตฺถุสฺส อนุปฆาตกรณํ ปญฺหํ พฺยากรณํ[๔] พฺยากรมาโน ตาทิเส กเถตพฺโพติ อาทาโย ฯ

อาทาตพฺโพ คเหตพฺโพติ อาทาโย ฯ

ทูเตยฺยกมฺเมสุ ฯ เป ฯ น เตน มญฺญตีติ ทูเตยฺยกมฺเมสุ สงฺฆสฺส ทูเตยฺยกมฺเมสุ อลํ สมตฺโถ ยถา ภิกฺขู อาหุนํ ปิณฺฑํ สมฺคฺคณฺหนฺติ เอวํ ตถา ปีติโสมนสฺสชาเตเนว เจตสา สงฺฆสฺส

๑. วิรทฺธิโกวิโท ฯ ๒. ปญฺญาปนญฺจ ฯ ๓. น ริญฺจตีติ ปาลิ ฯ ๔. เวยฺยากรนฺติ ปาลิ อยเมว สุทฺโธ พฺยากรมาโนติ วิวรณปเทน ยุชฺชติ ฯ

กิจฺเจสุ จ กิจฺจานํ สมุคฺคโห ปฏิคฺคาหโก ภิกฺขุคเณน เปสิโต วโจ วานํ กรํ กโรนฺโต ภิกฺขุ เตน วจนกรเณน อหํ กโรมิ อิติ เอวํ น มญฺญติ น มานาติมานํ ชปฺเปติ ฯ

ภิกฺขูนํ คโณ ภิกฺขุคโณ ฯ

อาปชฺชติ ยาวตเกสุ ฯ เป ฯ โกวิโทติ ยาวตเกสุ ยตฺตเกสุ วตฺถูสุ อาปตฺตึ ภิกฺขุ อาปชฺชติ ยถา จ เยน ปกาเรน อาปตฺติยา อาปตฺติโต วุฏฺฐิติ วุฏฺฐานํ โหติ อิเมสํ อตฺถานํ โชตกา เอเต อุภโย วิภงฺคา วิภชฺชนกถา อสฺส ภิกฺขุโน สาคตา สุฏฺฐุ อาคตา อาปตฺติวุฏฺฐานปทสฺส อาปตฺติโต วุฏฺฐานการเณ โกวิโท กุสโล ฯ

นิสฺสารณํ คจฺฉติ ยานิ วา จรํ ฯ เป ฯ วิภงฺคโกวิโทติ ยานิ ภณฺฑนกรณาทีนิ[๑] จรํ จรนฺโต ภิกฺขุ นิสฺสารณํ คจฺฉติ ตาทิโส ภิกฺขุ เตน ภิกฺขุนา ยถาปวตฺตนา[๒] อนุรูปํ ปวตฺตเนน นิสฺสาริโต โหติ ตํ วตฺตํ วุสิตสฺส กตฺตสฺส[๓] ชนฺตุโน โอสารณํ ยา โอสารณา สงฺเฆน กาตพฺพา วิภงฺคโกวิโท เอตมฺปิ โอสารณํ ชานาติ ฯ อถวา ยถาปวตฺตนา อนุรูปปฺปวตฺตเนน ตํ วตฺตํ วุสิตสฺส ชนฺตุโน โอสารณํ ยา โอสารณา กาตพฺพาติ

๑. ...การณาทีนีติ ปุริมปเทน น สเมติ ฯ ๒. ยถา จ วตฺถุนาติ ปาลิ ฯ
๓. ๓๔๑ องฺเก เหฏฺฐาอตฺถปาเท โอโลเกตพฺพํ ฯ

อตฺโถ ฯ

ยานิ จาจรนฺติปิ ปาโฐ อาจรํ อาจรนฺโตติ อตฺโถ ฯ ยถาปวตฺตนาติปิ[๑] ปาโฐ อนุรูปปฺปวตฺตมาเนนาติ อตฺโถ ฯ

สคารโว ฯ เป ฯ ปคฺคหารโหติ วุฑฺฒตเรสุ นเวสุ มชฺฌิเมสุ จ ภิกฺขูสุ สคารโว มหาชนสฺส อตฺถจโร หิตกฺกโร อิธ สาสเน ปณฺฑิโต ตาทิโส โส ภิกฺขุ อิธ สาสเน ปคฺคหารโห ปคฺคณฺหิตุํ ยุตฺโตติ ฯ

โกสมฺพิกกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๖๐๕] อิทานิ ปตฺถนํ กโรนฺโต อาห ยถา จาติอาทึ ฯ ยถา จ นิรุปทฺทวา เอสา วณฺณนา ปรินิฏฺฐานํ สมฺปตฺตา เอวํ สพฺเพ ชนา สตฺตา นิรุปทฺทวํ สนฺตึ ปปฺโปนฺตุ ปาปุณนฺตูติ อตฺโถ ฯ

มหาวคฺคสฺส วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๖๐๖] อิตฺยยํ อภินวปุราวฺหยนครสฺส ปจฺฉิมุตฺตรทิสาภาเค ปติฏฺฐิเต ปนสาราโมติ วิสฺสุเต อาราเม วสนฺเตน สกลพฺยา-กรณาสคฺคญฺญาณจารินา[๒] สาฏฺฐกถตฺติปิฏกธเรน ญาณกิตฺตีติ นามเธยฺเยน เถเรน กตา มหาวคฺคฏฺฐกถาย อตฺถโยชนา สมตฺตา ฯ

----

๑. กิมิทํ อยมฺปิ หิ ปุริมสทิโสเยว ฯ ๒. ...สงฺคญฺ...อิติปิ ฯ

จุลฺลวคฺควณฺณนายํ

กมฺมกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

นโม ตสฺสตฺถุ ฯ

[๖๐๗] เอวํ มหาวคฺควณฺณนํ กตฺวา อิทานิ จุลฺลวคฺควณฺณนํ กโรนฺโต อาห จุลฺลวคฺคสฺสาติ[๑] ฯ จุลฺลวคฺคสฺส ปจเม กมฺมกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ตาว ปจมํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ

อิตีติ ปทํ เทฺวาติ ปเท สรูปนิทสฺสนํ ฯ ฉพฺพคฺคิเยสูติ นิทฺธารณํ ฯ เตสนฺติ ทฺวินฺนํ ชนานํ ฯ อปิสทฺโท เทฺว ชเน อเปกฺขติ ฯ

พลํ เอตสฺส วจนสฺสาติ พลวํ พลวญฺจ ตํ พลวญฺจาติ พลวาพลวํ อติวิยพลวนฺติ อตฺโถ อการสฺส ทีโฆ ฯ

[๖๐๘] เกสฺจิ ปน โปตฺถเกสุ อสมฺมุขา กตนฺติอาทีสุ สงฺฆธมฺมวินยปุคฺคลสมฺมุขานํ วินา กตํ จุทิตกํ อปฺปฏิปุจฺฉิตฺวา กตํ ตสฺเสว อปฺปฏิญฺญาย กตนฺติ ปาโจ นตฺถิ ฯ ยตฺถ ปน อตฺถิ โส ปาโจ คเหตพฺโพ ฯ

๑. อีทิเส ฐาเน อาทิสทฺโท ปกฺขิตฺตปุพฺโพเยว ฯ

[ป่า.๑..๖ ส.๒๗๕]

ปาราชิกาปตฺติยา วา สงฺฆาทิเสสาปตฺติยา วาติ อฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน ปรโต อธิสีเล สีลวิปนฺโน โหติ ฯ เป ฯ ตชฺชนียกมฺมํ กเรยฺยาติ วุตฺตํ ตํ ลหุกาปตฺตึ สนฺธาย วุตฺตํ น สงฺฆาทิเสสํ ตสฺมา ปาปิฏฺฐตรํ ลหุกาปตฺตึ อาปนฺโน อิธ อธิสีเล สีลวิปนฺโนติ วุตฺโต เตเนว ปรโต อฏฺฐกถายํ สตฺตสุ หิ อาปตฺตีสุ ทุพฺภาสิตาปตฺติ ปาปิฏฺฐา ทุกฺกฏาปตฺติ ปาปิฏฺฐตรา ทุกฺกฏาปตฺติ ปาปิฏฺฐา ปาฏิเทสนียาปตฺติ ปาปิฏฺฐตราติอาทึ วกฺขติ ฯ

[๖๐๙] เกสุจิ โปตฺถเกสุ เอตฺถ ปุริเมสุ ตีสุ ติเกสุ นวปทา อธมฺเมน กตํ วคฺเคน กตนฺติ อิเมหิ สทฺธึ เอเกกํ คเหตฺวา[๑] นวตฺติกา วุตฺตา เอวํ สพฺเพปิ ทฺวาทสตฺติกา โหนฺติ ปฏิ- ปกฺขวเสน สุกฺกปกฺเขสุปิ เอเตเยว ทฺวาทสตฺติกา วุตฺตาติ ปาโจ นตฺถิ ฯ ยตฺถ ปน อตฺถิ โส ปาโจ คเหตพฺโพ กสฺมา ปรโต อฏฺฐถายํ ติกา วุตฺตปฺปการา เอวาติ ทสฺสนโต ฯ

เอตฺถาติ ติเกสุ นิทฺธารณํ ฯ ติเกสูติ ปทํ นวปทาติ ปเท อาธาโร ฯ ปุริเมสุ ตีสุ ติเกสูติ ตีหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ ตชฺชนียกมฺมํ อธมฺมกมฺมญฺจ โหติ อวินยกมฺมญฺจ ทุวูปสนฺตญฺจ อสมฺมุขา กตํ โหติ อปฺปฏิปุจฺฉา กตํ โหติ

๑. กตฺวาติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๗.. ส.๒๗๕]

อปฺปฏิญฺญาย กตํ โหติ อิเมหิ ฯ เป ฯ ทฺวูปสนฺตญฺจาติ เอโก
อปเรหิปิ ฯ เป ฯ อนาปตฺติยา กตํ โหติ อเทสนาคามินิยา
อาปตฺติยา กตํ โหติ เทสิตาย อาปตฺติยา กตํ โหติ อิเมหิ
ฯ เป ฯ ทฺวูปสนฺตญฺจาติ เอโก อปเรหิปิ ฯ เป ฯ อโจเทตฺวา
กตํ โหติ อสาเรตฺวา กตํ โหติ อาปตฺตึ อนาโรเปตฺวา กตํ
โหติ อิเมหิ ฯ เป ฯ ทฺวูปสนฺตญฺจาติ เอโกติ ตีสุ ติเกสุ ฯ

สห โสโก เอเตสมตฺถีติ สหโสกิโน สหโสกีนํ ภาโว
สหโสกิตา สหโสกิตา อาทิ เยสํ สตฺตานํ เต สหโสกิตาทโย ฯ

[๖๑๐] ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิ วจนํ เอเก ฯ เป ฯ
วฏฺฏตีติ อตฺถสฺส ทสฺสนตฺถํ ญาปนตฺถํ ภควตา วุตฺตนฺติ สมฺ-
พนฺโธ ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ ติณฺณํ เอว องฺคานํ สโมธาเนน
ตชฺชนียกมฺมํ กาตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ

นนุ จ ภณฺฑนการกตฺตาทีนิ ตชฺชนียาทีนํ วิสุํ วุตฺตานิ
ตสฺมา ภณฺฑนการกตฺเตน ตชฺชนียกมฺมํ กตํ ยุตฺตํ อภิณฺหา-
ปตฺติกตฺตกุลทูสกตฺตสงฺขาเตน องฺเคน ตชฺชนียกมฺมํ น กาตพฺพนฺติ
โจทนํ สนฺธาย ตชฺชนียสฺส หิ ฯ เป ฯ วฏฺฏตีติ อาห ฯ

หิ สจฺจํ ตชฺชนียสฺส วิเสเสน ภณฺฑนการกตฺตํ องฺคํ ตชฺชนีย-
กมฺเม ภควตา วุตฺตํ นิยสสฺส วิเสเสน อภิณฺหาปตฺติกตฺตํ องฺคํ
นิยสกมฺเม ภควตา วุตฺตํ ปพฺพาชนียสฺส วิเสเสน กุลทูสกตฺตํ

[ปา.๑๒.๑๓.. ส.๒๗๕.๒๗๖]

องฺคํ ปพฺพาชนียกมฺเม ภควตา วุตฺตํ ปน ตถาปิ อิเมสุ ตีสุ องฺเคสุ เยน เกนจิ องฺเคน สพฺพานิปิ ตชฺชนียนิยสฺปพฺพาชนีย-กมฺมานิ กาตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

ภณฺฑนํ กโรตีติ ภณฺฑนการโก ตสฺส ภาโว ภณฺฑน-การกตฺตํ ฯ อภิณฺหาปตฺติ ยสฺส โส อภิณฺหาปตฺติโก ตสฺส ภาโว อภิณฺหาปตฺติกตฺตํ ฯ กุลํ ทูเสตีติ กุลทูสโก ตสฺส ภาโว กุลทูสกตฺตํ ฯ ปนสทฺโท อรุจิสูจนตฺโถ

เยน เกนจิ สพฺพานิปิ กาตุํ วฏฺฏตีติ เอวํ วจเน ยทิ สติ ตชฺชนีย ฯ เป ฯ โหตีติ ยํ วจนํ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก ภควตา วุตฺตํ อิทํ วจนํ ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิ ขูนนฺติอาทิวจเนน วิรุชฺฌติ อิติ โจทนา สิยาติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทญฺจาติ ตชฺชนียกมฺมารหสฺส ฯ เป ฯ สาติสาโร โหตีติ อิทํ วจนํ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ

อถวา เยน เกนจิ สพฺพานิปิ กาตุํ วฏฺฏตีติ เอวํ วจเน ยทิ สติ ตชฺชนีย ฯ เป ฯ โหตีติ ยํ วจนํ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก ภควตา วุตฺตํ ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิกํ อิทํ วจนํ เตน จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วุตฺตวจเนน วิรุชฺฌติ อิติ โจทนา สิยาติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทญฺจ ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิกํ อิทํ วจนํ เตน จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วุตฺตวจเนน น วิรุชฺฌติ ฯ จสทฺโท อปิสทฺทตฺโถ เตน น เกวลํ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วุตฺตํ วจนํ

[ปา.๑๓.. ส.๒๗๖]

ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิเกน อิมินา กมฺมกฺขนฺธเก วุตฺต-
วจเนน น วิรุชฺฌตีติ ญาเปติ ฯ

[๖๑๑] วจนตฺถนานตฺตโตติ สทฺทตฺถสฺส นานตฺตโต ฯ
วจนตฺถนานตฺตํ ญาเปนฺโต ตชฺชนียาติอาทิมาห ฯ หิสทฺโท
ทฬฺหีกรณํ ฯ กมฺมสนฺนิฏฺฐานนฺติ อิทํ นาม กมฺมํ กโรมาติ
กมฺมสฺส ววฏฺฐานํ ฯ ..สมฺภโว[๑] ภณฺฑนการกตฺตาทีนํ องฺคานํ
สมฺภโว อตฺโถติ โยเชตพฺโพ ฯ ตสฺมาติ ปทํ เวทิตพฺพนฺติ ปเท
เหตุ ฯ สงฺเฆน สนฺนิปติตฺวา กตํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ[๒]
ภิกฺขุโน ลกฺขเณนาติ อิทํ นาม กมฺมํ กโรมาติ สนฺนิฏฺ-
ฐานสงฺขาเตน สภาเวน อรหสฺสาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ
นิยสกมฺมาทิกรณนฺติ ปทํ เวทิตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ภณฺฑน-
การกาทีสูติ ภณฺฑนการณาทีสุ ภาวปฺปธาโน วา การกสทฺโท
ภณฺฑนการกตาทีสูติ อตฺโถ ฯ ยถานุญฺญาเตสูติ ติณฺณํ ภิกฺขเว
ภิกฺขูนนฺติอาทินา นเยน อนุญฺญาตานุรูเปสุ ฯ องฺคเสุ จ กมฺเมสุ
จาติ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ ตชฺชนียกมฺมารหสฺส ฯ เป ฯ สาติ-
สาโร โหตีติ จ ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิ จ อิติ เอตสฺมึ
วจนทฺวเย ฯ เอวํ วินิจฺฉเยสุ คยฺหมาเนสุ ปุพฺเพน จมฺเปยฺยกฺ-

๑. ..สภาโวติ วณฺณนาปาโธ ฯ ๒. ตสฺมาติ ปทเมว วณฺณนายํ อาคตํ ฯ

[ปา.๑๓.. ส.๒๗๖.๒๗๗]

ขนฺธเก วุตฺตวจเนน อปรํ ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิ
วจนํ สเมติ ฯ

[๖๑๒] ปาลิยญฺจ ภณฺฑนการกวเสน เอกาเยว กมฺมวาจา วุตฺตา ตสฺมา อาปตฺติพหุลสฺส ตชฺชนียกมฺมํ กโรนฺเตน อพฺยตฺตสฺส วเสน อภินวกมฺมวาจา น กาตพฺพาติ โจทนํ สนฺธายาห ตตฺถาติอาทึ ฯ ตตฺถาติ ติสฺสํ ปาลิยํ วุตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ กิญฺจาปิ ภควตา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตชฺชนียกมฺมเมติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท วิสยาธาโร ฯ ภณฺฑนการกวเสนาติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ วเสนาติ ปฏิพทฺเธน ฯ

นนุ จ พาลาพฺยตฺตวเสน กมฺมวาจากรเณน สติ ตชฺชนียกมฺมํ อภูเตน วตฺถุนา กตนฺติ โจทนํ สนฺธายาห เอวํ หีติอาทึ ฯ หิ สจฺจํ เอวํ พาลอพฺยตฺตวเสน กมฺมวาจากรเณ สติ ฯ วตฺถุนาติ พาลอพฺยตฺตตาสงฺขาเตน วตฺถุนา ฯ วสติ เอตฺถ ปติฏฺฐหติ กมฺมนฺติ วตฺถุ การณํ ฯ กมฺมนฺติ ตชฺชนียกมฺมํ ฯ

นนุ จ ตชฺชนียกมฺมํ นิยสาทิกมฺมสฺส วตฺถุนา กตนฺติ โจทนํ สนฺธายาห น จาติอาทึ ฯ ตชฺชนียโต อญฺญสฺส นิยสาทิกมฺมสฺส วตฺถุนา ตชฺชนียกมฺมํ น จ กตํ ฯ

การณมาห กสฺมาติอาทึ ฯ อิทมฺปิ ตชฺชนียกมฺมํ พาล-อพฺยตฺตตาสงฺขาเตน วตฺถุนา กาตุํ ภควตา ยสฺมา อนุญฺญาตํ

[ปา.๑๓.. ส.๒๗๗]

ตสฺมา น จ อญฺญสฺส กมฺมสฺส วตฺถุนา กตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทมฺปีติ ปิสทฺเทน น เกวลํ นิยสาทิกมฺมํ อนุญฺญาตํ อถโข ตชฺชนียกมฺมมฺปิ พาลอพฺยตฺตตาสงฺขาเตน วตฺถุนา กาตุํ อนุญฺญาตนฺติ ญาเปติ ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ นิยสาทิกมฺเมสุ ฯ

[๖๑๓] วสนฺติ ภิกฺขู เอตฺถาติ วตฺถูนิ ฯ สมฺมา วตฺตนํ ปูรณํ สมฺมาวตฺตนํ สมฺมาวตฺตนสฺส วตฺถูนิ สมฺมาวตฺตนวตฺถูนิ ฯ

ปตตีติ ปนฺโน ปต ปตเน ฯ ปนฺโน ปติโต มานสงฺขาโต โลโม เอเตสนฺติ ปนฺนโลมา ฯ

นิตฺถรนฺตานํ ภิกฺขูนํ เอตํ อิติ ตสฺมา วตฺตํ เนตฺถารํ ตทฺธิตวิคฺคโห ณปฺปจฺจโย ฯ

เยน ฯ เป ฯ ริตุนฺติ เยน นิตฺถารวตฺเตน นิสฺสารณา สงฺฆมฺหา นิกฺขมํ นิตฺถริตุํ นิตฺถราเปตุํ ภิกฺขูหิ สกฺกา ฯ นิสฺสาริยติ เอเตนาติ นิสฺสารณา ฯ วตฺตนฺตีติ ปูเรนฺติ ฯ กิตฺตกํ ฯ เป ฯ ตพฺพนฺติ ปุจฺฉา ฯ ทส วา ฯ เป ฯ วสานิ วตฺตํ ปูเรตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ทิวสานีติ ปทํ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ อิมสฺมึ หีติอาทึ ทฬฺหีกรณํ ฯ เอตฺตเกน ทิวเสน ฯ

๑. เอตายาติ ฯ

[ปา.๑๔..๑๗ ส.๒๗๗]

[๖๑๔] เสยฺยสกวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ กายิเกน ฯ เป ฯ เนตฺถาติอาทีสุ วจเนสุ เอตฺถ อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ กาเย ปวตฺโต กายิโก ฯ กาเยน กีฬา กายกีฬา ฯ อนาจาโรติ อกตฺตพฺพาจาโร ฯ กายทฺวาเรติ ปทํ ปญฺญตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ ปญฺญ...กฺกโมติ ปฺญตฺตสิกฺขา-ปทสฺส วีติกฺกมนํ ฯ อุปหนนํ อุปฆาติกํ ฯ อสิกฺขนภาเวนาติ อปูรณกภาเวน ฯ มิจฺฉา อาชีวนฺติ เอเตนาติ มิจฺฉาชีโว ฯ ปฏิ...วเสนาติ ปทํ ปจน อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

เวชฺชสฺส กมฺมํ เวชฺชกมฺมํ ปฏิกฺขิตฺตญฺจ ตํ เวชฺชกมฺมญฺ-จาติ ปฏิกฺขิตฺตเวชฺชกมฺมํ ตํ อาทิ เยสํ กมฺมานํ ตานิ ปฏิกฺ-ขิตฺตเวชฺชกมฺมาทีนิ เตสํ วโส ปฏิพนฺธนํ ปฏิ...วโส ฯ เตล-ปจนญฺจ อริฏฺฐปจนญฺจ เตลปนาริฏฺฐปจนํ ฯ อริฏฺฐนฺติ โลณ-โสจิรกํ ฯ สมฺปฏิจฺฉนฺนญฺจ อาโรจนญฺจ สมฺ...จนํ สาสนสฺส สมฺปฏิจฺฉนฺนาโรจนํ สาส...จนํ ฯ

[๖๑๕] สุธมฺมวตฺถุสฺมึ ปน วินิจฺฉโย ฯ กึ เต ฯ เป ฯ ยตฺตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา สพฺพํ ทิสฺวา เอตํ ปหูตํ โข เตติอาทิ-วจนํ อโวจ ฯ

ติเลหิ มิสฺสา สงฺกุลา ติลสงฺกุลา ติลมิสฺสา ขชฺชวิเสสาติ อตฺโถ ฯ ติลสงฺกุลา เอว ติลสงฺกุลิกา สกตฺเถ ณิกปฺปจฺจโย ฯ

[ปา.๔๙..๕๙ ส.๒๗๗.๒๗๘]

อญฺญตฺถ ปน ติลสงฺคุฬิกาติปิ อตฺถิ ฯ

ปูวํ กโรตีติ ปูวิโย[๑] ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ เต ปูวิเยน[๒] ฯ นํ คหปตึ ฯ ขํเสตุกาโมติ อกฺโกเสตุกาโม ฯ เอวนฺติ ปหูตํ โข เตติอาทิวจนํ ฯ เอวนฺติ พหุมฺหิ พุทฺธวจเน วิชฺชมาเน ฯ ยงฺกิญฺจิเทวาติ ปทํ ยเทว กิญฺจีติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ กุกฺกุฏ... เณนาติ คหปติ กุกฺกุฏโปตกสฺส อาหรเณน[๓] อิทํ อธิปฺปายํ ทสฺเสติ ญาเปติ ฯ โสติ กุกฺกุฏโปตโก ฯ กากวสฺสิตนฺติ กากสฺส สทฺทํ ฯ อิติสทฺโท อิทนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

[๖๑๖] วุตฺตปฺปการาเยวาติ เอตฺถ ปุริเมสุ ตีสุ ติเกสุ นวปทาติอาทินา เหฏฺฐา วุตฺตปฺปการาเอว ฯ องฺคสมนฺนาคโม[๔] ปุริเมหิ อสทิโสติ ปฏิสารณียกมฺเม องฺคสมนฺนาคโม คิหีนํ อลาภาย ปริสกฺกนาทินา องฺเคน สมนฺนาคโม ตชฺชนียาทีสุ วุตฺเตหิ ปุริเมหิ องฺเคหิ อสทิโส ฯ ตตฺถาติ องฺเคสุ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ อนตฺถาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อตฺถภงฺโคติ ปโยชนสฺส วินาโส ฯ

ปฏิสฺสวนํ ปฏิสฺสโว สุ สวเน โณ ฯ น สจฺจาเปตีติ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ปูววิกตีติ ปทเมว ทิสฺสติ ฯ ๒. เตน การเณน ฯ ๓. อุทาหรเณน ฯ ๔. ..สมนฺนาคโตติ วณฺณนาปาโฐ ฯ วิจาเรตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[ปา.๕๙..๖๘ ส.๒๗๘.๒๗๙]

น สทฺทหาเปติ ฯ ยถา สจฺโจ โหตีติ ยถา ปฏิสฺสโว สจฺโจ
โหติ ฯ สจฺจํ เอตสฺมึ อตฺถีติ สจฺโจ ฯ

อญฺญํ วาติ ธมฺมสฺสวนาทิกํ อญฺญํ กมฺมํ ฯ เอวรูปนฺติ
อนิมฺมิตกสภาวํ ฯ เสสเมตฺถาติ เอตฺถ ปฏิสารณียกมฺเม เสสํ
วจนํ ฯ

[๖๑๗] ฉนฺนวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย ฯ อาวาสานํ ปรมฺปรํ อาวาส-
ปรมฺปรํ ฯ ภณฺฑนการโกติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ตสฺสาติ
อาปตฺติยา ฯ สมฺมา... ปเนตฺถาติ เอตฺถ ฉนฺนวตฺถุสฺมึ สมฺมา-
วตฺตนาย สมฺมาวตฺตนาธิกาเร ฯ ตตฺถาติ วตฺถูสุ นิทฺธารณํ ฯ
อาปตฺติยาติ ปทํ อปฺปฏิกมฺเมติ ปเท กมฺมํ ฯ อปฺปฏิกมฺเมติ
ปทํ อุกฺเขปนียาติ ปเท เหตุ ฯ อิมินาติ อาปตฺติยา อทสฺสเน
อุกฺเขปนียกมฺเมน ฯ ภณฺฑนการโกติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ
สมฺมาวตฺตนายมฺปีติ อปิสทฺโท อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺเขปนีย-
กมฺเม วุตฺตํ สมฺมาวตฺตนํ อเปกฺขติ ฯ อิธาติ อิมสฺมึ ทิฏฺฐิยา
อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺเขปนียกมฺเม ฯ

กมฺมกฺขนฺธกวณฺณนา ทิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๘๐..๑๑๕ ส.๒๗๙.๒๘๐]

ปาริวาสิกกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๖๑๘] ปาริวาสิกกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ ปริวาสํ ปริวสนฺตาติ ปริวาสวตฺตํ คณฺหนฺตา ฯ ปริวาสํ วสนฺตีติ ปาริวาสิกา ฯ ปริวาสเภทํ ทสฺเสนฺโต ตตฺถาติอาทิมาห ฯ ตตฺถาติ ปาริ-วาสิกาติ วจเน ฯ เตสูติ จตุพฺพิธปริวาเสสุ ฯ ตตฺถาติ อปฺปฏิจฺฉนฺนปริวาเส ยํ วจนํ ฯ อิธาติ ปาริวาสิกกฺขนฺธเก ฯ เสสา ตโย ทาตพฺพาติ โยชนา ฯ เยน ภิกฺขุนา อาปนฺนา เจว ปฏิจฺฉาทิตา จาติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ เตสูติ ตีสุ ปริวาเสสุ ยํ วจนํ ฯ เอเต ปน ตโย ปริวาสา ฯ อิธ ปาริวาสิกกฺขนฺธเก ฯ เอเตสูติ ตีสุ ปริวาเสสุ ฯ

[๖๑๙] นวกตรํ ปาริวาสิกํ ฉเปตฺวา อวเสสานํ ปกตตฺตานํ ภิกฺขูนํ ฯ มูลา...รหาทีนมฺปีติ อาทิสทฺเทน นานตฺตารหมานตฺต-จาริกอพฺภานารเห สงฺคณฺหาติ ฯ อปิสทฺโท อวเสสานนฺติ ปเทน วุตฺเต ปกตตฺเต ภิกฺขู อเปกฺขติ ฯ เตติ ปกตตฺตา ภิกฺขู ฯ

ตตฺถาติ อภิวาทนาทิปเทสุ[๑] นิทฺธารณํ ฯ สามีจิกมฺมนฺติ เอตํ ปทํ อธิวจนํ นามํ ฯ วีชนวาตทานาทิโนติ วีชเนน วาตสฺส ทานาทิโน ฯ อภิสมาจาริกสฺสาติ เสฏฺฐจปฺปริตวตฺตสฺส[๒] ฯ

๑. อภิวาทนนฺติอาทิปเทสูติ ยุตฺตตรํ ฯ ๒. ...ปฺปริตพฺพ... อิติ ภเวยฺย ฯ

อภิหรณํ อภิหาโร อาสนสฺส อภิหาโร อาสนาภิหาโร ฯ อภิหรณญฺจ อภิคมนํ ปญฺญาปนนฺติ ทุวิธํ โหตีติ ญาเปตุํ อาสนํ ฯ เป ฯ เมวาติ วุตฺตํ ฯ อภิคมนนฺติ อุปคมนํ ฯ

โธวนฺติ เอเตนาติ โธวนํ ปาทานํ โธวนํ ปาทโธวนํ ฯ ฐเปนฺติ เอตฺถาติ ฐปนกํ โธตปาทานํ ฐปนกํ โธตปาทฏฺฐปนกํ ฯ

[๖๒๐] สทฺธิวิหาริกาทีนมฺปีติ อาทิสทฺเทน อนฺเตวาสิกํ สงฺคณฺหาติ ฯ อปิสทฺเทน สทฺธิวิหาริกาทีหิ อญฺเญ ปกตตฺเต ภิกฺขู อเปกฺขติ ฯ เตติ สทฺธิวิหาริกาทโย ฯ สทฺธาย ปพฺพชิตา สทฺธาปพฺพชิตา[1] ฯ โย โย วุฑฺโฒ ยถาวุฑฺฒํ ฯ อญฺญมญฺญนฺต ปทํ มิฏฺติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ เตน เตนาติ ปททฺวยํ สาทิยิตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ วุฑฺฒานํ ปฏิปาฏิยา ยถาวุฑฺฒํ ฯ ปกตตฺเตหิปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ ปาริวาสิกา เอว ปญฺจาติ ญาเปติ ฯ ปาลิยาติ ปาลิยํ ฯ ตตฺเถวาติ สงฺฆนวกฏฺฐาเน ฯ

โอโณชิยติ วิสฺสชฺชิยตีติ โอโณชนํ ฯ อสฺสาติ ปาริวาสิกสฺส ฯ ปุคฺคลิกภตฺตปฺปจฺจาสาติ ปุคฺคลสฺส สนฺตกํ อิจฺฉิตพฺพภตฺตํ ฯ ตสฺส ปาริวาสิกสฺส ฯ หิ ยสฺมา ปาปุณนฺติ วา น วา ปาปุณนฺติ ฯ โส ปาริวาสิโก ภิกฺขุ ฯ เป ฯ ตฺถาติ

[1] ๑. สทฺธา ปพฺพชิตาติ ปาเฐกฺกปทวเสน วณฺณนาปาโฐ ทิสฺสติ โยชนาปาโฐ ปน เม รุจฺจติ ฯ

[ปา.๑๒๘.๑๒๙ ส.๒๘๑..๑๘๓]

มนสิกตฺวา อิทํ โอโณชนํ อสฺส ปาริวาสิกสฺส สงฺคหกรณตฺถํ อุทฺทิสฺส อุทฺทิสิตฺวา ภควตา อนุญฺญาตํ ฯ อาคตาคเตหีติ ปทํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

จตุสฺสาลภตฺตนฺติ ลงฺกาทีเป มหาวิหาเร เอกา โภชนสาลา จตุสฺสาลา นาม ตสฺสํ โภชนสาลายํ ทียมานภตฺตํ จตุสฺสาล-ภตฺตํ นาม ฯ

ฐิเตนาติ ปทํ คณฺหิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ หตฺถํ ปสาเรตฺวา คณฺหิตพฺพนฺติ โยชนา ฯ อารา...เสหีติ ปทํ อาหราเปตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ สเจ สยเมว อาหรนฺตีติ อารามิกสมณุทฺเทสา สยํ เอว สเจ อาหรนฺติ ตํ ภตฺตํ วฏฺฏติ ฯ มหาเปฬภตฺเตปีติ มหนฺเต...ภตฺเต ปจฺฉิอาทิภาชเน ฐเปตฺวา ทียมาเน ภตฺเตปิ ฯ ปริวิสนฺตีติ ภุญฺชาเปนฺติ ฯ

[๖๒๑] อิทานิ ยา สมฺมาวตฺตนา ภควตา วุตฺตา ตตฺถ สมฺมาวตฺตนายํ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ น อุป-สมฺปาเทตพฺพนฺติ อุปริภาวํ ภิกฺขุภาวํ น สมฺปาเทตพฺพํ ฯ

ภิกฺขุโนวาทกสมฺมตีติ ภิกฺขุนีนํ โอวาททายกภิกฺขุสฺส สมฺมนนํ ฯ อธิปติสฺส ฐานํ อธิปจฺจฏฺฐานํ อธิปจฺจฏฺฐานํ หุตฺวา ภวตีติ อธิปีจฺจฏฺฐานภูตา ฯ อถวา อธิปจฺจฏฺฐานภาเวน ภูตา อธิปจฺจฏฺฐานภูตา ฯ ภิกฺขุนิโยติ ปทํ วตฺตพฺพาติ ปเท กมฺมํ ฯ

๑. อาธิปจฺจ อิติ ภเวยฺย ฯ

[ปา.๑๒๙ ส.๒๘๓.๒๘๔]

ตโต วาติ สงฺฆาทิเสสาปตฺติโต ฯ ตโตติ อปาทานภูตํ ปทํ อเปกฺขิตฺวา ปาปิฏฺฐตราติ ปเทน ปาราชิกาปตฺติ คเหตพฺพาติ มนสิกตฺวา ตโต วา ปาปิฏฺฐตราติ อาห ฯ สงฺฆาทิเสสาปตฺตึ อเปกฺขิตฺวา ปาราชิกปตฺติ ปาปิฏฺฐตราติ วุตฺตาติ วจนํ ทฬฺหํ กโรนฺโต อาห สตฺตสฺวติอาทึ ฯ อิติสทฺโท[๑] สมาปนฺโน ฯ ตาสนฺติ ทุพฺภาสิตาปตฺติอาทีนํ อาปตฺตีนํ ฯ

ปริวาสกมฺมํ วุจฺจติ เอตายาติ ปริวาสกมฺมวาจา ฯ

วุจฺจิตพฺพนฺติ วจนียํ โทสภูวจนํ สห วจนีเยน วตฺตตีติ สวจนีโย อายสฺมา มม อธิกรณํ นิฏฺฐาเปตุํ อุปตฺถมฺภตูติ อธิปฺปาโย ฯ ปลิโพธนตฺถาย หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ อิมสฺมินฺติ[๒] อธิกรเณ ฯ สวจนยนฺติ โทสภูวจเนน สห ปวตฺตํ ฯ

เชฏฺฐกญฺจ ตํ ฐานญฺจาติ เชฏฺฐกฏฺฐานํ ฯ เตรสสูติ ภตฺตุทฺ-เทสนจีวรภาชนาทีสุ เตรสสุ ฯ เอกสมฺมุติวเสนปีติ ปทํ อิสฺสริยาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ปกโต ปกติภูโต อตฺตา เอตสฺสาติ ปกตตฺโต ฯ

[๖๒๒] อาสนํ ปริยนฺโต อาสนปริยนฺโต ฯ ภตฺตํ คสนฺติ คณฺหนฺติ เอตฺถาติ วา ภตฺตคฺคํ คส อทเน กฺวิ กฺวิมฺหิ โลโปนฺตพฺยญฺชนสฺสาติ สุตฺเตน อนฺตพฺยญฺชนโลโป ฯ

๑. วณฺณนายํ เอตฺถนฺตเร อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. วตฺถุสฺมินฺติ ฯ

[ปา.๑๓๐ ส.๒๘๕.๒๘๖]

สฺวาสฺสาติ โส อาสนปริยนฺโต อสฺส ปาริวาสิกสฺส ฯ ตตฺถาติ อาสนปริยนฺเต ฯ มงฺกุณคูถภริตาติ มงฺกุณานํ คูเถน ปูริตา ฯ เวตฺตวากาทิวินทฺธาติ เวตฺตวากาทีหิ วินทฺธา ฯ เวตฺตญฺจ วาโก จ เวตฺตวากา ฯ อสฺสาติ ปาริวาสิกสฺส ฯ รโชหตาภูมีติปิ ปาโจ อการสฺส ทีโฆ ฯ ชตุกมูสิกภริตาติ ชตุเกหิ มูสิเกหิปิ ปูริตา ฯ ชตุกาติ วคฺคุลิโย ฯ รุกฺขมูเล วสนฺตีติ รุกฺขมูลิกา ฯ ฉนฺนํ น อุเปนฺตีติ ฉนฺนฏฺฐานํ น อุปคจฺฉนฺติ ฉนฺนฏฺฐาเน น วสนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ สพฺเพปิ อาวาสา ฯ เอเตหิ ภิกฺขูหิ วิสฺสฏฺฐาติ ปเท กตฺตา ฯ เตสุ อาวาเสสุ นิทฺธารณํ ฯ นิพทฺธวสฺสา-วาสิกนฺติ นิจฺจวสฺสาวาเส วิชฺชมานํ ฯ

กิสฺมิญฺจิ โปตฺถเก โส ว โส อาสนปริยนฺโต ฯ โส เอว สาทิตพฺโพติ ปาโจ อตฺถิ ฯ โส เอว สาทิตพฺโพติ ปน ยุชฺชติ ฯ

[๖๒๓] ญาติปฺปวาริตฏฺฐาเนติ ปทํ นิมนฺติเตน น คนฺตพฺพนฺติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ นิมนฺติเตน ปาริวาสิเกน ภิกฺขุนา สํวิธาย กตฺวา น คนฺตพฺพนฺติ ปทตฺตเย กตฺตา ฯ ภิกฺขูติ ปทํ กตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ ปุเรสมเณน วาติ ปทํ กตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ปุเรสมณภาเวนาติ อตฺโถ ฯ สาธุ วตาติ อติวิย สุนฺทรํ ฯ เอวญฺจาติ นิปาตสมุทาโย ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ

[ปา.๑๓๐ ส.๒๘๖.๒๘๗]

ปาลิยํ วิปฺปวาโสติ รตฺติจฺเฉทสฺส วุตฺตตฺตา น จ เอกเกน คนฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ตถาสทฺโท อุปสํหรณตฺโถ ฯ นิสชฺชายาติ ปทํ หรายมาเนนาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ เหตุ วา ฯ ปฏิเสโธติ ปิณฺฑปาติกธูตงฺคสฺส ปฏิเสโธ ฯ

อิมินา การเณนาติ ปทํ ตปฺปจฺจยาติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ นีหฏํ ภตฺตํ เอเตนาติ นีหฏภตฺโต ฯ นวกมฺมญฺจ อาจริยุ-ปชฺฌายาทิกิจฺจานิ[๑] จ นวกมฺม...ทิกิจฺจานิ นวกมฺม...กิจฺจาทีสุ ปสุโต นว...สุโต[๒] ฯ อจฺฉิตุนฺติ อจฺฉนํ วสนํ ภาเว ตุํ ฯ คามกาวาสนฺติ ชนปทคาเม อาวาสํ ฯ สภาคฏฺฐาเนติ อเวริ-สภาคฏฺฐาเน ฯ

[๖๒๔] ตตฺถาติ อาคตวิหาเร ฯ วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ วตฺต-เภททุกฺกฏํ ฯ วตฺตเภเท ทุกฺกฏนฺติปิ อตฺถิ ฯ วุตฺตนเยเนวาติ สเจ สพฺเพ เอกฏฺฐาเน ฐิเต ปสฺสตีติอาทินา วุตฺตนเยน ฯ เอตฺถาติ อาคนฺตุกาโรจนาธิกาเร ฯ ตสฺส อชานนฺตสฺเสวาติ อนาทเร ฉฏฺฐี ตสฺมึ ปาริวาสิเก อชานนฺเตเยว อาคนฺตุกา คจฺฉนฺติ[๓] ฯ อปณฺณกปฺปฏิปทาติ อวิรุทฺธปฺปฏิปทา ฯ ทิสฺวาติ

๑. อยํ อาทิสทฺโท วณฺณนาปาโฐ นตฺถิ ฯ ๒. วณฺณนายํ นวกมฺม...กิจฺจาทีสุ ปสุตสฺสาติ เอวํ อนุปทํ กตฺวา มุทฺทิยติ ฯ ๓. อิโต ปรํ อิติ อธิปฺปาโยติ ปกฺขิปิตพฺพํ ฯ

[ปา.๑๓๐ ส.๒๘๗..๒๘๙]

ปทํ ววฏฺฐานนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา[๑] ฯ วิสยาวิสยวเสนาติ อาโรจนสฺส วิสยาวิสยวเสน รตฺติจฺเฉทวตฺตเภทํ กเถติ ฯ สงฺฆ-เสนาภยตฺเถรสฺส อธิปฺปายํ ปากฏํ กาตุกาโม วิสเยติอาทิ-มาห ฯ วิสเยติ อาโรเจตุํ อนุรูปฏฺฐาเน ฯ อิติสทฺโท ปริ-สมาปนฺโน ฯ อวิสโยติ อาโรเจตุํ อวิสโย ฯ หีติ ยสฺมา อาคจฺฉนฺติ ฯ คจฺฉนฺตาปีติ[๒] อปิสทฺโท อเปกฺขติ ฯ ทูเตนาติ เอตฺถาปิ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

[๖๒๕] ตตฺถาติ สุญฺญวิหาเร ฯ ปกตตฺเตน ปน สทฺธึ วฏฺฏตีติ ปาริวาสิโก ปกตตฺเตน สทฺธึ วสิตุํ วฏฺฏติ ฯ คณนู-ปิกาติ คณนํ อุปคตา ฯ คณนูปคาติปิ อตฺถิ โสเยวตฺโถ ฯ นานาสํวาสเกหีติ กมฺมนานาสํวาสกลทฺธินานาสํวาสเกหิ ฯ อภิกฺขุ-กาวาสสทิสเมวาติ อภิกฺขุกาวาเส วสนสทิสเมว วสนํ ฯ

[๖๒๖] เอกจฺฉนฺเน อาวาเสติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ อนาวาโส นาม เอวมาทีติ โยชนา ฯ เอเตสูติ เสนาสนเจติย-ฆราทีสุ โอกาเสสุ นิทฺธารณํ ฯ ยตฺถ กตฺถจิ เอกจฺฉนฺเน อุทก...ปริจฺฉินฺเนติ ปทตฺตยํ โอกาเสติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอกํ

๑. อิทํ น ยุตฺตํ คนฺตฺวา กตฺวา อนุพนฺธิตฺวา อาโรเจตพฺพนฺติ ปทจตุกฺเก ปุพฺพ-กาลกิริยาติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. คนฺตวาปีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๓๐..๑๓๔ ส.๒๘๙.๒๙๐]

ฉนฺนํ ยสฺส โส เอกจฺฉนฺโน ฯ ฉทนโตติ ปทํ ปตน อิติ ปเท อปาทานํ ฯ

ปตติ เอตฺถาติ ปตนํ อุทกสฺส ปตนํ อุทกปตนํ ตญฺจ ตํ ฐานญฺจาติ อุทก... เตน ปริจฺฉินฺโน อุทก...ปริจฺฉนฺโน ฯ

อุกฺขิตฺตโกติ อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกาทิโก ติวิโธ อุกฺขิตฺตโก ฯ อนฺโตอาวาเสเยวาติ อาวาสสฺส อนฺโตเยว วสิตุํ น ลภติ ฯ

อวิเสเสน อุทกปาเตน วาริตนฺติ ปาริวาสิกุกฺขิตฺตกานํ สามญฺเญน อุทกปาเตน ฐาเนน วสนสฺส นีวารณํ ฯ อวิเสเสนาติ ปทํ วาริตนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อุทกปาเตนาติ ปทํ วาริตนฺติ ปเท กรณํ ฯ อุทกํ ปตติ เอตฺถาติ อุทกปาตํ ฯ

เกจิ ปน อุทกปาเตน วาริตนฺติ อุทกปาเต ฐาเน น วาริตํ ปฏิเสธิตนฺติ อตฺถํ วิตกฺเกนฺติ ตํ น ยุชฺชติ ฯ

เอเตสุ ฯ เป ฯ สทฺธินฺติ เอเตสุ เอตฺตเกสุ ปญฺจปฺปการจฺฉทเนหิ ฉนฺนฏฺฐาเนสุ ปาริวาสิกสฺส จ อุกฺขิตฺตกสฺส จ ปกตตฺเตน สทฺธึ วสนํ อุทกปาเตน วาริตํ นีวาริตํ ฯ ปญฺจวณฺณจฺฉทนพทฺธฏฺฐาเนสูติ สิลาอิฏฺฐกติณปณฺณสุธาสงฺขาเตหิ° ปญฺจปฺปการจฺฉทเนหิ ฉนฺนฏฺฐาเนสุ ฯ ปญฺจ... ฐาเนสูติ ปทํ วสนนฺติ

๑. เยภุยฺเยนปิ อิฏฺฐกา อิติ อิตฺถีลิงฺครูปํ ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๓๔ ส.๒๙๐]

ปเท อาธาโร อถวา วาริตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปาริ ฯ เป ฯ
กสฺส จาติ ปททฺวยํ วสนนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

นานูปจาเรปีติ อปิสทฺโท ปเคว เอกุปจาเรติ ญาเปติ ฯ
น วฏฺฏตีติ วสิตุํ น วฏฺฏติ ฯ เอตฺถาติ เอกจฺฉนฺโนกาเส
นิปนฺเนติ ปเท อาธาโร ฯ

[๖๒๗] อุฏฺฐาย[๑] จาติ ปทํ น คนฺตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาล-
กิริยา ฯ อิมินาติ ปทํ วุฏฺฐาปีโตติ ปเท กตฺตา ฯ อิตีติ เอวํ
มนสิกตฺวา ฯ ปรมฺมุเขน น คนฺตพฺพนฺติ ปิฏฺฐึ ทตฺวา น
คนฺตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ น วตฺตพฺพนฺติปิ ปาโฐ ฯ โอพทฺธนฺติ
ปีฬิตํ ฯ

สมานํ วสฺสํ เยสํ เต สมานวสฺสิกา สมานวสฺสิกานํ อาสนํ
สมาน... ฯ อิตเรนาติ ปทํ น นิสีทิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ
เอตฺถาติ ฉมายํ จงฺกมนฺเตติ วจเน ฯ อกโต ปริจฺเฉโท
เอติสฺสนฺติ อกตปริจฺเฉโท ฯ โยเชตฺวาติ ปทํ กาตีติ ปเท
ปุพฺพกาลกิริยา ฯ สเจ ปน ปาการปริกฺขิตฺโต ทฺวารโกฏฺฐกยุตฺโต
จงฺกโม โหติ ปพฺพตนฺตราทีสุ วา จงฺกโม สเจ โหตีติ โยชนา ฯ

[๖๒๘] วุฑฺฒตเรนาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ภิกฺขเว

๑. วุฏฺฐายาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๓๔ ส.๒๙๐.๒๙๑]

ปาริวาสิเกน ภิกฺขุนา ปาริวาสิเกน วุฑฺฒตเรน ภิกฺขุนา สทฺธินฺติ ปาลิยํ วุตฺตตฺตา อิตรสฺส วตฺตเภโทปีติ วุตฺตํ ฯ กสฺมา ปน ทฺวินฺนํ ปาริวาสิกานํ สหเสยฺยา ปฏิกฺขิตฺตาติ อาห สเจ หีติอาทึ ฯ ปาปิฏฺฐตรํ วาติ เอตฺถ วาสทฺโท อาปชฺเชยฺยุํ วา วิพฺภเมยฺยุํ วาติ โยเชตพฺโพ ฯ เอตฺถาติ ปาริวาสิกวตฺตา-ธิกาเร อถวา เอตฺถ มูลาย ปฏิกสฺสนารเหน ภิกฺขุนา สทฺธินฺติอาทิวจเน วุตฺตา มูลาย ปฏิกสฺสนารหาทโย จ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพา ฯ

ปาริ ฯ เป ฯ วาสนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปริวาส-ทานาทีนีติ อาทิสทฺเทน มูลาย ปฏิกสฺสนมานตฺตทานอพฺภานานํ คหณํ ฯ เอเตเสฺวว ปริวาสทานาทีสุ ฯ

ปาริวาสิกวตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

[๖๒๙] ตตฺถาติ[๑] สหวาโสติอาทิปเทสุ ฯ ยฺวายํ เอกโตวาโส โส วาโส สหวาโสติ สหวาโส นาม ฯ อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ อถวา ยฺวายํ วาโส ปก ฯ เป ฯ วุตฺโต โส วาโส เอกโตวาโส นาม ฯ เอกโตวาโสติ อิทํ สหวาโสตีมสฺส วิวรณํ ฯ เอเตสุ การเณสุ ฯ

สมาทินฺนํ คหิตํ วตฺตํ เยน โส สมาทินฺนวตฺโต ฯ จิณฺณํ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ปญฺญายติ ฯ

[ปา.๑๓๔.๑๓๕ ส.๒๙๑..๒๙๓]

กตํ ปรินิฏฺฐาปิตํ มานตฺตํ เยน โส จิณฺณมานตฺโต ฯ อพฺเภตพฺโพติ อพฺภานกมฺมวเสน อวฺหาตพฺโพ ฯ เอวนฺติ ปริวาสาทิกรเณน อนาปตฺติโกติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ นตฺถิ อาปตฺติ ยสฺส โส อนาปตฺติโก ฯ สุทฺธนฺเตติ อาปตฺติโต สุทฺธภาเว ฯ อนฺตสทฺโท ตพฺภาเว วตฺตติ สุตฺตนฺตนฺติ ยถา ฯ อนฺตนฺถิ ขยํ ฯ

ปริวาสกถา นิฏฺฐิตา ฯ

[๖๓๐] อิเมสญฺหีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อิเมสํ ปญฺจนํ ภิกฺขูนํ ปกตตฺตา เอวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ฐเปตฺวาติ ปทํ เสสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อนุญฺญาตตฺตาติ ปทํ ปกตตฺตา เอวาติ ปเท ญาปกเหตุ ฯ มูลา ฯ เป ฯ ลกฺขณนฺติ เนสํ ภิกฺขูนํ มูลา ฯ เป ฯ ลกฺขณํ ฯ เสสเมตฺถ อิโต ปเรสุ[1] มานตฺตารหาทิวตฺเตสุ จาติ เอตฺถ มูลาย ปฏิกสฺสนารหวตฺเต เสสํ วจนํ อิโต มูลาย ปฏิกสฺสนารหวตฺตโต ปเรสุ มานตฺตารหาทิวตฺเตสุ จ เสสํ วจนํ ฯ มูลา... อาทีสุปิ วินิจฺฉโย ฯ ยเถว ปาริวาสิโก ปริวาสทานาทิวินยกมฺเมสุ คณปูรโก น โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอเตปีติ มูลาย ปฏิกสฺสนารหาทโย ฯ มาน... วตฺเตสูติ ปทํ วิเสโสติ ปเท อาธาโร ฯ รตฺติจฺเฉเทสุ วิชฺชมาเน โอโณคเณติ[2] เอตฺถ วจเน

๑. ปเรสุปิ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อูเน ตเณติปิ ปาโฐ อยเมว สวณฺณนา ปาลิ ฯ

[ปา.๑๓๕ ส.๒๙๓.๒๙๔]

คโณติ คโณ นาม ฯ อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ รตฺติโย ฉิชฺชนฺติ เอเตหิ การเณหีติ รตฺติจฺเฉทา ฯ

ปาริวาสิกกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๑๓๕.. ส.๒๙๔]

สมุจฺจยกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๖๓๑] สมุจฺจยกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺถาติ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตาทีสุ ฯ อปฺปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา สติ ยํ มานตฺตํ สงฺเฆน ทียติ ตํ มานตฺตํ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นามาติ โยชนา ฯ

เตสูติ จตูสุ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตาทีสุ อิทํ มานตฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ ตํ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ เทนฺเตน ภิกฺขุนา ทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ สมุจฺจยกฺขนฺธเก ฯ นานาวตฺถุกาโยปิ อาปตฺติโย ฯ ตาสนฺติ นานาวตฺถุกานํ อาปตฺตีนํ ฯ ทินฺเนติ ปทํ สมาทาตพฺพนฺติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ กมฺมวาจาปริโยสาเนติ ปทํ สมาทาตพฺพนฺติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ

ตตฺเถวาติ มาฬกสีมายเมว ฯ เอวํสทฺโท ธาเรตูติ เอตฺถ อิติสทฺเทน โยเชตพฺโพ ฯ อตฺถนฺติ อธิปฺปายํ ฯ ภิกฺขูสุ นิกฺขนฺเตสูติ ภาวลกฺขเณ สตฺตมี ฯ สหคจฺฉนฺตสฺสาติ อตฺตนา สห คจฺฉนฺตสฺส ฯ โสปีติ อตฺตนา สห คจฺฉนฺโต ภิกฺขุ ฯ ปกตตฺตฏฺฐาเนติ สงฺฆกมฺมานํ อรหฏฺฐาเน ฯ โสเธตุนฺติ มานตฺตํ โสเธตุํ ฯ จตูหิ ปญฺจหิ วา ภิกฺขูหิ สทฺธึ นิสีทิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อถ ทฺวาทสหตฺถํ อุปจารํ ฯ เป ฯ คจฺฉตีติ

[ปา.๑๖๐ ส.๒๙๕..๒๙๗]

อิมินา๑ ฯ สเจ ทฺวาทสหตฺถํ อุปจารํ โอกฺกมิตฺวา อชานนฺตสฺเสว คจฺฉตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

จสทฺโท อาโรเจตฺวา จ สลฺลกฺเขตฺวา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ เตนสฺสาติ ตสฺมา อสฺส มานตฺตจาริกสฺส ฯ คณสฺส วตฺตํ อาโรเจตฺวา วสิ ตสฺมา โอเน คเณ มานตฺตสฺส จรณโทโส น โหติ วิหาเร ภิกฺขูนํ อตฺถิภาวํ สลฺลกฺเขตฺวา วสิ ตสฺมา วิปฺปวาสโทโส น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๖๓๒] นิกฺขิตฺตวตฺตสฺส ปริหาโรติ วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา ปริวสนฺตสฺส ลกฺขณนฺติ อตฺโถ วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา ปจฺจูสสมเย จตูหิ ปญฺจหิ วา ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปริกฺขิตฺตสฺส วิหารสฺส ปริกฺเขปโต อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขปารหฏฺฐานโต เทฺว เลฑฺฑุปาเต อติกฺกมิตฺวา มหามคฺคโต โอกฺกมฺม คุมฺเพน วา วติยา วา ปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน นิสีทิตฺวา อนฺโตอรุเณเยว วตฺตํ สมาทิยิตฺวา ปริวสนฺเตน ภิกฺขุนา ทิฏฺฐรูปานํ สุตสทฺทานํ ภิกฺขูนํ มานตฺตํ อาโรเจตพฺพํ มานตฺตจาริเกน อทิฏฺฐาสุตานมฺปิ อนฺโตทฺวาทสหตฺถคตานํเยว อาโรเจตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ

ทิฏฺฐรูปานํ สุตสทฺทานนฺติ มานตฺตจาริเกน ทิฏฺฐํ รูปํ เตสํ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ เนว หิ ภวิตพฺพํ กถํ กิมตฺถาย จ ภวิตพฺพํ อหํ น ชานามิ ฯ

[ส.๒๙๗]

เต ทิฏฺธรูปา ฯ สุโต สทฺโท เยสํ เต สุตสทฺทา ฯ

เอวนฺติ สเจ อปฺปภิกฺขุโก วิหาโรติอาทินา นเยน ฯ จริตฺวา อพฺเภตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ เตนาปีติ มานตฺตจาริเกน ฯ ตตฺรายนฺติ ตสฺมึ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตาธิกาเร อยํ อพฺภานวิธิ ภควตา วุตฺโต ฯ อยญฺจาติ อพฺภานวิธิ ฯ ตาสํ วเสนาติ ตาสํ อาปตฺตีนํ ปฏิพทฺเธน ฯ

[๖๓๓] ปริวุตฺโถ ปริวาโส เยน โส ปริวุตฺถปริวาโส ฯ ตนฺติ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ กถยิสฺสามาติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺสาติ ปริวาสมานตฺตทฺวยสฺส ฯ อติวิตฺถารวินิจฺฉโย สุเขน ปริคฺคเหตํ ชานิตุํ ปณฺฑิเตน น จ สกฺกา โหติ ฯ นนฺติ[1] ปริวาสมานตฺตทฺวยํ ฯ อิเธวาติ อิมสฺมึ อธิกาเร ฯ อิธาติ ปาลิยํ ฯ อยํ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ

ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา สติ ทาตพฺโพ ปริวาโส ปฏิจฺฉนฺน-ปริวาโส ฯ สุทฺธนฺตโต ปฏฺฐาย ทาตพฺโพ ปริวาโส สุทฺธนฺต-ปริวาโส ฯ สโมธยิตฺวา ทาตพฺโพ ปริวาโส สโมธานปริวาโส ฯ

[๖๓๔] อิทานิ ติวิเธ ปริวาเส สรูปโต ทสฺเสตุํ ตตฺถาติ-อาทิมาห ฯ ตตฺถาติ ติวิเธสุ ปริวาเสสุ[2] ฯ ยถาปฏิจฺฉนฺนายาติ ปฏิจฺฉนฺนานุรูปาย ฯ หีติ ยสฺมา ฯ

๑. ตนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. เอกวจนํ กาตพฺพํ ฯ

[ส.๒๙๗..๒๙๙]

ยถาติ กตมา ฯ อยํ อุทายิตฺเถรสฺสาติ อุทายิตฺเถรสฺส อยํ อาปตฺติ ฯ ยถา ฯ เป ฯ เถรสฺเสวาติ กตมา อุทายิตฺเถรสฺเสว อาปตฺติ ปรโต อาคตา ฯ ยถา อยนฺติ กตมา อยํ อาปตฺติ ฯ

อยํ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ทสหากาเรหีติ ทสหิ การเณหิ ฯ ตตฺราติ ตสฺมึ อาปตฺติปฺปฏิจฺฉนฺเน ฯ

[๖๓๕] อาปตฺติ อิติ สญฺญา อาปตฺติสญฺญา สา อสฺสา อตฺถีติ อาปตฺติสญฺญี ฯ ปกโต สภาวภูโต อตฺตา อสฺสาติ ปกตตฺโต ปกตตฺโต อิติ สญฺญา ปกตตฺตสญฺญา สา อสฺส อตฺถีติ ปกตตฺตสญฺญี ฯ นตฺถิ อนฺตราโย อสฺสาติ อนนฺตราโย อนนฺตราโย เอว อนนฺตรายิโก สกตฺเถ อิโก อนนฺตรายิโก อิติ สญฺญา อนนฺตรายิกสญฺญา สา อสฺส อตฺถีติ อน...สญฺญี ฯ ปหุโน ภาโว ปหุตฺตํ ปหุตฺตํ อิติ สญฺญา ปหุตฺตสญฺญา สา อสฺส อตฺถีติ ปหุตฺตสญฺญี ฯ กมนํ ปตฺถนํ กาโม ฉาเทตุํ กาโม ฉาเทตุกาโม ฯ

ตตฺถาติ มาติกาปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ โสปิ ภิกฺขุ ตตฺถ อาปตฺติยํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อถ ปนายํ ตตฺถาติ สเจ อยํ ภิกฺขุ ตตฺถ อาปตฺติยํ ฯ

[๖๓๖] อาปชฺชติ ฯ เป ฯ จินฺติตาติ ปุคฺคโล สาวเสสํ ภิกฺขุภาวสฺส อวเสสหิตํ ครุกํ สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชติ อนาทริยํ

[ส.๒๙๙.๓๐๐]

อนาทรภาวํ ปฏิจฺจ นิสฺสาย ฉาเทติ โส ปุคฺคโล ภิกฺขุนี
น จ โหติ วชฺชํ โทสํ โน จ ผุเสยฺย น ลเภยฺย เอสา
ปญฺหา กุสเลหิ จินฺติตา ฯ อยํ หิ ปญฺหา อุกฺขิตฺตเกน
กถิตาติปิ ปาโจ ฯ

[๖๓๗] ทสสูติ ราชโจรอคฺคิอุทกมนุสฺสอมนุสฺสวาฬสิรึสปฺป-
ชีวิตพฺรหฺมจริยนฺตราเยสุ ฯ ภีรุกชาติกตายาติ ปทํ ภเยนาติ ปเท
เหตุ ฯ อนฺธกาเรติ ปทํ ภเยนาติ ปเท อาธาโร ฯ

โปตฺถเก ปน ตาวตฺตเกน ปน เนว วตฺถุํ สกฺโกติ น
คนฺตุนฺติ ปาโจ ทิสฺสติ โส น ยุตฺโต ฯ เนว วตฺตุํ น สกฺโกติ
น คนฺตุนฺติ ปน ยุชฺชติ ฯ

อิทํ อุตฺตานเมวาติ อิทํ องฺคทฺวยํ อุตฺตานเมว ฯ ธุร-
นิกฺเขปนฺติ อาโรจเน อุสฺสาหสฺส นิกฺขิปนํ ฯ อยมฺปีติ อปิสทฺโท
สเจ ปน ฉาเทสฺสามีติอาทิมฺหิ วุตฺตอาปตฺตึ อเปกฺขติ ฯ อิธาติ
อาปตฺติอาโรจเน ฯ

เวรํ อสฺส อตฺถีติ เวรี น เวรี อเวรี ฯ สมาโน ภาโค
โกฏฺฐาโส อสฺสาติ สภาโค ฯ อเวรี เอว สภาโค อเวริ-
สภาโค ฯ

สุตฺวา ปกาเสตุกาโมติ ปทํ วิสภาโคติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ
ตตฺถาติ ปุเรภตฺตาทิกาเลสุ นิทฺธารณํ ฯ

[สี.๓๐๐.๓๐๑]

[๖๓๘] อาปตฺตนุกฺขิตฺตมนนฺตราย-
ปหุตฺตตาโย ตถสญฺญิตา จ
ฉาเทตุกาโม อถ ฉาทนาติ
ฉนฺนา ทสงฺเคหรุณุคฺคมมฺหีติ

ขุทฺทกสิกฺขาย ธมฺมสิรีเถเรน วุตฺตํ ฯ

[๖๓๙] ตโตติ ปฏิจฺฉนฺนภาวชานนโต ปจฺฉา ฯ สลฺลกฺเขตฺวาติ ปทํ ยาจาเปตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เอกาหํ ปฏิจฺฉนฺนา เอกาหปฺปฏิจฺฉนฺนา ฯ อิธาติ ปาลิยํ ฯ ตโตติ ปกฺขโต ปฏฺฐาย ฯ อติเรกปกฺขปฺปฏิจฺฉนฺนนฺติ โยชนา กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ อติเรกปกฺขปฺปฏิจฺฉนฺนนฺติ ปกฺขสฺส อติเรโก อติเรกปกฺโข ตํ ปฏิจฺฉนฺนนฺติ อตฺโถ ฯ ตโตติ อติเรกปกฺขโต ปฏฺฐาย ฯ เอกสํวจฺฉรปฺปฏิจฺฉนฺนนฺติ โยชนา กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ เอกสํวจฺฉรโต ปรํ ฯ อติเรก...ปฏิจฺฉนฺนนฺติ เอวํ ยาว สฏฺฐิสํวจฺฉรนฺติ โยชนา กาตพฺพา ฯ อติเรก...ปฏิจฺฉนฺนนฺติ วา ตโต วา อติเรกสฏฺฐิสํวจฺฉรโต ภิยฺโยปิ วตฺวา กมฺมวาจาทิกสฺส โยชนา ปณฺฑิเตน กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๖๔๐] นานาวตฺถุกาสุปีติ ปทํ กาตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ วตฺถุกิตฺตนวเสนาติ วตฺถุสฺส กถนวเสน ฯ ตตฺถาติ วตฺถุนาเมสุ ฯ

ชายนฺติ พุทฺธิสฺสทฺธา เอตฺถาติ ชาติ สมานา ชาติ เอตาสํ

[สํ.๓๐๒..๓๐๔]

อาปตฺตีนนฺติ สญฺชาติโย สญฺชาตีนํ สาธารณํ สญฺชาติสาธารณํ ฯ
สพฺพาสํ สาธารณํ สพฺพสาธารณํ ฯ

ตตฺถาติ ตสฺมึ ทุวิเธ นาเม นิทฺธารณํ ฯ สงฺฆาทิเสโสติ
นามํ สญฺชาติสาธารณํ ฯ สพฺพ...วเสนาปิ โยชนํ กาตุํ วฏฺฏตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ อิทํ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตตฺถาติ วตฺถุโคตฺต-
นามอาปตฺตีสุ ฯ สุกฺกวิสฺสฏฺฐีติ สุกฺกวิสฺสฏฺฐินามํ ฯ อิติสทฺโท
วจนียมตฺตํ นิทฺทสฺเสติ ฯ วตฺถุ เจว โคตฺตญฺจาติ วีติกฺกมิตพฺพตฺตา
วตฺถุ เจว อนญฺญสาธารณตฺตา โคตฺตญฺจ ฯ

พุทฺธวจนสงฺขาตํ คํ ตายตีติ โคตฺตํ สญฺชาติโต อญฺญตฺร
กายสํสคฺคาทีสุ คนฺตุํ อทตฺวา พุทฺธวจนญฺจ รกฺขตีติ อตฺโถ ฯ

สงฺฆาทิเสโส นามาปตฺติยํ อิติสทฺโท วจนวจนียสมุทายํ
นิทฺทสฺเสติ เตนาห นามญฺเจว อาปตฺติ จาติ สญฺชาติ-
สาธารณตฺตา นามญฺเจว เตน เตน วีติกฺกเมน อาปชฺชิตพฺพตฺตา
อาปตฺติ จาติ อตฺโถ ฯ

ตยิทํ กมฺมวาจาย เกน วจเนน คหิตนฺติ อนุโยคํ สนฺธาย[๑] ฯ
ตตฺถาติ วตฺถุอาทีสุ สุกฺกวิสฺสฏฺฐิอาทีสุ วา ฯ อาปตฺติ สพฺพ-
สาธารณนามตฺตา วีติกฺกเมน อาปชฺชิตพฺพตฺตา จ นามญฺเจว อาปตฺติ

๑. อิโต ปรํ ตตฺถาติอาทิมาหาติ ปาโฐ นฏฺโฐ ภเวยฺย ตสฺส ปกฺขิปนํ ยุชฺชติ ฯ

จ โหตีติ อาห อาปตฺติโยติ วจเนนาปีติ ฯ กสฺมาติ ฯ อิมสฺส
ปริวาสาทิวินยกมฺมสฺส วตฺถุโคตฺตนามอาปตฺตวเสน กาตพฺพตฺตา ฯ

อิธาติ ปาลิยํ ฯ เตน ภิกฺขุนาติ ปทํ สมาทาตพฺพนฺติ
ปเท กตฺตา ฯ เอวนฺติ อหมฺภนฺเต ฯ เป ฯ ธาเรตูติ เอวํ
อาโรเจตพฺพํ ฯ

ติณฺณํ[๑] วา อาโรเจนฺเตนาติ เอตฺถ วาสทฺโท อตฺถิ โส
น ยุตฺโต ฯ ติณฺณํ อาโรเจนฺเตนาติ ปน ยุชฺชติ ฯ

อถ น สกฺกา โสเธตุนฺติ สเจ ปริวาโส โสเธตุํ น สกฺกา ฯ
ตตฺตกานิ ทิวสานิ ฯ ตโต ตตฺตกทิวสโต ฯ อธิกานิ[๒] วา ทิวสานิ
ปริวสิตฺวาติ ปเท อจฺจนฺตสํโยโค ฯ นิกฺขิตฺตวตฺเตนาติ ปทํ
ปริวุตฺถตฺตาติ ปเท กตฺตา ฯ ปริวุตฺตถตฺตาติ ปทํ มานตฺตารโหติ
ปเท เหตุ ฯ

[๖๔๑] ตํ เทนฺเตน จาติ ตํ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ เทนฺเตน
ภิกฺขุนา ทาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ทาตุํ วฏฺฏตีติ มานตฺตํ
ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ กถนฺติ ปุจฺฉา ฯ ปฏิจฺฉนฺนายาติ ปทํ วสิตฺวาติ
ปเท เหตุ ฯ วสิตฺวา อหมฺภนฺเต ฯ เป ฯ ยาจามีติ
ยาจิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อถสฺสาติ อถ ยาจนานนฺตรํ อสฺส
ปาริวาสิกสฺส ฯ ตทนุรูปนฺติ ตสฺสา ยาจนาย อนุรูปํ ฯ สพฺพตฺถาติ

๑. ทฺวินฺนํ ฯ ๒. อธิกตรานีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

สพฺพาสุ ปฏิจฺฉนฺนอปฺปฏิจฺฉนฺนาทีสุ อาปตฺตีสุ ฯ ตทนุรูปเมวาติ ตสฺส มานตฺตสฺส อนุรูปเมว ฯ อิธ ปน ปาลิยํ เอกาปตฺติวเสน อพฺภานํ ภควตา วุตฺตํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ยํ มานตฺตํ สงฺเฆน ทียติ อิทํ มานตฺตํ ฯ เอวํ วุตฺตนเยน เอตฺถ ปาลิยํ เอกาปตฺติวเสน เอเกเนว ฯ เป ฯ มานตฺตํ จ ภควตา วุตฺตํ อิติ เอวํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ โยชนามุเขนาติ อญฺญาย โยชนาย อุปายภูเตน โยชนาติ อตฺโถ ฯ อวเสสปริวาสกถาวสาเนติ อวเสสปริวาสานํ กถาวสาเน ฯ

อวเสสนฺติปิ ปาโฐ ตํ ปทํ ปกฺขมานตฺตํ สโมธาน-มานตฺตญฺจาติ ปททฺวยสฺส วิเสสนํ ฯ อถวา อวเสสนฺติ ปาโฐ น ยุตฺโต วิย ทิสฺสติ กสฺมา เทฺว ปริวาสา อวเสสาติ อิมินา อสมานโต ฯ

[๖๔๒] กตมา ปน อวเสสา ปริวาสาติ อาห สุทฺธนฺตา-ตฺยาทึ ฯ ตตฺถาติ ทฺวีสุ ปริวาเสสุ ฯ สุทฺธนฺตปริวาโส นาม อนุญฺญาตปริวาโสติ สมฺพนฺโธ ฯ ปรโต อธมฺมิกมานตฺตจารา-วสาเนติ ปททฺวยํ อนุญฺญาตาติ ปเท อาธาโร ฯ วตฺถุสฺมินฺติ ปทํ อนุญฺญาตาติ ปเท วิสยาธาโร ฯ ทุวิโธปิ เจส ปริวาโส ทาตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ รตฺติปริจฺเฉเท ฯ อาปตฺติ-ปริยนฺตนฺติ ปทํ ชานาตูติ ปเท กมฺมํ ฯ อการณเมตนฺติ อาปตฺติ-

ปริยนฺตสฺส ชานนาชานนํ สุทฺธนฺตปริวาสทานสฺส อการณํ ฯ

[๖๔๓] ตตฺถาติ ทฺวีสุ สุทฺธนฺตปริวาเสสุ ฯ โย ภิกฺขุ วินยธเรน ปุจฺฉิยมาโน วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปฏฺฐายาติ ปทํ อนุโลมาติ ปเท วิเสสนํ ฯ อนุโลมกฺกเมน วา ปฏิโลมกฺกเมน วาติ ปททฺวยํ ปุจฺฉิยมาโนติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตํ จูฬสุทฺธนฺตํ คเหตฺวา ปริวสนฺเตน ปริวสิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทมสฺส ลกฺขณนฺติ อิทํ อาโรหนโอโรหนํ อสฺส สุทฺธนฺตปริวาสสฺส สภาโว ฯ อิตีติ[1] เอวํ ฯ

สุทฺธนฺตปริวาเสน อาปตฺติวุฏฺฐานโต อญฺญํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ญาเปตุํ อญฺญสฺมึ ปนาติอาทึ วุตฺตํ ฯ วุฏฺฐหนํ วุฏฺฐานํ อาปตฺติโต วุฏฺฐานํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ฯ อิทนฺติ ปวุจฺจมานํ วินยกมฺมํ ฯ ลกฺขิยติ อาปตฺติวุฏฺฐานํ เอเตน วินยกมฺเมนาติ ลกฺขณํ ฯ อปฺปฏิจฺฉนฺนนฺติ ปทํ วินยกมฺมนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ[2] ฯ อภาวโตติ ปทํ วุฏฺฐาตีติ ปเท เหตุ ฯ

[๖๔๔] ตํ มหาสุทฺธนฺตํ คเหตฺวา ภิกฺขุนา ปริวสิตพฺพํ ฯ สนฺนิฏฺฐานํ ฯ เป ฯ อาปนฺนสฺสาติ อาปตฺตึ อาปนฺนสฺส มยฺหํ มาโส วา สํวจฺฉโร วา อิติ สนฺนิฏฺฐานํ กโรติ ฯ ปริวาส... ปเนตฺถาติ เอตฺถ สุทฺธนฺตปริวาเส ปริวาสยาจนทานานํ ลกฺขณํ ฯ

๑. อยํ อิติสทฺโท วณฺณนายํ น ปญฺญายติ ฯ ๒. น เอวํ ภวิตพฺพํ อาปตฺตินฺติ ปทสฺส วิเสสนนฺติ ภวิตพฺพํ ฯ

[สี.๓๐๘..๓๑๐]

อาคนเยเนวาติ เตน ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตรสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย อหมฺภนฺเต ฯ เป ฯ สุทฺธนฺตปริวาโส ขมติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามีติ เอวํ อาคเตน นเยน ฯ กมฺมวาจาปริโยสาเน จาติ[1] ปทํ สมาทานาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ

[๖๔๕] โอธุนิตฺวา มกฺเขตฺวา สโมธาโน โอธานสโมธาโน ฯ จิรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ อคฺเฆน สโมธาโน อคฺฆสโมธาโน ฯ มิสฺสกานํ สโมธาโน มิสฺสกสโมธาโน ฯ

อิทานิ ตํ ติวิธมฺปิ ปริวาสํ ทสฺเสนฺโต ตตฺถาติอาทิมาห ฯ ตตฺถาติ ตีสุ สโมธานปริวาเสสุ ฯ อนฺตราปตฺตึ[2] อาปชฺชิตฺวา ปฏิจฺฉาเทนฺตสฺสาติ โย ปริวาสํ คเหตฺวา อนิกฺขิตฺตวตฺโต หุตฺวา อปรินิฏฺฐิเตเยว ปริวาเส อนฺตรา เวมชฺเฌ สงฺฆาทิเสสาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปฏิจฺฉาเทติ ตสฺส ฯ ปริวุตฺถทิวเสติ ลกฺขณเมตํ เตน มานตฺตจิณฺณทิวเส จาติ วุตฺตเมว โหติ ฯ มกฺเขตฺวาติ ปทํ โอธุนิตฺวาติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ มกฺเขตฺวาติ ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน มูลาย ปฏิกสฺสนํ มกฺเขตฺวา ฯ อาปตฺติยาติ ปทํ

๑. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ ๒. วณฺณนายํ อนฺตรา อาปตฺตินฺติ อนุปทํ กตฺวา มุทฺทิยติ ฯ

[ส.๓๑๐]

มูลทิวสปริจฺเฉเทติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ มูลทิวสปริจฺเฉเทติ ปทํ สโมทหิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ สโมทหิตฺวาติ มูลาปตฺติฏฺฐาเน ฐเปตฺวา ปกฺขิปิตฺวาติ อตฺโถ ฯ ทาตพฺพปริวาโสติ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติอาทินา ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน ทาตพฺพปริวาโส ฯ

[๖๔๖] โส โอธานสโมธาโน ปรโต อาคโตติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ โอธานสโมธาเน ฯ อทิวเส กตฺวาติ ปทํ โอธุนิตฺวาติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ สโมธายาติ ปกฺขิปิตฺวา ฯ เตนาติ ปาริวาสิเกน ภิกฺขุนา ปริวสิตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ สฏฺฐิวสฺสานิ ฯ เป ฯ หุตฺวาปิ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ สเจ ปน ฯ เป ฯ ตพฺพนฺติ วจเน ภิกฺขูหิ วุตฺเต ปุพฺเพ มหา ฯ เป ฯ ตพฺโพติ อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ มูลาปตฺติโต อติเรกปฺปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ฯ นตฺถิ ติกิจฺฉํ อสฺสาติ อเตกิจฺโฉ ฯ อาวิการาเปตฺวาติ อเตกิจฺฉภาวํ อาวิการาเปตฺวา ฯ เอตฺถาติ อาปตฺติยา ติกิจฺฉกรเณ ฯ ตนฺติ อติเรกปฺปฏิจฺฉนฺนาปตฺตึ ฯ ตตฺถาติ อติเรกปฺปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ฯ

[๖๔๗] ตาสนฺติ สพฺพจิรปฺปฏิจฺฉนฺนานํ อาปตฺตีนํ ฯ สโมธายาติ ปทํ ทียตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ รตฺติปริจฺเฉท-

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น อาคตํ ฯ

[สี.๓๑๐.๓๑๑]

วเสนาติ ปทํ ทียตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ โส อคฺฆสโมธาโน ปรโต อาคโตเยวาติ สมฺพนฺโธ ฯ เตน ภิกฺขุนา กึ กาตพฺพนฺติ ปุจฺฉา ฯ สพฺพา อาปตฺติโย สโมทหิตฺวา ปกฺขิปิตฺวา ฯ ทิวสสตมฺปีติ อปิสทฺโท ทิวเส อเปกฺขติ ฯ

ภิกฺขุ ทสสตํ สหสฺสํ อาปตฺติโย รตฺติสตํ ฉาทยิตฺวา ทสรตฺติโย ปริวาสํ วสิตฺวาน อาปตฺติโต มุจฺเจยฺยาติ โยชนา ฯ

[๖๔๘] อิทานิ มิสฺสกสโมธานํ ทสฺเสนฺโต มิสฺสกสโมธาโน นามาติอาทิมาห ฯ โย ปริวาโส นานา ฯ เป ฯ กตฺวา สงฺเฆน ทียติ โส มิสฺสกสโมธาโน นามาติ โยชนา ฯ ตตฺถาติ[๑] มิสฺสกสโมธาเน ฯ ตทนุรูปายาติ ตสฺสา ยาจนาย อนุรูปาย ฯ เอตฺถาติ มิสฺสกสโมธาเน กาตุนฺติ ปเท อาธาโร ฯ เอวนฺติ ปทํ โยเชตฺวาติ ปเท อากาโร ฯ เอวํ ปุพฺเพติ อิทญฺหิ สพฺพมฺปิ ปริวาสาทิกํ วินยกมฺมนฺติอาทีเก ปุพฺเพ[๒] ฯ วุตฺตนเยเนวาติ ปทํ โยเชตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ วตฺถุวเสนาปีติอาทิกํ ปทํ โยเชตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ สพฺพ...วสาเนติ ปทํ นิกฺขิตฺตาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ สพฺพปริวาสกมฺมวาจาวสาเนติ เหฏฺฐา ทสฺสิตานํ ทฺวินฺนํ สุทฺธนฺตปริวาสานํ ติณฺณํ สโมธานปริวาสานญฺจาติ อิเมสํ สพฺเพสํ ปริวาสานํ กมฺมวาจาย ปริโยสาเน ฯ

๑. ตตฺราติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. จูฬวคฺควณฺณนายํ ๒๙๖ องฺเก ฯ

[สี.๓๑๑..๓๑๓]

ปุริมนเยเนวาติ ปฏิจฺฉนฺนปริวาเส วุตฺตนเยน ฯ

ปริวาสกถา นิฏฺฐิตา ฯ

[๖๔๙] อิทานิ ฯ เป ฯ วุจฺจตีติ ปกฺข ฯ เป ฯ กถยิสฺสามีติ[๑] ยํ วจนํ มยา วุตฺตํ ตสฺส วจนสฺส โอกาโส อิทานิ สมฺปตฺโต ตสฺมา ตํ วจนํ มยา วุจฺจติ ฯ

ตนฺติ ปกฺขมานตฺตํ ฯ ตํ ปนาติ ปกฺขมานตฺตํ ทาตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ภิกฺขุนีหีติ ปทํ โสเธตฺวา ทาตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ วิหารสีมาย วาติ ปทํ ทาตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ วิหารสีมาย วาติ วิหาเร มหาสีมาย ฯ วิหารสีมํ โสเธตุํ อสกฺโกนฺตีหิ ภิกฺขูนีหิ สนฺนิปาตาเปตฺวา ทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ขณฺฑสีมาย วาติ ปทํ สนฺนิปาตาเปตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ ปริจฺเฉเทนาติ ปทํ จตุวคฺคนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ เอกิสฺสา วเสน โยชนา กาตพฺพา ฯ ตาสํ อาปตฺตีนํ วเสน โยชนา กาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ วตฺถุ...ปตฺตีสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[๖๕๐] ตตฺถาติ[๒] มานตฺตาธิกาเร ฯ มุขมตฺตทสฺสนนฺติ สงฺเขเปเนว ทสฺสนํ ฯ ภิกฺขุนยาติ ปทํ วจนีโยติ[๓] ปเท กตฺตา ฯ

๑. วณฺณนาปาโฐ พหุวจนิโก ทิสฺสติ ฯ ๒. ตตฺราติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. วจนียาติ วณฺณนาปาโฐ อิมสฺส กึ ปธานปทนฺติ วิจาเรตพฺพํ ฯ

เอวมสฺส วจนีโยติ อหํ อยฺเย ฯ เป ฯ มีติ เอวํ ภิกฺขุนีสงฺโฆ วจนีโย อสฺส ภเวยฺย ฯ

นิกฺขิตฺตวตฺตํ วสิตุกามตายาติ[๑] วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา วสิตุกมฺยตาย ฯ อถวา นิกฺขิตฺตวตฺตนฺติ ปทํ วสิตูติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ ตตฺเถวาติ สีมายเมว ฯ หีติ ยสฺมา ฯ วุตฺตนฺติ ภิกฺขุนีขนฺธเก ภควตา วุตฺตํ ฯ อสฺสา มานตฺตจาริกาย ภิกฺขุนิยา อาจริยุปชฺฌายาติ วิหารํ คนฺตฺวา วตฺตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถ[๒] โนติ ตสฺมึ วินยกมฺมกรณฏฺฐาเน อมฺหากํ ฯ อิติสทฺโท วตฺตพฺโพติ ปเท อากาโร ฯ ปกตตฺตภิกฺขุนีหีติ ปทํ คเหตฺวา นีสีทิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ...ภิกฺขูหิปีติ อปิสทฺโท ภิกฺขุนิโย อเปกฺขติ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ภิกฺขุนีนํ นิสินฺนฏฺฐาเน ฯ มุญฺจิตุนฺติ มุญฺจนํ ภาเว ตุํ ฯ คามสฺสาติ น วุตฺตนฺติ คามสฺส อุปจารํ มุญฺจิตุํ วฏฺฏตีติ น วุตฺตํ ฯ ตสฺมา คามูปจาเรปิ ภิกฺขุนีหิ นิสีทิตฺวา กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ อิธาปีติ ปกฺขมานตฺเต ฯ อปิสทฺโท เหฏฺฐา วุตฺตํ มานตฺตํ อเปกฺขติ ฯ คนฺตุนฺติ คมนํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ฯ สาสงฺกนฺติ ตํ ฐานํ อาสงฺกสหิตํ ฯ ตตฺเถว ฐานนฺติ ตสฺมึเยว ฐาเน ภิกฺขูนํ ฐานํ ฯ

๑. ...กามายาติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต นิกฺขิปิตพฺพนฺติ ปเท อนภิหิตกตฺตา น เหตุ ฯ ๒. ตตฺราติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[สี.๓๑๓..๓๑๕]

ฐาตพฺพนฺติ ภิกฺขูหิ ฐาตพฺพํ ฯ เอตีติ อาคจฺฉติ ฯ ปเควาติ ปฐมเมว ฯ

รตฺติ...นตฺถนฺติ รตฺติวิปฺปวาโส จ คณโอหียนญฺจ° คามนฺตรา จ รตฺติ...คามนฺตรา รตฺติวิปฺปวาสคณโอหียนคามนฺตราเอว อาปตฺติโย รตฺติ...ปตฺติโย รตฺติวิปฺ...ปตฺตีนํ รกฺขนํ รตฺติวิปฺ...รกฺขนํ ตสฺส ฯ รตฺติวิปฺปวาสาปตฺติอาทโย จ ภิกฺขุนีวิภงฺคโต คเหตพฺพา ฯ

ตายาติ ภิกฺขุนิยา นิกฺขิปิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ รตฺติโยติ ปทํ จริตพฺพนฺติ ปเท อจฺจนฺตสํโยโค ฯ อนิกฺขิตฺตวตฺตาย ภิกฺขุนิยา สมฺมา วตฺติตพฺพํ สมฺมา ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ อนิกฺชิตฺตํ วตฺตํ เอตายาติ อนิกฺขิตฺตวตฺตา ฯ

[๖๕๑] อาคนฺตุ... ...ตพฺพนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ กุรุนฺทิยาทีสุ ฯ เป ฯ ทิสฺสตีติ กุรุนฺทิอาทีสุ ปน ภิกฺขุนิยา อนิกฺขิตฺตวตฺตํ ภิกฺขูนํ วตฺเต วุตฺตนเยเนว ปณฺฑิเตน กเถตพฺพํ อิติ วจนํ อาจริเยหิ วุตฺตํ ตํ วจนํ ยุตฺตรํ ทิสฺสติ ฯ อนิกฺขิตฺตวตฺตํ ภิกฺขูนํ วุตฺตนเยเนวาติ สเจ อปฺปภิกฺขุโก วิหาโร โหติ สภาคภิกฺขู วสนฺติ วตฺตํ อนิกฺขิปิตฺวา อนฺโตวิหาเรเยว รตฺติโย คเณตพฺพาติ เอวํ วุตฺตนเยน อุปจารสีมายํ ปวิฏฺฐานํเยว

๑. ...โอหายน อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ วตฺตํ นาม อาโรเจตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ ปริวาส-
วตฺตาทีนนฺติ ปทํ ปริจฺฉินฺนตฺตาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อุปจาร-
สีมายาติ ปทํ ปริจฺฉินฺนาติ ปเท กรณํ ฯ ภิกฺขาจาโรติ
ภิกฺขาคหณตฺถาย จรณํ ฯ ตตฺเถว คาเม ฯ ตตฺราติ คาเม ฯ
ทสฺเสตฺวาติ อาโรเจตุํ ทสฺเสตฺวา ฯ ตาหิ ภิกฺขุนีหิ อานีตานนฺติ
ปเท กตฺตา ฯ สาสงฺโกติ ปทํ วิหาโรติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ
อสฺสาติ° ภิกฺขุนิยา ฯ วสนตฺถายาติ ปทํ ทาตพฺพาติ ปเท
สมฺปทานํ ฯ จริตฺวาติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ
วีสติคเณ ภิกฺขุสงฺเฆ วุตฺตนเยเนวาติ วีสติคณสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส
อพฺภาเน วุตฺตนเยนาติ อธิปฺปาโย คเหตพฺโพ กสฺมา อพฺภานสฺส
ภิกฺขุนีหิเอว กตฺตพฺพตฺตา ฯ ยถา หิ อุภโตสงฺเฆ ปกฺขมานตฺตํ
จริตพฺพนฺติ วุตฺตตฺตา อุภโตสงฺเฆ ปกฺขมานตฺตํ จริตพฺพํ เอวํ
อพฺภานํ กาตพฺพนฺติ ฯ

[๖๕๒] ตตฺถาติ ตีสุ สโมธานมานตฺเตสุ ฯ ยเทตํ ปรโต
มานตฺตํ อนุญฺญาตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุทายิตฺเถรสฺสาติ ปทํ
อนุญฺญาตนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อาปตฺติยาติ ปทํ ปริวสนฺตสฺสาติ
ปเท เหตุ ฯ ปริวสนฺตสฺส ปฏิกสฺสิตสฺสาติ ปททฺวยํ อุทายิตฺ-
เถรสฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปริวาเส จ มานตฺตารหฏฺฐาเน

๑. ตสฺสาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[สี.๓๑๖.๓๑๗]

จาติ ปททฺวยํ อาปชฺชิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ อาปชฺชิตฺวาติ ปทํ ปฏิกสฺสิตสฺสาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ติสฺสนฺนนฺติ มูลาปตฺติยา สห ทฺวินฺนํ อนฺตราปตฺตีนํ ฯ

กสฺมา ปน อิทํ มานตฺตํ โอธานสโมธานํ นามาติ อาห อิทํ หีติอาทึ ฯ อิทํ มานตฺตํ หิ ยสฺมา ทินฺนํ ฯ ปฏิกสฺสเนนาติ ปทํ โอธุนิตฺวาติ ปเท กรณํ วิเสสนํ วา ฯ สโมธายาติ อนฺตราปตฺติโย ปกฺขิปิตฺวา ฯ

โอธุนิตฺวา สโมธาย ทินฺนํ โอธานสโมธานํ ธุ กมฺปเน อวปุพฺโพ ฯ อถวา โอธานญฺจ ตํ สโมธานญฺจาติ โอธาน-สโมธานํ ฯ

ตมฺปีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตวจนํ ฯ ปีสทฺโท อิทํ หีติ วจนํ อเปกฺขติ ฯ สโมธานปริวาสํ วุตฺถสฺส ทาตพฺพมานตฺตํ สโมธาน-มานตฺตํ ฯ โอธุนิตฺวา สโมธานํ โอธานสโมธานํ ฯ ตนฺติ อคฺฆสโมธานมิสฺสกสโมธานทฺวยํ ฯ เอตฺตาวตาติ เอตฺตเกน วุตฺตวจเนน สมฺปาทิตนฺติ ปเท กรณํ ฯ ตํ อิทํ วจนํ อตฺถโต อธิปฺปายโต สมฺปาทิตํ มยา นิปฺปาทิตํ โหติ ฯ

[๖๕๓] อิทานิ ยา อยํ ปาลิ ตาว ภควตา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทานีติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ ตาวาติ ปรโต วุตฺตํ ปาลึ อเปกฺขิตฺวา วุตฺตํ ฯ ตโต ปฏิจฺฉนฺนาย

[สี.๓๑๗.๓๑๘]

เอกิสฺสาติอาทิปาลิโต ปรํ ปาลิยํ ปริวาสํ วตฺวา ทตฺวา ทสฺสิตาติ สมฺพนฺโธ ฯ อถวา ปาลิยนฺติ ปาลึ อํวจนสฺส ยมาเทโส ฯ ปญฺจาหปฺปฏิจฺฉนฺนายาติ ปทํ ปริวาสโตติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อาปนฺโน อุทายิ ฯ อสฺสาติ อุทายิสฺส ฯ ตตฺถาติ ตาสุ ปญฺจาหปฺปฏิจฺฉนฺนาสุ อาปตฺตีสุ อนุญฺญาตนฺติ ปเท วิสยาธาโร ฯ นิกฺขิตฺตวตฺโตติ นิกฺขิตฺตปริวาสวตฺโต อุทายิ ฯ โสติ อุทายิ ฯ ปริวสนฺโตติ ปริวาสํ ปริวสนฺโต ฯ วิสุนฺติ มูลาย ปฏิกสฺสนโต วิสุํ มูลาย ปฏิกสฺสนํ อกตฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ สเจ ปฏิจฺฉนฺนาติ นิกฺขิตฺตวตฺเตน อาปนฺนา อาปตฺติ ปฏิจฺฉนฺนา ฯ ปริวาโสปีติ อปิสทฺโท มานตฺตํ อเปกฺขติ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ตสฺมึปีติ[๑] มูลาย ปฏิกสฺสเน ฯ

[๖๕๕] ตโตติ มานตฺตารหสฺส มูลาย ปฏิกสฺสนโต ปรํ ฯ ตโตติ สโมธานมานตฺตโต ฯ ตโตติ มานตฺตจาริกสฺส มูลาย ปฏิกสฺสนโต ฯ ตโตติ อพฺภานารหสฺส มูลาย ปฏิกสฺสนโต ฯ ตโตติ อพฺภานกมฺมทสฺสนโต ปรํ ทสฺสิตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อาปตฺติยาติ ปทํ อนฺโตปริวาสโตติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถ จาติ สโมธานปริวาสสโมธานมานตฺตาธิกาเร กเตติ ปเท อาธาโร ฯ มานตฺต...กาเลปีติ อปิสทฺโท ปริวาสวสนกาลํ อเปกฺขติ ฯ ยสฺมา

๑. ตสฺมึ หีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๖๖.. ส.๓๑๘.๓๑๙]

ปฏิจฺฉนฺนา อนฺตราปตฺติ ตสฺมา มกฺขิตา ว โหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เตเนวาติ ตสฺมา เอว ฯ ตโตติ มานตฺตจาริกมานตฺตารหกาเลปิ อาปนฺนาปตฺติยา มูลาย ปฏิกสฺสนโต ฯ ตโตติ สุกฺกวิสฏฺฐิยา วตฺถุนิฏฺฐาปนโต ปริํ ฯ

เอกาปตฺติ มูลํ เอตสฺส นยสฺสาติ เอกาปตฺติมูลิโก ฯ อาปตฺติยา วฑฺฒนํ เอตสฺมินฺติ อาปตฺติวฑฺฒนโก ฯ

[๖๕๕] ตโตติ อคฺฆสโมธานปริวาสโต ปริํ ฯ ทสฺเสตฺวา ปาลิ ฐปิตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

สญฺจิจฺจ อนาโรจิตา จ สา อาปตฺติ จาติ สญฺจิจฺจ...ปตฺติ สญฺจิ...ปตฺติยา วตฺถุ สญฺจิ...วตฺถุ ฯ

ทสฺเสตฺวาติ ปทํ ฐปิตาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ สญฺจิจฺจ-อชานนอสฺสรณเวมติกภาเวหีติ ปทํ อนาโรจิตายาติ ปเท กรณํ ฯ

สญฺเจตนํ สญฺจิจฺจ ภาเว ตฺวาปจฺจโย ฯ สญฺจิจฺจ อชานนญฺจ อสฺสรณญฺจ เวมติกา จ สญฺจิจฺจอชานนอสฺสรณ-เวมติกา ฯ ภวนํ ปวตฺตนํ ภาโว ฯ สญฺจิจฺจอชานนอสฺสรณ-เวมติกานํ ภาโว สญฺจิจฺจ...กภาโว ฯ

อสญฺจิจฺจาติปิ[๑] อตฺถิ ตํ น สุนฺทรํ ปาลิยา อสมานโต ฯ ...เวมติกาภาเวหีติปิ อตฺถิ อการสฺส ทีโฆ ฯ

๑. อยเมว วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ส.๓๑๙.๓๒๐]

อาปตฺติยาติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปจฺฉาติ ปทํ อุปฺปนฺเนสูติ ปเท กาลสตฺตมี ลชฺชิ ฯ เป ฯ ภาเวสุ วาติ ปททฺวยํ อุปฺปนฺเนสูติ ปเท ลกฺขณวนฺตํ อุปฺปนฺเสตูติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ

ญาณญฺจ สรณญฺจ นิพฺเพมติกา จ ญาณ...มติกา ญาณ-...มติกานํ ภาโว ญาณ[๑]...ภาโว ฯ

ยนฺติ ยํ กมฺมํ ฯ ทสฺเสตุนฺติ ญาเปตุํ ฯ ตโตติ อิธ ปนาติอาทิปาลิโต ฯ อชานน...นนฺติ อชานนอสฺสรณเวมติกาหิ ปฏิจฺฉนฺนานํ อาปตฺตีนํ ฯ อชานนญฺจ อสฺสรณญฺจ เวมติกา จ อชานน...ติกา ตาหิ ปฏิจฺฉนฺนา อชานน...ปฏิจฺฉนฺนา ฯ ตเถวาติ อิธ ปน ภิกฺขเวติอาทินา นเยน ฯ ตโตติ ปาลิโต ปรํ ฯ เอกมาส...วตฺถุนฺติ เอกมาสปริวาสยาจนสฺส วตฺถุํ ฯ อสญฺจิจฺจ...เวมติกภาเวหีติ ปทํ อนาโรจิเตติ ปเท กรณํ ฯ อนาโรจิเต อิตรสฺมินฺติ ปททฺวยํ มาเสติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ มาเสติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อชานน...สฺส จาติ[๒] จสทฺโท ตํ ทสฺเสตุญฺจ อปฺปฏิจฺฉนฺนภาวํ ทสฺเสตุญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ ปุริมนเยเนวาติ อิธ ปน ภิกฺขเวติอาทินา นเยน ฯ ตโต

๑. ชานน...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ ตสฺส ภาโว ว ยุตฺตตโร ฯ

ปาลิโต ฯ ตโตติ สุทฺธนฺตปริวาสทสฺสนโต ปรํ จปิตา ฯ

ปาริวาสิกนฺติ ปทํ กตฺวาติ ปเท ปกติกมฺมํ อาทินฺติ ปทํ กตฺวาติ ปเท วิกติกมฺมํ กตฺวาติ ปทํ ...ทสฺสนตฺถนฺติ ปเท วิเสสนํ วิพฺภมิตฺวาติ ปทํ อุปสมฺปนฺนาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

[๖๕๖] ตตฺถาติ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริวสนฺโต อนฺตรา สมฺพหุลาติอาทิปเทสุ ฯ อนฺตรา ฯ เป ฯ ติอาทีสุ ปเทสุ อิติ อตฺโถ ฯ ตโตติ วิพฺภมิตฺวา ปุน อุปสมฺปนฺนาทีสุ ปฏิปตฺติทสฺสนตฺถํ จปิตปาลิโต ฯ ตตฺถาติ เทฺว ภิกฺขติอาทิปเทสุ ฯ ตโตติ เทฺว ภิกฺขูติอาทิปาลิโต ฯ ตตฺถาติ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสาติอาทิวจเน วิชฺชมานํ กิญฺจิ ปทํ ฯ ตญฺจาติ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสาติอาทิวจนํ ฯ อิโตติ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสาติอาทิวจนโต ฯ

สมุจฺจยกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๒๕๔.. ส.๓๒๐.๓๒๑]

สมถกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๖๕๗] สมถกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ นิกฺขิปิตฺวาติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตตฺถาติ สญฺญาเปตีติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ การณปฺปฏิรูปกานีติ การณสทิสานิ วจนานิ วตฺวา ธมฺมวาที ปริโตเสตฺวา ชานาเปติ อธมฺมวาที ฯ โสติ ธมฺมวาที ฯ อตฺถนฺติ อยํ ธมฺโม อยํ วินโยติอาทิกํ อตฺถํ ฯ ทสฺเสติ อนุทสฺเสตีติ ปทานิ เตสํเยว เปกฺขติ อนุเปกฺขตีติ ปทานํ ฯ โส อธมฺมวาที ฯ ตํ อธมฺมวาทึ[๑] โมเหตฺวา อธมฺมเมว ยสฺมา ทสฺเสติ ตสฺมา เอตํ อธิกรณํ อธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ

[๖๕๘] ปญฺจิ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน ปญฺจ ทานานิ โหนฺตีติ โยชนา ฯ ทานนฺติ สติวินยสฺส ทานํ ฯ อนุวทิตสฺสาติ ปเรน โจทิยมานสฺส ขีณาสวสฺส ทานํ ฯ ยาจิตสฺสาติ ยาจนฺตสฺส ฯ สงฺฆมนาติ ปทํ ทานนฺติ ปเท กตฺตา ฯ สมคฺคทานนฺติ[๒] สมคฺเคน สงฺเฆน ทานํ ฯ เอตานิ ทานานิ ฯ เอตนฺติ ปญฺจ-มานีติอาทิ วจนํ ฯ เอตฺถาติ ปญฺจิมานีติอาทิวจเน ฯ ตตฺถ จาติ ปญฺจิมานีติอาทิวจเน วิชฺชมานสฺส อนุวทนฺตีติ ปทสฺส อตฺโถ ฯ

๑. ธมฺมวาทึ ฯ ๒. สมคฺเคน ทานนฺติ เอวเมว วณฺณนายํ อาคตํ ฯ

[ปา.๓๐๐..๓๑๕ ส.๓๒๒.๓๒๓]

อถวา ตตฺถ จาติ ปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ สติวินโย ขีณาสวสฺเสว ทาตพฺโพ น อญฺญสฺสาติ ญาเปนฺโต อยํ ปนาติอาทิ- มาห ฯ อนฺตมโส อนาคามิโนปิ น ทาตพฺโพ ฯ โส จ โข สติวินโย อญฺเญน โจทิยมานสฺเสว ขีณาสวสฺส ทาตพฺโพ น อโจทิยมานสฺส ทาตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมินฺติ สติวินเย ฯ โจเทนฺโตปิ ปุคฺคโล อาปชฺชติ ฯ สติวินโย ลทฺโธ เอเตนาติ สติวินยลทฺโธ ฯ

[๖๕๙] ภาสิยตีติ ภาสิตํ วจนํ ฯ ปรกฺกมิตฺวา กริสฺสตีติ ปริกนฺตํ กมฺมํ ฯ ภาสิตญฺจ ปริกนฺตญฺจ ภาสิตปริกนฺตํ ฯ สรตา ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน อยมตฺโถ ฯ อาปตฺตินฺติ ปทํ สรตูติ ปเท กมฺมํ ฯ ตุปฺปจฺจยโยเค กมฺมนิ ฉฏฺฐีติ กตฺวา อาห อายสฺมา ฯ เป ฯ ปตฺติยาติ ฯ ตสฺสาติ ปาจสฺส ฯ

[๖๖๐] เยภุยฺย ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน นามาติ ปเท อาธาโร ฯ กิริยายาติ คูฬฺหกวิวิฏกาทินา สลากคฺคาหาปกกิริยาย ฯ

ธมฺมวาทีนํ เยภุยฺยภาวํ นิสฺสิตา สมถกิริยา เยภุยฺยสิกา ตทฺธิตวิคฺคโห ยทนุปฺปนฺนา นิปาตนา สิชฺฌนฺตีติ สุตฺเตน อิโก สาคโม จ ฯ เยภุยฺยิสิกาติปิ ปาโจ เอวํ สติ อิสิกปฺปจฺจโย ฯ

อธมฺมิกสลากคฺคาเหสุ วินิจฺฉโย ฯ คนฺตพฺพาติ คติโย อาวาสา ฯ คจฺฉตีติ คตํ อธิกรณํ ฯ คตีสุ คตํ คติคตํ ฯ

[ปา.๓๑๕..๓๒๔ ส.๓๒๓]

ตตฺเถวาติ อาวาเส ฯ อวินิจฺฉิตนฺติ ปทํ น คตนฺติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ

คมิยติ วินิจฺฉิยตีติ คตํ ฯ สริยตีติ สริตํ อธิกรณํ ฯ สาราปิยตีติ สาริตํ ฯ สริตญฺจ ตํ สาริตญฺจาติ สริตสฺสาริตํ ฯ

ภิกฺขูหีติ ปทํ สริตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อญฺเญหีติ ปทํ สาริตนฺติ ปเท การิตกมฺมํ ฯ เอวนฺติ อิมินา สลากคฺคาหเณน ฯ เทฺวติ ปทํ ธมฺมวาทิโนติ ปทสฺส วิเสสนํ ธมฺมวาทิโนติ ปทํ คณฺหนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ เอกนฺติ ปทํ สลากนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ธมฺมวาทิโนติ ปทํ สลากนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ธมฺมวาทิสลากนฺติปิ อตฺถิ ฯ เอวนฺติ สลากคฺคาหเณ สติ น ภวิสฺสนฺตีติ มญฺญมานา ธมฺมวาทิโน วคฺคา หุตฺวา คณฺหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ น จ ยถาทิฏฺฐิยาติ ลทฺธิยา อนุรูปํ น จ คณฺหนฺติ ฯ พลวปกฺขนฺติ ปทํ ภวิสฺสามาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ ธมฺมิ...เหสูติ ปทํ เวทิตพฺโพติ ปเท อาธโร ฯ คเหตฺวาติ ปทํ วูปสมิตพฺพนฺติ[๑] ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เตติ ธมฺมวาทิโน ฯ เอตฺถาติ สมถกฺขนฺธเก ฯ ปรโตปีติ อปิสทฺโท สมถกฺขนฺธกํ อเปกฺขติ ฯ

[๖๖๑] อสุจีหิ สมนฺนาคโต อสุจิ ฯ อลชฺชิลกฺขเณน สมนฺนาคโต อลชฺชี ฯ ลกฺขิยติ เอเตนาติ ลกฺขณํ อลชฺชิโน ลกฺขณํ

๑. วูปสเมตพฺพนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๒๕..๓๒๗ สี.๓๒๓.๓๒๔]

อลชฺชิลกฺขณํ ฯ อุปวทนํ โจทนํ อนุวาโท สห อนุวาเทน วตฺตตีติ สานุวาโท ฯ อิตีติ เอวํ ติณฺณนฺติ ปเท สรูปํ ฯ อิเมสญฺจาติ จสทฺโท ตีณิ การณานิ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิมานิ จาติ จสทฺโท อิมานิ เทฺว จาติ โยเชตพฺโพ ฯ กิริยติ เอเตหีติ การณานิ ฯ เอตฺถาติ ตสฺสปาปิยสิกากมฺเม ฯ เสสํ ตีหิ ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ อธมฺมกมฺมญฺจ โหตีติอาทิ วจนํ ฯ เอตฺถาติ ตสฺสปาปิยสิกาติ ปเท ฯ อิทํ หีติ ปากฏกรณํ ฯ หิ สจฺจํ อิทํ กมฺมํ วุจฺจตีติ ปเท กมฺมํ ฯ

ปาปํ อุสฺสนฺนํ พหุลํ อสฺสาติ ปาปุสฺสนฺโน ตสฺส ภาโว ปาปุสฺสนฺนตา ฯ อติสเยน ปาโป ปาปิโย ปุคฺคโล ปาปิโย เอว ปาปิยสิโก ยทาตฺยาทินา สิกปฺปจฺจโย ฯ ปาปิยิสิกาติปิ อตฺถิ อิสิกปฺปจฺจโย ฯ ตสฺส ปาปิยสิกสฺส กตฺตพฺพํ กมฺมํ ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ อลุตฺตสมาโส ฯ ตสฺส...กกมฺมนฺติ วตฺตพฺเพ อการสฺส ทีฆํ กตฺวา ตสฺส...กากมฺมนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๖๖๒] ภวนํ ภาโว กกฺขฬสฺส ภาโว กกฺขฬภาโว ฯ ตตฺเถวาติ สนฺนิปาตฏฺฐาเน ฯ ติณ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วุตฺตํ ฯ ยถา หีติอาทิ ปากฏกรณํ ฯ อสฺสาติ คูถมุตฺตทฺวยสฺส ฯ ยํ อธิกรณํ สํวตฺตตีติ โยชนา ฯ มูลานุมูลํ คนฺตฺวาติ อธิกรณสฺส มหนฺตขุทฺทกมูลํ ปาปุณิตฺวา วูปสมิยมานํ ฯ คูถํ วิย ฯ เป ฯ

[ปา.๓๒๗..๓๓๑ สี.๓๒๔.๓๒๕]

ปฏิจฺฉนฺนนฺติ ตํ อธิกรณํ อิมินา กมฺเมน วูปสนฺตํ ติณวตฺถารเกน ปฏิจฺฉนฺนํ คูถํ วิย วูปสนฺตํ โหติ ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ คิหีนนฺติ ปทํ ขุํสนวมฺภนาติ ปเท กมฺมํ ฯ หีเนน วจเนน ขุํสนวมฺภนาติ ปเท กรณํ ฯ ขุํสน...เวสูติ ปทํ อาปนฺนนฺติ ปเท นิมิตฺตํ ฯ

ธมฺเม ยุตฺตการเณ นิยุตฺโต ธมฺมิโก ฯ ปฏิสฺสวนํ สมฺปฏิจฺฉนํ ปฏิสฺสโว สุ สวเน ฯ ธมฺมิโก จ โส ปฏิสฺสโว จาติ ธมฺมิกปฺปฏิสฺสโว ฯ วสฺสาวาสํ ปฏิสฺสุณิตฺวา น คจฺฉติ อญฺญํ วา เอวรูปํ น กโรตีติ เหฏฺฐา วุตฺตวจนํ ฯ ขุํสนํ จ วมฺภนํ จ ธมฺมิกปฺปฏิสฺสโว จ ขุํ...สฺสวา ฯ

กตายาติ ปทํ วุฏฺฐิตาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ ...ปริโยสาเนติ ปทํ วุฏฺฐิตาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ติณวตฺถารก-กมฺมวาจากรณฏฺฐาเน ฯ สนฺนิปติตาติ ปทํ ภิกฺขูติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ สมาปนฺนาติ สมาปตฺติสมาปนฺนา ฯ อญฺญวิหิตาติ[๑] อญฺญสฺมึ อารมฺมณสฺมึ มนสิกตา ฯ ภิกฺขูติ ปทํ โหนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ ยาติ[๒] ปทํ อาปตฺติโยติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปฏิจฺฉายาติ ปทํ อาปนฺนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ฐเปตฺวาติ ปทํ อวเสสาติ ปเท วิเสสนํ ฯ อาปนฺนาติ ปทํ ภิกฺขูติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

เย ปน ภิกฺขู ทิฏฺฐาวิกมฺมํ ลทฺธิอาวิกรณํ กโรนฺติ ฯ เย

๑. อญฺญาวิหิตาปีติ วณฺณนาวจนํ. ๒. ยาวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๓๑..๓๓๕ ส.๓๒๕]

ปน ภิกฺขู เตหิ วา ภิกฺขูหิ สทฺธึ ฯ เป ฯ อนาคตา เย ปน ภิกฺขู อาคนฺตฺวา วา ฯ เป ฯ นิสินฺนา เต ภิกฺขู น วุฏฺฐหนฺตีติ๑ สมฺพนฺโธ ฯ เย น ตตฺถาติ เย ภิกฺขู ตสฺมึ กมฺมวาจากรณฏฺฐาเน น โหนฺติ ฯ

[๖๖๓] วิปจฺจตายาติ จิตฺตสฺส วิรูปวิปริณามตาย ฯ วิรูปํ ปจฺจติ วิปริณามตีติ วิปจฺจํ จิตฺตํ วิปจฺจสฺส ภาโว วิปจฺจตา ฯ จิตฺตสฺส ทุกฺขํ จิตฺตทุกฺขํ ฯ

อนุวทนฺเตสูติ โจเทนฺเตสุ อุปวาโทติ ปเท อาธาโร ฯ อนุวทนฺตานํ อุปวาโท โจทนาติ อธิปฺปาโย ฯ ตตฺเถวาติ อนุวทเน ฯ

กิจฺจ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ กตฺตพฺพนฺติ กิจฺจํ สงฺฆกิจฺจํ ฯ กิจฺจํ เอว กิจฺจยํ สกตฺเถ ณฺโย ฯ กิจฺจยสฺส ภาโว กิจฺจยตา กมฺมสฺส กตฺตพฺพภาโว ตาปจฺจเยน วุจฺจติ ฯ กรณียตาติ ปเทปิ เอเสว นโย ฯ

อปโลกนกมฺมนฺติอาทิ ปน วจนํ ตสฺเสว กิจฺจยสฺส ปเภท-ทสฺสนตฺถํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปเภททสฺสนนฺติปิ อตฺถิ ฯ ตตฺถาติ อปโลกนกมฺมาทีสุ ฯ วุตฺตนเยเนวาติ สีมฏฺฐกสงฺฆํ โสเธตฺวาติอาทินา วุตฺตนเยน กตฺตพฺพนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

๑. น วุฏฺฐิตา โหนฺตีติ วณฺณนาวจนํ ฯ

[ปา.๓๓๕.๓๓๖ ส.๓๒๔.๓๒๖]

อนุมติยาติ ปทํ กตฺตพฺพนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ เอกาย จาติ จสทฺโท ญตฺติยา จ อนุสฺสาวนาย จาติ โยเชตพฺโพ ฯ ตีหิ จาติ จสทฺโท ญตฺติยา จ อนุสฺสาวนาหิ จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

[๖๖๔] ตตฺถาติ อปโลกนกมฺมาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ อปโลเกตฺวา กตฺตพฺพากตฺตพฺเพสุ ญตฺติทุกติยกมฺเมสุ นิทฺธารณํ ฯ อวเสสา เตรสสมฺมติโยติ ฉหิ ครุกกมฺเมหิ อวเสสา ผลภาชกาทโย เตรสสมฺมติโย ฯ อปโลเกตฺวาปีติ สงฺฆํ ญาเปตฺวา โลกเปกฺขเณ อปปฺพฺโพ ฯ อปีสทฺโท น เกวลํ กมฺมวาจํ สาเวตฺวา กตฺตพฺพานีติ ญาเปติ ฯ ติสฺโส จาติ สทฺโท กมฺมวาจาโย จาติ โยเชตพฺโพ ฯ เอตฺถาติ สมถกฺขนฺธเก ฯ

วิตฺถาโร ปน กตฺถ อาคโตติ อาห วิตฺถาโต ปนาติ-อาทึ ฯ วิตฺถารโตติ ปทํ อาคโตเยวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ นเยนาติ ปทํ อาคโตติ ปเท กรณํ ฯ เอเตสนฺติ จตุนฺนํ กมฺมานํ ฯ

อิมานิ จตฺตาริ กมฺมานีติอาทิเก ปน วิชฺชมานํ อนุตฺตานํ ปทํ กมฺมวคฺเค วณฺณยิสฺสามาติ ญาเปนฺโต อาห ยํ ปนาติ-อาทึ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อิมานิ จตฺตาริ ฯ เป ฯ วิปชฺชนฺตีติ-อาทิเก นเย ยํ ปทํ อนุตฺตานํ ตํ ปทํ ฯ

กมฺมวคฺเคเยว วณฺณนา กิมฺปโยชนาติ อาห เอวํ หีติ-

[ปา.๓๓๖ ส.๓๒๖.๓๒๗]

อาทึ ฯ หิ สจฺจํ เอวํ กมฺมวคฺเค วณฺณนาย สติ อฏฺฐาเน
อโนกาเส วณฺณนา น ภวิสฺสติ ฯ ปฏฺฐายาติ ปทํ
วิญฺญาตตฺตาติ ปเท วิเสสนํ ฯ สุวิญฺเญยฺโยติ วินิจฺฉโย
สุวิญฺเญยฺโย ภวิสฺสติ ฯ

[๖๖๕] วิวาทาธิ ฯ เป ฯ นฺติอาทีสุ ปเทสุ อตฺโถ ปณฺฑิเตน
ทฏฺฐพฺโพติ[๑] โยชนา ฯ เยน จ จิตฺตุปฺปาเทน ปุคฺคลา วิวทนฺติ ฯ
สมเถหีติ ปทํ อธิกรณตายาติ ปเท กรณํ ฯ เยน จ สมเถหิ
จาติ เอตฺถ จสทฺททฺวยํ วิวาโท อธิกรณนฺติ นามลาเภน[๒] เหตุํ
ญาเปติ ฯ โส จิตฺตุปฺปาโท อธิกรณนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

วิวทนฺติ เอเตนาติ วิวาโท ฯ อธิกริยติ วูปสมิยตีติ อธิกรณํ
วิวาโท เอว อธิกรณํ วิวาทาธิกรณํ ฯ

[๖๖๖] อาปตฺตาธิกรณํ ฯ เป ฯ กุสลนฺติ เอตฺถ วจเน
สนฺธาย ภาสิตวเสน สนฺธาย ภาสิตสมฺพชฺฌเนน อตฺโถ อธิปฺ-
ปาโย ปณฺฑิเตน เวทิตพฺโพ ฯ หิ สจฺจํ ปฐวีขนนาทิเก ยสฺมึ
อาปตฺตาธิกรเณ กุสลจิตฺตํ การณํ โหติ ตสฺมึ อาปตฺตาธิกรณ-
ภูเต กุสลจิตฺเต อาปตฺติภาเวน คหิเต สติ นตฺถิ อาปตฺตา-
ธิกรณํ กุสลนฺติ ภควตา วตฺตุํ น สกฺกา ตสฺมา นตฺถิ
อาปตฺตา... กุสลนฺติ วจนํ วตฺตุํ อสกฺกุเณยฺยตฺตา อาปตฺตา-

๑. เวทิตพฺโพติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ...ลาเภ ฯ

[ปา.๓๔๓.๓๔๔.. ส.๓๒๗]

ธิกรณํ สิยา อกุสลํ สิยา อพฺยากตํ นตฺถิ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลนฺติ อิทํ วจนํ องฺคปฺปโหนกจิตฺตํ อาปตฺติยา การณภูตจิตฺตํ สนฺธาย ภควตา น วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ยสฺมึ ปจวีขนนาทิเกติ ปททฺวยํ อาปตฺตาธิกรเณติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ หิสทฺโท ตสฺมาติ อตฺเถ น วา° วตฺตติ กสฺมา ฏีกายํ ตสฺมาติ ยสฺมา ตสฺมึ กุสลจิตฺเต อาปตฺติภาเวน คหิเต สติ นตฺถิ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลนฺติ น สกฺกา วตฺตุํ ตสฺมาติ วจนสฺส น ทสฺสนโต ฯ

ปจวีขนนาทิเกติ เอตฺถ อาปตฺติเยว อธิปฺเปตา น ปจวีขนนาทิกิริยา ฯ

ปจวีขนนํ อาทิ ยสฺส ภูตคามปาตพฺยตาทิอาปตฺตาธิกรณสฺส ตํ ปจวีขนนาทิกํ ฯ

อาปตฺติ เอว อธิกรณํ อาปตฺตาธิกรณนฺติ วิคฺคโห ฯ อาปตฺติยา อธิกรณํ อาปตฺตาธิกรณนฺติ วิคฺคโห น กาตพฺโพ อฏฺฐกถาวิโรธิโต ฯ

อาปตฺตาธิกรเณติ ปทํ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ กุสลจิตฺตนฺติ ปทํ โหตีติ ปเท ปกติกตฺตา ฯ องฺคนฺติ ปทํ โหตีติ ปเท วิกติกตฺตา ฯ

๑. อยมติเรโก ฯ

[๖๖๗] ตสฺมึ สตีติ ตสฺส อาปตฺตาธิกรณสฺส องฺคภูเต ตสฺมึ กุสลจิตฺเต อาปตฺติภาเวน คหิเต สตีติ อธิปฺปาโย ฯ

ยํ ปน ฏีกายํ ตสฺมึ สตีติ ตสฺมึ กุสลจิตฺเต อาปตฺติ-ภาเวน คหิเต สตีติ วุตฺตํ ตํ ยุชฺชเตว ฯ ยสฺมินฺติ ยสทฺเทน ปรามฏฺฐสฺเสว อาปตฺตาธิกรณสฺส ตสทฺเทน อปรามสิตพฺพโต ตสฺมินฺติ เอตฺถ ตสทฺโท ยสทฺทสฺส นิยมานํ น โหตีติ อธิปฺ-ปาโย ฯ

ยํ ปน วิมติวิโนทนิยํ สารตฺถทีปนิยํ ปน ตสฺมึ สตีติ อิมสฺส ตสฺมึ กุสลจิตฺเต อาปตฺติภาเวน คหิเต สตีติ อตฺโถ วุตฺโต ตํ น ยุชฺชตีติ วุตฺตํ ตํ กุสลจิตฺตํ องฺคนฺติ ปเท น วุตฺตํ กุสลจิตฺตํ ตสทฺเทน ปรามสิยตีติ กตฺวา วุตฺตํ ฯ

องฺคสฺส ปโหนกํ อนุรูปํ องฺคปฺปโหนกํ องฺคปฺปโหนกํ เอว จิตฺตํ องฺคปฺปโหนกจิตฺตํ ฯ

[๖๖๘] อิทํ ปน สนฺธาย วุตฺตนฺติ วุจฺจมานํ วิกปฺปภาวํ สนฺธาย อาปตฺตาธิกรณํ สิยา อกุสลํ ฯ เป ฯ กุสลนฺติ อิทํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ ยํ โลกวชฺชํ ตํ โลกวชฺชํ ฯ ตตฺถาติ โลกวชฺเช นตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ ตํ ปณฺณตฺติวชฺชํ ยสฺมา อกุสลํ โหติ อพฺยากตํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

สญฺจิจฺจาติ ปทํ วีติกฺกมนฺตสฺเสวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา

อิตีติ ปทํ วีติกฺกมนฺตสฺเสวาติ ปเท อาการโร วีติกฺกมนฺตสฺเสวาติ ปทํ อกุสลนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อชานนฺตสฺสาติ ปทํ อพฺยากตนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ปณฺณตฺติวชฺเช วิกปฺปภาวนฺติ ปเท อาธาโร ฯ สญฺจิจฺจาสญฺจิจฺจวเสนาติ ปทํ วิกปฺปภาวนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อิทํ วุตฺตนฺติ อาปตฺตา ฯ เป ฯ กุสลนฺติ อิทํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ

[๖๖๙] อิทานิ ปริกปฺปวจนํ อตฺตนา สมุฏฺฐาเปตฺวา วิสชฺเชนฺโต สเจ ปนาติอาทิมาห ฯ ยํ อธิกรณํ กุสลํ อิทํ อธิกรณํ ฯ เป ฯ อิติ วจนํ โกจิ ปุคฺคโล สเจ วเทยฺยาติ สมฺพนฺโธ ฯ กุสลํ จิตฺตํ อสฺส อตฺถีติ กุสลจิตฺโต ฯ อจิตฺตกานํ ชานนจิตฺตวิรหิตานํ เอฬก...นานํปิ กุสลตฺตํ[๑] กุสลนามํ อาปชฺเชยฺย ฯ

เอฬกโลโม จ ปทโสธมฺโม จ เอฬกโลมปทโสธมฺมา[๒] เต อาทโย เยสํ ตานิ เอฬก...ทีนิ เอฬก...ทีหิ สมุฏฺฐานานิ เอฬก...ทิสมุฏฺฐานานิ ฯ

อปิสทฺเทน น เกวลเมว สจิตฺตกสมุฏฺฐานานํ กุสลตฺตํ อาปชฺเชยฺยาติ ญาเปติ ฯ กุสลตฺตนฺติ ปทํ อาปชฺเชยฺยาติ ปเท กตฺตา ฯ

๑. กุสลจิตฺตนฺติ วณฺณนาปาโฐ วิจาเรตฺวา คเหตพฺโพ ฯ ๒. ...ปทโสธมฺมเทสนา... อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

ตสฺมึ ปน ติโยชนาติกฺกมนาทิกฺขเณ วิชฺชมานกุสลจิตฺตํ อาปตฺตีติ เจ วเทยฺยาติ มนสิกตฺวา อาห น จาติอาทึ ฯ ตตฺถ ตสฺมึ ติโยชนาติกฺกมนกฺขเณ ปทโสธมฺมวาจนกฺขเณ จ วิชฺชมานมฺปิ กุสลจิตฺตํ อาปตฺติยา องฺคํ การณํ น จ โหติ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถ ฯ อาปตฺติยา องฺคํ น โหตีติ กุสลจิตฺตํ อาปตฺติยา การณํ น โหติ ตสฺมึ สยํ อาปตฺติ น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ

กิมฺปน อาปตฺติยา การณนฺติ อาห กายาติอาทึ ฯ จลิโต จ ปวตฺโต จ จลิตปฺปวตฺตา ฯ อญฺญตรเมว องฺคนฺติ กายวาจา อาปตฺติยา การณํ โหติ ตสฺมา กายวาจาหิ อาปตฺติ นามาติ อธิปฺปาโย ฯ

ตํ ปน องฺคํ อพฺยากตเมวาติ ญาเปนฺโต อาห ตญฺจาติ-อาทึ ฯ ตนฺติ องฺคํ ฯ ฏีกายํ ปน ตญฺจ รูปกฺขนฺธปริยา-ปนฺนตฺตา กาโย วาจาติ อพฺยากตนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ ตญฺจ องฺคนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ รูป...นฺนตฺตาติ ปทํ อพฺยากตนฺติ ปเท เหตุ ฯ อิตีติ ปทํ อพฺยากตนฺติ ปทสฺส สรูปนิทสฺสนํ ฯ

[๖๗๐] ยํ ชานนฺโตติอาทิมฺหิ ปน วจเน อยมตฺโถ เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ เตน วตฺถุนฺติ เตน จิตฺเตน วีติกฺกมิตพฺพวตฺถุํ ฯ จสทฺโท น เกวลเมว วตฺถุํ ชานาติ อถโข วีติกฺกมาการํปิ

ชานาตีติ ฌาเปติ ฯ จสทฺโท วีติกฺกมาการเรน จาติ
โยเชตพฺโพ ฯ ปกปฺเปตฺวาติ ปทํ เจเตตฺวาติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ
นิราสงฺกจิตฺตํ เปเสตฺวาติ ปทํ อภิวิตริตฺวาติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ
อาปชฺชตีติ ปทํ วีติกฺกมตีติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ ตสฺส เอวํ
วีติกฺกมโตติ ตสฺส ภิกฺขุสฺส เอวํ วตฺถุชานนาทิปฺปกาเรน วีติกฺ-
กมนฺตสฺส ฯ อิทนฺติ วีติกฺกมนํ ฯ อพฺยากตวาเรปิ อยมตฺโถ
เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ จิตฺตสฺส ฯ สญฺจิจฺจาติ ปทํ
มทฺทนสฺสาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อิติสทฺโท อยมตฺโถติ
ปทสฺส สรูปํ ฯ

[๖๗๑] อยํ วิวาโท ฯ เป ฯ ติอาทีสุ ปเทสุ อตฺโถ ปณฺฑิเตน
เวทิตพฺโพ ฯ

ยาวติกา ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพาติ ปเท
อาธาโร ฯ จตุวคฺคกรเณติ จตุวคฺเคน กตฺตพฺเพ ฯ

ปฏิจฺฉิตฺวาติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ฯ ภณฺฑกนฺติ จีวรํ ฯ

ภาสิยนฺตีติ ภาสานิ ฯ ปรโต ฯ เป ฯ กมฺมวาจาย สมฺมนฺนิ-
ตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวนฺติ อปโลกเนน ญตฺติทุติยกมฺมวาจา-
สมฺมนฺนเนน จ ฯ สมฺมเตหีติ สงฺเฆน สมฺมเตหิ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ
สาเวตฺวา วินิจฺฉิตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ นิสีทิตฺวาติ ปทํ
วินิจฺฉิตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตสฺสาเยว วา ปริสาย

[ปา.๓๕๐..๓๕๓ สี.๓๒๘.๓๒๙]

สาเวตฺวา วินิจฺฉิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อญฺเญหีติ ปทํ น กเถตุพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

[๖๗๒] ปริสตีติ ปริสาสทฺทโต สฺมึวิภตฺตึ กตฺวา ติ สภา-ปริสายาติ สุตฺเตน สฺมึโน ติอาเทสํ กตฺวา รูปสิทฺธิ เวทิตพฺพา ฯ

ชาตรูป...ณาทีสูติ ปทํ การิยมาเนติ ปเท นิมิตฺตํ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ การิยมาเนติ ปเท กตฺตา ฯ การิยมาเน ภิกฺขู ทิสฺวา วทติ ธมฺมกถิโกติ สมฺพนฺโธ ฯ ตุมฺเห อิเม ภิกฺขู อาปตฺติยา กึ กาเรถ ฯ สุตฺเตติ ปาลิยํ ฯ เอตฺถาติ สุตฺเต ฯ อปโร ธมฺม-กถิโก วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อาคตตฺตาติ ปทํ อาโรปิยมานายาติ ปเท เหตุ ฯ อาโรปิยมานายาติ ปทํ วทตีติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ เอตฺถาติ สุตฺเต ฯ

ยถา พหุตรา ภิกฺขูติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ โก ปน วาโท ทฺวีหิ ตีหีติ ทฺวีหิ ตีหิ อธิเกสุ โก วาโท ฯ

[๖๗๓] คูฬฺหกนฺติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ อลชฺชี อุสฺสนฺโน ยสฺมึ๋ สา อลชฺชุสฺสนฺนา ฯ สลากาโยติ ปทํ กาตพฺพาติ ปเท กมฺมํ ฯ อญฺญมญฺญวิสาภาคาติ อญฺญมญฺญอสทิสสภาวา ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ตาติ สลากาโย ฯ กตฺวาติ ปกฺขิปิตฺวา ฯ วุตฺต-นเยนาติ ปาลิยํ วุตฺตนเยน ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ อถาติ

๑. ยสฺสํ ฯ

[ปา.๓๕๕..๓๖๐ ส.๓๒๙.๓๓๐]

สเจ ฯ อกาโลติ อยุตฺตกาโล ฯ เสฺว ชานิสฺสามาติ วตฺวาติ ปาจเสโส ฯ

สกณฺณชปฺปเก ปน วิชฺชมาเน คหิเต วตฺตพฺโพติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ วโย อนุปฺปตฺตาติ วยํ อนุปฺปตฺตา ฯ ตสฺสาติ สงฺฆตฺเถรสฺส ฯ ตนฺติ ธมฺมวาทิสลากํ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ วิวฏฺโฏเยวาติ ปากฏสภาโวเยว ฯ

[๖๗๔] ปาราชิกสามนฺตํ วาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ นิพฺเพจิยมานนฺติ วิสฺสชฺชิยมานํ ฯ อติเวจิยตีติ นิคฺคณฺหติ ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา อติเวจิยมาโนติ ปเท กตฺตา ฯ สพฺพตฺถาติ ฐาเนสุ เสสํ วจนํ ฯ

สมถกฺขนฺธกวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๓๕..๓๖๗ ส.๓๓๑]

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๖๗๕] ขุทฺทกวตฺถุกขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ มุฏฺฐินา ยุชฺฌนฺตีติ มุฏฺฐิกา มลฺลา จ เต มุฏฺฐิกา จาติ มลฺลมุฏฺฐิกา ฯ รชนํ ราโค ฉวิยา ราโค ฉวิราโค ฉวิราโค จ มณฺฑนญฺจ ฉวิราค-มณฺฑนํ ฉวิราคมณฺฑเน อนุยุตฺตา ฉวิราคมณฺฑนานุยุตฺตา ฯ นคเร วสนฺตีติ นาคริกา นาคริกา จ เต มนุสฺสา จาติ นาคริกมนุสฺสา ฯ ฉิวราคมณฺฑนานุยุตฺตา จ เต นาคริกมนุสฺสา จาติ ฉวิ...มนุสฺสา ฯ

นหายนฺติ เอตฺถาติ นหานํ ฯ ตรนฺติ เอตฺถาติ ติตฺถํ ฯ นหานํ เอว ติตฺถํ นหานติตฺถํ ฯ

อิฏฺฐกสิลาทารุกุฑฺฑานนฺติ อิฏฺฐกสิลาทารุภิตฺตีนํ นิทฺธารณํ ฯ อิฏฺฐกา จ สิลา จ ทารุ จ อิฏฺฐก...ทารูนิ เตสํ° กุฑฺฑานิ อิฏฺฐก...กุฑฺฑานิ ฯ

เอตฺถาติ ปทํ อฏฺฐานํ นามาติ ปเท อาธาโร ฯ ตตฺถาติ อฏฺฐาเน ฯ ทารุมยหตฺเถนาติ ทารุนา กตหตฺเถน ฯ เตนาติ ทารุมยหตฺเถน ฯ

สุตฺเตน อาวุตา คุลิกาวลิ สุตฺติ กุรุวินฺทกสฺส สุตฺติ

๑. เตหิ กตานีติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ปา.๑..๔ ส.๓๓๓]

กุรุวินฺทสุตฺติ ฯ กตคุลิกากลาปโกติ[1] กตคุลิกาวลิตนฺติ กตคุลิกา-
กลาปกํ ฯ

วิคฺคยฺห ปริกมฺมนฺติ อญฺญมญฺญสฺส ปริกมฺมํ ฯ อิทนฺติ
กตมลฺลกํ ฯ อปิสทฺเทน อคิลานสฺส น วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ
อิฏฺฐกาย ขณฺฑํ อิฏฺฐกขณฺฑํ ฯ กปาลสฺส ขณฺฑํ กปาลขณฺฑํ ฯ
วฏฺฏตีติ สพฺเพสํ วฏฺฏติ ฯ

วตฺถสฺส วฏฺฏิ วตฺถวฏฺฏิ ฯ ตสฺมาติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท เหตุ ฯ

ปุถุนา ปาณิ ปุถุปาณิ ปุถุปาณินา กตฺตพฺพํ กมฺมํ ปุถุ-
ปาณิกํ ฯ สพฺเพสนฺติ คิลานานํ วฏฺฏตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ
กาตุนฺติ กรณํ ฯ

[๖๗๖] กณฺณโต นิกฺขนฺตา กณฺณนิกฺขนฺตา กณฺณนิกฺขนฺตา
มุตฺตา กณฺณ...มุตฺตา กณฺณนิกฺขนฺตมุตฺตา จ สา โอลมฺพกา
จาติ กณฺณ...ลมฺพกา สา อาทิ เยสํ กุณฺฑลาทีนํ เต กณฺณ-
...ทโย[2] ฯ น เกวลญฺจ วลฺลิกา เอว น วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ
ปลมฺพญฺจิ[3] ตํ สุตฺตญฺจาติ ปลสุตฺตํ[4] ฯ คีวูปกนฺติ คีวายํ อุปคํ

๑. ...คุฬิก... อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. วณฺณนายํ กณฺณโต นิกฺขนฺตมุตฺโตลมฺพิกาทีนนฺติ อนุปทํ กตฺวา มุทฺทิยติ ฯ ๓. นิปฺผนฺนปเทน น สเมติ ฯ ๔. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ปามงฺคสุตฺตนฺติ ปทเมว ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๔.๕ ส.๓๓๓.๓๓๔]

ปเวสิตํ ฯ คีวูปคนฺติปิ ปาโฐ ฯ

[๖๗๗] ทุมาสิกํ วา ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ทฺวงฺคุเล หีติ[๑] หิ สจฺจํ ฯ ทุมาสิกํ วา ทฺวงฺคุลํ วาติ อุภเยนปิ วจเนน อยํ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉโท ภควตา วุตฺโต ฯ อุกฺกฏฺฐ-ปริจฺเฉโท จาติปิ อตฺถิ จสทฺโท เอวสทฺทตฺโถ ฯ ตโตติ มาสทฺวงฺคุลโต[๒] ฯ

[๖๗๘] โลิชิตฺวาติ[๓] โอลิยิตฺวา ฯ หตฺถเมว ผณํ หตฺถ-ผณํ ฯ สพฺพตฺถาติ โกจฺเฉน เกสานํ สนฺนิสีทาปนาทีสุ ฯ อทฺธโลเมนาติ[๔] ปทํ ปุญฺฉิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อุทฺธํ-คโต โลโม ยสฺส โส อุทฺธโลโม ฯ อนุโลมนิปาตนตฺถนฺติ อนุ-โลเมน ปฏิปาฏิยา ปตตฺถํ ฯ สีสนฺติ ปทํ ปุญฺฉิตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ วินยสงฺคเห ปน หตฺถํ เตเมตฺวา สีสํ ปุญฺฉิตุนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ อุณฺเหน อภิตตฺตา อุณฺหาภิตตฺตา ฯ รเชน โอกิณฺณํ สิรํ เยสํ เต รชสฺสิรา ฯ อุณฺหาภิตตฺตา จ เต รชสฺสิรา จาติ อุณฺหา...รา ฯ อปิสทฺโท อุทฺธโลมํ ภิกฺขุํ อเปกฺขติ ฯ

๑. อิทํ สทฺททฺวยํ วณฺณนายํ น ปญฺญายติ ฯ ๒. ทฺมาส... ฯ ๓. โอลกฺขิตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๔. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น อาคตํ ฯ

[ปา.๖ ส.๓๓๔.๓๓๕]

[๖๗๙] น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ เยสุ วตฺถูสุ มุขนิมิตฺตํ มุขรูปํ ปญฺญายติ ฯ กํสปตฺตาทีนิปิ สพฺพานิ อาทาสสงฺขเมว คจฺฉนฺติ กญฺชิยาทีนิปิ จ อุทก-ปตฺตสงฺขเมว คจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ กํสปตฺตาทีนิปีติ อปิสทฺโท อเปกฺขติ ฯ กญฺชิยาทีนิปิ จาติ อปิสทฺโท อุทกปตฺตํ อเปกฺขติ ฯ จสทฺโท วิเสสารมฺโภ ฯ

วุตฺตนฺติ ปุราณฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ สมฺปนฺนา ฉวิ ยสฺส วณฺณสฺส โส สญฺฉวิ ฯ ชานนตฺถํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ โอโลก-นตฺถมฺปีติ อปิสทฺโท ชานนํ อเปกฺขติ ฯ

[๖๘๐] วิปฺปสนฺนา ฉวิ วิปฺปสนฺนจฺฉวิ วิปฺปสนฺนจฺฉวิยา ภาโว วิปฺปสนฺนจฺฉวิภาโวํ ตํ กโรนฺตีติ ปสนฺนจฺฉวิภาวกรา ฯ มุขํ อาลิมฺปนฺติ เอเตหิ เภสชฺเชหีติ มุขาเลปนานิ[๒] ฯ ตานีติ ติลกาทิลญฺฉนานิ ฯ อปิสทฺโท มโนสิลํ อเปกฺขติ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ มุขลิมฺปนาทีสุ[๓] ฯ

[๖๘๑] น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ นฏสฺส คีตํ นฏฺคีตํ ฯ สาธุ เอว คีตํ สาธุคีตํ ฯ ทนฺตคีตํปิ น วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ทนฺเตน คีตํ ทนฺตคีตํ ฯ มยํ คายิสฺสาม

๑. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ ๒. อาอุปสคฺครหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ
๓. ปุริมปเทน น สเมติ ฯ

อิติ เอวํ ปุพฺพภาเค โอกุชนฺตา ภิกฺขู กโรนฺติ ฯ เอตมฺปิ โอกุชน-
กรณํ น วฏฺฏติ ฯ ยนฺติ ปทํ กิริยาปรามสนํ ตสฺมา ยํ โปเถติ
ยํ ปหรตีติ โยเชตพฺพํ ฯ อจฺฉริกํ วาติ[๑] อจฺฉรํ ฯ ตตฺถาติ
อจฺฉรโปถนปาณิปฺปหรเณสุ ฯ สพฺพนฺติ นจฺจาทิกํ สพฺพํ ฯ

[๖๘๒] อิติสทฺโท ทิฏฺฐาติ ปเท อากาโร ฯ ทสฺสนํ ทิฏฺฐิ
อนุคมนํ อนุคติ ทิฏฺฐิยา อนุคติ ทิฏฺฐานุคติ ฯ ตเถว คายตีติ
ปทํ ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชตีติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ น ภิกฺ ฯ เป ฯ
ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สุตฺตนฺเต วตฺตํ สุตฺตนฺตวตฺตํ ฯ
ตนฺติ วตฺตํ ฯ

ตรงฺคํ วิย ภณนํ ตรงฺควตฺตํ ฯ คาวิยา ขีรํ ทุหนํ วิย
ภณนํ โทหนวตฺตํ[๒] ฯ คลิตวตฺถุ วิย ภณนํ คลิตวตฺตํ ฯ เตสูติ
วตฺเตสุ ฯ สพฺเพสํ ตรงฺควตฺตาทีนํ ลกฺขณํ สามญฺญลกฺขณนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ

[๖๘๓] อุณฺณปฺปาวารนฺติ เอฬกโลมกตปฺปาวารํ ฯ

[๖๘๔] อหิ...ทีสุ อญฺญาพาธปฺปจฺจยา วาติ ปททฺวยํ โมเจนฺ-
ตสฺส ฉินฺทนฺตสฺสาติ ปททฺวเย เหตุ ฯ อหิ จ กีโฏ จ อหิกีฏา
อหิกีฏานํ ทฏฺฐํ อหิกีฏทฏฺฐํ ฯ อญฺโญ อาพาโธ อญฺญาพาโธ

๑. อจฺฉรนฺติ ปทเมว วณฺณนายํ อาคตํ ฯ ๒. โทหก...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๘..๑๒ ส.๓๓๕.๓๓๗]

โส เอว ปจฺจโย อญฺญาพาธปฺปจฺจโย ฯ อญฺญํ อาพาธปฺ-
ปจฺจยา วาติปิ วากฺยภูตปาโจ อตฺถิ โส น ยุชฺชติ สเจ
นิคฺคหิตํ นตฺถิ โส ยุตฺโต ฯ โลหิตํ วาติ เอตฺถ วาสทฺโท
โมเจนฺตสฺส วาติ โยเชตพฺโพ ฯ

[๖๘๕] โสติ ราชคหโก เสฏฺฐี ฯ เอตฺถาติ ปทํ ปฏิกฺ-
ขิตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ปกติวณฺณํ วิชหิตฺวา นานาวณฺณํ
กโรติ เอตายาติ วิกุพฺพนา วิกุพฺพนา เอว อิทฺธิ วิกุพฺพน-
อิทฺธิ วิกุพฺพนอิทฺธิ เอว ปาฏิหาริยํ วิกุพฺ...ริยํ ฯ อธิฏฺฐาน-
วเสน นิปฺปนฺนา อิทฺธิ อธิฏฺฐานอิทฺธิ ฯ

น ภิกฺ ฯ เป ฯ ติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ สเจ หิ
อุปนาเมนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อามสิตุมฺปีติ ปิสทฺโท ปริภุญฺชิตุํ
น วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ คิหิวิกฏานีติ คิหิสนฺตกานิ ฯ

[๖๘๖] ปตฺตาธารกนฺติ เอตฺถ ปเท วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ
ภูมิอาธารเกติ ภูมิยา สมฺพนฺเธ อาธารเก ฯ ตโย จเปตุํ วฏฺฏตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ ทารุอาธารเกติ ทารุนา กตอาธารเก ฯ สุสชฺชิเตสูติ
สุฏฺฐุ สชฺชิเตสุ ฯ

ภมนฺติ ลิขนฺติ ธมกรกาทึ เอตฺถาติ ภมํ ภมสฺส โกฏิ
ภมโกฏิ ภมโกฏิยา สทิโส ภมโกฏิสทิโส ฯ

ตตฺถาติ ภมโกฏิสทิสอาธากาทีสุ ฯ อิติ วจนํ มหาอฏฺฐ-

[ปา.๑๒..๑๙ ส.๓๓๗.๓๓๘]

กถายํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

มิฌสฺส อนฺโต มิฌนฺโต ฯ อาลินฺทกสฺส ปมุขสฺส มิฌิกา อาลินฺทกมิฌิกา ฯ ตตฺเถวาติ มิฌนฺเต ฯ วิตฺถิณฺณายาติ วิตฺถาราย ฯ เอตฺถาปีติ ปริภณฺฑนฺเต ฯ

ยํ วตฺถํ ปตฺถริตฺวา ปตฺโต ภิกฺขุนา ฐปิยติ ตํ วตฺถํ โจฬกํ นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมินฺติ โจฬเก ฯ มตฺติกปริภณฺฑกตายาติ มตฺติกายาลิมฺปิกาย ฯ ภูมิยา วา ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ยตฺถ น ทุสฺสตีติ ยสฺมึ ฐาเน ปตฺโต น ทุสฺสติ ฯ

ภณฺฑกุกฺขลิกาติ ภณฺฑฏฺฐปนอุกฺขลิกา ฯ

[๖๘๗] กตํ มญฺจปีฐนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อญฺเญน ปน ภณฺฑเกน สทฺธึ พนฺธิตฺวา มญฺจปีเฐ ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปรีติ มญฺจปีฐสฺส อุปริ ฯ มญฺจํ วา ปีฐํ วาติ ปทํ อุกฺขิปิตฺวาติ ปเท กมฺมํ โหตีติ ปเท กตฺตา ฯ อุกฺขิปิตฺวาติ ปทํ ฐปิตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ จีวรวํสาทีสูติ ปทํ ฐปิตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อฏฺฏกจฺฉนฺเนนาติ อฏฺฏกสทิสาการเรน ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ มญฺจปีเฐ ฯ อํสกูเฏติ ปทํ ลคฺคิตาติ ปเท อาธาโร ฯ

ภณฺฑเกน สทฺธึ พนฺธิตฺวา[๑] วา ฉตฺเต โยโกจิ ภตฺตปูโรปิ

๑. อิโต ปรํ ฐปิเตติ ปเทน ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๑๙.๒๐ ส.๓๓๘.๓๓๙]

ตุจฺฉปตฺโตปิ ฉเปตุํ วฏฺฏติ อญฺญํ กตฺวา ฉปีเต วา ฉตฺเต โยโกจิ ฉเปตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ฉปีเตติ ปทํ ฉตฺเตติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

ปตฺตหตฺเถนาติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อปาปุริตุํ อวาปุริตุนฺติ จ เทฺว ปาฐา ฯ

[๖๘๘] อลาพุกฏาหํ ลาพุกฏาหนฺติ จ เทฺว ปาฐา ฯ ฆฏีติ ฆโฏเยว ฯ สพฺพ... เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

ฉฑฺเฑตฺวาติ ปาโฐ น ยุชฺชติ ฉฑฺเฑตฺวาติ ปน ยุชฺชติ เตน วุตฺตํ ฏีกายํ ฉฑฺเฑตฺวาติ ฯ อปวิฏฺฐามิสานีติ ฉฑฺเฑตพฺพามิสานิ ฯ เอเตสูติ จลกอฏฺฐิกอุจฺฉิฏฺโฐทเกสุ ฯ อากิริตฺวาติ ปกฺขิปิตฺวา ฯ เอตฺถาติ สุทฺธปตฺเต ฯ อุทกคณฺฑสนฺติ คณฺเฑ ฐปนอุทกํ มุเขน ธารณอุทกํ ฯ เอกอุทกคณฺฑสคฺคหณมตฺเตน โส ปตฺโต อุจฺฉิฏฺโฐ น โหตีติ โจทนํ สนฺธายาห เอตฺตาวตา-ปีติอาทึ ฯ อปิสทฺโท อามิเสน อุจฺฉิฏฺฐปตฺตํ อเปกฺขติ ฯ โสติ โส ปตฺโต ฯ ตตฺถาติ ปตฺเต วิชฺชมานํ ฯ ตนฺติ อฏฺฐิจลกํ ฯ ปฏิขาทิตุกาโมติ ปุน ขาทิตุกาโม ฯ

[๖๘๙] กิณฺเณนาติ สุราพีเชน ฯ กิณฺณํ ตุ มทิราพีเชติ หิ อภิธานปฺปทีปิกา ฯ

๑. พนฺธิตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๑..๒๓ ส.๓๓๙..๓๔๑]

ตตฺถาติ ตสฺสํ นิสฺเสณิยํ อตฺถริตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ นิสฺเสณิยา อุปริ อตฺถริตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ อตฺถริตพฺพนฺติ ปทํ อญฺญตรมฺปีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ กฐิเนน จีวรสฺส พนฺธนา รชฺชุ กฐินรชฺชุ ฯ ยสฺสาติ[๑] รชฺชุยา พนฺธนฺตีติ ปเท กรณํ ฯ กฐินนฺติ ปทํ นปฺปโหตีติ ปเท กมฺมํ ฯ

ตตฺถ รสฺสสฺสาติปิ ปาโฐ[๒] โส น ยุชฺชติ ตสฺส รสฺสสฺสาติ ปน ยุชฺชติ ฯ

จีวรนฺติ ปทํ นปฺปโหตีติ ปเท กตฺตา ฯ อนฺโตเยวาติ จีวรํ ทณฺฑกสฺส อนฺโต โหติ ฯ ทณฺฑเก น ปาปุณาตีติ ปทํ อนฺโตเยว โหตีติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ ทณฺฑเกติ ปทํ น ปาปุณาตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺสาติ ทีฆกฐินสฺส ฯ ตตฺถาติ นิสฺเสณิยา ฯ ปมาณสฺส สญฺญา ปมาณสญฺญา ฯ กริยติ เอเตนาติ กรณํ ฯ ปมาณสญฺญาย กรณํ ปมาณสญฺญากรณํ ฯ กาฬสุตฺเตน วิยาติ กาฬสุตฺเตน สญฺญากรณํ วิย ฯ

เตนาติ อนฺโต ปวิสิเตน เวฬุรุกฺขทณฺฑเกน ฯ

[๖๔๐] ปาเทสูติ ปทํ พทฺธาติ ปเท อาธาโร ฯ มชฺเฌ-ทณฺฑเกติ ทณฺฑกสฺส มชฺเฌ ฯ ตนฺติ อุทกํ ฯ ยํ ปริสฺสาวนํ

๑. ยายาติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต กรณวจนตฺตา ฯ ๒. อยเมว วณฺณนา-ปาโฐ ฯ อยเมว ยุชฺชตีติ เม มติ ฯ

[ปา.๒๔..๒๙ ส.๓๔๑.๓๔๒]

อุทเก คณฺหนฺติ ตํ ปริสฺสาวนํ โอตฺถริกํ นาม ฯ ตํ หิ เตสุ พนฺธิตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปฏฺนฺติ[๑] ปริสฺสาวนํ พนฺธิตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ เตสูติ ขานุเกสุ ฯ

[๖๙๑] อภิสนฺโน เสมฺหาทินา นิจิโต กาโย เยสํ เต อภิสนฺนกายา ฯ

ยตฺถาติ ถมฺเภ ฯ ตตฺถาติ ทฺวารพาหายํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺส อคฺคฬปาสสฺส มชฺเฌ ฯ อุปรีติ อคฺคฬปาสสฺส อุปริ ฯ ธูมํ เนตีติ ธูมเนตฺตํ ฯ

อาธิยติ เอตฺถาติ อาธานํ อุทกสฺส อาธานํ อุทกาธานํ[๒] ฯ อุทกสฺส ฐปนตฺถาย ปริจฺฉินฺทิตฺวา กตํ ฐานํ อุทกฏฺฐานํ[๓] มชฺเฌโลปสมาโส ฯ ตตฺถาติ อุทกฏฺฐาเน ฯ

[๖๙๒] ติสฺโส...ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ปฏิจฺฉาเทตีติ ปฏิจฺฉาทิ ชนฺตาฆรํเอว ปฏิจฺฉาทิ ชนฺตาฆรปฺปฏิจฺฉาทิ ฯ อุทกํเอว ปฏิจฺฉาทิ อุทกปฺปฏิจฺฉาทิ ฯ ปริกมฺมนฺติ อุปชฺฌายาทีนํ กตฺตพฺพํ หตฺถปริกมฺมาทิกํ ปริกมฺมํ ฯ อภิวาทนาทีสูติ อภิวาทนาทิวิสเยสุ ฯ วตฺถํ เอว ปฏิจฺฉาทิ วตฺถปฺปฏิจฺฉาทิ ฯ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ วตฺถนฺติ ปทเมว ทิสฺสติ อิทเมว วา ภเวยฺย ตนฺติ ปทํ วา ฯ ๒. อุทกนิธานนฺติ ปาลิ ฯ ๓. อุทกฏฺฐปนฏฺฐานนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๙..๓๕ ส.๓๔๓]

สมงฺคลปฺปสาทนิยา นาม ขุทฺทกสิกฺขาฏีกาย ปน ปฏิจฺฉาเทนฺติ เอตายาติ ปฏิจฺฉาทิ วตฺถสฺส ปฏิจฺฉาทิ วตฺถปฺปฏิจฺฉาทีติ วุตฺตํ ฯ

[๖๙๓] ปณฺณิกานํ วิยาติ ธนวิกฺกีณฏฺฐานํ ตุลํ วิย ฯ อุทฺธํ วาหติ อาโรปิยตีติ อุพฺพาหนกา อุทกสฺส อุพฺพาหนกา อุทกอุพฺพาหนกา อุทกอุพฺพาหนกา ตุลา อุทก...ตุลา ฯ อุทกนฺติปิ อตฺถิ ฯ โยเชตฺวา คเหตฺวาติ ปททฺวยํ อากฑฺเฒน อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

ยาติ คจฺฉตีติ ยนฺตํ อากฑฺฒนํ ยนฺตํ อากฑฺฒนยนฺตํ ฯ

อเรสุ หฏา พนฺธิตา อรหฏา อรหฏา ฆฏิโย ยสฺมึ ตํ อรหฏฆฏิ อรหฏฆฏิ จ ตํ ยนฺตญฺจาติ อรหฏฆฏิยนฺตํ อเร อเร ฆฏิกานิ พนฺธิตฺวา เอเกน ทฺวีหิ วา ปริพฺภมิยมานํ วณฺณ-สกฺขานยนฺตํ ฯ

อรหตฺถฆฏิยนฺตนฺติปิ ปาโฐ อรสงฺขาเตสุ หตฺเถสุ ฆฏิโย พนฺธิตฺวา ปริพฺภมิยมานยนฺตนฺติ อตฺโถ ฯ

[๖๙๔] อุทกํ ปุญฺฉติ เอตายาติ อุทกปฺปุญฺฉนี ฯ อุทกปฺ-ปุญฺฉนี อุทกปฺปุญฺจีนิติ จ เทฺว ปาฐา ฯ ตสฺสาติ อุทกปฺ-ปุญฺฉนิยา ฯ ปจฺจุทฺธริตุนฺติ ปุญฺฉิตุํ ฯ

อายคติ อาคจฺฉติ เอเตนาติ อายคติกํ อุทกสฺส อายคติกํ

[ปา.๓๖..๓๘ สี.๓๔๓.๓๔๔]

อุทกายคติกํ[1] ฯ

ทฺวินฺนํ ปกฺขานํ อปตนตฺถํ พนฺธนโต ปาโส วิยาติ ปกฺข-ปาโส อา สมนฺตา วิทฺโธ ฉปิโต ปกฺขปาโส ยสฺมึ ชนฺตาฆเร ตํ อาวิทฺธปกฺขปาสกํ ฯ ฉเปตฺวาติ ปทํ กต อิติ ปเท ปุพฺพ-กาลกิริยา ฯ กูเฏ อุปริ ฉทนํ กูฏจฺฉทนํ กตํ กูฏจฺฉทนํ ยสฺส ตํ กตกูฏจฺฉทนํ ฯ เอตนฺติ นิลฺเลขํ ชนฺตาฆรนฺติ วจนํ ฯ

มาเสติ ปทํ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ

[๖๙๕] อาสิตฺตกุปธาเน ภุญฺชนฺตีติ ปาลิ ตมฺพโลเหน วา รชเตน วา กตาย อาสิตฺตกุปธานสงฺขาตาย เปลาย ปตฺตํ ฉเปตฺวา ภุญฺชนฺตีติ อตฺโถ ฯ น ภิกฺขเว อาสิตฺตกุปธาเน ภุญฺชิตพฺพนฺติ ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ทารุมยาปิ เปลา น วฏฺฏติ ฯ

ทณฺเฑน กโต อาธาโก ทณฺฑาธาโก ฯ ยฏฺฐิยา กโต อาธาโก ยฏฺฐิอาธาโก ฯ ปณฺเณน กโต อาธาโก ปตฺตา-ธาโก ฯ ปจฺฉิ เอว ปจฺฉิกา ฯ ปิฏฺฐนฺติ ภาชนสงฺขาตํ ปิฏฺฐกํ ฯ ยฏฺฐิอาธาโก จ ปณฺณาธาโก[2] จ ปจฺฉิกา จ ปิฏฺฐญฺจ ยฏฺฐิ-อาธารก...ปิฏฺฐานิ ฯ อาธารสงฺเขปคมนโต หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ

๑. อิทํ ปทํ ปาลิยมฺปิ วณฺณนายมฺปิ น ทิสฺสติ อุทกมาติกนฺติ ปาลิปทญฺเจว อุทกสฺส อาคมนมาติกนฺติ วณฺณนาวจนญฺจ เอตฺถนฺตเร ทิสฺสนฺติ ฯ ๒. ปตฺตา... ฯ

[ปา.๓๘.๓๙ ส.๓๔๔]

อาธาร...โตติ อาธารสฺส ปาปุณโต ปฏฺฐาย ฯ ฉิทฺทํ อาวิทฺธมฺปิ อาทิวตฺถุ วฏฺฏติ ฯ อวิทฺธมฺปีติปิ ปาโจ ฯ

[๖๙๖] เอกภาชเนติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ภุญฺชิตุนฺติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ภุญฺชนนฺติ อตฺโถ ภาเว ตุํ ฯ อิตรสฺสาปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ ปุริโม เอโก ภิกฺขุ คเหตุํ วฏฺฏติ อถโข อิตโรปิ คเหตุํ วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ

[๖๙๗] สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส วฏฺฏติเยวาติ สมฺพนฺโธ ฯ อนฺโตสีมาย วาติ ปทํ นิกฺกุชฺชิตุนฺติ ปเท อาธาโร ฯ นิสฺสีมนฺติ พหิสีมํ ฯ อญฺเญสฺปิ วิหาเรสูติ ปิสทฺเทน น เกวลํ ตสฺมึ วิหาเร ตสฺส เคเห โกจิ เทยฺยธมฺโม น คเหตพฺโพ อถโข อสุกสฺส เคเห ภิกฺขํ มา คณฺหิตฺถาติ วจนนฺติ ญาเปติ ฯ หตฺถปาสํ วิชหาเปตฺวาติ อุปาสกํ ภิกฺขูนํ หตฺถปาสํ อาปตฺติโต มุจฺจนตฺถาย วิชหาเปตฺวา ฯ

[๖๙๘] สํหรนฺตูติ ปทํ ทุสฺสานีติ ปทํ อเปกฺขิตฺวา กมฺม-วาจกนฺติ อาห สํหรนฺตูติ[๑] สํหริยนฺตูติ ฯ ภควโต เจลสนฺถรสฺส อนกฺกมเน การณํ ญาเปนฺโต อาห โสติอาทึ ฯ โสติ โพธิ-ราชกุมาโร สนฺถรีติ ปเท กตฺตา ฯ อภพฺโพ เจสาติ เอโส กุมาโร ปุตฺตลาภาย อนนุรูโป ฯ สิกฺขาปทปฺปญฺญาปเน การณํ

๑. ปาลิยํ ปน สํหรตูติ เอกวจนวเสน ปญฺญายติ ฯ

[ปา.๓๙..๔๙ ส.๓๔๕]

ญาเปนฺโต อาห ยสฺมาติอาทึ ฯ ภิกฺขูปีติ อปิสทฺโท อเปกฺขติ ฯ อชานนฺตาติ เจลสนฺถรเณ การณํ อชานนฺตา ฯ คิหีนนฺติ คิหีหิ ปริภูตาติ ปเท กตฺตา ฯ ภิกฺขูติ ปทํ โมเจตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

อปคโต คพฺโภ เอตายาติ อปคตคพฺภา ฯ มงฺคลตฺถายาติ ปทํ ยาจิยมาเนนาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ยาจิยมาเนน ภิกฺขุนา อกฺกมิตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

[๖๙๙] พาหุลิกานุโยคตฺตาติ พาหุลิเกน ภิกฺขุนา อนุยุญฺชิตพฺพตฺตา ฯ พหุเล ปจฺจเย นิยุตฺโต พาหุลิโก[๑] ฯ อนุยุญฺชิตพฺพนฺติ อนุโยคํ ฯ พาหุลิเกน อนุโยคํ พาหุลิกานุโยคํ ตสฺส ภาโว พาหุลิ...คตฺตํ ฯ

เวฬุทนฺตวิลีเวหีติ เวฬุวิลีวทนฺตวิลีเวหิ ฯ จมฺมวิกตีหิ วาติ จมฺมเภเทหิ วา กตํ โหตุ ฯ

ทนฺตมยวิสาณมยํ ทณฺฑํ ยสฺสา สา ทนฺต...ทณฺฑกา ฯ เกตกสฺสา ปาโรโห เกตกปาโรโห ฯ กณฺฑพสฺส ปณฺณํ กณฺฑพปณฺณํ[๒] ฯ เกตกปาโรโห จ กณฺฑพปณฺณญฺจ เก...ปณฺณํ ตํ อาทิ ยสฺส โส เกต...ปณฺณาทิ เกตก...ทินา กตา เกต...ทิมยา ฯ อปิสทฺโท วาเกน กตวีชนึ อเปกฺขติ ฯ

[๗๐๐] คิลานสฺส ฉตฺตนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ กาเย

๑. ยตฺถ กตฺถจิ พาหุลฺลิโกติปิ ทิสฺสติ ฯ ๒. กณฺฑล... อิติ วณฺณนาปาโช ฯ

[ปา.๔๙..๕๓ สี.๓๔๕.๓๔๖]

อุปฺปนฺโน ทาโห กายทาโห ฯ จิตฺตสฺส โกโป จิตฺตโกโป ฯ วินา ฉตฺเตนาติ ฉตฺตํ วินา ฯ อตฺตคุตฺตตฺถํปีติ ปิสทฺโท จีวรคุตฺตํ อเปกฺขติ ฯ เอกปณฺเณน กตํ ฉตฺตํ เอกปณฺณจฺฉตฺตํ ฯ

[๗๐๑] ทณฺฑสมฺมตินฺติ เอตฺถ ปเท วินิจฺฉโย ฯ ตโตติ จตุหตฺถโต ฯ อูนาติริตฺโตติ อูโน เจว อธิโก จ ฯ วินาปิ สมฺมติยาติ สมฺมตึ วินาปิ ฯ คิลานสฺสาปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถ ฯ

โรมฏฺฐกสฺสาติ เอตฺถ วินิจฺฉโย ฯ ปรคลนฺติ อนฺโตคลํ ฯ

นนุ จ นขาทีหิ นขจฺเฉทเน อาปตฺติ นตฺถิ กิมตฺถํ นขจฺเฉทนํ อนุญฺญาตนฺติ อาห นขาทีหิอาทึ ฯ อนุรกฺขนตฺถนฺติ ทุกฺขเวทนาย อนุปฺปาทวเสน สรีรสฺส รกฺขนตฺถํ ฯ นขํ ฉินฺทตีติ นขจฺเฉทนํ[1] ฯ

[๗๐๒] คณฺโฑ จ วโณ จ รุจิ จ คณฺฑวณรุจิโย ตา อาทโย เยสํ เต คณฺฑวณรุจิอาทโย คณฺฑ...อาทโย จ เต อาพาธา จ[2] คณฺฑ...พาธา เต เอว ปจฺจยา คณฺฑ...ปจฺจยา ฯ

คณฺโฑ จ วโณ จ รุจิ จ สีสโรโค จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ

น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยํ โลมํ

๑. กรณสาธนํ กาตพฺพํ ฯ ๒. อีทิเส ฐาเน อิติสทฺโท ปกฺขิตฺตปุพฺโพ ฯ

[ปา.๕๓..๖๒ ส.๓๔๖.๓๔๗]

วิภชฺฌํ วิรูปํ ชิตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺเทน[๑] น เกวลํ คหณํ
วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ

กํสํ ปตฺถรนฺติ วิกฺกีณนฺตีติ กํสปตฺถริกา ฯ

[๗๐๓] น ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ วิหารโต
นิกฺขมนฺเตน พนฺธิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตีติ อิติ มนสิกตฺวา
คามํ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ

พหุ รชฺชุ ยสฺมึ ตํ พหุรชฺชุกํ ฯ มุรชฺชวฏฺฏสณฺฐานนฺติ ปทํ
เวเฐตฺวาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ มุรชฺชสฺส วฏฺฏิยา[๒] สทิสนฺติ
อตฺโถ ฯ อีทิสํ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ
ปฏฺฏิ ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สูกรานํ อนฺตํ
สูกรนฺตํ ฯ ปกติวีตา วาติ ปกติยา วายิตา ฯ มจฺฉกณฺฏก-
วายิตา วาติ มจฺฉานํ กณฺฏกาเรน สทิสา วายิตา ฯ
กุญฺชรจฺฉิกาทิเภทา หตฺถิสทิสาทิเภทา ฯ อาทิสทฺเทน กกฺกฏจฺฉิอาทึ
สงฺคยฺหติ ฯ ทสาสุเยวาติ เอวสทฺเทน น กายพนฺธเน อนุญฺ-
ญาตนฺติ ญาเปติ ฯ ปามงฺคทสา เอตฺถ มุรชฺชมทฺทวิณสงฺขาตาสุ
ทสาสุ จตุนฺนํ ทสานํ อุปริ อธิกา น วฏฺฏติ ฯ เอตฺถาติ ปทํ
นิทฺธารณํ ฯ มุขวฏฺฏิสิพฺพนนฺติ มุขสฺส วฏฺฏิยํ สิพฺพนํ ฯ หิสทฺโท
ทฬฺหีกรณํ ฯ

๑. อยํ อปิสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ๒. วฏฺฏิยา (?) ฯ

[ปา.๖๓.๖๔ ส.๓๔๘]

[๗๐๔] โจฬกอิตฺถีนนฺติ โจฬนามรฏฺเฐ วสนฺตีนํ อิตฺถีนํ ฯ มจฺฉวาฬกนฺติ มจฺฉสฺส วาฬสทิสํ ฯ

สพฺพนฺติ นิวาสนํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ยญฺจ นิวาสนํ อิธ ขุทฺทกกฺขนฺธเก ภควตา ปฏิกฺขิตฺตํ ยญฺจ นิวาสนํ เสขิยวณฺณนาย อาจริเยน ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ปริมณฺฑลํ นิวาเสตพฺพนฺติปิ อตฺถิ ฯ ตนฺติ ปริมณฺฑลปฺปารุปนํ ฯ ตตฺถาติ คิหิปิปารุตปริมณฺฑลปฺปารุเตสุ นิทฺธารณํ ฯ ยงฺกิญฺจิ อญฺญถา ปารุตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

เสตปฏปฺปารุตฺตนฺติ เสตวตฺถปฺปารุตํ นิคฺคณฺจสฺส ปารุปนํ ฯ ปริพฺพาชกานํ ปารุตํ ปริพฺพาชกปฺปารุตํ ฯ เอกํ สาฏกํ เยสํ เต เอกสาฏกา เอกสาฏกานํ ปารุตํ เอก...รุตํ ฯ โสณฺฑานํ ปารุตํ โสณฺฑปฺปารุตํ ฯ อนฺเตปุริกานํ อิตฺถีนํ ปารุตํ อนฺเตปุริกปฺปารุตํ ฯ มหาเชฏฺฐกปฺปารุตนฺติ ฆเร วสนฺตานํ คหปตีนํ ปารุตํ ฯ กุฏิปฺปเวสกปฺปารุตนฺติ เขตฺตกุฏึ ปวิสนฺตานํ กสกานํ ปารุตํ ฯ พฺราหฺมณานํ ปารุตํ พฺราหฺมณปฺปารุตํ ฯ ปาลิการกปฺปารุตนฺติ ปาลิการกภิกฺขุสฺส ปารุตํ ฯ

เอวมาทีติ ปทํ ปารุตนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอตนฺติ ปารุตํ ฯ ตสฺมาติ ปทํ อปฺปารุปิตฺวาติ ปเท เหตุ ฯ เสตปฏํ เยสํ เต เสตปฏา ฯ

[ปา.๖๖.๖๗ ส.๓๔๙.๓๕๐]

อฑฺฒผาลิกนิคฺคณฺฐาติ๑ วตฺถสฺส อุปริ ปฏิจฺฉาทิอปฺปารุต-นิคฺคณฺฐาติ อตฺถํ เกจิ วทนฺติ ฯ อถวา อฑฺฒวตฺถํ ผาเลตฺวา ปารุปนฺตีติ อฑฺฒผาลิกา ฯ

ตสฺเสวาติ ทีฆสาฎกสฺส ฯ ตสฺเสวาติ สาฎกสฺส ฯ ปาลิ-การโกติ สงฺฆสฺส ยถาวุฑฺฒปนฺตึ การโก ฯ จสทฺโท เอเต จ ปารุปนโทเส อญฺเญ จ เอวรูเป ปารุปนโทเสติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๗๐๕] จกฺขูนํ หิตํ จกฺขุสฺสํ จกฺขาทิโต โสฺสติ สุตฺเตน สฺสปฺปจฺจโย ฯ น จกฺขุสฺสํ อจกฺขุสฺสํ ฯ อฏฺฐงฺคุลานิ ปรมานิ ยสฺส ตํ อฏฺฐงฺคุลปรมํ ฯ ปาลิยํ อติมนฺทาหกนฺติ อติรสฺสํ ฯ

[๗๐๖] ปริตฺตาณนฺติ รกฺขนํ ฯ เอตฺถ ปนาติ ปริตฺตนฺติ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตถาติ อคฺคิทานาทินา ฯ กปฺปิเยเนวาติ สตฺตรหิเตน ฯ

[๗๐๗] กลฺยาณํ วากฺกรณํ เอเตสนฺติ กลฺยาณวากฺกรณา ฯ เอตฺถาติ ปทํ นิรุตฺติ นามาติ ปเท อาธาโร ฯ มคเธ ปวตฺโต มาคธิโก ฯ

[๗๐๘] โลกายตํ นาม ติตฺถิยสตฺถนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ โลเกน อายตํ ปฏิพทฺธํ โลกายตํ ฯ สพฺพํ วตฺถุํ ชเนน อุจฺฉิฏฺฐํ ปริจฺจตฺตํ สพฺพํ วตฺถุํ อนุจฺฉิฏฺฐํ อิมินา จ การเณน เสโต กาโก อิมินา

๑. อฑฺฒปาลิกา นิคฺคณฺฐาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๖๗..๗๑ ส.๓๕๐..๓๕๒]

จ การเณน กาโพ พโก น เอวมาทีติ ปทํ ติตฺถิยสตฺถนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๗๐๙] กต ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ธนิยสฺเสวาติ ธนิยสฺส อิว ฯ ธนิยสฺสาติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ป่า.๗๘ ส.๓๕๒]

เสนาสนกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๗๑๐] เสนาสนกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ วิหรนฺติ เอตฺถาติ วิหาโร ฯ อฑฺเฒน ยุชฺชนํ ฉทนํ เอตสฺสาติ อฑฺฒโยโค เอกปสฺเส ฉทนเคหํ ฯ สุขํ อาหรตีติ หมฺมิยํ หร หรเณ หทยาทโยติ สุตฺเตน ยปฺปจฺจโย ยมฺหิ มิอาคโม ฯ ปสีทนฺติ เอตฺถาติ ปาสาโท ฯ กูเฏน ยุตฺโต อคาโร กูฏาคาโร ปติฏฺฐิโต กูฏาคาโร ยสฺมึ โส ปติฏฺฐิตกูฏาคาโร ฯ อิฏฺฐกคุหา จ สิลาคุหา จ ทารุคุหา จ ปํสุคุหา จ อิฏฺฐ...คุหาโย ฯ อาคโต จ อนาคโต จ อาคตานาคโต ฯ จตูทฺทิเส วสนฺโต จาตุทฺทิโส ฯ อาคตานาคโต จ โส จาตุทฺทิโส จาติ อาคตา...ทฺทิโส[๑] ฯ

[๗๑๑] อนุโมทนคาถาสุ วินิจฺฉโย ฯ สิสิ ฯ เป ฯ เอตฺถ ปเท วุจฺจตีติ ปเท อาธาโร ฯ สมฺผุสิตกวาโตติ สมฺผุสิตเกน สีเตน อุทกพินฺทุนา สมฺมิสฺสวาโตติ อตฺโถ ฯ เอตานีติ สีตํ อุณฺหํ วาฬมิคานิ จ สิริสเป จ มกเส สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโยติ ปทานิ ฯ ปฏิหนฺตีติ ปทํ เอกวจนํ ฯ วิหาเรนาติ ปทํ ปฏิหญฺญตีติ ปเท กตฺตา ฯ ปเทนปิ ปรปเทนปีติ เอตฺถ อปิสทฺททฺวยํ อญฺญาเปกฺขํ ฯ สุขตฺถญฺจาติ ปทํ ทานนฺติ ปเท

๑. อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺสาติ ปาลิ อนุปทํ กตฺวา มุทฺทิตา ฯ

สมฺปทานํ ฯ กตมํ สุขตฺตนฺติ กตมํ สุขตฺถํ วิหารทานํ ฯ ฌายิตุํ
วิปสฺสิตุํ จาติ ปททฺวยํ สุขนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ตทตฺถนฺติ
ตํ สุขตฺถํ ฯ ฌายิตุํ วิปสฺสิตุํ จ ยํ สุขํ อตฺถิ ตํ สุขตฺถํ
วิหารทานนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ฌายิตุํ จ วิปสฺสิตุนฺติ อิทมฺปิ
ปททฺวยํ ปรปเทนปิ โยเชตพฺพํ ฯ ฌายิตุญฺจ วิหารทานนฺติ โยชนา-
การทสฺสนํ ฯ อิธ วิหาเร ภิกฺขู ฌายิสฺสนฺติ วิปสฺสิสฺสนฺติ อิติ
มนสิกตฺวา ททโต ชนสฺส วิหารทานํ ฯ สงฺฆสฺสาติ ปทํ ทานนฺติ
ปเท สมฺปทานํ ฯ วุตฺตเณฺหตนฺติ หิ สจฺจํ โส จ สพฺพ ฯ เป ฯ
อุปสฺสยนฺติ เอตํ วจนํ ภควตา สํยุตฺตนิกายสคาถวคฺเค วุตฺตํ ฯ
ยสฺมา จ อคฺคํ วณฺณิตนฺติ ยสฺมา จ วิหารทานํ อคฺคํ พุทฺเธน
วณฺณิตํ ตสฺมา หิ ตสฺมา เอว ปณฺฑิโต โปโส อิติ คาถา
พนฺธิตพฺพา ฯ ปริ ฯ เป ฯ เวธพหุสฺสุเต จาติ ปริยตฺติวเสน
พหุสฺสุเต จ ปฏิเวธวเสน พหุสฺสุเต จ ฯ ยํ เตสํ อนุจฺฉวิยนฺติ[๑]
เตสํ พหุสฺสุตานํ อนุจฺฉวิยํ ยํ อนฺนญฺจ ฯ ตนฺติ อนฺนาทิกํ ฯ
ตญฺจ โข วิปฺปสนฺเนน เจตสาติ ตญฺจ อนฺนาทิกํ วิ... ...ตสา
ทเทยฺย ฯ น จิตฺตปฺปสาทํ วิราเธตฺวาติ ปทํ วิปฺปสนฺเนน เจตสาติ
ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ จิตฺตปฺปสาทํ น วิราเธตฺวา ทเทยฺยาติ
สมฺพนฺโธ ฯ เอวํ วิปฺปสนฺนจิตฺตสฺส หีติ หิ สจฺจํ เอวํ

๑. อนุจฺฉวิกนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๘๘ ส.๓๕๓.๓๕๔]

วิปฺปสนฺนจิตฺตสฺส ตสฺส ชนสฺส เต พหุสฺสุตา ธมฺมํ เทเสนฺติ ฯ วิปฺปสนฺนํ จิตฺตํ ยสฺส โส วิปฺปสนฺนจิตฺโต ฯ

[๗๑๒] อาวิญฺจนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺจินจฺฉิทฺทนฺติ เทฺว ปาฐา[1] ฯ เอตฺถาติ ปทํ รชฺชุ นามาติ ปเท อาธาโร ฯ กาจีติ กาจิ รชฺชุ ฯ

ยนฺตกํ สูจิกนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตํ ตํ ยนฺตกํ กาตุํ วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ ยนฺตกสฺส ฯ

เวทิเยน สทิสํ วาตปานํ เวทิยวาตปานํ[2] ชาเลน พทฺธํ วาตปานํ ชาลวาตปานํ ฯ สลาเกน ถมฺเภน กตํ วาตปานํ สลากวาตปานํ ฯ จกฺกสิกนฺติ เอตฺถ ปเท อิติ อตฺโถ ฯ

ปุญฺฉติ อเนนาติ ปุญฺฉนํ ปาทสฺส ปุญฺฉนํ ปาทปฺปุญฺฉนํ ปาทปฺปุญฺฉนํ วิยาติ ปาทปฺปุญฺฉนํ โจฬกญฺจ ตํ ปาทปฺปุญฺฉนญฺจาติ โจฬกปาทปฺปุญฺฉนํ ฯ

ภิสีติ[3] เอตฺถ ภิสีสทฺทโต ทุติเยกวจนํ กตฺวา ยทนุปฺปนฺนา นิปาตนา สิชฺฌนฺตีติ สุตฺเตน โลปํ กตฺวา ภิสีติ รูปสิทฺธิ เวทิตพฺพา ฯ

[๗๑๓] เวตฺเตหิ กตํ มญฺจํ เวตฺตมญฺจํ[4] ฯ วีตนฺติ วายิกตํ ฯ

๑. อาวิญฺฉน... ๒. เวทิกา... อิติ ปาลิ ฯ ๓. ทิสฺสมานปาลิวณฺณนายํ ...ภิสิกํ ภิสึ อิติ อาคตํ ภิสีติ ปน ปมาทลิขิตปาโฐ ภเวยฺย ฯ ๔. เวฏฺฐ... อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๘๙.๙๐ ส.๓๕๔]

วจนโตติ ปทํ วฏฺฏติ เวทิตพฺโพติ ปททฺวเย เหตุ ฯ เอตฺถาติ ปีฐาธิกาเร ฯ เอตฺถาติ ปทํ องฺคุลนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

[๓๑๔] เอเตหีติ รุกฺขวลฺลิติณฺตูเลหิ ฯ มูญฺจิตฺวาติ วชฺเชตฺวา อญฺโญติ ปเท วิเสสนํ ฯ พิมฺโพหเนติ พิมฺโพหนกรเณ ฯ เอตนฺติ ตูลํ ฯ เกวลญฺจ ตูลเมว วฏฺฏติ โลมํปิ วฏฺฏติ พิมฺโพหเนติ สมฺพนฺโธ ฯ ปุปฺผํ น วฏฺฏติ พิมฺโพหเน ฯ ภิสีนนฺติ ปทํ อนุญฺญาตนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ

อุปฑฺฒกาเยน ปมาณํ เยสํ ตานิ อุปฑฺฒกายปฺปมาณานิ ฯ เยสูติ พิมฺโพหเนสุ อุปทหนฺตีติ ปเท อาธาโร ฯ สีสนฺติ ปทํ อุปทหนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ยสฺสาติ พิมฺโพหนสฺส วิตฺถารโตติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ วิตฺถารโตติ ปทํ ตีสุ กณฺเณสูติ ปเท อปาทานํ ฯ ตีสุ กณฺเณสูติ นิทฺธารณํ ฯ กณฺณานนฺติ ปทํ อนฺตรนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ อนฺตรนฺติ ปทํ โหตีติ ปเท กตฺตา มินิยมานนฺติ ปเท อนฺตรนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ มุฏฺฐินา สหิตํ รตนํ มุฏฺฐิรตนํ ฯ อิโตติ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉทโต ฯ เตหีติ กปฺปิยตูเลหิ กตํ ฯ วินยธรอุปติสฺสตฺเถโรติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กโรนฺตสฺส พิมฺโพหนํ ปมาณเมว ปมาณยุตฺตเม วฏฺฏติ ฯ

[๓๑๕] ปญฺจหิ อุณฺณาทีหิ ปูริตภิสิโย ปญฺภิสิโย ฯ เอวํ

[ปา.๙๑..๙๔ ส.๓๕๕..๓๕๖]

ปน วิคฺคเห กเต ปญฺจสทฺโท ตูลสทฺทสฺส วิเสสนํ ฯ กสฺมา
ภิสีนํ คณนา น วุตฺตาติ มนสิกตฺวา อาห ตูลคณนาย
หีติอาทึ ฯ เอตาสํ ภิสีนํ คณนาว สงฺขา อว ภควตา
วุตฺตา ฯ ตตฺถาติ อุณฺณาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ กปฺปิยากปฺปิยมํสชาติ
...มํสปฺปกติ เอเตสนฺติ กปฺปิยากปฺปิยมํสชาติโย ฯ อิธาติ
ภิสีอธิกาเร ฯ ฉนฺนํ จีวรานํ ฉนฺนํ อนุโลมจีวรานนฺติ

โขมโกเสยฺยกปฺปาส [๑]- สาณภงฺคานิ กมฺพลํ
กปฺปิยานิ ฉเฬตานิ สานุโลมานิ ชาติโต
ทุกุลํ เจว ปตฺตุณฺณํ ปฏํ โสมารจีนชํ
อิทฺธิชํ เทวทินฺนญฺจ ตสฺส ตสฺสานุโลมิกนฺติ

ขุทฺทกสิกฺขา ฯ อญฺญตเรน จีวเรน ฯ ภิสีฉวีติ เอตฺถ ทุติยา-
โลโป ฯ ภิสีนํ ฉวิ ภิสีฉวิ ฯ ตนฺติ ปกฺขิอาทีนํ โลมํ ฯ จตุกฺกุณํ
วาติ จตุปฺปฏลํ ฯ โจฬภิสีอาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ สตฺถริตฺวา[๒]
วาติ เอตฺถ วาสทฺโท สตฺถริตฺวา วา อนฺโต ปกฺขิปิตฺวา วาติ
โยเชตพฺโพ ฯ สนฺถริตฺวา สนฺถริตฺวาติ จ เทฺว ปาโฐ ทิสฺสนฺติ ฯ
อนฺโต ปกฺขิปิตฺวา กตา ภิสี โจฬภิสีติ เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. เภสชฺชกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนายํ ๒๙๗ องฺเก ๕๔๗ ปพฺเพ โขมํ โกเสยฺยํ กปฺปาส อิติ ลิขิเตน น สเมติ ฯ ๒. สํหริตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๙๔ ส.๓๕๖.๓๕๗]

อญฺญตฺร สุทฺธตมาลปตฺตาติ สุทฺธตมาลปตฺตํ ฐเปตฺวา ฯ

มญฺเจ อตฺถริตพฺพา ภิสี มญฺจภิสี ฯ ปีเฐ อตฺถริตพฺพา ภิสี ปีฐภิสี ฯ ภูมิยํ อตฺถรณา ภิสี ภูมตฺถรณภิสี[๑] ฯ จงฺกมเน อตฺถริตพฺพา ภิสี จงฺกมนภิสี ฯ ปาทปฺปุญฺฉนา ภิสี ปาทปฺปุญฺฉนภิสี ฯ

เอตาสนฺติ ภิสีนํ ฯ เอเตนาติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตวจเนน สิทฺธนฺติ ปเท กรณํ ฯ อิตีติ อิทํ วจนํ สิทฺธํ โหติ ฯ

อิติปิ อตฺโถ ฯ ภิตฺติกมฺมนฺติ เลปนกรณํ ฯ ปญฺจงฺคุลิภิตฺตินฺติ ปญฺจงฺคุลีหิ เลปนํ ฯ

ปีฏฺฐขลินฺติ ปีฏฺฐกญฺชิกํ ฯ

[๗๑๖] น ภิกฺขเว ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ติรจฺฉานรูปํปีติ ปทํ กาตุํ วา กโรหีติ ปททฺวเย กมฺมํ ฯ ภิกฺขุโนติ ปทํ น วฏฺฏตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ กาตุนฺติ กรณํ วตฺตุนฺติ วจนํ ภาเว ตุํ ฯ ทฺวารปาลนฺติ ทฺวารปาลรูปํ ฯ ชาตกํ เอว ปกรณํ ชาตกปฺปกรณํ คนฺโถ ฯ อิธ ปน ชาตกปฺปฏิสํยุตฺตํ อิตฺถีปุริสาทิ ยงฺกิญฺจิ รูปํ ชาตกปฺปกรณนฺติ อธิปฺเปตํ ฯ ชาตกปฺปกรณญฺจ อสทิสทานญฺจ ชาตกปฺปกรณอสทิสทานานิ ตานิ อาทีนิ เยสํ ตานิ ชาตก...ทานาทีนิ ฯ ปสาทํ

๑. ภุมฺมตฺถรณ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๙๔..๙๖ ส.๓๕๗.๓๕๘]

ชเนนฺตีติ ปสาทนียานิ[๑] ฯ ชาต... ...ยานิ วตฺถูนิ นิพฺพิทา-
ปฏิสํยุตฺตานิ วา วตฺถูนิ ฯ

[๗๑๗] ตโย คพฺเภติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ สิวิกาย สทิโส คพฺโภ สิวิกาคพฺโภ ฯ จตฺโร อสฺสา โกณา เอตสฺสาติ จตุรสฺโส จตุรสฺโส คพฺโภ จตุรสฺสคพฺโภ ฯ นาฬิกาย สทิโส คพฺโภ นาฬิกาคพฺโภ ฯ สุขํ อาหรตีติ หมฺมิยํ หมฺมิยํ เอว คพฺโภ หมฺมิยคพฺโภ ฯ มุณฺโฑ ฉทนเมตสฺสาติ มุณฺฑจฺฉทโน ตสฺมึ คพฺโภ มุณฺฑจฺฉทนคพฺโภ ฯ

ตตฺถาติ วิชฺฌนฏฺฐาเน ฯ ภิตฺติปาทนฺติ ปทํ ปติฏฺฐเปตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ปริตฺตาณตฺถํ อนุญฺญาตํ กิฏิกํ ปริตฺตาณกิฏิกํ ฯ

ยนฺติ ยํ ปเทสํ หนนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฆเฏนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตสฺสาติ ปทํ กตปฺปเทสฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอตนฺติ ฆนนฺติ[๒] วจนํ ฯ โส ปเทโส ปฆนนฺติปิ วุจฺจติ ฯ วํสํ ทตฺวาติ ปุริสปฺ-ปมาณปาเท นิขนิตฺวา เตสํ อุปริ ปิฏฺฐิวํสสทิสํ วํสํ ฐเปตฺวา ฯ ตโตติ วํสโต โอสาเรตฺวาติ ปเท อปาทานํ ฯ โอสาเรตฺวาติ ปสาเรตฺวา ฯ

[๗๑๘] อามุตฺตา ปฏิมุตฺตา มณิกุณฺฑลา เยสํ ตานิ อามุตฺต-

๑. ฐานตทฺธิตวเสน วิคฺคโห กาตพฺโพ ฯ ๒. ปลิฆนนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๙๗..๑๐๕ ส.๓๕๘.๓๕๙]

มณิกุณฺฑลา นิโลโป ฯ วยกรณนฺติ วสนสฺส ปริจฺจชฺชนการณํ[๑] ฯ
สห อตฺถิ ธนํ เยสํ เต สธนา ฯ อิตีติ เอวํ ฯ โส เสฏฺฐี
ทตฺวา กตฺวา สาวตฺถึ อคมาสิ ฯ

ปญฺจ...นิเกสูตคิ อทฺธาเนสูติ ปทสฺส วิเสสนํ อทฺธาเนสูติ
ปทํ โยชเนติ ปเท อาธาโร โยชเนติ เอเกกสฺมึ โยชเน
ปติฏฺฐานนฺติ ปเท อาธาโร ฯ กหาปเณติ[๒] ปทํ ปฏิปาเทตฺวาติ
ปเท กมฺมํ ฯ ปฏิปาเทตฺวาติ ปาเปตฺวา สนฺถริตฺวาติ ปเท
ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

ตตฺถาติ เชตวเน ฯ นิธานนฺติ นิหิตธนํ ฯ เอตนฺติ วิตกฺกนํ ฯ
ทฺวารโกฏฺฐกปฺปาสาทนฺติ ทฺวารโกฏฺฐกภูตปฺปาสาทํ ฯ ภูมิยาติ
ปทํ การาเปสีติ ปเท อาธาโร ฯ วิปสฺสิสฺส หีติอาทิ ทฬฺหี-
กรณํ ฯ ภควโตติ ปทํ การาเปสีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ สุวณฺณ-
ยฏฺฐิสนฺถเรน กีณิตฺวา วิหารํ การาเปสิ สุวณฺณผาลสนฺถเรน
กีณิตฺวา วิหารํ การาเปสิ สุวณฺณหตฺถิปทสนฺถเรน กีณิตฺวา
วิหารํ การาเปสิ สุวณฺณิฏฺฐกสนฺถเรเนว กีณิตฺวา วิหารํ
การาเปสิ สุวณฺณกจฺฉปสนฺถเรน กีณิตฺวา วิหารํ การาเปสีติ
สมฺพนฺโธ ฯ อิติ เอวํ อนุปุพฺเพน สมฺปตฺติโย ปริหายนฺติ อิติ

๑. กิมิทํ ฯ ๒. อีทิสํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ กหาปณโกฏิยาติ ปทเมว ทิสฺสติ
วิจาเรตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[ปา.๑๐๘..๑๑๒ ส.๓๕๙.๓๖๐]

ตสฺมา สพฺพสมฺปตฺตีสุ วิรชฺชิตุํ อลเมว ยุตฺตํ วิมุจฺจิตุํ ยุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๗๑๙] ลทฺธํ นวกมฺมํ เยน โส ลทฺธนวกมฺโม ฯ อิทมสฺส จาริตฺตนฺติ อิทํ วตฺตํ อสฺส เถรสฺส ปกติ ฯ อคฺคาสนนฺติ ปฐมาสนํ ฯ อคฺโคทกนฺติ อคฺคโต อาทิมฺหิ อุปนยนํ ทกฺขิโณทกํ ฯ สงฺฆตฺเถรปิณฺฑนฺติ สงฺฆตฺเถรสฺส ทาตพฺพปิณฺฑํ ฯ

[๗๒๐] วุตฺเตน ภิกฺขุนา ปวิสิตพฺพํ ฯ สภาคฏฺฐาเนติ ยุตฺตฏฺฐาเน ฯ โอกาเสติ นิสีทโนกาเส ฯ กเตติ ปทํ วุตฺเตนาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อิตีติ ปทํ วุตฺเตนาติ ปเท อากาโร ฯ วุตฺเตนาติ ชเนน วุตฺเตน ภิกฺขุนา ปวิสิตพฺพํ ฯ ตสฺสาติ ปจฺฉา อาคตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ ตตฺถาติ อาสเน ฯ ตํ ภิกฺขุํ ฯ ยาคุ...ทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปิวิตฺวา วา ขาทิตฺวา วาติ ปททฺวยํ นิสินฺนนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ นิสินฺนํ ภิกฺขุํ ฯ ริตฺโต หตฺโถ เอตสฺสาติ ริตฺตหตฺโถ ฯ อปิสทฺเทน ปเคว อตฺจฺฉหตฺเถติ ญาเปติ ฯ อุฏฺฐาเปตุํ อวฏฺฏเน การณํ ญาเปนฺโต วิปฺปกตโภชโนติอาทิมาห ฯ วิปฺปกตโภชโนเยวาติ อนิฏฺฐิตโภชโน ฯ

ภุญฺชเต โภชนํ ภาวสาธนํ ฯ วิปฺปกตํ โภชนํ เอตสฺสาติ วิปฺปกตโภชโน ฯ

อติกฺกมิตฺวาปีติ เอตฺถ อปิสทฺโท อภุญฺชนฺตสฺส นิสินฺนสฺส

[ปา.๑๑๓..๑๒๓ ส.๓๖๐.๓๖๑]

ภิกฺขุสฺส อุฏฺฐาปนกาเล อาปตฺตึ อนติกฺกมิตฺวา วุฏฺฐาเปติ นามาติ
ญาเปติ ฯ ยํ โสติ ยํ ภุญฺชนฺตํ ภิกฺขุํ โส ปจฺฉา อาคโต
ภิกฺขุ ฯ อยํ ภิกฺขุ ปวาริโต เจ โหติ ฯ ปวาริโตติ

อสนํ โภชนญฺเจว อภิหาโร สมีปโค

กายวาจาปฏิกฺเขโป ปญฺจองฺคา ปวารณาติ

วุตฺตลกฺขเณน โภชนนิเสธโก ฯ ปวาริโตติ เอตฺถ อตีตตฺเถ
ตปฺปจฺจโย ฯ เตน ปวาริเตน ภุญฺชนฺเตน ภิกฺขุนา คจฺฉ ฯ เป ฯ
หีติ วุฑฺฒตโร ภิกฺขุ วตฺตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ อาณาเปตุนฺติ
ปทํ ฐานนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อิทเมวาติ ปวาริตสฺส ภิกฺขุสฺส
อนิฏฺฐิตภุญฺชนสงฺขาตํ อิทเมว ฐานํ ฯ อุทกมฺปีติ อปิสทฺโท
สมฺภาวนํ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ยํ กมฺมํ ฯ ตนฺติ กมฺมํ ฯ

[๗๒๑] คิลาน ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ กาโส
จ ภคนฺทรา จ อติสาโร จ กาสภคนฺทราติสารา[๑] ฯ เหฏฺฐา...
ทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ยสฺมินฺติ คิลาเน ฯ โยปีติ โย ภิกฺขุ ฯ
สิเน...ทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ สิเนหปานญฺจ วิเรจนญฺจ นตฺถุกมฺมญฺจ
สิเนหปานวิเรจนนตฺถุกมฺมานิ ฯ โสติ เภสชฺชการโก ภิกฺขุ ฯ
ตสฺสาปีติ เอตฺถ อปิสทฺโท เหฏฺฐา วุตฺตกาสภคนฺทราทิการณํ
อเปกฺขติ ฯ

๑. ...คณฺฑสา...อิติ วณฺณนาปาโฐ อสุทฺโธ มญฺเญ ฯ

[ปา.๑๒๓.๑๒๔ ส.๓๖๒]

[๗๒๒] สยนฺติ เอตฺถาติ เสยฺยา ฯ มญฺจฏฺฐานนฺติ มญฺจสฺส ปติฏฺฐิตฏฺฐานํ ฯ อติมนฺเทสุ หีติ หิ สจฺจํ ฯ เยน[๑] คหิโตติ เยน ภิกฺขุนา อนุภาโค คหิโต ฯ

จิตสฺสาปีติ อปิสทฺโท อาสนฺเน จิเต ภิกฺขู อเปกฺขติ ฯ อุตุกาเลปีติ เหมนฺตคิมฺหกาเล ฯ อปิสทฺโท วสฺสกาลํ อเปกฺขติ ฯ

[๗๒๓] เสนาสนคฺคาเหสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปุริมโกติ ปุริม-วสฺสูปนายิกทิวเส เสนาสนคฺคาโห ฯ ปจฺฉิมโกติ ปจฺฉิมวสฺสู-ปนายิกทิวเส เสนาสนคฺคาโห ฯ เทฺวาติ เทฺว คาหา ฯ ถาวราติ นิจฺจา อวิปรีตา ฯ อุปฏฺฐหิตฺวาติ ปทํ เทนฺตีติ ปเท ปุพฺพ-กาลกิริยา ฯ ปวา... ...เลติ ปวาเรตฺวา ภิกฺขุสฺส คมนกาเล ฯ ตนฺติ เสนาสนํ ฯ เอตฺถาติ เสนาสเน ฯ อิติ วตฺวา ฯ ปลุชฺชนฺตํปิ เสนาสนํ ฯ ภควา ตสิส ปฏิชคฺคนตฺถาย[๒] อาหาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ เสนาสนสฺส ฯ ตนฺติ อนฺตรามุตฺตกเสนาสนํ ฯ โน เจติ สงฺฆตฺเถโร โน จ คณฺหติ ฯ อุปาเยนาติ ปทํ กตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ กตฺวาติ ปทํ ทาตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาล-กิริยา ฯ ตสฺสาติ ปทํ ทาตพฺพนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เตน หีติ[๓]

๑. นเยน อิติ วณฺณนาปโจ ฯ โยชนาปาโจ ยุตฺตตโร ฯ ๒. ปฏิชคฺคนตฺถนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๓. เตนปีติ วณฺณนาปาโจ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๑๒๔..๑๒๘ ส.๓๖๒.๓๖๔]

หิ สจฺจํ เตน เสนาสนคฺคหเณน ฯ อฏฺฐมาเสติ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ
ฉทน...สูติ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ เสนาสเน ฯ วสฺสูปนายิกทิวเส ฯ เป ฯ
เจ[๑] วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ น ลพฺภตีติ จํ เสนาสนํ สงฺฆตฺเถเรน
น ลพฺภติ ฯ อฏฺฐมาเส ฯ เป ฯ คหิตํ โหตีติ อิทํ อทาเน
การณญฺญาปนํ ฯ ตนฺติ เสนาสนํ ฯ ฉมฺมาสจฺจเยน ฉมฺมาสจฺ-
จเยนาติ ปททฺวยํ เทนฺตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ[๒] ฯ จตุมฺมาสจฺจเยน
จตุมฺมาสจฺจเยนาติ ปททฺวยํ เทนฺตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ[๓] ฯ ตนฺติ
เสนาสนํ ฯ อนฺโตวสฺเสติ ปทํ คาหาติ ปเท อาธาโร ฯ
วสฺสู...วเสนาติ ปทํ คาหาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อาคต-
เสนาสนคฺคาหกสฺส กถา อาคตเสนาสนคฺคาหกกถา ฯ

[๗๒๔] ตตฺถาติ ทุวิเธ เสนาสนคฺคาเห นิทฺธารณํ ฯ
อุตุคฺคาโห ตาว เวทิตพฺโพติ[๔] สมฺพนฺโธ ฯ เกจิ ปจฺฉาภตฺตํ
ปจฺฉิมยามํ วา อาคจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๗๒๕] คมนาการํ ญาเปนฺโต สกฏฺฐานโต จาติอาทิมาห ฯ
ตตฺถาติ ตสฺมึ อญฺญฏฺฐาเน ฯ ตตฺถาติ อตฺตโน วสนฏฺฐาเน ฯ

๑. อยํ เจสทฺโท วณฺณนายํ น อาคโต ฯ ๒-๓. วณฺณนานุสาเรน ปเนตํ น
คาเหตพฺพนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ วิย ทิสฺสติ ฯ ๔. อุตุกาเล ตาวาติ วณฺณนาปาโฐ
ยทิ เอวํ อุตุกาเล เสนาสนคฺคาโห ตาว เวทิตพฺโพติ โยเชตพฺพํ ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๖๔..๓๖๖]

วสฺสาวาสิยํ วสฺสาวาสิกนฺติ จ เทฺว ปาฐา ฯ สมฺปฏิจฺฉถ ตุมฺหากํ
วิหารนฺติ ตุมฺหากํ วิหารํ สมฺปฏิจฺฉถ ฯ อิติสทฺโท วตฺตพฺพาติ
ปเท อากาโร ฯ คจฺฉนฺเตนาติ ภิกฺขุนา น คนฺตพฺพนฺติ ปเท
กตฺตา ฯ ทหเรหีติ ปทํ อุกฺขิปาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ สุทฺธ-
จิตฺเตน ภิกฺขุนา คนฺตพฺพํ ฯ คมนวตฺเตน วาติ วา ปาโฐ น
ยุตฺโต คมนวตฺเตเนวาติ ปทํ ปน ยุชฺชติ ฯ อิตีติ อิติ วตฺวา
อุปธาวิตฺวา วทนฺติ ฯ เตสูติ ภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ อยํ
กาโล ฯ ยตฺถาติ ฐาเน ฯ ลพฺภตีติ ภิกฺขูหิ ลพฺภติ ฯ ตสฺสาติ
ปณฺฑิตปุริสสฺส[๑] วจนํ ฯ เจสทฺโท ยาจนฺตีติ ปเทน โยเชตพฺโพ ฯ
สุตฺวาติ ปทํ วตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ นิพทฺธภตฺตนฺติ
นิจฺจภตฺตํ ฯ สพฺพนฺติ สพฺพํ นิพทฺธภตฺตาทึ ฯ วฏฺฏนการณมาห
สพฺพํ เหตนฺติอาทึ ฯ วุตฺเตติ ปทํ วตฺวาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ
อสุฏฺฐานนฺติ จ อสุกฏฺฐานนฺติ จ เทฺว ปาฐา ฯ วุตฺเตน
ภิกฺขุนา ฯ อุภยมฺปเนตนฺติ อสุกฏฺฐาเน คจฺฉามาติ วจนญฺเจว
การณาจิกฺขนญฺจาติ เอตํ อุภยํ ฯ

[๗๒๖] ปฏิกจฺเจว หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ปฏิกจฺเจวาติ
ปฐมเมว ฯ ขณฺฑผุลฺลปฺปฏิสงฺขรณญฺจ ปริภณฺฑญฺจ ขณฺฑ...

๑. ภิกฺขุสฺส ฯ ๒. สพฺพํเปตนฺติ วณฺณนาปาโฐ โยชนาปาโฐ ปน ยุตฺตตโร ฯ

ภณฺฑานิ ฯ ติฏฺฐติ เอตฺถาติ ฐานํ ปสฺสาวสฺส ฐานํ ปสฺสาวฏฺ-
ฐานํ ฯ อิทํปิ กมฺมํ ฯ วสิสฺสนฺตีติ อิติ มนสิการเรน ปฏิชคฺคิ-
ตพฺพานิ กาตพฺพนฺติ ปททฺวเย ตติยาวิเสสนํ ฯ กตปริกมฺเมหิ
อาวาสิเกหิ ปุจฺฉิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ กตํ ปริกมฺมํ เยหิ เต
กตปริกมฺมา ฯ กตฺถ ปุจฺฉิตพฺพนฺติ กสฺมึ ฐาเน วสฺสาวาสิกํ
ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ ยโต ฐานโต ปกติยา วสฺสาวาสิกํ ภิกฺขูหิ ลพฺภติ
ตตฺถ ฐาเน ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ เยหิ ปน มนุสฺเสหิ วสฺสวาสิกํ
น ทินฺนปุพฺพํ เต มนุสฺเส ปุจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ทุพฺภิกฺขาทีหีติ
ปทํ อุปทฺทูตาติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ มนุสฺเสสุ นิทฺธารณํ ฯ
อปุจฺฉิตฺวาติ ปทํ คาหิเตติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ลาภสฺส
อนฺตราโย ลาภนฺตราโย ฯ ปุจฺฉนเตน ภิกฺขุนา อิติ วจนํ วตฺตพฺพํ ฯ
อิมํ สํวจฺฉรนฺติ ปทํ อุปทฺทูตาติ ปเท อจฺจนฺตสํโยโค ฯ อิติ
วาติ ปทํ วทนฺตีติ ปเท อาการโร ฯ ตนฺติ วจนํ ฯ ตทนุรูเปนาติ
ตสฺส วจนสฺส อนุรูเปน ฯ นเยนาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท
ตติยาวิเสสนํ ฯ เตสนฺติ มนุสฺสานํ ฯ ภิกฺขูนนฺติ ปทํ คาเห-
ตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ อิติสทฺโท วทนฺตีติ ปเท อาการโร ฯ
ยสฺส ภิกฺขุสฺส ตํ[๑] วสฺสาวาสิกํ ฯ โยชนทฺวิโยชนนฺตเร โหตีติ
ปทํ ปฏิกฺกมฺมาติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ ตตฺถาติ[๒] คาเม ฯ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ๒. ตตฺราติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๖๘.๓๖๙]

อุปนิกฺขิปีตนฺติ อุปนิกฺเขปํ ฯ ฐเปตฺวาติ กปฺปิยการกานํ หตฺเถ
ฐเปตฺวา ฯ อปุจฺฉิตฺวาปีติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาล-
กิริยา ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ ปุจฺฉิตฺวาติ ญาเปติ ฯ เตสํ
กุลานํ ฯ กตฺวาติ ปทํ วสนฺตสฺสาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ
วสนฺตสฺสาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ เตสํ กุลานํ ฯ
ปํสุกูลธารณํ อสฺส อตฺถีติ ปํสุกูลิโก ฯ นนฺติ ปํสุกูลิกํ ฯ กุลานิ
ทิสฺวา วทนฺติ ฯ เตนาติ ปํสุกูลิเกน ฯ สภาโต ภิกฺขุ ปํสุกูลิเกน
วตฺตพฺโพ ฯ เอตํ วสฺสาวาสิกํ ฯ

[๗๒๗] อิตีติ เอวํ วุตฺตนเยน ปุจฺฉิตพฺพาติ ปเท กรณํ ฯ
สทฺธาเทยฺยาติ สทฺธาย ทาตพฺพวสฺสาวาสิกลาเภ ปจฺฉิพฺพาติ
ปเท อาธาโร ฯ สทฺธาเทยฺยทายกมนุสฺสาติปิ ปาโฐ[๑] สทฺธาย
ทาตพฺพวสฺสาวาสิกลาภสฺส ทายกมนุสฺสาติ อตฺโถ ฯ ทฺวีสุ ปน
ปาเฐสุ สทฺธาเทยฺเยติ ปาโฐ ว ยุตฺตตโร กสฺมา อุปริ
วุจฺจมานตฺตา ฯ

[๗๒๘] ตตฺรุปฺปาเทติ ตสฺมึ วิหาเร อุปฺปนฺเน จีวเร ฯ
ปฏิจฺฉาเทติ เอเตนาติ ปฏิจฺฉาทนํ ภณฺฑํ เอว ปฏิจฺฉาทนํ
ภณฺฑปฺปฏิจฺฉาทนํ ฯ วตฺถุนฺติ รูปิยาทิวตฺถุํ ฯ คาหเณ การณมาห
กปฺปิยการกานํ หีติอาทึ ฯ หตฺเถติ ปทํ ทินฺนาติ ปเท อาธาโร ฯ

๑. อยเมว วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๖๙]

ยํ ปน ตณฺฑุลาทิวตฺถุํ เอตฺถ วิหาเร อุทฺทิสิตฺวา ทินฺนํ ตํ วตฺถุํ ฯ กโรนฺเตหีติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ปุคฺคลวเสเนวาติ ปุคฺคลปฺปฏิพทฺเธน ฯ ชาตรูป...นาปีติ อปิสทฺโท วาสทฺทตฺโถ ฯ ตนฺติ อปโลกนกมฺมํ ฯ รุจฺจตีติ ปททฺวเย อิติปทฺทฺวยํ เอวนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

[๗๒๙] สลฺลกฺเขตฺวาติ ปทํ โฆสิเตติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กาเลติ คาหณกาเล ฯ โฆสิเตติ ปทํ สนฺนิปติเตติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ เตสํ สมฺมตีติ เตสํ ภิกฺขูนํ สมฺมนฺนนํ ฯ เสนาสนสฺส สลฺลกฺขเณ การณํ ญาเปนฺโต อาห เจติยฆรนฺติอาทึ ฯ อิตีติ[๑] ตสฺมา ฯ ตานิ เสนาสนานิ ฯ คาเหนฺเตน จาติ ปทํ คาเหตพฺพานีติ ปเท กตฺตา ฯ จีวรปฺปจฺจยาติ จีวรสงฺขาตา ปจฺจยา ฯ เตสูติ จีวรปฺปจฺจเยสุ ยํ จีวรปฺปจฺจยํ ฯ ตสฺสาติ จีวรปฺปจฺจยสฺส ฯ อิตโร จีวรปฺปจฺจโย ฯ อปฺปตายาติ ปทํ คาหิยมาเนติ ปเท เหตุ ฯ ภิกฺขูนนฺติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ ปวิสิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ มหาลาเภ ปริเวเณ ฯ เอตฺถาติ มหาลาเภ ปริเวเณ ฯ ตสฺสาติ มหาเถรสฺส ฯ อชฺฌตฺตาติ ปทํ สญฺญาเปตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ มนฺโทติ อปฺปโก ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ตนฺติ มหาเถรํ ฯ

๑. เสนาสนานีติ อิติ ปเท ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๗๐.๓๗๑]

อสุก ฯ เป ฯ อาวุโสติ เถโร อาห ฯ ปาปุณาติ ฯ เป ฯ นนฺติ คาหโก ภิกฺขุ อาห ฯ คหิตํ โหตีติ เสนาสนํ เถเรน คหิตํ โหติ ฯ สเจ ปน มหาเถโร วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๗๓๐] สตุปฺปาทมตฺตญฺจ อาลยกรณมตฺตญฺจ สตุปฺปาทมตฺตอาลยกรณมตฺตํ ฯ เสนาสนํ คณฺหามีติ จิตฺตุปฺปาโทเยเวตฺถ อาลโย นาม ฯ มตฺตสทฺโท คณฺหามีติอาทิวจีเภทํ นิวตฺเตติ ฯ เอวสทฺโท สนฺนิฏฺฐานกรณํ ฯ จสทฺโท วิเสสารมฺโภ ฯ อถวา เอวจสทฺโท นิปาตสมุทาโย ฯ สตุปฺปาทมตฺตนฺติปิ ปาโฐ เอวํ สติ จสทฺโท สตุปฺปาทมตฺตญฺจ อาลยกรณมตฺตเมว จาติ โยเชตพฺโพ ฯ เอตฺถาติ เสนาสนคฺคหเณ ฯ

[๗๓๑] โยปีติ อปิสทฺโท ปนสทฺทตฺเถ วตฺตติ ฯ อยมฺปีติ อปิสทฺโท น เกวลเมว มหาลาภปริเวเณ จีวรปฺปจฺจโย อญฺเญสุ อาวาเสสุ นิกฺขิปิตพฺโพติ ญาเปติ ฯ อญฺญสฺสาติ ปทํ คาเหตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ อิตีติ อิติ มนสิกตฺวา ฯ อิตโร ปจฺจยํ คณฺหามีติ เสนาสนํ ชคฺคิสฺสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธ เสนาสเน ฯ โส ปจฺจโย เตน ปํสุกูลิเกน ฯ อญฺญนฺติ ปทํ คาหาเปตีติ ปเท กมฺมํ ฯ เป ฯ ปาปุณาตีติ วจนํ มหาปจฺจริยํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ตสฺส ถูปสฺส ฯ รุกฺเข วา มณฺฑเป วาติ ปททฺวยํ อุปนิพนฺธิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ อุปนิพนฺธิตฺวาติ ปฏิพทฺธํ กตฺวา ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๗๑.๓๗๒]

โพธิรุกฺโข จ โพธิฆรญฺจ อาสนฆรญฺจ สมฺมุญฺชนิอฏฺโฏ จ ทารุอฏฺโฏ จ วจฺจกุฏิ จ ทฺวารโกฏฺฐโก จ ปานียกุฏิ จ ปานีย- มาฬโก จ ทนฺตกฏฺฐมาฬโก จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ เสนาสนคฺ- คาหาปเกนาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อิทํ หีติ หิ สจฺจํ อิทํ เอตฺตกํ กาลปริจฺเฉทนํ ฯ รุกฺขมูลาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[๗๓๒] วสฺสูปคเตหีติ ปทํ วตฺตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ อนฺโตวสฺเสติ ปทํ ชเปตฺวาติ ปเท อาธาโร นิพทฺธวตฺตนฺติ ปเท วา อาธาโร ฯ นิพทฺธวตฺตนฺติ สชฺฌายํ กโรถาติอาทินา อุปริ วุจฺจมานํ สชฺฌายมนสิการาทิกํ นิรนฺตรํ กตฺตพฺพวตฺตํ ฯ ชเปตฺวาติ กตฺวา วสฺสูปคตาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ สุลภา เจวาติปิ ปาโจ สุลภา เจติ ปน ยุชฺชติ ฯ วาสทฺโท จสทฺทตฺเถ วตฺตติ ฯ

มุฏฺฐินา คเหตพฺพา สมฺมุญฺชนิโย มุฏฺฐิสมฺมุญฺชนิโย ฯ ยฏฺฐินา สํยุตฺตา สมฺมุญฺชนิโย ยฏฺฐิสมฺมุญฺชนิโย ฯ

กโรนฺเตหิ จาติ ปทํ น กาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ สพฺเพว หิ เอเตติ หิ สจฺจํ สพฺเพ เอเต มยํ ฯ

ตณฺหามานทิฏฺฐิสงฺขาตา ปปญฺจา เอเตสนฺติ ปปญฺจา สทฺธาทิโต ณาติ สุตฺเตน โณ ฯ สปปญฺจาติปิ อตฺถิ ฯ นตฺถิ ปปญฺจา เอเตสนฺติ นิปฺปปญฺจา ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๗๗๒.๗๓๓]

คตาปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ อาคตา ลภนฺตีติ ญาเปติ ฯ ลภนฺตูติ อปโลกนวเสน ลภนฺตุ ฯ

โสเธตฺวา ปพฺพชฺชนสฺส เจว อุปสมฺปาทนสฺส จ การณํ ญาเปนฺโต อาห เอโกปิ หีติอาทึ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ เอตนฺติ วสฺสํ[๑] ฯ สกลทิวสนฺติ ปทํ อปฺปมตฺเตหีติ ปเท อจฺจนฺต-สํโยโค ฯ ภสฺเส วจเน ฯ ภาสิตพฺพนฺติ ภสฺสํ ฯ มตฺตนฺติ ปมาณํ ฯ

[๗๓๓] ทสอสุภา จ มรณานุสฺสติ จ อฏฺฐตฺตึสารมฺมณานิ จ ทส...รมฺมณานิ ทสอสุภ...รมฺมณานํ กถา ทส...กถา[๒] ฯ ทฺวินฺนํ ปน อสุภมรณานุสฺสตีนํ สพฺพตฺถกกมฺมฏฺฐานภาวโต ทส-อสุภมรณานุสฺสตีติ วิสุํ วุตฺตํ ฯ สพฺพตฺถ อตฺถยิตพฺพํ อิจฺฉิ-ตพฺพนฺติ สพฺพตฺถกํ ฯ อฏฺฐตฺตึสารมฺมณานีติ จตฺตาฬีสกมฺมฏฺ-ฐาเนสุ ปาลิยํ อนาคตตฺตา อาโลกากาสกสิณทฺวยํ วชฺเชตฺวา เสสานิ อฏฺฐตฺตึส ฯ อิมานิ ปน จริตานุกุลํ ปริหริตพฺพตฺตา ปาริหาริยานิ นาม ฯ โปตฺถเกสุ ทสอสุภทสอนุสฺสติโยติ จ ปาโฐ ทิสฺสติ โส ยุชฺชติ ฯ ทุติยปาราชิกฏฺฐกถาย ฏีกายํ

๑. ทิสฺสมานวณฺณนานุสาเรน ปน เอตนฺติ ปทํ อนฺโตวสฺสนฺติ ปทสฺส วิเสสนเมว ฯ

๒. ทิสฺสมานวณฺณนายนฺตุ ทสวตฺถุกถาทสอสุภทสานุสฺสติโย อฏฺฐตฺตึสารมฺมณกถญฺจ อิจฺเจวํ อาคตํ ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๗๗๓.๗๗๔]

ทสอสุภทสานุสฺสติอฏฺฐจตฺตึสารมฺมณํ กาตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตวจนสฺส ทสฺสนโต ทสอสุภมรณานุสฺสติอฏฺฐจตฺตึสารมฺมณกถญฺจาปีติ ยุชฺชติ ฯ

วิคฺคหํ สํวตฺเตติ ชเนตีติ วิคฺคาหิกํ วิคฺคาหิกญฺจ ปิสุณญฺจ ผรุสญฺจ วิคฺคาหิกปิสุณผรุสานิ ตานิเยว วจนานิ วิคฺคาหิก... วจนานิ ฯ รกฺขิตํ อินฺทฺริยํ เยน โส รกฺขิตินฺทฺริโย ฯ พหุกาปีติ อปิสทฺโท สกฺกจฺจํ อุทฺทิสถาติอาทึ อเปกฺขติ ฯ

[๗๓๔] คาหิตนฺติ สมฺมเตน ภิกฺขุนา คาหิตํ สาฏกํ ฯ ปจฺฉิมวสฺสูปคตาติ ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมิกาย วสฺสูปนายิกาย วสฺสูปคตา อลตฺถุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ลทฺธํ ลทฺธนฺติ ปุนปฺปุนํ ทายกานํ สนฺติกา อาคตาคตสาฏกํ วิสฺสชฺชาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ วิสฺสชฺชาเปตฺวาติ ปทํ ทาตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เตนาติ อาคนฺตุเกน ฯ เต ภิกฺขู ฯ ตตฺถ ญาติปฺปวาริตฏฺฐาเนสุ ฯ เตสูติ ภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ เย ภิกฺขู ตตฺถ ญาติปฺปวาริตฏฺฐาเนสุ ฯ สาทิยนฺตาปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ เตติ ฉินฺนวสฺสา ภิกฺขู ฯ ตนฺติ วจนํ ฯ เป ฯ น ลภตีติ วจนํ กุรุนฺทิยํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ สเจ ฯ เป ฯ เตสเมว ทาตพฺพนฺติ วจนํ ปุนปิ กุรุนฺทิยํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ วสฺสูปคเตสูติ นิทฺธารณํ ฯ เอกจฺจานนฺติ อลทฺธวสฺสาวาสิกานํ เอกจฺจานํ ภิกฺขูนํ อปาปุณนฺเตติ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๗๔..๓๗๖]

ปเท สมฺปทานํ ฯ ฉินฺนวสฺสานนฺติ ปทํ วสฺสาวาสิกญฺจาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ฉินฺนํ วสฺสํ เยสํ เต ฉินฺนวสฺสา ฯ อิทานีติ ปทํ อุปฺปชฺชนกนฺติ ปเท กาลสตฺตมี อุปฺปชฺชนกนฺติ ปทํ วสฺสาวาสิกนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อิเมสนฺติ อลทฺธวสฺสาวาสิกานํ เอกจฺจานํ อิเมสํ ภิกฺขูนํ ทาตุนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เตสเมวาติ วสฺสูปคเตสุ อลทฺธวสฺสาวาสิกานํ เอกจฺจานํ ฯ

โพธิยงฺคณานีติปิ อตฺถิ ยกาโร อาคโม ฯ ภตินิวิฏฺฐํ[๑] หิ เตน ตนฺติ หิ สจฺจํ ตํ วสฺสาวาสิกํ เตน ภิกฺขุนา ภตึ กตฺวา วิย นิวิฏฺฐํ ลทฺธํ ฯ เตนาติ ปทํ นิวิฏฺฐนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

สงฺฆิกนฺติ ปทํ ลภเตวาติ ปเท กมฺมํ ฯ กตฺวาติ ปทํ คาหิตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ คาหิตนฺติ ปทํ สงฺฆิกนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อนฺโตวสฺเสติ ปทํ วิพฺภนฺโตปีติ ปเท อาธาโร ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ปเคว ฉินฺนวสฺโสติ อธิปฺปาโย ฯ

มนุสฺเสติ ปทํ สมฺปฏิจฺฉาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ ลภตีติ อาวาสิโก ลภติ ฯ ยสฺส คาหิตนฺติ ทายเกหิ ยสฺส ภิกฺขุสฺส คาหิตํ ฯ ยสฺสาติ ปทํ คาหิตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ เสนาสเน ฯ นิสฺสายาติ ปทํ อุปฺปนฺเนนาติ ปเท ปุพฺพกาล-

๑. อตินิวิฏฺฐํ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ โยชนาปาโฐ ปน เม ขมติ ตํ หิ ปานียุปฏฺฐปนาทีนิ ภตึ วิย กตฺวา ลทฺธเมว ฯ

[ปา.๑๒๘ ส.๓๗๖.๓๗๗]

กิริยา ฯ ทุติยภาโค เถราสเน คาหิโต ฯ โสติ อุปาสโก ฯ
ปตฺตนฺติ ปทํ วสฺสาวาสิกนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อิโตติ เหฏฺฐา
วุตฺตวจนโต ฯ เตสนฺติ มนุสฺสานํ ฯ

[๗๓๕] อุปนนฺทวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย ฯ มุกฺกนฺติ ปริจฺจตฺตํ ฯ
อิติสทฺโท อยนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ เอตฺถาติ ตตฺถ ตยา
โมฆปุริสาติอาทิวจเน ฯ อิเธกจฺโจติ อิธ สาสเน เอกจฺโจ
ภิกฺขุ ฯ ตตฺราปีติ สามนฺตวิหาเร ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ
อิจฺจสฺสาติ อิติ เอวํ อสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ สเจ ฯ เป ฯ อาคมิสฺสามีติ
วิตกฺกนํ ยทิ ปน โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺส° ตตฺถาติ ตสฺส
เม ตตฺถ วิหาเร ฯ โน เจติ โน เจ ผาสุ ภวิสฺสติ ฯ วฏฺฏตีติ
ปจฺฉา อาคมนํ วฏฺฏติ เสนาสนคฺคาโห น ปฏิปฺปสฺสมฺภตีติ
อธิปฺปาโย ฯ

[๗๓๖] เอตฺถาติ ปทํ ติวสฺสนฺตโร นามาติ ปเท อาธาโร ฯ
โย ภิกฺขุ ทฺวีหิ วสฺเสหิ ฯ เป ฯ โหติ โส ภิกฺขุ ติวสฺสนฺตโร
นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ ติณฺณํ วสฺสนํ อนฺตรํ เอตสฺสาติ
ติวสฺสนฺตโร ฯ วสฺเสหีติ ปทํ มหนฺตตโร วา ทหรตโร วาติ
ปททฺวเย ตติยาวิเสสนํ ฯ ตตฺถาติ ภิกฺขุสฺมึ ฯ ยนฺติ อาสนํ ฯ
ตถารูเป อาสเน นิสีทิตุนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อปิ ผลกขณฺเฑติ

๑. อยํ วณฺณนายํ น อาคโต ฯ

[ปา.๑๒๘..๑๓๐ ส.๓๗๗..๓๗๙]

ผลกขณฺเฑ อปิ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ

[๗๓๗] เอวํ กตสฺสาติ หตฺถิกุมฺเภ ปติฏฺฐิตากาเรน กตสฺส ปาสาทสฺส ฯ เอตนฺติ หตฺถินขกนฺติ วจนํ ฯ ยงฺกิญฺจีติ ยงฺกิญฺจิ ภณฺฑํ ฯ

[๗๓๘] โคณกาทีนีติ อาสนฺทิ ปลฺลงฺโก โคณโกติอาทิ-ปาลิกฺกเม อาสนฺทาทิทฺวยํ อาทิโต หิตฺวา โคณกาทีนิ ฯ มญฺจ-ปีฐเกสูติ มญฺจปีเฐสุ ฯ ธมฺมาสเนติ ยตฺถกตฺถจิ ธมฺมาสเน ฯ

[๗๓๙] ปญฺจาติ ปญฺจ ครุภณฺฑานิ ฯ เอตานีติ ครุภณฺฑานิ ฯ ตตฺถาติ อารามาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ เตสนฺติ อารามานํ ฯ ตสฺสาติ วิหารสฺส ฯ มญฺจานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ โลหภาณกาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ ทูวิญฺเญยฺยํ นามาติ ปทํ นตฺถีติ ปเท กตฺตา ฯ เอวนฺติ ปาลิยํ วุตฺตนเยน ปกาสยีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

ทฺวิสงฺคหานิ ทฺวีหิ คณิตานิ ปริจฺฉินฺนานิ ครุภณฺฑานิ เทฺว โหนฺติ ตติยํ ครุภณฺฑํ จตุสฺสงฺคหํ จตูหิ ปริจฺฉินฺนํ จตุตฺถํ ครุภณฺฑํ นวโกฏฺฐาสํ นวโกฏฺฐาสวนฺตํ ปญฺจมํ ครุภณฺฑํ อฏฺฐเภทนํ อฏฺฐปฺปเภทวนฺตํ อิติ เอวํ ปญฺจหิ ราสีหิ ปญฺจวีสวิธํ ครุภณฺฑํ ปญฺจนิมฺมลโลจโน นาโถ ปกาสยีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[ปา.๑๓๑..๑๓๓ ส.๓๗๙.๓๘๐]

นว โกฏฺฐาสา ยสฺส ตํ นวโกฏฺฐาสํ ฯ อฏฺฐ เภทา ยสฺส ตํ อฏฺฐเภทนํ ฯ นิมฺมลานิ โลจนานิ นิมฺมลโลจนานิ ปญฺจ นิมฺมลโลจนานิ เอตสฺสาติ ปญฺจนิมฺมลโลจโน ฯ

[๗๔๐] ตตฺราติ ครุภณฺเฑ ฯ อิธาติ เสนาสนกฺขนฺธเก อวิสฺสชฺชนียํ[๑] อิติ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทํ ครุภณฺฑํ อเวภงฺคิยนฺติ ภควตา วุตฺตํ ฯ ปริวาเร ปน อาคตํ อิทํ ครุภณฺฑนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมาติ ปทํ เวทิตพฺโพติ ปเท เหตุ ฯ มูลจฺเฉชฺชวเสน ฯ เปน ฯ ภงฺคิยญฺจ[๒] อิทํ ครุภณฺฑนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ อวิสฺสชฺชนียํ อเวภงฺคิยนฺติ วจเน ฯ

[๗๔๑] ตตฺราติ ครุภณฺเฑ ฯ อนุปุพฺพกถาติ อนุปุพฺเพน กถา ฯ อนุปุพฺพีกถาติปิ อตฺถิ อนุปุพฺพิยา ปฏิปาฏิยา กถาติ ฯ ถาวเรน[๓] จ ถาวรนฺติ อารามอารามวตฺถุวิหารวิหารวตฺถุนา อารามมญฺจปีฐาทินา มญฺจปีฐาทึ ฯ ถาวเรติ นิทฺธารณํ ฯ ถาวเรนาติปิ อตฺถิ เอวํ สติ ถาวเรนาติ ปทํ วิจาเรตุํ วาติอาทีสุ กรณํ ฯ เอวรูปํ ถาวรํ ฯ กปฺปิ...เหวาติ ปทํ วิจาริตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

๑. ปาลิยํ ปน อวิสฺสชฺชิยํ อิติ สพฺพตฺถ มุทฺทิตํ ฯ ๒. อเวภงฺคิยนฺติ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๓. ถาวเรติ วณฺณนาปาโฐ อสุทฺโธ ฯ

[ปา.๑๓๓ ส.๓๘๑]

อาราเมนาติ ปทํ ปริวตฺเตตุนฺติ ปเท กรณํ ฯ

[๗๔๒] ตตฺราติ อารามาทีสุ จตูสุ ฯ อญฺเญสนฺติ ปทํ มนุสฺสานนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ มนุสฺสานนฺติ ปทํ อาราโมติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เตติ มนุสฺสา ฯ สงฺเฆนาติ ปทํ สมฺปฏิจฺฉิ-ตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ อาราโม สงฺฆสฺส รุจฺจติ ฯ อายนฺติ[๑] ปณฺณาการ[๒] ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ เอเตเนว นเยน อารามวตฺถุนา จ ...วิหารวตฺถุํ ปริวตฺเตตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ เคเห ฯ โหตูติ อมฺหากํ เคหํ มหคฺฆํ โหตุ ฯ

ครุภณฺเฑน ครุภณฺฑปริวตฺตเน ปน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ คามทารเกหีติ ปทํ กตมฺปีติ ปเท กตฺตา ฯ ปํสุ จ อคารโก จ ปํสฺวาคารกานิ จ กตํปิ มญฺจปีฐํ ครุภณฺฑํ โหติ ฯ สมฺปฏิจฺฉิตฺวาติ ปทํ ทาตพฺพาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ สงฺฆิกปริโภเคนาติ สงฺฆสฺส สนฺตเกน ปริโภเคน ฯ ปุคฺคลิก-วเสนาติ ปุคฺคลสฺส สนฺตกปฺปฏิพทฺเธน ฯ ตตฺถาติ เถรสฺส

๑. วณฺณนายนฺตุ อยํ อิติ อิมสทฺทวเสน มุทฺทิตํ ฯ โยชนาปาโฐ ยุตฺตตโรติ มญฺญามิ ฯ ๒. อิทํ ปน อตฺถโตปิ พฺยญฺชนโตปิ ภาชนียปเทน น สเมติ ฯ ปณฺณผลํ ปณฺณผเลติวา เจ ภเวยฺย อตฺถโต ว ยุชฺชติ ฯ

[ปา.๑๓๓ ส.๓๘๑..๓๘๓]

วสนฏฺฐาเน ฯ ตตฺถาติ ตสฺส ภิกฺขุโน ตสฺมึ วสนฏฺฐาเน ฯ ตสฺสาติปิ ปาโ€จ ฯ น เกวลํ มญฺเจน มญฺโจเยว ปริวตฺเตตุํ วฏฺฏตีติ[๑] สมฺพนฺโธ ฯ เอเตสุ หีติ[๒] มญฺจปีฐภิสีพิมฺโพหเนสุ ฯ วตฺตนยเมวาติ อาสนฺทิตูลิอาทิวินิจฺฉเย วุตฺตนยเมว ฯ ตตฺราติ[๓] มญฺจปีฐภิสีพิมฺโพหเนสุ นิทฺธารณํ ฯ วุตฺตวตฺถูนีติ มญฺจาทีนิ วตฺตวตฺถูนิ ฯ อครุภณฺฑุปคนฺติ ครุภณฺฑภาวํ อนุปคตํ ฯ กาฬโลหตมฺพโลหกํสโลหวฏฺฏโลหานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ

ติปุตมฺเพ มิสฺสิตฺวา กตํ กํสโลหํ ฯ สีสตมฺเพ นิสฺเสตฺวา กตํ วฏฺฏโลหํ ฯ

[๗๔๓] ภิงฺคาโร จ ปฏิคฺคโห จ อุฬุโก จ ทพฺพิ จ กฏจฺฉุ จ ปาฏิ จ ตฏฺฏิโก จ สราโก จ สมุคฺโค จ องฺคารกปลฺลญฺจ ธูมกฏจฺฉุ จ ภิงฺคาร...กฏจฺฉุ[๔] ฯ

กํสโลเหน กตํ ภาชนํ กํสโลหภาชนํ วฏฺฏโลเหน กตํ ภาชนํ วฏฺฏโลหภาชนํ กํสโลหภาชนํ จ วฏฺฏโลหภาชนํ จ กํส...ภาชนํ กํส...ภาชนํ เอว วิกฏิ กํส...วิกฏิ ฯ สงฺฆิก-

๑. อยํ โยชนา อยุตฺตา มญฺโจติ ปทสฺส อนวุตฺตกมฺมตฺตา ฯ เป ฯ มญฺโจเยว ปริวตฺเตตพฺโพ ปริวตฺเตตฺวา คเหตพฺโพติ วา โยเชตพฺพํ ฯ ๒. วรฺณนายํ ปิสทฺโท โหติ ฯ ๓. ตตฺถ ฯ ๔. ภิงฺการ...อุฬุงฺก...ตฬฺฏก... อิติ วณฺณนาปาโ€จ ฯ

[ปา.๑๓๓ ส.๓๘๓.๓๘๔]

ปริโภเคน วา วฏฺฏติ คิหิวิกฏา วา คิหิสนฺตกา วา กํสโลห-
กาชนวฏฺฏโลหภาชนวิกฏิ วฏฺฏติ ฯ

จเปตฺวาติ ปทํ อญฺญสฺมิมฺปีติ ปเท วิเสสนํ ฯ ภาชนวิกฏินฺติ
ปทํ จเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ กปฺปิยโลหภณฺเฑติ นิทฺธารณํ ฯ
อญฺชนีติอาทีนิ ภาชนียนฺติ ปเทน สมฺพนฺธิตพฺพานิ ฯ

กณฺณานํ มลํ กณฺณมลํ ตํ หรตีติ กณฺณมลหรณี ฯ
ปณฺณเลขกา สูจิ ปณฺณสูจิ ฯ ปิปฺผลิโกติ กตฺตริ ฯ
อารกรฏฺกนฺติ สูจิเวธนกํ ฯ กตฺตรยฏฺจิเวธโกติ กตฺตยฏฺจิวลยํ ฯ
โลหกฏฺฏีติ โลหกติ ฯ วิปฺปกตโลหภณฺฑนฺติ อนิฏฺจิตโลห-
ภณฺฑํ ฯ อิตฺถี จ ปุริโส จ ติรจฺฉานคโต จ อิตฺถีปุริส-
ติรจฺฉานคตา อิตฺถีปุริสติรจฺฉานคตานํ รูปกํ โลหปิณฺฑํ อิตฺถี-
ปุริสติรจฺฉานคตรูปกํ ฯ ธูมเนตฺตญฺจ โลหถาลญฺจ ทีปรุกฺขกญฺจ
ทีปกปลฺลกญฺจ โอลมฺพกทีปกญฺจ อิตฺถีปุริสติรจฺฉานคตรูปกญฺจ
ธูมเนตฺต...รูปกานิ ฯ

อญฺญานิ วา โลหภณฺฑานิ ฯ ภิตฺติ จ ฉทนญฺจ กวาโฏ
จาติ ทฺวนฺโทฺว ฯ โลหขีลกํ อุปาทายาติ โลหขีลกํ อาทึ กตฺวา ฯ
ปริหริตฺวา นาติ เอตฺถ นสทฺโท ปริภุญฺชิตพฺพานีติ ปเทน
สมฺพนฺธิตพฺโพ ฯ ปริหริตฺวา ปุคฺคลิกปริโภเคน น ปริภุญฺชิตพฺพานีติปิ

๑. โลหฏฺจิ อิติ วณฺณาปาโจ ฯ

[ปา.๑๓๓ ส.๓๘๔.๓๘๕]

ปาโจ ฯ ขีรปาสาณมยานีติ มุทุกกฺขีรวณฺณปาสาณมยานิ ฯ

สุวณฺณญฺจ รชตญฺจ อารกูฏญฺจ ชาติผลิกญฺจ สุวณฺณ... ผลิกานิ เตหิ กตานิ ภาชนานิ สุวณฺณ...ภาชนานิ ฯ คิหิวิกฏานิปิ น วฏฺฏนฺติ อนามาสตฺตา ฯ ปเคว ฯ เป ฯ วาติ วจนํ ปิสทฺทสฺส อตฺถํ ญาเปติ ฯ สพฺพนฺติ สพฺพํ ภณฺฑํ ฯ

[๗๔๔] วาสีอาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ วาสิยาติ ปทํ น สกฺกาติ ปเท กรณํ ฯ ผรสูสูติ[๑] นิทฺธารณํ ฯ สิราย เวธนํ สิราเวธนํ สิราเวธนํ เอว ผรสุ สิรา...ผรสุ ฯ กุธารียนฺติ ปทํ วินิจฺฉโยติ ปเท อาธาโร ฯ ยา ปนาติ ยา ปน กุธาริ ฯ

สงฺขิปนํ อนฺโตกรณํ สงฺเขโป อาวุเธสุ สงฺเขโป อาวุธสงฺเขโป อาวุธสทิโสติ อธิปฺปาโย ฯ

สมฺมุญฺชนิยา ทณฺฑโก สมฺมุญฺชนีทณฺฑโก ตสฺส เวธนํ สมฺมุ...ธนํ ฯ สมฺมุญฺชนีทณฺฑกสฺส ขนนกํ สมฺ...นกํ ฯ นตฺถิ ทณฺโฑ เอตสฺสาติ อทณฺฑกํ ฯ

ํยํ นิขาทนํ ฯ สิปาฏิกายาติ ขุรโกเส ฯ สิขรํ ปน ทณฺฑพทฺธํ นิขาทนํ อนุโลเมตีติ อาห สิขรํปิ นิขาทเนเนว สงฺคหิตนฺติ ฯ มนุสฺเสหีติ ปทํ ทินฺนานีติ ปเท กตฺตา ฯ อุปกรเณติ วาสีอาทิภณฺฑานิ ฯ

กมฺมาโร จ ตฏฺฏกาโร จ จุนฺทกาโร จ นฬกาโร จ

๑. ผรสุ อิติ ปทํ วณฺณนายํ ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๑๓๓.. ส.๓๘๕.๓๘๖]

มณิกาโร จ ปตฺตพนฺธโก จาติ ทฺวนฺโทว ฯ กมฺมาโรติ อยกาโร ฯ ตฏฺฏกาโรติ ตจฺฉโก ฯ จุนฺทกาโรติ ภมกาโร ฯ นฬกาโรติ เวโน ฯ ปตฺตพนฺธโกติ ปตฺตสฺส คณฺฑิกาทิการโก๑ ฯ

อธิกรณี จ มุฏฺฐิโก จ สณฺฑาโส จ ตุลา จ อธิ...ตุลา ฯ

ติปุโกฏฺฏโก จ สุวณฺณกาโร จ จมฺมกาโร จ ติปุ... จมฺมการา ติปุโกฏฺฏก...การานํ อุปกรณานิ ติปุ...รณานิ ฯ ติปุโกฏฺฏกาทีนํ อุปกรเณสุ วิเสสํ ญาเปนฺโต อาห อยํ ปน วิเสโสติอาทึ ฯ ติปุโกฏฺฏกอุปกรเณสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปเรส ทฺวีสุปิ เอเสว นโย ฯ

นหา...เณสุปีติ นิทฺธารณํ ฯ นหาปิโต จ ตุนฺนกาโร จ นหา...การา เตสํ อุปกรณานิ นหา...ณานิ ฯ ปิสทฺเทน น เกวลํ ติปุโกฏฺฏกาทีนํ ติปุจฺเฉทนสตฺถกาทิกํ อุปกรณํ ภาชนียนฺติ ญาเปติ ฯ มหากตฺตริอาทีนีติ อาทิสทฺเทน มหาสณฺฑาสมหาปิปฺผลิกานํ คหณํ ฯ

[๗๔๕] วลฺลีอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ รกฺขิตา จ สา โคปิตา จาติ รกฺขิตโคปิตา ฯ สุตฺตญฺจ มกจิ จ วาโก จ นาฬิเกรหีรญฺจ จมฺมญฺจ สุตฺต...จมฺมานิ สุตฺตมกจิ...จมฺเมหิ กตา สุตฺต... จมฺมมยา ฯ

๑. คณฺจิ...อิติ ภเวยฺย ฯ

[ปา.๑๓๓.. ส.๓๘๖]

โยตฺตานีติ จมฺมรชฺชุกา ฯ รชฺชุกา วา โยตฺตานิ วา ครุภณฺฑํ โหติ วาเก จ ฯ เป ฯ เอกวฏฺฏา วา รชฺชุ ครุภณฺฑํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เยหีติ มนุสฺเสหิ ฯ อุปาหนาย ทณฺโฑ อุปาหนทณฺโฑ ฯ เอตฺถาติ เวฬุภณฺเฑ ฯ ทฑฺฒํ เคหํ เยสํ เต ทฑฺฒเคหา ฯ น วาเรตพฺพาติ มา คณฺหิตฺวา คจฺฉถาติ น นิเสเธตพฺพา ฯ สมกํ วา อติเรกํ วา ถาวรํ ผาติกมฺมํ กตฺวา คเหตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตํอคฺฆนกวาลิกายปีติ ตสฺส เวฬุสฺส อคฺฆนกวาลิกาย ฯ อนฺตมโส หีติปิ ปาโจ โส น ยุตฺโต ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ผาติกมฺมนฺติ วฑฺฒนกมฺมํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ มุญฺชาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ริตฺตโปตฺถโกติ อลิขิตปณฺณสงฺขาโต โปตฺถโก ฯ

ปญฺจวณฺณาติ เสตรตฺตาทิปญฺจวณฺณา ฯ หิงฺคุ จ หิงฺคุลโก จ หริตาลญฺจ มโนสิลา จ อญฺชนญฺจ หิงฺคุ...ลาญฺชนานิ ฯ

[๗๔๖] มหาอฏฺฐกถายนฺติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท อาธาโร ฯ ทารุ...วิกฏฺฐินฺติ ปทํ สงฺคณฺหิตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ สงฺคณฺหิตฺวาติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อิโตติ วจนโต ฯ

ตตฺราติ มหาอฏฺฐกถายํ ฯ อตฺถสฺส อุทฺธรณํ อตฺถุทฺธาโร ฯ อิเมสูติ อาสนฺทิกาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ อาสนฺทิกาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ ทณฺฑมุคฺคโร นาม เยน รชิตจีวรํ โปเถนฺติ ฯ

[ปา.๑๓๔.. สํ.๓๘๗.๓๘๘]

เคหสมฺภารูปคนฺติ เคหสฺส สมฺภาโร[1] ฯ เตลจมฺมนฺติ มญฺจาทีสุ อตฺถริตพฺพมหาจมฺมํ ฯ เอฬกจมฺมนฺติปิ อตฺถิ ฯ กปฺปิยจมฺมานีติ มิคาเชฬกจมฺมานิ ฯ

ตุริเวมภสฺตาทีติ ปทํ เปสการาทิภณฺฑนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตุริ จ เวโม จ ภสฺตา จ ตุริเวมภสฺตา ฯ ภสฺตาติ ปสิพฺพกํ ฯ ตุริเวมภสาทีติปิ อตฺถิ ฯ ภสาติ รุกฺขวิเสโส ฯ

จกฺกยุตฺตกยานนฺติ รถสกฏาทิกํ จกฺกยุตฺตยานํ ฯ อาทินฺโน ทณฺโฑ เอติสฺสาติ อาทินฺนทณฺฑา[2] ฯ เอเตสูติ มญฺจปาทาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ วิปฺปกตํ อปรินิฏฺฐิตํ ตจฺฉนกมฺมํ เอตสฺสาติ วิปฺปกตตจฺฉนกมฺมํ ฯ ตจฺฉิตญฺจ ตํ มฏฺฐญฺจาติ ตจฺฉิตมฏฺฐํ ฯ อนุญฺญาตวาสิยาติ ปทํ ทณฺโฑติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อนุญฺญาต-วาสี นาม ยา สิปาฏิกาย ปกฺขิปิตฺวา ปฏิหริตุํ สกฺกาติ วุตฺตา ฯ มุฏฺฐินา คเหตฺวา จริตพฺพํ ปณฺณํ มุฏฺฐิปณฺณํ ฯ อรณีสหิตนฺติ อุตฺตรารณี อธรารณีติ ทฺวยํ ฯ เตหีติ หตฺถิ-ทนฺตาทีหิ ฯ ฆโฏ จ ปิถโร จ ฆฏปิถรํ ตํ อาทิ ยสฺส

๑. อีทิเส ฐาเน วิคฺคเหน ภวิตพฺพํ อิโต ปรกฺขรานิ ปน นฏฺฐานิ ภเวยฺยุํ เตเนวํ วิคฺคโห กาตพฺโพ เคหสฺส สมฺภาโร เคหสมฺภาโร ตสฺส ภาโว เคหสมฺภารภาโว ตํ อุปคจฺฉตีติ เคหสมฺภารูปคนฺติ ฯ ๒. วาสีผรสุอาทีนํ ทณฺฑาติ วณฺณนาปาโฐ

[ปา.๑๓๔ ส.๓๘๙.๓๙๐]

ตํ ฆฏฺปิธราทิ[๑] ฯ ฆฏฺปตฺตนฺติปิ อตฺถิ ฯ กญฺจนโกติ[๒] มหามุขกุณฺฑิกา ฯ เอตฺถาติ ทารุภณฺเฑ ฯ กุณฺฑิกาติ อโยกุณฺฑิกาเจว ตมฺพกุณฺฑิกา จ ฯ ภาชนียโกฏฺฐาสเมว ภชตีติ ภาชนียปฺปกฺเขปเมว ภชติ น ครุภณฺฑฏฺฐานนฺติ อตฺโถ ฯ เอตฺถาติ ครุภณฺเฑ ฯ

[๗๔๗] กโปตภณฺฑิกโยชนมตฺเตนาติ กโปตานํ นิวาสนฏฺฐานปิหิตวตฺถสฺส กรณมตฺเตน ฯ โคมยปริภณฺฑกสาวปริภณฺฑกรณมตฺเตนาติ โคมเยน เลปนสฺส เจว กสาเวน สิญฺจนสฺส จ กรณมตฺเตน ฯ

ธูมกาเล อปโลเกตฺวา ทาตพฺโพ ธูมกาลิโก ฯ อิทนฺติ ปทํ วิหารนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อสฺสาติ วิหารสฺส ฯ อสฺสาติ ปทํ จิตฺตกธูโมติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ จิตฺตกสฺส ธูโม จิตฺตกธูโม ฯ เอตสฺเสว ภิกฺขุสฺส สนฺตโก ฯ อิติ เอวนฺติ ปทํ อปโลเกตฺวาติ ปเท อากาโร ฯ ธูมกาเลติ จิตฺตกสฺส ธูมปฺปฏิพทฺธ กาเล ฯ อปโลเกตฺวาติ ปทํ เทนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กโต จ โส ปริโยสิโต จาติ กตปริโยสิโต ฯ

เอตฺถาติ ปทํ วิปฺปกโต นามาติ ปเท อาธาโร ฯ ยาว ฯ เป ฯ หนฺตีติ วิหาโร วิปฺปกโต นาม ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ

๑. ฆฏฺปิธานาทิ ฯ ๒. กญฺจุโกติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๓๗..๑๓๙ ส.๓๙๐.๓๙๑]

ตโตติ โคปานสีนํ อารุหนกาลโต ฯ น ทาตพฺโพติ ภิกฺขุสฺส
กาตุํ น ทาตพฺโพ ฯ โก ปน ตํ วิหารํ กริสฺสตีติ อาห
กิญฺจิเทวาติอาทึ ฯ จตุวสฺสิกํ ทาตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ
อฑฺฒโยเค ฯ โสติ อฑฺฒโยโค ฯ ตโตติ ทฺวาทสหตฺถวิหารโต ฯ
โลห...ปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ตโตติ ทฺวาทสวสฺสิกโต ฯ

ตสฺสาติ อาวาสสฺสามิกสฺส ฯ อา ฯ เป ฯ สํ° อิติสทฺโท
กเถตพฺพนฺติ ปเท อาการโร ฯ โสติ ชโน ฯ เตปีติ ญาติ-
อุปฏฺฐากา ฯ ตสฺมึปีติ สงฺฆิกปฺปจฺจเย ฯ ตโตติ วิสฺสชฺชิต-
อาวาสโต ฯ

[๗๔๘] ทตฺวาปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ เอกํ มญฺจฏฺฐานํ
ทตฺวา ชคฺคาเปตพฺโพติ ญาเปติ ฯ อถ น อิจฺฉตีติ สมฺพนฺโธ ฯ
เอตฺถาติ อาวาเส ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ เอวํปีติ ปุคฺคลสนฺตกสฺส
กรเณ ฯ ภณฺฑสฺส ฉปนํ ภณฺฑฏฺฐปนํ ฯ จสทฺโท ภณฺฑ...นญฺจ
วสนฏฺฐานญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ ภณฺฑ...ปนํ วส...นนฺติ ปททฺวยํ
ลภิสฺสตีติ ปเท กตฺตา ฯ ลภิสฺสตีติ ตสฺมึ ตยา ชคฺคิเต อาวาเส
ลภิสฺสติ ฯ ภวิสฺสตีติปิ ปาโจ โสปิ ยุตฺโต ฯ อิตีติ อิติ
วตฺวา ฯ เอวํ ชคฺคิโต อาวาโส โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมินฺติ
ชคฺคนกภิกฺขุสฺมึ ฯ สเจ ฯ เป ฯ ทาตุกาโม โหตีติ สงฺฆภณฺฑฏฺ-

๑. อาวาโส ฯ เป ฯ อาวาสนฺตีติ ฯ

[ปา.๑๓๙.. ส.๓๙๑.๓๙๒]

ฐปนฏฺฐานญฺเจว อญฺเญสํ ภิกฺขูนํ วสนฏฺฐานญฺจ ทาตุํ น อิจฺฉตีติ อธิปฺปาโย ฯ เอวนฺติ ชคฺคเนน ฯ อสตีติ ปทํ ชคฺคาเปตพฺโพติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ

โปตฺถเกสุ กุรุนฺทิยํ ปน วุตฺตนฺติ ชคฺคาเปตพฺโพติ วุตฺตนฺติ จ วุตฺตสทฺททฺวยํ อตฺถิ ฯ เอกสฺเสว วุตฺตสทฺทสฺส อตฺถิภาโว ยุตฺโต ฯ

[๗๔๙] อิทํปิ จาติ วุจฺจมานวจนํ ฯ ตตฺเถวาติ กุรุนฺทิยํ ฯ โสเยวาติ ปฐมํ คหิโต ภิกฺขุ ฯ อิตโรติ ปจฺฉา คหิโต ภิกฺขุ ฯ อญฺญนฺติ สงฺฆิกเสนาสนฏฺฐานโต อญฺญํ กโรนฺโตปิ ปจฺฉา คหิโต ภิกฺขุํ ปฐมํ คหิตภิกฺขุนา น วาเรตพฺโพ ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ สงฺฆิกํ กโรนฺโต น วาเรตพฺโพติ ญาเปติ ฯ ตาทิเสติ ปุคฺคลิกํ กาตุํ อนุรูเปติ อธิปฺปาโย ฯ ตนฺติ ปุคฺคลิกํ กโรนฺตํ ภิกฺขุํ ฯ ตสฺสาติ สงฺฆิกํ กโรนฺตสฺส ฯ ตตฺถาติ สงฺฆิกาวาส-กรณฏฺฐาเน กตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ วยกมฺมํ กตนฺติ ทพฺพ-สมฺภาราทิกํ อุปโภคกมฺมํ ปวตฺตํ ฯ

ฉายํ อุปคจฺฉนฺตีติ ฉายูปกา ฯ ผลํ อุปคจฺฉนฺตีติ ผลูปากา ฯ ฉายูปกา จ ผลูปกา จ ฉา...ปกา ฯ คการสฺส กาเทโส ฯ

ปุคฺคลิกา เจติ รุกฺขา ปุคฺคลสนฺตกา จ โหนฺติ ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ วลฺลิมตฺตมฺปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ อาหริเมนาติ

[ปา.๑๓๙.. ส.๓๙๒]

อาหเฏน รุกฺขาทินา อุปกรเณน ฯ ตสฺส โหตีติ เหฏฺฐา-
ปาสาโท ตสฺส ภิกฺขุสฺส โหติ ฯ ตติยนฺติ ตติยภาคํ ฯ อุปฑฺฒํ
ตสฺสาติ อุปฑฺฒฏฺฐานํ ตสฺส ภิกฺขุสฺส โหติ ฯ อปเท ปทํ
ทสฺเสตฺวาติ ปทรหิเต ฐาเน ปทํ ปากฏํ กตฺวา ฯ ตตฺถาติ
มหนฺตํ วิสมํ สมํ ปูเรตฺวา กตฏฺฐาเน ฯ

เอกํ วรเสยฺยนฺติ เอตฺถ วจเน อตฺโถติ ปเท อาธาโร ฯ
ตนฺติ เสนาสนํ ฯ

[๗๕๐] ตตฺถาติ อาวาเส ฯ ตนฺติ มญฺจปีฐาทึ ฯ อโรคนฺติ
มญฺจปีฐาทิ อวินฏฺฐํ ฯ ตสฺมึ วิหาเร ฯ ตโตติ สงฺฆิกาวาสโต ฯ
อุทฺธาเรเยวาติ อุทฺธารกฺขเณเยว น อญฺญสฺมึ ขเณ ฯ
อาวาสิกกาเลติ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ อาคมนกาเล ฯ อิตีติ
มนสิกาเรน ฯ ตโตติ ฉฑฺฑิตวิหารโต ฯ ปฏิทาตพฺพานิเยวาติ
ปุน ทาตพฺพานิ ฯ

เอตฺถาติ ผาติกมฺมตฺถายาติ วจเน ฯ

[๗๕๑] ปริภณฺเฑน กตา ปริภณฺฑกตา สา เอว ภูมิ
ปริ...ภูมิ ฯ น อุทกํ วฏฺฏตีติ อุทกํ น ปญฺญายติ อกฺกมนํ
วฏฺฏติ ฯ ปาเท ปุญฺฉติ เอตายาติ ปาทปุญฺฉนี ฯ สอุปาหเนน
ภิกฺขุนา โธตปาเทหิ อกฺกมิตพฺพฏฺฐาเนเยว อกฺกมิตุํ น วฏฺฏตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ สอุปาหเนนาติ ปทํ อกฺกมิตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

[ปา.๑๔๐ ส.๓๙๓.๓๙๔]

โธตปาเทหีติ ปทํ อกฺกมิตพฺพาติ ปเท กรณํ ฯ

[๗๕๒] สุธาภูมิยํ วา ปริ...ยํ วาติ ปททฺวยํ นตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ ปาทาติ มญฺจปาทา ฯ ตสฺมินฺติ โจทเก ฯ ตตฺถาติ อาวาเส เนวาสิกาติ ปเท อาธาโร ฯ อนตฺถตายปีติ[๑] อปิสทฺโท อตฺถตํ อเปกฺขติ ฯ ฐเปนฺตีติ มญฺจปาทา[๒] ฐเปนฺติ ฯ วลญฺเชตุนฺติ วลญฺชนํ ฯ

[๗๕๓] น เกวลญฺจ ภิตฺติเมว อปสฺสยิตุํ น ลภตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

โธตา ปาทา เยหิ เต โธตปาทา โธตปาเทหิ อกฺกมิตพฺพฏฺ- ฐานํ โธตปาทกํ ฯ นิทฺทายโตปีติ ปทํ ปจฺจตฺถรเณติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ปริโภคสีเสนาติ ปธานปริโภเคน ฯ อปสฺสยนฺตสฺสาปีติ ปทํ นโยติ ปเท สมฺพนฺโธ อถวา อปสฺ- สยนฺตสฺสาปิ ภิกฺขุสฺส อาปตฺติยํ นโย เอโสเอว ฯ

[๗๕๔] อุทฺเทสภตฺตนฺติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ตเถวาติ เอกํ วา เทฺว วาติอาทินา ปกาเรน ฯ อปเร สลากาโย ปริจฺฉินฺทิตฺวา เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ วา ภตฺตํ กาตุํ อิจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ โวหารนฺติ นามํ ฯ เตติ มนุสฺสา ฯ ตํปีติ อปิสทฺโท อุทฺเทสภตฺตาทีนิ อเปกฺขติ ฯ

[๗๕๕] ตตฺถาติ สงฺฆภตฺตาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ สงฺฆภตฺเต

๑. อตฺถตายปีติ วณฺณนาปาโฐ วิรุทฺโธ มญฺเญ ฯ ๒. ...ปเท ฯ

[ปา.๑๔๕.๑๔๖ ส.๓๙๔..๓๙๖]

ชิติกา นาม นตฺถิ กสฺมา สกลสฺส สงฺฆสฺส ทาตพฺพตฺตา ฯ ตสฺมาติ ชิติกาย อภาวโต น วตฺตพฺพนฺติ ปเท เหตุ ฯ อมฺหากนฺติ ปทํ ทิวสานีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ภุญฺชนฺตานนฺติ ปทํ อมฺหากนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตตฺถาติ สงฺฆภตฺเต ฯ ตนฺติ สงฺฆภตฺตํ ฯ อมฺหากนฺติ ปทํ คาเหถาติ ปเท กมฺมํ ฯ การณํ ญาเปนฺโต อาห ตํ หีติอาทึ ฯ ตนฺติ สงฺฆภตฺตํ ฯ

[๗๕๖] รญฺญา วา ราช...เตน วาติ ปททฺวยํ ปหิเตติ ปเท กตฺตา ฯ ปหิเต ปุริเส ฯ ชิติกาติ ปฏิปาฏิ ฯ ฐาปนํ โน เจ ชิติ เอว ชิติกา ฯ ตโตติ ชิติกโต ฯ โน เจติ ชิติกา โน เจ อตฺถิ ฯ อุทฺเทสเกนาติ ปทํ น อติกฺกเมตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

ปิณฺฑาย ปติตุํ จริตุํ วตฺตํ เอเตสนฺติ ปิณฺฑปาติโน ปิณฺฑ-ปาติโน เอว ปิณฺฑปาติกา ฯ

อปิสทฺโท ปิณฺฑปาติเกหิ อญฺเญ ภิกฺขู อเปกฺขติ ฯ เตติ ปิณฺฑปาติกา ฯ

กิเลเส ธุนาตีติ ธุตํ ญาณํ ธุตญฺจ ตํ องฺคญฺจาติ ธุตงฺคํ ฯ

วีสติวสฺสานนฺติ ปทํ คาหิยตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ชิติกนฺติ ปฏิปาฏึ ฯ เตสนฺติ มหาเถรานํ คาเหตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ โยช...โตปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ อาสนฺนวิหารโต อาคจฺฉนฺตีติ

[ปา.๑๔๖ ส.๓๙๖.๓๙๗]

ญาเปติ ฯ อสมฺปตฺตานมฺปีติ ปทํ อนฺเตวาสิกาทีสูติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท สมฺปตฺตภิกฺขุํ อเปกฺขติ ฯ ปวิฏฺฐานนฺติ ปทํ อสมฺปตฺตานมฺปีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ฐิตานนฺติ ปทํ คาเหถาติ ปเท กมฺมํ ฯ โอกฺกนฺเตหีติ ปวิสนฺเตหิ ฯ อาคตานนฺติ ปทํ คาเหตพฺพเมวาติ ปเท กมฺมํ ฯ วสฺสคฺเคนาติ วสฺเสน ปริจฺเฉเทน ฯ

[๗๕๗] ภตฺตํ อุทฺทิสิยติ เอตฺถาติ ภตฺตุทฺเทสํ ภตฺตุทฺเทสญฺจ ตํ ฐานญฺจาติ ภตฺตุทฺเทสฏฺฐานํ ฯ

ปริจฺฉินฺทิตฺวาติ ปทํ อาโรจิตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อปิสทฺโท อปฺปกํ อุปจารสีมํ อเปกฺขติ ฯ อุปจารสีมายาติ อุปจารภูตมริยาทาย อาโรจิตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ยตฺถ กตฺถจีติ ปทํ อาโรจิตนฺติ ปเท สามญฺญาธาโร ฯ อาโรจิตนฺติ ทายเกน อาโรจิตํ อุทฺเทสภตฺตนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อุทฺเทส-ภตฺตนฺติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตสฺมึเยวาติ เอวสทฺเทน อญฺญสฺมึ ภตฺตุทฺเทสฏฺฐาเน น คาเหตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ

[๕๗๘] เอโกติ เอโก ทายโก ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา ฯ โส อตฺโถติ โส อธิปฺปาโย ฯ ตาวาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ ตสฺสาเยวาติ ปกติฏฺฐิติกาย ฯ วเสนาติ ปฏิพทฺเธน ฯ สเจปิ...อติกฺกนฺโตติ โส ภิกฺขุ อุปจารสีมํ สเจปิ

[ปา.๑๔๖ ส.๓๙๗]

อติกฺกนฺโต ฯ ภิกฺขู วาติ[๑] ปทํ โหนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ
อญฺญมญฺญํ ฯ เป ฯ คจฺฉนฺตีติ วจนํ เอกาพทฺธา โหนฺตีติ
ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ ตาทิเสติ ทฺวาทสหตฺถพฺภนฺตรํ[๒] อวิชหิเต ฯ
นวํ จิติกนฺติ นวํ ปฏิปาฏึ ฯ อคฺคาหเณ การณํ ญาเปนฺโต
อาห น หีติอาทึ ฯ เอตนฺติ ภตฺตํ ฯ

โกจีติ โกจิ ทายโก ฯ สทฺธินฺติ ปทํ เอกาพทฺธาติ ปเท
กิริยาวิเสสนํ ฯ วุตฺตนเยนาติ ปทํ เอกาพทฺธาติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ ทินฺนนฺติ ทินฺนํ อุทฺเทสภตฺตํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท
กมฺมํ ฯ สมฺปตฺตสมฺปตฺตานนฺติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ
ตตฺถาติ พหิอุปจาเร อวิชหิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ สงฺฆุทฺเทสนฺติ
สงฺฆโต อุทฺทิสิตพฺพภตฺตํ ฯ

[๓๕๙] ฆรูปจาโร จาติ ปทํ เวทิตพฺโพติ ปเท กมฺมํ ฯ
เอตฺถาติ คามทฺวารวีถิจตุกฺกอนฺตรฆรานํ อุปจาเรสุ นิทฺธารณํ ฯ
เอโก อุปจาโร ยสฺส ตํ เอกูปจารํ ฯ อิเมสนฺติ ฆรานํ ฯ ตตฺถาติ
เอกูปจารฆราทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อนฺโตติ ปทํ นามาติ ปเท
อาธาโร ฯ ตตฺถาติ ฆเร ฯ อุทฺเทสลาโภติ อุทฺทิสิตพฺพลาโภ ฯ
ภิกฺขา...นปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ ปฏิคฺคหณวตฺเตน จิตานนฺติ

๑. วณฺณนายํ จสทฺโท โหติ ฯ ๒. ...หตฺถนฺตรนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๓๙๗.๓๙๘]

ญาเปติ ฯ ภิตฺติอนฺตริกสฺสาติ ภิตฺติยา กตฺตุภูตาย อนฺตริกสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ ปฏิวิสฺสกฆรานีติ สมีเป สนฺตมนุสฺสานํ ฆรานิ ฯ

[๗๖๐] คามทฺวาร... สูติ นิทฺธารณํ ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา คาเหตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ตสฺสาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ โกจีติ[๑] โกจิ อุปาสโก จ สงฺฆุทฺเทสปตฺตํ เทถาติ สงฺฆโต อุทฺทิสิตพฺพํ ปตฺตํ อมฺหากํ เทถ ฯ ปตฺตํ เทถาติ ตุเมฺห ปตฺตํ อมฺหากํ เทถ ฯ สงฺฆิกํ ปตฺตํ เทถาติ สงฺฆโต อุทฺทิสิตพฺพํ ปตฺตํ อมฺหากํ เทถ ฯ

เกสุจิ ปน โปตฺถเกสุ สงฺฆุทฺเทสภตฺตํ เทถ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ภตฺตํ เทถ สงฺฆิกํ ภตฺตํ เทถาติปิ ปาโฐ อตฺถิ ฯ สงฺฆุทฺเทสภตฺตํ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ทาตพฺพภตฺตํ ภิกฺขูนํ เทถ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ภตฺตํ ภิกฺขูนํ เทถ สงฺฆิกํ สงฺฆโต อุทฺทิสิตพฺพภตฺตํ ภิกฺขูนํ เทถาติ อตฺโถ ฯ

สงฺฆุทฺเทสภิกฺขู เทถาติ สงฺฆโต อุทฺทิสิตพฺพํ ภิกฺขุํ อมฺหากํ เทถ ฯ สงฺฆิกํ ภิกฺขุนฺติ สงฺฆโต อุทฺทิสิตพฺพํ ภิกฺขุํ อมฺหากํ เทถ ฯ

[๗๖๑] เอตฺถาติ ภตฺตุทฺเทสนาธิกาเร อิจฺฉิตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ เปสโลติ ปิยสีโล ฯ เตนาติ อุทฺเทสเกน

๑. โกจิ อาคนฺตฺวา ฯ เป ฯ อิจฺเจตฺถายํ โกจิสทฺโท ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๓๙๙.๔๐๐]

คาเหตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ปุจฺฉิตฺวาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ทสวสฺเสน ลทฺธนฺติ ทสวสฺเสน ตํ ภตฺตํ ลทฺธํ ฯ ตสฺสาติ อุทฺเทสกสฺส วจนํ สุตฺวา ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ เอตฺตเก นามาติ เอตฺตเก ภิกฺขู อิจฺฉามิ ฯ ฉายายปีติ ปทํ ปุจฺฉิยมานายาติ ปเท ลกฺขณวนฺตํ ฯ อถ ยทิ อาคจฺฉติ ฯ วุฑฺฒตโร น ลภตีติ สมฺพนฺโธ ฯ กถาปปญฺเจน หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ กถาปปญฺเจนาติ กถาย อติวิตฺถาเรน นิสินฺนสฺสาปีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ นิสินฺนสฺสาปิ นิทฺทายนฺตสฺสาปีติ ปททฺวยํ คาหิตนฺติ ปเท อนาทรจฺฉฏฺฐี ฯ คาหิตนฺติ นวกสฺส คาหิตํ ฯ ตตฺถาติ ฐาเน ฯ ตสฺมินฺติ อุปจาเร ฯ อิตีติ ตสฺมา[๑] ฯ

[๗๖๒] โกจิ ทายโก ฯ สตฺตปณีตโภชนานนฺติ สตฺต ปตฺเต ปณีตโภชเนหิ ปูเรตฺวา เอกํ ปตฺตํ อุทกสฺส อุทเกน ปูเรตฺวา อา... ปหิณติ ฯ คเหตฺวา อาคตา มนุสฺสา กิญฺจิ วจนํ อวตฺวา ฯ เป ฯ ปกฺกมนฺติ ฯ เยน ยนฺติ เยน ภิกฺขุนา ยํ ภตฺตํ[๒] ฯ ตญฺจาติ อญฺญํ อุทฺเทสภตฺตํ ลูขํ วา โหตุ ฯ ลภตูติปิ อตฺถิ ฯ ตีจีวรานิ ปริวารานิ ยสฺส ตํ ตีจีวรปริวารํ ฯ ตสฺเสวาติ อุทกปตฺตลาภิโน ภิกฺขุสฺส ตํ อุทฺเทสภตฺตํ โหติ ฯ อีทิโส หีติอาทิ

๑. อยํ สมาปนฺโน น เหตุ ฯ ๒. น เกวลํ ภตฺตํ อถโข ปณีตโภชนอุทเกสุ ยงฺกิญฺจิ ฯ

ทฬฺหีกรณํ ฯ อสฺสาติ อุทกปตฺตลาภิโน ภิกฺขุสฺส ฯ ลภตีติ อุทกปตฺตลาภี ภิกฺขุ ลภติ ฯ สเจ เต มนุสฺสา คเหตฺวา อาคตา วตฺวา คจฺฉนฺติ ฯ สพฺเพหีติ ปทํ ปาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ วทนฺตสฺสาติ ปทํ วตฺวาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เตสนฺติ ภิกฺขูนํ ฯ

ทหร...หีติ ปทํ ลทฺเธสูติ ปเท กตฺตา ลทฺเธสูติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อุทฺเทสภตฺเตติ ปทํ ปฐม-ภาโคติ ปเท อาธาโร ฯ อนุภาโค มหาเถรานํ ปาปุณาตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อนุภาโคติ ทุติยภาโค ฯ ตตฺถาติ อุทฺเทสภตฺเต คนฺตุนฺติ ปเท อาธาโร เหตุ วา ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ อญฺญตราปีติ[๑] อญฺญสฺมึ กาเลปิ ฯ อถาติ ยทิ อาหรติ ฯ อคฺคาหิเตเยว ปตฺเตติ อุทฺเทสเกน ปตฺเต อคฺคาหิเต ฯ คเหตฺวาติ ชโน คเหตฺวา ฯ

[๗๖๓] เอโก ชโน ตฺวํ สงฺฆุทฺเทสปตฺตํ อาหร อิติ เปสิโต วทติ ฯ โส เจ ภิกฺขูหิ วุตฺโต ภณตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ญตฺวาติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท กตฺตา ฯ น นิมนฺตนภตฺตนฺติ นิมนฺตนภตฺตํ น โหติ ฯ

โย ปน ชโน อญฺเญน ชเนน วุตฺโต ฯ โยติ ปทํ วตฺวา อาคจฺฉตีติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ วุตฺโตติ ปทํ โยติ ปทสฺส

๑. อญฺญถาปีติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๑.๔๐๒]

วิเสสนํ ฯ กินฺติ อหํ กึ วตฺวา อาหรามิ ฯ วตฺวาติ ปทํ อาคจฺฉตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ยถา เต รุจฺจตีติ ยํ วจนํ เต รุจฺจติ ตํ วตฺวา อาหราหิ อิติ ชเนน วุตฺโต ฯ วิสฺสฏฺโฐ จ โส ทูโต จาติ วิสฺสฏฺฐทูโต ฯ อุทฺเทสปตฺตนฺติ อุทฺทิสิตพฺพ-ปตฺตํ ฯ ปฏิปาฏิยา ปตฺตนฺติ[1] สงฺฆสฺส ปฏิปาฏิยา ทาตพฺพ-ปตฺตํ ฯ ปุคฺคลิกปตฺตนฺติ ปุคฺคลสฺส สนฺตกํ ปตฺตํ ฯ ยํ อิจฺฉตีติ วิสฺสฏฺฐทูโต ยํ ปตฺตํ อิจฺฉติ ฯ

โสติ อพฺยตฺตทูโต น วตฺตพฺโพติ ปเท กมฺมํ ฯ อวทเน การณํ ญาเปนฺโต อาห เอวํ หีติอาทึ ฯ ปุจฺฉาสภาเคนาติ ปทํ วเทยฺยาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตโตติ ตสฺมา วทน-การณา ฯ น โอ...ปีติ อปีสทฺโท ปเคว อลฺลาปสลฺลาปานีติ ญาเปติ ฯ ตสฺสาติ ปทํ ทาตพฺโพติ ปเท สมฺปทานํ ฯ

[๗๖๔] กูฏฏฺจิติกาติ กูฏปฺปฏิปาฏิ ฯ กูฏา จ สา จิติกา จาติ กูฏฏฺจิติกา ฯ เอกํ วิสุํ จาริเกหิ คเหตพฺพานิ ภตฺตานิ เอกจาริกภตฺตานิ[2] ฯ อิตีติ ปทํ สลฺลกฺเขตฺวาติ ปเท อากาโร ฯ ปณีตภตฺตปตฺเตติ ปณีตปฺปกฺขิปนปตฺเต ฯ ราชเคเห ปณีตภตฺตํ

๑. วณฺณนายํ ปฏิปาฏิปตฺตนฺติ สมาสวเสน อาคตํ ฯ ๒. เอกวาริก...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๒]

คาเหม อิติ อาคนฺตุกา วทนฺติ ฯ ราชเคเหติ รญฺโญ เคเห ฯ
กติวสฺสโต ปฏฺฐาย คาเหถ อิติ จิติกํ ชานนภิกฺขู วทนฺติ ฯ
เอตฺตกวสฺสโต นาม คาเหม อิติ อาคนฺตุกา วทนฺติ ฯ คาหิเต
อาคเตหิปิ จิติกํ ชานนภิกฺขูหิ มา ภุญฺชถาติ วาเรตฺวา จิติกายเมว
คาเหตพฺพํ ปตฺตทานกาเล อาคเตหิปิ จิติกํ ชานนภิกฺขูหิ มา
ภุญฺชถาติ วาเรตฺวา จิติกายเมว คาเหตพฺพนฺติอาทินา สมฺพนฺโธ
กาตพฺโพ ฯ คาหิเตติ อาคนฺตุเกหิ ปณีตภตฺเต คาหิเต ฯ
ปูเรตฺวาติ ปทํ อาหฏ อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อาคเตหิปีติ
ปทํ ชานนภิกฺขูหีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ คเหตฺวาติ ปทํ อาคต
อิติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อถาติ ยทิ เทติ ฯ เนติ อาคนฺตุเก ฯ
ปตฺเตปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ ภิกฺขูหิ ยาวทตฺถํ ภุตฺตภตฺตนฺติ
ญาเปติ ฯ เตสนฺติ[๑] อาคนฺตุกานํ ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ
เตหีติ อาคนฺตุเกหิ ภุตฺตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เอตฺถาติ ปณีตภตฺต-
ภุญฺชเน ฯ อชานนฺเตหีติ ปทํ นิสีทิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ
นิสีทิตพฺพนฺติ ปทํ สิยาติ ปเท กตฺตา ฯ เอวนฺติ ภุญฺชเน ฯ
อิทานีติ ปทํ ปตฺต อิติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ น คาเหตพฺพนฺติ[๒]
อญฺญํ ภตฺตํ น คาเหตพฺพํ ฯ

[๗๖๕] อถาติ ยทิ อุปฺปนฺโน ฯ อยนฺติ ปิณฺฑปาโต ฯ

๑. เนสํ ฯ ๒. คาหาเปตพฺพนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๓]

อิตีติ อิติ ปุจฺฉา สิยา ฯ สฏฺฐิวสฺสฏฺฐิติกายาติ วุตฺตนฺติ อยํ ปิณฺฑปาโต สฏฺฐิวสฺสฏฺฐิติกาย คาเหตพฺโพ อิติ วจนํ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ การณํ ญาเปนฺโต อาห อยํ หีติอาทึ ฯ อิตีติ ตสฺมา ปริปุณฺณวสฺสตฺตา ฯ อุปสมฺปชฺชตีติ อุปริภาวํ ปาปุณาติ ฯ ปตฺตนฺติ ลทฺธํ ฯ อสฺสาติ ภิกฺขุสฺส ฯ อญฺญสฺสาติ ปทํ ปตฺตนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ สมีเปติ อตฺตโน สมีเป ฯ นิสินฺนสฺสาติ ปทํ อญฺญสฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตนฺติ ปตฺตํ ฯ โส ภิกฺขูติ โส ปตฺตสฺสามิโก ภิกฺขุ มยฺหํ ฯ เป ฯ อิติ วตฺวา สยเมว จ เทติ ฯ อถาปีติ ยทิปิ วทติ ฯ อลนฺติ ตํ ภตฺตํ อยุตฺตํ ฯ

เตสูติ ทสสุ ภิกฺขูสุ ฯ สาทิยนโกติ อุทฺเทสภตฺตํ คหณโก ฯ ภิกฺขุ...เมตนฺติ เอตํ ภตฺตํ ภิกฺขุนา ทินฺนํ นาม ฯ โส จ ภิกฺขุ คจฺฉตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เต ภิกฺขู อิติ วตฺวาติ โยเชตพฺพํ ฯ ตสฺสาติ อุปาสกสฺส ฯ ตตฺถาติ ฆเร ฯ ตสฺเสวาติ ภิกฺขุสฺส ฯ อิตเรติ ปิณฺฑปาติกา ฯ เตนาติ ภิกฺขุนา ทินฺนนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อิตเรสํ วฏฺฏตีติ ยาคุอาทิ อิตเรสํ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ ภตฺตานนฺติ ภตฺเตหิ ฯ ปูเรตฺวาติ ปทํ เทนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ คณฺหิตฺวาติ ปทํ คมน อิติ ปเท ปุพฺพกาล-กิริยา ฯ เตนาติ ปทํ ทินฺนนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ยทิ ปน เต

๑. อิทํ ปทํ อิธ น อิจฺฉิตพฺพํ ฯ

[ปา.๑๕๖ ส.๔๐๓..๔๐๕]

วุตฺตา คจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วิหาเรเยวาติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท กตฺตา ฯ ยํ ภตฺตํ ตตฺถ ฆเร ฯ อถาปิ เตน ภิกฺขุนาว อวุตฺตา มนุ ฯ เป ฯ อิติ วุตฺตา คจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺราติ ภิกฺขูสุ นิทฺธารณํ ฯ ปุพฺเพ ชเนน อกโฏ ภาโค อกฏภาโค ตการสฺส โฏ° ฯ

[๗๖๖] อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ สงฺฆุทฺเทสนฺติ สงฺฆสฺส ทาตพฺพ-อุทฺเทสภตฺตํ ฯ โอโลเกตพฺพมฺปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ลชฺชิภิกฺขุนาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ กึ ภตฺตํ ตยา อาหริยติ อิติ อวตฺวา ทายกํ อปุจฺฉิตฺวา อุทฺเทสภตฺตสฺส ปกติฏฺฐิติกายเอว อุทฺเทสเกน คาเหตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

รโส เอตสฺส อตฺถีติ รโส รโสเอว ปิณฺฑปาโต รสปิณฺฑปาโต ฯ อาเวณิกฏฺฐิติกาติ วิสุํฐิติกา ฯ ตถาติ ปเทน อาเวณิกฏฺฐิติกา กาตพฺพาติ อากฑฺฒติ ฯ จสทฺโท ยาคุยา จ ผลานญฺจ ขชฺชกานญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ ภตฺตญฺจ ยาคุ จ ผลญฺจ ขชฺชกญฺจ ภตฺต...กานิ ปกติภูตานิ ภตฺตยาคุผลขชฺชกานิ ปกติ...กานิ ฯ สปฺปิ มธุ อิติ ปททฺวเย อํวิภตฺติโลโป ฯ ปิณฺฑ ฯ เป ฯ น วฏฺฏตีติ ปุจฺฉา สิยา ฯ อามิสสฺเสวาติ เอวสทฺเทน คนฺธมาลา ปิณฺฑปาติเกน น ปฏิกฺขิตฺตาติ ญาเปติ ฯ

๑. อิทานิ อกต อิติ วลญฺชียติ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๕.๔๐๖]

ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ

[๗๖๗] เอตฺถาติ นิมนฺตนาธิกาเร ฯ ราชคเหติ รญฺโญ ฆเร ฯ ราชเคเหติปิ อตฺถิ ฯ คาเหนฺเตนาติ ปทํ วุตฺเตปีติ ปเท กตฺตา ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุเมฺห เอถาติ วุตฺเต ปน ชิติกาย คาเหตพฺพนฺติ ปาโฐ ฯ ชิติกายาติ อุทฺเทสภตฺตสฺส ชิติกายาติ อตฺโถ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุเมฺห เอถาติ ปุพฺเพ วุตฺเต วิย ชิติกาย คาเหตพฺพนฺติ ปาโฐ อตฺถิ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุเมฺห เอถาติ วุตฺเตติ ปุพฺเพ วิย ชิติกาย คาเหตพฺพนฺติ ปน ยุชฺชติ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุเมฺห เอถาติ วุตฺเต วินยฏฺฐิติกาย คาเหตพฺพนฺติปิ ปาโฐ กิสฺมิญฺจิ โปตฺถเก ทิสฺสติ ฯ วินยฏฺฐิติกายาติ อุทฺเทสภตฺตวุตฺตฏฺฐิติกายาติ อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ อาคตสฺสาติ ปทํ ทาตพฺโพติ ปเท สมฺปทานํ ฯ

ปฏิปาฏิยา ปตฺตนฺติ ปฏิปาฏิยา ปตฺตํ เทถ ฯ อิธาปีติ นิมนฺตนภตฺเต น วตฺตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ อปิสทฺโท อุทฺเทสภตฺตํ อเปกฺขติ ฯ อสฺสาติ ภวเยฺย ฯ ตสฺสาติ ปทํ ทาตพฺโพติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ปฏิปาฏิยาติ ปทํ คาเหตฺวาติ[๑] ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ภตฺตฏฺฐิติกายาติ ภตฺตสฺส ชิติกาย ฯ ภตฺตฏฺฐิติกายาติ จ ปตฺตฏฺฐิติกายาติ จ ปาฐา อตฺถิ ฯ

๑. คเหตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๗.๔๐๘]

ภตฺตาหรณกปตฺตนฺติ ภตฺตสฺส อาหรณกปตฺตํ ฯ

[๗๖๘] คนฺถธูตงฺควเสนาติ คนฺถสฺส จ ธูตงฺคสฺส จ ปฏิพทฺเธน ฯ อิติสทฺโท ปหิณตีติ ปเท อาการโร ฯ เปสิตนฺติ สาสนํ เปสิตํ ฯ อิเม ตโย ชนาติ สงฺฆตฺเถรสฺส ฯ เป ฯ ภตฺตุทฺ-เทสกสฺสาติ ตโย ฯ ปุจฺฉิตุํ น ลภนฺตีติ สงฺฆโต คณฺหามิ อุทาหุ เย ชานามิ เตหิ สทฺธึ อาคจฺฉามีติ ทายเก ปุจฺฉิตุํ น ลภนฺติ ฯ กิมฺปน กโรนฺตีติ อาห อารูฬฺหาเยว มาติกาติอาทึ ฯ เยหิ ภิกฺขูหิ นิมนฺตนภตฺตสฺส มาติกา จิติวเสเนว อารุฬฺหา สงฺฆโต เต อฏฺฐ ภิกฺขู อุทฺทิสาเปตฺวา อตฺตนวเมหิ คนฺตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ มาติกาติ ปทํ อารุฬฺหาติ ปเท กมฺมํ ฯ
อารุฬฺหาเยว มาติกนฺติปิ ปาโฐ ฯ เย นิมนฺตนภตฺตสฺส มาติกํ จิติวเสเนว อารุฬฺหา สงฺฆโต เต อฏฺฐ ภิกฺขูติ โยเชตพฺพํ ฯ

อตฺตนวเมนาติ วตฺตพฺโพ ตโย ชเน อเปกฺขิตฺวา อตฺต-นวเมหีติ พหุวจนํ วุตฺตํ ฯ อตฺตา นวโม เอเตสนฺติ อตฺตนวมา ฯ

ตสฺมาติ ปทํ อาโรเปตฺวาติ ปเท เหตุ ฯ เตนาติ อนภิญฺญาเตน ภิกฺขุนา อาโรเปตฺวา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ อิตีติ เอวํ มาติกนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ อาโรเปตฺวาติ ทายกสฺส วิญฺญาเปตฺวา ฯ อาโรเปตฺวาติ ปทํ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๘.๔๐๙]

[๒๖๙] ตตฺราติ อาสนสาลายํ ฯ ทาตุนฺติ ปตฺตสฺส ทานํ ฯ อุสฺสวาทีสูติ อุสฺสวาทิกาเลสุ คนฺตฺวาติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ ปธานฆรานีติ วีริยกรณฆรานิ ปธานนามกานิ ฆรานิ วา ฯ เตหีติ ติปิฏกธมฺมกถิเกหิ คนฺตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ คเหตฺวาติ ปทํ คนฺตุนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ คนฺตุนฺติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ฯ มหาภิกฺขุสงฺเฆนาติ สามญฺเญน มหนฺเตน ภิกฺขุสงฺเฆน ฯ สนฺนิปาตฏฺฐานโต วาติ ภิกฺขูนํ สนฺนิปาตฏฺฐานโต ฯ

เอกวารนฺติ เอกวารํ ภิกฺขู โภชิตา โหนฺติ เย ชานนฺติ เต คเหตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ เยติ ปทํ ชานนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ยตฺตกา ปน ภิกฺขู ตสฺมึ อาวาเส วสนฺติ เต สพฺเพ เอกสฺมึ ทิวเส คหิตภิกฺขู อญฺญทา อคฺคเหตฺวา เอกวารํ สพฺเพ ภิกฺขู โภชิตา โหนฺติ สงฺฆตฺเถราทโย ชนา เย ชานนฺติ เต คเหตฺวา คนฺตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ คหิตภิกฺขูติ ปทํ อคฺคเหตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ อคฺคเหตฺวาติ ปทํ โภชิตาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ปฏิพทฺธกาลโต ปฏฺฐายาติ ตตฺเถว อาวาเส วาสสฺส นิพทฺธกาลโต ปฏฺฐาย ฯ ตตฺราติ ญาติอุปฏฺฐากกุเล ฯ เนสนฺติ อภินวอาคนฺตุกานํ ฯ ตตฺถ ปนาติ ตตฺถ อาวาเส อภินวอาคนฺตุกา เย ภิกฺขู ชานนฺติ ฯ สพฺพตฺถาติ ฐาเน ฯ สพฺพปโญหติ สพฺโพ ญาตุํ อิจฺฉิตพฺพตฺโถ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๐๙.๔๑๐]

[๗๗๐] สลากภตฺเต ปน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ วจนโตติ ปทํ อุปนิพนฺธิตฺวาติ ปเท เหตุ ฯ สลากาย วา ปฏฺฏิกาย วาติ ปททฺวยํ อุปนิพนฺธิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ ภตฺตุทฺเทสเกนาติ ปทํ ทาตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ จิติกโต ปฏฺฐาย สลากา ทาตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวนฺติ คามวเสน ฯ เตสนฺติ[๑] ทฺวินฺนํ ติณฺณํ สลากภตฺตานํ ฯ สเจ เอก ฯ เป ฯ ภตฺตานิ โหนฺติ ฯ สลฺลกฺเขตฺวาติ ตานิ ภตฺตานิ ปมาณวเสน สลฺลกฺเขตฺวา ฯ ตสฺมึ จาติ อญฺญสฺมึ คาเม ฯ ตมฺปีติ สลากภตฺตํ ฯ อปิสทฺโท อญฺญํ สลากภตฺตํ อเปกฺขติ ฯ ภิกฺขูสูติ นิทฺธารณํ ฯ โอริม- คาเมติ อาสนฺนคาเม ฯ สลากภตฺเตสุ อคฺคาหิเตเสฺววาติ ภตฺตุทฺ- เทสเกน สลากภตฺเตสุ ภิกฺขุสฺส อคฺคาหิเตเสฺวว ภิกฺขุ คหิต- สญฺญาย[๒] สเจ คจฺฉติ ฯ ปรภาคคาเมติ ทูรคาเม ฯ อิตรานิ คาเหตฺวาติ ภตฺตุทฺเทสเกน อิตรานิ สลากภตฺตานิ คาเหตฺวา โอริมคาโม เตน ภิกฺขุนา คนฺตพฺโพ ฯ ภตฺตุทฺเทสเกนาติ ปทํ คาเหตฺวาติ ปเท กตฺตา ฯ การณํ ญาเปนฺโต อาห น หีติอาทึ ฯ คาเหตุนฺติ กตฺตุทฺเทสเกน คาเหตุํ ฯ น หิ พหิสีมาย ฯ เป ฯ ลพฺภตีติ วจเนน โส ภิกฺขุ อนฺโตสีมาย วา พหิสีมาย วา อตฺตนา ลทฺธลาภํ ปฏิคฺคเหตุํ ลภตีติ ญาเปติ ฯ วีถิอาทีสุ

๑. เนสํ ฯ ๒. คาหิต...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๑๐.๔๑๑]

จาติ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ ปทํ คาเหตพฺพานีติ ปเท อาธาโร ฯ คาเมติ ปทํ วุตฺต อิติ ปเท อาธาโร ฯ ภิกฺขูนนฺติ ปทํ คาเหตพฺพานีติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๗๗๑] เตนาติ สลากทายเกน วุฏฺฐายาติอาทีสุ กตฺตา ฯ อุปฏฺฐเปตฺวาติ[๑] ปทํ สลฺลกฺเขตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ปหริตฺวาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตตฺราติ วารคาเม ตฺวํ คจฺฉ ฯ ตโตติ สลากคฺคหณกาลโต ฯ สฏฺฐิโต วา ปญฺญาสโต วาติ อุทกฆฏสฺส สฏฺฐิโต วา ปญฺญาสโต วา ทณฺฑกมฺมํ น ปริหาเปตพฺพํ ฯ สลากาติ ปทํ ภวนฺตีติ ปเท ปกติกตฺตา ฯ ผาติกมฺมเมวาติ ปทํ ภวนฺตีติ ปเท วิกติกตฺตา ฯ ผาติกมฺมเมวาติ วฑฺฒิกมฺมเมว ฯ วิหารรกฺขนฺถาย สงฺเฆน ทาตพฺพา อติเรกสลากา โหนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ลภนฺติเยวาติ วิหารโคปกา ลภนฺติ ฯ อติเรกํ อุตฺตริภงฺคํ ยสฺส ตํ อติเรกอุตฺตริภงฺคํ ฯ ตํ ทิวสนฺติ ตสฺมึ ทิวเส ฯ เอวมฺปีติ ภตฺตสฺเสวส ลทฺธกาเล ฯ สงฺฆนวเกนาติ ปทํ ลทฺธ อิติ ปเท กตฺตา ฯ อลทฺธสฺสาปีติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๗๗๒] เอโก สมฺโภโค เอเตสนฺติ เอกสมฺโภคา ฯ ทิวาติ มชฺฌนฺติกํ อนติกฺกนฺเต ทิวากาเล ฯ ปริสฺสาเวตฺวา ทาตพฺพนฺติ

๑. อุปฏฺฐาเปตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๑๒.๔๑๓]

สมฺพนฺโธ ฯ ผลสลากา จ ปูวสลากา จ เภสชฺชคนฺธมาลาสลากา
จ ผล...มาลาสลากาโย ฯ เอตฺถาติ ผลสลากาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ

สลากวเสน คาหิตตฺตา ปน น สาทิตพฺพาติ เอตฺถ สลากป-
ปฏิพทฺเธน คาหิตตฺตา อสารุปฺปเมว โหติ ยทิ ปน คณฺหติ
ธูตงฺคํ น ภิชฺชติ ตสฺมา สลากวเสน ฯ เป ฯ ตพฺพาติ วจนํ
สพฺพาจริยมเตน วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

[๗๗๓] อคฺคโต อาทิโต ทาตพฺพา ภิกฺขา อคฺคภิกฺขา ฯ
โน เจติ ตาทิสานิ ภตฺตานิ พหูนิ โน เจ โหนฺติ ฯ คตายาติ
สลากาย คตาย ฯ อลภิตฺวาติ ปุพฺพทิวเส อลภิตฺวา ฯ ตตฺถ
ลทฺธนฺติ ตสฺมึ คาเม มยา ลทฺธํ ฯ วฏฺฏตีติ เอวํ ปาปนํ
วฏฺฏติ ฯ อปาปิตนฺติ ปทํ ตํ ภตฺตนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตํ
ภตฺตนฺติ นฏฺฐสลากภตฺตํ ฯ ตตฺเถวาติ อาสนสาลาย ปาเปตฺวา
ภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ กสฺมา วิหารเมว สนฺธาย ทียมานตฺตา ฯ

[๗๗๔] ตตฺถาติ ปทํ ลทฺธาติ ปเท อาธาโร ฯ อญฺเญนาติ
ปทํ ลทฺธาติ ปเท กตฺตา ฯ วารคาเมติ ปทํ สลากาติ ปเท
อาธาโร ฯ ตํ คเหตฺวาติ ทิสงฺคมิโก วารคามสลากํ อตฺตโน
คเหตฺวา ฯ คเหตฺวาติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท[๑] ปุพฺพกาลกิริยา ฯ
อิตรํ ภิกฺขุนฺติ อญฺเญนาติ วุตฺตํ อญฺญํ ภิกฺขุํ ฯ มยฺหนฺติ

๑. คนฺตุนฺติ ปเทติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๑๔..๔๑๖]

ทิสงฺคมิกภิกฺขุสงฺฆาตสฺส มยฺหํ ฯ เตนาติ ปทํ คเหตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ ตสฺสาติ ทิสงฺคมิกสฺส สลากาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

วสิตฺวาติ ปทํ ปฏิจฺเฉนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ มนุสฺสาติ ปทํ ปฏิจฺเฉนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ ฉฑฺฑิตวิหาเร ฯ วฏฺฏตีติ ภุญฺชนํ วฏฺฏติ ฯ เตสูติ ภตฺตํ ภุตฺเตสุ ภิกฺขูสุ ฯ คเตสูติ สกฏฺฐานํ คเตสุ ฯ ธูรคาเมติ[1] สมีปคาเม ฯ อิตีติ มนสิกาเรน ฯ ตนฺติ สลากภตฺตํ ฯ ตา จาติ สลากา น ปาปิตา โหนฺติ ฯ สลากาโยติ ปทํ อากิริตพฺพาติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ ปจฺฉิยํ ฯ เอโตติ จานโต ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ปาเปตฺวาติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ กตฺวา วนฺทิตฺวาติ ปททฺวยํ จิเตหีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ วิตกฺกมาฬเกติ วิตกฺกสฺส มาฬเก ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ วุตฺเตหิ ปเท กตฺตา ฯ ปาปิตาติ ตยา อมฺหากํ ปาปิตา ฯ

[๗๗๕] ตตฺถาติ อญฺญสฺมึ วิหาเร ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ อิธาติ วิหาเร ฯ เตหีติ ปทํ น ทาตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ อภุญฺชิตฺวา วาติ ปทํ อนุปฺปตฺเตหีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อนุปฺปตฺเตหีติ ปทํ เตหีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ กสฺมา ภนฺเต น เทถ อิติ มนุสฺสา ปุจฺฉนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วิหารกภตฺตนฺติ[2]

[1] ทูร... [2] วิหารฏฺจกํ ภตฺตนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๑๖.๔๑๗]

วิหารํ สนฺธาย ทียมานํ ภตฺตํ วิหารกภตฺตํ นาม ฯ วิหาร
ฯ เป ฯ วฺฏฺฐาติ เถรา อาหํสุ ฯ วิหารสีมายาติ ปทํ น เทมาติ
ปเท สมฺปทานํ ฯ

เทถ ภนฺเต นํ° มยํ ฯ เป ฯ อมฺหากํ ภิกฺขนฺติ วุตฺเต ปน
วฏฺฏตีติ อิมินา ทายกา ภตฺตํ คเหตฺวา วิหารํ อาคตา สเจ
ปน วิหาเร ภิกฺขู มนฺทา สลากา พหุกา ภิกฺขูหิ ทายกา
ปุจฺฉิตพฺพา สลากา พหุกา อญฺญสฺมึ วิหาเร ภิกฺขูนํ ปตฺตา
กึ อาหราเปตพฺพาติ สเจ ทายกา อญฺญวิหารโต ปตฺเต
อาหราเปตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ทายกานํ วจเนเนว อญฺญวิหารโต ปตฺตา
อาหราเปตพฺพา เอวํ ทินฺนมฺปิ ภตฺตํ สลากภตฺตํเยว นามาติ
ญาเปติ ฯ

[๗๗๖] ปกฺขิกาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ยนฺติ ภตฺตํ ทียตีติ
ปเท กมฺมํ ฯ อภิลกฺขิเตสูติ ปทํ ปกฺเขสูติ ปทสฺส วิเสสนํ
ปกฺเขสูติ ปทํ ทียตีติ ปเท อาธาโร ฯ กมฺมปฺปสุเตหีติ ปทํ
ทียตีติ ปเท กตฺตา ฯ กาตุนฺติ ปทํ กรณ อิติ ปเท
สมฺปทานํ ฯ สลากภตฺตคติกเมวาติ สลากภตฺตสทิสเมว ฯ ตสฺสาติ
ปกฺขิกสฺส ฯ สลากภตฺตํ วา คเหตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ
สลากภตฺตสฺส ฯ มนฺทาติ อปฺปกา ฯ ตนฺติ สลากภตฺตํ ฯ

๑. นํ อิติ วณฺณนาปาโฐ วิรุทฺโธ ว ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๑๗.๔๑๘]

อิตีติ เอวํ วตฺวา ฯ เสฺว ปกฺโขติ ปกฺขิยํ น คาเหตพฺพํ
กสฺมา ปกฺขิกสฺส ทานวเสน อนิยมิตตฺตา ตญฺหิ เอกสฺมึ
ปกฺเข เทติ เอกสฺมึ น เทตีติ ฯ ลูขภตฺตนฺติ เอตฺถ ปณีต-
ภตฺตํ วา โหตุ อปฺปณีตํ วา ทายเกหิ ทียมานํ สพฺพํ ลูขภตฺตํ
นาม ลูขจีวโรติ ยถาติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ วิมติวิโนทนิยํ ปน
อญฺญถา อตฺโถ วุตฺโต ฯ

ปาฏิปทิกํ นาม ทียมานทานนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[๗๗๗] จีวรกฺขนฺธเกติ ปทํ อาคตาเนวาติ[๑] ปเท อาธาโร ฯ
วิสาขายาติ ปทํ ทินฺนานีติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ อาคนฺตุกาทีสุ
นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ อาคนฺตุกภตฺตาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ
สพฺเพสนฺติ อาคนฺตุกานํ คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ เตนาติ ปฐมํ
อาคนฺตุเกน ฯ เตนาปีติ[๒] ปฐมํ อาคนฺตุเกน ฯ อุฬารสฺส ภาโว
อุฬารตา[๓] ฯ อวุตฺเตติ ทายเกหิ อวุตฺเต ภุญฺชนํ น วฏฺฏติ ฯ

[๗๗๘] กถามคฺโคติ กถาปพนฺโธ ฯ คมิโก อาคนฺตุกภตฺตมฺปิ
ลภตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ อาคนฺตุกภตฺตเมว
ลภตีติ ญาเปติ ฯ คมิโก อาคนฺตุกภตฺตมฺปี คมิยภตฺตมฺปีติปิ
ปาโฐ ฯ ยถา ปน อาคนฺตุกภตฺตํ เทฺว ตีณิ สตฺต วา ทิวสานิ
อาคนฺตุเกน ลพฺภติ เอวํ อิทํ คมิยภตฺตํ เทฺว ตีณิ สตฺต วา

๑. อาคตานิเยว ฯ ๒. เตนปิ ๓. โอฬารตา อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๑๘..๔๒๐]

ทิวสานิ คมิเกน น ลพฺภติ กสฺมา คมิกสฺส คตตฺตา ฯ
อสทิสูปมา ฯ

เทฺว ตีณิ ทิวสานีติ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ เทฺว ตีณิ ทิวสานีติ อิทํ อนฺตรนฺตรา เจ อาคจฺฉนฺติ เทฺว ตีณิ ทิวสานิ ภุญฺชิตพฺพนฺติ วจนานุรูเปน วุตฺตํ ฯ สตฺต ทิวสานีติ อิทํ มหาปจฺจริยํ วุตฺตวจนานุรูเปน วุตฺตํ ฯ

ยถา ปน อาคนฺตุกภตฺตํ ลพฺภติ เอวมิทํ เทฺว ตีณิ สตฺต วา ทิวสานิ น ลพฺภตีติปิ ปาโฐ โสปิ ยุตฺโต ฯ

ยถา ปน อาคนฺตุกภตฺตํ ลพฺภติ เอวมิทํ เทฺว ตีณิ สตฺต วา ทิวสานิ ลพฺภตีติ ปาโฐ โส น ยุตฺโต คมิโก หิ ทิสํ คนฺตฺวา อนาคโต ตสฺมา เอวมิทํ ฯ เป ฯ ลพฺภตีติ น วตฺตพฺพํ ฯ

ยถา ปน อาคนฺตุกภตฺตํ น ลพฺภติ เอวมิทํ เทฺว ตีณิ สตฺต วา ทิวสานิ น ลพฺภตีติ ปาโฐ โสปิ น ยุตฺโต เหฏฺฐา วจนสฺส อนนุรูปตฺตา ฯ

คมิสฺสามีติ ภุตฺโตติ อหํ คมิสฺสามิ อิติ มนสิกาเรน ภุตฺโต ฯ สอุสฺสาหตฺตาติ คมเน สอุสฺสาหภาวโต ฯ สตฺโถติ ชนสมูโห ฯ สอุสฺสาเหนาติ คมเน สอุสฺสาเหน ภิกฺขุนา ฯ

[๗๗๙] โน เจติ คิลานภตฺตํ โน เจ ปโหติ ฯ อโรค-รูโปติ อโรคสภาโว ฯ มหาคิลานุปฏฺฐากสฺสาติ ปทํ คาเหตพฺพนฺติ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๒๐]

ปเท กมฺมํ ฯ อนา...กสฺสาติ ปทํ เทตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ
ตตฺถาติ กุเล ฯ ตทุปฏฺฐากสฺสาปีติ อนาถคิลานสฺส อุปฏฺฐากสฺส
คาเหตพฺพนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺเถวาติ กุเล ฯ อิตีติ เอวํ ฯ
สเจ ปน เอวํ ทินฺนานิ โหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ นิพทฺธาเปสินฺติ
อหํ นิยเมสี ฯ นิพทฺธาเปมีติปิ อตฺถิ ฯ นิพทฺธาเปตีติ ปาโจ
น ยุชฺชติ ฯ มม ภตฺตํ คณฺหนฺตูติ เอวํ ทินฺนาทิ โหนฺติ ปิณฺฑ-
ปาติกานํ น วฏฺฏตีติ วจเนน มม ภตฺตํ คณฺหนฺตูติ วุตฺเตปิ
ตํ อปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติเยวาติ ญาเปติ ฯ

[๗๘๐] ตตฺถาติ ธุรภตฺตาติอาทีสุ สงฺฆสฺส สนฺตกํ สงฺฆิกํ ฯ
ตตฺถาติ ตสฺมึ ทุวิเธ นิจฺจภตฺเต นิทฺธารณํ ฯ ปุคฺคลิเกปีติ ปทํ
วุตฺเตติ ปเท ปฏิพทฺธวเสน อาธาโร ฯ สาสเน วสตีติ ยถา ฯ
มูเล สุฏฺฐุ ปฏิจฺฉิตตฺตาติ อาทิมฺหิ สุฏฺฐุ สมฺปฏิจฺฉิตตฺตา ฯ
ยนฺติ ยํ ภตฺตํ ฯ ธูรเคหโตติ สมีปเคหโต ฯ ทินฺนํ ภตฺตํ
วารภตฺตํ[๑] นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตมฺปีติ วารภตฺตํ ฯ อิตีติ
เอวํ ฯ สตฺตาติ สตฺต ภตฺตานิ ฯ ตานิ ภตฺตานิ ฯ

[๗๘๑] ตตฺถาติ วิหารภตฺตาทีสุ ฯ ตตฺรุปฺปาทกภตฺตนฺติ
ตสฺมึ วิหาเร เขตฺตวตฺถุอาทิอุปฺปาเทน อุปฺปนฺนภตฺตํ ฯ สงฺคหิตนฺติ
ปริจฺฉินฺนํ ฯ ตํ ปนาติ วิหารภตฺตํ วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ฯ

๑. วารก... อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๒๑.๔๒๒]

ติสฺสมหาวิหารจิตฺตลปพฺพตาทีสูติ ปทํ ขีณาสเวหีติ ปเท อาธาโร วสนฺเตหีติ วา อชฺฌาหริตพฺพํ ฯ

ติสฺสราเชน กโต มหาวิหาโร ติสฺสมหาวิหาโร ติสฺสมหา-วิหาโร จ จิตฺตลปพฺโต จ ติสฺส...ปพฺพตา ฯ เต จ ลงฺกาทีเป โรหณชนปเท อตฺถิ ฯ

ขีณาสเวหีติ ปทํ ปฏิคฺคหิตตฺตาติ ปเท กตฺตา ฯ ยถา เยน ปกาเรน ตํ วิหารภตฺตํ ปิณฺฑปาติกานมฺปิ ปริภุญฺชิตุํ สกฺกา อนุรูปํ โหติ ตถา เตน ภิกฺขุนาเมน ปฏิคฺคหิตตฺตา วฏฺฏตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปิณฺฑ...นมฺปีติ ปทํ ปริภุญฺชิตุนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

มหาภิสงฺขริเตนาติ มหนฺเตน อภิสงฺขรเณน ยุตฺเตน ฯ อติมธุโร รโส ยสฺมึ ตํ อติรสกํ อติรสกญฺจ ตํ ปูวญฺจาติ อติรสกปูวํ ฯ คุฬเกน ปิณฺฑปูเวน มิสฺสิตํ ภตฺตํ คุฬกภตฺตํ ฯ

อิธาติ โลเก ฯ กาเรตฺวาติ ปทํ เทนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาล-กิริยา ฯ อิตีติ เอวํ วตฺวา เทนฺติ ฯ คุฬเกติ คุเฬ ฯ

[๗๘๒] อิตีติ เอวํ ฯ จีวรภาชนียํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ เภสชฺเชสูติ นิทฺธารณํ ฯ สปฺปิสฺสาติ ปทํ กุมฺภ อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เตสนฺติ มหาเถรานํ ฯ เอกา-พทฺธาติ เอกภาเวน อาพทฺธา ฯ สพฺพนฺติ สพฺพํ สปฺปิ ฯ ฯ เป ฯ อวเสสํ อมฺหากํ ปาปุณาติ อิติ เอวํ คหิตมฺปิ สปฺปิ สุคฺคหิตํ ฯ

[ปา.๑๔๖ ส.๔๒๒..๔๒๔]

วุตฺตปริจฺเฉทโตติ ทส ภิกฺขู ทเสว จ สปฺปิกุมฺภาติอาทินา
วุตฺตปริจฺเฉทโต ฯ วิปฺปสนฺนญฺจ ตํ ติลเตลญฺจาติ วิปฺปสนฺน-
ติลเตสํ[๑] ฯ สิงฺคเวรํ สิคเวรนฺติ จ เทฺว ปาฐา[๒] ฯ อวเสสนฺติ
ปทํ สิงฺค...สชฺชํปีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อวเสสปตฺต...ปีติ
อตฺถิ ฯ นเยนาติ ปทํ สลฺลกฺเขตฺวา ภาเชตพฺโพติ ปททฺวเย
ตติยาวิเสสนํ ฯ

วิจกฺขโณ อปฺปมตฺโต ภิกฺขุ ปาลึ อฏฺฐกถญฺเจว โอโลเกตฺวา
สงฺฆิเก ปจฺจเย เอวํ ปาลิอฏฺฐกถาสุ วุตฺตนเยน วิภาชเย ฯ

[๗๘๓] สมฺมนฺนิตฺวาติ ปทํ ฐปิต อิติ ปเท ปุพฺพกาล-
กิริยา ฯ ฐปิต...ทีหีติ ปทํ ทาตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ
อปุจฺฉิตฺวา วาติ สงฺฆํ อปุจฺฉิตฺวา ฯ อปฺป...เกนาติ ปทํ
ทาตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ กโรนฺตสฺสาติ ปทํ ทาตพฺพาติ ปเท
สมฺปทานํ ฯ วทโตติ วทนฺตสฺส ฯ กสฺมา ปน สูจิโย ทาตพฺพา นนุ
ปุจฺฉิตพฺพนฺติ อาห อวิภตฺตนฺติอาทึ ฯ สงฺฆิกํ ภณฺฑํ อวิภตฺตํ
วิภชนสฺส อนนุรูปํ อิติ กุกฺกุจฺจํ มนสิกตฺวา สงฺฆํ ปุจฺฉิตพฺพกิจฺจํ
นตฺถิ ฯ ปิปฺผลิกตฺถิกสฺส เอโก ปิปฺผลิโก ทาตพฺโพ ฯ กนฺตารํ
ฯ เป ฯ ยุคลํ ทาตพฺพนฺติอาทิ โยเชตพฺพํ ฯ อิตีติ เอวํ วจเนน ฯ
กุสิยา จ อฑฺฒกุสิยา จาติ ปททฺวยํ ปโหนกนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ

๑. วิปฺปสนฺเน ติลเตลาทิมฺหิ ฯ ๒. สิงฺคิเวร อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๑๔๗..๑๕๐ ส.๔๒๔.๔๒๕]

อนุวาโต จ ปริภณฺฑํ จ อนุ...ณฺฑํ เตน อตฺถิโก อนุ...
ตฺถิโก ฯ เภสชฺชนาพิมตฺตนฺติ เภสชฺชสฺส นาพิกตฺตํ ฯ ตโตติ
เอกนาพิโต ตติย อิติ ปเท อปาทานํ ฯ ทิวสานีติ อจฺจนฺต-
สํโยโค ฯ ปริปุณฺณายาติ ปทํ ปุจฺฉิตฺวาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ
คุฬปิณฺเฑปีติ ปทํ ตติยภาโคติ ปเท อาธาโร อถวา
ทาตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ นิฏฺฐิเตติ ปทํ ปุจฺฉิตฺวาติ ปเท
ลกฺขณกิริยา ฯ ตโตติ ตีหิ ทิวเสหิ ฯ

เสนาสนกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๑๔๗..๑๕๐ ส.๔๒๕.๔๒๖]

สงฺฆเภทกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๗๘๔] สงฺฆเภทกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ กาฬุทายิปฺปภูตโยติ กาฬุทายิอาทโย ฯ อเมฺหสูติ นิทฺธารณํ ฯ อหํ ตยา ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน อตฺโถ เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ รชฺชสฺสิรีโลเภนาติ ปทํ ปริกฑฺฒิยาติ ปเท กตฺตา ฯ ปริกฑฺฒิยมานํ หทยํ เอตสฺสาติ ปริกฑฺฒิยมานหทโย ฯ เสสนฺติ สทฺธึ ปพฺพชิสฺสามีติ วจนํ ฯ

ภโวติ ภโว นาม อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ เอตนฺติ วิภโว อภโวติ วจนทฺวยํ ฯ ตสฺมาติ ปทํ ทฏฺฐพฺโพติ ปเท เหตุ ฯ อิติ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน ทฏฺฐพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ ยา เอสา ภวาภวตา วุจฺจติ ฯ อเนกปฺปการาติ ปทํ อิตีติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ ตาปจฺจโย สกตฺเถ วตฺตติ ฯ มคฺเคหีติ ปทํ วีติวตฺโตติ ปเท กรณํ ฯ ยถาสมฺภวนฺติ มคฺคานุรูปํ ฯ นเยนาติ ปหานนเยน วีติวตฺโตติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตสฺสาติ ปุคฺคลสฺส ทสฺสนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๗๘๕] โสติ ปทํ ตุโมติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ ตตฺเถวาติ ราชคเห ฯ คโตติ คยาสีสํ คโต ฯ เตเนตนฺติ ตสฺมา อถโข เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิตฺวาติ เอตํ วจนํ สงฺคายนฺเตหิ เถเรหิ

[ปา.๑๕๕..๑๙๖ ส.๔๒๗..๔๒๙]

วุตฺตํ ฯ อนุสนฺธิวเสน โยเชตฺวาติ ปทํ นิสฺสนฺเทโห หุตฺวาติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ โยเชตฺวา อกฺขาตาติ สมฺพนฺโธ ฯ โย เทวทตฺโต อปาเย นิพฺพตฺติสฺสติ อิติ ตสฺมา โส อาปายิโก ฯ อิทานีติ สงฺฆเภทกาเล ฯ พุทฺธ...นาปีติ ปทํ น สกฺกาติ ปเท กตฺตา ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ

ตเทวาติ ภควตา สุตวจนํ ฯ อิทนฺติ ชลํว ยสสา อฏฺฐาติ อิทํ วจนํ สงฺคายนฺเตหิ คเหตฺวา วุตฺตํ ฯ นนฺติ ตถาคตํ ฯ อวีจินิรยํ ปตฺโตติ อิทํ ปน ปทํ อาสึสาย[๑] อวสฺสํภาวิสฺส นิรยุปฺปตฺติสงฺขาตสฺส อตฺถสฺส สิทฺธิยํ อตีตวจนํ โหติ ฯ อาสีสายาติ[๒] ปทํ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ อตีตสฺส วจนํ อตีตวจนํ ฯ

[๗๘๖] อิตีติ มนสิกาเรน ฯ อธมฺมวาทีติ ปทํ สาเวตีติ ปเท กตฺตา ฯ อนุนยนฺโตติ ปทํ อนูติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ น ตุมฺหากํ ฯ เป ฯ สาเวตีติ อตฺโถติ จ วจนํ อนุนยนฺโต สาเวตีติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ นเยนาติ ปทํ สาเวตีติ ปเท กรณํ ฯ เอวนฺติ สลากคฺคาหาปนมตฺเตน สงฺฆราชี โหติ สงฺฆเภโท น โหติ ฯ เอตฺตาวตาติ สลากคฺคาหาปนมตฺเตน ฯ

ภิกฺขุ โข อุปาลิ ฯ เป ฯ ภินฺทตีติ เอตฺถ วจเน เอวํ สงฺฆเภทสภาโว กถํ กึ เทวทตฺโต ปกตตฺโตติ ปกตตฺโต นาม

๑-๒ อาสึสายนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๒๐๑..๒๐๖ ส.๔๒๙.๔๓๐]

กถํ กึ เทวทตฺโต ตาว ปรมํ ปกตตฺโต น โหติ เทวทตฺเตน รญฺโญ ฆาตาปิตตฺตา รุหิรุปฺปาทสฺส จ กตตฺตา อิติ ปุจฺฉา สิยาติ สมฺพนฺโธ ฯ

เอวํ เทวทตฺโต กถนฺติ เอวรูโป เทวทตฺโต กถํ กึ ฯ ปกตตฺโตติ กถนฺติ เทวทตฺโต ปกตตฺโต นาม กึ ฯ อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ ฆาตาปิตตฺตา กตตฺตาติ ปททฺวยํ นาติ ปเท เหตุ ฯ จสทฺโท ฆาตาปิตตฺตา จ กตตฺตา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

วิสฺสชฺชมานมาห เอตฺถาติอาทึ ฯ เอตฺถาติ ปุจฺฉายํ วิสฺสชฺชนํ วทามิ ฯ อาณตฺติยาติ ปทํ วิรุทฺธตฺตาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ รญฺโญติ ปทํ ฆาตาปนนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

อาณตฺติยา วิรุทฺธภาวํ ปาลิยา โสเธนฺโต เตนหีติอาทิมาห ฯ หิ ตสฺสาติ หิ สจฺจํ ตสฺส เทวทตฺตสฺส ฯ กตมตฺเตเยวาติ ปทํ น วุตฺตาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อภพฺพตาติ อภพฺพสงฺขาตา ปาราชิกตา ฯ

กามญฺจ ภควตา อภพฺพตา ฯ วุตฺตา นนุ สา อาโรเปตพฺพาติ อาห น จาติอาทึ ฯ ตสฺสาติ เทวทตฺตสฺส ฯ

ยทิ ปน รุหิรุปฺปาทโกติอาทิกํ สงฺฆเภทโต ปุพฺเพ วุตฺตํ เทวทตฺโต ปกตตฺโต น ภเวยฺยาติ อาสงฺกํ สนฺธายาห รุหิรุปฺ-

[ปา.๒๐๖ ส.๔๓๐.๔๓๑]

ปาทโกติอาทึ ฯ เตนาติ[๑] เทวทตฺเตน ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ

[๗๘๗] อธมฺมํ ฯ เป ฯ วตฺถูสุ วินิจฺฉโย ฯ ตถาสทฺโท อุปสํหรณตฺเถ วตฺตติ ฯ ตตฺถาติ ธมฺมาธมฺเม[๒] นิทฺธารณํ ฯ คเหตฺวาติ ปทํ กถยนฺตาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อิตีติ มนสิ-กาเรน กถยนฺตาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตํ อธมฺมนฺติ ปทํ กถยนฺตาติ ปเท กมฺมํ ฯ วิน...เยนาติ ปทํ นามาติ ปเท ตติยา-วิเสสนํ ฯ อตฺถุปฺปตฺติวเสนาติ การณสฺส อุปฺปตฺติปฺปฏิพทฺเธน ฯ ชาตกสฺส กถา ชาตกกถา ฯ นิมนฺติตสฺส ภควโต ปกฺกมนนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ จาริยสฺส ปกฺกมนํ จาริยปฺปกฺกมนํ ฯ ตตฺถ ตตฺถาติ สิกฺขาปเท[๓] ฯ ปุริมนเยเนวาติ ปทํ กถยนฺตาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ เอตฺถาติ วินยปริยาเยน วุตฺเตสุ ธมฺมาธมฺมาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ วุตฺตปฺปการนฺติ ภูเตน วตฺถุนาติอาทินา วุตฺตปฺ-ปการํ ฯ เต ภิกฺขู ฯ เป ฯ อาทติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตตฺถาติ อปกสฺสนฺตีติอาทิปเทสุ ฯ อุสฺสาเรนฺตีติ ปาเปนฺติ[๔] ฯ อจฺจปฺปกาเสนฺตีติ[๕] อติ ปกาเสนฺตีติ เฉโท สพฺโพจนฺตีติ สุตฺเตน ติสทฺทสฺส โจ ฯ วาติ[๖] อปโร นโย ฯ เภทกรวตฺถูสูติ นิทฺธารณํ ฯ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ ๒-๓. พหุวจนํ กาตพฺพํ ฯ ๔. อุสฺสาเทนฺติ ฯ
๕. อวปฺปกาสนฺติ อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๖. อยํ วาสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๒๐๖.๒๐๗ ส.๔๓๑..๔๓๔]

ตสฺสาติ ปญฺจหิ อุปาลีติอาทิวจนสฺส นานากรณนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ สงฺฆเภทกฺขนฺธเก ฯ สงฺฆ...เณนาติ ปทํ อตฺถโตติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อสฺสาติ ปญฺจหิ อุปาลีติ-อาทิวจนสฺส ฯ ตตฺเถวาติ ปริวาเร ฯ

สงฺฆเภทกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๒๐๗.. ส.๔๓๔]

วตฺตกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๗๘๘] วตฺตกฺขนฺธกา วินิจฺฉโย ฯ อุปาหนสฺส โอมุญฺจนํ อุปาหนโอมุญฺจนํ ตํ อาทิ ยสฺส ตํ อุ...นาทิ ฯ สพฺพํ วตฺตํ ฯ ปริจฺฉินฺนา ภิกฺขา ยสฺมึ โส ปริจฺฉินฺนภิกฺโข ฯ ยตฺถาติ คาเม ฯ ภิกฺขา น ทียติ โสปิ ปุจฺฉิตพฺโพติ ปาโจ น ยุชฺชติ ภิกฺขา ทียติ โสปิ ปุจฺฉิตพฺโพติ ปน ยุชฺชติ ฯ สพฺพนฺติ วิหารํ ฯ สกฺโกนฺตสฺสาติ ปทํ วตฺเตติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ทสฺสิเตติ ภควตา ปาลิยํ ทสฺสิเต ฯ

[๗๘๙] อาวาสิกวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ ตสฺสาติ วุฑฺฒตรสฺส ฯ ปุจฺฉนฺเตนาติ ปทํ ปุจฺฉิตพฺโพเยวาติ ปเท กตฺตา ฯ วุตฺเตนาติ ฯ วุฑฺฒตเรน วุตฺเตน ภิกฺขุนา วีชิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ปุจฺฉิเตนาติ วุฑฺฒตเรน ปุจฺฉิเตน ภิกฺขุนา ฯ ปปฺโผเฏตฺวาติ มญฺจปีฐาทึ ปปฺโผเฏตฺวา ฯ

นวกสฺส วตฺเต วินิจฺฉโย ฯ

[๗๙๐] คมิกวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ เสนาสนกฺขนฺธเก ฯ ตนฺติ ทารุภณฺฑมตฺติกาภณฺฑํ ฯ เสนา...นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ยตฺถาติ เสนาสเน ฯ จตูสุ...อาทิ ภควตา วุตฺตํ ฯ กตฺตพฺพาการทสฺสนตฺถนฺติ กตฺตพฺพสฺส อาการสฺส ญาปนตฺถํ ฯ

[ปา.๒๒๔..๒๒๓ ส.๔๓๕..๔๓๗]

ฉปิตมฺหิ อานิสํโสติ ฉปิเต เสนาสเน อานิสํโส ฉปิตสฺส เสนาสนสฺส คุโณติ อตฺโถ ฯ โอว...เหติ ปทํ ติเณสุ จ มตฺติกาปิณฺเฑสุ จาติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ อุปรีติ มญฺจปีฐานํ อุปริ ฯ

[๗๙๑] อนุโมทนวตฺถุสฺมึ วินิจฺฉโย ฯ จตูหีติ ปทํ นิสีทิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ คจฺฉาม อาวุโส อจฺฉามาติ อาวุโส มยํ คจฺฉาม กึ อุทาหุ อจฺฉามาติ อธิปฺปาโย ฯ อาโภคํ กตฺวาปิ คนฺตุํ วฏฺฏติเยวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ อนุโมทกสฺส ฯ รุจิเตนาติ ปทํ กาเรนฺตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ[๑] ฯ เอเกน ภิกฺขุนา กาเรนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ น มหาเถรสฺส ภาโร โหตีติ อนุโมทกํ อาคเมตุํ ภาโร น โหติ ฯ เนว ตสฺส อนุโมทโน อาปตฺตีติ วุตฺตมตฺถํ ทฬฺหํ กโรนฺโต อุปนิสินฺนาติอาทิมาห ฯ อุป... ยเมวาติ ปทํ อาปุจฺฉิตพฺโพติ ปเท วิสยาธาโร ฯ

อุป สมีเป นิสินฺเนสุ กถนํ อุปนิสินฺนกถา ฯ พหูสุ สนฺนิปติเตสุ ปริยาเยน กถาย กถนํ อุปนิสีทนกถา นาม ฯ

เอวสทฺโท อนุโมทนาทิกํ นิวตฺเตติ ฯ มนุสฺเสสูติ ปทํ กถาเปนฺเตสูติ ปเท ลกฺขณวนฺตํ ฯ กถาเปนฺเตสูติ ภิกฺขุํ กถาเปนฺเตสุ อาปุจฺฉิตพฺโพติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อชฺฌิฏฺโฐติ อาณตฺโต ฯ

๑. วณฺณนานุสาเร ปเนวํ น ภวิตพฺพํ รุจิเตนาติ ปทํ หิ กิริยากิตปทํ กมฺมวาจกํ อถเขฺวตํ ภิกฺขุนาติ ปทสฺส วิเสสนเมว ฯ

[ปา.๒๒๓.๒๒๔ ส.๔๓๗.๔๓๘]

เอตฺถาติ อนุโมทนาธิกาเร ฯ สญฺชาตํ วจฺจํ ยสฺส โส สญฺชาต-
วจฺโจ ฯ วจฺเจน ปีฬิโต วจฺจปีฬิโต ฯ

[๗๙๒] ภตฺตคฺควตฺเต วินิจฺฉโย ฯ คจฺฉนฺเตนาติ ปทํ พนฺธน-
เมวาติ ปเท กตฺตา ฯ คเณตฺวาติ ปทํ ปญฺญตฺต อิติ ปเท
ปุพฺพกาลกิริยา ฯ มหาเถเรนาติ ปทํ วุตฺเตนาติ ปเท กตฺตา ฯ
วุตฺเตน ภิกฺขุนา นิสีทิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เถโร อนนุ-
ชานนฺโต อาปชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุโภหิ หตฺเถหีติ ปตฺตโธวน-
อุทกํ สนฺธาย วุตฺตํ กสฺมา นีจํ[๑] สาธุกํ อปริฆํสนฺเตน
ปตฺโต โธวิตพฺโพติ วุตฺตตฺตา ฯ ยตฺถาติ ภตฺตคฺเค ฯ น
ตาว ฯ เป ฯ หตฺถโธวนอุทกํ สนฺธาย วุตฺตํ กสฺมา ยาว น
สพฺเพ ภุตฺตาวิโน โหนฺตีติ ปาลิยํ วุตฺตตฺตา ฯ ปาลิยํ ปน
วุตฺตตฺตา หตฺถสฺส อโธวเน การณํ อตฺถีติ ญาเปนฺโต อาห
อนฺตราติอาทึ ฯ ภุญฺชนสฺส อนฺตรา ปิปาสิเตน ปน คเล
วิลคฺคามิเสน วา เถเรน ปานียํ ปิวิตฺวา หตฺถา น โธวิตพฺพา
กสฺมา ภุญฺชนสฺส อปริโยสิตตฺตาติ อธิปฺปาโย ฯ วิลคฺคํ อามิสํ
ยสฺส โส วิลคฺคามิโส ฯ

สารตฺถทีปนิยํ ปน หตฺถา โธวิตพฺพาติ ปาเฐน ภวิตพฺพนฺติ
วุตฺตํ ตํ น ยุตฺตํ ภุญฺชเน อปริโยสิเต หตฺถสฺส โธวิตพฺพา-

๑. นีจํ กตฺวาติ ปาลิ ฯ

[ปา.๒๒๕..๒๒๘ ส.๔๓๘.๔๓๙]

ภาวโต หตฺถา น โธวิตพฺพาติ ปาโจ ยุชฺชเตว ฯ

วทนฺตีติ นิฏฺฐิตภตฺตํ นิสินฺนตฺเถรํ วทนฺติ ฯ วฏฺฏตีติ เถโร หตฺเถ โธวิตุํ วฏฺฏติ ฯ กถนฺติ ปุจฺฉา ฯ นวเกหีติ สพฺพํ ทฏฺฐพฺพนฺติ วิสฺสชฺชนํ ฯ สพฺพํ วจนํ ปณฺฑิเตน ทฏฺฐพฺพํ ฯ สมฺพาเธสุ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ เอวนฺติ นวเกหีติ วจนํ ฯ นวเกหีติ ปทํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ธตฺวาติ ปทํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ นิกฺขมนฺเตสูติ ปทํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ นวกา อนฺโตเคเห สเจ นิสินฺนา โหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อฌเฏฺฐนฺเตหีติ ปทํ คนฺตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

ปิณฺฑิจาริกวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ

[๗๙๓] อารญฺญกวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ ปตฺตํ ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อนฺโตคาเมเยว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปตฺโต โธวิตฺวา ถวิกาย ปกฺขิปิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ตมฺปีติ เวฬุนาฬิกํ ฯ อลภนฺตสฺสาติ อลภนฺเตน กาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ยถา จ อารญฺญกสฺส อรณิสหิตํ อิจฺฉิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ คเณ สมูเห วสติ สีเลนาติ คณวาสึ ฯ เตนาติ อรณิสหิเตน วินาปิ วสนํ วฏฺฏติ ฯ

[๗๙๔] เสนาสนวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ ทฺวาเร ฯ เอวมฺปิ สมฺปฏิจฺฉนฺเน วทเน จ สุขวิหรณํ วฏฺฏติ ฯ

[ปา.๒๒๘..๒๓๙ ส.๔๓๙..๔๔๑]

[๗๙๕] ชนฺตาฆรวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ อาจมนวตฺถุสฺมึ วิชฺชมาเน สติ อุทเกติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อิติ มนสิกาเรน ฯ

[๗๙๖] วจฺจกุฏิวตฺเต วินิจฺฉโย ฯ อยํ ปฏิกฺเขโป ฯ เอตนฺติ น อาจมนสราวเกติ วจนํ ฯ ตตฺราติ สพฺพสาธารณฏฺฐาเน ฯ ยํ ปน นิพทฺธคมนตฺถาย กตํ ฐานํ โหติ ปุคฺคลิกฏฺฐานํ วา ตสฺมึ ฐาเน อุทกํ เสเสตุํ วฏฺฏติ ฯ โอหตาติ๑ หนธาตุ วจฺจวิสฺสชฺชเน ทฏฺฐพฺโพ ฯ

วตฺตกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. อูหตาติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ

[ปา.๒๔๐..๒๔๔ ส.๔๔๑.๔๔๒]

ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๓๙๗] ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ ยาว ฯ เป ฯ นามาติ วจเนน อิติ อธิปฺปายํ ภควา ทสฺเสตีติ ญาเปติ ฯ หีติ สจฺจํ ฯ เตนาติ โมฆปุริเสน ฯ อปกฺกมิตฺวาติ ปทํ อาคเมสฺสตีติ[1] ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อิทนฺติ อาคมนํ ฯ ฉนฺนมติวสฺสตีติ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ อิทเมวาติ[2] อธิปฺปายํ สนฺธายาติ ปเท กมฺมํ ฯ

จปิตํ ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตสฺมาติ ปทํ ฐเปตพฺพนฺติ ปเท เหตุ ฯ เอตฺถ วจเน วิชฺชมานํ เรการํ ฯ ปุเร วา ปจฺฉา วา ฐปนํ ปากฏํ กาตุํ ยกาเร ปนาติอาทิมาห ฯ

[๓๙๘] เตนาติ ตสฺมา ฯ อิจฺจสฺสาติ เอวํ อสฺส ปุคฺคลสฺส ฯ เอตฺถาติ วจเน เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ มคฺเคน...ทีสูติ ปทํ อาการาทิสญฺญาติ ปเท อาธาโร ฯ อากาโร อาทิ เยสํ ลิงฺคนิมิตฺตานํ เต อาการาทโย อาการาทโย เอว สญฺญา อาการาทิสญฺญา ฯ เตน ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วุตฺตํ ทิฏฺฐญฺจ สุตญฺจ ฯ ตนฺติ ปริสงฺกํ ฯ ตาย ปริสงฺกายาติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

๑. อาคมิสฺสติ ฯ ๒. อิทเมตนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๒๘๕..๓๐๘ ส.๔๔๓.๔๔๔]

[๗๙๙] เอตฺถ วจเน วุจฺจตีติ ปเท อาธาโร ฯ อกาโล ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน อยํ กาโล ฯ อนตฺถ ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน อนตฺถสญฺหิตํ นาม ฯ ยนฺติ อตฺตาทานํ ฯ หีติ สจฺจํ ฯ ตนฺติ อลภนํ ฯ น ลภิสฺสามีติ ปทํ วุตฺตํ ฯ ตนฺติ ลภนํ ฯ โกสมฺพิกานํ วิยาติ โกสมฺพิกานํ ภณฺฑนํ วิย ฯ นิคฺคเหตฺวาติ ปทํ กโรนฺตสฺสาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ มหากสฺสปตฺเถรสฺเสวาติ มหากสฺสปตฺเถรสฺส ปจฺฉา สมนุสฺสรณกมฺมํ อิว ฯ อธิกรเณติ ปทํ นิคฺคเหตฺวาติ ปเท เหตุ อาธาโร วา ฯ ยสสฺเสวาติ ยสสฺส ปจฺฉา สมนุสฺสรณกมฺมํ อิว ฯ สาสนสฺสาติ ภาวโยเค ฉฏฺฐี ฯ

วิคตา อุปกฺกิเลสา เอเตหีติ วิคตุปกกิเลสา เต เอว จนฺทิมสุริยา วิคตุ...ริยา ฯ สห สิริยา วตฺตตีติ สสฺสิริกํ สาสนํ ฯ วิคตุปกฺกิเลสจนฺทิมสุริยา วิย สสฺสิริกํ วิคตุ...ริกํ ตสฺส ภาโว วิคตุ...กตา ฯ

[๘๐๐] อจฺฉิทฺเทน...ติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ เยนาติ ปุคฺคเลน ปหโฏ กตานีติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ คหฏฺฐปฺปพฺพชิเตสูติ นิทฺธารณํ ฯ กายสมาจาโร ฉิทฺโท จ สมฺปฏิมํโส จ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อากฑฺฒิตุนฺติ ปทํ ปฏิมํสิตุนฺติ[๑] ปทสฺส วิวรณํ ฯ วิปรีโตติ อญฺโญ กายสมาจาโร ฯ

๑. ปฏิมาสิตุนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๐๙..๓๑๒ ส.๔๔๕.๔๔๖]

อมูลเกน อนุทฺธํสนํ อมูลกานุทฺธํสนํ ฯ มุสาวาโท จ โอมสวาโท จ เปสุญฺญญฺจ อมูลกานุทฺธํสนญฺจ มุสา...สนานิ ฯ

ฉินฺทิตฺวาติ ปทํ อธิคตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

กมฺมฏฺฐานสฺส ภาวนา กมฺมฏฺฐานภาวนา ตสฺสา อนุโยโค กมฺมฏฺฐาน...โยโค ฯ เมตฺเตน สมฺปยุตฺตํ จิตฺตํ เมตฺตจิตฺตํ ฯ วิคโต อาฆาโต เอตสฺมาติ วิคตาฆาตํ ฯ

[๘๐๑] กาเลน วกฺขามีติอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ เอกนฺติ ปุคฺคลํ ฯ

สลากา จ ยาคุ จสลากยาคุโย ฯ อคฺคนฺติ คเหตุํ อจฺฉนฺติ เอตฺถาติ อคฺคํ ฐานํ ฯ สลากยาคูนํ อคฺคํ สลากยาคุอคฺคํ ฯ สงฺฆมชฺโฌ จ คณมชฺโฌ จ สลากยาคุอคฺคญฺจ วิตกฺกมาโฬ จ ภิกฺขาจารมคฺโค จ อาสนสาลา จ สงฺฆ...อาสนสาลาโย ฯ

อุปฏฺฐาเกหีติ ปทํ ปริวาริต อิติ ปเท กตฺตา ฯ วาสทฺโท สงฺฆ...ทีสุ วา ปริ...เณ วาติ โยเชตพฺโพ ฯ ปริวาสจราติ ตฺวํ ปริสาสุ อวจร ฯ มหลฺลกตฺถาติ ตุเมฺห มหลฺลกา อตฺถ ภวถ ฯ

เมตฺเตน สหคตํ เมตฺตํ เมตฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส เมตฺตจิตฺโต ฯ โทสํ อนฺตรํ จิตฺตํ ยสฺส โส โทสนฺตโร ฯ

[๘๐๒] กรุณาย ภาโว การุญฺญํ การุญฺญํ เอว การุญฺญตา ฯ กรุณาย ปุพฺพภาโค กรุณาปุพฺพภาโค อปฺปนาปตฺตกรุณาย

[ปา.๓๑๒..๓๑๖ ส.๔๔๖.๔๔๗]

ปุพฺพภาเค ปวตฺตกรุณาติ อตฺโถ ฯ หิตํ เอสติ สีเลนาติ หิเตสี หิเตสิโน ภาโว หิเตสิตา ฯ ทฺวีหิปิ หิเตสิตา อนุกมฺปตาติ ทฺวีหิ ฯ จุทิตเกน หีติอาทิ ทพฺหีกรณํ ฯ

ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๑๖ ส.๔๔๗]

ภิกฺขุนีขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๐๓] ภิกฺขุนีขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ อลํ ฯ เป ฯ โหนฺตีติ ปุจฺฉา ฯ อลํ ฯ เป ฯ รุจิ อิติ เอวํ ภควา กสฺมา ปฏิกฺขิปติ ฯ กามํ โหนฺตีติ จตสฺโส ปริสา กิญฺจาปิ โหนฺติ ฯ

กิลเมตฺวาติ ปทํ กตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อเนกกฺขตฺตุนฺติ ปทํ ยาจิเตนาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ ยาจิเตนาติ อิตฺถีติ ยาจิเตน มยา อนุญฺญาตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ปพฺพชฺชนฺติ ปทํ ปริปาเลสฺสนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ

ทุกฺขํ ลทฺธา อยํ อเมฺหหีติ อเมฺหหิ อยํ ปพฺพชฺชา ทุกฺขํ ลทฺธา อิติ มนสิกตฺวา อิตฺถิโย สมฺมา ปริปาเลสฺสนฺติ อิติ เอวํ ครุกํ กตฺวา อนุชานิตุกาโม ภควา ปฏิกฺขิปติ ฯ

[๘๐๔] เยนาติ ปาณเกน วิทฺธ อิติ ปเท กตฺตา ฯ วิทฺธตฺตาติ ปทํ น สกฺโกตีติ ปเท เหตุ ฯ ปฏิกจฺเจว ปฏิคจฺเจวาติ จ เทฺว ปาฐา ฯ ทสฺเสตีติ ญาเปติ ฯ อพทฺธายปีติ ปทํ ติฏฺเฐยฺยาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ
ปทํ ติฏฺเฐยฺยาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ
ตํปีติ อุทกํ ฯ เย อิเม ครุธมฺมา ปญฺญตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสูติ ครุธมฺเมสุ ฯ อปฺปญฺญตฺเตสุปีติ ปทํ ติฏฺเฐยฺยาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ ปญฺจ...นีติ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ อิติ เอวนฺติ

[ปา.๓๒๐..๓๒๗ ส.๔๔๘]

อิติสทฺโท เอวํสทฺเทน สมานตฺโถ ฯ เอวนฺติ อตฺโถ ฯ ปจฺฉิมํ วุตฺตนฺติ วสฺสสหสฺสํ สทฺธมฺโม ติฏฺเฐยฺยาติ เอวํ ปาลิยํ ปจฺฉิมํ ภควตา วุตฺตํ ฯ วุตฺตนฺติ ปทํ วสฺส...เมวาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ สทฺธมฺโม วสฺส...เมว จสฺสติ ฯ อิตีติ ปทํ เอตมตฺถนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

ปฏิสมฺภิทานํ ปเภโท ปฏิสมฺภิทปฺปเภโท ปฏิ...เภทํ ปตฺตา ปฏิ...ปตฺตา ปฏิสมฺภิทปฺปเภทปฺปตฺตา จ เต ขีณาสวา จาติ ปฏิ...สวา เตสํ วโส ปฏิพทฺโธ ปฏิ...วโส ฯ ตโตติ วสฺสสหสฺสโต ฯ

สุกฺขา ลูขา อสินิทฺธา วิปสฺสกา เอเตสนฺติ สุกฺขวิปสฺสกา สุกฺขวิปสฺสกา จ เต ขีณาสวา จาติ สุกฺข...สวา ฯ สุกฺข...วเสน วสฺสสหสฺสํ สทฺธมฺโม จสฺสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๘๐๕] วสฺสสหสฺสนฺติ เจทํ[๑] ปฏิสมฺภิทปฺปเภทปฺปตฺตกฺขีณาสว-วเสเนว วุตฺตนฺติอาทินา จ ยํ วุตฺตํ ตํ เยภุยฺยวเสน วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ปจฺเม หิ วสฺสสหสฺเส ปฏิสมฺภิทปฺปเภทปฺปตฺตก-ขีณาสวา ฉฬภิญฺญา เตวิชฺชา สุกฺขวิปสฺสกา อนาคามิโน สกทา-คามิโน โสตาปนฺนา จาติ สตฺต ปุคฺคลา โหนฺติ ฯ ทุติเย ปน วสฺสสหสฺเส ฉฬภิญฺญา เตวิชฺชา สุกฺขวิปสฺสกา อนาคามิโน

๑. เจตนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๒๗ ส.๔๔๙]

สกทาคามิโน โสตาปนฺนา จ โหนฺติ ฯ ทุติเย วสฺสสหสฺเส จ ฉฬภิญฺญานํ อตฺถิภาโว ทาฒาธาตุวเสน ทีเปตพฺโพ ฯ ตํ หิ วุตฺตํ

อถ สุคตสุโต โส จินฺติตํ สํวิทิตฺวา
อคมิ สวิธเมสํ โสกนีธานนานํ (?)
อสุณิ จ ชินธาตุํ วาลุการาสิมชฺเฌ
นิหิตมปิ อทิฏฺฐํ ปูชิตุํ ชมฺปตีหิ ฯ
สยิตมถ ยตี โส ทิพฺพจกฺขุปฺปภาวา
รตนคิรินิกุญฺเช นาคราชํ อปสฺสิ
วิหคปติสรีรํ มาปยี ตมฺมุหุตฺเต
วิคตปฺถุลปกฺขเนนฺตลิกฺขํ ถเกนฺตนฺติ ฯ

สตฺถุโน หิ ปรินิพฺพานโต ปฏฺฐาย ยาว กิตฺติสฺสิรีเมฆรญฺโญ ราชภาวกาลา ปจมํ วสฺสสหสฺสํ อตีตํ ทุติยํ วสฺสสหสฺสํ สมฺปตฺตํ ตสฺมา ทุติเย วสฺสสหสฺเส ฉฬภิญฺญานํ อตฺถิภาโว เวทิตพฺโพ ฯ ตติเย ปน วสฺสสหสฺเส เตวิชฺชา สุกฺขวิปสฺสกา อนาคามิโน สกทาคามิโน โสตาปนฺนา จ โหนฺติ ฯ จตุตฺเถ วสฺสสหสฺเส สุกฺขวิปสฺสกา อนาคามิโน สกทาคามิโน โสตาปนฺนา จ โหนฺติ ฯ ปญฺจเม วสฺสสหสฺเส โสตาปนฺนา โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ นาปิ ปริยตฺติยํ สติ ปฏิเวโธ น โหตีติ ฯ

[ปา.๓๒๗ ส.๔๔๙]

[๘๐๖] ทีฆนิกายฏฺฐกถายํ ปน ปฏิสมฺภิทปฺปตฺเตหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ ฉฬภิญฺเญหิ วสฺสสหสฺสํ เตวิชฺเชหิ วสฺสสหสฺสํ สุกฺขวิปสฺสเกหิ วสฺสสหสฺสํ ปาฏิโมกฺเขน วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสีติ วุตฺตํ ฯ ตํปิ เยภุยฺยวเสน วุตฺตํ ฯ ปาฏิโมกฺเขน วสฺสสหสฺสนฺติ เจทํ ปญฺจวสฺสสหสฺเส ปาฏิโมกฺขมตฺเตปิ ติฏฺฐนฺเต สาสนมฺปิ ติฏฺฐเตวาติ เอตํ ปาฏิโมกฺขสฺเสว ปธานภาวํ สนฺธาย วุตฺตํ น โสตาปนฺนานํ นตฺถิภาวนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ ฏีกายํ อุโปสถกฺขนฺธกมตฺตเมว ธาเรนฺติ ตทาปิ ปริยตฺติ อนนฺตรหิตา ว โหตีติ ฯ

[๘๐๗] องฺคุตฺตรนิกายฏฺฐกถายํ ปน พุทฺธานํ ปรินิพฺพานโต วสฺสสหสฺสเมว ปฏิสมฺภิทา นิพฺพตฺเตตุํ น สกฺโกนฺติ ตโต ปรํ ฉ อภิญฺญา ตโตปิ อสกฺโกนฺตา ติสฺโส วิชฺชา นิพฺพตฺเตนฺติ คจฺฉนฺเต กาเล ตาปิ นิพฺพตฺเตตุํ อสกฺโกนฺตา สุกฺขวิปสฺสกา โหนฺติ เอเตเนว อุปาเยน อนาคามิโน สกทาคามิโน โสตาปนฺนาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ พุทฺธานํ ปรินิพฺพานโต วสฺสสหสฺสเมว ปฏิสมฺภิทา นิพฺพตฺเตตุํ น สกฺโกนฺตีติ อิทํ ปจฺฉิมวสฺสสหสฺส สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตโต ปรํ ฉ อภิญฺญา ตโตปิ อสกฺโกนฺตา ติสฺโส วิชฺชา นิพฺพตฺเตนฺติ คจฺฉนฺเต กาเล ตาปิ นิพฺพตฺเตตุํ อสกฺโกนฺตา สุกฺขวิปสฺสกา โหนฺตีติ ทุติยวสฺสสหสฺสํ สนฺธาย

[ปา.๓๒๗ ส.๔๔๙]

วุตฺตํ ฯ เอเตเนว อุปาเยน อนาคามิโน สกทาคามิโน โสตาปนฺนาติ ตติยจตุตฺถปญฺจมวสฺสสหสฺสานิ สนฺธาย อนาคามิอาทีนํ อนุกฺกเมน วุตฺตํ ฯ

[๘๐๘] สํยุตฺตนิกายฏฺฐกถายมฺปน ปฐมโพธิยํ ภิกฺขู ปฏิสมฺภิทาปตฺตา อเหสุํ อถ กาเล คจฺฉนฺเต ปฏิสมฺภิทา ปาปุณิตุํ นาสกฺขึสุ ฉฬภิญฺญา อเหสุํ ตโต ฉ อภิญฺญา ปตฺตุํ อสกฺโกนฺตา ติสฺโส วิชฺชา ปาปุณึสุ อิทานิ กาเล คจฺฉนฺเต ติสฺโส วิชฺชา ปาปุณิตุํ อสกฺโกนฺตา อาสวกฺขมตฺตํ ปาปุณิสฺสนฺติ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา อนาคามิผลํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา สกทา- คามิผลํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา โสตาปตฺติผลํ คจฺฉนฺเต กาเล โสตาปตฺติผลมฺปิ ปตฺตุํ น สกฺขิสฺสนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ เยภุยฺเยน วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ปฐมโพธิยํ ภิกฺขู ปฏิสมฺภิทปฺปตฺตาติ อิทํ ปฐมวสฺสสหสฺสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปฐมโพธิยนฺติ ปฐม- วสฺสสหสฺเส โพธิยนฺติ อตฺโถ ฯ อถ กาเล คจฺฉนฺเต ปฏิสมฺภิทา ปาปุณิตุํ น สกฺขึสุ ฉฬภิญฺญา อเหสุํ ตโต ฉ อภิญฺญา ปตฺตุํ อสกฺโกนฺตา ติสฺโส วิชฺชา ปาปุณึสุ อิทานิ กาเล คจฺฉนฺเต ติสฺโส วิชฺชา ปาปุณิตุํ อสกฺโกนฺตา อาสวกฺขยมตฺตํ ปาปุณิสฺสนฺตีติ อิทํ ทุติวสฺสสหสฺสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ติสฺโส วิชฺชา ปาปุณิตุํ อสกฺโกนฺตาติ เอตฺถ ติสฺโสเยว วิชฺชา นิพฺพตฺเตตุํ น

[ปา.๓๒๗ ส.๔๔๙]

สกฺโกนฺติ อาสวกฺขยมตฺตํ นิพฺพตฺเตตุํ สกฺโกนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา อนาคามิผลํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา สกทาคามิผลํ ตมฺปิ อสกฺโกนฺตา โสตามปตฺติผลํ คจฺฉนฺเต กาเล โสตาปตฺติผลมฺปิ ปตฺตุํ น สกฺขิสฺสนฺตีติ อิทํ ตติยจตฺตฺถปญฺจมวสฺสสหสฺสานิ สนฺธาย อนาคามิอาทีนํ อนุกฺกเมน วุตฺตํ ฯ

เอวญฺจ อธิปฺปาเย คยฺหมาเน เอวํ ตํ สพฺพํ อญฺญมญฺเญ สมานเมว ตสฺมา สพฺเพสํ อาจริยานํ สมานมตเมว พุทฺธโฆสาจริเยน ตตฺถ ทสฺสิตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ

ปฏิเวโธ เอว สทฺธมฺโม ปฏิเวธสทฺธมฺโม ฯ ปริ...ปีติ อปิสทฺโท ปฏิเวธํ อเปกฺขติ ฯ ตานิเยวาติ ตานิเยว ปญฺจวสฺสสหสฺสานิ ธสฺสติ ฯ ตานิเยวาติ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ

[๘๐๙] อนุญฺญตฺติยาติ อนุชานามีติอาทิกาย อนุญฺญาย อุปสมฺปาเทสฺนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อนุชานนํ อนุญฺญตฺติ ฯ ภิกฺขูติ ปทํ อุปสมฺปาเทสฺนฺติ ปเท กตฺตา ฯ สากิยานิโยติ ปทํ กตฺวาติ ปเท ปกติกมฺมํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ตาติ สากิยานิโย ฯ

[๘๑๐] น กริยตีติ ภิกฺขูหิ น กริยติ ฯ ขมาเปนฺตีติ ภิกฺขุนิโย ขมาเปนฺติ ฯ อนุ ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ตชฺชนียาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ตํทานีติ ตํ กมฺมํ อิทานิ ฯ เอตฺถาติ ปทํ วุตฺต อิติ ปเท อาธาโร ฯ อาปชฺชนฺตีติ ภิกฺขุนิโย

[ปา.๓๒๗.๓๒๘ ส.๔๔๙]

อาปชฺชนฺติ ฯ

[๘๑๑] กทฺท ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ น เกวลํ กทฺทโมทเกน โอสิญฺจนฺตสฺส ทุกฺกฏเมวาติ สมฺพนฺโธ ฯ วิปฺป...สุปีติ นิทฺธารณํ ฯ วิปฺปสนฺนอุทกญฺจ รชนญฺจ กทฺทโม จ วิปฺป...ทฺทมา ฯ สนฺนิปติตฺวาติ ปทํ สาเวตพฺพนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เอตฺตาวตาติ ติกฺขตฺตุํ สาวนมตฺเตน อวนฺทนีโย เอโส อยฺโย ภิกฺขุนีหิ กโต โหติ ฯ ตโตติ กาลโต ปฏฺฐาย น วนฺทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ ขมาเปตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เอตฺถาติ ภิกฺขุนีขนฺธเก ฯ

[๘๑๒] โอภาสนฺตีติ ภาสนฺติ ฯ อวนฺทิยกรณนฺติ น ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กาโย วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสตพฺโพติอาทิ วุตฺตํ อวนฺทิยกรณํ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย สนฺนิปติตฺวาติอาทินา วุตฺต-นยเมว ฯ

โอวาทํ ฐเปตุนฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ภิกฺขุนิโย จาติ° ภิกฺขุนิโยเอว ฯ อถวา จสทฺเทน น เกวลํ ทณฺฑกมฺมกตา สา ภิกฺขุนี วนฺทิตพฺพาติ ญาเปติ ฯ กายวิวรณาทีสุปีติ น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา กาโย วิวริตฺวา ทสฺเสตพฺโพติอาทีสุ วุตฺเตสุ กายวิวรณาทีสุปิ ฯ

๑. อยํ จสทฺโท วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๓๓๖..๓๓๘ ส.๔๔๙.๔๕๐]

[๘๑๓] คิหิ ฯ เป ฯ เกนาติ ถนปฏฺเกน ถนพนฺธนวตฺเถน ผาสุเก พนฺธนฺติโย คิหิทาริกาโย วิย ฯ จิตฺตํลงฺกโรนฺตีติ[๑] จิตฺตํ อลงฺกโรนฺตีติ เฉโท ฯ จิตฺตาลงฺกโรนฺตีติปิ ปาโจ โสเยว เฉโท ฯ อวงฺคเทเสติ อกฺขิโกฏิเทเส ฯ อวงฺโค ตฺวกฺขิโกฏีสูติ อภิธานปฺปทีปิกา ฯ มุขสฺส อโธ อโธมุขํ ฯ อาโลเกนฺติ เอเตน วาตปาเนนาติ อาโลกนํ สห อาโลกเนน วตฺตตีติ สาโลโก อฺกาโส[๒] ฯ สห นจฺเจน วตฺตตีติ สนจฺจํ สมชฺชํ ฯ วุฏฺฐาเปนฺตีติ ฐเปนฺติ[๓] ฯ เตนาติ ทาเสน ฯ ปกฺกณฺจาติ ปกฺกผลํ ฯ ปณิกาปณนฺติ[๔] ปณิกานํ อาปณํ ฯ กถิตาเยวาติ มหาวคฺคฏฺจกถายํ กถิตา ฯ

[๘๑๔] สหธมฺมิเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ สห จริตพฺโพ ธมฺโม สีลสฺสทฺธาปญฺญาสงฺขาโต สหธมฺโม โส เอเตสมตฺถีติ สหธมฺมิกา ฯ โย โกจิ กาลํ กโรนฺโต วทตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เตสนฺติ อุปชฺฌายาทีนํ ฯ อจฺจยทานนฺติ อจฺจเย ทานํ ฯ คิหีนํ ปน อจฺจยทานํ รุหติ ฯ

[๘๑๕] มลฺลสฺส ภริยา มลฺลิ ปุราเณ มลฺลิ ปุราณมลฺลิ[๕] ฯ

๑. จิตฺตกํ กโรนฺตีติ วณฺณนาปาโจ ฯ ๒. โอกาโส ฯ ๓. อุปสมฺปาเทนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ๔. ปกิณฺณกาปณนฺติ ๕. ...มลฺลี อิติ ปาลิ ฯ

[ปา.๓๔๓..๓๔๘ ส.๔๕๐.๔๕๒]

อุปนิชฺฌายตีติ โอโลเกติ ฯ

[๘๑๖] ตนฺติ ทานํ ฯ อามิสํ ททโต สพฺพสฺส[๑] ฯ อคฺคนฺติ กิญฺจิ โกฏฺฐาสํ ฯ ปฏิ... ...มิสนฺติ ภิกฺขูหิ ปฏิคฺคเหตฺวา ฐปิตามิสํ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ ปฏิคฺคหาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ ปฏิคฺคหิตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ ภิกฺขูนํปิ ภิกฺขุนีสูติ ภิกฺขูนํ อปฺปฏิคฺคหิตกฏฺฐาเน ภิกฺขุนีหิ ปฏิคฺคหิตสฺส ปติฏฺฐิตภาเว ฯ

อฏฺฐนฺนํ ฯ เป ฯ นฺติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ธูเรติ สมีเป ฯ อพฺภนฺตเร ปวตฺตา อพฺภนฺตริมา ฯ

[๘๑๗] อนฺตรายานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ ทูตภิกฺขุนิยาติ ปทํ อาจิ...นีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อาจิ...นีติ ภิกฺขุสงฺเฆน อาจิกฺขิตพฺพานิ ฯ

[๘๑๗] ธมฺมตายาติ ปกติยา ฯ ยถา อญฺญสฺมึ ปุริเสติ ยถา ทารกโต อญฺญสฺมึ ปริเส ทุติยิกาย ภิกฺขุนิยา ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ ภิกฺขุนิยาติ ปทํ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ

[๘๑๙] อภิวาทนนฺติอาทีสุ อิติ อตฺโถ ฯ ตตฺเถเกติ[๒] ตสฺมึ อภิวาทนนฺติอาทิวจเน เอเก อาจริยา วทนฺติ ฯ เอกโต วาติ ภิกฺขุนิโต ฯ อุภโต วาติ ปุริสโต ภิกฺขุนิโต จ ฯ อวสฺสุตาติ

๑. ตํ อญฺญสฺส ททโต ทุกฺกฏนฺติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. ตตฺร เกจีติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๕๐..๓๗๑ ส.๔๕๒..๔๕๔]

ราเคน อวสฺสุตา ฯ สารตฺตาติ สราคา ฯ ยถาวตฺถุกเมวาติ สงฺฆาทิเสโส โหติ ฯ เอตฺถาติ อภิวาทนาทีสุ ฯ อิทนฺติ อภิวาทนาทิกํ ภิกฺขุนีนํ อนุญฺญาตํ ฯ ตนฺติ อฏฺฐกถาวจนํ ฯ ตนฺติ ปุริเสหิ อภิวาทนาทิกํ ฯ

[๘๒๐] เหฏฺฐา ฯ เป ฯ ติ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ

กุณฺฑกณฺเจวาติ สาสโป ฯ

ภิกฺขุนีขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๗๑.๓๗๒ ส.๔๕๔]

ปญฺจสติกกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๒๑] ปญฺจสติกกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ เอวมาทีติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ สพฺเพสํ สิกฺขาปทานํ ฯ ปริยาเยน วุตฺตนฺติ สงฺคายนฺเตหิ เถเรหิ ปริยาเยน วุตฺตํ น นิปฺปริยาเยน ฯ ปท...กาโรติ ปทปูรณมตฺเต โวสทฺโท วตฺตติ ฯ อิตีติ ปทํ ครหนฺเตหีติ ปเท อากาโร ฯ น อาปตฺตึ สนฺธายาติ อาปตฺตึ สนฺธาย น วุตฺตํ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ เตติ มหากสฺสปาทโย เถรา ฯ อิทาเนว เหตนฺติ หิ สจฺจํ อิทํปิ เต ฯ เป ฯ ทุกฺกฏนฺติ เอตํ วจนํ อิทาเนว เถเรหิ อนุสฺสาวิตํ น ปุพฺเพ ภควตา วุตฺตํ ฯ อปฺปญฺญตฺตนฺติ ภควตา อฏฺฐปิตํ ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ เทเสหิ ฯ เป ฯ นฺติ อิทํปิ วจนํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ตนฺติ อปุจฺฉนํ ฯ ปฏิชานาหิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ ตฺวํ ตํ ทุกฺกฏํ สมฺปฏิจฺฉาหิ ฯ อิทนฺติ อิทํ อธิปฺปายํ ฯ น ...นนฺติ อาปตฺติเทสนํ สนฺธาย น วุตฺตํ ฯ น อนาทเรนาติ น ภควนฺตํ อนาทเรน น ปุจฺฉิ ฯ ตตฺถาติ อปุจฺฉเน ฯ อปิสทฺโท สุฏฺฐุ กตภาวํ อเปกฺขติ ฯ สทฺธายาติ อายสฺมนฺตานํ วจนํ สทฺทหิตฺวา ฯ เอตฺถาติ ปญฺจสติกกฺขนฺธเก ฯ นิทานวณฺณนายเมวาติ ปาราชิกฏฺฐกถายํ ฯ

ปญฺจสติกกฺขนฺธวกณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๘๕..๓๙๔ ส.๔๕๕.๔๕๖]

สตฺตสติกกฺขนฺธกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๒๒] สตฺตสติกกฺขนฺธเก วินิจฺฉโย ฯ กเลวรนิกฺขิปมาน-
ภูมินฺติ กเลวรสฺส นิกฺขิปฏฺฐานภูมิ ฯ นิกฺขิปีตยิ เอตฺถาติ นิกฺขิป-
มานา อธิกรเณ มานปฺปจฺจโย ฯ กเลวรสฺส นิกฺขิปมานา
กเล...นา กเล...นา จ สา ภูมิ จาติ กเล...ภูมิ ฯ กต ฯ เป ฯ
ติ เอตฺถ วจเน วิชฺชมานํ ภูมีติ[๑] เอตํ ปทํ ฯ วิหรนฺติ เอตฺถาติ
วิหาโร[๒] อุตฺตาโน เอว วิหาโร อุตฺตานวิหาโร ฯ

[๘๒๓] สาวตฺถิยาติ ปทํ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ
วิภชฺชิยติ เอเตนาติ วิภงฺคํ สุตฺตสฺส มาติกาปทสฺส วิภงฺคํ
สุตฺตวิภงฺคํ ฯ ตตฺร หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ตตฺร สุตฺต-
วิภงฺเค ปฏิกฺขิตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ วทนฺเตน ปฏิกฺขิตฺตนฺติ
วทนฺเตน ภควตา สิงฺคิโลณํ ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ

ตตฺเรเกติ ตสฺมึ สุตฺตวิภงฺเค เอเก อาจริยา ฯ ยํปิ ฯ เป ฯ
มิสนฺติ เตน โลเณน สทฺธึ อโลณิกํ ยํปิ อามิสํ ฯ ตนฺติ อามิสํ ฯ
ตทหูติ ตสฺมึ อหนิ ฯ ตสฺมาติ ปทํ ภวิตพฺพนฺติ ปเท สภาวเหตุ ฯ
วจนโตติ ปทํ ภวิตพฺพนฺติ ปทํ ญาปกเหตุ ฯ ทุกฺกเฏนาติ ปทํ
ภวิตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ เอตฺถาติ ปุเร ปฏิคฺคหิตโลเณ ฯ

๑. กุมฺมีติ สวณฺณนา ปาลิ ฯ ๒. กรณสาธนํ กาตพฺพํ ฯ

[ปา.๔๐๐..๔๑๙ ส.๔๕๗.๔๕๘]

อิติสทฺโท มญฺญนฺตีติ ปเท อากาโร ฯ

เต วตฺตพฺพาติ เต อาจริยา สกวาทินา วตฺตพฺพา ฯ อปิสทฺเทน น เกวลํ ปาจิตฺติเยน น ภวิตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ ทุกฺกฏาภาวํ ทพฺพํ กโรนฺโต อาห น หีติอาทึ ฯ เอตฺถาติ สิงฺคิโลณอโลณามิเสสุ นิทฺธารณํ ฯ ยาวชีวิกํ สิงฺคิโลณํ ตทหุปฺปฏิคฺคหิตํ ฯ กึ ปน ปฏิคฺคหิตนฺติ อาห ยาวกาลิกเมวาติอาทึ ฯ ยาวกาลิกเมว อโลณามิสํ ตทหุปฺปฏิคฺคหิตํ ฯ วิกาเล ยาวกาลิกํ น จ ปริภุตฺตํ ฯ ยทิ วาติ วา อปโร นโย ยทิ มญฺญตฺถ[๑] ฯ วจเนนาติ วจนมตฺเตน ฯ วิกาลโภชนาปฺปาจิตฺติยํปิ น ภเวยฺย กสฺมา วิกาเล น กปฺปตีติ วจนํ ทุกฺกฏเมว สนฺธาย วุตฺตนฺติ เอวํ ตุมฺหากํ มตํ ตสฺมา น ภเวยฺยาติ อธิปฺปาโย ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ สนฺนิธิโภชนปฺปาจิตฺติยํ น ภเวยฺยาติ ญาเปติ ฯ

อุปปริกฺขณาการํ ญาเปนฺโต อาห อยํ เหตฺถาติอาทึ ฯ เอตฺถาติ วิกาเล น กปฺปตีติ วจเน ฯ น อิธาติ เอตฺถ นสทฺโท โหตีติ ปเท ปฏิเสโธ ฯ อิธาติ กาเล กปฺปติ วิกาเล น กปฺปตีติ วจเน วจนมตฺเตนาติ ปเท อาธาโร ฯ เอตฺถาติ ยาวกาลิเกน สมฺภินฺนรเส ยาวชีวิเก ฯ วิกาล...วหนฺติ วิกาลโภชนปฺปาจิตฺติยสฺส ชนกํ ฯ อชฺช ปฏิคฺคหิตํปีติ อชฺช ปฏิคฺ-

๑. มญฺเญถ อิติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๔๑๙ ส.๔๕๘]

คหิตมฺปิ ยาวชีวิกํ ฯ ตนฺติ สนฺนิธิการกํ อชานนฺโตปีติ ปเท กมฺมํ ฯ น มุจฺจตีติ อาปตฺติโต น มุจฺจติ ฯ อาปตฺติโต อมุจฺจนภาวํ ปาลิยา สาเธนฺโต อาห วุตฺตํ เหตนฺติอาทึ ฯ ปุจฺฉายาติ ปทํ พฺยากรณนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ พฺยากรณนฺติ วิสฺสชฺชนํ ฯ อิติสทฺโท พฺยากรณนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

[๘๒๔] อิทํ วจนํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ กตฺวาติ ปทํ อาคตนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ หีติ ยสฺมา ฯ สุคตวิทตฺถีนนฺติ ปทํ อุปรีติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ วิทตฺถิมตฺตาติ วิทตฺถิปฺปมาณา ฯ กโรนฺตสฺสาติ ปทํ อาคตเมวาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อิทนฺติ ตํ อติกฺกามยโต เฉทนกํ ปาจิตฺติยนฺติ อิทํ วจนํ อาคตเมว โหติ ฯ ปุฏฺโฐติ เรวตตฺเถเรน ปุฏฺโฐ อายสฺมา สพฺพกามี อาห ฯ สพฺพตฺถาติ ฐาเนสุ เสสํ วจนํ ฯ

สตฺตสติกกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๔๑๙.๔๒๒ ส.๔๕๘.๔๕๙]

[๘๒๕] อิทานิ ปตฺถนํ กโรนฺโต อาห ทฺวิวคฺคสงฺคหาติ-
อาทึ ฯ ทฺวิวคฺคสงฺคหา ทฺวีหิ วคฺเคหิ สงฺคหิตา ปริจฺฉินฺนา
ทฺวาวีสติปฺปเภทกา เย ขนฺธกา สาสเน วินยปริยตฺติสาสเน ปญฺจกฺ-
ขนฺธทุกฺขปฺปหายินา ภควตา วุตฺตา เตสํ ขนฺธกานํ เอสา
วณฺณนา อนฺตรายํ วินา วชฺเชตฺวา ยถา สิทฺธา เอวํ ปาณีนํ
กลฺยาณา อาสาปิ ปตฺถนาปิ สิชฺฌนฺตูติ โยชนา ฯ

ทฺวาวีสติ ปเภทา เยสํ เต ทฺวาวีสติปฺปเภทกา ฯ สาสเนติ ปทํ
วุตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ ปญฺจ จ เต ขนฺธา จาติ ปญฺจกฺขนฺธา
ปญฺจกฺขนฺธา เอว ทุกฺขา ปญฺจกฺขนฺธทุกฺขา ปญฺจกฺขนฺธทุกฺเข
ปชหติ สีเลนาติ ปญฺจกฺขนฺธทุกฺขปฺปหายี ฯ อปิสทฺโท วณฺณนํ
อเปกฺขติ ฯ

จุลฺลวคฺควณฺณนาย อตฺถโยชนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๘๒๖] อิติ อภินวปุราวฺหยนครสฺส ปจฺฉิมุตฺตรทิสาภาเค
ปติฏฺฐิเต ปนสาราโมติ วิสฺสุเต อาราเม วสนฺเตน สกลพฺยากรณา-
สงฺคญฺญาณจารินา สาฏฺฐกถตฺติปิฏกธเรน ญาณกิตฺตีติ
นามเธยฺเยน เถเรน กตา จุลฺลวคฺคฏฺฐกถาย อตฺถโยชนา สมตฺตา ฯ

[สา.๔๕๙]

ปริวารวณฺณนายํ

โสฬสมหาวารวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๗๒๗] อิทานิ ปริวารสฺส วณฺณนํ กตฺตุกาโม อตฺตโน กรณปฺปการํ ญาเปตุํ วิสุทฺธปริวารสฺสาติอาทิมาห ฯ

วิสุทฺธปริวารสฺส ธมฺมกฺขนฺธสรีรสฺส ภควโต สาสเน วินยปริยตฺติสาสเน ขนฺธกานํ อนนฺตรา ปริวาโรติ ปริวาโร อิติ โย วินโย สงฺคหํ คณนํ สมารุฬฺโห เถเรหิ อาโรปิโต ปุพฺพาคตํ ปุพฺเพ อาคตํ นยํ วินิจฺฉยนยํ หิตฺวา ฉฑฺเฑตฺวา อิทานิ ตสฺส ปริวารวินยสฺส อนุตฺตานตฺถวณฺณนํ อปฺปากฏตฺถวณฺณนํ คมฺภีรตฺถวณฺณนํ กริสฺสามิ อหนฺติ โยชนา ฯ

วิสุทฺโธ ปริวาโร อสฺสาติ วิสุทฺธปริวาโร ฯ ธมฺมานํ สีลาทิคุณานํ ขนฺโธ สมูโห ธมฺมกฺขนฺโธ โส สรีรํ อสฺสาติ ธมฺมกฺขนฺธสรีโร ฯ สํ อารุหยิตฺถาติ สมารุฬฺโห ฯ น อุตฺตาโน อนุตฺตาโน อนุตฺตาโน อตฺโถ อนุตฺตานตฺโถ ตสฺส วณฺณนา อนุตฺตานตฺถวณฺณนา ฯ

วิสุทฺธปริวารสฺส ธมฺมกฺขนฺธสรีรสฺสาติ ปททฺวยํ ภควโตติ ปทสฺส คนฺถานุรูปโต วิเสสนํ ฯ ตตฺถ ปฐมปเทน ปริสาวเสน ภควโต วิเสสนํ กตํ ทุติยปเทน คุณวเสน วิเสสนํ กตํ ฯ

[ส.๔๖๑]

ภควโตติ ปทํ สาสเนติ สมฺพนฺโธ ฯ อิติสทฺโท สงฺคหนฺติ
ปเท อากาโร ฯ สาสเนติ ปทํ สงฺคหนฺติ ปเท อาธาโร ฯ
อนนฺตราติ ปทํ สงฺคหนฺติ ปเท กาลสตฺตมี ฯ สงฺคหนฺติ ปทํ
สมารุฬฺโหติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๘๒๘] อิทานิ อนุตฺตานตฺถวณฺณนํ กโรนฺโต ตตฺถาติอาทิมาห ฯ
ตตฺถาติ ปริวาเร ฯ ยนฺเตน ภควตา ฯ เป ฯ ปญฺญตฺตนฺติอาทินา
นเยน ปวตฺตา ยนฺเตน ฯ เป ฯ ยปฺปวตฺตา ฯ สาสนสฺสาติ
วินยปริยตฺติสาสนสฺส ฯ

ครุโน ภาโว คารวํ ฯ พหุ มานิยเต พหุมานํ ภาวสาธนํ ฯ
คารวญฺจ พหุมานญฺจ คารวพหุมานํ ฯ ทฺวนฺโทฺว กาจพฺโพ กสฺมา
ครุกํ กโรติ มาเนติ ปูเชตีติ ปาลิทสฺสนโต ฯ สทฺธมฺเม คารวพหุ-
มานํ สทฺธมฺมคารวพหุมานํ วินยปริยตฺติสงฺขาเต สทฺธมฺเม คารว-
พหุมานนฺติ อตฺโถ ตสฺส เวโค สทฺธมฺมคารวพหุมานเวโค เตน
สมุสฺสิโต อุกฺขิตฺโต สทฺธมฺมคารวพหุมานเวคสมุสฺสิโต ฯ

อตฺถวเสติ ปโยชนเภเท หิตวิเสเส ฯ ปญฺญเปสีติ ฐเปสิ ฯ
ปญฺญตฺติยา กาโล ปญฺญตฺติกาโล ฯ อปีจาติ อปโร นโย ฯ
สพฺพตฺถาติ ธมฺเมสุ ฯ

สมนฺตโต จกฺขติ ปสฺสตีติ สมนฺตจกฺขุ ฯ สพฺพธมฺมานํ
ชานนํ สพฺพธมฺมชานนํ สพฺพธมฺมชานเน สมตฺถา สพฺพธมฺม-

[ปา.๑ ส.๔๖๑]

ชานนสมตฺถา ฯ จกฺขุสฺส วิสโย จกฺขุวิสโย ตํ อตีตานิ จกฺขุวิสยาตีตานิ ฯ ติโรกุฑฺฑาทีสุ คตานิ ปวตฺตานีติ ติโรกุฑฺฑาทิคตานิ ฯ

จาปีติ อเปกฺขตฺโถ นิปาตสมุทาโย น เกวลํ ติโรกุฑฺฑาทิคตรูปานํ ทสฺสนนฺติ อธิปฺปาโย ฯ มํสจกฺขุนาติ ปสาทจกฺขุนา ฯ จสทฺโท ทิพฺพจกฺขุสมนฺตจกฺขูนิ อเปกฺขติ ฯ

อตฺตโน หิตํ อตฺตหิตํ อตฺตหิตสฺส สาธิกา อตฺตหิตสาธิกา ฯ สมาธิ ปทฏฺฐานํ อาสนฺนการณํ ยสฺสา สา สมาธิปทฏฺฐานา ฯ สพฺพธมฺเม ปฏิวิชฺฌตีติ ปฏิเวโธ ปฏิเวโธ เอว ปญฺญา ปฏิเวธปฺปญฺญา ฯ ปเรสํ หิตํ ปรหิตํ ปรหิตสฺส สาธิกา ปรหิตสาธิกา ฯ กรุณา ปทฏฺฐานํ ยสฺสา สา กรุณาปทฏฺฐานา ฯ ทสฺเสตพฺพาติ เทสนา สทฺโท เทสนาย สมุฏฺฐาปิกา ปญฺญา เทสนาปญฺญา ฯ

อตฺถิ ตตฺถ ปญฺญตฺตีติ ตสฺมึ ปฐมปาราชิเก ปญฺญตฺติ กึ อตฺถิ ฯ

[๘๒๙] โย โสติ ปทํ ภควาติ ปทสฺส วิเสสนํ ภควาติ ปทํ ปญฺญเปสีติ ปเท กตฺตา ฯ สาสนสฺสาติ ปทํ จิรฏฺฐิติกตฺถนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ จิรฏฺฐิติกตฺถนฺติ ปทํ ยาจิโตติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ธมฺมเสนาปตินาติ ปทํ ยาจิโตติ ปเท กตฺตา ฯ

[ปา.๑ ส.๔๖๑]

ชานนสมตฺถา ฯ จกฺขุสฺส วิสโย จกฺขุวิสโย ตํ อตีตานิ จกฺขุวิสยาตีตานิ ฯ ติโรกุฑฺฑาทีสุ คตานิ ปวตฺตานีติ ติโรกุฑฺฑาทิคตานิ ฯ

จาปีติ อเปกฺขตฺโถ นิปาตสมุทาโย น เกวลํ ติโรกุฑฺฑาทิ-คตรูปานํ ทสฺสนนฺติ อธิปฺปาโย ฯ มํสจกฺขุนาติ ปสาทจกฺขุนา ฯ จสทฺโท ทิพฺพจกฺขุสมนฺตจกฺขูนิ อเปกฺขติ ฯ

อตฺตโน หิตํ อตฺตหิตํ อตฺตหิตสฺส สาธิกา อตฺตหิต-สาธิกา ฯ สมาธิ ปทฏฺฐานํ อาสนฺนการณํ ยสฺสา สา สมาธิ-ปทฏฺฐานา ฯ สพฺพธมฺเม ปฏิวิชฺฌตีติ ปฏิเวโธ ปฏิเวโธ เอว ปญฺญา ปฏิเวธปฺปญฺญา ฯ ปเรสํ หิตํ ปรหิตํ ปรหิตสฺส สาธิกา ปรหิตสาธิกา ฯ กรุณา ปทฏฺฐานํ ยสฺสา สา กรุณา-ปทฏฺฐานา ฯ ทสฺเสตพฺพาติ เทสนา สทฺโท เทสนาย สมุฏฺฐาปิกา ปญฺญา เทสนาปญฺญา ฯ

อตฺถิ ตตฺถ ปญฺญตฺตีติ ตสฺมึ ปฐมปาราชิเก ปญฺญตฺติ กึ อตฺถิ ฯ

[๘๒๙] โย โสติ ปทํ ภควาติ ปทสฺส วิเสสนํ ภควาติ ปทํ ปญฺญเปสีติ ปเท กตฺตา ฯ สาสนสฺสาติ ปทํ จิรฏฺ-ฐิติกตฺถนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ จิรฏฺฐิติกตฺถนฺติ ปทํ ยาจิโตติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ธมฺมเสนาปตินาติ ปทํ ยาจิโตติ ปเท กตฺตา ฯ

[ปา.๑ ส.๔๖๑]

ตีหีติ ปทํ วิชฺชาหีติ ปทสฺส วิเสสนํ วิชฺชาหีติ ปทํ ชานตาติ ปเท กรณํ ฯ ฉหีติ ปทํ อภิญฺญาหีติ ปทสส วิเสสนํ ฯ วาสทฺโท อปรนยํ ญาเปติ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ อภิญฺญาหีติ ปทํ ชานตาติ ปเท กรณํ ชานตาติ ปทํ ภควตาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ สพฺพตฺถาติ ปทํ อปฺ...นาติ ปเท อาธาโร อปฺ...นาติ ปทํ สมนฺตจกฺขุนาติ ปทสฺส วิเสสนํ สม...นาติ ปทํ ปสฺสตาติ ปเท กรณํ ฯ

สพฺพธมฺม...ยาติ ปทํ ปญฺญายาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ สพฺพ-สตฺตานนฺติ ปทํ จกฺขูติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ จกฺขู...ตาติ ติโร...จาปีติ ปททฺวยํ รูปานีติ ปทสฺส วิเสสนํ รูปานีติ ปทํ ปสฺสตาติ ปเท กมฺมํ ฯ อติวิสุทฺเธนาติ ปทํ มํสกจกฺขุนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปสฺสตาติ ปทํ ภควตาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

อตฺต... ...นายาติ ปททฺวยํ ปฏิ...ยาติ ปทสฺส วิเสสนํ ปฏิ...ยาติ ปทํ ชานตาติ ปเท กรณํ ชานตาติ ปทํ ภควตาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปร... ....ฏฺฐานายาติ ปททฺวยํ เทส...ยาติ ปทสฺส วิเสสนํ เทส...ยาติ ปทํ ปสฺสตาติ ปเท กรณํ ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธนาติ ปทตฺตยํ ภควตาติ ปทสฺส ปสฺสตา

ยํ ปฐมนฺติ ปททฺวยํ ปาราชิกนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ปารา-ชิกนฺติ ปทํ ปญฺญตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ปญฺญตฺตนฺติ กมฺมวาจกํ

[ปา.๑ ส.๔๖๑.๔๖๒]

กิตฺตปทํ ฯ อาภฏฺนฺติ อิติสทฺโท อยนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

[๘๓๐] ปุจฺฉาวิสฺสชฺชเนติ ปทํ ปจฺจุทฺธรณาติ ปเท อาธาโร ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ อิติสทฺโท ปจฺจุทฺธรณาติ ปเท อากาโร ฯ เกวลนฺติ ปทํ ปจฺจุทฺธรณาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ปุจฺฉายาติ ปทํ อาคตสฺสาติ ปเท อาธาโร อาคตสฺสาติ ปทํ อาทิปทสฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ อาทิปทสฺสาติ ปทํ ปจฺจุทฺธรณาติ ปเท กมฺมํ ปจฺจุ...มตฺตเมวาติ ปทํ ลิงฺคตฺโถ ฯ มตฺตสทฺโท วิสฺสชฺชนํ นิวตฺเตติ เอวสทฺโท สนฺนิฏฺฐานตฺโถ ฯ

กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ ฯ เป ฯ เอวมาทินาติ ปทํ นเยนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ นเยนาติ ปทํ วิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ ปเท กรณํ ฯ ปุนปีติ เอตฺถ อปิสทฺโท ปฐมํ ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติอาทิกํ ปุพฺพวุตฺตปุจฺฉํ อเปกฺขติ ฯ เอตฺถาติ ปทํ ปุจฺฉิตฺวา ว วิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ

[๘๓๑] เอตฺตาวตาติ เทฺว อนุปฺปญฺญตฺติโยติ วจเนน วิสฺสชฺชิตาติ ปเท กรณํ ฯ ปุจฺฉายาติ ปทํ โกฏฺฐาสาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

ตติยนฺติ อนุปฺปนฺนปฺปญฺญตฺตีติ ตติยปทํ ฯ ปฐมปาราชิเก อนุปฺปนฺนปฺปญฺญตฺติยา อภาวํ สาเธนฺโต อยํ หีติอาทิมาห ฯ อนุปฺปนฺเน โทเสติ โทเส อนุปฺปนฺโน ฯ สาติ อนุปฺปนฺนปฺ-

[ปา.๑.๒ ส.๔๖๒]

ปญฺญตฺติ ฯ

[๘๓๒] วินยธราติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ วินยธโร ปญฺจโม ยสฺส โส วินยธรปญฺจโม ฯ คเณนาติ ปทํ อุปสมฺปทาติ ปเท กตฺตา ฯ อุปสมฺปทาติ อุปริภาวํ ภิกฺขุภาวํ สมฺปาปนนา ฯ คณงฺคณุปาหนา จตุปฺปฏฺฐโต ปฏฺฐาย วุจฺจติ ฯ ธุวนหานนฺติ นิจฺจนหานํ ฯ อตฺถริยตีติ อตฺถรณํ จมฺมํ เอว อตฺถรณํ จมฺมตฺถรณํ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีโชตโก ฯ สิกฺขาปทานิ มชฺฌิม-เทเสเยว ปญฺญตฺติ นาม โหติ ฯ สิกฺขาปทานีติ ปทํ โหตีติ ปเท ปกติกตฺตา ฯ

มชฺฌิมเทเสเยว ปญฺญตฺตานิ เอตฺเถว เอเตหิ อาปตฺติ โหตีติ ปาโฐ ฯ เอตฺเถวาติ มชฺฌิมเทเส เอว ฯ เอเตหีติ จตูหิ สิกฺขาปเทหิ ฯ

[๘๓๓] สุทฺธภิกฺขูนเมว หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ อิทมฺปน ภิกฺขู อารพฺภ อุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ ภิกฺขุนีนมฺปิ ปญฺญตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทมฺปน ปฐมํ ปาราชิกํ ปญฺญตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ อารพฺภาติ ปทํ ปญฺญตฺตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา[๑] ฯ อุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมินฺติ ภิกฺขุนีนํ[๒] วตฺถุสฺมึ อุปฺปนฺเน ฯ อุปฺปนฺเนติ ปทํ ปญฺญตฺตนฺติ

๑. อุปฺปนฺเนติ ปเท กิริยาวิเสสนนฺติ เม มติ ฯ ๒. ภิกฺขูนนฺติ เม มติ ฯ

[ปา.๒ ส.๔๖๓]

ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ ภิกฺขุนีนมฺปีติ ปทํ ปญฺญตฺตนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อปิสทฺโท ภิกฺขุํ อเปกฺขติ ฯ วินีตกถามตฺตเมว หิ ตาสํ นตฺถีติ หิ สจฺจํ วินีตกถามตฺตเมว ภควตา สยํ วินิจฺฉิต-กถามตฺตํ ตาสํ ภิกฺขุนีนํ นตฺถิ ฯ สิกฺขาปทํ ปน อตฺถีติ สิกฺขา-ปทานิ ตาสํ ภิกฺขุนีนํ อตฺถิ ฯ

หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ เอตฺถาติ อุภโตปญฺญตฺติยํ ฯ อตฺถสฺส ปน เภโท นตฺถีติ ปญฺญาเปนฺโต ภิกฺขูนมฺปีติอาทิมาห ฯ

[๘๓๔] เอตฺถาติ วจเน อนุปฺปวิฏฺฐนฺติ ปเท อาธาโร ฯ นิทานปริยาปนฺนมฺปีติ ปทํ นิทาโนคธนฺติ ปทสฺส เววจนํ ฯ อปิสทฺโท อรุจิสูจนตฺโถ ฯ อิทํ ปฐมํ ปาราชิกํ นิทานปริยาปนฺนมฺปิ สมานํ อุทฺเทสํ อาคจฺฉตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

สีลวิปตฺติอาทีนนฺติ สีลวิปตฺติอาทีนํ จตุนฺนํ วิปตฺตีนนฺติ อตฺโถ ฯ ปฐมา หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ

ทฺวงฺคิเกนาติ วุตฺตตฺตา ปน กายจิตฺเตสุ กตมํ องฺคนฺติ อาห เอตฺถ หีติอาทึ ฯ เอตฺถาติ ทฺวีสุ องฺเคสุ นิทฺธารณํ ฯ

ตํ ปุคฺคลํ อปเนตฺวา อุโปสโถ วา ปวารณา วา กาตุํ สกฺกา จ โหตีติ โยชนา ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ ตปฺปจฺจยาติ ตสฺส ปุคฺคลสฺส อปนยการณา ฯ กตเมน สมเถน สมฺมตีติ ยํ ปน วจนํ ภควตา วุตฺตํ ตํ วจนํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ

[ปา.๒ ส.๔๖๓.๔๖๔]

สมฺพนฺโธ ฯ

ปญฺญาปียติ ชปียตีติ ปญฺญตฺติ ปญฺญตฺติภูโต วินโย ปญฺญตฺติวินโย ฯ วิภชฺชติ เอตายาติ วิภตฺติ ฯ ปทํ ภาเชติ เอเตน วจเนนาติ ปทภาชนํ ฯ

สํวรณํ สํวโร น สํวโร อสํวโร ฯ วีติกฺกมนํ วีติกฺกโม ฯ

เยสํ ปน วินยปิฏกญฺจ อฏฺฐกถา จ สพฺพา ปคุณา เตสํ มหาเถรานํ เตติ ปเทน ปรามฏฺฐตฺตา เต เอตํ ฯ เป ฯ ธาเรนฺตีติ วุตฺตมตฺถํ ทฬฺหํ กโรนฺโต น หีติอาทิมาห ฯ เอตสฺสาติ ปฐมปาราชิกสฺส ฯ

[๘๓๕] ตนฺติ ปรมฺปรํ ฯ ฐปิตาติ โปตฺถกาโรหนกาเล วฏฺฏคามณิรญฺโญ กาเล ฐปิตา ฯ เตน วุตฺตํ มหาวํเส

ปิฏกตฺตยปาลิญฺจ ตสฺสา อฏฺฐกถมฺปิ จ
มุขปาเฐน อาเนสุํ ปุพฺเพ ภิกฺขู มหามตี ฯ
หานึ ทิสฺวาน สตฺตานํ ตทา ภิกฺขู มหามตี ฯ
หานึ ทิสฺวาน สตฺตานํ ตทา ภิกฺขู สมาคตา
จิรฏฺฐิตตฺถํ ธมฺมสฺส โปตฺถเกสุ ลิขาปยุํ ฯ
วฏฺฏคามณิโย โส ราชา รชฺชมการยิ
อิติ ทฺวาทส วสฺสานิ ปญฺจมาเสสุ อาทิโตติ ฯ

ตตฺถาติ คาถาสุ ฯ ทุติเย ฯ เป ฯ สุปีติ ทุติยปาราชิกาทีนํ

๑. เอวํ นิพฺพจนํ กาตุํ น ยุชฺชติ อิทญฺหิ น สมาสปทํ ฯ

[ปา.๒.๓ ส.๔๖๔.๔๖๕]

ปุจฺฉาย วิสฺสชฺชเนสุ ฯ อปิสทฺโท ปฐมปาราชิกสฺส ปุจฺฉาย
วิสฺสชฺชนํ อเปกฺขติ ฯ

[๘๓๖] อิโต ปรนฺติ อิโต ปญฺญตฺติวารโต ปรํ วุตฺตา อิเม
สตฺต วารา อุตฺตานตฺถา เอวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตทนนฺตโรติ ตสฺส
สมถวารสฺส อนนฺตโร ฯ จสทฺโท กตาปตฺติวาโร จ วิปตฺติ-
วาโร จาติอาทินา โยเชตพฺโพ ฯ ตโต สตฺตวารโต ปรํ อฏฺฐ
วารา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ ...อาทินา นเยน ปุน ปจฺจยวเสน
ปจฺจยปฺปฏิพทฺเธน วุตฺโต เอโก ปญฺญตฺติวาโร ตสฺส ปจฺจยสฺส
วเสน ปฏิพทฺเธน ปุริม ฯ เป ฯ สตฺต วารา วุตฺตาติ โยชนา ฯ
เตปีติ อฏฺฐ วารา ฯ

ตโตติ อฏฺฐวารโต ฯ น เหตฺถาติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ
สจฺจํ เอตฺถ เอเตสุ ทฺวตฺตึสวาเรสุ กิญฺจิ วจนํ ฯ กิญฺจีติ ปทํ
น อตฺถีติ ปเท กตฺตา ฯ

โสฬสมหาวารวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๘๐.. ส.๔๖๕.๔๖๖]

สมุฏฺฐานสีสวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๓๗] ตทนนฺตราย ปน เตสํ โสฬสวารานํ อนนฺตราย สมุฏฺฐานกถาย วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ นิพฺพานปฺปญฺญตฺติธมฺมา นิจฺฉิยนฺตีติ นิจฺฉยา กมฺมสาธนํ ฯ อสงฺขตา นิพฺพานญฺเจว ปญฺญตฺติ อนตฺตา อตฺตวิรหิตา อิติ วินิจฺฉยาติ อตฺโถ ฯ อนิจฺจาการาทีหีติ อาทิสทฺเทน ทุกฺขานตฺตาการานํ คหณํ ฯ สภาคานนฺติ สทิสานํ ฯ นามมตฺตมฺปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ

ยา จาติ เฉทํ กตฺวา รสฺสนฺติ สุตฺเตน อาการสฺส รสฺสํ กตฺวา ยจาติ รูปสิทฺธิ เวทิตพฺพา ฯ ยาติ ปทํ มาติกาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ จสทฺโท วิภงฺคา จ มาติกา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

สมุฏฺฐานํ นิยโต กตนฺติ วตฺตพฺเพ นิคฺคหิตโลปํ กตฺวา สมุฏฺฐานนิยโต กตนฺติ วุตฺตํ ฯ อฏฺฐกถายมฺปน นิยโตกตนฺติ ทสฺสนโต นิยตกตนฺติ วตฺตพฺเพ อการสฺส โอการํ กตฺวา นิยโตกตนฺติ วุตฺตํ อนุยนฺติ ทิโสทิสนฺติอาทีสุ วิย ฯ นิยตํ อิติ กตํ ภาสิตํ นิยโตกตํ ฯ นิยโตกตนฺติ ปทํ สมุฏฺฐานนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ นิยตญฺจ ตํ สมุฏฺฐานญฺจาติ นิยตสมุฏฺฐานํ ฯ

เอเตนาติ สมุฏฺฐานนิยโต กตนฺติ วจเนน ฯ ปจฺเจตพฺโพติ

[ปา.๒๒๔ ส.๔๖๗]

สทฺทหิตพฺโพ ฯ เอตาเนว หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ นิยตํ สมุฏฺฐานํ เอเตสนฺติ นิยตสมุฏฺฐานานิ ฯ สมฺเภทญฺจ นิทานญฺจ สมฺเภทนิทานํ ฯ จสทฺโท สมุฏฺฐานญฺจ สมฺเภทนิทานญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ อญฺญนฺติ ปทํ สมฺเภทนิทานนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อปิสทฺโท สมุฏฺฐานํ อเปกฺขติ ฯ

ปาลิยํ ตสฺเสว ปริวารสฺส ตสฺมึเอว ปริวาเร นิยโตกตํ กตนิยมิตํ สมุฏฺฐานํ จ อญฺญํ สมฺเภทนิทานญฺจ เหฏฺฐา วุตฺเต สุตฺวา เจว อุปริ สุตฺเต ปริวารปาลิยญฺจ ทิสฺสนฺติ ตสฺมา ธมฺมกาโม สุเปสโล ภิกฺขุ ปริวารํ สิกฺเขยฺยาติ โยชนา ฯ

ตตฺถาติ สมฺเภทนิทานนฺติ ทฺวีสุ วจเนสุ ฯ สมุฏฺฐานสฺส สมฺเภโท สมุฏฺฐานสมฺเภโท ฯ นิทานนฺติ เทสวเสน ปากฏํ กตฺวา นิทสฺเสตีติ นิทานํ ฯ สมุฏฺฐานสฺส นิยโม สมุฏฺฐานนิยโม ฯ ตตฺถาติ สมุฏฺฐานนิยมสมฺเภทนิทาเนสุ นิทฺธารณํ ฯ อิตรํ ปน นิทานํ นาม อุปริ ทิสฺสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺสาติ สิกฺขาปทสฺส ฯ ยถาญายนฺติ ยถาอนุรูปํ สิกฺขาปทานุรูปนฺติ อตฺโถ ฯ อิติสทฺโท อยนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ กฐินนฺติ อิมินา กฐินภตฺตํ อติเรกจีวรํ นิวตฺเตติ ฯ สมุฏฺฐาเนสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[๘๓๘] ตตฺถาติ เมถุนนฺติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ สมุฏฺฐานสีสนฺติ สมานสมุฏฺฐานานํ อิตเรสํ สิกฺขาปทานํ ปุพฺพงฺคมนภาวโต

[ปา.๒๒๔.๒๒๕ ส.๔๖๗.๔๖๘]

ปธานสมุฏฺฐานํ ฯ เสสานิ สมุฏฺฐานานิ เตน ปฐมปาราชิเกน สทิสานิ ฯ ตตฺถาติ สุกฺกสํสคฺโคติอาทิปเทสุ ฯ กายจิตฺตสมุฏฺฐานา อิติ ปกาสิตา[๑] ฯ

เตนาติ อทินฺนาทาเนน ฯ ตตฺถาติ อทินฺนํ วิคฺคหุตฺตรินฺติ-อาทิปเทสุ ฯ

เอฬกโลมสิกฺขาปทวตฺถุสฺมึ ภิกฺขุนิโย เอฬกโลมานิ โธวนฺติโย รชนฺติโย วิชฏนฺติโย ริญฺจนฺติ อุทฺเทสํ ปริปุจฺฉนฺติ อาคตตฺตา วิภงฺเค ริญฺจนฺติ อุทฺเทสนฺติ อาคตนฺติ วุตฺตํ ฯ วิภงฺเคติ เอฬก-โลมสิกฺขาปทสฺส ภาชนีเย อาคตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ริยฺจนฺตีติ ปชหนฺติ ฯ เอตนฺติ สมณจีวเรน จาติ เอตํ วจนํ ฯ

ตทนนฺตรเมวาติ ตสฺส อจฺเจกจีวรสิกฺขาปทสฺส อนนฺตรํ ฯ

อิโตติ ลสุณนฺติฏฺเฐ[๒] นจฺจนาติ วจนโต ฯ ปาลึ วิรชฺฌิตฺวา ลิขนฺตีติ ปาลิยํ สทฺทานุรูปํ อลิขิตฺวา อญฺญปาลึ ลิขนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ เอตฺถาติ นหานํ อตฺถรณํ เสยฺยาติอาทิวจเน ฯ ภิกฺขุนีติอาทินาติ ปทํ วุตฺตานีติ ปเท กรณํ ฯ

เอตนฺติ ตถา อฏฺฐงฺคเตน จาติ วจนํ ฯ เอตนฺติ อโนกาเส จ ปุจฺฉนาติ วจนํ ฯ

๑. กายจิตฺตสมุฏฺฐานิกา กตาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ลสุณฺตฺติฏฺเฐติ สวณฺณนาปาลิ ฯ

[ปา.๒๒๕..๒๒๙ ส.๔๖๘.๔๗๙]

ตทนนฺตรเมวาติ ตสฺส รตฺติ ฉนฺนญฺจ โอกาสนฺติ สิกฺขาปทตฺตยสฺส อนนฺตรํ ฯ

ตนฺติ นิยตสมุฏฺฐานํ ฯ ตนฺติ ภูตํ กาเยน ชายตีติอาทิวจนํ ฯ

เนติ วิเนติ กายวจีทุจฺจริตนฺติ เนตฺติ เนตฺติ เอว ธมฺโม เนตฺติธมฺโม เนตฺติธมฺมสฺส อนุโลมิกํ เนตฺติ...มิกํ ฯ วินยปาลิธมฺมสฺสาติ วินยปาลิสงฺขาตสฺส ธมฺมสฺส ฯ

สมุฏฺฐานสีสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๒๓๐ ส.๔๗๙.๔๘๐]

กติปุจฺฉาวารวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๓๙] ...โกฏฺฐาเสสูติ ปทํ โกสลฺลาติ ปเท อาธาโร ฯ โกสลฺลชานนตฺถนฺติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ตตฺถาติ กติ อาปตฺติโยติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ กึ ปน วิเสโส อตฺถีติ อาห เกวลํ เหตฺถาติอาทึ ฯ หิ สจฺจํ เกวลํ วิเสโส เอตฺถ ทุติยสิกฺขาปเท ฯ วินยปุจฺฉาติ สุวูปสมสฺส ปุจฺฉา ฯ นนุ จ วินีตวินยสทฺทานํ นานตฺตา อตฺโถปิ นานํ ภเวยฺย ตสฺมา วินยปุจฺฉาติ น วตฺตพฺพนฺติ อาสงฺกํ สนฺธายาห วินีตํ วินโยติอาทึ ฯ

วิเนติ อาปตฺตึ อปเนติ เอเตหิ วิรติอาทิธมฺเมหีติ วินีตานิ ฯ วสนฺติ อวิปฺปฏิสาราทิธมฺมา เอตฺถาติ วตฺถูนิ อวิปฺปฏิสาราทิธมฺมานํ การณนฺติ อธิปฺปาโย ฯ วินีตานิ เอว วตฺถูนิ วินีตวตฺถูนิ ฯ

เอตฺถาติ วินีตวตฺถูนีติ ปเท ฯ เยสูติ อคารวาทีสุ ฯ ปุจฺฉาทฺวยํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อภาวกรณธมฺมปุจฺฉาติ อภาวสฺส กรณธมฺมานํ ปุจฺฉา ฯ สตีติ ปทํ อุปฺปชฺชนกาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ เตสํเยวาติ อธิกรณานํ ฯ

[๘๔๐] อาคตวเสน วุตฺตา วุตฺตนฺติ จ เทฺว ปาฐา ฯ วิภงฺเค อาคตวเสน วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[ปา.๒๓๒ ส.๔๘๑.๔๘๒]

[๘๔๑] ยา ธมฺมชาติ เอเตหิ อาปตฺติกฺขนฺเธหิ อารกา รมติ อิติ ตสฺมา สา ธมฺมชาติ อารติ กตฺตุสาธนํ ฯ ยา ธมฺมชาติ เอเตหิ อาปตฺติกฺขนฺเธหิ วนา รมติ อิติ ตสฺมา สา ธมฺมชาติ วิรติ ฯ ตสฺสาติ กรณสฺส ฯ น กรณํ อกรณํ กรณปฺปฏิ- ปกฺขนฺติ อธิปฺปาโย ฯ น อชฺฌาปตฺติ อนชฺฌาปตฺติ ฯ ธมฺมชาติ เวลนโต เวลา นาม ฯ เวลนโตติ ปทสฺส อตฺถํ วิวรนฺโต จลนโตติอาทึ อาห ฯ หญฺญติ เอตายาติ ฆาโต เสตุโน ฆาโต เสตุฆาโต ฯ

[๘๔๒] พุทฺเธ อคารโวติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ นตฺเถตสฺสาติ นตฺถิ เอตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ สรภญฺญนฺติ สเรน ภณนํ ฯ ธมฺมสฺสวนคฺคํ ภินฺทิตฺวาติ ธมฺมสฺสวนสมาคมํ โกเปตฺวา ฯ

ธมฺมสฺสวนํ คจฺฉติ ปวตฺตติ เอตฺถ ฐาเนติ ธมฺมสฺสวนคฺคํ ฯ ปคพฺภสฺส ภาโว ปาคพฺภิยํ กาเยน ปวตฺตํ ปาคพฺภิยํ กายปฺ- ปาคพฺภิยํ ฯ

อสิกฺขมาโนติ อปูรยมาโน ฯ อพฺรูหยมาโนติ อวฑฺฒย- มาโน ฯ ตถาสทฺโท อุปสํหรณตฺโถ ฯ

[๘๔๓] ตนฺติ วิวาทมูลํ ฯ วุตฺตมตฺถํ ปากฏํ กาตุํ ยํ อตฺตนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ

นนุ จ อนุวาทมูลนิทฺเทโส วิวาทมูลนิทฺเทเสน สมาโน ตสฺมา

[ปา.๒๓๓..๒๓๕ สี.๔๘๒.๔๘๓]

อนุวาทมูลนิทฺเทโส น วตฺตพฺโพติ โจทนํ สนฺธายาห อนุวาท-
มูลนิทฺเทโสติอาทึ ฯ อถโชติ สจฺจโต วิเสโสติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ นิสฺสายาติ ปทํ วิวทนฺตานนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ
วิวทนฺตานํ ภิกฺขูนํ โก...ทโยติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ตถา
วิวทนฺตาติ เตน เภทกรนิสฺสยาการเรน วิวทนฺตา ภิกฺขู
อนุวทนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ สีล...สูติ นิทฺธารณํ ฯ อาปชฺชิตฺวาติ
ปทํ อนุวทนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อนุวทนฺตีติ โจเทนฺติ ฯ
เอตฺถาติ วิวาทมูลานุวาทมูลนิทฺเทเสสุ ฯ

[๘๔๔] สาราณียธมฺมนิทฺเทเส วินิจฺฉโย ฯ ตตฺถาติ สมฺมุขา-
ปรมฺมุขาวเสน ทฺวีสุ กายกมฺเมสุ นิทฺธารณํ ฯ นวกานนฺติ ปทํ
จีวรกมฺมาทีสูติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ สหายภาวคมนนฺติ สหายภาวสฺส
คมนํ เถรสฺสาติ อาหริตพฺพํ ฯ

วีชเนน วาตสฺส ทานํ วีชนวาตทานํ ปาทโธวนญฺจ
วีชนวาตทานญฺจ ปาท...ทานํ ฯ

อุภเยหิปีติ นวกตฺเถเรหิ ทุนฺนิกฺขิตฺตานนฺติ ปเท กตฺตา ฯ
ทารุภณฺฑาทีนนฺติ ปทํ ปฏิสามนนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ เตสูติ นวกตฺ-
เถเรสุ อวณฺณนฺติ ปเท อาธาโร ฯ อวณฺณนฺติ อวมานนํ ฯ
อกตฺวาติ ปทํ ปฏิมานนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อตฺตนา
ทุนฺนิกฺขิตฺตานํ ทารุภณฺฑาทีนํ ปฏิสามนํ วิย ฯ โย นนฺติ โย

[ปา.๒๓๕..๒๓๗ ส.๔๘๓.๔๘๔]

ปุคฺคโล นํ เมตฺตํ กายกมฺมสงฺขาตํ ธมฺมํ ฯ ตํ ปุคฺคลนฺติ ปทํ อนุสฺสรนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ เยสํ กโตติ เยสํ ปุคฺคลานํ เตน ปุคฺคเลน เมตฺตากายกมฺมสงฺขาโต กโต ฯ สพฺรหฺมจารีนนฺติ ปทํ ปิยนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ปิยํ กโรติ สาราณียธมฺโมติ สมฺพนฺโธ ฯ สงฺคหายาติอาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ สพฺรหฺม-จารีหีติ ปทํ สงฺคเหตพฺพาติ ปเท กตฺตา ฯ

เมตฺตํ ...ทีสุ วินิจฺฉโย ฯ วิหาเรติ ปทํ อสนฺเตติ ปเท อาธาโร ฯ อสนฺเตติ เถเร อวิชฺชมาเน ฯ ตนฺติ เถรํ ฯ ปฏิปุจฺฉนฺตสฺส ปุคฺคลสฺส วจนนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ มมายน-วจนนฺติ เปมวเสน วจนํ ฯ

เมตฺตาสิเนหสินิทฺธานีติ เมตฺตาสงฺขาตสิเนเหน สินิทฺธานิ ฯ สมนฺนาหรณนฺติ สมานมนสิกรณํ ฯ

[๗๔๕] เนวาติ ปทํ ภุญฺชตีติ ปเท ปฏิเสโธ ฯ น ปุคฺคลนฺติ ปุคฺคลํ ปฏิวิภชิตฺวา น ภุญฺชติ ฯ อามิสํ ปุคฺคลปฺปฏิวิภาคํ ญาเปตุํ เอตฺตกํ วา อสุกสฺส จาติอาทิ วุตฺตํ ฯ จสทฺโท ปเรสํ ทสฺสามีติ วุตฺตวจนํ อเปกฺขติ ฯ อหิตาวเสสนฺติ คหิตโต อวเสสํ ปิณฺฑปาตํ ฯ อทาตุํปีติ อทานํ ฯ ปิสทฺโท ทาตุํปิ วฏฺฏตีติ ญาเปติ ฯ สพฺเพสนฺติ สีลวนฺตานญฺจ ทุสฺสีลานญฺจ ฯ วุตฺตนฺติ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ

[ปา.๒๓๗.๒๓๘ ส.๔๘๔.๔๘๕]

คิลาโน จ คิลานุปฏฺฐาโก จ อาคนฺตุโก จ คมิโย จ จีวรกมฺมาทิปฺปสุโต จ คิลา...ปสุตา ฯ

วิเจยฺย ทานํปีติ วิจินิตฺวา ทานํ ฯ ปีสทฺโท สพฺเพสํ ปทานํ อเปกฺขติ ฯ ยทิ ปน วิเจยฺย ทานํ วฏฺฏติ สาราณียธมฺม-ปูรโก ปุคฺคลวิภาโค นาม โหติ นนูติ อาห น หีติอาทึ ฯ เอเตติ คิลานาทโย ฯ ปุคฺคลวิภาคสฺส อการเณ เหตุํ ญาเปนฺโต อาห อีทิสานํ หีติอาทึ ฯ อีทิสานํ คิลานาทีนํ หิ ยสฺมา กาตพฺโพเยว อิติ ตสฺมา อยํ สาราณียธมฺมปูรโก วิจินิตฺวา ทานํ กโรติ ฯ

กิจฺเฉน ทุกฺเขน ลาโภ เอเตสนฺติ กิจฺฉลาโภ เตสํ ภาโว กิจฺฉลาภตฺตํ

[๘๔๖] อขณฺฑานีติอาทีสุ วินิจฺฉโย ฯ ยสฺส ภิกฺขุสฺส สิกฺขา-ปทนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อา...สูติ นิทฺธารณํ ฯ ภินฺนํ ตสฺสาติ สิกฺขาปทํ ภินฺนํ ตสฺส สีลํ ฯ เทฺว ตีณิ สิกฺขาปทานิ ภินฺนานิ ตสฺส สีลํ สพลํ นาม โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ วิสภาควณฺเณนาติ ปทํ วิยาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ กาพรตฺตาทีนนฺติ นิทฺธารณํ ฯ

อญฺญตโร สรีรวณฺโณ ยสฺสา สา อญฺญตรสรีรวณฺณา ฯ วิสภาโค อสทิโส วณฺโณ ยสฺสา สา วิสภาควณฺณา ฯ พินฺทุ วิจิตฺรํ ยสฺสา สา พินฺทุวิจิตฺรา ฯ

[ปา.๒๓๘ ส.๔๘๕]

ตานิ ปเนตานิ สีลาน วุจฺจนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ตณฺหา-
ทิฏฺฐีหีติ ปทํ อปรามฏฺฐตฺตาติ ปเท กตฺตา ฯ อปรามฏฺฐตฺตาติ
อคฺคเหตพฺพตฺตา ฯ สํวตฺตยนฺตีติ ชเนนฺติ ฯ

กลฺยาณํ สีลํ เยสํ เต กลฺยาณสีลา ฯ สมานภาวํ อุปคตํ
สีลํ ยสฺส โส สมานภาวูปคตสีโล ฯ

[๘๔๗] ยา สมฺมาทิฏฺฐิ วฏฺฏทุกฺขโต นิยฺยาติ นิสฺสรติ อิติ
ตสฺมา สา สมฺมาทิฏฺฐิ นิยฺยานิกา นาม อนิยปฺปจฺจโย กตฺตุ-
วาจโก ฯ ยา สตฺถุ อนุสิฏฺฐิ ตํ กโรตีติ ตกฺกโร ตสฺส
ยถานุสิฏฺฐปฺปฏิปชฺชนกสฺสาติ อตฺโถ ฯ ตถา ตํ สาราณียธมฺมปูรณํ
กโรติ สีเลนาติ ตถาการี ฯ

กติปุจฺฉาวารวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๒๓๘ ส.๔๘๖]

ขนฺธกปุจฺฉาวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๔๘] ตตฺถาติ อุปสมฺปทกฺขนฺธเก วุตฺตานีติ ปเท อาธาโร ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ นนุ อาปตฺติโย นาม ปุคฺคลานญฺเญว โหนฺติ น ปทานํ กสฺมา ปน สมุกฺกฏฺฐปทานํ กติ อาปตฺติโยติ สามีวเสน นิทฺเทโส กโตติ อาห เยน เยนาติ-อาทึ ฯ เสเสสูติ อภพฺพปุคฺคลปริสทูสกาทิทีปเกสุ เสเสสุ ฯ

นสฺสนฺตุ เอเตติ ปทจฺเฉโท ฯ วทโตติ วทนฺตานํ พหุวจนตฺเถ เอกวจนํ ฯ วทตนฺติปิ ปาโฐ ฯ เสเสสูติ อสํวาสกาทิ-ทีปเกสุ ปฏิกฺเขปปเทสุ ฯ

เอกา ทุกฺกฏาปตฺติเยวาติ วสฺสํ อนุปคมนาทิปฺปจฺจยา เอกา ทุกฺกฏาปตฺติ วุตฺตา ฯ

ปวารณ...ปีติ อปิสทฺโท อุโปสถกฺขนฺธกํ อเปกฺขติ ฯ

วจฺฉตรึ อุคฺคเหตฺวาติ วจฺฉตรึ คเหตฺวา มาเรนฺตานํ ฉพฺพคฺคิยานํ ปาจิตฺติยํ ฯ องฺคชาตจฺฉุปเนติ คาวีนํ องฺคชาตสฺส อตฺตโน องฺคชาเตน พหิ ฉุปเน ฯ เสเสสูติ คาวีนํ วิสาณาทีสุ คหเณ ปิฏฺฐาทิรุหเณ จ ยถาห ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อจิรวติยา นทิยา คาวีนํ ตรนฺตีนํ วิสาเณสุปิ คณฺหนฺตีติอาทึ ฯ

สมนฺตา ทฺวงฺคุเลติ วจฺจมคฺคปสฺสาวมคฺคานํ สมนฺตา

[ปา.๒๘๙.๒๙๐ ส.๔๘๗.๔๘๘]

ทฺวงฺคุลมตฺเต ปเทเส สตฺถกมฺมํ กโรนฺตสฺส ถุลฺลจฺจยํ ยถาห น ภิกฺขเว สมฺพาธสฺส สมนฺตา ทฺวงฺคุเล สตฺถกมฺมํ วา วตฺถิกมฺมํ วา การาเปตพฺพํ โย การาเปยฺย อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสาติ ฯ น ภิกฺขเว อญฺญตฺร นิมนฺติเตน อญฺญสฺส โภชยาคุ ปริภุญฺชิตพฺพา โย ปริภุญฺเชยฺย ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ วุตฺตตฺตา อาห โภชยาคุยา ปาจิตฺติยนฺติ ฯ โภชยาคูติ ยํ อุณฺหํ วา สีตํ ภุญฺชนฺตานํ โภชกาเล คหิตฏฺฐาเน โอธิ ปญฺญายติ สา โภชยาคุ คหณยาคุ ฯ ปาจิตฺติยนฺติ ปรมฺปรโภชนปฺปวารณาสิกฺขาปทา ปาจิตฺติยํ ฯ เสเสสูติ อนฺโตวุตฺถอนฺโตปกฺกสยมฺปกฺกปริโภคาทีสุ ยถาห น ภิกฺขเว อนฺโตวุตฺถํ อนฺโตปกฺกํ สามํปกฺกํ ปริภุญฺชิตพฺพํ โย ปริภุญฺเชยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติอาทึ ฯ

ตตฺถาติ กฐินกฺขนฺธเก ฯ

โรมฏฺเฐติ ภุตฺตสฺส ลหุปาตตฺถาย กุจฺฉิคตํ มุขํ อาโรเปตฺวา สณฺหกรณวเสน หนุปาลเน ฯ

สงฺฆเภเทติ สงฺฆเภทกฺขนฺธเก ฯ เภทานุวตฺตกานนฺติ สงฺฆเภทานุวตฺตกานํ ฯ

ตตฺถาติ ปญฺจสติกสตฺตสติเกสุ ฯ

ขนฺธกปุจฺฉาวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๒๙๐..๒๙๓ ส.๔๘๘]

เอกุตฺตริกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๔๙] เอกุตฺตริกนเย วินิจฺฉโย ฯ เอกุตฺตริกนเยติ เอเกกองฺคาติเรกตาย เอกุตฺตรสงฺขาเต เอกกทุกาทินเย ฯ

เอเกน อุตฺตโร อธิโก เอกุตฺตโร เอกุตฺตโร เอว เอกุตฺตริโก ณิโก สกตฺเถ ฯ อถวา เอกุตฺตรํ อสฺส อตฺถีติ เอกุตฺตริโก อิกปฺปจฺจโย เอกุตฺตริโก เอว นโย เอกุตฺตริกนโย ฯ

[๘๕๐] อชานนฺเตนาติ ปทํ วีติกฺกนฺตาติ ปเท กตฺตา ฯ อาปนฺนสฺสาปีติ อปิสทฺโท อนาปนฺนํ อเปกฺขติ ฯ จสทฺโท สุทฺธิปฺปตฺตสฺส จ สามเณรภูมิยํ ฐิตสฺส จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

ปาลิ...หีติ ปทํ อาปนฺนาติ ปเท กตฺตา ฯ มูลวิสุทฺธิยาติ ปทํ อนฺตราปตฺตีติ ปเท สมฺพนฺโธ มูเล อาทิมฺหิ ทินฺนปริวาส-มานตฺตสงฺขาตวิสุทฺธิยาติ อตฺโถ ฯ วิสุชฺฌติ เอตายาติ วิสุทฺธิ มูเล อาทิมฺหิ ทินฺนา วิสุทฺธิ มูลวิสุทฺธิ ฯ อคฺฆวิสุทฺธิยาติ อคฺฆสโมธานสงฺขาตวิสุทฺธิยา ฯ อิทมฺปีติ กุรุนฺทีวจนํ ฯ

น อาปชฺชิสฺสามีติ มนสิกาเรน เทสิตา โหติ สา อาปตฺติ คณนูปกา นามาติ สมฺพนฺโธ ฯ เทสิตาปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ เทสิตคณนํ น อุเปตีติ อาปตฺติ น วุฏฺฐาตีติ อธิปฺปาโย ฯ ธุรนิกฺเขปํ อกตฺวา อาปชฺชเน สิขาปตฺตํ โทสํ ทสฺเสนฺโต

[ปา.๒๙๔ ส.๔๘๙.๔๙๐]

อาห อฏฺฐเม วตฺถุสฺมึ ภิกฺขุนิยา ปาราชิกเมว โหตีติ ฯ อฏฺฐเมติ อฏฺฐวตฺถุกสงฺขาเต อฏฺฐเม วตฺถุสฺมึ ฯ วตฺถุสฺมินฺติ ปทํ โหตีติ ปเท อาธาโร ฯ

อาทีสุ ... ปเทสูติ ปทํ วินิจฺฉโยติ ปเท อาธาโร ฯ

ยา จ อาปตฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อสจฺจาปเนติ วิสํวาทาปเน ฯ

อานนฺตริยกมฺมสงฺขาตา อาปตฺติ อานนฺตริยกมฺมาปตฺติ ฯ กรหจีติ ปทํ กทาจีติ ปทสฺส เววจนํ ฯ

เอวนฺติ วตฺถุอาปตฺตีหีติ ฯ เตนาติ อธมฺมโจทเกน ฯ ตถาติ อธมฺเมน ฯ

อุกฺเขปนียกมฺเมน กโต อุกฺเขปนียกมฺมกโต ฯ อวเสสจตุพฺพิธตชฺชนียาทิกมฺเมน กโต อวเสส...กโต ฯ อยํ หีติ อยํ ตชฺชนียาทิกมฺมกโต ปุคฺคโล ฯ ลิงฺคญฺจ ทณฺฑกมฺมญฺจ สํวาสนาสนา จ ลิงฺค...สนา ฯ

กมฺมนานาสํวาสโกติ กมฺมนานาสํวาสกสงฺขาโต อาปตฺติยา อทสฺสนาปฏิกมฺเม ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ฯ ลทฺธินานาสํวาสโกติ อุกฺขิตฺตานุวตฺตกสงฺขาโต ลทฺธินานาสํวาสโก ฯ อุกฺขิตฺเตสุ ธมฺมวาทิโน เอเตติ อุปฺปนฺนาย ลทฺธิยา นานากโต สํวาโส เอตสฺสาติ ลทฺธินานาสํวาสโก ฯ

[๘๕๑] ทุเกสุ วินิจฺฉโย ฯ ภูตาโรจนาปตฺตีติ ภูตสฺส อุตฺตริ-

[ปา.๒๙๔.๒๙๕ ส.๔๙๐.๔๙๑]

มนุสฺสธมฺมสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส อาโรจเน อาปตฺติ ฯ อภูตา-
โรจนาปตฺตีติ อตฺตนิ อสนฺตสฺส อุตฺตริมนุสฺสธมฺมสฺส อาโรจเน
จตุตฺถปาราชิกาปตฺติ ฯ ปทโสธมฺมาทิกาติ อาทิสทฺเทน อุตฺตรึ-
ฉปฺปญฺจวาจาธมฺมเทสนาทิอาปตฺตีนํ คหณํ ฯ สปริกฺขารปฺปฏิสํ-
ยุตฺตาติ อตฺตโน ปริกฺขารพทฺธา ฯ สงฺฆิกมญฺจปีฐาทีนนฺติ
อาทิสทฺเทน ภิสีอาทีนํ คหณํ ฯ ...คมนาทีสูติ อาทิสทฺเทน
อนุทฺธริตฺวา วา อนุทฺธราเปตฺวา วา คมนํ สงฺคณฺหาติ ฯ

ครุกนฺติ ทุฏฺฐุลฺลวาจาสงฺฆาทิเสโส ฯ มุสา ภณนฺโต ครุกนฺติ
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมปาราชิกาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ ภูตาโรจเนติ ภูตสฺส
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส อาโรจเน ฯ

อิตีติ มนสิกาเรน ฯ นิสีทนฺโตติ หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา
นิสีทนฺโต ฯ ตนฺติ มญฺจปีฐํ ฯ อติคมฺภีรนฺติ ทฺวงฺคุลปพฺพปรมา-
ติกฺกมนํ ฯ อุทกสุทฺธิกนฺติ มุตฺตกรณสฺส โธวนํ ฯ เตติ
ปาริวาสิกาทิเก ฯ

เวชฺชกมฺมญฺจ ภณฺฑาคาริกกมฺมญฺจ จิตฺตกมฺมญฺจ เวชฺช...
กมฺมานิ ฯ ภณฺฑาคาริกกมฺมนฺติ คหฏฺฐานํ ภณฺฑปฺปฏิสามนํ ฯ
จิตฺตกมฺมนฺติ อิตฺถีปุริสาทิจิตฺตกมฺมํ ฯ

โอวาทํ น คณฺหนฺโตติ ภิกฺขุนีหิ โอวาทตฺถาย วตฺตํ
อคฺคณฺหนฺโต ฯ ปญฺจาหิกํ สงฺฆาฏิวารนฺติ ปญฺจมํ ทิวสํ ปญฺจ-

[ปา.๒๙๖.๒๙๗ ส.๔๙๒.๔๙๓]

จีวรานิ เนว นิวาเสติ น ปารุปติ น โอตาเปติ ฯ ปญฺจมํ ทิวสํ อติกฺกมยมานา ภิกฺขุนี ฯ อรุณคฺเคติ อรุณโต อาทิมฺหิ ฯ อรุณุคฺเคติปิ ปาโฐ อรุณสฺส อุคฺคมเนติ อตฺโถ ฯ

[๘๕๒] สงฺเฆสูติ ปทํ นิสินฺเนสูติ ปเท ลกฺขณวนฺตํ นิสินฺเนสูติ ปทํ นิสีทิตฺวาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ เตสนฺติ อตฺตนา นิสินฺนเก เตสํ ภิกฺขูนํ ฯ เตสนฺติ ปทํ คณ อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เตสํ คณปูรโกติ วจเนน เยสํ สนฺติเก นิสินฺโน เตสํ กมฺมํ โกเปตีติ ญาเปติ ฯ อิตเรสนฺติ ปทํ หตฺถปาสนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อนาคตตฺตาติ ปรปกฺขสฺส ลทฺธึ คณฺหนฺตสฺส ภิกฺขุโน น อาคตตฺตา อิตเร กมฺมํ โกเปติ เตน มหาวคฺคฏฺฐกถายํ โย สงฺเฆน อุกฺเขปนียกมฺมกตานํ อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข นิสินฺโน ตุเมฺห กึ ภณถาติ เตสํ อิตเรสญฺจ ลทฺธึ สุตฺวา อธมฺม-วาทิโน อิเม อิตเร ธมฺมวาทิโนติ จิตฺตํ อุปฺปาเทติ อยนฺเตสํ มชฺเฌ นิสินฺโน ว เตสํ นานาสํวาสโก โหติ กมฺมํ โกเปติ อิตเรสมฺปิ หตฺถปาสํ อนาคตตฺตา โกเปตีติ วุตฺตํ ฯ เอเสว นโยติ อติเทสตฺถํ วิตฺถารโต ทสฺเสนฺโต เยสํ หีติอาทิมาห ฯ

[๘๕๓] อิตีติ เอวํ ฯ กมฺเมน ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อุทฺเทโสติ ปญฺจสุ ปาฏิโมกฺขุทฺเทเสสุ โย โกจิ อุทฺเทโส ฯ กมฺมนฺติ ยงฺกิญฺจิ อปโลกนาทิกมฺมํ ฯ ปุพฺพภาคาติ

[ปา.๒๙๗.๒๙๘ ส.๔๙๔.๔๙๕]

สงฺฆเภทโต ปุพฺพปฺปวตฺตโกฏฺฐาสา ฯ ปมาณนฺติ สงฺฆเภท-
นิปฺปตฺติยา ปมาณํ ฯ

[๘๕๔] เถยฺยสํวาสกาทโยติ อาทิสทฺเทน ปิตุฆาตกมาตุฆาตก-
อรหนฺตฆาตกโลหิตุปฺปาทก สงฺฆเภทกภิกฺขุนีทูสกติตฺถิยปฺปกฺกนฺตกานํ
คหณํ ฯ ทุกฺกฏํ กิริยํ เอเตสนฺติ ทุกฺกฏกิริยา ฯ อุโภปีติ
อลชฺชี จ พาโล จาติ อุโภ ปุคฺคเล นิสฺสายาติ ปเท กมฺมํ ฯ
พาลสฺส จ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อาณายปีติ อปิ-
สทฺเทน น เกวลํ ยาจนาย นิสฺสโย ทาตพฺโพติ ญาเปติ ฯ
ลชฺชิสฺส ปน ยาจนฺตสฺเสว นิสฺสโย ทาตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ

ตตฺถาติ สิกฺขูปฆาติกโภคุปฆาติกาสุ ฯ

วินเย สิทฺธา อตฺถา เวนยิกา ฯ เสตุสฺส จิตฺตสฺส หนนํ
อนุปฺปาทนํ เสตุฆาโต ฯ จิตฺตสฺสาปีติ อปิสทฺเทน ปเคว กาเยน
คหณาทีสูติ ญาเปติ ฯ

พิชฺชนคฺคาโห จ ธมฺมชฺเฌสนํ จ พิชฺชนคฺคาหธมฺมชฺเฌสนํ[๑] ฯ

[๘๕๕] ตตฺถาติ รุหิรุปฺปาทาปตฺติอาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อิตีติ
มนสิกาเรน ฯ พาโลติ ปทสฺส อตฺถปทํ อพฺยตฺโตติ ฯ เสสนฺติ
ปริสุปฏฺฐาปกาปตฺติโต อญฺญํ อาปตฺตึ ฯ อสญฺจิจฺจญฺจ
สหคารเสยฺยญฺจ อสญฺจิจฺจสหคารเสยฺยํ ฯ

๑. วิชฺชน...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ วิชนี... อิติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๒๙๘..๓๐๕ ส.๔๙๕..๔๙๘]

พฺยตฺโตมฺหิ อิติ มนสิกตฺวา ฯ ชุเณฺหติ ปุริมปกฺเข ฯ อนุญฺญาตนฺติ สพฺพํ สงฺฆกิจฺจํ ฯ กตฺติกปุณฺณมาสิยาติ อปรกตฺติกปุณฺณมาสิยา ฯ กตฺติกปุณฺณมีทิวเสติ ปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมีทิวเส วสฺสิกสาฏิกจีวรํ อปฺปจฺจุทฺธริตฺวา ปาฏิปเท อรุณํ อุฏฺฐเปนฺโต อปฺปจฺจุทฺธรปฺปจฺจยา อาปตฺตึ เหมนฺเต อาปชฺชติ ฯ ตํปีติ กุรุนฺทฏฺฐกถาวจนํ ฯ กุรุนฺทฏฺฐกถาวจนสฺส ปน ปาลิยา อวิรุชฺฌนภาวํ ญาเปนฺโต จาตุมฺมาสนฺติอาทิมาห ฯ สติยา วสฺสิกสาฏิกายาติ วสฺสิกสาฏิกจีวเร วิชฺชมาเน ฯ

[๘๕๖] โอติณฺเณนาปีติ อปิสทฺโท ชนฺตาฆเร จิตํ อเปกฺขติ ฯ เอตเทว ปริกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อุภยตฺถาติ ชนฺตาฆรอุทเกสุ ฯ สพฺพตฺถ กปฺปิยาติ สพฺพกมฺเมสุ อนุรูปา ฯ ตายาติ ปฏิจฺฉาทิยา ฯ ยนฺตีติ คจฺฉนฺติ ฯ นิยฺยนฺตีติ นิคฺคจฺฉนฺติ ฯ

อพฺภา จ มหิกา จ ธูโม จ รโช จ ราหุ จ อพฺภา...ราหู เตหิ วิมุตฺตํ อพฺภา...มุตฺตํ ฯ

น เตสุ อพฺภามหิกาธูมรชราหูสุ อญฺญตเรน ปฏิจฺฉนฺนํ จนฺทมณฺฑลํ วิโรจติ ฯ

กรณีเยติ กตฺตพฺเพ อตฺเถ สติ ฯ อญฺญนฺติ อญฺญํ เภสชฺชํ ฯ

อนุปขชฺชาติ อนุปฺปวิสิตฺวา ฯ

สติ วุฑฺฒตเรติ วุฑฺฒตเร สติ อนชฺฌิฏฺโฐ นวโก ฯ

[ปา.๓๐๕..๓๐๗ ส.๔๙๘..๕๐๑]

[๘๕๗] ตชฺชนีย...กตสฺสาติ ตชฺชนียกมฺมาทินา กตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ อลชฺชี จ ฯ เป ฯ เอตฺถา วจเน อิติ อตฺโถ ฯ อยํ ธมฺมาธมฺมํ น ชานาตีติ ปทํ พาโลติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ อาปตฺตานาปตฺตึ น ชานาตีติ ปทํ อปฺปกตฺตโต วาติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ

นตฺถิ ปกตตฺโต ปกติสภาโว เอตสฺสาติ อปฺปกตตฺโต วินเย อปฺปกตญฺญูติ อตฺโถ ฯ

เอตฺตาวตาติ พาลภาวอปฺปกตตฺตภาเวน ฯ พาลภาโว มูลํ เอติสฺสา อาปตฺติยาติ พาลภาวมูลกา ฯ อปฺปกตฺตภาโว มูลํ เอติสฺสาติ อปฺ...มูลกา ฯ เตสนฺติ สีลวิปนฺนาทีนํ ติณฺณํ ภิกฺขูนํ ฯ จสทฺโท อปสฺสนฺตานญฺจ อปฺปฏิกโรนฺตานญฺจ อนิสฺสชฺชนฺตานํ-เยว จาติ โยเชตพฺโพ ฯ ปาสกาทีหีติ ปทํ กีฬนาติ ปเท กรณํ ฯ ชุตสฺส กีฬนํ ชุตกีฬนํ ฯ

มุขํ เอว อาลมฺพโร มุขาลมฺพโร มุขาลมฺพรสฺส กรณํ วาทนํ มุขาลมฺพรกรณํ ตํ อาทิ ยสฺส โส มุขา...ณาทิ มุขา...ทิ เอว เภโท มุขา...เภโท[๑] มุขเภรีวาทนาทิเภโทติ อตฺโถ ฯ อภิธานปฺปาทีปิกายํ ปน อาลมฺพโร จ ปณฺฑโวติ[๒] วุตฺตํ ฯ นจฺจนํ จ คายนญฺจ นจฺจนคายนํ ฯ

๑. มุขาฬมฺพร...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ปณโวติปิ ฯ

[ปา.๓๐๙.๓๑๐ ส.๕๐๑.๕๐๒]

โย หิ ตนฺติ หิ สจฺจํ โย ภิกฺขุ ตํ สิกฺขาปทํ ฯ อุปหนนํ อุปฆาติกํ ฯ คณฺฑุ...ทินา วาติ เอตฺถ วาสทฺโท เวชฺชกมฺเมน วาติ โยเชตพฺโพ ฯ อุคฺคณฺหณญฺจ อาโรจนญฺจ อุคฺค...จนํ สาสนสฺส อุคฺคณฺหณอาโรจนํ สาสน...จนํ ฯ วีชนีคาหาทิเกติ จิตฺตวีชนี คเหตฺวา อนุโมทนาทิกรเณ ฯ เอกสฺมีปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ กตฺตพฺพํ กมฺมํ โอกาโส เอว กมฺมํ โอกาสกมฺมํ ฯ วจนมฺปีติ พาลสฺส วจนํ ฯ อปิสทฺโท ปเคว สงฺคหคมนาทีสูติ ญาเปติ ฯ พาโล ยตฺถ ฐาเน คเหตฺวา คนฺตุกาโม โหติ ฯ โสติ พาโล ฯ โส วินโย ฯ ปุจฺฉนฺตสฺส พาลสฺส ฯ ปุจฺฉายาติ ปทํ โอกาโสติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อญฺญนฺติ ปุคฺคลํ ฯ โยปิ ตนฺติ โย ภิกฺขุ ตํ พาลํ ภิกฺขุํ ปุจฺฉติ ฯ โส ภิกฺขุ อญฺญํ ภิกฺขุํ อิติ เอวํ ปณฺฑิเตน ภิกฺขุนา วตฺตพฺโพ ฯ อิติ ตสฺมา โส พาโล อญฺเญน ภิกฺขุนา เนว ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ อสฺส พาลสฺส ปุจฺฉา ปณฺฑิเตน ภิกฺขุนา น โสตพฺพา อิติ อตฺโถ ฯ

[๘๕๘] ปาตพฺยภาวนฺติ ปทสฺส อตฺถวิวรณํ ปฏิเสวนนฺติ ภาวปฺปจฺจโย สกตฺเถ ฯ ขีณาสวนฺติ ปทํ ขมาเปตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ คนฺตพฺพา อุปฺปชฺชิตพฺพาติ คติ คติยา วิโสธนํ คติวิโสธนํ ฯ อกุสลานิ เจว มูลานิ จาติ อกุสลมูลานิ กมฺมธารโย ฯ

[ปา.๓๑๐..๓๑๓ ส.๕๐๒.๕๐๓]

[๘๕๙] ตโต ปเรสูติ ตโต ปฐมจตุกฺกโต อญฺเญสุ ทุติยาทิ-จตุกฺเกสุ วินิจฺฉโย ฯ ติณวตฺถารเกนาติ ปทํ วุฏฺฐาตีติ ปเท เหตุ ฯ ตเมวาติ ตํ เอว กายทฺวาริกํ ปญฺจมฺยตฺเถ ทุติยา ตโต กายทฺวาริกโตติ อตฺโถ วุฏฺฐาตีติ ปเท อปาทานํ ฯ ตเมวาติ วจีทฺวาริกํ เทเสนฺโตติ ปเท กมฺมํ ฯ สงฺฆิ...สฺสาติ ปทํ ผุสเนติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อนตฺถโตติ[๑] ปทํ สงฺฆิ...สฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ กาย...เนติ ปทํ อาปชฺชิตพฺพาติ ปเท นิมิตฺตํ ฯ โลม...ยาติ ปทํ อาปชฺชิตพฺพาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ชคฺคนฺโตติ นิทฺทํ วิโนเทนฺโต ฯ อจิตฺตกาปตฺตินฺติ วิกาลโภชนาปตฺตึ ฯ อจิตฺตโกติ วีติกฺกมิสฺสามีติ จิตฺตภาเวน อจิตฺตโก ฯ สภาคนฺติ วิกาลโภชนาทิวตฺถุนา โกฏฺฐาสํ ฯ ตญฺจาติ อญฺญตรนฺติ วุตฺต-อาปตฺตึ ฯ ตนฺติ ทุกฺกฏํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[๘๖๐] โสติ คิหิปริกฺขาโร ฯ ปตฺโต จ จีวรญฺจ นวกมฺมญฺจ เภสชฺชญฺจ ปตฺต...สชฺชานิ ฯ อปาปุรณํ ทาตุนฺติ คพฺภํ วิวริตฺวา อนฺโต ปริกฺขารฏฺฐปนตฺถาย วิวิรณกุญฺจิกํ ทาตุํ ฯ อนฺโต วสาเปตุญฺจาติ สงฺฆตฺถาย อุปฺปนฺนปริกฺขารํ สยเมว อนฺโต ปฏิสาเมตุญฺจ วฏฺฏติ ฯ

[๘๖๑] อิทเมวาติ ลิงฺคปาตุภาเวนาติ วจนํ วุตฺตนฺติ ปทํ

๑. อิทํ ปฐมปทเมว กถํ ฉฏฺฐีปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[ปา.๓๑๕.๓๑๖ ส.๕๐๔.๕๐๕]

กมฺมํ ฯ ตนฺติ สหคารเสยฺยาปตฺตึ ฯ ปณฺณตฺติโยติ นามานิ ฯ
สาติ ภิกฺขุนี ฯ วุตฺตปฺปกาเรนาติ ปชมอุปฺปนฺนเสฏฺฐภาวสงฺขาเตน
วุตฺตปฺปกาเรน ฯ เต หีติ หิ สจฺจํ เต มหาปเทสา วุจฺจนฺตีติ
ปเท กมฺมํ ฯ ภควตาติ ปทํ อุกฺกํ ฯ เป ฯ ธปิเต อิติ ปทตฺตเย
กตฺตา ฯ อนุ... ...สฺมินฺติ ปทํ ธปิตาติ ปเท อาธาโร ฯ
อุกฺกํสิตฺวาตีมสฺส วิวรณํ อุกฺขิปิตฺวาติ ฯ อปฺปฏิคฺคหิตกํ ปน
อุทกํ อชฺโฌหริตุํ วฏฺฏตีติ อาสงฺกา สิยา ตนฺนิวตฺตนตฺถํ อุทกํ
ปนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ อกาลิกตฺตาติ ยาวกาลิกาทินามสฺส อภาวโต ฯ
วฏฺฏตีติ ธมกรกาทินา สยเมว คเหตฺวา อชฺโฌหริตุํ วฏฺฏตีติ ฯ
อกาลิกตฺตา อปฺปฏิคฺคหิตกํ วฏฺฏตีติ วุตฺตมตฺถํ ทฬฺหํ กโรนฺโต
อาห ยาวาติอาทึ ฯ ยาว...นีติ อชฺโฌหริตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ
อชฺโฌหริตุนฺติ อชฺโฌหรณํ ภาเว ตุํ น วฏฺฏตีติ ปเท
กตฺตา ฯ น วฏฺฏนฺตีติปิ ปาโฐ เอวํ สติ ยาวกาลิกาทีนีติ
ปทํ น วฏฺฏนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ กาโลทิสฺสตฺตาติ กาลํ อุทฺทิสิตฺวา
อนุญฺญาตตฺตา ฯ ยถาวุตฺตกาเลติ ปาจิตฺติยสิกฺขาปเท วุตฺตปฺ-
ปกาเร สปฺปทฏฺฐาทิกาเล ฯ

[๘๖๒] สจฺฉตฺตุปาหโนติ ฉตฺตุปาหนสหิโต ฯ ตตฺถาติ
วิหาเร ฯ วิจรนฺโต จาติ สทฺโท ปวิสนฺโต จ วิจรนฺโต จาติ
โยเชตพฺโพ ฯ ปวิสนฺโต จ ตตฺถ วิจรนฺโต จาติปิ ปาโฐ ฯ

[ปา.๓๑๗.๓๑๘ ส.๕๐๖.๕๐๗]

อสาธารณํ อาปตฺตินฺติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหํ อสาธารณํ อาปตฺตึ ฯ

[๘๖๓] สพฺพาปี ปาราชิกาปตฺติ ฯ กายสํสคฺเคติ กายสํสคฺเค สติ อาปตฺตินานตฺตตาว โหติ ฯ ตถาสทฺเทน ภิกฺขุสฺส จ ภิกฺขุนิยา จาติ ปทํ อากฑฺฒติ ฯ ลสุณขาทเน สติ ปาจิตฺติยํ โหติ ฯ อปิสทฺโท กายสํสคฺเค ภิกฺขุสฺสาติอาทินยํ อเปกฺขติ ฯ เอตฺถาติ อาปตฺตินานตฺตตา น วตฺถุนานตฺตตาติ วจเน ฯ เอวํสทฺเทน วตฺถุนานตฺตตา เจว อาปตฺตินานตฺตตา จาติ ปทํ อากฑฺฒติ ฯ วิสุํ อา...สุปีติ อาทิโต ปฏฺฐาย จตฺตาริ ปาราชิกานิ วิสุํ อาปชฺชนฺเตสุปิ ฯ เสสา สาธารณาปตฺติโยติ อาทิโต ปฏฺฐาย จตูหิ ปาราชิเกหิ อญฺญา สาธารณาปตฺติโย ฯ

กายสํสคฺเคติ ปทํ อาธาโร ฯ ทุติยจตุกฺกสฺส ปน ปุริมจตุกฺกโต วิเสโส กึ อตฺถีติ อาห โย หีติอาทึ ฯ อิธาติ ทุติยจตุกฺเก ฯ โย จาติ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ ตตฺถาติ ปุริมจตุกฺเก ฯ ตติยจตุตฺโถ จ ตตฺถ อิธ จตุตฺโถติ นานากรณํ นตฺถิ ฯ

[๘๖๔] อาทิยนฺโตติ คณฺหนฺโต ฯ ปโยเชนฺโตติ อาณาเปนฺโต ฯ ลหุกนฺติ ถุลฺลจฺจยํ ทุกฺกฏญฺจ ฯ ภิกฺขุนีนนฺติ ปทํ นวมาติ จ อภิวาทนาติ ปททฺวเย สมฺพนฺโธ ฯ ภตฺตคฺเคติ ปทํ

[ปา.๓๑๙.๓๒๐ ส.๕๐๗.๕๐๘]

นวมภิกฺขุนิโตติ ปเท อาธาโร ฯ ปฏฺฐายาติ ปทํ อุปชฺฌายาปีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ปเคว อญฺญาสุ ภิกฺขุนีสูติ อธิปฺปาโย ฯ อวิเสเสน จาติ ปทํ วิปฺปกตโภชนสฺสาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ นวมภิกฺขุนิโตติอาทึ วิเสสวจนํ อเปกฺขิตฺวา อวิเสเสนาติ วุตฺตํ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ วิปฺปกตโภชนสฺสาติ อปริโยสิตโภชนสฺส ฯ วิปฺปกตํ โภชนํ ยสฺส โส วิปฺ...โน ฯ ภิกฺขุสฺส โยโกจิ วุฑฺฒตโร ภิกฺขุ อภิวาทนารโห ปจฺจุปฏฺฐานารโหติ สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ปา...กสฺสาติ ปทํ สมีปํ ปจฺจุปฏฺฐานาติ ปททฺวเย สมฺพนฺโธ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ทุติยปทญฺจาติ จสทฺโท ทุติยปเทน จ ปฐมปเทน จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

[๘๖๕] ภุญฺชนฺโตติ อนติริตฺตํ ภุญฺชนฺโต ฯ อสาธารณนฺติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อสาธารณํ อาปตฺตึ ฯ ปานกนฺติ วิกาเล ปฏิคฺคหิตกํ ปานกํ ฯ ปุนทิวสมฺหิ โน กาเลติ ตํ ปานกํ ปุนทิวเส กาเล โน กปฺปติ ฯ จสทฺโท ยาว...ยญฺจ...มํสญฺจ อุคฺคหิต...กญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ โน มชฺฌิเมสูติ มชฺฌิมเทเส สมุทฺทสฺสาคาเวน สีมาพนฺธาภาวโต มชฺฌิเมสุ โน อาปชฺชติ ฯ คเณนาติ ปทํ อุป...นฺโตติ ปเท กรณํ เหตุ วา ฯ อุปสมฺปาเทนฺโตติ อุปสมฺปทํ กโรนฺโต ฯ คณงฺคณุปาหนธุวนหาน-

[ปา.๓๒๐.๓๒๑ ส.๕๐๘.๕๐๙]

จมฺมตฺถรณานิ จ ธาเรนฺโต อาปชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ คณงฺคณุ-
ปาหนญฺจ ธุวนหานญฺจ จมฺมตฺถรณญฺจ คณงฺ...รณานิ ฯ คณงฺ-
คณุปาหนํ ธุวหานจมฺมตฺถรณานีติปิ ปาโฐ เอวํ สติ ...จมฺมตฺ-
ถรณญฺจาติ วตฺตพฺพํ ตสฺมา ปุริโมเยว ยุตฺตตโร ฯ จสทฺโท
อุปสมฺปาเทนฺโต จ คณงฺ...นิ ธาเรนฺโต จาติ โยเชตพฺโพ ฯ
จตฺตารีติ ปญฺจวคฺเคน คเณน อุปสมฺปทาทีนิ จตฺตาริ วตฺถูนิ ฯ
อิธาติ ปจฺจนฺติเมสุ ฯ วทนฺโตปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ เอว
อิธ มชฺฌิเมสุ กปฺปนฺตีติ วทนฺโต อาปชฺชตีติ ญาเปติ ฯ
ทีเปตุมฺปีติ กถนํ ภาเว ตุํ กปฺปตีติ ปเท กตฺตา ฯ อปิสทฺเทน
น เกวลํ ปจฺจนฺติเมสุ ปญฺจวคฺเคน คเณน อุปสมฺปทกรณญฺจ
คณงฺคณุปาหนาทิธารณญฺจาติ ญาเปติ ฯ ตตฺเถวาติ ปจฺจนฺติเมสุ ฯ
อิทนฺติ จตุพฺพิธํ วตฺถุํ ฯ ทีเปตุนฺติ กถนํ ฯ สพฺพตฺถาปิ
อสาธารณนฺติ ปเท ภิกฺขุนีนํ อาปชฺชิตพฺพา น กตฺถจิ อาปชฺชตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ อนฺตรฆรปฺปฏิสํยุตฺตนฺติ สุสํวุโต อนฺตรฆเร
คมิสฺสามีติอาทินา นเยน วุตฺเตน อนฺตรฆเรน ปฏิพทฺธํ ฯ
เสขปฺปญฺญตฺตินฺติ เสขิยา ธมฺมาติ วุตฺตํ อาปตฺตึ ฯ

[๘๖๖] วุตฺตนฺติ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ตานิ สมฺมชฺชนีอาทีนิ
อิธ ปริวาเร น อุทฺธฏานีติ อธิปฺปาโย ฯ อิธาธิปฺเปตานิ ปน
กิจฺจานิ ญาเปนฺโต ฉนฺทปาริสุทฺธีติอาทิมาห ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[ปา.๓๒๐..๓๒๒ ส.๕๐๙.๕๑๐]

วุตฺตานีติ ปทํ จตฺตารีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๘๖๗] เอวสทฺเทน ลทฺธมตฺตานํ นิยตปุคฺคลานํ คหณนฺติ ญาเปติ ฯ เอตนฺติ ปญฺจ ปุคฺคลา นิยตาติ วจนํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อิมสฺสาติ ปทํ จารสฺสาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ วุตฺตนฺติ ปทํ สมยนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อธิฏฺฐหิตฺวาติ ปทํ โภชนนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

เตหีติ ปทํ อุสฺ... ...กิโตติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ขีณาสโวปิ สมาโน อุสฺสงฺกิตปริสงฺกิโตติ สมฺพนฺโธ ฯ ปริหริตพฺพาติ ภิกฺขูหิ วชฺเชตพฺพา ฯ เอเตสูติ เวสิยาทิอโคจเรสุ ฯ

อุตฺตริมนุสฺสธมฺเมติ จตุตฺถปาราชิเก ฯ ตตฺเถวาติ อนฺตรเปยฺยาเล ฯ ติวิธกมฺมสฺส อุกฺเขปนียาภาเวน สทิสตฺตา เอกนฺติ วุตฺตํ ฯ ยํ วา ปนญฺญํปิ ฯ เป ฯ โภชนํ ตํ อกปฺปิยนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

อุสภ...นนฺติ อุสภสฺส มุญฺจนํ ฯ ตตฺถาติ อาวาเส ฯ จิตฺตกมฺมนฺติ กตฺตพฺพจิตฺตรูปํ กาเรตุํ วฏฺฏติ ทายโกติ สมฺพนฺโธ ฯ อิทํ ปน จิตฺตกมฺมทานนฺติ วจนํ ปฏิภานจิตฺตทานํ อิตฺถีปุริสสํโยคาทิกสฺส กิเลสปฺปวตฺตนเหตุกสฺส ปฏิภานจิตฺตกมฺมสฺส ทานํ สนฺธาย วุตฺตํ น อาวาเส จิตฺตกมฺมกรณํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

๑. กาตุนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๒๔..๓๒๖ ส.๕๑๑..๕๑๓]

สกจิตฺตํ ปสีทตีติ สมฺมชฺชนีอานิสํเสสุ วินิจฺฉยตฺถโยชนา หน้า 571

อิมานิ มชฺชทานาทีนิ ฯ

น สุปฺปฏิ...นีติ อุปาเยน ปน กาเณนาติ ปาโฐ ฯ น สุ...ยา อุปาเยน การเณน อนุรูปาหิ ปจฺจเวกฺขณอนุสาสนาทีหิ สกฺกา ปฏิวิโนเทตุนฺติ เอวํ ปาโฐ ว ยุตฺโต ฯ อุปาเยน การเณน สกฺกา ปฏิวโนเทตุนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ กิมฺปน การณนฺติ อาห อนุรูปาหีติอาทึ ฯ

[๘๖๘] สกจิตฺตํ ... เอตฺถ วจเน อิมานิ วตฺถูนิ เวทิตพฺพานีติ สมฺพนฺโธ ฯ กาฬนฺธกาฬวาสีติ[๑] ลงฺกาทีเป กาฬนฺธ-กาฬนามวิหาเร วสนสีโล ฯ สินฺธ...มิวาติ[๒] สินฺธวารสงฺขาเตน กุสุเมน สนฺถตํ อิว ฯ วิปฺปกิณฺณา วาลิกา ยสฺมึ ตํ วิปฺ-ปกิณฺณวาลิกํ ฯ วิปฺปกิณฺณวาลุกนฺติปิ ปาโฐ โสปิ ยุตฺโต วาลุกํ วาลิกนฺติ หิ สทฺทเภทา ฯ

ชรนฺโต จ โส โค จาติ ชรคฺคโว นการสฺส โลปํ ตการสฺส คการํ กตฺวา เจว โคสทฺทสฺโสการสฺส อวาเทสํ จ กตฺวา สสฺส โจติ[๓] เอตฺถ จสทฺเทน สิสฺส โออาเทโส กตฺตพฺโพ ฯ

อาม ฯ เป ฯ อสกฺขินฺติ มาโร อาห ฯ ทิฏฺจ ฯ เป ฯ คโตติ เถโร ปุจฺฉิ ฯ อาม ...ปุพฺโพติ มาโร อาห ฯ มาโร ฯ เป ฯ

๑. กาฬนฺท... อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. สินฺทวาร...อิติ วณฺณนาปาโฐ เยภุยฺเยน ปน สินฺทุวาร อิติ ทิสฺสติ ฯ ๓. สิสฺส โอ อิติ สทฺทนีติสุตฺตํ ฯ

นิมฺมินาหีติ เถโร อาห ฯ ตํสริกฺขกปฺปฏิรูปกนฺติ เตน พุทฺธรูเปน สทิสรูปํ ฯ อิตีติ อิติ วตฺวา ฯ กึ อตฺถิ ชรมาร ตาทิสํ วณฺเจตุนฺติ โภ ชรมาร ตาทิสํ ตว วณฺเจตุํ วณฺจนํ กึ อตฺถีติ ฯ

โลกนฺตรวิหาเรติ ลงฺกาทีเป โลกนฺตรนามวิหาเร ฯ โสณ-กนฺทรวิหาเรติปิ ปาโฐ ฯ อปิสทฺโท กาฬวิหารํ อเปกฺขติ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ

[๘๖๙] ชมฺพุโกลเจติยงฺคณนฺติ ชมฺพุโกลปฏฺฏเน วิชฺชมานสฺส เจติยสฺส องฺคณํ ฯ สงฺการํ ฉฑฺเฑตีติ เอตายาติ สงฺการจฺฉฑฺฑนี ฯ ภาวิตจิตฺเตนาติ ปทํ สมฺมชฺชาติ ปเท กตฺตา ฯ ภาวิตํ วฑฺฒิตํ จิตฺตํ เยน โส ภาวิตจิตฺโต ฯ ปริจฺฉินฺทีติ ฉินฺทติ นิฏฺฐเปสีติ อธิปฺปาโย ฯ

เทวตา อิติ มนสิกตฺวา ปสนฺนจิตฺตา อาคนฺตฺวา อฏฺฐํสุ ฯ ปุปฺผํ หตฺเถสุ เอตาสนฺติ ปุปฺผหตฺถา ฯ กตรคามวาสิกา อตฺถาติ เฉโท ฯ

[๘๗๐] อิติสทฺโท อยนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ เนติ อมจฺจปุตฺต-อภยตฺเถเร ฯ เตติปิ อตฺถิ ฯ อิตีติ เอวํ มนสิกตฺวา ฯ มหา-เจติยนฺติ ลงฺกาทีเป ทุฏฺฐคามณิรญฺญา กตํ มหาเจติยํ ฯ อิตีติ วตฺวา ฯ ภิกฺขุสงฺเฆน ปริวุโต ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต ฯ อิติสทฺโท ปหิณีติ ปเท อากาโร ฯ เตนาติ อมจฺจปุตฺเตน ฯ มห...

[ปา.๓๒๗ ส.๕๑๔...๕๑๖]

รสฺสาติ ปทํ สมฺมชฺชาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ยุคฺคหาหนฺติ ยมก-
ภูตคฺคหณํ ฯ กาชรคาเม โคจรคาเมติ จ เทฺว ปาจา ฯ

[๘๗๑] ตตฺราติ สมฺมชฺชนวตฺตํ กโรนฺตสฺส สตฺถุสาสนกรเณ ฯ
ปติฏฺฐาย อิติ มนสิกตฺวา คนฺตฺวา นิสีทีติ สมฺพนฺโธ ฯ อสมฺ-
มชฺชิตฺวาติ ปทํ นิสินฺนาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อสมฺม ฯ เป ฯ
อญฺญาสีติ สตฺถา เม อสมฺมชฺชิตฺชา นิสินฺนภาวํ วต เอกนฺเตน
อญฺญาสิ ฯ โจทนํ กาเรสฺสามีติ มยฺหํ โทโสโรปนํ กริสฺสามิ
อตฺตานํ นิคฺคณฺหาเปสฺสามีติ อธิปฺปาโย ฯ น ปฏิรูปํทานิ เต
มยฺหํ อนนฺตเร ฐาเน ฐตฺวา วิจรนฺตสฺส อสมฺมชฺชิตฺวา นิสีทิตุนฺติ
อสมฺมชฺชิตฺวา นิสีทนํ มยฺหํ อนนฺตเร ฐาเน ฐตฺวา วิจรนฺตสฺส
เต ตว อิทานิ น ปฏิรูปํ ฯ วิยูเหตฺวาติ อปเนตฺวา ฯ

[๘๗๒] ภาสิตปริยนฺตนฺติ ภาสิตพฺเพ วจนปฺปมาณํ ฯ เอตฺตโก
วินิจฺฉโย อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ อุปลพฺภตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ
โจทกจุทิตเกน วุตฺตวจเนสุ นิทฺธารณํ ฯ คยฺหุปคนฺติ อธิกรณ-
วูปสมตฺถา คเหตพฺพวจนํ ฯ อนุคฺคณฺหนฺโตติ น อุคฺคณฺหนฺโต
อคฺคณฺหนฺโตติ อตฺโถ ฯ อยํ วุฏฺฐาเนนาติ อยํ อาปตฺติ
วุฏฺฐาเนน นิรุชฺฌติ ฯ ตานีติ มูลานิ ฯ อนุวาทาธิกรณนฺติอาทีสุ
อนุวาทาธิกรณํ ... วิปตฺติโย นิสฺสาย อุปฺปชฺชตีติอาทินา
โยชนา กาตพฺพา ฯ มูลามูลํ คนฺตฺวาติ อธิกรณสฺส มูลโต มูลํ

[ปา.๓๒๗.๓๒๘ ส.๕๑๖..๕๑๘]

ปาปุณิตฺวา ฯ นครานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ นคเร ฯ

อนุสนฺธานํ อนุสนฺธิ กถาย อนุสนฺธิ กถานุสนฺธิ โจทกจุทิตกานํ วจนปฺปฏิวจนานุรูปนฺติ อตฺโถ ฯ วินิจฺฉยสฺส อนุสนฺธิ วินิจฺฉยานุสนฺธิ สุตฺตกถาวิภงฺควินีตวตฺถุสงฺขาตสฺส วินิจฺฉยานุรูปนฺติ อตฺโถ ฯ กถานุสนฺธิ จ วินิจฺฉยานุสนฺธิ จ กถา... สนฺธิโย เตสํ วเสน ปฏิพทฺโธ กถา...วโส ฯ

ญตฺติกาลนฺติ ญตฺติกรณกาลํ ฯ ญตฺติกฺเขตฺตนฺตีมสฺส วิวรณํ ญตฺติโอกาสนฺติ ฯ ญตฺติกาลมฺปิ ญตฺติกฺเขตฺตมฺปิ ญตฺติโอกาสมฺปีติปิ ปาโฐ[๑] เอโส น ยุตฺโต ฯ

[๘๗๓] มนฺทตฺตา โมมูหตฺตาติ เอตฺถ กรณตฺเถ ปญฺจมี ฯ อุปธีติ อุปธโร ฯ อิทมฏฺฐิตนฺติ เอตฺถ มกาโร อาคโม ฯ ปฏิปตฺติยาติ ปเท อตฺโถติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อตฺโถ ปโยชนํ เอตสฺส อรญฺญวาสสฺส อตฺถิ อิติ ตสฺมา โส อรญฺญวาโส อิทมฏฺฐิ ฯ

พหุตรํ กาลํ กุเลสุ วิหรโต อปฺปํ กาลํ วิหาเร วิหรโต ฯ

[๘๗๔] อิติ ฉหิ การเณหีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ เตสุ ฉสุ อากาเรสุ นิทฺธารณํ ฯ สติสมฺโมเสนาติ สติยา วินาเส ฯ นวํ ปน ฯ เป ฯ ธาเรตพฺพนฺติ เอกมาติกาย ปรมตา น วุตฺตา

[๑] อยเมว วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๓๒๘..๓๓๖ ส.๔๑๘..๕๒๐]

ตสฺมา ฉพฺพสฺสปรมตา ธาเรตพฺพนฺติ ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถาติ จุทฺทสฺส ปรเมสุ ฯ ตโตติ ฉกฺกโต ฯ เสเสสูติ อฏฺฐสุ ปรเมสุ นิทฺธารณํ ฯ ทฺวยํ ปน อาปตฺติวเสน สมานํ ตสฺมา ทฺวยํ เอกนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๘๗๕] ตตฺเถวาติ สมถกฺขนฺธเก ฯ ตานีติ สตฺตกานิ ฯ

[๘๗๖] ตมฺปิ หีติ หิ สจฺจํ ตํ ทุติยํ อฏฺฐกํ ฯ อิเมหิ อฏฺฐหิ ทูเสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อฏฺฐ มาติกา จีวรกฺขนฺธเก วุตฺตา อปรา อฏฺฐ มาติกา กฐินกฺขนฺธเก ภควตา วุตฺตา ฯ ทุกฺขนฺต-คุนาติ ทุกฺขสฺส ขยํ ปตฺเตน ฯ อาสนมฺปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ ปจฺจุฏฺฐานกรณนฺติ ญาเปติ ฯ ตาสํเยวาติ วุฑฺฒภิกฺขุนีนํ ฯ ปญฺจสูติ ปทํ ปกฺขิปิตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ

[๘๗๗] ทณฺฑาทานญฺจ สตฺถาทานญฺจ กลโห จ วิคฺคโห จ วิวาโท จ ตุวํตุวํ จ เปสุญฺญญฺจ มุสาวาโท จ ทณฺฑาทาน... มุสาวาทา ฯ เสยฺยสฺส ...มสฺมีติ มาโน อาทิ เยสํ มานานํ เต เสยฺยสฺส...มานาทโย ฯ ตตฺเถวาติ สมถกฺขนฺธเก ฯ

[๘๗๘] นว อาฆาตวตฺถูนิ ทส โหนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อฏฺฐาเน วาติ อโนกาเส ฯ ตตฺถาติ นวเก ฯ วุตฺตา นว ทส เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ เวทิตพฺพา ฯ ราชนฺเตปุรปฺปเวสเนติ ปทํ อาทีนวาติ ปเท อาธาโร ฯ ...เวฬุริยาทีนีติ อาทิสทฺเทน

[ปา.๓๓๖..๓๕๐ ส.๕๒๐..๕๒๖]

สงฺขสิลาปวาฬรชตเหมโลหิตงฺคมสารคลฺลานํ คหณํ ฯ

เอเตสุ ปํสุกูเลสุ ฯ วุตฺตวเสนาติ ปทํ ทสาติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ อุตฺตรตฺถรณํ ตฏฺฏิกาติ เอทํ ฉฏฺจํ ฯ วิสาขา อฏฺจ
วเร ยาจีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๘๗๙] ติณปาทุกา จ มุญฺชปาทุกา จ ปพฺพชปาทุกา จาติ
ทฺวนฺโทฺว ฯ เอตาเนวาติ เอกาทส จีวรานิ ฯ เตติ คณฺจิกา
เวจิกา ฯ เตติ อวนฺทิยปุคฺคลา ฯ สีมาโทสา ฯ เป ฯ อาคมิสฺสนฺติ ฯ
พฺยสนานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ นิคจฺเฉยฺยาติ ปาโจ ยุชฺชติ ฯ
น คจฺเฉยฺยาติปิ น ยุชฺชติ ฯ เอตฺถ จาติ สทฺธมฺมสฺสาติ
ปเท ฯ ยถา เยน ปกาเรน เมตฺตา ปติฏฺจา โหติ ฯ

เอกาทสกวณฺณนา ปริโยสานา ยสฺส สา เอกา...สานา ฯ

เอกุตฺตริกวณฺณนา นิฏฺจิตา ฯ

----

๑. วีถาติ ปาลิ ฯ

[ปา.๓๕๐..๓๕๓ ส.๕๒๖..๕๒๙]

999

อุโปสถาทิปุจฺฉาวิสฺสชฺชนวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๘๐] วิสฺสชฺชเน วินิจฺฉโย ฯ กายสามคฺคีติ กาเยน
สมคฺคภาโว ฯ

อุโปสถาทิปุจฺฉาวิสฺสชฺชนวณฺณนา นิฏฺจิตา ฯ

[ปา.๓๕๔.๓๕๕ ส.๕๓๐]

อุโปสถาทิปุจฺฉาวิสฺสชฺชนวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๘๐] วิสฺสชฺชเน วินิจฺฉโย ฯ กายสามคฺคีติ กาเยน สมคฺคภาโว ฯ

อุโปสถาทิปุจฺฉาวิสฺสชฺชนวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๕๔.๓๕๕ ส.๕๓๐]

อตฺถวเสปกรณวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๘๑] อตฺถวเสปกรเณติ อตฺถวเสปกรเณ วิชฺชมาเนสุ ทส อตฺถวเสติอาทีสุ วจเนสุ ยํ วจนํ วตฺตพฺพํ ฯ ยํ สงฺฆํ ฯ เป ฯ อาทีสุ ปเทสุ วิชฺชมานํ อุปริมํ...ปทํ ฯ อตฺถสตํ...อาทิมฺหีติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ยเทตํ ปทสตํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ปเทสูติ[๑] นิทฺธารณํ ฯ เอเกกนฺติ ปทํ กตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ มูลนฺติ ปทํ กตฺวาติ ปเท วิกติกมฺมํ ฯ กตฺวาติ ปทํ กตายาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ทสกฺขตฺตุนฺติ ปทํ โยชนายาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ โยชนาย กตายาติ สมฺพนฺโธ ฯ กตายาติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ ตตฺถาติ ปทํ ปทสฺสาติ ปเท นิทฺธารณํ ฯ เย ปุพฺเพ ปฐมปาราชิกวณฺณนาย[๒] วณฺณิตา มยา วิวริตาติ สมฺพนฺโธ ฯ เย อตฺถา วณฺณิตาติ ปเท กมฺมํ ฯ ปฐม...ยาติ ปทํ วณฺณิตาติ ปเท สมฺปทานํ[๓] ฯ อสมฺปฏิจฺฉนฺเน อาทีนวํ สมฺปฏิจฺฉนฺเน จ อานิสํสํ ทสฺเสตฺวา ปญฺญเปสฺสามิ พลกฺกาเรน อภิภวิตฺวา น ปญฺญเปสฺสามีติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท อาทีนวญฺจ อานิสํสญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ เตสนฺติ อตฺถานํ ฯ อิธ

๑. ทสสุ ทสสูติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ...วณฺณนายํ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ
๓. อาธาโร ฯ

[ปา.๓๕๗..๓๕๘ ส.๕๓๑]

ปริวาเร ฯ จสทฺโท อตฺถสตญฺจ ธมฺมสตญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ

อิมานิ เทฺว นิรุตฺติสตานิ เวทิตพฺพานีติ สมฺพนฺโธ ฯ ...ปกรเณติ

อิติ หิ ยนฺติ หิ สจฺจํ ...ปกรเณ อิติ เอวํ ยํ วจนํ ภควตา

วุตฺตํ อิทํ วจนํ เอตํ อตฺถาทึ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ฯ

อตฺถวเสปกรณวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๕๙ ส.๕๓๒]

ปฐมคาถาสงฺคณิกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๘๒] ทส...ลนฺติ ทสนขานํ สโมธานํ ทส...ธานํ ทส-นขสโมธาเนน สมุชฺชลํ ทส...สมุชฺชลํ ฯ เอวนฺติ เอกํสํ จีวรํ กตฺวาติอาทิ ฯ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อาห กํ ปุคฺคลํ อาห อายสฺมนฺตํ อุปาลึ อาห ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อถาติ อนนฺตรํ ฯ อสฺสาติ อุปาลิสฺส ฯ ตํ กถํ ฯ สพฺพตฺถ ปเญฺหสุ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ตํ[๑] ปญฺหํ ฯ ตตฺถาติ คาถาปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ อุมฺมุชฺชิตฺวา คจฺฉติ ปวตฺตตีติ อุมฺมงฺโค ฯ สม...ตฺเถ วาติ วา ตคฺฆาติ นิปาโต สมฺปฏิจฺฉนตฺเถ วตฺตติ ฯ ตคฺฆาติ หิ อิมินาติ หิ สจฺจํ ตคฺฆาติ อิมินา วจเนน สมฺปฏิจฺฉิตฺวาติ ปเท กรณํ ฯ สมาทหิตฺวาติอาทิกํ ปทํ ปาราชิกานิ จตฺตารีติ-อาทินา วุจฺจมานปเทน สทฺธึ สมฺพนฺธิตพฺพนฺติ มนสิกตฺวา อาห สมาทหิตฺวา ฯ เป ฯ ภคฺเคสุ ปญฺญตฺตานีติ ฯ

[๘๘๓] ยนฺตนฺติ[๒] เอตฺถ ตํสทฺโท ตุมฺหสทฺทปริยาโย น สพฺพนามโก ตํสทฺโทติ อาห ยํ ตฺวนฺติ ฯ ตมฺมญฺจ นวาติ[๓] สุตฺเตน อํวิภตฺติสหิตสฺส ตุมฺหสฺส ตํอาเทโส ฯ

๑. อิทํ ปทํ วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ ๒. ยนฺตฺวนฺติ เอว ทิสฺสมานปาลิ ฯ
๓. ตวมฺมมญฺจ นวาติ ทิสฺสมานสุตฺตํ ฯ

[ปา.๓๖๐..๓๖๓ ส.๕๓๓.๕๓๔]

ปุจฺฉายํ ปน สีลวิปตฺติ อุปาลิตฺเถเรน ปุจฺฉิตา[๑] ตสฺมา เย ทุฏฺฐุลฺลา สา สีลวิปตฺตีติ อิทํ น วตฺตพฺพนฺติ โจทนํ สนฺธายาห เย ทุฏฺฐุลฺลาติอาทึ ฯ เย ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน นตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ เอตนฺติ เย ทุฏฺฐุลฺลา สา สีลวิปตฺตีติ วจนํ ฯ ทุฏฺฐุลฺลญฺจ กา วิปตฺติ นามาติ อาห จตูสูติอาทึ ฯ หีติ ยสฺมา ฯ สงฺคหิตนฺติ คณิตํ ปริจฺฉินฺนํ ฯ ตเมวาติ สีลวิปตฺตึ ฯ วเสนาติ ปฏิพทฺเธน ฯ ตตฺถ ถุลฺลจฺจยนฺติอาทีสุ ปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

[๘๘๔] เอตฺตาวตาติ ถุลฺลจฺจยนฺติอาทิวจเนน ฯ เหฏฺฐา ปน อปุจฺฉิตพฺพตฺตา กตี เฉทนกาติอาทิ[๒] ปญฺหา น ปุจฺฉิตพฺพา กสฺมา ปุจฺฉิตาติ อาห ยสฺมา ปนาติอาทึ ฯ สงฺขา...เนวาติ เอกาทสาติ คณนสฺส อนุสนฺธิวเสเนว น ปญฺหาวเสน ฯ เตสํ อนุตรปญฺหานํ ฯ ตตฺถาติ เฉทนกาติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ ตตฺถาติ อปุพฺพวจเน นิทฺธารณํ ฯ โสรสาติ เอตฺถ โสสทฺโท ตสทฺทปริยาโยติ อาสงฺกา สิยา ตนฺนิวตฺตนตฺถํ โสรสาติ โสฬสาติ อาห ฯ เต สิกฺขาปทา ฯ เอวํ วุจฺจมานนเยน ฯ อิติสทฺโท สรูปนิทสฺสนํ ฯ

[๘๘๕] ตตฺถาติ สาธารณาสาธารเณสุ สิกฺขาปเทสุ

๑. น ปุจฺฉิตาติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. เฉทนกานีติ ปาลิ ฯ

[ปา.๓๖๔..๓๖๖ ส.๕๓๔.๕๓๕]

นิทฺธารณํ ฯ อสาธารเณสูติ นิทฺธารณํ ฯ ฉ สงฺฆาทิเสสาติ วิสฺสฏฺฐิ ฯ เป ฯ วิหาโรติ เอวํ สงฺฆาทิเสสา นาม ฯ อิติสทฺโท นามวาจโก ฯ อถวา ภิกฺขุนีหิ อสาธารเณสุ วินิจฺฉโย ฯ ฉ สงฺฆาทิเสสาติ อิติสทฺโท ชปนกิริยาวาจโก ฯ วิสฺสฏฺฐิ ฯ เป ฯ โร จาติ ฉ ฯ ขุทฺทเกสุ ปกาสิตาติ เทฺววีสติ[๑] ขุทฺทกาติ สมฺพนฺโธ ฯ

ภิกฺขูหิ อสาธาณเณสุปิ วินิจฺฉโย ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ ภิกฺขุนีหิ อสาธารเณสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ ญาเปติ ฯ วุตฺตา ทสาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถาติ ภิกฺขุนีวิภงฺเค ฯ

[๘๘๖] ตตฺถาติ อฏฺฐ ปาราชิกาติอาทิปเทสุ ฯ เตสํ ปาราชิกานํ ฯ สห ปฏิภเยน วตฺตนฺตีติ สปฺปฏิภยา เตสํ ภาโว สปฺปฏิภยตา ฯ ทสฺเสตีติ ญาเปติ ฯ กณฺหสปฺปาติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ เอเต ปาราชิกา ฯ ทุราสทาตีมสฺส อตฺถวิวรณํ ทุรูปคมนา ...สชฺชนาติ ฯ ทุกฺเขน อุปคมิยนฺตีติ ทุรูปคมนา ฯ ทุกฺเขน อาสชฺชิยนฺติ ปาปุณิยนฺตีติ ทุราสชฺชนา ฯ ปุคฺคเลน อาปชฺชิยมานา ฯ ตาลสฺส วตฺถุ ตาลวตฺถุ ตาลวตฺถุนา สมูปมา ตาลวตฺถุสมูปมา ฯ อุทฺธริตฺวาติ ปทํ กรเณนาติ ปเท ปุพฺพ-

๑. อยํ ปาลิปาเฐน สเมติ ตตฺถ ตตฺถ ปน ทฺวาวีสาติ อิติ เยภุยฺเยน วลญฺชียติ ฯ

[ปา.๓๖๖.๓๖๗ ส.๕๓๕.๕๓๖]

กาลกิริยา ฯ วตฺถุมตฺเตน กโต วตฺถุมฺตกโต ฯ วุตฺตอุปมนฺติ ปาราชิกกณฺเฑ วุตฺตอุปมํ ฯ อวิรุโฬฺห[1] ธมฺโม สภาโว เอเตสนฺติ อวิรุฬฺหิธมฺมา ฯ เอตฺตาวตาติ อวิรุฬฺหิ ภวนฺติ เตติ วจเนน ทสฺสิตนฺติ ปเท กรณํ ฯ เอตฺถาติ ปทํ ทสฺสิตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

เอตนฺติ เอตํ วจนํ ฯ ตตฺถาติ สงฺฆาทิเสสาติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ สพฺพสงฺคาหิกวจนนฺติ สพฺเพสํ สมถานํ สงฺคหวจนํ น สงฺฆาทิเสสาทีนํ ตีหิ เอว สมเถหิ วูปสมนจนนฺติ อธิปฺปาโย ฯ สพฺพสงฺคาหิกวจนนฺติ วุตฺตวจนํ ทฬฺหํ กโรนฺโต สงฺฆาทิเสสา หีติอาทิมาห ฯ เสสา อนิยตาทโย ฯ

[๘๘๗] วเสนาติ ปฏิพทฺเธน ฯ ตีหิ สมเถหิ สมฺมนฺติ จาติ[2] ปทสฺส อนนฺตรํ เทฺว อุโปสถาติอาทิวจนสฺส วุตฺตตฺตา เทฺว อุโปสถา ฯ เป ฯ รณาติ วจนํ สมเถหิ วูปสมนทสฺสนวเสน วุตฺตํ ภเวยฺยาติ อาสงฺกา สิยา ตนฺนิวตฺตนตฺถํ วิภตฺติมตฺตทสฺสน-วเสเนว เจตนฺติอาทิ วุตฺตํ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ เอตนฺติ เทฺว อุโปสถา เทฺว ปวารณาติ วจนํ วูปสมนวเสน น วุตฺตํ ฯ วิภตฺติมตฺตทสฺสน ฯ เป ฯ วุตฺตนฺติ วุตฺตวจนํ ทฬฺหํ กโรนฺโต ภิกฺขุ อุโปสโถติอาทิมาห ฯ อิมาปิ วิภตฺติโย ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ อาปตฺติ วิภตฺติ นามาติ ญาเปติ ฯ หิสทฺโท

๑. อวิรุฬฺหิ ฯ ๒. อยํ จสทฺโท ปาลิยํ น อาคโต ฯ

[ปา.๓๖๗.๓๖๘ ส.๕๓๖.๕๓๗]

ทฬฺหีกรณํ ฯ วิภชิยนฺตีติ๑ วิภตฺติ ฯ กสฺมา ปน วิภตฺติ นามาติ อาห วิภชนานีติ อตฺโถติ ฯ วิภชนาตีติ วิภชิตพฺพานิ ฯ อปราปีติ อปิสทฺโท เหฏฺฐา วุตฺตอุโปสถาทิวิภตฺติโย อเปกฺขติ ฯ

อุโปสถาทิวิภตฺติโย ปน อาปตฺตีนํ สมถทสฺสนตฺถํ วุตฺตาติ ทสฺเสนฺโต อถวาติอาทิมาห ฯ อิมาปีติ อปิสทฺโท สงฺฆาทิเสสาทิ-วิภตฺติโย อเปกฺขติ ฯ นิสฺสายาติ ปทํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตา วิภตฺติโย มูลํ เอตาสนฺติ ตมฺมูลิกา ฯ อปิสทฺเทน น เกวลํ วิภตฺติทสฺสนตฺถํ เอตํ วุตฺตนฺติ ญาเปติ ฯ

[๘๘๘] ตตฺถาติ ตาสุ คาถาสุ ฯ ยทิกํ อาปตฺติปาราชิกํ นาม ภควตา วุตฺตํ ตํ อาปตฺติปาราชิกํ ฯ ปคฺค...เกสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปุคฺคโล จ อาปตฺติ จ สิกฺขาปทญฺจ ปุคฺค...ปทานิ ตานิเยว ปาราชิกานิ ปุคฺค...กานิ ฯ ตํ อาปตฺติปาราชิกํ ฯ อนีหเฏ ตสฺมึ ปุคฺคเลติ ตสฺมึ ปุคฺคเล อนีหเฏ อนปนีเต ฯ อนีหเฏติ ลกฺขณกิริยา ฯ

เตเนตํ อิติ วุจฺจติ อิติสทฺทรหิตํ ฐปนปทํ วุตฺตินโย อิติวุจฺจตินโย ฯ

เอตฺถาติ ปาราชิกนฺติ ปเท ฯ ปุคฺคโล เอเตน อาปตฺติ-ปาราชิเกน ปาราชิโก ยสฺมา โหติ ตสฺมา เอตํ อาปตฺติ-

๑. เอกวจนํ กาตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๖๘ ส.๕๓๗.๕๓๘]

ปาราชิกํ ปาราชิกํ อิติ ปณฺฑิเตน วุจฺจติ ฯ

[๘๘๙] ทุติ...ยปีติ ปทํ อนาทยิตฺวาติ ปเท อาธาโร[๑] ฯ อปิสทฺโท ปรมคาถํ อเปกฺขติ ฯ อตฺถมตฺตเมวาติ อธิปฺปายมตฺตเมว น สทฺทตฺถํ ฯ โก ปน สทฺทตฺโถติ อาห อยํ ปเนตฺถาติอาทึ ฯ เอตฺถาติ สงฺฆาทิเสโสติอาทิปเท ฯ อาปชฺชิตฺวาติ ปทํ วุฏฺฐาตูติ ปเท[๒] ปุพฺพกาลกิริยา ฯ วุฏฺฐาตุกามสฺสาติ ปทํ วุฏฺฐานนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ยนฺตํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ตสฺส อาปตฺติวุฏฺฐานสฺส อาทิมฺหิ เจว เสเสติ สมฺพนฺโธ ฯ กงฺขาวิตรณิยํ ปน ยนฺตํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ตสฺส อาทิมฺหิ เจวาติ ปาโจ ทิสฺสติ ฯ อาปตฺติวุฏฺฐานนฺติ อาปตฺติโต วุฏฺฐานํ ฯ

อาทิมฺหิ เจวาติ ปทํ อิจฺฉิตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ ปริ...ยาติ ปทํ อิจฺฉิตพฺโพติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อาทิโตติ ปทํ เสเสติ ปเท อปาทานํ เสเสติ ปทํ อิจฺฉิตพฺโพติ ปเท อาธาโร ฯ มชฺเฌ อวสาเนติ ปททฺวยํ เสเสติ ปทสฺส วิวรณํ ฯ อพฺภา...ย จาติ จสทฺโท มชฺเฌ จ อวสาเน จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิจฺฉิตพฺโพติ วุฏฺฐาตุกาเมน ภิกฺขุนา อิจฺฉิตพฺโพ ฯ เอตฺถาติ ปริวาสกมฺมาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ อสฺสาติ

๑. น เอวํ ภวิตพฺพํ วจนนฺติ ปเท อาธาโรติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. กามสฺสาติ ปเทติ ยุตฺตตรํ ฯ

ปทํ อาทิมฺหิ เจว เสเส จาติ ปททฺวเย สมฺพนฺโธ ฯ อสฺสาติ อาปตฺตินิกายสฺส ฯ

นนุ วุฏฺฐานสฺส อาทิเสโส นาม โหติ น อาปตฺติยา ตสฺมา อาทิมฺหิ เจว เสเส จ สงฺโฆ อิจฺฉิตพฺโพ อสฺสาติ สามีวเสน นิทฺเทโส กโต น ยุตฺโตติ โจทนาย สติ อาปตฺติโต วุฏฺฐานสฺส อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิโต สงฺโฆ อาปตฺติยา ว อิจฺฉิโต นาม โหตีติ ปริหาโร วตฺตพฺโพ ฯ

[๘๙๐] ตติยคาถาย อตฺโถ ฯ กตนฺติ ภาสิตํ ฯ กถํ อเนกํเสนาติ กถํ อิทํ สิกฺขาปทํ อเนกํเสน กตํ ฯ ติณฺณ ฯ เป ฯ ตพฺโพติ วจนํ ตตฺถ อนิยตสิกฺขาปเท วุตฺตํ ฯ ยถา จ ฯ เป ฯ ฐานํ วุตฺตํ เอวํ ยตฺถ อาปตฺติกฺขนฺเธ วุตฺตํ ฯ โสปิ อาปตฺติกฺขนฺโธ ฯ

[๘๙๑] เตนาติ กุลฺลจฺจเยน ฯ ถูโล อจฺจโย เอตฺถาติ ถุลฺลจฺจโย ลสฺส ทฺวิตฺตํ ฯ

[๘๙๒] สญฺจิจฺจาปชฺชนฺตสฺส ปุคฺคลสฺส ฯ ตสฺมา ปาเตติ จิตฺตนฺติ ตสฺมา ปาจิตฺติยํ จิตฺตํ ปาเตติ อิติ ตสฺมา ตํ ปาจิตฺติยํ นาม ฯ

ปาเตตีติ ปาจิตฺติ ปต ปตเน อิตฺถิยมติยโว วาติ สุตฺเตน ตปฺปจฺจโย ฯ อการสฺส ทีฆํ ตการสฺส จการํ อิการาคมํ

[ปา.๓๖๘.๓๖๙ ส.๕๓๘.๕๓๙]

ทฺวิตฺตญฺจ กตฺวา รูปสิทฺธิ เวทิตพฺพา ฯ ปาจิตฺติ เอว ปาจิตฺติยํ สกตฺเถ โย ฯ

ยํ ปนาติ ยํ ปาจิตฺติยํ ฯ ตํ ปาจิตฺติยํ อปรชฺฌติ โหตีติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ตนฺติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๘๙๓] วุตฺตคารยฺหภาวสฺส กรณํ วุตฺต...กรณํ ตสฺส ทสฺสนํ วุตฺต...ทสฺสนํ ฯ เอวสทฺโท น สทฺทตฺถทสฺสนตฺถนฺติ ญาเปติ ฯ โก ปน สทฺทตฺโถติ อาห ปฏิเทเสตพฺโพติอาทึ ฯ

[๘๙๔] สพฺพเมตํ ปริยายวจนนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ยํ หีติอาทิ ทพฺพีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ยํ กมฺมํ ฯ ตํ ปเนตํ ทุกฺกฏํ อปรทฺธนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ยถา วจนํ สตฺถารา วุตฺตํ ฯ อสฺสาติ ทุกฺกฏสฺส[๑] ฯ ตสฺสาติ ยํ มนุสฺโส กเรติ วจนสฺส ฯ ตํ ปาปํ ทุกฺกฏํ อิติ ปณฺฑิตา ปเวเทนฺติ ฯ อิทมฺปิ ทุกฺกฏํ ปาปํ นาม ฯ พุทฺธปฺปฏิกุฏฺเฐนาติ ปทํ ลามกาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

[๘๙๕] กิญฺจิ ภิยฺโยติ กิญฺจิ วจนํ เยภุยฺเยน วตฺตพฺพํ อตฺถิ สงฺกิลิฏฺฐญฺจ ยํ ปทํ วุตฺตินโย ฯ สงฺกิลิฏฺฐํ ยสฺมา ตํ ปทนฺติ ตํ ปทํ สงฺกิลิฏฺฐํ ยสฺมา โหติ ฯ ยนฺติ ปทํ ยสฺมาติ อตฺเถ วตฺตติ ฯ ตถาสทฺโท อุปสํหรณตฺโถ ฯ ยญฺจาติ ยสฺมา ฯ นํ ปทํ ฯ อปิจาติ นิปาตสมุทาโย ฯ

๑. วจนสฺสาติ ยุตฺตตรํ ฯ

[ปา.๓๖๙ง.๓๗๐ ส.๕๓๙.๕๔๐]

[๘๙๖] เอตฺถาติ เสขิยนฺติ ปเท ฯ อิทํ ครุกลหุกํ[๑] จาปีติ-
อาทีติ ปทํ[๒] วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ
ทีปนตฺถนฺติ ญาปนตฺถํ ฯ

[๘๙๗] ตตฺถาติ ฉนฺนมติวสฺสตีติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ
เอวญฺเจตนฺติ เอวํ จ เทสนาวุฏฺฐาเนน เอตํ อาปตฺติสงฺขาตํ เคหํ ฯ
พฺยคฺฆาทีหีติ ปทํ ปฏิปาติยมานานนฺติ ปเท กตฺตา ฯ รุกฺขาทิ-
คหนนฺติ รุกฺขาทีหิ ปฏิจฺฉนฺนํ พหุลนฺติ อธิปฺปาโย ฯ ตํ
อรญฺญํ ฯ เต มิคา อสฺสาสนฺติ ปีติ ลภนฺติ ฯ นเยนาติ ปทํ
คตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อุปคมนฏฺเฐนาติ ปาปุณนสภาเวน
คตีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ เตติ สงฺขตธมฺมา ฯ อปิสทฺโท
ปเคว อจิรํ ชิเตติ ญาเปติ ฯ จตฺวาติ ปทํ อรหโตติ ปทสฺส
วิเสสนํ ฯ

เต เต อตฺถา คาถาหิ สงฺคเหตฺวา คณิยนฺติ กถิยนฺติ เอตฺถาติ
คาถาสงฺคณิกํ ฯ

ปฐมคาถาสงฺคณิกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. ครุกํ ลหุกํ จาปีติ ฯ ๒. เสขิยนฺติ ปทนฺติ เม มติ ฯ

[ปา.๓๗๐ ส.๕๔๐.๕๔๑]

อธิกรณเภทวณฺณนายน อตฺถโยชนา

[๘๙๘] อธิกรณเภเทติ ปทํ วตฺวาติ ปเท อาธาโร ฯ อุกฺโกเฏนาติ ปฏิเสธเนน ฯ ทสฺเสตุนฺติ ญาเปตุํ ฯ ตตฺถาติ อุกฺโกเฏตีติอาทิปเทสุ ฯ

วิสฺสชฺชเนติ ปทํ อุกฺโกเฏสูติ ปเท อาธาโร ฯ อุกฺโกเฏสูติ นิทฺธารณํ ฯ

[๘๙๙] อิมินา ภิกฺขุนา คหิโตติ ปเท กตฺตา ฯ นเยนาติ ปทํ อุปฺปนฺนนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตสฺมึเยวาติ วิหาเร วูปสเมนฺตีติ ปเท อาธาโร ฯ วจนนฺติ[๑] มยฺหํ ปตฺโต อิมินา คหิโตติอาทิ วจนํ วูปสเมนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ วิหาเรติ ปทํ สนฺนิปติตฺวาติ ปเท อาธาโร อถวา ตสฺมึเยว วิหาเร วจนํ[๒] วมสเมนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อตฺถปฺปจฺจตฺถิเกติ[๓] อตฺเถน ธนการเณน ปจฺจตฺถิเก ฯ เอวสทฺเทน วินยลกฺขณํ ปฏิเสเธติ ฯ เยนาปีติ อปิสทฺโท ปาลิยํ อาคตวินิจฺฉยํ อเปกฺขติ ฯ สมิตนฺติ อธิกรณํ สมิตํ ฯ โสปีติ อปิสทฺโท ฉ สมเถ อเปกฺขติ ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ เอกนฺตสมถํ อุกฺโกเฏนฺตสฺส ปาจิตฺติยนฺติ ญาเปติ ฯ

๑-๒ อิทํ ปทํ วณฺณนายํ น ทิสฺสติ ฯ ๓. อตฺต... อิติ วณฺณนาปาโฐ เอวํ สพฺพตฺถ เวทิตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๗๒.๓๗๓ ส.๕๔๒.๕๔๓]

อถาติ ตทา ฯ จิตาติ อปฺปวตฺติตา ฯ เตหิ จาติ เนวาสิเกหิ ฯ เต อตฺถปฺปจฺจตฺถิกา อิติ วตฺวา สญฺญาเปนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ มยนฺติ มยํ เอตสฺส วินยธรสฺส วินิจฺฉเย น ติฏฺฐาม ฯ อญฺเญติ ปทํ นิชฺฌาเปนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ นิชฺฌาเปนฺตีติ การณาการณํ โอโลกาเปนฺติ ฯ อุกฺโกเฏติ โยติ โย ภิกฺขุ อุกฺโกเฏติ ฯ สภาคภิกฺขุนิชฺฌาปเนนาติ สภาคภิกฺขูนํ โอโลกาปเนน ฯ กึ ตตฺถ คเตนาติ ตตฺถ คาเม คเตน กึ ปโยชนํ อิติ วตฺวา วูปสเมติ ฯ อญฺเญนาติ ปทํ วุจฺจมานาปีติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺเถว คาเม ฯ อิติ วตฺวา ฯ สนฺนิปาเตตฺวาติ ปทํ อาโรจิตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อาโรจิตํ อธิกรณํ ฯ สงฺเฆนาติ ปทํ วูปสมิเตติ ฯ วูปสมิเตติ ปทํ วทนฺโตปีติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ อาปตฺติ นาม วุฏฺฐาติ ฯ ยํ ปเนตํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ฯ เอตํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ ฯ

[๘๐๐] อุกฺโกเฏสูติ นิทฺธารณํ ฯ เยน เกนจิ อุกฺโกฏเนน ฯ อตฺถปฺปจฺจตฺถิเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ เอกสฺมินฺติ ปทํ สมฺปฺปนฺนาติ ปเท อาธาโร ฯ นเยนาติ ปทํ สมฺปฺปนฺนาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ สมฺปฺปนฺโน อาฆาโต ยสฺส วินยธรสฺส โส สมฺปฺปนฺนาฆาโต ฯ ตสฺสาติ อตฺถปฺปจฺจตฺถิกสฺส ปราชยํ อาโรปนาติ ปททฺวเย สมฺปทานํ ฯ โมมูหตฺตา เอวาติ อตฺตโน อตฺตโน อติสยโมหตฺตา

[ปา.๓๗๓ ส.๕๔๓..๕๔๕]

เอว น อุปชฺฌายาทีนํ อตฺถาย เจว ปราชยมาโรปนตฺถญฺจ ฯ
วุตฺตนเยเนวาติ ปุพฺเพ วินิจฺฉิตํ อธิกรณํ ทฺวาทสสุ อุกฺโกเฏสุ
เยน เกนจีติ วุตฺตนเยน ฯ สเจ ปน เอโก วุตฺต[๑] ฯ เป ฯ
นิสฺสิโต จ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อตฺ...สูติ นิทฺธารณํ ฯ คหณ-
มิจฺฉาทิฏฺฐินฺติ คหณสงฺขาตํ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ พลวนฺเต จาติ จสทฺโท
กายกมฺมาทีนิ จ คหณมิจฺฉาทิฏฺฐิญฺจ ภิกฺขู จาติ โยเชตพฺโพ ฯ
ปทตฺตยํ นิสฺสิตตฺตาติ ปเท กมฺมํ ฯ ปกฺขนฺตเร ภวา ปกฺขนฺ-
ตริยา ฯ จสทฺโท วุตฺต[๒]...โต จ คหณนิสฺสิโต จ พล...โต จาติ
โยเชตพฺโพ ฯ ตสฺสาติ ตสฺมา อตฺถปฺปจฺจตฺถิกโต ภเยนาติ
ปเท อปาทานํ อปาทาเน ฉฏฺฐี ฯ ภเยนาติ ปทํ ทีเปตฺวาติ
ปเท กรณํ เหตุ วา ฯ

[๕๐๑] มงฺกุภูตตฺถาติ มงฺกุภูตา อตฺถ ภวถ ฯ เต ภิกฺขู
ตสฺส สารเณรสฺส ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ เกนาติ ปทํ สนฺนิปาติโตติ
ปเท กตฺตา ฯ มยาติ วทตีติ มยา สงฺโฆ สนฺนิปาติโตติ
สามเณโร วทติ ฯ กสฺมา ฯ เป ฯ โตติ ภิกฺขู ปุจฺฉนฺติ ฯ
หิยฺโย ฯ เป ฯ มีติ สามเณโร วทติ ฯ ตฺวํ ปน ฯ เป ฯ คโตติ
ภิกฺขู ปุจฺฉนฺติ ฯ อนุ ฯ เป ฯ สมฺปนฺโนมฺหีติ สามเณโร วทติ ฯ

๑-๒ อีทิโส สทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ วิสมนิสฺสิโตติ ปทเมว อิมสฺมึ ฐาเน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๓๗๓ ส.๕๔๕.๕๔๖]

โส นวกอุปสมฺปนฺโน ภิกฺขุหิ วตฺตพฺโพ ฯ ตทหุ ฯ เป ฯ ปาจิตฺติยนฺติ อิทํ สิกฺขาปทํ ภควตา ปญฺญตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิติสทฺโท วตฺตพฺโพติ ปเท อากาโร ฯ เอกํ ปริเวณคตํ ฯ สทฺธินฺติ ปทํ วินิจฺฉินิตฺวาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ กิสฺสาติ กสฺมา ฯ โส ภิกฺขุ อิติ วตฺวา อุกฺโกเฏติ ฯ เสฺว ฯ เป ฯ อิติ วตฺวา สงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขูหิ วุตฺโต หิยฺโย ฯ เป ฯ มีติ วทติ ฯ หิยฺโย ฯ เป ฯ โตติ ภิกฺขู ปุจฺฉนฺติ ฯ ฉนฺทํ ฯ เป ฯ มฺหีติ ภิกฺขุ วทติ ฯ

[๔๐๒] วิวาทา ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ อสฺสาติ อธิกรณสฺส ฯ เอตานิ นิทานาทีนิ ฯ วิวาทนิทานนฺติอาทีสุปิ วินิจฺฉโย ฯ อปิสทฺโท กึนิทานนฺติอาทีสูติ วจนํ อเปกฺขติ ฯ เอตสฺส วิวาทาธิกรณสฺส ฯ นิสฺสายาติ ปทํ อุปฺปชฺชนกาติ ปเท ปุพฺพ-กาลกิริยา ฯ เอตนฺติ วิวาทนิทานนฺติ วจนํ ฯ อิทมฺปีติ อนุวาท-นิทานนฺติ วจนํ วุตฺตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ อปิสทฺโท เหฏฺฐา วุตฺตํ เอตนฺติ ปทํ อเปกฺขติ ฯ อนุวาทวเสนตนฺติปิ ปาโจ ฯ เอตนฺตา ปทํ น ยุตฺตํ กสฺมา อิทมฺปีติ ปทสฺส วิชฺชมา-นตฺตา ฯ เอตนฺติ อาปตฺตินิทานนฺติ วจนํ ฯ กิจฺจเมว กิจฺจยํ ยปฺปจฺจโย สกตฺเถ ฯ ภิกฺขุนิยาติ ปทํ ยาว...ทีนนฺติ ปเท

๑. เอวนฺติ วณฺณนาปาโจ ฯ

[ปา.๓๗๓.๓๗๔ ส.๕๔๖.๕๔๗]

สมฺพนฺโธ ฯ ยาวตติยํ ...ทีนนฺติ ปทํ อุปฺปชฺชนกกิจฺจานนฺติ
ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอตนฺติ กิจฺจยนิทานนฺติ วจนํ ฯ อยํ เอกปท-
โยชนาติ สมฺพนฺโธ ฯ เอกปทโยชนาติ วิวาทนิทานนฺติอาทิกสฺส
เอกปทสฺส โยชนา ฯ สพฺพปทานีติ วิวาทนิทานํ อนุวาทนิทานํ
อาปตฺตินิทานํ กิจฺจยนิทานนฺติ จตูหิ ปเทหิ เสสานิ วิวาทสมุฏฺฐานนฺติ-
อาทีนิ ปทานิ ฯ วิสฺสชฺชเนติ ปทํ เวทิตพฺพาติ ปเท อาธาโร ฯ
นวนฺนนฺติ ปทํ กุส...เหตูนนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ วิสฺสชฺชเนน
วุตฺตนฺติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต อาทิมฺหีติ ปเทน อสมานตฺตา ฯ
เหตุนิทานาทิตาติ เหตุนิทานาทิ นาม ฯ มตฺตสทฺเทน นานตฺถํ
นิวตฺเตติ ฯ อตฺถนานตาภาวํ ญาเปนฺโต อาห เหตุเยว
หีติอาทึ ฯ เอตฺถาติ ตติยปุจฺฉายํ ฯ ปจฺจโยติ เหตุเยว หีติปิ
ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ

[๙๐๓] ตาเนวาติ ทฺวาทส มูลานิ ฯ ตํ หีติ หิ สจฺจํ ตํ
วิวาทาธิกรณํ ฯ เตนสฺเสตานีติ ตสฺมา อสฺส วิวาทาธิกรณสฺส
เอตานิ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูน ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ จิตสฺโส
วิปตฺติโย สมุฏฺฐานาติ๑ ปเทสุ ฯ

[๙๐๔] วิวาทาธิกรณํ อาปตฺตีติอาทิเภเท นเย วุตฺตนฺติ
ปเท อาธาโร ฯ เอเกน ฯ เป ฯ นาติ อิทนฺติ ปทํ วุตฺตนฺติ

๑. อิธ อาทิสทฺเทน ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๗๔..๓๘๐ ส.๕๔๗.๕๔๘]

ปเท กมฺมํ ฯ อธิกรเณสูติ นิทฺธารณํ ฯ สมฺมนฺตีติ ตา อาปตฺติโย สมฺมนฺติ ฯ น ปเนตานีติ เอตานิ อาปตฺตินิกายานิ ฯ อถวา ลิงฺควิปลฺลาโส เอตา อาปตฺติโยติ อตฺโถ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ น สมฺมติ อนวเสสาปตฺติ ฯ สาติ อนวเสสาปตฺติ ฯ ตโต อนวเสสาปตฺติโต ฯ

[๔๐๕] ตโต อนุวาทาธิกรณนฺติอาทินยโต ฯ ตาสํ ยมกปุจฺฉานํ ฯ เอวสทฺเทน วณฺณนํ นิเสเธติ ฯ ปกาสิโตติ ปากโฏติ อตฺโถ ฯ

เตสนฺติ สมฺมุขาวินยสฺสติวินยานํ ฯ วินิพฺภุชิตฺวาติ วิสุํ กตฺวา ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ สมฺมุขาทิวินโย จาติ॰ วา อมูฬฺหวินโยติ วา อิเม ธมฺมา สํสฏฺฐาติอาทิปเทสุ ฯ

อสฺสาติ สมฺมุขาวินยสฺส ฯ ตตฺถาติ เตสุ นิทาเนสุ นิทฺธารณํ ฯ ลทฺโธ อุปวาโท เยน โส ลทฺธุปวาโท ฯ

สมฺมุขาวินยสฺสาติ ปทํ สมุฏฺฐานาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ กมฺมสงฺคหาภาเวนาติ ปทํ อภาโวติ ปเท วิเสสนเหตุ ฯ ตตฺถาติ เตสุ กมฺมสฺสาติอาทิปเทสุ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ

อธิกรณียตายาติ สเมตพฺพตาย ฯ

อธิกรณเภทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. จสทฺทรหิตา ปาลิ ฯ

[ปา.๓๘๐..๓๘๘.. ส.๕๔๘..๕๕๐]

ทุติยคาถาสงฺคณิกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๙๐๖] ทุติยคาถสงฺคณิกายํ[1] วินิจฺฉโย ฯ มนฺตคฺคหณนฺติ เถรานํ อธิปฺปายํ คหณํ ชานนํ ฯ จุทิตกปุคฺคเลนาติ ปทํ กตาติ ปเท กตฺตา ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ ตตฺถาติ วินิจฺฉยฏฺฐาเน ฯ ยาติ กถา ฯ อนุยุญฺชนวตฺตนฺติ อนุวิชฺชนปฺปกตึ ฯ ญาณปารมิปฺปตฺเตนาติ ญาณมตฺถกปฺปตฺเตน ฯ เอตฺถาติ สเจ อนุวิชฺชโก ตฺวนฺติอาทิวจเน ฯ โย หิ ตนฺติ หิ สจฺจํ โย ภิกฺขุ ตํ อนุโยควตฺตํ ฯ ทสฺเสตุนฺติ ญาเปตุํ ฯ

[๙๐๗] ตตฺถาติ หิเตสีติอาทิปเทสุ ฯ ตฺวํ อนุยุญฺช ฯ เอเตสํ จุทิตกโจทกานํ ฯ สหสา โวหาโรติ ปทสฺส วิวรณํ สหสา ภาสิตนฺติ ฯ ตํ โวหารํ ตฺวํ มา คณฺหิตฺถ ฯ คณฺหีติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ ปฏิญฺญา จ อนุสนฺธิ จ ปฏิญฺญานุสนฺธิ ฯ ลชฺชิโน ปฏิญฺญา ลชฺชิปฺปฏิญฺญา[2] ฯ อลชฺชี ...นาติ[3] อลชฺชิโน อาจาเรน สทฺธึ สเมนฺติยา ปฏิญฺญาย ฯ ตตฺถาติ คาถาปเทสุ ฯ

๑. อปรํ คาถาสงฺคณิกนฺติ ปาลิวจนโต อปรคาถาสงฺคณิเกติ ภวิตพฺพํ ฯ
๒-๓ วณฺณนายนฺตุ ลชฺชี ปฏิญฺญาย การเย อลชฺชี วตฺตานุสนฺธินาติ เอวํ อนุปทํ กตฺวา มุทฺทิตํ ฯ วิจาเรตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[ปา.๓๙๒.๓๙๓ ส.๕๕๑..๕๕๓]

ยา อสฺส วตฺเตนาติ อสฺส อลชฺชิโน อาจาเรน สทฺธึ ยา ปฏิญฺญา สนฺธิยติ สเมติ ฯ

ยํ วจนํ ฯ ตํ วจนํ สจฺจํ ฯ นํ วจนํ ฯ ตนฺติ อิมินา ภควนฺตํ นิทฺทิสติ ภควนฺตนฺติ อตฺโถ ฯ วจนเมวาติปิ ปาโฐ ฯ กถานุสนฺธิวจนนฺติ จุทิตกสฺส อนุวิชฺชกานํ กถาย อนุสนฺธิยุตฺต-วจนํ ฯ วินิจฺฉยานุสนฺธิวจนญฺจาติ อนุวิชฺชกานํ อาปตฺตานาปตฺติ-วินิจฺฉยสฺส อนุคุณสมฺพนฺธวจนํ ฯ

ทุติยคาถาสงฺคณิกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๓๙๓.. ส.๕๕๓]

โจทนากณฺฑวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๐๘] เอวนฺติ ปาลิยา วุตฺตนเยน ฯ โจทนายาติ ปทํ กตฺตพฺพ อิติ ปเท อาธาโร ฯ วินยธเรนาติ ปทํ กตฺตพฺพ อิติ ปเท กตฺตา ฯ ตตฺถาติ อนุวิชฺชเกนาติอาทิวจเน วิชฺชมานาย คาถาย อตฺโถ ฯ โส โจทโก ฯ ตํ จุทิตกํ ฯ อิตโร จุทิตโก ฯ ตสฺสาติ โจทกสฺส ทสฺสนนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เอตฺถาติ โจทกจุทิตกานํ วจเนสุ นิทฺธารณํ ฯ ยํ กมฺมํ เตน โจทเกน ทิฏฺฐํ ฯ ตนฺติ กมฺมํ สเมตีติ ปเท กตฺตา ฯ ตสฺสาติ โจทกสฺส ทิฏฺฐวจเนนาติ สมฺพนฺโธ ฯ

สุทฺโธ เกวโล ปริสงฺกิโต สุทฺธปริสงฺกิโต น สุทฺธปริสงฺกิโต อสุทฺธปริสงฺกิโต ฯ มูเลน ปริสงฺกิโต มูลปริสงฺกิโต น มูลปริสงฺกิโต อมูลปริสงฺกิโต ฯ

[๕๐๙] โอติรฺโณติณฺณนฺติ ปาโจ น ยุชฺชติ ฯ โอติณฺณาโนติณฺณนฺติ ปน ยุชฺชติ โอติรฺณอโนติณฺณนฺติ ปาจํ ฯ ตตฺราติ โอติรฺณาโนติณฺณนฺติ วจเน ฯ ชานนวิธีติ ชานนปฺปกาโร ฯ ชานิตพฺพาติ สงฺเฆน ชานิตพฺพา ฯ สมนฺนาหริตฺวาติ สมํ อาหริตฺวา สุฏฺฐุ มนสิกตฺวา ฯ เอวนฺติ วุตฺตนเยน ฯ เยน ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ ธมฺโมติ ธมฺโม นาม ฯ

[ปา.๓๙๖..๓๙๙ ส.๕๕๔.๕๕๕]

[๕๑๐] อวสานคาถาสุ วินิจฺฉโย ฯ อวมญฺญนฺติ อวมานนํ ฯ จสทฺโท ฉนฺทาทิคามิตาย จ ปริภาสเนน จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สทฺธาทีนญฺจาติ เอตฺถ จสทฺโท ชโต จ อุป...โย จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

อตฺตานํ ขนตีติ ขโต ฯ อุปหตานิ อินฺทฺริยานิ เยน โส อุปหตินฺทฺริโย ฯ

ตสฺมาติ ปทํ ตถา กเรติ ปทโต ปรํ วุตฺตนฺติ ปทํ อาหริตฺวา สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ ตสฺสาติ น จามิสนฺติอาทิวจนสฺส ฯ จุทฺ...สูติ นิทฺธารณํ ฯ อญฺญตเรนาติ ปทํ ทินฺนนฺติ ปเท กตฺตา ฯ น จาติ เนว กเรยฺย ฯ น จ นิสฺสาย ปุคฺคลํ กเรติ สมฺพนฺโธ ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ อยํ เมติอาทิ วิตฺถาโร ฯ หิสทฺโท[๑] วิตฺถาร โชตโก ฯ อุโภเปเตติ อามิสปุคฺคลนิสฺสยสงฺขาเต เอเต อุโภ ฯ อิติสทฺโท อตฺโถติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

โจทนากณฺฑวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. อยํ หิสทฺโท วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ

[ปา.๔๐๐..๔๐๓ ส.๕๕๕.๕๕๖]

จูฬสงฺคามวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๑๑] จูฬสงฺคาเม วินิจฺฉโย ฯ สงฺฆสนฺนิปาโต สงฺคาโมติ วุจฺจตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺราติ สนฺนิปาเต สโมสรนฺตีติ ปเท อาธาโร ฯ หีติ หิ สจฺจํ ฯ อตฺตโน ปจฺจตฺถิกา อตฺตปฺปจฺจตฺถิกา ฯ สาสนสฺส ปจฺจตฺถิกา สาสนปฺปจฺจตฺถิกา ฯ สก-วาททีปนตฺถายาติ สกวาทญฺญาปนตฺถาย ฯ ตตฺถาติ สนฺนิปาเต ฯ อชฺโฌคาเหตฺวาติ ปวิสิตฺวา ฯ รโชหรณสฺสาติ ปทํ เนว โหตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ รชํ หรติ เอเตนาติ รโชหรณํ ฯ ปุญฺฉิยมาเนติ ลกฺขณกิริยา ฯ

ยถาปฏิรูเป อาสเนติ เอตฺถ กมฺมตฺเถ สตฺตมี ตสฺมา ยถาปฏิรูปํ อาสนํ ญตฺวาติปิ ปาโฐ ฯ ปาปุณฏฺฐาเนติ ปทํ นิสีทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

มุตมฺปีติ อปิสทฺโท ทิฏฺฐมฺปิ สุตมฺปีติ โยเชตพฺโพ ฯ ทิฏฺฐสฺสุตมุตมฺปีติ ปาโฐ เอวํ สติ อปิสทฺโท สมฺภาวนตฺโถติ คเหตพฺโพ ฯ อาทิสทฺเทน โจราทิกถา เจว อนฺนาทิกถา จ สงฺคหิตา ฯ

รูปารูปานํ ปริจฺเฉโท รูปารูปปริจฺเฉโท ฯ จรณํ ปวตฺตนํ จาโร สมถสฺส จาโร สมถจาโร สมถภาวนากโม ฯ

[ปา.๔๐๔ ส.๕๕๗.๕๕๘]

วิปสฺสนาย จาโร วิปสฺสนาจาโร ฯ รูปารูปปริจฺเฉโท จ สมถจาโร จ วิปสฺสนาจาโร จ ฐานญฺจ นิสชฺชา จ วตฺตํ จ รูปารูป... วตฺตานิ ตานิ อาทีนิ เยสํ อปฺปิจฺฉตาทีนํ เต รูปารูป...วตฺตาทโย รูปา...ทีนํ นิสฺสิตา รูปา...นิสฺสิตา รูปา...ทีหิ ปฏิพทฺธา กถาติ อตฺโถ ฯ

อิตีติ เอวํ ฯ กมฺม...วเสนาติ ปทํ ตุณฺหีติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

[๕๑๒] สพฺพตฺถาติ น อาจริโย ปุจฺฉิตพฺโพติอาทิปเทสุ ฯ ขตฺติยสฺส ชาติ เอตสฺสาติ ขตฺติยชาติโย ฯ การณานนฺติ นิทฺธารณํ ฯ

ปริสานุวิธายเกนาติ ปริสํ อนุคนฺตฺวา กโรนฺเตน ฯ

วินิจฺฉยสฺสาติ ปทํ ปฏิเวธเมวาติ ปเท กมฺมํ ฯ วินิจฺฉยปฺปฏิเวธเมวาติปิ อตฺถิ ฯ สลฺลกฺขเณนฺเตนาติ ปทสฺส วิวรณํ ปริตุลยนฺเตนาติ ฯ สหสา กโรติ สีเลนาติ สหสาการี ฯ ทุรุตฺตวจนนฺติ ทุฏฺฐุ อุตฺตวจนํ ฯ ปททฺวเยปีติ การุณิเกน หิตปริสกฺกินาติ ปททฺวเย ฯ ตตฺถ การุณิเกนาติ อิมินา กรุณาปุพฺพภาโค วุตฺโต ฯ อปิสทฺเทน น เกวลํ เมตฺตจิตฺเตน หิตานุกมฺปินาติ ปททฺวเยน เมตฺตา จ เมตฺตาปุพฺพภาโค จ วุตฺโตติ ญาเปติ ฯ สุนฺทรํ อุตฺตํ วจนํ สุรุตฺตํ น สุรุตฺตํ อสุรุตฺตํ ฯ

[ปา.๔๐๔.๔๐๕ ส.๕๕๘.๕๕๙]

ปริคฺคเหตพฺโพติ ญาเปตพฺโพ ฯ เสเสสุปีติ อธมฺมจุทิตโกติ-
อาทิปเทสุ ฯ

อโนสฏฺฐนฺติ อโนติณฺณํ ฯ อุตฺเตเชตฺวาติ ติกฺขาเปตฺวา ฯ
ตสฺสาติ โมมูหสฺส อนุโยโคติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อโนสฏฺฐ-
ปุพฺพตฺตาติ ปุพฺโพ อโนติรฺณภาวโต ฯ สารทสฺส ภาโว สารชฺชํ ฯ
วตฺวาปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ นนุ ตวํ กุลปุตฺโตติ
อุตฺเตเชตฺวา อนุโยควตฺตสฺส กถาปนนฺติ ญาเปติ ฯ อลชฺชีติ ปทํ
เทสาเปตพฺโพติ ปเท กมฺมํ ฯ

อุปจริตพฺโพติ กาเรตพฺโพ วตฺตพฺโพติ อธิปฺปาโย ฯ ธมฺเมสุ
จ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺโพ ฯ ธมฺมครุโกติ ธมฺมํ
อนติกฺกนฺโตติ อธิปฺปาโย ฯ น ปุคฺคลครุโกติ ปุคฺคลํ อนุวตฺตา
น โหติ ฯ เอวสทฺโท ธมฺมํ อนติกฺกนฺโต ธมฺเมสุ มชฺฌตฺโต
นาม โหตีติ ญาเปติ ฯ

[๔๑๓] สุตฺตํ ฯ เป ฯ อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ เตน
อนุวิชฺชเกนาติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ปนสทฺโท
วิเสสตฺโถ ฯ เอวนฺติ ปิโย จ โหตีติอาทินา ปาลิยํ
วุตฺตนเยน ฯ

ปิโย จ โส มนาโป จาติ ปิยมนาโป ปิยมนาโป จ
โส ครุ จาติ ปิย...ครุ ปิย...ครุ จ โส ภาวนีโย จาติ

[ปา.๔๐๕.๔0๖ ส.๕๕๙.๕๖๐]

ปิย...นีโย๑ ฯ

อนุวิชฺชเกนาติ ปทํ สมฺ...สูติ ปเท กตฺตา ฯ สุตฺตาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ สุตฺตํ สํสนฺทนตฺถาย วุตฺตํ ฯ อตฺถทสฺสนตฺถายาติ อาปตฺตีติ อุปเมยฺยตฺถสฺส วิภาวนตฺถํ ฯ อตฺโถ ชานาปนตฺถายาติ อุปเมยฺยตฺโถ โจทกจุทิตกสงฺฆานํ ญาปนตฺถาย ฯ ปุคฺคลสฺสาติ โจทกจุทิตกสงฺขาตสฺส ปุคฺคลสฺส ฯ ฐาปนตฺถายาติ อตฺตโน ปฏิญฺญาย เอว ปริปฺปฏฺฐาปนตฺถาย ฯ สวจนียํ ปลิโพธตฺถาย โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอกปทมฺปีติ ปทํ ปกฺกมีติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ

ติฏฺฐตีติ เอตฺถ สีลวินาโสติ ฐานํ อาปตฺติ ฯ ฐานํ ฯ อฏฺฐานํ จ ฐานาฐานํ ฐานาฐานสฺส คมนํ ฐานาฐานคมนํ ฐานา...นํ เอว อตฺโถ ปโยชนํ ฐานา...นตฺโถ ฯ สมฺปริคฺคโห จ สมฺปฏิจฺฉนญฺจ สมฺ...จฺฉนํ เอตํ เอว อตฺโถ สมฺปริ...นตฺโถ ฯ ปจฺเจกสฺมึ ติฏฺฐนฺตีติ ปจฺเจกฏฺฐายิโน ฯ อวิสํวาทกสฺมึ ติฏฺฐนฺตีติ อวิสํวาทกฏฺฐายิโน ฯ อิสฺสริยํ จ อาธิปจฺจญฺจ อิสฺสริยาธิปจฺจํ เตน เชฏฺฐกํ อิสฺส...ฏฺฐกํ อิสฺส...เชฏฺฐกํ เอว ฐานํ อิสฺส... ฐานํ ฯ อวิสํวาทกํ เอว ฐานํ อวิ...ฐานํ ฯ เตติ ปุคฺคลา ฯ

๑. ทุวนฺโทฺว กาตพฺโพ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ ปาลิวจนโต ฯ

[ปา.๔๐๖ ส.๕๖๐.๕๖๑]

[๘๑๔] ตตฺถาติ วินโยติอาทิปเทสุ ฯ วินยปฺปญฺญตฺตีติ วินยภูตา ปญฺญตฺติ ฯ อาชีวปาริสุทฺธิ ปริโยสานํ ยสฺส ตํ อาชี... สานํ ฯ อิธ อุปนิสฺสยสทฺโท ปจฺจยตฺถปริยาโยติ คเหตพฺโพติ อาห ปจฺจโย โหตีติ อตฺโถติ ฯ สพฺพตฺถาติ สํวโร อวิปฺปฏิสารตฺถายาติอาทีสุ ฯ อปิเจตฺถาติ เอเตสุ อวิปฺปฏิสาราทีสุ อญฺญํ วจนํ วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ ปาป...นนฺติ ปทํ กตากต อิติ ปเท กมฺมํ ฯ กตา...นาติ ปทํ วิปฺปฏิสาร อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ จิตฺตสฺส วิปฺปฏิสาราภาโว จิตฺต...ภาโว ฯ พลวา พหลปฺปีตีติ อติวิย พลวปฺปีติ ฯ กาย...ปสฺสทฺธีติ กายจิตฺตานํ ทรถสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธิ ฯ ตนฺติ สุขํ ฯ เอตนฺติ ยถาภูตญฺญาณทสฺสนนฺติ วจนํ ฯ อปฺปจฺจยปรินิพฺพานตฺถายาติ อายตึ ปฏิสนฺธิยา อการณภูตปรินิพฺพานตฺถาย ฯ อถวา นตฺถิ ปจฺจโย เอตสฺสาติ อปฺปจฺจโย อปฺปจฺจโย เอว ปรินิพฺพานํ อปฺ...พฺพานํ อปฺ...พฺพานํ เอว อตฺโถ อปฺ...นตฺโถ ฯ ตปฺปจฺจโยติ[๑] ตํ ปจฺจโยติ ปทจฺเฉโท ตนฺติ วิมุตฺติญฺญาณทสฺสนํ ฯ ตสฺมึ อนุปฺปตฺเตติ ตสฺมึ วิมุตฺติญฺญาณทสฺสเน ปุคฺคเลน ลทฺเธ ฯ ปริ...โตติ ปทํ ปจฺจโยติ ปเท เหตุ ฯ อิติสทฺโท ปริสมาปนฺโน ฯ

[๘๑๕] วินยมนฺตนา เอวาติ วินยจินฺตนา...วิจารณา น

๑. ตํ ปจฺจโยติเยว วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๔๐๖ ส.๕๖๑.๕๖๗]

อญฺญมนฺตนา ฯ ปรมฺ...ปีติ อปิสทฺโท น เกวลํ กถา เจว มนฺตนา จ อปฺปจฺจยปรินิพฺพานตฺถายาติ ญาเปติ ฯ เอตทตฺถายาติ อปฺปจฺจยปรินิพฺพานตฺถาย ฯ เอตํ อตฺโถ ปโยชนํ เอติสฺสา กถายาติ เอตทตฺถา ฯ ปรมฺ...กถายาติ ปทํ อวธานนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ โสเตน อวธานํ ววฏฺฐานํ โสตาวธานํ ฯ กถนฺติ๑ ปรมฺปรปฺปจฺจยกถํ ฯ ยํ ญาณํ อุปฺปชฺชติ ตมฺปิ ญาณํ ฯ อปิสทฺโท วินยกถาทึ อเปกฺขติ ฯ โย อยํ วิโมกฺโข ฯ อนุปาทิยิตฺวาติ ปทํ วิโมกฺโขติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ โสปิ วิโมกฺโข ฯ อปิสทฺโท เหฏฺฐา วุตฺตํ กถาทึ อเปกฺขติ ฯ

[๔๑๖] อนุ...สูติ นิทฺธารณํ ฯ วตฺถุํ ฯ เป ฯ น ชานาตีติ วจเน วิชฺชมานานํ วตฺถุนฺติอาทีนํ ปทานํ ฯ เอตฺถาติ วตฺถุนฺติ-อาทิวจเน ฯ สเมน จาติ ปเทน อิติ วจนํ วุตฺตํ โหติ ฯ

เตเนวาติ ปทํ อญฺญาเณนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ปุ...รนฺติ ปทํ อ...สฺสาติ ปเท กมฺมํ อชานนฺตสฺสาติ ปทํ สเมนาติ ปเท สมฺพนฺโธ สเมนาติ ปทํ อญฺญาเณนาติ ปทสฺส วิเสสนํ อญฺญาเณนาติ ปทํ น ชานาตีติ ปเท กรณํ ฯ

อาการอโกวิโทติ ยํ เอตํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ อาการอโกวิโทติ วจเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ สมฺพนฺโธ ฯ

๑. อตฺถํ อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔๐๖.๔๐๗ ส.๕๖๒]

อิตีติ เอวํ ฯ ยฺวายํ โย อยํ ภิกฺขุ ฯ อิเมสมฺปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ วตฺถุนฺติอาทีนํ น ชานาตีติ ปเทน สมฺพนฺโธติ ญาเปติ ฯ เอวสทฺเทน อโกวิโทติ ปเทน สมฺพนฺธํ นิเสเธติ ฯ เอตฺถาติ กมฺมญฺจาติอาทิวจเน ฯ ภเยน ภยา คจฺฉตีติ โส ภิกฺขุ ภเยน ภยา คจฺฉติ นาม ฯ

สญฺญาปนํ สญฺญตฺติ สญฺญตฺติยํ กุสโล สญฺญตฺติกุสโล ฯ นิชฺฌาปนํ ทสฺสนํ นิชฺฌตฺติ ฯ

อตฺตโน สทิสายาติ ยถาวุตฺตโทเสหิ สมนฺนาคตาย อตฺตนา สทิสาย ฯ

ลทฺโธ ปกฺโข เยน โส ลทฺธปกฺโข ฯ นตฺถิ หิรี เอตสฺสาติ อหิริโก ฯ กณฺหํ เอว กมฺมํ กณฺหกมฺมํ กณฺหกมฺเมหิ สมนฺนาคโต กณฺหกมฺโม ฯ อาทรสฺส ภาโว อาทริยํ ธมฺเม อาทริยํ ธมฺมาทริยํ ปุคฺคเล อาทริยํ ปุคฺคลาทริยํ ธมฺมาทริยญฺจ ปุคฺคลาทริยญฺจ ธมฺมา...ทริยานิ ฯ นตฺถิ อาทโร เอตสฺสาติ อนาทโร ฯ นปฺปฏิกฺขิตพฺโพติ อปฺปฏิกฺโข อกฺข ปฏิปุพฺโพ ฯ น เปกฺโขติปิ อตฺถิ ฯ อปฺปฏิกฺโขติ ปทสฺส อตฺถํ วิวริตุํ นปฺปฏิกฺขิตพฺโพติอาทิ วุตฺตํ ฯ อปิสทฺโท กณฺหปกฺขคาถํ อเปกฺขติ ฯ โยชนาย นโย โยชนานโย ฯ

จูฬสงฺคามวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๔๐๗ ม.๕๖๓]

มหสงฺคามวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๙๑๗] มหาสงฺคาเม วินิจฺฉโย ฯ อยํ ภิกฺขู เวทิตพฺโพติ ปเท กมฺมํ ฯ เอเสว ภิกฺขุ ฯ วณฺโณ อวณฺโณ อิติ เอวํ วุตฺตํ ฯ นีลาทิวณฺโณ จ อวณฺโณ จ นีลาทิวณฺณาวณฺโณ เตสํ วโส ปฏิพทฺโธ นีลา...วโส ฯ อวณฺโณติ อาโรคฺยตฺถาทิ วณฺโณ ปจฺรวณฺโณติ อตฺโถ ฯ วณฺณนฺติ ยาจนํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อิมานิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ เวทิตพฺพานิ ฯ วินยธเรนาติ ปทํ วินิจฺฉิเตติ ปเท กตฺตา ฯ โอวาทํ อุปนิสฺสาย ชีวนฺตีติ โอวาทุปชีวินิโย ฯ เตสํ สงฺฆาทีนํ ฯ ตโตติ ปจฺฉา ฯ ภุมฺม-เทวตาติ ปทํ กตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ กตฺวาติ ปทํ ยาวาติ ปเท วิเสสนํ ฯ อก...โน เทวตา ฯ ตสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ ตํ ภิกฺขุํ ฯ

โย อตฺโถ ยํอตฺโถติ สมาโส กาตพฺโพ น วากฺยนฺติ อาห ยํอตฺถายาติ ยทตฺถายาติ ฯ ตํ อตฺถนฺติ เอตฺถ ปฐมา วิภตฺติ โหตีติ มนสิกตฺวา อาห ตํ อตฺถนฺติ โส อตฺโถติ ฯ

มหาสงฺคามวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๔๑๑..๔๑๙ ส.๕๖๔.๕๖๕]

กฐินเภทวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๔๑๘] กฐิเน วินิจฺฉโย ฯ อนาคตวเสนาติ อนาคตภาวปฺปฏิพทฺเธน หุตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อุเปเตนาติ อุปคตตเรน ฯ

เอวนฺติ ปาลิยํ วุตฺตนเยน ฯ ยญฺจ ปุพฺพกรณาทิกํ ปจฺจยภาเวน ลพฺภติ ยญฺจ ปโยคาทิกํ ปจฺจยภาเวน น ลพฺภติ ฯ ปุจฺฉิตฺวาติ ปทํ ทสฺเสนฺโตติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ยํ ปุพฺพกรณาทิกํ ยสฺส ปโยคาทิกสฺส ปจฺจยภาเวน ลพฺภติ ฯ ตสฺสาติ วิสฺสชฺชนสฺส ฯ ปโยคสฺส กตเม ธมฺมาติอาทิ ยํ วจนํ ภควตา วุตฺตํ ตตฺถ วจเน ปริหาโร มยา วุจฺจเต ฯ ปโยคสฺส หีติอาทิ ทพฺพีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ฯ ปโยคสฺสาติ ปทํ ปจฺจโยติ ปเท สมฺปทานํ ฯ สตฺตวิธมฺปิ ปุพฺพกรณํ ปจฺจโย โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ การณมาห ยสฺมาติอาทึ ฯ ปุเรชาตปฺปจฺจเยติ ปโยคสงฺขาตสฺส อตฺตโน ปุเรชาตปฺปจฺจยภาเว น ลพฺภตีติ ปเท อาธาโร ฯ เอสาติ เอโส อุทกาหรณาทิปฺปโยโค น ลภตีติ ปเท กตฺตา ฯ อุทฺทิฏฺฐธมฺเมสูติ นิทฺธารณํ ฯ วิมติวิโนทนิยํ ปน ปุเรชาตปฺปจฺจเยติ ปุเรชาตปฺปจฺจยสฺส วิสเยติ วุตฺตํ เอวํ สติ ปุเรชาตปฺปจฺจเยติ ปทํ อุทฺทิฏฺฐ อิติ ปเท อาธาโร ฯ

[ปา.๔๒๘..๔๓๐ ส.๕๖๖.๕๖๗]

เอกธมฺมมฺปีติ เอกํ อตฺตโน ปุเรชาตปฺปจฺจยภูตํ ธมฺมํ น ลภติ ฯ อญฺญทตฺถุํ เอกํเสน เอโส ปโยโค ปุพฺพ ฯ เป ฯ ปจฺจโย โหติ ฯ นิปฺปชฺชนโตติ ปทํ ปุเร...โยติ ปเท เหตุ ฯ ปจฺฉาชาตปฺปจฺจยํ ปน ลภติ ปโยโคติ สมฺพนฺโธ ฯ สหชาตปฺปจฺจยนฺติ ปทํ น ลภตีติ ปเท กมฺมํ ฯ อญฺโญติ ปณฺณรสธมฺเมหิ อญฺโญ ฯ อิตีติ ตสฺมา ฯ

[๙๑๙] ปโยโค ฯ เป ฯ เนสูติ วินิจฺฉโย ฯ เหตุ ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน เวทิตพฺพานิ ฯ ตานิเยวาติ ฉ จีวรานิ ฯ น หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตสฺสาปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ นวนฺนํ กุสลา-กุสลาพฺยากตเหตูนํ วเสน เหตุนิทานาทิตา วุตฺตาติ ญาเปติ ฯ กตฺถจิ ปน โปตฺถเก อปิสทฺโท นตฺถิ ฯ

เตสํ รูปาทิธมฺมานํ ฯ นามํ นามกมฺมนฺติอาทินา ปน วจเนน อธิปฺปายํ ทสฺเสติ ญาเปติ ฯ กจินนฺติ อิทนฺติ ปทํ นามมตฺตนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ธมฺเมสูติ ปทํ นามมตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ

สพฺเพปิ ปจินฺทฺธารา ฯ เอตฺถาติ กจินฺทฺธาเร[๑] นิทฺธารณํ ฯ ปุริมา เทฺวติ เอกุปฺปาทา เอกนิโรธาติ ปาลิยํ[๒] ปจมํ วุตฺตา อนฺตรุพฺภารสหุพฺภารา เทฺว ฯ อุทฺธารภาวํ ปาปุณนฺตีติ ปทํ

๑. พหุวจนํ กาตพฺพํ ฯ ๒. ปาลิยาติ ยุตฺตตรํ ปจมนฺติ ปเท อปาทานํ ฯ

[ป่า.๔๓๐..๔๔๒ ส.๕๖๘.๖๗๙]

นิรุชฺฌนฺตีติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ อตฺถารสฺส หีติอาทิ ทฬฺหี-
กรณํ ฯ หิ สจฺจํ อตฺถาเร สติ ฯ เอเตสญฺจาติ อนฺตรุพฺภาร-
สหุพฺภารานํ ปุริมานํ ทฺวินฺนํ ฯ จสทฺโท นิโรโธ จ อุทฺธารภาโว
จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิตเรติ อนฺตรุพฺภารสหุพฺภาเรหิ อิตเร
ปกฺกมนนฺติกาทโย อตฺถารสฺส นิโรธโต นานา นิรุชฺฌนฺติ ฯ อิตเร
นานา นิรุชฺฌนฺตีติ วุตฺตมตฺถํ นิโรธโต นานา นิรุชฺฌนฺติ ฯ อิตเร
เตสูติ ปกฺกมนนฺติกาทีสุ ฯ อปิสทฺโท ปเคว ปกฺกมนนฺติกาทีสุ
อุทฺธารภาวํ อปฺปตฺเตสูติ สมฺภาวนตฺโถ ฯ

กฐินเภทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. อตฺถารสฺสาติ ปทํ นิโรโธติ ปเท สมฺพนฺโธ อิจฺเจวํ อวสฺสํ ภวิตพฺพํ กสฺมา
ตถา โยชนมกาสิ ฯ

[ป.๔๔๒ ส.๕๖๙]

อุปาลิปญฺจกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๕๒๐] อุปาลิปญฺเหสุ วิชฺชมานาย ปุจฺฉาย ฯ อาวชฺชิตฺวา จปาเปสฺสามีติ จินเตตฺวาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปุจฺฉิตฺวาติ ปทํ จปา-...มีติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ อิเมสํ ภิกฺขูนํ ฯ นิสฺสาย ...นนฺติ ปทํ อิเมสนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เตสํ ปญฺหานํ วิสฺสชฺชเน วินิจฺฉโย ฯ

ตปฺปจฺจยาติ อาปชฺชนปฺปจฺจยา ฯ

[๕๒๑] อนุโลมวตฺเตติ[๑] อนุรูปวตฺเต ฯ สรชฺชุโกวาติ รชฺช-สหิโต อิว[๒] ฯ สห รชฺชุยา วตฺตตีติ สรชฺชุโก ฯ สารชฺชุโกติปิ อตฺถิ อการสฺส ทีโฆ ฯ สรชฺชโกติปิ ปาโจ โส น ยุตฺโต ฯ วิสฺสชฺเชตพฺโพติ มุญฺจิตพฺโพ ฯ

[๕๒๒] สมคฺเคหิ กรณียานีติ วิวาทาธิกรเณหิ ปุพฺเพ อสมคฺคา หุตฺวา ปจฺฉา สามคฺคึ อุปคเตติ กาตพฺพานิ ฯ ลชฺชิโน สามคฺคึ กโรนฺตีติ อาห อุโปสถปฺปวาราณาทีสุ หีติอาทึ ฯ จิตาสูติ อปฺปวตฺตนฺตีสุ ฯ อุปตฺถมฺโภติ มยมฺปิ อุโปสถํ น

๑. อนุโลมวคฺเคน วตฺตตีติ วณฺณนาปาโจ ฯ อนุโลมวตฺเต น วตฺตตีติ ภวิตพฺพํ ฯ
๒. อวธารณตฺโถเยเวตฺถ วสทฺโท น อุปมาติ มญฺญามิ ฯ

[ปา.๔๔๓..๔๕๐ ส.๕๗๐.๕๗๑]

กริสฺสามาติอาทินา กลหสฺส อุปตฺถมฺโภ น ทาตพฺโพ ฯ สเจ
หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ เอวรูปํ กมฺมํ ฯ ภิกฺขุโนติ ปทํ นกฺขมตีติ
ปเท สมฺปทานํ ฯ นกฺขมตีติ เกสุจิ ปุคฺคเลสุ อปฺปมตฺตกตฺตา
โทเสน น รุจฺจติ ฯ ทิฏฺฐาวิกมฺมํปิ กตฺวาติ น เมตํ ขมตีติ
สภาคสฺส ภิกฺขุโน อตฺตโน ทิฏฺฐึ อาวิกตฺวาปิ ฯ ปาลิยํ อปิ
ทิฏฺฐาวิกมฺมนฺติ เอตฺถ อปิสทฺโท ทิฏฺฐาวิกมฺมมฺปีติ โยเชตฺวา
วุตฺโต ฯ วโลมคฺคาโหติ วิรุทฺธคฺคหณํ ฯ ยตฺราติ กมฺเม ฯ

[๕๒๓] อุสฺสิตสทฺโท อุสฺสาทปริยาโยติ กตฺวา อาห
อุสฺสทมนฺตีติ ฯ ชปฺปตีติ ภาสติ ฯ ยถาธมฺเม ยถาวินเยติ เอตฺถ
ตติยตฺเถ สตฺตมี ฯ น โจเทตา โหติ ฯ อุสฺสาเทตีติ อุกฺขิปติ ฯ
อนธิกาเรติ อโนกาเส ฯ น โอกาสกมฺมํ กาเรตฺวา อโนกาส-
กมฺมํ กาเรตฺวา[๑] อลุตฺตสมาโส ฯ ยาสฺส อตฺตโน ทิฏฺฐีติ อสฺส
ภิกฺขุสฺส อตฺตโน ยา ทิฏฺฐิ อถวา อตฺตโน ยา ทิฏฺฐิ อสฺส
ภเวยฺย ฯ ยสฺสาติปิ อตฺถิ ยา อสฺสาติ เฉโท ฯ ตํ ปุรกฺขิตฺวาติ
ตํ ทิฏฺฐึ ปธานํ กตฺวา ฯ น พฺยากตาติ น กถิตา ฯ วุตฺตมตฺถํ
ปากฏํ กโรนฺโต ลทฺธึ นิกฺขิปิตฺวาติอาทิมาห ฯ ลทฺธึ
นิกฺขิปิตฺวาติ อตฺตโน ธมฺมาทีสุ ธมฺมาทิลทฺธึ ฉฑฺเฑตฺวา ฯ
นิกฺขิปิตฺวาติ ปทํ ลทฺธิโกติ ปเท วิเสสนํ ฯ ยถาภุจฺจนฺติ[๒] ยถาภูตํ

๑. การาเปตฺวาติ ปาลิ ฯ ๒. อยถาภุจฺจนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔๕๐..๔๕๒ ส.๕๗๑.๕๗๒]

ยถาสภาวํ กถยิตาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ อธมฺมาทีสูติ ปทํ อธมฺมา...โกติ ปเท อาธาโร ฯ อธมฺมาทิ ลทฺธิ ยสฺส โส อธมฺมาทิลทฺธิโก ฯ อธมฺมาทีสุ อธมฺมาทิลทฺธิโก วิย[๑] หุตฺวาติ อธิปฺปาโย ฯ กตฺถจิ ปน โปตฺถเก อธมฺมาทีสุ ธมฺมาทิลทฺธิโก หุตฺวาติ ปาโฐ ทิสฺสติ เอวํ สติ ลทฺธึ นิกฺขิปิตฺวาติ เอตฺถ อตฺตโน ธมฺมาทีสุ ธมฺมาทิลทฺธึ ฉฑฺเฑตฺวาติ อยํ เหฏฺฐา วุตฺโต อตฺโถ คเหตพฺโพ กสฺมา ยสฺสาติอาทิกสฺส เหฏฺฐิจา วุตฺต-วจนสฺส อนุรูปภาวโต ฯ อยถาภุจฺจนฺติ เอตฺถ กิญฺจาปิ อธมฺมาทโย ธมฺมาทโยติ กเถติ ตถาปิ อยถาภุจฺจํ กถนํ นาม โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๘๒๔] อิมํ จตสฺโส วิปตฺติโยติ อิมํ[๒] อธิกรณํ จตสฺโส วิปตฺติโย นิสฺสาย สมุฏฺฐาติ ฯ ทฺวาทส มูลานิ ปโยโค เอตสฺสาติ ทฺวาทสมูลปฺปโยคํ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ นีหาเรนาติ นเยน ฯ อิทํ นิยสาทีนํ วตฺถุํ ฯ กมฺเมสูติ นิทฺธารณํ ฯ เหฏฺฐาติ ปทํ จตุนฺนนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ติวิธสฺส จาติ จสทฺโท กมฺมานญฺจ อุกฺเขปนียกมฺมสฺส จาติ โยเชตพฺโพ ฯ เหฏฺฐา จ อุปริ จ เหฏฺฐูปริ เหฏฺฐูปริโน ภาโว เหฏฺฐูปริยํ[๓] ฯ ตตฺถาติ ทุวิธาสุ

๑. อิธายํ น อิจฺฉิตพฺโพ ฯ ๒. อิทํ ฯ ๓. เหฏฺฐุปฺปริยนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๔๕๒..๔๕๖ ส.๕๗๒.๕๗๓]

ญตฺตีสุ ฯ เอวนฺติ เอสา ญตฺตีติ เอวํ ฯ

กมฺมภูตา ญตฺติ กมฺมญฺญตฺติ อนุสฺสาวนรหิตา ญตฺติ กมฺมญฺญตฺติ นาม ฯ กมฺมสฺส ปาทภูตา ญตฺติ กมฺมปาทญฺญตฺติ ญตฺติกมฺมาทีสุ อนุสฺสาวกมฺมสฺส ปาทภูตา อธิฏฺฐานภูตา ญตฺติ กมฺมปาทญฺญตฺติ นาม ฯ

สพฺเพน สพฺพนฺติ สพฺพปฺปกาเรน ฯ ตํ สมถํ ชานาติ ฯ ญตฺติยา สมโถ ญตฺติสมโถ ฯ ตสฺสาติ อธิกรณสฺส ฯ ตํ วูปสมํ น ชานาติ ฯ สุตฺตนฺติเกติ สุตฺตนฺเต อาคเต ฯ เอตฺถาติ วินยํ น ชานาตีติ ปเท ฯ อสงฺคหิตาติ มหาอฏฺฐกถาย วุตฺตนเยน อสงฺคหิตา ฯ ตสฺมา วินยนฺติ ฯ เป ฯ ชานาตีตํ ยํ วจนํ กุรุนฺทิยํ อาจริเยน วุตฺตํ ตํ วจนํ ปณฺฑิเตน คเหตพฺพํ ฯ วินยํ น ชานาตีติ ขนฺธกปริวารํ น ชานาตีติ เหฏฺฐา วุตฺตนยานุรูปโต ปน อิธมหาอฏฺฐกถายํ วนยํ น ชานาตีติ ขนฺธกปริวารเมว น ชานาตีติ วุตฺตํ ฯ จสทฺโท วิญฺเญยฺยตฺตา จ ปกาสิตตฺตา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ

[๔๒๕] ทิฏฺฐาวิกมฺมวคฺเค วินิจฺฉโย ฯ ทิฏฺฐาวิกมฺมาติ เอตฺถ นิสฺส อาการาเทโสติ กตฺวา อาห อาวิกมฺมานีติ ฯ ลทฺธิ...นนฺติ ปทํ วิน...นนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอตนฺติ ทิฏฺฐาวิกมฺมาติ วจนํ ฯ

๑. เอกวจนํ กาตพฺพํ ฯ

[ปา.๔๕๖..๔๕๗ ส.๕๗๔.๕๗๕]

ลหุกาปตฺติยาปีติ ปทํ อาวิกโรตีติ ปเท อาธาโร ฯ อปิสทฺโท ครุกาปตฺตึ อเปกฺขติ ฯ จตูหิ ปญฺจหีติ ปทํ อาวิกตาติ ปเท กตฺตา ฯ

มนสิ นิยุตฺตํ มานสนฺติ อิมินา วจนตฺเถน มานสสทฺทสฺส เจตสิกสฺสปิ วาจกตฺตา มานสสทฺทสฺส วิเสสนตฺถํ มโนติ วุตฺตํ ฯ

ชิเตนาติ ปทํ เทเสตุนฺติ ปเท กตฺตา เทเสตุนฺติ ปทํ น วฏฺฏตีติ ปเท กตฺตา ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ อิติสทฺทรหิโต ปาโฐปิ อตฺถิ ฯ

นาลนฺตีมสฺส วิวรณํ น ปริยตฺตนฺติ ฯ อิธาปีติ พาโล จ อปฺปกตตฺโต จาติ อิมสฺมึ ปเท อปฺปกตตฺโต นาม ฯ ฐปิตา อุโปสถปฺปวารณา เยสํ เต ฐปิตอุโปสถปฺปวารณา ฯ จาวเน อธิปฺปาโย ยสฺส โส จาวนาธิปฺปาโย ฯ

มนฺทตฺตา โมมูหตฺตาติ เอตฺถ ตติยตฺเถ ปญฺจมี ฯ เกวลํ ฯ เป ฯ ปุจฺฉติ กิมิว อุมฺมตฺตโก วิย ฯ สมฺภาเวสฺสตีติ ปสํสิสฺสติ ฯ ปริภวาติ ปริภเวน ฯ

[๘๒๖] ตตฺถาติ ปญฺจสุ มุสาวาเทสุ นิทฺธารณํ ฯ อสนฺต-อุตฺตริมนุสฺสธมฺมสฺส อาโรจนํ อสนฺต...โรจนํ เตน ปวตฺโต มุสาวาโท อสนฺต...วาโท ฯ ปาราชิเกนาติ ปทํ อนุทฺธํสน อิติ ปเท กรณํ ฯ อนุทฺธํสเนน ปวตฺโต มุสาวาโท อนุทฺธํสนมุสา-

[ปา.๔๕๘..๔๗๖ ส.๕๗๕.๕๗๖]

วาโท ฯ ปริยาเยนาติ ปทํ วุตฺต อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ชานนฺตสฺส ปุคฺคลสฺศ วุตฺต อิติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อชานนฺตสฺส วุตฺตมุสาวาโท ทุกฺกฏฺคามีติ สมฺพนฺโธ ฯ

หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ ตนฺติ วินยธรํ ฯ อปิสทฺโท กปฺปิยํ อเปกฺขติ ฯ อสฺสวเสนาติ เอตฺถ สสฺส ทฺวิภาโว ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ ปนสทฺโท ปกฺขนฺตโร ฯ อปุจฺฉิตฺวา วา อญฺเญสํ วา วุจฺจมานํ อสฺสุณนฺโต อาปชฺชติ เอวาติ อปุจฺฉิตฺวา วา อาปชฺชติ อญฺเญสํ ปุคฺคลานํ วุจฺจมานํ วจนํ อสฺสุณนฺโต วา อาปชฺชติ ฯ อญฺเญสํ วาติ เอตฺถ วาสทฺโท อสฺสุณนฺโต วาติ โยเชตพฺโพ ฯ วิมติวิโนทนิยํ ปน ปุจฺฉิตฺวา วา วุจฺจมานํ อสฺสุณนฺโตติ ปาฐํ ทิสฺวา ปุจฺฉิตฺวา อสฺสุณนฺโต วา วุจฺจมานํ อสฺสุณนฺโต วาติ ปจฺเจกํ โยเชตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๔๒๗] ภิกฺขุนิโย น ลภนฺติ ฯ ภิกฺขุ ปริสกฺกติ ฯ อนตฺถํ กลิสาสนนฺติ อนตฺถชนกํ โทสวจนํ ฯ กถามคฺโคติ กถาย ปพนฺโธ ฯ โวหารนิรุตฺติยนฺติ สทฺทสงฺขาตนิรุตฺติยํ ฯ เตสุ ญาเณสุ ฯ ยถา อนุรูเปหิ วิมุตฺตํ ยถาวิมุตฺตํ ฯ ผลสงฺขาตา วิมุตฺติ ผลวิมุตฺติ ฯ วเสนาติ ปทํ ยถาวิมุตฺตีติ ปเท สรูปทสฺสนวเสน ตติยาวิเสสนํ ฯ ยถาวิมุตฺตนฺติ วตฺตพฺเพ มคฺโคปิ วิมุตฺตํ นาม โหติ อิธ ปน ผลจิตฺตํ อธิปฺเปตนฺติ อาห ยถาวิมุตฺตีติ เตนาห จตุนฺนํ

[ปา.๔๗๖..๔๘๔ ส.๕๗๖..๕๗๘]

ผลวิมุตฺตีนํ วเสนาติ ฯ ยถาวิมุตฺตีติ อนุรูปวิมุตฺติ ฯ กิสฺมิญฺจิ ปน ปาลิยํ ยถาวิมุตฺติจิตฺตนฺติปิ ปาโฐ อตฺถิ[๑] ฯ จิตฺตนฺติ ปทํ ปจฺจ...ตาติ ปเท กมฺมํ ฯ ปจฺจเวกฺขณายาติ ปทํ น ปจฺจ...ตาติ ปเท กรณํ ฯ

[๕๒๘] น ปาลิสูโรติ ปาลิยํ สูโร น โหติ ฯ ภาสนฺตร-โวหาเรติ สทฺทนฺตรสงฺขาตโวหาเร ฯ สิถิ...นาติ ปทํ ปริมณฺฑล อิติ ปเท ตติยาวิเสสนํ อาโรปเนติ ปเท วา วิเสสนํ ฯ ปริมณฺฑลภูตํ พฺยญฺชนํ ปริ...ญฺชนํ ตสฺส อาโรปนํ ปริ...ปนํ ฯ โกธโนติอาทีนีติ ปทํ วุตฺตานีติ ปเท กมฺมํ ฯ โกธาทีหีติ ปทํ อภิภูโตติ ปเท กตฺตา ฯ เอตฺถาติ ปทํ อุพฺพาหิกวคฺเคติ อิมินา ตุลฺยาธิกรณํ ฯ

[๕๒๙] อธิ...วคฺเค วินิจฺฉโย ฯ ตานีติ จีวราทีนิ ฯ กมฺเมน ฯ เป ฯ เอตฺถ วจเน วินิจฺฉโย ฯ อุปปตฺตีหีติ การเณหิ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ จิตฺตมฺปีติ อปิสทฺโท ปเคว วาจํ ภาสเนติ ญาเปติ ฯ อุปฺปาเทตุนฺติ อุปฺปาทนํ ตุมฺหากํ นนุ ยุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ กณฺณมูเลติ กณฺณสมีเป ฯ อนุสฺสาวเนนาติ ปุนปฺปุนํ กถเนน ฯ เอวนฺติ นนุ ตุเมฺหติอาทินา นเยน ฯ เตสํ ภิกฺขูนํ ฯ อปิสทฺโท[๒]

๑. ทิสฺสมานปาลิยํ ปน น ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขตีติ ปาโฐ อาคโต ฯ
๒. อยํ วณฺณนายํ นตฺถิ ฯ

[ปา.๔๘๔..๔๘๕ ส.๕๗๘.๕๗๙]

กายํ อเปกฺขติ ฯ อนิวตฺติธมฺมํ กตฺวาติ ปทํ อุปตฺถมฺเภตฺวาติ
ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ อนิ...ธมฺมนฺติ อนิวตฺติสภาวํ ฯ อนิวตฺติ-
ธมฺเมติปิ อตฺถิ อนิวตฺติสภาเว ภิกฺขู ฯ อนิวตฺติ ธมฺโม
เอเตสนฺติ อนิวตฺติธมฺมา ฯ กตฺวาติ ปทํ คาเหนาติ ปเท ปุพฺพ-
กาลกิริยา ฯ เอตฺถ จาติ กมฺมอุทฺเทสโวหารานุสฺสาวนสลากคฺ-
คาเหสุ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ เอวสทฺโท อุทฺเทสรหิตํ
กมฺมเมว สงฺฆเภทนิปฺปตฺติยา ปมาณนฺติ อวธารณตฺโถ ฯ
ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ อฏฺฐา...นาติ ปทํ โวหรนฺเตนาติ ปเท
ตติยาวิเสสนํ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ ตตฺถาติ โวหรเณ รุจีติ
ปเท อาธาโร ฯ อนุสฺสาเวตฺวาติ ปทํ คาหิตายปีติ ปเท ปุพฺพ-
กาลกิริยา ฯ คา...ปีติ ปทํ อภินฺโนติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ
อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ เอวนฺติ นนุ ตุมฺเหติอาทินา นเยน
คาเหตฺวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ จตฺตาโร วา อติเรเก
วาติ ปทํ คาเหตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ จตฺตาโร วา อติเรกา
วา สลากํ ฯ เป ฯ กโรนฺตีติปิ ปาโฐ โส น ยุตฺโต ฯ
อาเวณีติ วิสุํ ฯ อิตีติ เอวํ ปกาสิโตติ ปเท นิทสฺสนํ ฯ
เอวํ อฏฺฐา ฯ เป ฯ มาติ ยํ อตฺถํ สงฺฆเภทกฺขนฺธกวณฺณนายํ
อโวจุมฺห อิติ เอวํ สฺวายํ อตฺโถ มยา ปกาสิโต โหตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ

[ปา.๔๙๕ ส.๕๘๐]

[๙๓๐] กฺว กิสฺมึ ฐาเน ฯ วตฺตกฺขนฺธเก วุตฺตํ[๑] ปญฺญตฺตํ ฯ ตตฺราติ วตฺตกฺขนฺธเก ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ เอตฺตาวตา หีติ อาคนฺตุกานํ อาคนฺตุกวตฺตานํ อปูรเณน ฯ ยถาเถรนฺติ เถรานุรูปํ ฯ ภวนํ ภาโว วฏฺฐานกิริยา ฯ กมฺมญฺจ อกมฺมญฺจ กมฺมากมฺมานิ ฯ อุปาทายาติ ปทํ ขุทฺทกานิ มหนฺตานีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เอตฺถาปีติ อปิสทฺโท อุพฺพาหิกวคฺคํ อเปกฺขติ ฯ

[๙๓๑] สงฺฆ...ทฺวเย วินิจฺฉโย ฯ อธมฺมาทีสูติ ปทํ ทิฏฺฐิโกติ ปเท อาธาโร ฯ เอวํ ทิฏฺฐิ ยสฺส โส เอวํทิฏฺฐิโก สมาโส ฯ วินิธายาติ ฐเปตฺวา ฯ เตติ อธมฺมาทโย ฯ ทีเปตฺวาติ ปทํ วินิธายาติ ปทสฺส อธิปฺปาโย ฯ อิตีติ เอวํ ฯ เตน วินิธาย ทิฏฺฐิกมฺเมนาติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพปญฺจกานิ วินิธาย ทิฏฺฐี อุทฺเทเสนาติอาทีนิ ฯ เอตฺถาปิ จาติ สงฺฆเภทวคฺเค ฯ อปิสทฺโท อธิกรณวูปสมวคฺคํ อเปกฺขติ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ นตฺถิ เตกิจฺฉํ เอตสฺสาติ อเตกิจฺโฉ ตสฺส ภาโว อเตกิจฺฉตา ฯ หิ สจฺจํ ยํ วจนํ ปุพฺเพ อวุตฺตนยํ เอตฺถ สงฺฆเภทวคฺคทฺวเย กิญฺจิ วจนํ น อตฺถีติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๙๓๒] ตนฺติ อนฺธการคตํ ภิกฺขุํ ฯ วนฺทนฺตสฺส นลาฏํ ฯ อปิสทฺโท ปาทานิ[๒] อเปกฺขติ ฯ อสมนฺนาหรนฺโต อมนสิกโรนฺโต ฯ

๑. เอตนฺติ ยุตฺตตรํ ฯ ๒. กิสฺส เอตานิ ฯ ปีจปาทานีติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๔๙๕..๕๐๖ ส.๕๘๐.๕๘๑]

เอกโต อาวตฺโตติ สปตฺตสงฺขาเต เอกสฺมึ ปกฺเข อาวตฺโต
จิโต ฯ เตหีติ ตชฺชนียาทิกมฺมกเตหิ ฯ อวนฺทิเยสูติ นิทฺธารณํ ฯ
อิตเรสนฺติ อนฺตรฆรปฺปวิฏฺฐาทีนํ วนฺทนาติ ปเท กมฺมํ ฯ
อสารุปฺปตฺเถน จาติ อสารุปฺปสภาเวน ฯ อนฺตรา วุตฺตการเณน
จาติ ตํ หิ วนฺทนฺตสฺสาติอาทินา เหฏฺฐา อนฺตรา มยา วุตฺต-
การเณน ฯ อิโตติ เตรสปุคฺคลโต ฯ ทสปีติ อปิสทฺโท นคฺค-
อุกฺขิตฺตเก อเปกฺขติ ฯ อาปตฺติวตฺถุภาเวนวาติ อาปตฺติยา
การเณน ฯ เต ทส ปุคฺคเล ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ปญฺจเกสุ
วุตฺตตฺเตรสชเน ฯ

อุปาลิปญฺจกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๕๐๖ ส.๕๘๑.๕๘๒]

สมุฏฺฐานวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๙๓๓] อจิตฺตโก ... อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ปุพฺเพ วุตฺตเมว สหเสยฺยาทิปฺปณฺณตฺติวชฺชํ อาปชฺชนฺโต ติณวตฺถารเกน วุฏฺฐหนฺโตติ สมฺพนฺโธ ฯ อิตีติ อิติ มนสิกตฺวา ฯ นิทฺทาคโต นิทฺทํ โอกฺกนฺโต ฯ ภึสาปนาทีนิ กตฺวา อิติ มนสิกตฺวา เทเสนฺโต ฯ วุตฺตนเยเนวาติ นิทฺโทกฺกเมเนว ฯ วุตฺตนเยเนว ปนาติ พุทฺธานํ ... กโรมีติ วุตฺตนเยน เวทิตพฺพนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ เอตฺถาติ สหคารเสยฺยาปชฺชเน เวทิตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ กุสลจิตฺโถ วุฏฺฐาตีติอาทิ วจนํ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพํ ฯ ...อาทีสุ วจเนสุ วุตฺตเมวาติ ปเท อาธาโร ฯ อุกฺ...โตติ ปทํ วุตฺตเมวาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ยสฺส ยสฺส อาปตฺติสงฺขาตธมฺมสฺส ฯ

สมุฏฺฐานวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ป.๕๐๙..๕๑๓ ส.๕๘๓.๕๘๔]

ทุติยคาถาสงฺคณิกวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๙๓๔] วิสฺสชฺชเน วินิจฺฉโย ฯ อนฺตรเปยฺยาเลติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ เอตา อาปตฺติโย ฯ ตสฺมึเยว ...เลติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ

อุทฺธเสฺตติ อุคฺคเต ฯ ปญฺญตฺติวเสนาติ ปญฺญตฺติปฺปฏิพทฺเธน ฯ อิติสทฺโท เทฺวติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

โส เจ เตนาติ โส มนุสฺโส เตน วิเสน เจ มรติ ฯ เต ยกฺขปฺเปตา ฯ โส ติรจฺฉานคโต ฯ

สํวาสสฺส ภูมิโย อวตฺถา สํวาสภูมิโย ฯ สมคฺโค วา นนฺติ นํ ภิกฺขุํ อุกฺขิตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

อุภินฺนนฺติ ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ ฯ อิตรถาติ อุภินฺนํ ปญฺญตฺติโต อิตเร อธิปฺปาเย คยฺหมาเน อฏฺฐารส โหนฺติ ฯ ทฺวีสุ กมฺม...ติฏฺฐติ ญตฺติกิจฺจนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

โอปาตนฺติ อาวาฏํ ฯ อิตีติ เอวํ ตโย ฯ อาณตฺติยาติ ปทํ อาทาเน มรเณติ ปททฺวเย ตติยาวิเสสนํ ฯ

อาทิสฺสาติ อารพฺภ ฯ อธกฺขกนฺติ อธกฺขกโต อโธ ฯ อุพฺภชานุมณฺฑลนฺติ ชานุมณฺฑลโต อุทฺธํ ฯ อุพฺภกฺขกนฺติ อกฺขกโต อุทฺธํ ฯ

[ปา.๕๑๖..๕๑๘ ส.๕๘๕.๕๘๙]

[๙๓๕] เตสํ อทฺธานหีนาทีนํ ฯ อปิจาติ อญฺญํ วจนํ วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ เอตฺถาติ อทฺธานหีนองฺคหีนวตฺถุวิปนฺเนสุ นิทฺธารณํ ฯ อิเมปีติ[1] อปิสทฺโท องฺคหีเน อเปกฺขติ ฯ กรณทุกฺกฏกา มาตุ-ฆาตกาทโย จ สงฺคหิตาติ ปณฺฑิเตน เวทิตพฺพาติ สมฺพนฺโธ ฯ จสทฺโท วากฺยารมฺโภ ฯ กรณํ ทุกฺกฏํ เยสํ เต กรณทุกฺกฏา ฯ เอส หีติ หิ สจฺจํ เอส นโย กุรุนฺทิยํ อาจริเยน วุตฺโต น มหาอฏฺฐกถายนฺติ อธิปฺปาโย ฯ

สงฺคยฺหนฺติ เอเตหีติ สงฺคหิตา[2] ฯ ตตฺถาติ ตีสุ ญตฺติ-กปฺปนาทีสุ ฯ ทเทยฺย ฯ เป ฯ นาติ ญตฺติกาเล ทเทยฺย กเรยฺยาติอาทิเภทา ญตฺติกปฺปนา ญตฺติกิริยา ฯ เทติ ฯ เป ฯ ปจฺจตฺตนฺติ กมฺมวาจากาเล เทติ กโรตีติอาทิเภทํ วจนํ กมฺมสฺส อนิฏฺฐิตตฺตา วิปฺปกตปฺปจฺจตฺตํ อนิฏฺฐิตปฺปจฺจุปฺปนฺนํ นาม ฯ ทินฺนํ ฯ เป ฯ นามาติ กมฺมวาจาย นิฏฺฐิตาย ทินฺนํ กตนฺติ-อาทิเภทํ วจนํ อตีตกรณํ นาม ฯ

ลิงฺคสํวาสทณฺฑกมฺเมหิ นาสนา ลิงฺค...สนา ลิงฺคสํวาส...นาย วโส ปฏิพทฺโธ ลิงฺค...วโส ฯ

ชานนฺติ ปทํ วฏฺฏตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เอกานุสฺสาวนาติ เอตฺถ กาตุนฺติ ปทํ อาหริตฺวา สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ

๑. อิเมหีติ วณฺณนาปาโฐ อสุทฺโธ มญฺเญ ฯ ๒. สงฺคหา ฯ

[ปา.๕๑๘ ส.๕๘๙.๕๙๐]

[๘๓๖] อกฺขายิเตติ สตฺเตหิ อขาทิเต ฯ วตฺตกเตติ๑ วิวริเต ฯ ชตุมฏฺฐเกติ ชตูนํ กเต มฏฺฐกทณฺเฑ ฯ เสขิเยสุ วุตฺตํ ทุกฺกฏนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

กตา เอวาติ วุตฺตา ฯ

กถนฺติ ปุจฺฉา ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ

[๘๓๗] ปญฺจ เภสชฺชานีติ สปฺปิ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตนฺติ ปญฺจ ฯ อิมํ อาปตฺตึ ฯ น วตฺตพฺโพติ โส ภิกฺขุ น วตฺตพฺโพ ฯ

นว ปณีตโภชนานีติ สปฺปิ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตํ มจฺโฉ มํสํ ขีรํ ทธีติ นว ฯ

ตุมฺหมูเลติ ตุมฺหํ สนฺติเก นิคฺคหิตโลโป ฯ ทุติ...เนติ ปทํ วตฺตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร ฯ กิตฺเตตฺวาติ กเถตฺวา ฯ ยถาวตฺถุกํ ตาติ ตา อาปตฺติโย วตฺถุอนุรูปํ ปฏิเทเสมิ ฯ

ยถาวตฺถุกํ ตนฺติ ปทํ อตฺถิ ตํ น ยุตฺตํ ฯ ยทิ ปน ยถาวตฺถุกํ ตนฺติ สิยา ตํ อาปตฺตึ วตฺถุอนุรูปนฺติ อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ

[๘๓๘] ปยุตฺตวาจาปจฺจยาติ ปจฺจยุปฺปาทนตฺถํ ปยุตฺตวาจาการณา ฯ อวสฺสุตา ภิกฺขุนี อชฺโฌหรมานา อาปชฺชตีติ

๑. วฏฺฏ...อิติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๑๘..๕๒๐ ส.๕๙๐..๕๙๒]

สมฺพนฺโธ ฯ คเหตฺวาติ ปทํ ปกฺขิปิตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตเถวสทฺโท อุปสํหรณตฺโถ ฯ มนุสฺสมํสลสุณนฺติ ปทํ ปกฺขิปิตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ วิญฺญาเปตฺวาติ ปทํ คหิต อิติ ปเท ปุพฺพ-กาลกิริยา ฯ อวเสสญฺจาติ จสทฺโท มนุสฺสมํสลสุณญฺจ คหิตปฺ-ปณีตโภชนานิ จ อกปฺปิยมํสญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ ปกฺขิปิตฺวาติ ปทํ โอมทฺทิตฺวาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ โวมิสฺสกนฺติ ปทํ โอมทฺทิตฺวาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ โอ...ตฺวาติ ปทํ อชฺโฌหร-มานาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ

[๘๓๘] ตตฺถาติ ปญฺจสุ สหธมฺมิเกสุ ฯ ทฺวินฺนํ ภิกฺขุ-ภิกฺขุนีนํ ฯ สิกฺขมานาสามเณรีสามเณรานํ[๑] อาปตฺติ ฯ เตติ สิกฺขมานาสามเณรีสามเณรา[๒] ฯ กึ ปน กาตพฺพนฺติ อาห ทณฺฑ-กมฺมํ ปนาติอาทึ ฯ ทณฺฑกมฺมนฺติ อาณากรณํ ฯ เตสํ สิกฺขมานาทีนํ ฯ

อธิกรเณน จาติ เอตฺถ ปฐมตฺเถ ตติยาติ กตฺวา อาห อธิกรณํ จาติ ฯ กึ ปน อธิกรณนฺติ อาห เอเตสํเยว หีติอาทึ ฯ เอเตสํเยวาติ ปทํ โวหาโรติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ อตฺถายาติ ปทํ วินิจฺฉยาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ วินิจฺฉยโวหาโรติ วินิจฺฉย-

๑-๒ อุปฺปฏิปาฏิยา ลิขิตมิทํ สามเณรสามเณรี อิจฺเจว สพฺพตฺถ ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๕๒๐ ส.๕๙๓.๕๙๔]

วจนํ ฯ

คิหีนนฺติ ปทํ อฏฺฐกมฺมนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ เอเตสนฺติ ปญฺจนฺนํ สหธมฺมิกานํ กาตพฺพนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เกสุจิ ปน โปตฺถเกสุ คิหีนํ ปน อฏฺฐกมฺมํ ปน เตสํ กาตพฺพนฺติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ โส น ยุชฺชติ ฯ คิหีนํ ปน อฏฺฐกมฺมํ เตสํ กาตพฺพนฺติ ปน ยุชฺชติ[๑] ฯ

กโต วีติกฺกโม เยน โส กตวีติกฺกโม ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ อภิ อติเรกํ อุณฺหํ อพฺภุณฺหํ ตํ สีลํ ยสฺส โส อพฺภุณฺหสีโล อภินวสีโลติ อธิปฺปาโย ฯ อพฺภุณฺหนสีโลติปิ ปาโฐ น ยุชฺชติ ฯ

[๘๔๐] กปฺปิยมานาติ กริมานา ภิกฺขุนี อาปชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ นิชฺฌนฺตสฺสาติ โอโลเกนฺตสฺส ฯ สามเณรสฺสาปีติ อปิสทฺเทน น เกวลํ ภิกฺขาทายิกาย มุขํ โอโลเกนฺตสฺส ทุกฺกฏนฺติ ญาเปติ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ

[๘๔๑] ปาปิกาย จาติ จสทฺโท อทสฺสเน จ อปฺปฏิกมฺเม จ อปฺปฏินิสฺสคฺเค จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิตีติ เอวํ ตโย อุกฺขิตฺตกา ฯ

๑. ทิสฺสมานวณฺณนายนฺตุ คิหีนํ ปน อฏฺฐกมฺมํ นาม โหตีติ อาคตํ ฯ

[ปา.๕๒๐.๕๒๑ ส.๕๘๔.๕๘๕]

[๘๔๒] ทสาหปรมาทินเยนาติ[๑] ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ทสาหปรมาทิ เอว นโย ทสา...นโย ฯ เหฏฺฐา วุตฺตนฺติ ฉกฺกวณฺณนายํ ปรมํ มยา วุตฺตํ ฯ อจฺจยเทสนายาติ โทสปฺปกาสนาย ฯ กตมา ปน สาติ ปุจฺฉา สา จตุพฺพิธา อจฺจยเทสนา กตมา ฯ เทวทตฺเตนาติ ปทํ ปโยชิตานนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อภิมาเรสฺสนฺตีติ อภิมารา ธนุคฺคหา ฯ อภิมาราานนฺติ ปทํ เทสนาปีติ[๒] สมฺพนฺโธ ฯ อุปฏฺฐายิกายาติ สหเสยฺยสิกฺขาปเทสุ อาคตาย ฯ วาส...รสฺสาติ ปทํ กตฺวาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ

[๘๔๓] กตฺวาติ ปทํ ปริโยสาเนหีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๘๔๔] อฏฺฐนฺนํ ภิกฺขุนีนนฺติ เถราสนโต ปฏฺฐาย อฏฺฐหิ ภิกฺขุนีหิ ฯ ภิกฺขุนีนนฺติ ปทํ ปจฺจุฏฺฐาย ทาตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ อิตราหีติ วุฑฺฒตราหิ อิตราหิ ภิกฺขุนีหิ การณภูตาหิ ฯ อิตราหีติ ปทํ ปจฺจุฏฺฐายาติ ปเท เหตุ การณตฺเถ ตติยา ฯ ภตฺตคฺเค วสฺสคฺเคเนว อุปฺปฏิปาฏิยา ปฐมํ นิสินฺนาหิ อฏฺฐหิ ภิกฺขุนีหิ ปจฺฉา อาคตานํ วุฑฺฒตรานํ ภิกฺขุนีนํ อาสนํ ทาตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ

อถวา อฏฺฐนฺนํ ภิกฺขุนีนนฺติ เถราสนโต ปฏฺฐาย อฏฺฐนฺนํ

๑. ทสาหปรมาทินา นเยนาติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. อปิสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๒๑ ส.๕๙๕.๕๙๖]

วุฑฺฒตรานํ ภิกฺขุนีนํ ฯ ภิกฺขุนีนนฺติ ปทํ ทาตพฺพนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อิตราหีติ นวกตราหิ อิตราหิ ภิกฺขุหีติ ปทํ ปจฺจุฏฺฐาย ทาตพฺพนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ภตฺตคฺเค เถราสนโต ปฏฺฐาย ปฏิปาฏิยา นิสีทิตพฺพานํ ปจฺฉา อาคตานํ วุฑฺฒตรานํ อฏฺฐนฺนํ ภิกฺขุนีนํ ปรมํ วสฺสคฺเคน อุปฺปฏิปาฏิยา นิสินฺนาหิ นวกตราหิ ภิกฺขุนีหิ ปจฺจุฏฺฐาย อาสนํ ทาตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ

ทฺวีสุ อตฺเถสุ อยเมว ปจฺฉา วุตฺโต อตฺโถ ยุตฺตตโรติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ วิมติวิโนทนิยํ ปน อิตรายาติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ อิทานิ ปน สพฺพโปตฺถเกสุ อิตราหีติ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ

[๘๔๕] เอกสฺส เฉชฺชนฺติ คาถาย วินิจฺฉโย ฯ สพฺเพสํ นวนฺนํ ชนานํ อาปตฺติโย จ อนาปตฺติโย จาติ ปททฺวเย สมฺพนฺโธ ฯ สงฺฆเภโท วตฺถุ การณํ เอตาสนฺติ สงฺฆเภท-วตฺถุกา ฯ

[๘๔๖] การณาติ เอตฺถ นิสฺส อาการาเทโส ฯ กมฺมานิ นวาติ โอสารณาทีนิ เมว ฯ

[๘๔๗] ปานียญฺจ ปุจฺฉนญฺจ° ตาลวณฺฏคฺคหณญฺจ ปานีย-...ณํ ตํ อาทิ ยสฺส ตํ ปานี...ณาทิ ฯ ขนฺธเก วุตฺตํ วตฺตํ ขนฺธกวตฺตํ ฯ ปานีย...ณาทิ จ ตํ ขนฺธกวตฺตํ จาติ ปานีย-

๑. ปานียปุจฺฉนญฺจาติ สมาสปเทน ภวิตพฺพํ ฯ

...วตฺตํ ฯ เตสํเยว ปุคฺคลานํ กโรนฺตสฺสาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เอวนฺติ อญฺชลิอาทิกํ ฯ ทส ... นีติ อจฺจนฺตสํโยโค ฯ

[๙๔๘] ติณฺณญฺจาติ จสทฺโท ทิสา...นฏฺฐานญฺจ อุกฺขิตฺต-กานญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ สนฺเต ปฏิรูเป คาหเกติ ปฏิรูเป คาหเก สนฺเต ฯ อปิสทฺเทน สมฺมุขาปิ ทาตพฺพนฺติ ญาเปติ ฯ

[๙๔๙] เอตฺถาติ ทสสตํ รตฺติสตนฺติอาทิวจเน ฯ เตน ภิกฺขุนา ปฏิจฺฉาทิตนฺติ ปเท กตฺตา ฯ โส ปาริวาสโก ยาจิตฺวา มุจฺเจยฺยาติ สมฺพนฺโธ ฯ อิติสทฺโท อยนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ

[๙๕๐] เอตฺถาติ ฉสุ กมฺเมสุ นิทฺธารณํ ฯ กตนฺติ วุตฺตํ ฯ ทุติย...เนปีติ จตฺตาริ กมฺมานิ วุตฺตานิ ฯ เป ฯ เอเกตฺถ ธมฺมิกา กตาติ ทุติยคาถาย วิสฺสชฺชเนปิ ฯ เอตเมว ธมฺมิกํ วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๙๕๑] ยานิ อาปตฺติกฺขนฺธานิ ฯ อนนฺต...อาทีสุ วจเนสุ วินิจฺฉโย ฯ ปริจฺฉิชฺชตีติ ปริจฺเฉโท ธมฺโม ฯ อุปาทาทิวเสน ปริยนฺโต จ โส ปริจฺเฉโท จาติ ปริ...โท ตสฺส ภาโว ปริ...ภาโว ปริยนฺต...ภาวโต รหิตํ ปริ...รหิตํ ปริยนฺต-ปริจฺเฉทภาวรหิตสฺส ภาโว ปริยนฺต...รหิตตฺตํ ฯ อถวา ภวนํ ภาโว ปริจฺเฉโท เอว ภาโว ปริจฺเฉทภาโว ปริยนฺโต ปริยาทภูโต ปริจฺเฉทภาโว ปริ...ภาโว ฯ

[ปา.๕๒๒..๕๒๔ ส.๕๙๖..๕๙๘]

อนนฺตํ ฯ เป ฯ นนฺติ นิพฺพานํ อนนฺตํ อิติ วุจฺจติ ฯ อนฺตโต รหิตํ อนนฺตํ ฯ ตนฺติ นิพฺพานํ ชิตนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ภควตาติ ปทํ อภิมทฺทิตฺวา ชิตนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ รณฺณา สปตฺตคณํ ริปุสมูหํ อภิมทฺทิตฺวา รชฺชํ อธิคตํ วิย ฯ อนนฺตํ ชิตํ อธิคตํ เยน โส อนนฺตชิโน ฯ เสฺววาติ โส เอว ภควา ฯ นตฺถิ วิกาโร เอตสฺสาติ นิพฺพิกาโร ตสฺส ภาโว นิพฺพิการตา ฯ

วิกฺขมฺภนญฺจ ตทงฺคญฺจ สมุจฺเฉโท จ ปฏิปฺปสฺสทฺธิ จ นิสฺสรณญฺจ วิกฺขมฺภน...นิสฺสรณํ วิกฺขมฺภน...นิสฺสรณํ เอว วิเวโก วิกฺขมฺภ...วิเวโก[๑] ฯ

เอเกตฺถาติ เอโก เอตฺถาติ เฉโท เอตฺถาติ สมฺมุขาวินยาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ ยํ เทสิตนฺติอาทิวจเน ฯ ตตฺถาติ สตฺตสุ อาปตฺติกฺขนฺเธสุ นิทฺธารณํ ฯ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ น สมฺมตีติ น วูปสมฺมติ ฯ สมฺมนฺตีติ ปทสฺส วิวรณํ สมฺมาโยคํ คจฺฉนฺตีติ ฯ เอตฺถ ปนาติ สมฺมุขาวินยาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ น หีติ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตสฺสาติ สมฺมุขาวินยสฺส ฯ มยมฺปน คเหตฺวา โรจยามาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปฏิเสธมตฺตนฺติ ปทํ อตฺถนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ คเหตฺวาติ ปทํ โรจยามาติ ปเท

๑. อิทํ อุปฺปฏิปาฏิ สพฺพตฺถ หิ ตทงฺควิกฺขมฺภน...อิจฺเจวํ ลิขิตํ ตถา วณฺณนายมฺปิ ฯ

[ปา.๕๒๔ ส.๕๘๘]

ปุพฺพกาลกิริยา ฯ เอเกตฺถ ฯ เป ฯ สมฺมตีติ ปทสฺส อตฺถนฺติ ปเท
สมฺพนฺโธ ฯ วินา สมเถหีติ ปทสฺส อตฺถวิวรณํ น สมเถหีติ ฯ
อตฺตนา อธิปฺเปตํ อตฺถํ ปาลิยา สาเธนฺโต วุตฺตมฺปิเจตนฺติ-
อาทิมาห ฯ

[๙๕๒] ยานิ อฏฺจกานิ ฯ วเสนาติ ปทํ อฏฺจารสาติ ปเท
ตติยาวิเสสนํ ฯ เตสํ อฏฺจกานํ ฯ ฉหิ โอนํ ฉโอนํ ฯ อฑฺเฒน
ทุติยํ ทิยฑฺฒํ ทิยฑฺฒญฺจ ตํ สตญฺจาติ ทิยฑฺฒสตํ ฯ ฉโอนํ
จ ตํ ทิยฑฺฒสตญฺจาติ ฉโอนทิยฑฺฒสตํ ฯ

[๙๕๓] เอเกกสฺมึ เภทกรวตฺถุสฺมึ ฯ เอเกกํ ปุคฺคลํ ฯ
กตฺวาติ ปทํ อฏฺจารสาติ ปเท วิเสสนํ ฯ อฏฺจารส อฏฺจกา
วุตฺตาเยว ฯ

ทุติยคาถาสงฺคณิกวณฺณนา นิฏฺจิตา ฯ

\------------

[ปา.๕๒๔.๕๒๕ ส.๕๙๘.๕๙๙]

เสทโมจนคาถาวณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๙๕๔] เสทโมจนคาถาสุ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ จินฺเตนฺตานํ เสทา โมเจนฺตีติ เสทโมจา ฯ นตฺถิ สํวาโส เอตสฺสาติ อสํวาโส ฯ นหาปน...นนฺติ นหาปนโภชนาทินา ปฏิชคฺคนํ รกฺขนํ ฯ ปญฺหาสทฺโท อิธ อิตฺถีลิงฺโค ฯ ภิกฺขุนิยาติ ภิกฺขุนิยา วเสน เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺสาติ ภิกฺขุนิยา ฯ เอตนฺติ วิสฺสชฺชนํ ฯ อสฺสา คาถาย ฯ

[๙๕๕] เย ปุคฺคลา วุตฺตา เต ปุคฺคเล ฯ อปิสทฺโท ทส ปุคฺคเล อเปกฺขติ

ปริหริตุนฺติ เนตุํ ฯ อญฺเญ ปน ลภนฺตีติ อญฺเญ ภิกฺขู ขุรภณฺฑํ ปริหริตุํ ลภนฺติ ฯ สิกฺขาย อสาธารโณติ นหาปิตปุพฺพโก ภิกฺขุ นหาปิตสิกฺขาย วเสน อสาธารโณ วิเสโส นาม ฯ

อยํ ปญฺหา ตํ สนฺธาย วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๙๕๖] ยํ ตํ อสีสกํ กพนฺธนฺติ อสีสกํ ยํ กพนฺธํ ฯ ยนฺตํสทฺโท อนิยมวาจโก ตสฺสานิยมํ สนฺธายาติ เอตฺถ ตํสทฺเทน เวทิตพฺพํ ฯ นยนฺตนฺติ ปทํ อตฺถิ ตํ ยุตฺตํ[๑] ฯ ยสฺสาติ ยสฺส กพนฺธสฺส ฯ อุเร อกฺขีนิ เจว ฯ ตํ กพนฺธํ ฯ

๑. อยุตฺตนฺติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๕๒๘.๕๒๙ ส.๖๐๐.๖๐๑]

เตติ ปณฺฑกาทโย ฯ

[๘๕๗] วาจาติ เอตฺถ กรณตฺเถ ปจมา ฯ อิติ เอวํ เม มม วจนํ ชนา โสสฺสนฺติ อิติ มนสิกตฺวา น นิจฺฉาเรยฺย ฯ อยํ ปณฺหา มุสวาทํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ เตนสฺสาติ ตสฺมา อสฺส ภิกฺขุสฺส ฯ

[๘๕๘] สา หิ นิกฺขมิตฺวา โอกฺกนฺตมตฺตา ว อาปชฺชตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สา ภิกฺขุนี ฯ รตฺติวิปฺปวาโส จ คามนฺตรญฺจ นทีปารญฺจ คณมฺหาโอหียนญฺจ รตฺติ...ยนํ ฯ ลกฺขิตพฺพาติ ลกฺขณา รตฺติวิปฺปวาส...ยนํ อิติ ลกฺขณา รตฺติ...กฺขณา ฯ เอกปฺปหาเรนวาติ เอกกฺขเณเยว ฯ

ตาสูติ ทฺวีสุ ภิกฺขุนีสุ นิทฺธารณํ ฯ

[๘๕๙] ตโย จาติ จสทฺโท อนฺเตวาสิกา จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สสฺส อตฺตโน หตฺโถ สหตฺโถ สหตฺเถน อวหฏา สาหตฺถิกา อาณตฺติยาปิ ตโย วาติ อาณตฺติยาปิ ตโย มาสกา อวหฏา ฯ เอตฺถาติ จตฺโร ชนาติ คาถายํ ฯ

[๘๖๐] จสทฺโท ทุสฺส...ทีนิ จ สนฺถ...ลญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ ปริณาเมตีติ ปเท กมฺมํ ฯ อิติสทฺโท เอกปฺปโยเคนาติ ปเท นิทสฺสนํ ฯ

[ปา.๕๓๐.๕๓๑ ส.๖๐๑.๖๐๒]

อสฺสาติ[๑] คาถาย ฯ

ภิกฺขุนิยาติ ปทํ โธวาปนนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ จีวรานนฺติ ปทํ กณฺณนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ กากาทีหีติ[๒] ปทํ โอหนนฺติ ปเท กตฺตา ฯ กายคตาเนวาติ กายํ สมฺปตฺตาเนว จีวรานิ ฯ

ตสฺสาติ ปุคฺคลสฺสา ฯ อยํ ปญฺหา วุตฺตา ฯ

ลิงฺค...เนนาติ ปทํ ภูตนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ จสทฺโท ปิตรญฺจ มาตรญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ

[๙๖๑] มิค...ทีนํ มาตาปิตโร วิย ฯ ติรจฺฉาน...ตโรติ ติรจฺฉานภูตมาตาปิตโร ฯ มิคสิงฺคตาปสสฺส วตฺถุ ปญฺญาสนิปาเต นฬินิกาชาตกฏฺฐกถายํ พุทฺธโฆสาจริเยน เวทิตพฺพํ[๓] ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ เอกา มิคี อุตฺตุนิกาเล เอกสฺส ตาปสสฺส ปสฺสาวฏฺฐานํ อาคนฺตฺวา ตาปสสฺส สมฺภวมิสฺสิตํ ปสฺสาวํ ปิวิ เตน ปสฺสาวสมฺภเวน อิสิสิงฺโค ตาปโส นิพฺพตฺโตติ ฯ สีหกุมารสฺส วตฺถุ ปน มหาวํเส มหานามาจริเยน เวทิตพฺพํ[๔] ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ

วงฺเคสุ วงฺคนคเร วงฺคราชา อหู ปุเร

๑. จ สาติ วณฺณนาปาโฐ จสฺสาติ ภเวยฺย ฯ ๒. วณฺณนายํ กากโอหนนฺติ สมาสปทํ ทิสฺสติ ฯ ๓. วุตฺตนฺติ ภวิตพฺพํ อถวา อิโต ปุเร วุตฺตนเยนาติ ปทํ ปกฺขิปิตพฺพํ พุทฺธโฆสาจริเยน วุตฺตนเยน เวทิตพฺพนฺติ ฯ ๔. อิทมฺปิ ตถา เวทิตพฺพํ ฯ

[ปา.๕๓๑.๕๓๒ ส.๖๐๒.๖๐๓]

กาลิงฺครญฺโญ ธีตาสิ　　มเหสี ตสฺส ราชิโน
โส ราชา เทวิยา ตสฺสา　　เอกํ อลภิ ธีตรํ
เนมิตฺตา พฺยากรุํ ตสฺสา　　สํวาสํ มิคราชินา ฯ
อตีว รูปินี อาสิ　　อตีว กามคิทฺธินี
เทเวน เทวิยา จาปิ　　ลชฺชายาสิ ชิคุจฺฉิตา
เอกากินี สา นิกฺขมฺม　　เสริจารสุขตฺถินี
สตฺเถน สห อญฺญาตา　　อคา มคธคามินา ฯ
ลาฬรฏฺเฐ อฏวิยา　　สีโห สตฺถมภิทฺทวิ
อญฺญตฺถ เสสา ธาวึสุ　　สีหาคตทิสํ ตุ สา ฯ
คณฺหิตฺวา โคจรํ สีโห　　คจฺฉํ ทิสฺวา ตมารกา
รตฺโต อุปาค จาเลนฺโต　　นงฺคุฏฺฐํ ปตฺตกณฺณโก ฯ
สา ตํ ทิสฺวา สริตฺวาน　　เนมิตฺตวจนํ ปุเร[๑]
อภีตา ตสฺส องฺคานิ　　รญฺชยนฺตี ปรามสิ ฯ
ตสฺสา ผสฺเส ราครตฺโต[๒]　　ปิฏฺฐึ อาโรปยํ สกํ
สีโห สกคุหํ เนตฺวา　　ตาย สํวาสมาจริ ฯ
เตสํ สํวาสมนฺวาย　　กาเลน ยมเก ทุเว
ปุตฺตญฺจ ธีตรญฺจาติ　　ราชธีตา ชเนสิ สา ฯ
ปุตฺตสฺส หตฺถปาทาสุํ　　สีหาการา ตโต อกา
นาเมน สีหพาหุํ ตํ　　ธีตรํ สีหสิมฺพลึ[๓] ฯ

๑. สุตนฺติปิ ฯ ๒. ผสฺเสนาติรตฺโตติปิ ฯ ๓. สีหสีวลินฺติปิ ฯ

ปุตฺโต โสฬสวสฺโส โส มาตรํ ปุจฺฉิ สํสยํ
ตุวํ ปิตา จ โน อมฺมาติ อิติ สพฺพํ อโวจ สา
ตาต ปิตา มิคราชา อหญฺจ ตว มาตุยา ฯ
ปุตฺโต จ สํสยํ กตฺวา มาตรํ อพฺรวี อิติ
ยทิ ปิตา มิคราชา กสฺมา อญฺญาทิโส อิติ ฯ
สา สพฺพํ อพฺรวี ตสฺส กึ น ยามาติ โสพฺรวิ
คูหํ ถเกสิ ตาโต เต ปาสาเณนาติ สาพฺรวิ ฯ
มหาคูหาย เสลนฺตํ กฑฺฒยิตฺวาน ถามสา
ขนฺเธนาทาย อตฺตโน โยชนานิ คโต คโต
เอกาเหเนว ปญฺญาส สกฏฺฐาเน ฐเปสิ โส
โคจราย คเต สีเห ทกฺขิณํสมฺหิ มาตรํ
วาเม กนิฏฺฐํ กตฺวาน ตโต สีฆํ อปกฺกมีติ ฯ

[๔๖๒] อสมฺมุขากมฺมานีติ ทูเตนอุปสมฺปทาปตฺตนิกฺกุชฺชนาทีนิ กมฺมานิ สนฺธาย วุตฺตา ฯ อญฺเญสํ วาติ[๑] วาสทฺโท ฉาเทนฺตสฺส วา อญฺเญสํ วา อาปตฺตึ[๒]

สจฺจํ...คาถาย วินิจฺฉโย ฯ จสทฺโท สิขิริณี ฯ อุภโต-พฺยญฺชนญฺจาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิทํ ปททฺวยํ ภณนฺโตติ ปเท

๑. อิทํ ทิสฺสมานวณฺณนายํ น อาคตํ ฯ ๒. อีทิเส ฐาเน อิติ สมฺพนฺโธติ วจนํ ปกฺขิตฺตปุพฺพํ ฯ

[ปา.๕๓๒.๕๓๓ ส.๖๐๓]

กมฺมํ ฯ

เถยฺย ... ... ชิกํ อาปชฺชติ ปรํ ฯ เป ฯ ชิกํ อาปชฺชติ ฯ ปรนฺติ ปทํ เจเตนฺโตติ ปเท กมฺมํ ฯ โส สงฺฆเภทโก ฯ อสฺส สงฺฆเภทกสฺส ฯ โหติ เฉชฺชนฺตีมสฺส วิวรณํ ปาราชิกํ โหตีติ ฯ อิติสทฺโท อยนฺติ ปทสฺส สรูปํ ฯ ทุฏฺฐุลฺลภาณี[๑] ฯ

[๘๖๓] ตาสุ อิตฺถีสุ น เสวตีติ ปเท อาธาโร ฯ ยนฺตํ เมถุนํ นาม อตฺถิ ตํ เมถุนํ ฯ อนริยา จ ปณฺฑกา จ อนริยปณฺฑกา ฯ อฏฺฐวตฺถุกนฺติ เอวํนามกํ ปาราชิกํ ฯ ตสฺมา หีติ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตสฺสา ภิกฺขุนิยา โหตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ

[๘๖๔] ปิฏฺฐิสมเยติ คิมฺหานํ ปจฺฉิมมาสสฺส ปฐมทิวสโต ปฏฺฐาย ยาว เหมนฺตสฺส มาสสฺส ปฐมทิวสา เอตฺถนฺตเร สตฺตมาสมตฺตา ปิฏฺฐิสญฺญิเต สมเย ฯ วสฺสิกสาฏิกตฺถนฺติ วสฺสิกสาฏิกลาภตฺถํ ฯ สตุปฺปาทกรณนฺติ สติยา อุปฺปาทกรณํ ฯ อสฺสาติ มาตรํ จีวรนฺติ วจนสฺส[๒] ฯ

[๘๖๕] ติตฺถิโย อาราธโก โหติ ติตฺถิโย คารยฺโห โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ น ภณฺณมาเนติ[๓] ปเรน อภาสิยมาเน ฯ อาราธโกติ ติตฺถิยานํ จิตฺตสฺส โตสโก ฯ วณฺเณ ภณฺณมาเนติ คุเณ ปเรน

๑. อติเรกมิทํ ฯ ๒. คาถาย ฯ ๓. นสทฺทรหิโต วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๕๓๓..๕๓๕ ส.๖๐๔.๖๐๕]

ภาสิยมาเน ฯ คารยฺโหติ ครหิตพฺโพ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ตติเถวาติ
ิติตฺถยวตฺเต มหาชนฺธเก ติตฺถิยวตฺเตติ อธิปฺปาโย ฯ อสฺสาติ
กุทฺโธ อาราธโก โหตีติ วจนสฺส ฯ ตเมวาติ ติตฺติยวตฺตํ ฯ

[๕๖๖] สงฺฆาทิเสสนฺติอาทิ คาถา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ
มนุสฺสมํสญฺจ ลสุณญฺจ ปณีตโภชนญฺจ เสสอกปฺปิยมํสญฺจ
มนุ...สานิ ฯ ตํ ภิกฺขุนี ฯ

สงฺเฆนาปีติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท กตฺตา ฯ อปิสทฺโท
ภูมิคตํ อนุปสมฺปนฺนํ อเปกฺขติ ฯ

[๕๖๗] อจฺฉินฺนํ จีวรํ ยสฺส โส อจฺฉินฺนจีวรโก ฯ
ตสฺมึเยว จ สิกฺขาปเทติ ตสฺมึ วสฺสิกสาฏิกจีวรสิกฺขาปเท ฯ
อสฺสา อกปฺปกตนฺติ คาถาย ฯ อสฺสาติ ปทํ วิตฺถาโรติ ปเท
สมฺพนฺโธ ฯ สิกฺขาปเทติ ปทํ วุตฺโตติ ปเท อาธาโร ฯ
อปิสทฺโท วิตฺถาโรปิ วินิจฺฉโยปีติ โยเชตพฺโพ ฯ วินิจฺฉโยติปิ
ปาโจ โส น ยุตฺโต ฯ

[๕๖๘] นาปีติ อปิสทฺโท น อุยฺโยชิตาติ เอตฺถ นการํ
อเปกฺขิตฺวา วุตฺโต อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนนฺติอาทีสุ วิย ฯ
อุยฺโยเชตีติ อุยฺโยชิกา ฯ อุยฺโยเชตพฺพาติ อุยฺโยชิตา ฯ ตสฺสาติ
อุยฺโยชิกาย ฯ เอวนฺติ อาทายนอปฺปฏิคฺคหเณ॰ สนฺเตปีติ ปทํ

๑. อทาน... อิติ ภวิตพฺพํ ฯ

อาปชฺชตีติ ปเท ลกฺขณํ ฯ ปิณฺฑปาตคฺคหเณติ อุยฺโยเชตพฺพาย ภิกฺขุนิยา ปิณฺฑปาตสฺส คหเณ อาปชฺชตีติ ปเท เหตุ ฯ อาปชฺชมานา อุยฺโยชิกา ภิกฺขุนี ฯ ตสฺสา อุยฺโยชิตายาติ อุยฺโยชิตพฺพาย ตสฺสา ภิกฺขุนิยา ปริโภค อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ กตฺตริ ฯ ตสฺสาเยว ภิกฺขุนิยา อุยฺโยชนนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ

[๕๖๕] สตฺตรสเกสูติ นิทฺธารณํ ฯ อยํ ปน ปุคฺคโล ภิกฺขุนีปิ น โหติ ฯ ปนสทฺโท วิเสสตฺโถ ฯ อปิสทฺโท น เกวลํ อยํ ปุคฺคโล อนุกฺขิตฺตกภิกฺขุ น โหตีติ ญาเปติ ฯ เตน หีติ ทฬฺหีกรณํ ฯ เตน อุกฺขิตฺตเกน โส อุกฺขิตฺตกภิกฺขุ ฯ

เสทโมจนคาถาวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ปา.๕๓๖ ส.๖๐๕.๖๐๖]

ปญฺจวคฺควณฺณนาย อตฺถโยชนา

[๘๗๐] กมฺมวคฺเค วินิจฺฉโย ฯ ปฏฺิจาย เอตฺถาติ เฉโท วกาโร อาคโม เอตฺถาติ กมฺมวคฺเค ฯ ปฏฺิจาเยวตฺถาติปิ ปาโฐ ฯ คณ...จนนฺติ คณนสงฺขาตปริจฺเฉทสฺส วจนํ ฯ ปริ... นนฺติ ปริจฺฉินฺทิตพฺพกมฺมานํ ปกาสนํ ฯ กยิรมานํ ญตฺติทุติยกมฺมํ ฯ ตสฺสาติ กมฺมสฺส ฯ อิทํ ปุนปฺปุนํ วจนํ ฯ อิทํ กุปฺปกมฺเม กมฺมํ หุตฺวา ติฏฺฐตีติ เอวํ อิทนฺติ ปทํ อาหริตฺวา สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ กุปฺปกมฺเมติ ปทํ ติฏฺฐตีติ ปเท อาธาโร กุปฺปกมฺมํ กุปฺปเมว โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ วิปชฺชนฺตีติ น สมฺปชฺชนฺติ ฯ

[๘๗๑] เอตฺถาติ ปทํ อตฺถีติ ปเท อาธาโร ฯ ตตฺถาติ ทฺวีสุ กมฺเมสุ ฯ อสมฺมุขากรณียํ นาม อฏฺฐวิธํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เอวนฺติ สมฺมุขาวินยํ อุปนยเนน กตานิ กมฺมานิ ฯ วินาติ ปทํ กตตฺตาติ ปเท วิเสสนํ ฯ ปฏิ...ทีสุปีติ ปทํ เวทิตพฺพาติ ปเท[๑] อาธาโร ฯ อปิสทฺโท สมฺมุขากรณียํ อเปกฺขติ ฯ ปฏิ...เมวาติ ปทํ วตฺถุนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เตสมฺปิ ปฏิปุจฺฉากรณียาทีนํ ฯ อปิสทฺโท สมฺมุขากรณียํ อเปกฺขติ ฯ

๑. วตฺถุนฺติ ปเทติ มญฺญามิ ฯ

[ปา.๕๓๘ ส.๖๐๗..๖๐๘]

วตฺถุนา วิปนฺนา วตฺถุวิปนฺนา วตฺถุวิปนฺนานํ ภาโว วตฺถุ-
วิปนฺนตา ฯ อิทํ วจนตฺถมตฺตํ สทฺทสฺส อตฺถมตฺตํ ฯ ปนสทฺโท
วิเสสตฺโถ ฯ เอตฺถาติ ปฏิปุจฺฉาการณียนฺติอาทิวจเนสุ ฯ
ปฏิปุจฺฉา...สุปีติ ปทํ กาตพฺพนฺติ ปเท อาธาโร[๑] ฯ อปฺปฏิญฺญาย
กโรติ ฯ กนฺทนฺตสฺส วิลปนฺตสฺสาติ ปททฺวยํ เววจนํ ฯ
กโรนฺตสฺสาติปิ อตฺถิ ตํ น ยุตฺตํ ฯ สพฺพตฺถาติ สพฺเพสุ
ตชฺชนียกมฺมาหสฺสาติอาทีสุ ฯ จเปตฺวาติ ปทํ อวเสเสสูติ ปทสฺส
วิเสสนํ ฯ มาเสสูติ ปทํ สามคฺคีทิวโสติ ปเท อาธาโร ฯ
ภินฺนสฺส สงฺฆสฺส สามคฺคีทิวโสติ วุตฺตตฺตา อปฺปมตฺตเกน วิวาเทน
สามคฺคีอุโปสโถ กาตพฺโพ ภเวยฺยาติ กสฺสจิ สงฺกา[๒] สิยา
ตนฺนิวตฺตนตฺถํ ยตฺร หีติอาทิมาห ฯ ยตฺราติ ยสฺมึ วิหาเร ฯ
วินิจฺฉิเตติ ปทํ น ลภนฺตีติ ปเท ภาวลกฺขณํ ฯ ชาตา อมฺห
อิติ วตฺวา น ลภนฺติ ฯ เทฺว จาติ จสทฺโท ปุณฺณมาสิโย
จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิธาปีติ อิมสฺมึ ปวารณาธิกาเร น ลภนฺตีติ
ปเท อาธาโร ฯ วูปสเมนาติ วูปสมเหตุ ฯ วูปสเมติปิ
อตฺถิ วูปสเม สตีติ อตฺโถ นิมิตฺตตฺเถ วา สตฺตมี วูปสม-
นิมิตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ อปิจาติ อญฺญํ วจนํ วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ
อุปสมฺปาเทนฺตสฺสาปิ กมฺมํ วตฺถุ ฯ เป ฯ โหติ ฯ อปิสทฺเทน

๑. น เอวํ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. อาสงฺกาติ เยภุยฺเยน ทิสฺสติ ฯ

[ปา.๕๓๘.๕๓๙ ส.๖๐๙.๖๑๐]

สมฺมุขากรณียํ กมฺมํ อสมฺมุขา กโรนฺตสฺส วตฺถุกมฺมํ วตฺถุวิปนฺนํ อธมฺมกมฺมนฺติอาทึ ญาเปติ ฯ เอวนฺติอาทิ นิคมนํ ฯ

[๘๗๒] ญตฺติโต วิปตฺติยํ ปน วินิจฺฉโย ฯ วิปตฺติยนฺติ กมฺมสฺส วิปตฺติยํ ฯ อุปสมฺปทาติ กมฺมํ วสติ เอตฺถ ปุคฺคเลติ วตฺถุ ฯ ยสฺส ปุคฺคลสฺส ฯ น คณฺหตีติ น วทตีติ อธิปฺปาโย ฯ เอสา ญตฺตีติ อนุสฺสาวนฺตเมว สกลญฺญตฺตึ วตฺวา ปริโยสาเน เอสา ญตฺตีติ วตฺวา ฐเปติ ฯ

[๘๗๓] เนสนฺติ วตฺถุอาทีนํ ฯ ปฐมา... ...นาสุ วาติ ปททฺวยํ วตฺตพฺเพติ ปเท อาธาโร ฯ ปทํ วา ฉฏฺเฐติ ฯ ตสฺมาติ ปเท อุปลกฺขิตพฺโพติ[๑] ปเท เหตุ ฯ ภิกฺขุนาติ ปทํ อุปลกฺขิตพฺโพติ ปเท กตฺตา ฯ ยฺวายํ พฺยญฺชนปฺปเภโท อาจริเยหิ วุตฺโต ฯ อยํ พฺยญฺชนปฺปเภโท ฯ พฺยญฺชนพุทฺธิยาติ ปทํ ปเภโทติ ปเท กรณํ ฯ

ยถาธิปฺเปตตฺถํ พฺยญฺชยนฺติ ปกาเสนฺตีติ พฺยญฺชนานิ ฯ อกฺขรานํ พุชฺฌนํ พุทฺธิ กาสาปญฺญา[๒] ฯ พฺยญฺชนานํ ชนกา พุทฺธิ พฺยญฺชนพุทฺธิ อกฺขรชนกปฺปญฺญาติ อตฺโถ ฯ

อิตีติ เอวํ วุตฺโต ฯ อิติสทฺโท สมาปนฺโน ฯ เอตฺถาติ สิถิลาทีสุ ฯ วคฺเคสูติ ปทํ ปฐมตฺตติยนฺติ ปเท อาธาโร ฯ ยํ

๑. อุปลกฺเขตพฺโพ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. ภาสาปญฺญาติ ภวิตพฺพํ ฯ

[ปา.๕๓๙ ส.๖๑๐..๖๑๒]

วา อกฺขรํ ปณฺฑิเตน กตฺวา วุจฺจติ ฯ ปจฺฉิมปเท ตุณฺหี อสฺสาติ ทีฆปาโฐ ฯ ตตฺถาติ สิถิลาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ กตฺวาติ ปทํ วจนนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตถาสทฺโท อุปสํหรณตฺโถ ฯ มุเขนาติ ปทํ วจนนฺติ ปเท กรณํ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ธนิตํ วทตีติ อาหริตฺวา สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ วทนฺโต ปุคฺคโล วุจฺจตีติ ปเท กมฺมํ ฯ ฉสุ พฺยญฺชเนสูติ นิทฺธารณํ ฯ ทีฆฏฺฐาเน ทีฆเมว ภาสติ ฯ ยถาฐาเนติ อนุรูเป ฐาเน ฯ อนุ... ปเวณินฺติ อนุกฺกเมน อาคตํ กมฺมวาจาย สนฺตานํ ฯ

ทีเฆ วตฺตพฺเพ รสฺสนฺติ ภิกฺขูนนฺติ ทีเฆ วตฺตพฺเพ ภิกฺขุนนฺติ รสฺสํ วทติ ฯ รสฺเส วา วตฺตพฺเพ ทีฆนฺติ พหุสูติ รสฺเส วตฺตพฺเพ พหูสูติ ทีฆํ วทติ ฯ ครุเก วตฺตพฺเพ ลหุกนฺติ นกฺขมตีติ ครุเก วตฺตพฺเพ น ขมตีติ ลหุกํ วทติ ฯ ลหุเก วา วตฺตพฺเพ ครุกนฺติ อุปสมฺปทาเปโขติ ลหุเก วตฺตพฺเพ อุปสมฺปทาเปกฺโขติ ครุกํ วทติ ฯ เอวํ อนุรูปฏฺฐาเนสุ ทีฆรสฺสาทึ รสฺสทีฆาทิวเสน ปริวตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ

น ปน นาโคติ ทีเฆ วตฺตพฺเพ นโคติ รสฺสํ วตฺตุํ วฏฺฏติ สงฺโฆติ รสฺเส วตฺตพฺเพ สาโฆติ ทีฆํ ติสฺโสติ ครุเก วตฺตพฺเพ ติโสติ ลหุกํ ยาจตีติ ลหุเก วตฺตพฺเพ

[ปา.๕๓๙ ส.๖๑๓.๖๑๔]

ยาจนฺตีติ ครุกํ วตฺตุํ วฏฺฏติ[๑] ฯ

วุตฺเตปีติ อปิสทฺโท สมฺภาวนํ ฯ หิสทฺโท ทฬฺหีกรณํ ฯ สุตฺตนฺติกตฺเถราติ[๒] ปทํ วทนฺตีติ ปเท กตฺตา ฯ ทกาโร ฯ เป ฯ วิรุชฺฌตีติ ยํ วจนํ วทนฺติ ตํ วจนํ ฯ ปนสทฺโท ปกฺขนฺตโร ฯ สุตฺตนฺตํ ชานนฺตีติ สุตฺตนฺติกา ฯ เนว ทกาโร ตกาโรติ ทกาโร ตการภูโต เนว กาตพฺโพ ฯ น กกาโร ยกาโรติ กกาโร ยการภูโต น กาตพฺโพ ฯ ยถา... นิรุตฺตนฺติ[๓] ปาลิยา อนุรูปํ สปทํ ฯ พฺยญฺชนนิรุตฺติยาติ พฺยญฺชนสงฺขาตาย นิรุตฺติยา ฯ อิตรถาติ วุตฺตโทสานิ อปริหรณสงฺขาเตน อิตเรน ปกาเรน ฯ

[๘๗๔] สีมโต...ยํ ปน วินิจฺฉโย ฯ เอกวีสติ ภิกฺขู น คณฺหตีติ ...ภิกฺขูนํ น คณฺหตีติ จ เทฺว ปาฐา ฯ เอกวีสติภิกฺขูนํ นิสีทนํ น คณฺหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ยตฺถ เอกวีสติ ภิกฺขู นิสีทิตุํ น สกฺโกนฺตีติ ยสฺสํ สีมายํ เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน กมฺมาเหน สทฺธึ เอกวีสติ ภิกฺขู ปริมณฺฑลาการเรน นิสีทิตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ สมฺมตาปีติ พทฺธาปิ ฯ เสสสีมาสุปีติ อติมหตีอาทีสุ ทสสุปิ ฯ

๑. อิมินาปิ ปเทน นสทฺโท อาหริตฺวา สมฺพนฺธิตพฺโพ ฯ ๒. วณฺณนาปาโฐ เอกวจนิโก ทิสฺสติ โส อยุตฺโต วทนฺตีติ กิริยาปเทน อสมานตฺตา ฯ
๓. นิรุตฺตินฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ

[ปา.๕๓๙ ส.๖๑๔.๗๑๕]

เอตฺถ ปนาติ อติมหตีอาทีสุ นิทฺธารณํ ฯ อฆฏิตา นิมิตฺตา ยสฺสา สา อฆฏิตนิมิตฺตา ฯ ตตฺเถวาติ อุตฺตรทิสาย ฯ นิมิตฺตํ น อุปคจฺฉตีติ อิมิตฺตุปโค[๑] ฯ ตํ อนิมิตฺตุปคํ อนิมิตตารหนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตจสารรุกฺขนฺติ ตาลนาฬิเกราที ฯ ปํสุปุญฺชวาลิก-ปุญฺชานํ วา อญฺญตรนฺติ ปํสุราสิวาลิกราสีนํ มชฺเฌ นิทฺธารเณ เจตํ สามีวจนํ ฯ วาสทฺโท อญฺญตรํ วาติ โยเชตพฺโพ ฯ

ปํสุปุญฺชํ วาลุกปุญฺชํ วา อญฺญตรนฺติปิ ปาโจ โส ยุชฺชติ ฯ อญฺญตรนฺติ ปทํ ปํสุ... ...ปุญฺชํ วาติ ปททฺวยสฺส วิเสสนํ ฯ

อนฺตราติ อนิมิตฺตุปคนิมิตฺตานมนฺตรา[๒] ฯ เอกํ นิมิตฺตํ กตฺวา สมฺมตา โหติ สา อปราปิ ขณฺฑนิมิตฺตา นาม ฯ สพฺเพน สพฺพนฺติ สพฺพปฺปกาเรน ฯ เอวํ สมฺมตาปีติ นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา กมฺมวาจาย สมฺมตา อสมฺมตา ว โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพาปิ[๓] ภิกฺขเว นที อสีมาติ ยา กาจิ นทีลกฺขณปฺปตฺตา นทีนิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา เอตํ พทฺธสีมํ กโรมาติ กตาปิ อสีมา พทฺธสีมา น โหตีติ อตฺโถ ฯ อตฺตโน สภาเวเนว ปน สา พทฺธสีมาสทิสา สพฺพตฺถ สงฺฆกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สมุทฺทชาตสฺสเรสุปิ เอเสว นโย ฯ

๑. อนิมิตฺตูปคตนฺติ วณฺณนาปาโฐ ฯ ๒. นิมิตฺตุปค...อิติ อสทฺทรหิเตน ภวิตพฺพํ นิมิตฺตุปคนิมิตฺตานํ อนฺตรา เอกํ อนิมิตฺตุปคนิมิตฺตํ กตฺวา สมฺมตาติ อตฺโถ ฯ ๓. ปิสทฺทรหิตา ปาลิ ฯ

[ปา.๕๓๙.๕๔๐ ส.๖๑๕]

[๘๗๕] ยํ กมฺม...ลกฺขณํ ฯ ตตฺถาติ[๑] ปรโต กมฺมวิปตฺติยํ ฯ กมฺม...ลกฺขณนฺติ กมฺมปฺปตฺตสฺส ฉนฺทารหสฺส จ ลกฺขณํ ฯ ตมฺปิ กมฺมปฺปตฺตจฺฉนฺทารหลกฺขณํ วุตฺตเมว ฯ ตตฺถาติ จตฺตาโร ภิกฺขู ปกตตฺตาติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ เตหีติ จตูหิ ภิกฺขูหิ ฯ เนว กมฺมปฺปตฺโตติ กมฺมารโห ภิกฺขุ ปริวาสาทิกมฺมสฺส เนว อนุจฺฉิวโก อตฺตนา อตฺตโน ว กมฺมํ น กาตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ นปิ ฉนฺทารโหติ กมฺมารโห ฉนฺทํ ทตฺวา อนาคโต น ยุตฺโต ฯ วตฺถุนฺติ อธิฏฺฐานํ ฯ

อวตฺถุภาวทสฺสนตฺถนฺติ อาวตฺถุภาวญฺญาปนตฺถํ ฯ เอตฺถาติ จตฺตาริ กมฺมานีติอาทินเย ฯ

[๘๗๖] ตตฺถาติ อปโลกนกมฺมํ กตี ฐานานีติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ เอตฺถาติ ปทํ วุตฺตนฺติ ปเท อาธาโร ฯ โอสารณนฺติ เอตํ วจนํ ฯ ปทสฺส สิลิฏฺฐํ ปทสิลิฏฺฐํ ตสฺส ภาโว ปทสิลิฏฺฐตา ฯ ตตฺถาติ นิสฺสารณโอสารเณสุ ฯ ยา สา ทณฺฑกมฺมนาสนา สา เวทิตพฺพา ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิโกตีมสฺส วิวรณํ อนฺตคฺคาหิกาย ฯ เป ฯ คโตติ ฯ ปีเรติ อปีลามก ฯ

พฺรหฺมทณฺโฑติ ขุรทณฺโฑ อุกฺกฏฺฐอาณา ฯ เอโสติ พฺรหฺมทณฺโฑ ฯ

๑. ตตฺถ ปกตตฺตา ฯ เป ฯ อิจฺเจตฺถายํ ตตฺถสทฺโท ฯ

[ปา.๕๔๑..๕๔๔ ส.๖๑๖..๖๑๘]

ยํ ตนฺติ ปทํ อวนฺทิยกมฺมนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ภควตาติ ปทํ ปญฺญาเปตฺวา อนุญฺญาตนฺติ ปททฺวเย กตฺตา ฯ ภิกฺขุนี-ขนฺธเกติ ปทํ ปญฺญาเปตฺวา อนุญฺญาตนฺติ ปททฺวเย อาธาโร ฯ ปญฺญาเปตฺวาติ ปทํ อนุญฺญาตนฺติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ ตนฺติ อวนฺทิยกมฺมํ โหตีติ ปเท ปกติกตฺตา ฯ กมฺมลกฺขณญฺเจว ปญฺจมนฺติ ตํ อิติสหิโต ปาโฐปิ อตฺถิ[1] ฯ กมฺม... ...มนฺติ ปททฺวยํ ตนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ฐานนฺติ ปวตฺติฏฺฐานํ โหตีติ ปเท วิกติกตฺตา ฯ ตสฺส หีติ ทฬฺหีกรณํ ฯ ตสฺส อปโลกน-กมฺมสฺส ลกฺขณนฺติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ กมฺมญฺเญว ลกฺขณนฺติ ตํ อวนฺทิยกมฺมํ กมฺมญฺเญว ลกฺขณํ ฯ โอสารณาทีนิ กมฺมญฺเญว ลกฺขณํ น โหนฺติ ตสฺมา ตํ อวนฺทิยกมฺมํ กมฺมลกฺขณนฺติ วุจฺจติ ฯ ตสฺสาติ อวนฺทิยกมฺมสฺส ฯ ตตฺเถวาติ ภิกฺขุนีขนฺธเก ฯ นนฺติ อวนฺทิยกมฺมํ ฯ อิธาปิ กมฺมวคฺเค ฯ

[๘๓๗] เอตฺถาติ[2] กมฺมวคฺเค ฯ อปิสทฺโท ปาลิวุตฺตกมฺม-ลกฺขณวินิจฺฉยํ อเปกฺขติ ฯ อิทํ หีติอาทิ วิตฺถาโร ฯ ภิกฺขุนี-สงฺโฆ มูลํ เอตสฺสาติ ภิกฺขุนีสงฺฆมูลกํ ฯ อปิสทฺโท ภิกฺขุนีสงฺฆํ อเปกฺขติ ฯ ลพฺภติเยวาติ กมฺมลกฺขณํ ลพฺภติ ฯ ยญฺหีติอาทิ

๑. ตํ กมฺมลกฺขณญฺเญว ปญฺจมนฺติ วณฺณนาวจนํ ฯ ๒. อยํ ปเนตฺถ ปาลิมุตฺตโกปีติ เอตฺถายํ เอตฺถสทฺโท ฯ

[ปา.๕๔๔ ส.๖๑๙..๖๒๑]

ลภนาการญฺญาปนํ ฯ ยํ อปโลกนกมฺมํ ฯ

สลากํ คณฺหนฺติ เอตฺถาติ สลากคฺคํ คห อุปาเทเน ฯ อุโปสถํ คณฺหนฺติ กโรนฺติ เอตฺถาติ อุโปสถคฺคํ ฯ สลากคฺคญฺจ ยาคุคฺคญฺจ ภตฺตคฺคญฺจ อุโปสถคฺคญฺจ สลาก...สถคฺคานิ ฯ ยาคอคฺค อิติปิ อตฺถิ อคฺคสทฺโท ฐานวาจโก ฯ

เอตมฺปีติ เอตํปิ อปโลกนกมฺมํ กมฺมลกฺขณํ นาม ฯ

อจฺฉินฺนํ จีวรํ ยสฺส โส อจฺฉินฺนจีวโร ฯ ชิณฺณํ จีวรํ ยสฺส โส ชิณฺณจีวโร ฯ นฏฺจํ จีวรํ ยสฺส โส นฏฺจจีวโร ฯ อจฺฉินฺนจีวโร จ ชิณฺณจีวโร จ นฏฺจจีวโร จ อจฺฉินฺน... นฏฺจจีวรา ฯ

ยทิ ลปโลเกตฺวา จีวรํ ทาตพฺพํ กึ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกสฺส ทาตพฺพสมฺมติ กึปโยชนาติ อาห อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชเกน ปนาติ-อาทึ ฯ อปฺป...เกนาติ ปทํ ทาตพฺพานีติ ปเท กตฺตา ฯ กโรนฺ-ตสฺสาติ ปทํ ทาตพฺพานีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ เตสํ สูจิอาทีนํ ฯ โสเยว อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชโก ฯ ตโตติ วุตฺตปฺปมาณโต ฯ ตตฺถาติ เสนาสนกฺขนฺธกวณฺณนายํ ฯ

[๙๗๘] นตฺถิ พลํ เอตสฺสาติ ทุพฺพโล ฯ ฉินฺโน อิริยาปโถ ยสฺส โส ฉินฺนิริยาปโถ ฯ ภิกฺขาจรณํ ภิกฺขาจาโร ตสฺส ปโถ

๑. อติเรกมิทํ ฯ

[ปา.๕๔๔ ส.๖๒๑]

ภิกฺขาจารปโถ ปจฺฉินฺโน ภิกฺขาจารปโถ ยสฺส โส ปจฺฉินฺน...
ปโถ ฯ มหนฺโต คิลาโน มหาคิลาโน ฯ

ฉินฺนิริยาปโถ วาติ เอตฺถ วาสทฺโท ปจฺฉินฺน...ปโถ วา มหาคิลาโน วาติ โยเชตพฺโพ ฯ ตสฺส ภิกฺขุสฺส เทนฺเตนาติ ปเท สมฺปทานํ ฯ มหาวาเสสูติ ปทํ ตตฺรุปฺปาทโตติ ปเท อาธาโร ฯ ตตฺรุปฺปาทโตติ เตสุ มหาวาเสสุ อุปฺปาทวตฺถุโต เทนฺเตตาติ ปเท อปาทานํ ฯ นาฬึ วา อุปฑฺฒนาฬึ วาติ ปททฺวยํ เทนฺเตนาติ ปเท กมฺมํ ฯ

ภิกฺขุโนติ ปทํ ทาตุนฺติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ตตฺรุปฺปาทโตติ ปทํ ทาตุนฺติ ปเท อปาทานํ ฯ อิณปลิโพธมฺปีติ อิณวตฺถํ ทาตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ ภตฺตเวตฺตนมฺปีติ ภตฺตเมว เวตฺตนํ ฯ

[๕๗๕] จตุ...นาติ ปทํ ทินฺนาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ทินฺน...โตติ ปทํ ชคฺคาเปตุนฺติ ปเท อปาทานํ ฯ อกตนฺติ ปทํ ฉตฺตํ วา ฯ เป ฯ ฆรํ วาติ จตุปฺปทสฺส วิเสสนํ ฯ อุปนิกฺเขปโตติ เจติยํ ปฏิชคฺคนตฺถาย วฑฺฒึ[๑] ปโยเชตฺวา กปฺปิยการเกหิ ฐปิตวตฺถุโต ฯ วิมติวิโนทนิยํ ปน สงฺฆิเกนปีติปิ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ อนปโลเกตฺวาปีติ[๒] อปิสทฺโท อปโลกนํ อเปกฺขติ ฯ ปฏิปฺปากติกนฺติ

๑. วฑฺฒึ อิติ ภวิตพฺพํ ฯ ๒. อปโลเกตฺวาปีติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺตตโร ฯ

[ปา.๕๔๔ ส.๖๒๑.๖๒๒]

ปุน ปากติกํ ฯ กโรนฺเตหีติ ปทํ กาตุนฺติ ปเท
กตฺตา ฯ อลภนฺเตหีติ ปทํ กโรนฺเตหีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ
กาตุนฺติ กรณํ วฏฺฏตีติ ปน กตฺตา ฯ วตฺตํ กโรมาติ
ฯ เป ฯ กาตุํ น วฏฺฏตีติ มยํ วตฺตํ กโรมาติ วตฺวา ภิกฺขูหิ
มหาทานํ ททนฺเตหิ มนุสฺเสหิ มจฺฉมํสาทีหิ กยิรมานํ สงฺฆภตฺตํ
กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขูหีติ ปทํ กาตุนฺติ ปเท กตฺตา ฯ
มนุสฺเสหีติ ปทํ กาตุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ

[๔๘๐] ปริคฺคหิตาติ รกฺขิตา ฯ วฏฺฏติเยวาติ อปโลกนกมฺมํ
กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ตตฺถ หีติอาทิ ทฬฺหีกรณํ ฯ หิ สจฺจํ ตตฺถ
อุโปสถคฺเค ฯ อปิสทฺโท อาคเต ภิกฺขู อเปกฺขติ ฯ ตนฺติ
อปโลกนกมฺมํ ฯ กโรนฺเตน ปน ผลวาเรน กาตุํปิ วฏฺฏตีติ
สมฺพนฺโธ ฯ ผลวาเรติปิ อตฺถิ ฯ ปริจฺฉินฺเนติ จตฺตาโร
มาเสติ เอวํ ปริจฺฉินฺเน สติ ฯ อปริจฺฉินฺเน สติ ปริภุญฺชนํ
วฏฺฏติ ฯ เยปิ รุกฺขา ฯ เตสมฺปิ รุกฺขานํ ฯ สา เอว กติกาติ
วิสุํ กติกา น กาตพฺพาติ อตฺโถ ฯ เตสํ รุกฺขานํ สงฺโฆ สามี ฯ
เยปิ รุกฺขา โรปิตา ฯ ปุริมวิหาเรติ ปุริเม ยถาสุขํ ปริโภคตฺถาย
กตกติเก วิหาเร ฯ เตสนฺติ รุกฺขานํ ฯ เอตฺถาติ ปุริมวิหาเร ฯ
เตหีติ ชคฺคนเกหิ ฯ สมฺภาวนียสฺส ภิกฺขุโนติ ปสํสิยสฺส ภิกฺขุโน
อาหรนฺตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ ตตฺถาติ วิหาเร ฯ มูเลติ ปทํ

[ปา.๕๔๔ ส.๖๒๒..๖๒๔]

วิหาสีติ ปเท อาธาโร ฯ เอตฺถาติ วิหาเร ฯ ตนฺติ ขียนํ ฯ
ขียิตมตฺตเมวาติ เอวสทฺโท เตน ขียเนน พหุํ ขาทนฺตานํ โทโส
นตฺถีติ ญาเปติ ฯ กปฺปิยการเกสุ อาคนฺตฺวา รกฺขนฺเตสุ ฯ

[๘๘๑] วิหาเร ผลา...อตฺถิ อิติ มนสิกตฺวา สามนฺตคาเมหิ
อาคตา° ยาจนฺติ ฯ ทาตพฺพํ น ทาตพฺพนฺติ ปุจฺฉา สิยา ฯ
อทียมาเนติ ภิกฺขูหิ ผเล อทียมาเน เต มนุสฺสา โทมนสฺสิตา
โทมนสฺสํ อิตา คตา หิ ยสฺมา โหนฺติ ตสฺมา ทาตพฺพนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ คณฺหนฺตานนฺติ ปทํ อนีวารณนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ
อสุกรุกฺโข จาติ จสทฺโท คณฺหนฺตานญฺจ ผลํ คณฺหนฺตานญฺ-
จาติ โยเชตพฺโพ ฯ อิโตติ อมฺพโต ฯ อุปฑฺฒภาโคติ
เอกภิกฺขุโน ปฏิวีสโต อุปฑฺฒภาโค ฯ

ขีณํ ปริพฺพยํ ยสฺส โส ขีณปริพฺพโย ฯ มคฺคํ คจฺฉตีติ
มคฺคคมิโย มคฺคคมิโย จ โส สตฺถวาโห จาติ มคฺคคมิย-
สตฺถวาโห ฯ ยาจนฺโตติ ปทํ วตฺตพฺโพติ ปเท กมฺมํ ฯ ปุพฺเพ
วุตฺตเมเวตฺถาติ กุทฺโธ หิ โส รุกฺเขปิ ฉินฺเทยฺยาติอาทิ ปุพฺเพ
วุตฺตํ เอตฺถ พลกฺกาเรน คหเณ การณํ ฯ

[๘๘๒] น ลภตีติ ผลาราโม น ลภติ ฯ ตนฺติ ผลารามํ ฯ
เอตฺตเกนาติ ตติยภาคอุปฑฺฒภาเคน ฯ อนิจฺฉโต วตฺตพฺโพติ

๑. อาคนฺตฺวาติ วณฺณนาปาโฐ อยเมว ยุตฺโต ฯ

[ปา.๕๔๔ ส.๖๒๔..๖๒๖]

สมฺพนฺโธ ฯ ครุภณฺฑตฺตา ฯ เป ฯ น ทาตพฺพนฺติ ชีวรุกฺขานํ อารามฏฺฐานิยตฺตา ทารูนํ จ เคหสมฺภารุปคโต สพฺพนฺตเมว คณฺหาติ ทาตุํ น วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ โส ภิกฺขุ ฯ มูลภาคนฺติ ทสมภาคํ ฯ เตหิปีติ นิสฺสิตเกหิ ฯ น ผาติกมฺเมนาติ วฑฺฒิกมฺเมน ชคฺคนฺโต น อตฺถิ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ อิมํ อปโลกนกมฺมํ ฯ

[๔๘๓] ญตฺติกมฺมฏฺฐานเภเท วินิจฺฉโย ฯ อาคจฺเฉยฺยาติ เอตฺถ อิติ ตสฺมา ฯ อุพฺพาหิกวินิจฺฉเย วุตฺตา นิสฺสารณา ฯ อนุสาเสยฺยนฺติอาทีสุ อฏฺฐ อิติสทฺทา เอวนฺติ ปเทน โยเชตพฺพา ฯ สมฺมนิตฺวาติปิ อตฺถิ ฯ สมฺมนฺนิตุนฺติ ปน ยุชฺชติ ฯ ตํ กาลนฺติ ปทํ อนุวเสยฺยุนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ กตาติ ภาสิตา ฯ สพฺพ...ญตฺตีติ สพฺพาสํ ญตฺตีนํ สงฺคหญฺญตฺติ ฯ สถาสทฺเทน กมฺมลกฺขณํ นามาติ อากฑฺฒติ ฯ ตโต สพฺพสงฺคาหิกญฺญตฺติโต ปรา เทฺว ญตฺติโย ฯ เอเกกํ ญตฺตึ ฯ อิตีติ เอวํ ฯ ยถาวุตฺตปฺปเภทํ ญตฺติกมฺมนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๔๘๔] ภตฺตุทฺเทสกสมฺมติ จ เสนาสนคฺคาหาปกสมฺมติ จ ฯ เป ฯ สามเณรปฺเปสกสมฺมติ จ ภตฺตุทฺ..สมฺมติ ฯ ยา ปน เทฺว ญตฺติทุติยกมฺมวาจา วุตฺตาติ สมฺพนฺโธ ฯ ติณวตฺถารก-สมเถติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท อาธาโร ฯ ฐเปตฺวาติ ปทํ เทฺวติ ปเท วิเสสนํ ฯ ปุนาติ ปทํ วุตฺตาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ

[ปา.๕๔๔ ส.๖๒๖..๖๓๐]

[๕๗๕] อิตีติ เอวํ วุตฺตนเยน ทสฺเสตฺวาติ ปเท ตติยา-
วิเสสนํ ฯ ฐานสฺส ปเภโท ฐานปฺปเภโท ตสฺส คมนํ
ฐานปฺปเภทคมนํ ฯ กมฺมานนฺติ ปทํ การกสฺสาติ ปเท กมฺมํ ฯ ปุนาติ
ปทํ อาหาติ ปเท กิริยาวิเสสนํ ฯ ตสฺสาติ จตุวคฺคกรเณ
กมฺเมติอาทิวจนสฺส ฯ

[๕๘๖] วตฺถุภูตานีติ การณภูตานิ ฯ เตสํ สิกฺขาปทานํ ฯ
...อาทิมารทฺธนฺติปิ ปาโฐ อาทิ อารทฺธนฺติ เฉโท มกาโร
อาคโม ฯ อาทิ อารทฺธนฺติ ปน ยุชฺชเตว ฯ ตตฺถาติ ทิฏฺฐ-
ธมฺมิกานนฺติอาทิปเทสุ นิทฺธารณํ ฯ กสฺมา ปน วิปากทุกฺขานิ
วชฺชานีติ วุตฺตานีติ อาห วิปากทุกฺขาเนว หีติอาทึ ฯ วชฺชนีย-
ภาวโตติ ปณฺฑิเตน ปริวชฺเชตพฺพภาวโต ฯ อุปวาโทติ โจทนา ฯ
อกิตฺติ...กมฺมนฺติ อกิตฺติยา ปกาสสฺส กรณํ ฯ ปญฺจเวรานิ จ
ทสอกุสลกมฺมปถา จ ปญฺจ...ปถา ปญฺจ...ปถา เอว ปเภโท
ปญฺจ...เภโท ฯ วิปากทุกฺขาเนวาติ ปทํ วุจฺจนฺตีติ ปเท กมฺมํ ฯ
อกฺเขมฏฺเฐนาติ นิพฺภยสภาเวน[๑] ฯ สทฺธารกฺขนวเสนาติ
สทฺธานุรกฺขนวเสน ฯ คณพนฺธนเภทนตฺถายาติ คณพนฺธสฺส
เภทนสงฺขาตาย อตฺถาย ฯ กสฺมา ปน เสสํ อุตฺตานนฺติ อาห ยํ
เหตฺถาติอาทึ ฯ หิ สจฺจํ ฯ เอตฺถาติ อปฺปสนฺนานํ ปสาทา-

๑. อนิพฺภย... ฯ

[ปา.๔๕๔.๕๔๖ ส.๖๓๐..๖๓๒]

ยาติอาทิวจเน ฯ

อตฺถวเสนาติ ปทํ วณฺณนาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ
อตฺถสํวณฺณนาติปิ อตฺถิ[๑] ฯ

[๔๘๗] ปาฏิโมกฺขาทีสูติ นิทฺธารณํ ฯ ปริ...สูติ นิทฺธารณํ ฯ
โอสริยตีติ ภิกฺขุ ปเวสิยติ ฯ

[๔๘๘] อปฺปญฺญตฺเตติอาทีสุ[๒] นิทฺธารณํ ฯ สตฺตาปิ อาปตฺติกฺขนฺธาติ ปทํ ปญฺญตฺตํ นามาติ ปเท สญฺญี ฯ จเปตฺวาติ ปทํ เกนจีติ ปเท วิเสสนํ ฯ อนฺตราติ กกุสนฺธาทีนํ ติณฺณํ พุทฺธานํ อนฺตรา ฯ เกนจีติ ปทํ อปฺปญฺญตฺเตติ ปเท กตฺตา ฯ สิกฺขาปเทติ ปทํ ปญฺญตฺตนฺติ ปเท วาจกวเสน อาธาโร ฯ มกฺก...
...คาถา อนุปฺปญฺญตฺตํ นาม ฯ

[๔๘๙] สพฺพ...นนฺติ ปทํ สงฺคหนฺติ ปเท กมฺมํ ฯ
อากาเรนาติ ปทํ นวธาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ ตตฺถาติ วตฺถุสงฺคโหติอาทิปเทสุ ฯ สงฺคโหติ คณนํ ฯ เสเสสุปีติ

๑. อยเมว วณฺณนาปาโฐ ฯ อตฺถวสวคฺโค นิฏฺฐิโต ทุติโยติ ปาลิทสฺสนโต ปน อตฺถวสวณฺณนาติ ภวิตพฺพํ อตฺถวสวคฺควณฺณนาติ วา ยถา ปุรโต กมฺมวคฺควณฺณนาติ ปรโต อานิสํสวคฺควณฺณนา สงฺคหวคฺควณฺณนาติ จ ฯ ๒. อิธ อิติสทฺโท ปกฺขิปิตพฺโพ ฯ

[ปา.๕๔๗..๕๔๙ ส.๖๓๒.๖๓๓]

วิปตฺติสงฺคโหติอาทิปเทสุ ฯ เอตฺถาติ วตฺถุสงฺคโหติอาทิปเทสุ ฯ
หิสทฺโท วิตฺถาร โชตโก ฯ เอตฺถาติ ขนฺธสงฺคโหติอาทิปเทสุ ฯ

ปญฺจวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิตา จ ปริวารวณฺณนา ฯ

[ปา.๕๔๙ ส.๖๓๓]

วินยฏฺจกถาวสาเน อตฺถโยชนา

[๔๙๐] อิทานิ อยมาจริโย อฏฺจกถาย นิฏฺจิตภาวํ ญาเปนฺโต เอตฺตาวตา จาติอาทิมาห ฯ เอตฺตาวตาติ เอตฺตเกน วจนกฺกเมน สมตฺตาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ อุภโตติอาทิ คาถา อริยา คาถา นาม ฯ

นาโถ เวเนยฺยํ วิเนตพฺพปุคฺคลํ วิเนนฺโต ชิโน อุภโตวิภงฺคกฺขนฺธกปริวารวิภตฺตเทสนํ ยํ วินยปิฏกํ อาห ตสฺส วินยปิฏกสฺส สมธิกสตฺตวีสติสหสฺสมตฺเตน สมธิกสตฺตวีสติสหสฺสปฺปมาเณน คนฺเถน สมนฺตปฺปาสาทิกา นาม สํวณฺณนา สมตฺตาติ โยชนา ฯ

[๔๙๑] อุภโตวิภงฺคา จ ขนฺธกา จ ปริวารา จ อุภโต.... วารา ฯ วิภชิตพฺพาติ วิภตฺตา ฯ อุภโต...ขนฺธกปริวาเรหิ วิภตฺตา อุภโต...ภตฺตา อุภโตวิภงฺคกฺขนฺธกปริวารวิภตฺตา เทสนา ยสฺมึ วินยปิฏเก ตํ อุภ...เทสนํ ฯ

สห คนฺเถหิ อธิกํ สมธิกํ สหสฺส โส มกาโร อาคโม ฯ อถวา สห อธิเกน วตฺตตีติ สมธิกํ สหตฺโถ เหตฺถ สมสทฺโท ฯ สมธิกญฺจ ตํ สตฺตวีสติสหสฺสญฺจาติ สมธิ...หสฺสํ สมธิกสตฺตวีสติสหสฺสํ มตฺตํ ปมาณํ เอตสฺส คนฺถสฺสาติ สมธิก...สฺสมตฺโต ฯ

[๔๙๒] อุภโต...สนํ ยนฺติ ปททฺวยํ วินยปิฏกนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ นาโถ วิเนนฺโตติ ปททฺวยํ ชิโนติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ตสฺสาติ ปทํ สํวณฺณนาติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ คนฺเถนาติ ปทํ สมตฺตาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ สํ...นาติ ปทํ สมตฺตาติ ปเท กตฺตา สมตฺตาติ กตฺตุวาจกํ กิตฺตปทํ ฯ ส... นามาติ ปทํ สํวณฺณนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ

[๔๙๓] สมนฺตปฺปาสาทิกายาติ วุตฺตตฺตา สมนฺตปฺปาสาทิกาติ นามลาเภ เหตุํ ญาเปนฺโต ตตฺริทนฺติอาทิมาห ฯ

สมนฺตปฺปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนายาติ ยํ วจนํ วุตฺตํ ตตฺร วจเน ยา สา สมนฺตปฺปาสาทิกาติ วณฺณนา วุตฺตา ตสฺสา สมนฺตปฺปาสาทิกาย สํวณฺณนาย สมนฺตปฺปาสาทิกตสฺมึ[๑] สมนฺตปฺปาสาทิกภาเว สพฺพโส ปสาทชนนกตฺเตติ[๒] อิทํ วุตฺตํ โหติ อาจริยปรมฺปรโต อุปาลิ ทาสโกติอาจริยปรมฺปรโต นิทานวตฺถุปฺปเภททีปนโต พาหิรนิทานาทินิทานปฺปเภทสฺส เจว เถรวาทสงฺขาตวตฺถุปฺปเภทสฺส จ ทีปนโต ปรสมยวิวชฺชนโต ปเรสํ ลทฺธินิรากรณโต สกสมยวิสุทฺธิโต เจว อตฺตโน สมยสฺส วิสุทฺธิโต พฺยญฺชนปริโสธนโต ปทตฺถโต ปาลิโยชนากมโต สิกฺขาปทวินิจฺ-

๑. ...ปาสาทิกตฺถสฺมึ อิติ ทิสฺสมานาญฺญนาปาโฐ ฯ ๒. อยํ อิติสทฺโท น ภเวยฺย ฯ

ฉยโต สิกฺขาปเทสุ วินิจฺฉิตพฺพสฺส วินิจฺฉนโต วิภงฺคนยเภททสฺสนโต
ติสฺโส อิตฺถิโยติอาทิภาชนสฺส อนุรูปวเสน นยเภททสฺสนโต สมฺปสฺสตํ
ญาณจกฺขุนา สมฺมา ปสฺสนฺตานํ อุปปริกฺขนฺตานํ วิญฺญูนํ
อปฺปาสาทิกํ อปฺปสาทาวหํ กิญฺจิ วจนํ เอตฺถ สมนฺตปฺปาสาทิกาย
ยโต ยสฺมา น ทิสฺสติ ตสฺมา วินยทมนกุสเลน โลกานุกมฺมปมาเนน
โลกํ อนุกมฺปมาเนน โลกนาเถน อิติ เอวํ ปาลิยํ วุตฺตนเยน
วุตฺตสฺส วินยสฺส อยํ สํวณฺณนา สมนฺตปฺปาสาทิกาเตฺวว
ปวตฺตาติ โยชนา ฯ

[๘๘๔] สมนฺตโต ปสาทํ ชเนตีติ สมนฺตปฺปาสาทิกา ตสฺสา
กาโว สมนฺต...กตฺตํ ฯ

อาจริยานํ ปรมฺปรา อาจริยปรมฺปรา ฯ

นิทานญฺจ วตฺถุ จ นิทานวตฺถุ ตสฺส ปเภโท นิทา...
ปเภโท นิทานวตฺถุปฺปเภทสฺส ทีปนํ นิทาน...ทีปนํ ฯ

ปเรสํ สมโย ปรสมโย ตสฺส วิวชฺชนํ ปร...วิวชฺชนํ ฯ
สกสฺส สมโย สกสมโย ตสฺส วิสุทฺธิ สก...สุทฺธิ ฯ

สิกฺขาปเทสุ วินิจฺฉโย สิกฺขา...จฺฉโย ตสฺส วินิจฺฉนํ
สิกฺขา...จฺฉนํ ฯ

วิภชิยติ เอเตนาติ วิภงฺโค ปทภาชนํ ฯ วิภงฺคสฺส นยเภโท
วิภงฺค...เภโท วิภงฺคนยเภทสฺส ทสฺสนํ วิภงฺค...ทสฺสนํ ฯ

[ส.๖๓๔]

อิติ เอวาติ ปทจฺเฉโท วิติสฺเส เจวาติ[๑] โมคฺคลฺลานสุตฺเตน อิการสฺส วกาโร ฯ

วิเนตพฺโพติ วินโย วินยสฺส ทมนํ วิน...มนํ ตสฺมึ กุสโล วินยทมนกุสโล ฯ

[๘๙๕] อาจริยปรมฺปรโต ฯ เป ฯ วิภงฺคนยเภททสฺสนโตติ นว ปทานิ สมฺปสฺสตนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ สมฺปสฺสตนฺติ ปทํ วิญฺญูนนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ กิญฺจีติ ปทํ น ทิสฺสตีติ ปเท กตฺตา ฯ อปฺปาสาทิกนฺติ ปทํ กิญฺจีติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ ยโตติ ปทํ น ทิสฺสตีติ ปเท กิริยาปรามสนํ ฯ เอตฺถาติ ปทํ น ทิสฺสตีติ ปเท อาธาโร สมฺปสฺสตนฺติ ปเท[๒] อาธาโร ฯ ยตฺถาติปิ อตฺถิ ตํ น ยุตฺตํ ฯ วิญฺญูนนฺติ ปทํ น ทิสฺสตีติ ปเท สมฺปทานํ ฯ อิตีติ ปทํ วุตฺตสฺสาติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

[๘๙๖] อิทานิ อตฺตโน นิสฺสยภูตํ เถรํ ญาเปนฺโต มหา ฯ เป ฯ สนฺติเกติ คาถาทฺวยมาห ฯ

มหาอฏฺฐกถญฺเจว มหาปจฺจริยเมว จ กุรุนฺทิญฺจ อิติ ติสฺโส อิมา สีหลฏฺฐกถา พุทฺธมิตฺโตติ นาเมน วิสฺสุตฺส ปากฏสฺส ยสสฺสิโน วินยญฺญุสฺส ธีรสฺส เถรสฺส สนฺติเก สุตฺวา มยา อารทฺธาติ โยชนา ฯ

๑. ...โมคฺคลฺลาเน วีติสฺเสว วาติ สุตฺตํ ทิสฺสติ ฯ ๒. อิธ วาสทฺเทน ภวิตพฺพํ ฯ

กุรุนฺทิยนฺติ เอตฺถ อํวิภตฺติยา ยมาเทโส ฯ สีหลฏฺจกถาติ ปทํ สุตฺวาติ ปเท กมฺมํ ฯ สีหเล สีหลทีเป อาจริเยหิ กตา อฏฺจกถา สีหลฏฺจกถา ฯ สุตฺวาติ ปทํ อารทฺธาติ ปเท ปุพฺพกาลกิริยา ฯ มหาอฏฺจกถญฺเจวาติอาทินา อตฺตโน° ญาปเนน กรณปฺปกาโรปิ ญาปิโต ฯ

[๘๘๗] อตฺตโน นิวาสนฏฺฐานํ ญาเปนฺโต มหาเมฆวนุยฺยาเน-ติอาทิมาห ฯ

สตฺถุมหาโพธิวิภูสิโต โย มหาวิหาโร มหาเมฆวนุยฺยาเน มหาเมฆวนนามเก อุยฺยาเน วิชฺชมาเน ภูมิภาเค ปติฏฺจิโต ตสฺส มหาวิหารสฺส ทกฺขิเณ ภาเค สุจิจาริตฺตสีเลน ภิกฺขุสงฺเฆน เสวิตํ อุตฺตมํ ยํ ปธานฆรํ อุฬารกุลสมฺภูโต สทา สงฺฆุปฏฺฐายโก อนากุลาย สทฺธาย รตนตฺตเย สมฺปนฺโน มหานิคมสฺสามีติ นาเมน วิสฺสุโต อุปาสโก ตตฺถ ตสฺมึ ปธานฆเร จารุปฺปาการสญฺจิตํ มโนรมํ สีตจฺฉายตรูเปตํ สมฺปนฺนุนสลิลาสยํ ยํ ปาสาทํ การยิ มหานิคมสฺสามิโน ตตฺร ตสฺมึ ปาสาเท วสตา วนสฺเตน มยา สุจิสีลสมาจารํ พุทฺธสฺสิรึ พุทฺธสฺสิริวฺหยํ เถรํ อุทฺทิสิตฺวา อิทฺธา ยา วินยวณฺณนา อารทฺธาติ โยชนา ฯ

[๘๘๘] อุทฺธํ โอโลเกนฺตา ยนฺติ คจฺฉนฺติ เอตฺถาติ อุยฺยานํ

๑. เอตฺถนฺตเร เยน เกนจิ ปเทน ภวิตพฺพํ ฯ

มหาเมฆวนํ อิติ อุยฺยานํ มหา...นุยฺยานํ ฯ อุยฺยานฏฺฐานคฺคหณ-
ทิวเส มหาเมโฆ วสฺสิ ตสฺมา ตํ อุยฺยานํ มหาเมฆวนนฺติ นามํ
ลภติ เตน วุตฺตํ

อุยฺยานฏฺฐานคฺคหเณ มหาเมโฆ อกาลโช
วสฺสิ เตเนว อุยฺยานํ มหาเมฆวนํ อหูติ ฯ

[๙๙๙] วิหรนฺติ เอตฺถาติ วิหาโร มหนฺโต จ โส วิหาโร
จาติ มหาวิหาโร

พุชฺฌติ เอตฺถาติ พุทฺธิ[๑] มหนฺโต โพธิ มหาโพธิ
ทกฺขิณสาขา ฯ สตฺถุนา ปริภุตฺโต มหาโพธิ สตฺถุมหาโพธิ
สตฺถุมหาโพธินา วิภูสิโต สตฺถุ...สิโต ฯ

จรนฺติ เอเตนาติ จาริตฺตํ จาริตฺตํ เอว สีลํ จาริตฺตสีลํ
สุจิ ปริสุทฺธํ จาริตฺตสีลํ ยสฺส โส สุจิ...สีโล ฯ

อุฬารญฺจ ตํ กุลญฺจาติ อุฬารกุลํ อุฬารกุเล สมฺภูโต
ชาโต อุฬาร...โต ฯ สงฺฆํ อุปฏฺฐาตีติ สงฺฆุปฏฺฐายโก ฯ มหนฺโต
นิคโม มหานิคโม ตสฺส สามี มหานิคมสฺสามี ฯ

[๑๐๐๐] จารุ จ โส ปากาโร จาติ จารุปฺปากาโร เตน
สญฺจิโต ปริกฺขิตฺโต จารุ...โต ฯ ปสาทนฺติ[๒] เอตฺถาติ ปาสาโท
อการสฺส ทีโฆ ฯ มนํ รมยตีติ มโนรโม ฯ สีตา ฉายา

๑. โพธีติ ยุตฺตตรํ ปจฺฉิมวิคฺคหํ อเปกฺขตฺตา ฯ ๒. ปสีทนฺติ ฯ

[ส.๖๓๔.๖๓๕]

เอเตสนฺติ สีตจฺฉายา สีตจฺฉายา จ เต ตรู จาติ สีตจฺฉายตรู
เตหิ อุเปโต สีต...โต ฯ อาสยนฺติ ปติฏฺจหนฺติ เอตฺถาติ อาสยา
สลิลานํ อาสยา สลิลาสยา สมฺปนฺนา สลิลาสยา อสฺสาติ
สมฺปนฺนสลิลาสโย ฯ

สมฺมา จรณํ สมาจาโร สีลญฺจ สมาจาโร จ สีลสมาจารํ
สุจิ สีลสมาจารํ อสฺสาติ สุจิสีลสมาจาโร ฯ

วณฺณิยติ อตฺโถ เอตายาติ วณฺณนา วินยสฺสา วณฺณนา
วินยวณฺณนา ฯ

[๑๐๐๑] อารทฺธกาลํ ญาเปนฺโต ปาลยนฺตสฺสาติอาทิมาห ฯ

นิรพฺพุทํ อุปทฺทวรหิตํ สกลํ ลงฺกาทีปํ ปาลยนฺตสฺส
รกฺขนฺตสฺส สิรีนิวาสสฺส สิรีปาลยสสฺสิโน ปริวารสมฺปนฺนสฺส
สิรีปาลนามกสฺส รญฺโญ สมวีสติเม เขเม นิพฺภเย ชยสํวจฺฉเร
สตฺตูนํ ชยยุตฺตสํวจฺฉเร เม มยา อารทฺธา อยํ วินยวณฺณนา
เอกวีสมฺหิ สํวจฺฉาเร สมฺปตฺเต ปรินิฏฺฐิตาติ โยชนา ฯ

นตฺถิ อพฺพุโท เอตสฺสาติ นิรพฺพุโท ฯ นิวสติ เอตฺถาติ
นิวาโส สิริยา นิวาโส สิรีนิวาโส ฯ สิรึ ปาเลตีติ สิรีปาโล ฯ
ยโส เอตสฺส อตฺถีติ ยสสฺสี ฯ สิรีปาโล จ โส ยสสฺสี จาติ
สิรีปาลยสสฺสี ฯ

รญฺโญติ ปทํ วีสติเมติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ชย...เรติ ปทํ

อารทฺธาติ ปเท อาธาโร ฯ เอกวีสมฺหีติ ปทํ สมิปตฺเตติ ปเท ลกฺขณวนฺตํ สมฺปตฺเตติ ปทํ ปรินิฏฺฐิตาติ ปเท ลกฺขณกิริยา ฯ

[๑๐๐๒] ปตฺถนํ กโรนฺโต อุปทฺทวาติอาทิมาห ฯ

อุปทฺทวากุเล อุปทฺทเวหิ อากุเล โลเก นิรุปทฺทโต เอกสํวจฺฉเรเนว อยํ วณฺณนา นิฏฺฐํ นิฏฺฐิตํ อุปคตา สมฺปตฺตา ยถา วิย เอวํ สพฺพสฺส โลกสฺส สตฺตโลกสฺส ธมฺมุปสญฺหิตา นิรุปทฺทวา อุปทฺทวรหิตา สพฺเพปิ อารมฺภา สีฆํ นิฏฺฐํ คจฺฉนฺตูติ โยชนา ฯ

โลเกติ ปทํ นิฏฺฐนฺติ ปเท อาธาโร ฯ นิรุ...โต เอก...เนวาติ ปททฺวยํ นิฏฺฐนฺติ ปเท ตติยาวิเสสนํ ฯ

[๑๐๐๓] อิทานิ สเทวกสฺส โลกสฺส อจฺจนฺตสุขาธิคมาย อตฺตโน ปุญฺญํ ปริณาเมนฺโต จิรฏฺฐิตตฺถํ ธมฺมสฺสาติอาทิมาห ฯ

ธมฺมวินยสงฺขาตธมฺมสฺส จิรฏฺฐิตตฺถํ อิมํ วินยสํวณฺณนํ กโรนฺเตน สทฺธมฺมพหุมาเนน มยา ยญฺจ ปุญฺญํ สมาจิตํ อุปจิตํ สพฺพสฺส ตสฺส ปุญฺญสฺส อานุภาเวน เตเชน สพฺเพ ว ปาณิโน ธมฺมราชสฺส สทฺธมฺมรสเสวิโน ภวนฺตุ สทฺธมฺโม จิรํ ติฏฺฐตุ กาเล วสฺสิ[๑] วสฺสนสีโล เทโว เมโฆ ปชํ สตฺตํ จิรํ ตปฺเปตุ ปีณยตุ ราชา ธมฺเมน เมทนึ รกฺขตูติ โยชนา ฯ

๑. กาเล วสฺส อิติ ทิสฺสมานวณฺณนาปาโฐ ฯ

สทฺธมฺมํ พหุมาโน ครุํ กโรตีติ สทฺธมฺมพหุมาโน ฯ จสทฺโท กโรนฺเตน จ สทฺธมฺมพหุมาเนน จาติ โยเชตพฺโพ ฯ สทฺธมฺมสฺส รโส สทฺธมฺมรโส ตํ เสวนฺติ สีเลนาติ สทฺธมฺมรสเสวิโน ฯ วสฺสติ สีเลนาติ วสฺสิ อีการสฺส รสฺโส ฯ

[๑๐๐๔] อยมาจริโย อตฺตโน คุณํ นามญฺจ ญาเปนฺโต ปรมวิสุทฺธาติอาทิมาห ฯ

สทฺธา จ พุทฺธิ จ วีริยญฺจ สทฺธาพุทฺธิวีริยํ วิสุทฺธญฺจ ตํ สทฺธาพุทฺธิวีริยญฺจาติ วิสุ...ริยํ ปรมํ เอว[๑] วิสุ...ริยํ ปรม...ริยํ เตน ปฏิมณฺฑิโต ปรม...มณฺฑิโต ฯ

[๑๐๐๕] อุชุโน ภาโว อาชฺชวํ ฯ มุทุโน ภาโว มทฺทวํ ฯ สีลญฺจ อาจาโร จ อ[redacted]ชวญฺจ มทฺทวญฺจ สีลา...ทฺวํ ตํ อาทิ เยสํ เต สีลา...ทโย สีลาจาราชฺชวมทฺทวาทโย จ เต คุณา จาติ สีลา...ทิคุณา เตสํ สมุทโย สมูโห สีลา...คุณสมุทโย ฯ สมุทิยนํ[๒] อุปฺปชฺชนํ สมุทิตํ ฯ สีลาจาราชฺชวมทฺทวาทิคุณสมุทยสฺส สมุทิตํ ยสฺมึ โส สีลา...ทิโต ฯ

[๑๐๐๖] สสฺส เอโส สโก สโก จ โส สมโย จาติ สกสมโย ฯ สมโย จ โส อนฺตโร จาติ สมยนฺตโร ฯ สกสมโย จ สมยนฺตโร จ สก...นฺตรา เต คหนํ[๓] สก...คหนํ

๑. อยํ เอวสทฺโท น อิจฺฉิตพฺโพ ฯ ๒. สมุทยนํ ฯ ๓. เต เอว คหณํ ฯ

[ส.๖๓๕.๖๓๖]

ตสฺมึ อชฺโฌคาหณํ สก...คาหณํ สก..คาหเณ สมตฺโถ สก...สมตฺโถ ฯ

วิยตฺตสฺส ปุคฺคลสฺส ภาโว เวยฺยตฺติยํ ปญฺญาย เวยฺยตฺติยํ ปญฺญาเวยฺยตฺติยํ เตน สมนฺนาคโต ปญฺญา...คโต ฯ

[๑๐๐๗] ปิฏิยติ ภควตา สทฺทิยติ กถิยตีติ ปิฏกํ ปิฏธาตุ สทฺเท ฯ ตีณิ ปิฏกานิ ติปิฏกํ ฯ ปริยาปุณิตพฺพาติ ปริยตฺติ ฯ ติปิฏกํ เอว ปริยตฺติ ติปิ..ยตฺติ ตสฺสา ปเภทํ ติปิฏก-ปริยตฺติปฺปเภทํ ฯ อถวา ปภิชฺชนํ ปเภโท ติปิฏกปริยตฺติยา ปเภโท ยสฺมึ ตํ ติปิฏ..เภทํ ฯ สห อฏฺฐกถาย วตฺตตีติ สาฏฺฐกถํ ฯ สาสติ สตฺเต อเนนาติ สาสนํ สตฺถุโน สาสนํ สตฺถุสาสนํ ฯ

[๑๐๐๘] น ปฏิหตํ อปฺปฏิหตํ อปฺปฏิหตญฺจ ตํ ญาณญฺจาติ อปฺ...ณํ ตสฺส ปภาโว ยสฺมึ โส อปฺปฏิหตญฺญาณปฺปภาโว ฯ อถวา อปฺปฏิหตญฺญาณสฺส ปภาโว อปฺปฏิหตญฺญาณปฺปภาโว โส อสฺส อตฺถีติ อปฺปฏิ...ภาโว ฯ

[๑๐๐๙] พฺยากรณํ ชานาตีติ เวยฺยากรโณ สทฺทสตฺถ-ชานนโกติ อตฺโถ ฯ มหนฺโต จ โส เวยฺยากรโณ จาติ มหา...โณ ฯ อถวา มหนฺตํ พฺยากรณํ มหาพฺยากรณํ ตํ ชานาตีติ มหาเวยฺยากรโณ ฯ

[๑๐๑๐] กริยนฺติ อกฺขรา อุจฺจาริยนฺติ เอเตนาติ กรณํ กณฺฐาทิ ฐานํ ฯ สมฺปชฺชนํ ปริปูรณํ สมฺปตฺติ กรณสฺส สมฺปตฺติ กรณสมฺปตฺติ ฯ ชนิยตีติ ชนิตํ กรณสมฺปตฺติยา ชนิตํ กรณสมฺปตฺติชนิตํ ฯ สุเขน อกิจฺเฉน วินิคฺคตํ สุข-วินิคฺคตํ ฯ วจนญฺจ ตํ ลาวณฺณญฺจาติ วจนลาวณฺณํ โสภน-วจนนฺติ อตฺโถ ฯ อุฬารญฺจ ตํ วจนลาวณฺณญฺจาติ อุฬาร-วจนลาวณฺณํ อุตฺตมโสภนวจนนฺติ อตฺโถ ฯ มธุรญฺจ ตํ อุฬาร...วณฺณญฺจาติ มธุโรฬารวจนลาวณฺณํ ฯ สุขวินิคฺคตํ จ ตํ มธุโรฬารวจนลาวณฺณญฺจาติ สุข...วณฺณํ ฯ กรณสมฺปตฺติ-ชนิตญฺจ ตํ สุข...วณฺณญฺจาติ กรณ...ลาวณฺณํ เตน ยุตฺโต กรณ...ยุตฺโต ฯ

[๑๐๑๑] ยุตฺเต กาเล มุตฺตํ มุจฺจิตพฺพํ วจนํ วทติ สีเลนาติ ยุตฺตมุตฺตวาที ฯ วทนฺติ สีเลนาติ วาทิโน วาทีสุ วาทีนํ วา วโร วาทิวโร ฯ กวติ กเถตีติ กวิ กุ สทฺเท อิปฺปจฺจโย มหนฺโต จ โส กวิ จาติ มหากวิ ฯ

[๑๐๑๒] อตฺถาทีสุ ปภิชฺชติ ปเภทํ คจฺฉตีติ ปภินฺนา ฯ ปฏิ วิสุํ สมฺมา ภิชฺชติ ชวนาตีติ ปฏิสมฺภิทา ปภินฺนา จ สา ปฏิสมฺภิทา จาติ ปภินฺนปฺปฏิสมฺภิทา ปภินฺ...ทา ปริวาโร ยสฺส โส ปภินฺนปฏิสมฺภิทาปริวาโร ฯ

[ส. ๖๓๖]

ฉ จ เต อภิญฺญา จาติ ฉฬภิญฺญา ฉฬภิญฺญา จ ปฏิสมฺภิทา จ ฉฬ...ทา ฉฬ...ทา อาทโย เยสํ เต ฉฬ...ทโย ฉฬ...ทโย จ เต ปเภทา จาติ ฉฬภิญฺญาปฏิสมฺภิทาทิปฺปเภทา ฉฬ...ทา จ เต คุณา จาติ ฉฬ...คุณา เตหิ ปฏิมณฺฑิโต ฉฬ...ณฺฑิโต ฯ

อุตฺตริ จ เต มนุสฺสา จาติ อุตฺตริมนุสฺสา เตสํ ธมฺโม อุตฺตริ...มฺโม ฯ อถวา มนุสฺสานํ ธมฺโม มนุสฺสธมฺโม อุตฺตริ จ โส มนุสฺสธมฺโม จาติ อุตฺต...มฺโม ฯ

สุฏฺฐุ ปติฏฺฐิตา สุปติฏฺฐิตา ฯ พุชฺฌติ เอตายาติ พุทฺธิ พุชฺฌนํ วา พุทฺธิ ฯ สุปติฏฺฐิตา พุทฺธิโย เยสํ เต สุปติฏฺฐิตพุทฺธิโน ฯ

[๑๐๑๓] สีลาทิคุเณหิ ถิรนฺตีติ เถรา มหากสฺสปาทโย เถรา ฯ เถรานํ วํโส เถรวํโส เถรวํสํ ปทีปนฺติ[๑] โชเตนฺตีติ เถรวํสปฺปทีปา ฯ

วิหรนฺติ เอตฺถาติ วิหาโร มหนฺโต จ โส วิหาโร จาติ มหาวิหาโร ตสฺมึ วสนฺติ สีเลนาติ มหาวิหารวาสิโน ฯ

วํสํ อลํ กโรตีติ วํสาลงฺกาโร วํสาลงฺกาโร หุตฺวา ภวตีติ วํสาลงฺการภูโต ฯ

สุนฺทรา ปสฏฺฐา วา วิปุลา สุวิปุลา ฯ วิสุทฺธา เอว พุทฺธิ

๑. ปทีเปนฺติ ฯ

วิสุทฺธพุทฺธิ ฯ สุวิปุลา วิสุทฺธพุทฺธิ ยสฺส โส สุวิ...พุทฺธิ ฯ

[๑๐๑๔] พุทฺธสฺส วิย โฆโส ยสฺส โส พุทฺธโฆโส ฯ วินยวินิจฺฉยฏีกายํ

พุทฺธสฺส วิย คมฺภีร- โฆสตฺตา ตํ วิยากรุํ
พุทฺธโฆโสติ โย โส หิ พุทฺโธ วิย มหีตเลติ

หิ วุตฺตํ ฯ

ครนฺติ อุตฺตมภาวํ คจฺฉนฺตีติ ครุโน คร อุคฺคเม ฯ คหิตํ นามเธยฺยํ เยน โส คหิตนามเธยฺโย ฯ กริยิตฺถาติ กตา ฯ วินยสฺส สํวณฺณนา วินยสํวณฺณนา ฯ

[๑๐๑๕] ติปิฏกปริยตฺติปฺปเภเท สาฏฺฐกเถติ ปททฺวยํ สตฺถุสาสเนติ ปทสฺส วิเสสนํ สตฺถุสาสเนติ ปทํ อปฺปฏิหต อิติ ปเท อาธาโร ฯ ปภินฺน...วาเร ฉฬ...ณฺฑิเตติ ปททฺวยํ อุตฺตริ-...มฺเมติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ อุตฺตริ...มฺเมติ ปทํ สุปติฏฺฐิต อิติ ปเท อาธาโร ฯ สุปติฏฺฐิตพุทฺธีนํ เถรวํสปฺปทีปานํ มหา-วิหารวาสีนนฺติ ปทตฺตยํ เถรานนฺติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ เถรานนฺติ ปทํ วํส อิติ ปเท สมฺพนฺโธ ฯ ปรมวิสุทฺธ...มณฺฑิเตน สีลา...สมุทิเตน สก...สมตฺเถน ปญฺญา...คเตน อปฺปฏิหต...เวน มหา...เณน กรณสมฺปตฺติ...ยุตฺเตน ยุตฺตา...ทินา วาทิวเรน มหา-กวินา วํสาลงฺการภูเตน วิ...พุทฺธินา คหิตนามเธยฺเยนาติ เตรสปทํ

เถเรนาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ พุทฺธโฆโสติ ปทํ ลิงฺคตฺโถ ฯ อิตีติ คหิต อิติ ปเท อากาโร ฯ ครูหีติ ปทํ คหิต อิติ ปเท อปาทานํ ฯ เถเรนาติ ปทํ กตาติ ปเท กตฺตา ฯ อยํ สมนฺต... นามาติ ปททฺวยํ วินย...นาติ ปทสฺส วิเสสนํ ฯ วินยสํวณฺณนาติ ปทํ กตาติ ปเท กมฺมํ ฯ กตาติ ปทํ กมฺมวาจกํ กิตฺตปทนฺติ ฯ

วินยฏฺฐกถาวสาเน อตฺถโยชนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๑๐๑๖] **ยํ ปรมํ ปุรุตฺตมํ อภินวปุราวฺหยํ**

โย ตสฺส ปจฺฉิมุตฺตร- ทิสาภาเค ปติฏฺฐิโต

ปนสารามนาเมน อาราโม อิติ วิสฺสุโต

นานารุกฺเขหิ สญฺฉนฺโน นานาทิชคณาจเร

โย สีหสูโร อติทุปฺปสยฺโห

อุฬารปญฺโญ จตุเสนิภินฺโน

สุสญฺญตานํ จตุปจฺจยานํ

ทาตา ปสนฺโน รตนตฺตยมฺหิ

การาปิโต ตตฺถ มหายเสน

ลงฺกาภิธาเนน[๑] สุวํสเชน

ราชาธิราเชน มหาทเยน

โย เตน ราเชน คโห สุรุมฺโม

๑. ลกา...อิติปิ ฯ

วสนฺเตเนตฺถ ธีเรน เถเรน าณกิตฺตินา
วินยฏฺฐกถายตฺถ- โยชนา สาธุ สงฺขตา ฯ

[๑๐๑๗] ยถา วีตมโล สูโร ทีปํ โชเตติ รํสินา
ตเถวิมํ อฏฺฐกถํ จิรํ โชเตตุ สา อยํ ฯ
เอสา สุรจิตา สารา เขรพินฺทวปากฏา
โชเตตุ โสตุกามานํ จิรํ สุคตสาสเน ฯ
มยา อิมํ กโรนฺเตน ปุญฺญํ ยํ ปจิตํ พหุํ
เตน ปุญฺเณน สพฺเพปิ สุขเมธนฺตุ ปาณิโน ฯ
อหนฺตุ อุตฺตมํ โพธึ ปาปุเณยฺยมนาคเต
ตํ ปตฺวา อขิเล สตฺเต โมเจยฺยํ ภวพนฺธนาติ ฯ

[๑๐๑๘] อิติ อภินวปุราวฺหยนครสฺส ปจฺฉิมุตฺตรทิสาภาเค ปติฏฺฐิเต ปนสาราโมติ วิสฺสุเต อาราเม วสนฺเตน สกลพฺยา-กรณาสงฺคญฺาณจารินา สาฏฺฐกถตฺติปิฏกธเรน ญาณกิตฺตีติ นามเธยฺเยน เถเรน กตา วินยฏฺฐกถาย อตฺถโยชนา สมตฺตา ฯ

[๑๐๑๙] อยํ ปญฺจมสมนฺตวินยฏฺฐกถาย อตฺถโยชนา มหา-รตนปาเลน ครูหิ คหิตนามเธยฺเยน เถเรน สพฺพญฺญุญฺาณํ ปตฺเถนฺเตน พุทฺธสาสนโชตนตฺถาย ลิขาปิตา ฯ

สพฺพปฺปตฺถนา สมิชฺฌนฺตุ ฯ
